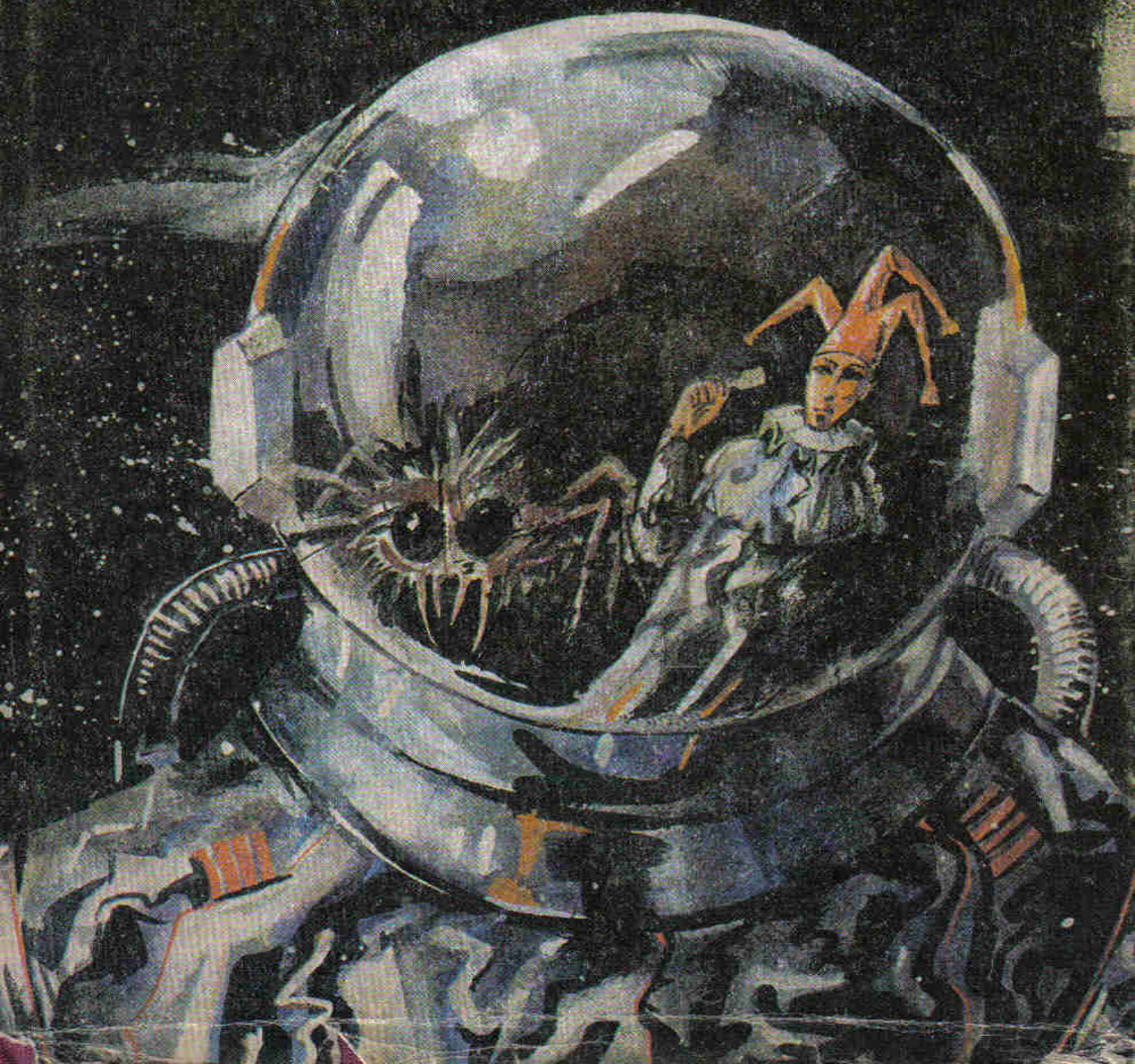

АРКАДИЙ И БОРИС
СТРУГАЦКИ

ПРОГРЕСОРУТЕ
И СТРАННИЦУТЕ

АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ, БОРИС СТРУГАЦКИ ПРОГРЕСОРИТЕ И СТРАННИЦИТЕ

Превод: Георги Димитров Георгиев, Милан Асадуров

chitanka.info

ХРИСТО СТЕФАНОВ

ЧОВЕКЪТ ПРЕД ИЗБОР

Човек пред избор...

Ако трябва да се открие онова, което обединява значителното — обемно и многолико — творчество на братя Стругацки, сигурно тази ситуация (в събитие и още повече — в нравствено-психологически смисъл) ще се окаже неговата „константа“.

Започвам направо оттук, защото ми се струва, че Аркадий и Борис Стругацки са достатъчно добре познати на нашия читател, а книгите им отдавна са спечелили обичта му. Впрочем безспорно е само последното. Останалото се нуждае — повече или по-малко — от уточнения и уговорки...

Наскоро в „АБВ“ се появи кратка статия с красноречиво заглавие: „*Неизвестните*“ Стругацки, И макар кавичките да говорят, че определението се е сторило малко пресилено на автора й Юри Илков, фактите са категорични — досега (началото на 1987 г.) у нас са преведени точно половината от по-големите (повести или романи) творби на двамата „живи класици“ на съветската научна фантастика. Още по-тъжно е друго — че и преведеното е издавано хаотично, без да се следва нито творческото развитие на авторите, нито вътрешната връзка между отделните произведения (като комичен парадокс ще посоча, че „Понеделник започва в събота“ е вече неколнократно преиздавана — винаги заедно с „Трудно е да бъдеш бог“, — а продължението й „Приказка за тройката“ още чака своя ред). Единственото изключение е концептуално съставеният сборник „Неуговорени срещи“, както и сегашната инициатива на ДИ „Христо Г. Данов“, на която този том слага начало...

А самото творчество на братя Стругацки, създавано в течение на близо три десетилетия, вече има своите отчетливо изразени етапи и — „скрити“ или явни — идейно-тематични центрове. Наистина ранните им произведения (примерно „Пътят към Амалтея“ или „Стажанти“) днес изглеждат еднопланови и леко наивни — но само в сравнение с

по-късните творби на авторите си. Значително по-често обаче братя Стругацки се завръщат към даден проблем, тема или мотив, за да го преоткрият на друго равнище, да го покажат в нова светлина. Всъщност цялото им творчество (по-точно — ценностното му ядро) се отличава именно с постоянното присъствие на две-три теми или мотиви, при което отделните произведения влизат „в диалог“ помежду си, допълват се и се взаимообогащават, а с течение на времето и самите проблеми получават нова трактовка и дълбочина. Типичен пример са трите творби, съставляващи този сборник.

Едно от откритията на братя Стругацки в научната фантастика е понятието, респ. терминът *прогресор* (по контрастна аналогия с *агресор*): земен човек, внедрен тайно в по-изостанала цивилизация от хуманоиден тип, за да подпомага, да ускорява развитието ѝ към хуманизма и социалната справедливост. Впрочем още преди да се е появило самото понятие, двамата писатели създават една от най-ярките си творби със сходен сюжет — повестта „Трудно е да бъдеш бог“ (1964). Но самият термин получава гражданственост с „Обитаемият остров“ (1971), за да намери всъщност не той, а кръгът от проблеми — продължение в „Бръмбар в мравуняка“ (1978–1979) и „Вълните усмиряват вятъра“ (1985–1986). Така сюжетно-хронологическите връзки и общността на главните герои само подчертават различната трактовка; а за да стане ясно централното място на въпроса за нравствения избор — както в тази своеобразна трилогия, така и в цялото творчество на братя Стругацки, — ще си позволя един по-обстояен цитат от предговора на Огнян Сапарев към сборника „Неуговорени срещи“:

„Основният проблем в творчеството на братя Стругацки е проблемът за нравствено-повседневния избор. Можем да го проследим в десетки варианти; в повече или по-малко фантастични обстоятелства; решен приключенски, сатирично или драматично-трагично; капитулантски или героично — съобразно жанровата специфика на творбите и логиката на характерите на героите. Тъкмо този проблем определя силната моралистична струя в творчеството на известните съветски писатели: героите им постъпват посвоему, но зад тях винаги се усеща комунистическата съвест на авторите, които категорично и страстно (понякога дори директно-полемично) воюват за социалистическия хуманизъм, нравствената самовзискателност,

човешкото достойнство, диалектическото мислене — с други думи воюват за своя идеал за човешка личност, за *положителния герой* на нашето време. Воюват срещу фашизма, милитаризма, еснафството, глупостта, бюрокрацията, античовешкия функционализъм — т.е. срещу деформациите на миналото, недостатъците на настоящето и опасностите на бъдещето.“ (Подч. от О.С.)

* * *

Но дали точно *изборът* е проблем за Максим — човека от света на победилия комунизъм, попаднал случайно на войнствената, разделена, отрупана с ядрено оръжие планета Саракш? Като че ли главният му проблем — поне отначало — е да се ориентира в този абсурден (за него, а иначе така напомним нашия...) свят. И когато решава, че го е разбрал, лесно намира мястото си... в армията. Само че — оказва се — униформата го задължава да преследва, измъчва и екзекутира дейците на нелегалната съпротива. Тогава естествено мястото му е сред нелегалните? Да, но постепенно той разбира, че борбата им е обречена — поне докато я водят по този начин; че самите те не са единни; че немалко от тях искат просто да завладеят страшната тайна на планетата Саракш — мрежата от ретранслационни станции, които чрез излъчването на загадъчни вълни парализират волята на почти целия народ... Е, когато достига до този секрет, на Мак Сим (така го наричат туземците) всичко му е ясно: трябва просто да се открие свръхтайният център, откъдето се излъчват предаванията — и да се унищожи. Той успява да направи и това (оказало се непосилно за всички преди него) — за да разбере, че по този начин не само не е решил проблемите на планетата Саракш, но е добавил и нови...

Увлекателният, почти приключенски сюжет, както и някои „суперменски“ способности на главния герой (макар че не е ли естествено човекът от бъдещето *качествено* да надвишава нашите възможности?) сякаш скриха от очите на мнозина критици големия въпрос: а правилно ли е и изобщо допустимо ли е да се подхожда със земните мерки към проблемите на друга цивилизация, да се налагат едни критерии за добро и зло, създадени в многовековното развитие на

човечеството, на хора, отстоящи на векове от тях? В това отношение „Обитаемият остров“ представлява косвена реплика дори към такава ярка творба като повестта „Трудно е да бъдеш бог“, чийто герой — благородният дон Румата Есторски, т.е. специалистът от Института по експериментална история Антон — само изстрадваше неспособността на средновековните хора да се приобщят към разбиранията му... Така романът постави проблема за избора (който в творчеството на братя Стругацки неизменно е свързан с мотива за контакта) в неочаквана светлина — и се оказа своеобразен „пролог“ към „Бръмбар в мравуняка“.

Защото задачата, която тук трябва да разреши Максим Камерер, е от принципно по-сложен порядък. Бившият прогресор Лев Абалкин е, както се разбира, плод на генетичен експеримент на Странниците (свръхцивилизация, с която земляните не могат да влязат в контакт, макар че често се сблъскват със следите от дейността ѝ). В един момент у земния човек (какъвто се е чувствувал дотогава Абалкин) се събужда чуждата генетична програма — и той, без сам да разбира това, се превръща в заплаха за човечеството... Допустимо ли е тази заплаха да бъде игнорирана в името на научното познание и свободата на личността? Но допустимо ли е, от друга страна, човекът, *свободният човек* (защото в самосъзнанието си Абалкин остава такъв) да бъде ограничаван, изолиран и дори — ако няма друга възможност — премахнат заради една хипотетична заплаха? Ето дилемата, която трябва да реши Максим Камерер — жестокия, но неизбежен избор (тъй като хомункулусът на Странниците, воден от своята програма, фанатично се стреми точно към онова, което в никой случай не бива да се допусне)...

Така проблематиката се издига на по-висока, нравствено-философска орбита, която придава на динамичното повествование драматично-трагичен характер. Защото такава дилема може да бъде решена (и в рамките на сюжета е решена — Абалкин загива, за да не се рискува съдбата на човечеството) само практически; но нравственото съзнание никога няма да приеме за удовлетворителна нито една от двете възможности...

Следващото — и последно засега — стъпало в задълбочаването на нравствено-философската проблематика представлява „Вълните усмиряват вятъра“. Тази повест започва с едно логично допускане: ако

ние изпращаме прогресори, за да помагат на по-слабо развитите цивилизации, то не е изключено и Страниците да са внедрили сред нас свои прогресори. Действителността обаче се оказва още по-невероятна: просто в своята еволюция човечеството е започнало да създава индивиди, чиито възможности са от качествено по-висок порядък; а те постепенно се обединяват и дори създават мащабна програма за откриване и приобщаване на „своите“. Тези *метахоми* (надчовеци) или *людени* (както сами се наричат) действително притежават невероятни способности — но не това е главното (и братя Стругацки само са ги загатнали, поддържайки интереса на читателя, но и насочвайки го към същината). Главното е друго: у людена се извършва и качествена преориентация на интересите — обикновените хора са му безинтересни, както и малкото дете на заетия и угрижен възрастен, даже към близките си той изпитва единствено мъчителна смесица от жалост и досада... А помежду си людените не общуват (освен при необходимост)... Новият биологически вид се оказва осъден на безперспективност — неговите свръхчовешки възможности правят излишно общуването му с човечеството, но и той никому не е нужен. Така братя Стругацки разкриват още един възможен аспект на проблема за избора — избор, който трябва да направи всеки човек поотделно, а значи и цялото човечество...

Такова, съвсем конспективно проследено, е досегашното развитие на сагата за *прогресорите и страниците*: от атрактивната увлекателност на „Обитаемият остров“, където сложната проблематика бе зашифрована в подтекста, през „Бръмбар в мравуняка“, това драматично-трагично напомняне, че в своето развитие човечеството може да се изправи и пред нерешими (в нравствен смисъл) дилеми, до философската дълбочина на „Вълните усмиряват вятъра“. Затова, мисля, е излишно да гадаем ще има ли тази сага продължение. По-важното е, че тук — както впрочем и в останалото си творчество — братя Стругацки ни показват човека пред избор, припомняйки ял големия избор, който трябва да направи човечеството...

Христо Стефанов

ОБИТАЕМЫЙ ОСТРОВ

ЧАСТ ПЪРВА

РОБИНЗОН

ГЛАВА ПЪРВА

Максим откrehна люка, подаде се и предпазливо погледна небето. Тукашното небе беше ниско и някак твърдо, без лекомислената прозрачност, която наемква за безкрайността на космоса — не, това беше истинска библейска твърд, гладка и непроницаема. Тази твърд, несъмнено опираща се върху раменете на местния Атлант, равномерно фосфоресцираше. Максим потърси в зенита дупката, пробита от кораба, но там се разливаха само две големи черни петна — като капки туш във вода. Той широко разтвори люка и скочи във високата изсъхнала трева.

Въздухът беше горещ и сух, миришеше на прах, старо желязо, отъпкана зеленина, живот. И на смърт също миришеше — стара и непонятна. Тревата беше висока до кръста; недалеч тъмнееха храсталаци, на места стърчаха унили криви дървета. Беше почти светло, като през ярка лунна нощ на Земята, но нямаше лунни сенки, нямаше я лунната мъглива синева. Всичко беше сиво, прашно, плоско. Корабът стоеше на дъното на огромна котловина с полегати склонове. Околната местност забележимо се надигаше към размития неясен хоризонт и това беше странно, защото някъде наблизко течеше река, голяма спокойна река, течеше на запад, нагоре по склона на котловината.

Максим заобиколи кораба, докосвайки с длан студения, леко влажен борд. Откри следи от удари точно там, където предполагаше. Дълбока неприятна вдлъбнатина под индикаторния пръстен — това беше, когато нещо внезапно подхвърли и наклони кораба така, че киберпилотът се обиди и Максим спешно трябваше да поеме управлението. И драскотина близо до десния обектив — десет секунди по-късно, когато корабът полегна напред и ослепя с едното око. Максим отново погледна към зенита. Черните петна сега едвам се виждаха. Метеоритна атака в стратосферата — вероятност 0,00... но всяко вероятно събитие някога се случва, нали?...

Максим се пхна в кабината, превключи управлението на авторемонт, задействува експрес-лабораторията, излезе и тръгна към

реката. Приключение, наистина, но въпреки това — скука. У нас в ГСТ дори приключенията са рутина. Метеоритна атака, радиационна атака, авария при кацането. Авария при кацането, метеоритна атака, радиационна атака... Приключения на тялото.

Високата чуплива трева шумолеше и хрупаше под краката, бодливи семена се вкопчваха в шортите. С дразнещ звън налетя облак мушици, поблъска се пред лицето и изостана. Възрастните солидни люде не участвуват в Групата за Свободно Търсене. Те имат свои, възрастни, солидни занимания. Те знаят, че всички тези чужди планети в своята същност са достатъчно еднообразни и досадни. Еднообразно-досадни. Досадно-еднообразни... Разбира се, ако си на двадесет години, ако не умееш нищо като хората, ако не знаеш конкретно какво всъщност би искал да умееш, ако не си се научил да цениш най-голямото свое богатство — времето, ако нямаш и не ти се предвиждат никакви особени таланти, ако доминанта на твоята същност, както и преди десет години, остават ръцете и краката, а не главата, ако си толкова примитивен и си въобразяваш, че на неизвестните планети може да се намери някаква неизвестна на Земята скъпоценност, ако, ако, ако... е, тогава... разбира се. Тогава вземи каталога, отвори го на коя да е страница, забий пръст в кой да е ред и лети, когато искаш. Откривай нова планета, наричай я със собственото си име, определяй физически характеристики, сражавай се с чудовища, стига да се намират, влизай в контакт, стига да има с кого, робинзонствуй, ако няма никой... И не че всичко е напразно. Ще ти благодарят, ще ти кажат, че си внесъл според силите си нещо ново, ще те повика за подробен разговор някой виден специалист... Учениците от началните класове ще те гледат с обожание, но учителят при среща ще те пита само: „Ти още ли си в ГСТ?“ — и ще смени темата, защото отговорността за това, че още си в ГСТ, той поема върху себе си. А баща ти ще каже: „Хм...“ и неуверено ще ти предложи място на лаборант; майка ти ще каже: „Макси, ти нали хубаво рисуваше едно време...“, а Петер ще каже: „Колко смяташ да караш така? Засрами се!“; а Джени ще каже: „Запознай се, това е мъжът ми.“ И всички ще бъдат прави — освен теб. И ти ще се върнеш в Управлението на ГСТ. Стараейки се да не гледаш към двамата също такива бездарници, които се ровят в каталозите, ще вземеш поредния том, ще отвориш слепешком на коя да е страница и ще забиеш пръст...

Преди да се спусне по стръмния бряг към реката, Максим се огледа. Отзад се изправяше тревата, която бе стъпкал, кривите дървета чернееха на фона на небето, светеше малкото кръгче на отворения люк. Всичко беше много привично. „И нека — каза си той. — Нека... Хубаво ще е, ако открия тук цивилизация, която да бъде могъща, древна и мъдра. И човешка...“ Той слезе до реката.

Реката наистина беше голяма, бавна и с просто око се виждаше как тя тече от изток и се изкачва към запад. (Обаче рефракцията тук е чудовищна...) И се виждаше, че другият бряг е полегат и обрасъл с гъст тръстак, а на километър нагоре по течението от водата стърчат някакви стълбове и криви греди, изкривени ажурни опори, обвити с мъхести растения. „Цивилизация“ — помисли си Максим без особен възторг. Наоколо се усещаше много желязо и още нещо — непонятно, задушно, — и когато загреба малко вода в дланта си, Максим разбра, че това е радиация, доста силна и зловредна. Реката носеше от изток радиоактивни вещества; и беше ясно, че ползата от тази цивилизация няма да е особено голяма, че пак не е намерил това, което би искал, че с контакт няма защо да се заема, по-добре да направи стандартните анализи, един-два пъти да облети планетата по екватора и да изчезва, а на Земята да предаде материалите на сериозните, много патили чичковци от Съвета за галактическа сигурност и по-бързо да забрави всичко това.

Да забрави всичко това...

Той с отвращение отръска пръсти, избърса ги с пясък, после приседна и се замисли. Опита се да си представи жителите на тази планета — едва ли благоденстваща планета. Някъде зад горите имаше град — едва ли благополучен град — мръсни заводи, износени реактори, изхвърлящи в реката радиоактивна помия, грозни диви къщи с железни покриви, много стени и малко прозорци, между къщите — мръсни дворове, затрупани с боклук и трупове на домашни животни, голям ров около града и подземни мостове... Впрочем не, това е било преди реакторите. И хора. Той се опита да си представи тези хора, но не можа. Знаеше само, че са прекалено облечени, те бяха направо опаковани в дебел груб плат и носеха високи бели якички, които претриваха шията. А после видя стъпки върху пясъка.

Това бяха следи от боси крака. Някой беше слязъл по брега и отплувал по реката. Някой с големи широки стъпала, тежък,

кривокрак, тромав — несъмнено хуманоид, но с по шест пръста на краката. Стенейки, пъшкайки, е слязъл от стръмния бряг, минал е по пясъка, с плисък се е потопил в радиоактивната вода и, пръхтейки, е заплувал към другия бряг, към тръстака. Без да сваля високата бяла якичка...

Яркосиньо пламване озари всичко наоколо, сякаш блесна мълния, и веднага над брега загърмя, засъска, затреця като от огън. Максим скочи. По брега се сипеше суха пръст, нещо с опасен писък прелетя по небето и падна в реката, като вдигна фонтан от пръски, примесени с бяла пара. Максим бързо се закатери нагоре по стръмнината. Вече знаеше какво се е случило, не разбираше само защо, и не се учуди, когато видя на мястото на кораба стълб от кълбящ се нажежен дим, който в гигантска спирала се издигаше към фосфоресциращата небесна твърд. Корабът се пропука, керамитовата черупка пламтеше с лилава светлина, весело гореше сухата трева наоколо, пламна храсталакът, димящи пламъчета вече захапваха кривите дървета. Яростната горещина удряше в лицето. Максим се закри с длан и започна да отстъпва покрай брега — една крачка, после още една, още и още... Отстъпваше, без да откъсва сълзящите си очи от този величествено красив горящ факел, сипещ пурпурни и зелени искри, от този внезапен вулкан, от безсмисленото буйство на освободената енергия...

„Не, защо пък... — отчаяно мислеше той. — Появила се е една голяма маймуна, видяла, че ме няма вътре, влязла, вдигнала палубата — аз самият не знам как се прави това, но тя съобразила, била е такава една съобразителна маймуна, шестопръста — вдигнала, значи палубата... Какво има в корабите под палубата? С една дума, намерила акумулаторите, взела един голям камък — и тряс! Много голям камък, към три тона... и с всичка сила... Яка маймуна... Довърши ме все пак тя с камъните си — два пъти в стратосферата и тук сега... Странна история... Такова нещо май досега не се е случвало. Обаче какво ще правя сега? Ще започнат да ме търсят скоро, разбира се, но и да почнат, едва ли ще се сетят, че е възможно така — корабът загинал, а пилотът жив... Какво ще стане сега? Мама... Татко... Учителят...“

Той обърна гръб на пожара и тръгна. Вървеше бързо край реката; всичко наоколо беше озарено с червена светлина; отпред се мятеше, скъсяваше и удължаваше сянката му върху тревата. Отдясно започна

гора — рядка, миришеща на гниеци листа; тревата стана мека и влажна. Две големи нощни птици шумно излетяха изпод краката и ниско над водата полетяха към другия бряг. Мярна се мисъл, че огънят може да го догони и тогава ще трябва да се спасява с плуване, а това няма да е приятно; но червената светлина изведнъж помръкна и угасна, и той разбра, че противопожарните устройства за разлика от него са се ориентирали в ситуацията и са изпълнили своето предназначение с присъщата им прецизност. Живо си представи опушените полуразгопени балони, стърчащи между горящите парчета и самодоволно изпускащи тежки облаци пирофаг...

„Спокойно — мислеше той. — Главното — никаква паника. Време имам. Всъщност, сега имам много време. Те могат да ме търсят безкрайно: корабът го няма, невъзможно е да ме намерят. А докато не разберат какво е станало, докато не се убедят окончателно, докато не са напълно сигурни, на мама нищо няма да съобщят... А аз през това време ще измисля нещо...“

Той пресече неголямо прохладно блато, промъкна се през храстите и излезе на път, стар, напукан бетонен път, водещ в гората. Приблужи се към ръба на сипея и видя ръждивите, обрасли с пълзящи растения опори — остатъци от някакво голямо ажурно съоръжение, наполовина потънало във водата. От другата страна, едва различимо под светещото небе, се виждаше продължението на пътя. Изглежда, някога тук е имало мост. И изглежда, той е пречел на някого и затова са го съборили във водата, от което той не е станал нито по-красив, нито по-удобен. Максим седна на ръба и провеси крака надолу. Направи си вътрешна проверка, убеди се, че няма следа от паника, и започна да размишлява.

„Най-важното намерих. Ето път. Лош, груб и при това старинен, но все пак път, а на всички обитаеми планети пътищата водят към тези, които са ги строили. Какво ми трябва? Храна не ми трябва. Тоест аз бих хапнал, но това е от дремещите инстинкти, а ние сега ще ги потиснем. Вода ще ми трябва най-рано след денонощие. Въздухът е достатъчно, макар че бих предпочел в атмосферата да имаше по-малко въгледвуокис и радиация. Така че засега нищо насъщно не ми трябва. А ми трябва малък, направо да кажем — примитивен нулев предавател със спирална емисия. Какво по-просто може да има от примитивния нулев предавател?...“ Затвори очи и в паметта се появи отчетлива

схема на преподавател с позитронни емитери. Ако имаше нужните части, щеше да го сглоби за две минути, без да отваря очи. Няколко пъти мислено извърши сглобяване и разглобяване, а когато отвори очи, преподавател нямаше. Нищо нямаше. „Робинзон — помисли той дори с известен интерес. — Максим Крузо. Ама че работа, нищо нямам. Шорти без джобове и кецове. Но затова пък островът ми е обитаем. А щом е обитаем, винаги остава надеждата за примитивен нулев преподавател.“ Стараеше се да мисли за нулевия преподавател, но нищо не излизаше. През цялото време виждаше майка си — как ѝ съобщават: „Синът ви изчезна безследно“, и какво е лицето ѝ, и как баща му разтрива бузите си и объркано се оглежда, и как им е студено и пусто... „Не — каза си той, — за това е забранено да се мисли. За каквото и да е, само не за това, иначе нищо няма да излезе. Заповядвам и си забранявам. Заповядвам да не мисля и забранявам да мисля. Край.“ Стана и тръгна по пътя.

Отначало плаха и рядка, гората ставаше все по-смела и настъпваше към пътя. Някои нахални млади дръвчета бяха разкъртили бетона и растяха направо сред шосето. Изглежда, пътят бе отпреди няколко десетилетия — или във всеки случай няколко десетилетия не бяха го ползували. Гората от двете страни ставаше все по-висока, все по-гъста, на места клоните се преплитаха над главата. Стана тъмно; ту отдясно, ту отляво в гъсталака се чуваха силни гърлени възгласи. Нещо мърдаше там, шумолеше и тропаше. Веднъж на двадесетина крачки напред някой тъмен, нисък, приведен, тичешком пресече пътя. Звъняха мушици. Максим изведнъж си помисли, че този край е толкова запуснат и див, че хора може да няма наоколо и ще се наложи да се добира до тях няколко денонощия. Дремещите инстинкти отново се пробудиха и напомниха за себе си. Но Максим чувствуваше, че тук наоколо има много живо месо, от глад няма да умреш, че това едва ли ще е вкусно, но пък ловът ще е интересен. И тъй като за главното беше забранено да се мисли, той започна да си припомня как ловуваха с Петер и егера Адолф — с голи ръце, хитрост срещу хитрост, разум срещу инстинкт, сила срещу сила. Три денонощия безспирно да гониш елена през повалените дървета, да го настигнеш и да го повалиш, като го хванеш за рогата... Елени тук може да няма, но без съмнение местният дивеч става за ядене — малко да се разсееш и мушиците започват яростно да те ядат, а както е известно, този, който на друга

планета става за ядене, няма да умре от глад... Не би било зле да се заблуди тук и да изкара една-две години из горите. Би си завъдил приятел — вълк някой или мечка — заедно ще ловуват, ще беседват... Ще омръзне, разбира се, пък и едва ли ще е приятно да се броди из тия гори; много желязо има наоколо, не може да се диша... И освен това все пак първо трябва да се сглоби нулев предавател...

Той спря и се вслуша. Някъде в гъсталака се чуваше монотонно глухо бумтене. Максим си спомни, че вече от много време го чува, но едва сега му обърна внимание. Това беше не животно и не водопад, а механизъм, някаква варварска машина. Тя хъркаше, ръмжеше, скърцаше и разпространяваше миризма на ръжда. И се приближаваше.

Максим се приведе и, придържайки се близо до края на пътя, безшумно затича насреща, после спря, като едва не излетя по инерция на кръстопътя. Пътят под прав ъгъл беше пресечен от друго шосе — много мръсно, с дълбоки безобразни коловози, със стърчащи парчета бетон, противно миришещо и много, много радиоактивно. Максим приклекна и погледна наляво. Бумтенето на мотора и металното скърцане настъпваха оттам. То се приближаваше.

След минута се появи. Безсмислено огромно, горещо, смрадливо, цялото от занитени метални плочи, тъпчещо пътя с чудовищни кални вериги, то не летеше, не вървеше — носеше се, гърбаво, дрънчащо с откачени листове желязо, заредено със суров плутоний и лантаниди, безпомощно, заплашително, без хора, тъпо и опасно — пресече кръстопътя и се понесе по-нататък, като пращеше и скърцаше със смачкан бетон, оставяйки зад себе си шлейф от нажежен задух, скри се в гората, ръмжейки, ревейки, постепенно затихвайки...

Максим си пое дъх и разпъди мушиците. Беше потресен. Нищо по-нелепо и жалко не беше виждал през живота си. „Да — помисли си той, — позитронни емитери тук няма да намеря.“ Погледна подир чудовището и изведнъж забеляза, че напречният път не е просто път, а просека, тесен прорез в гората — над него клоните не закриваха небето, както над шосето. „Дали да не го догоня? — помисли си той. — Да го спра, да угася реактора...“ Вслуша се. Гората беше пълна с шум и трясък, чудовището се въртеше в нея като хипопотам в блато, после бумтенето на мотора започна да се приближава отново. То се връщаше. Отново сумтене, ръмжене, вълна от смрад, дрънчене и хлопане, отново пресича кръстопътя и се носи натам, откъдето е

излязло... „Не — каза си Максим, — не искам. Не обичам зли животни и варварски автомати...“ Той почака, излезе от храстите и с едно засилване прескочи заразения кръстопът.

Известно време вървя много бързо, с дълбоко дишане, очиствайки дробовете си от изпаренията на железния хипопотам, после отново мина на походна крачка. Мислеше за това, което успя да види за първите два часа на обитаемия остров и се мъчеше да сглоби всички тези несъобразности и случайности в нещо логически непротиворечиво. Но беше прекалено трудно. Картината се получаваше приказна, а не реална. Приказна беше тази гора, натъпкана със старо желязо, приказни същества се викаха едно друго с почти човешки гласове, стар изоставен път водеше към омагьосан замък и невидими зли вълшебници се мъчеха да попречат на човека, попаднал в тази страна. На далечните подстъпи те го обстреляха с метеорити — нищо не излезе, тогава изгориха кораба, хванаха човека в капан и насъскаха срещу него железен дракон. Обаче драконът се оказа стар и глупав и те, навярно разбрали грешката си, сигурно готвеха нещо по-съвременно...

— Слушайте — каза им Максим, — ами че аз не искам да свалям магии от вашите замъци и да будя летаргични красавици; искам само да се срещна с някой по-умен измежду вас, който ще ми помогне с позитронни емитери...

Но злите вълшебници си знаеха своето. Отначало преградиха пътя с огромно гнило дърво, после разрушиха бетона, изровиха в земята голяма дупка и я напълниха с гнила радиоактивна тиня, а когато и това не помогна, когато мушиците се умориха да хапят и разочаровано изостанаха, вече на разсъмване пуснаха от гората студена зла мъгла. От мъглата Максим започна да трепери и затича, за да се стопли. Мъглата беше лепкава, мазна, намирисваше на мокър метал и тление, но скоро замириса на дим и Максим разбра, че някъде наблизко гори жив огън.

Разсъмваше, небето засвети с утринна сивота, когато той видя край пътя огън и ниска каменна постройка с продънен покрив, празни черни прозорци, стара, обрасла с мъх. Хора не се виждаха, но Максим чувствуваше, че те скоро са били тук и може би скоро ще се върнат. Слезе от шосето, прескочи канавката и, затъвайки до глезените в гниеци листа, се приближи до огъня.

Огънят го посрещна с добра първобитна топлина, която приятно разтревожи дремещите инстинкти. Тук всичко беше просто. Можеш, без да поздравяваш, да приседнеш, да протегнеш ръце към огъня и мълчаливо да чакаш, докато стопанинът също така мълчаливо ти подаде горещо парче и гореща чаша. Стопанинът, наистина, го нямаше, но над огъня висеше опушено котле, в което се вареше нещо с остра миризма, наблизко се търкаляше празна кошница с кръгло дъно, навито тънко метално въже и още някакви метални и пластмасови предмети с неизвестно предназначение.

Максим поседя до огъня, стопли се, гледайки пламъците, после стана и влезе в къщата. Всъщност, от нея беше останала само каменната кутия. През пречупените греди над главата светлееше сутрешното небе, върху гнилите дъски на пода беше страшно да се стъпи, а по ъглите растяха на гроздове малиновочервени гъби — отровни, но напълно годни за ядене след добро изпичане. Впрочем мисълта за ядене изчезна веднага, когато Максим различи в полумрака до стената нечийи кости, покрити с избелели парцали. Стана му неприятно, той се обърна, слезе по разрушените стъпала, сложи ръце пред устата си и извика така, че цялата гора закънтя:

— Ехей-хей, шестопръсти!

Ехото почти мигновено потъна в мъглата между дърветата, никой не отговори, само някакви птички над главата сърдито зацъкаха.

Максим се върна при огъня, хвърли в него съчки и надникна в котлето. Нещо вреше. Той се огледа, намери нещо като лъжица, помириса я, избърса я с трева и пак я помириса. После внимателно свали сивкавата пяна от повърхността, изтръска я встрани. Разбърка варивото, загреба малко, подуха и сръбна. Оказа се доста добро, нещо като чорба от черен дроб на тахорг, но по-парливо. Максим остави лъжицата, внимателно с две ръце свали котлето и го сложи на тревата. Огледа се отново и високо каза:

— Закуската е готова!

Не го напускаше усещането, че стопаните са някъде наблизко, но виждаше само неподвижните, мокри от мъглата храсти, черните криви стъбла на дърветата и чуваше само пращенето на огъня и суетливото птиче цвъртене.

— Е, добре — каза той гласно. — Вие както искате, а аз започвам контакта.

И дали лъжицата беше прекалено голяма или дремещите инстинкти се бяха разиграли, но сам не разбра кога изсърба една трета от котлето. Едва тогава се отдръпна със съжаление, поседя, вниквайки във вкусовите усещания, внимателно избърса лъжицата; но не се удържа — още веднъж загреба от самото дъно, от тези апетитни, топящи се в устата кафяви резенчета, отново избърса лъжицата и я положи напреко върху котлето. Сега беше дошло време да им благодари.

Той скочи, избра няколко тънки пръчици и влезе в къщата. Като стъпваше внимателно по гнилите дъски и се стараше да не гледа останките в полумрака, започна да къса гъби и да нанизва шапчиците им на пръчиците. Избираше най-твърдите. „Малко солчица ви трябва — мислеше той, — и пипереч, но нищо, за първи контакт и така ще мине. Сега ще ви окачим над огънчето и цялата отровна органика ще се изпари от вас, и ще станете истински деликатес, мой първи влог в културата на този обитаем остров...“

Изведнъж в къщата стана малко по-тъмно и той веднага усети, че го гледат. Навреме потисна желанието рязко да се изправи, преброи до десет, бавно стана и, усмихвайки се, обърна глава.

От прозорчето го гледаше дълго тъмно лице със скръбни големи очи, гледаше без всякакъв интерес, без злоба и без радост, гледаше не човека от другия свят, а някакво досадно домашно животно, което пак се пъха не където трябва. Няколко секунди се гледаха. Максим чувствуваше как скръбта, извираща от това лице, залива къщата, гората, цялата планета, целия околнен свят — и всичко стана сиво, унило и плачевно: всичко вече е било, много пъти е било едно и също и няма никакво спасение от тази сива, унила, плачевна скука. После в къщата стана още по-тъмно и Максим се обърна към вратата.

Там, разкراчил здрави къси крака, преградил с широките си рамене цялото отворстие, стоеше обрасъл с рижи косми набит човек в безобразен карирай комбинезон. През буйния риж гъсталак към Максим гледаха пронизващи сини очички, много втренчени, недобри и въпреки това някак весели — може би поради контраста с извиращата от прозореца всемирна скръб. Този космат здравеняк също явно не за пръв път срещаше пришълци от други светове, но беше привикнал да се отнася с тях бързо, рязко и решително, без всякакви там контакти и прочее ненужни сложности. На шията му висеше дебела метална тръба

със зловещ вид, и отверстието на този инструмент за разправа с пришълци беше насочено право в корема на Максим. Веднага ставаше ясно, че нито за висшата ценност на човешкия живот, нито за Декларацията за правата на човека, нито за другите великолепни изобретения на висшия хуманизъм, пък и за самия хуманизъм този човек никога не е чувал, а и да му разкажеш за тях, няма да повярва.

Но Максим нямаше избор. Протегна напред пръчката с нанизаните гъби, усмихна се още по-широко и произнесе с преувеличена артикулация:

— Мир! Всичко е наред! Всичко е добро!

Скръбната личност зад прозореца откликна на този лозунг с дълга неясна фраза, след което очисти района на контакта и, съдейки по звуците отвън, започна да хвърля съчки в огъня. Рошовата рижа брада на синеокия се раздвижи и от нейния медночервен гъсталак се понесоха ръмжачи, ревящи и дрънчащи звуци, които живо напомниха на Максим железния дракон от кръстопътя.

— Да! — каза Максим с енергично кимване. — Земя! Космос!

Той посочи с пръчката нагоре и червенобрадият послушно погледна издънения таван.

— Максим! — продължаваше Максим, като сочеше гърдите си. — Максим! Казвам се Максим!

За по-голяма убедителност той се удари в гърдите като разярена горила.

— Максим!

— Махх-сим! — изрева червенобрадият със странен акцент.

Без да сваля поглед от Максим, той изстреля през рамо серия гърмящи звуци, в които няколко пъти се повтаряше думата „Махсим“, в отговор на което невидимата скръбна личност започна да издава ужасяващо печални фонемии. Сините очи на червенобрадия се опулиха, той разтвори своята жълтозъба паст и се закиска. Очевидно, неразбираемата за Максим комичност на положението стигна най-после до червенобрадия. След като се насмя, червенобрадият избърса със свободната ръка очите си, отпусна смъртоносното оръжие и направи недвусмислен знак: „Хайде, излизай!“

Максим се подчини с удоволствие. Излезе пред къщата и отново подаде на червенобрадия пръчката с гъбите. Червенобрадият я взе, повъртя я оттам насам, помириша и я хвърли встрани.

— Е, не! — възрази Максим. — Ще си оближете пръстите...

Той се наведе и взе пръчката. Червенобрадият не възрази. Той потупа Максим по гърба, бутна го към огъня, после натисна рамото му, като го накара да седне и започна нещо да му обяснява. Но Максим не го слушаше. Гледаше скръбния, който седеше срещу него и сушеше пред огъня някакъв голям мръсен парцал. Единият му крак беше бос, той непрекъснато мърдаше пръстите си, които бяха пет. Пет, а не шест.

ГЛАВА ВТОРА

Приседнал на ръба на пейката до прозореца, Гай полираше с ръкав кокардата на баретата си и гледаше как капрал Варибобу му пише пътните документи. Главата на капрала беше наведена настрани, очите опулени, лявата ръка лежеше на масата, придържайки бланката с червен кант, а дясната без бързане изписваше калиграфски букви... „Добре го прави — мислеше Гай с известна завист. — Такъв един стар мастилен плъх — двайсет години в Легиона, и през цялото време писар. Я как се е опулил — гордостта на бригадата... сега сигурно и езика си ще подаде... ето, подаде го. И езикът му е в мастило. Бъди здрав, Варибобу, стара мастилница, повече няма да се видим с теб. Жалко, че ще заминавам — и момчетата тук са свестни, и господа офицерите, и службата е полезна, значима...“ Гай подсмръкна и погледна през прозореца.

Вятърът носеше бял прах по широката гладка улица без тротоари, покрита със стари шестоъгълни плочи; белееха стените на дългите еднакви постройки на администрацията и инженерния персонал; вървеше, придържайки полата си, госпожа Идоа, пълна и представителна дама, мъжествена жена, която не се уплаши заедно с децата да последва господин бригадира в тези опасни места. Часовият пред комендантството, новак с неизмачкан плащ и нахлузена до ушите барета, взе автомата „на караул“. После минаха два камиона с възпитуеми — сигурно ги караха на ваксинация... А така, цапни го по врата, да не се подава навън, тук да не му е булевард...

— Та как все пак се пишеш? — попита Варибобу. — Гаал? Или може само Гал?

— Съвсем не — каза Гай. — Гаал ми е фамилията.

— Жалко — каза Варибобу, замислено смучейки перото. — Ако беше Гал, точно щеше да се побере в реда...

„Пиши, пиши, мастилнице — помисли Гай. — Няма защо да пестиш редовете. И това ми било капрал... Копчетата са ти зеленясали, капрале. Две нашивки имаш, а не се научи да стреляш като хората, всички го знаят...“

Вратата се отвори и в канцеларията стремително влезе ротмистър Тоот със златната превръзка на дежурен на ръкава. Гай скочи и тракна с токове. Капралът се надигна, без да престава да пише. И това ми било капрал...

— Аха... — произнесе господин ротмистърът, смъквайки с отвращение противопрашната маска. — Редник Гаал. Знам, знам, напускате ни. Съжалявам. Но се радвам. Надявам се, в столицата ще служите все така усърдно.

— Тъй вярно, господин ротмистър! — развълнуван каза Гай.

От вълнение чак го засърбя носът. Много обичаше господин ротмистъра Тоот, културен офицер, бивш преподавател в гимназията. Оказа се, че и господин ротмистърът беше отличавал Гай измежду другите.

— Можете да седнете — каза господин ротмистърът и мина зад бариерата към масата си. Без да сяда, бегло погледна документите и взе телефона.

Гай тактично се обърна към прозореца.

На улицата нищо не се беше променило. Под строй изтопурка към столовата милият капралски състав. Гай тъжно ги изпрати с поглед. Ще отидат сега в кантината, капрал Серембеш ще изкомандува „барети долу“ за „Благодарствено слово“, трийсет гърла ще изпеят „Словото“, а над тенджерите вече се вдига дим, блестят алуминиевите чинии, и Догу вече е готов да разправи коронния си виц за войника и готвачката... Ей богу, жал му беше да заминава. И службата е опасна, и климатът е нездравословен, и дажбата е много еднообразна — само консерви, но въпреки това... Тук във всички случаи точно знаеш, че си нужен, че без теб не може; тук направо с гърди поемаш зловещия напор на Гората и чувствуваш този напор: само приятели колко погребва, зад лагера има цяла гора от прътове с ръждиви каски... Но от друга страна — столицата! Там кого да е няма да пратят, а когато пращат, не ще да е за почивка... Там, разправят, от Дома на Творците се виждат всички плацове, така че всеки строй някой от Творците го наблюдава, тоест не непрекъснато, разбира се, но така, от време на време, поглеждат. Гай се изпоти: ни в клин, ни в ръкав си представи, че го викат пред строя, а той на втората крачка се спъва и плъосва пред краката на командира, автоматът дрънчи върху паважа, баретата се е смъкнала дявол знае къде... Той въздъхна и крадешком се огледа. Не

дай боже... Да, столица е това! Всичко им е пред очите. Е, нищо де — другите нали служат. А там е Рада — сестричката, милата... И смешният ми чичо с древните си кости, с допотопните костенурки... „Ох, колко тъгувах за вас, мили мои!“

Той отново погледна навън и с учудване отвори уста. По улицата към комендантството вървяха двама. Единият беше познат — рижата мутра Зеф, старшина на сто и четиринадесети сапъорски отряд, осъден на смърт, който си изкарваше живота чрез разчистване на трасето. А другият беше... направо плашило! Първо Гай го взе за дегенерат, но веднага съобрази, че Зеф едва ли ще помъкне дегенерат в комендатурата. Як гол младеж, целият с шоколаден тен, силен като бик; само по къси шорти от някакъв блестящ плат... Зеф беше с топа си, но не личеше да конвоира чуждия: вървяха редом, и онзи, нелепо размахвайки ръце, все се мъчеше да обясни нещо. Зеф само пухтеше и изглеждаше съвсем смаян. „Дивак някакъв — помисли Гай. — Само че откъде се е взел на трасето? Може да е от ония, дето са ги възпитавали животни, има такива случаи... На това прилича, я какви мускули, напращели...“

Той гледаше как тази двойка се приближи до часовия, как Зеф, бършейки потта си, започва нещо да обяснява, а часовият е новак, не познава Зеф, ръга го с автомата под реброто — да се дръпне на нужното разстояние. Голият младеж, виждайки това, влиза в разговора. Ръцете му направо хвърчат, а лицето е вече съвсем странно: не можеш да му хванеш израза, като живак е, а очите — бързи, тъмни... Ето, вече и часовият се шашна. Сега ще вдигне тревога. Гай се обърна.

— Господин ротмистър, разрешете да се обърна. Там старшината на сто и четиринадесети доведе някого. Не бихте ли погледнали?

Господин ротмистърът се доближи до прозореца, погледна и веждите му подскочиха. Блъсна рамката, наведе се и изкрещя, задавяйки се от нахлулия прах:

— Часови! Пуснете ги!

Докато Гай затваряше прозореца, в коридора затропаха и Зеф със спътника си странешком влезе в канцеларията. Подир тях нахълтаха началник-караула и още две момчета от дежурната смяна. Зеф изпъна ръце по шевовите, изкашля се, опули към господин ротмистъра безсрамните си сини очи и изхриптя:

— Докладва старшината на сто и четиринадесети отряд възпитуем Зеф! На трасето е задържан този човек. По всички признаци — смахнат, господин ротмистър: плюска отровни гъби, нито дума не разбира, говори неразбрано, ходи, благоволете да забележите, гол.

Докато Зеф докладваше, задържаният хвърляше бързи погледи из помещението, страшно и странно се усмихваше на всички присъстващи — зъбите му бяха равни и бели като захар. Господин ротмистърът, сложил ръце зад гърба си, се приближи и го огледа от главата до петите.

— Кой сте вие? — попита той.

Задържаният се ухили още по-страшно, почука се с длан по гърдите и неясно произнесе нещо като „Махсим“. Началник-караула се изкиска, караулните се захилиха, господин ротмистърът също се усмихна. Гай не можа веднага да разбере каква е работата, после съобрази, че на жаргона на крадците „махсим“ означава „изял ножче“.

— Изглежда е някой от вашите — каза на Зеф господин ротмистърът.

Зеф завъртя глава, от брадата му излетя облак прах.

— Съвсем не — каза той. — Махсим той нарича себе си, а апашкия жаргон не го разбира. Така че не е наш.

— Сигурно е дегенерат — предположи началник-караула.

Господин ротмистърът го изгледа студено.

— Гол — развълнувано обясни началник-караула, отстъпвайки към вратата. — Разрешете да напусна!

— Вървете — каза господин ротмистърът. — Пратете някого да повика щаб-лекаря господин Зогу... Къде го хванахте? — обърна се той към Зеф.

Зеф доложи, че тази нощ със своя отряд той е прочиствал квадрат 23/07, унищожил четири самоходни „балисти“ и една установка с неизвестно предназначение, при взрива на която загубил двама души и всичко било наред. Към седем часа сутринта при неговия огън излязъл по горското шосе този неизвестен. Те го забелязали отдалеч, следили го, скрити в храстите, после избрали удобен момент и го пленили. Зеф първо го взел за беглец, после решил, че е дегенерат и вече съвсем се накарал да стреля, но размислил, защото този човек... Тук Зеф, затруднен, размърда брадата си и приключи:

— Защото ми стана ясно, че този човек не е дегенерат.

— И откъде ви стана ясно това? — попита господин ротмистърът, а задържаният неподвижно стоеше, скръстил ръце върху могъщите си гърди и поглеждаше ту към него, ту към Зеф.

Зеф каза, че ще му е доста трудно да обясни.

— Първо, този човек от нищо не се страхуваше и от нищо не се страхува въобще. После — той свали чорбата от огъня и изяде от нея точно една трета, съвсем по другарски, а преди това викаше, явно чувствуваше, че сме наблизко. После: искаше да ни нагости с гъби. Гъбите бяха отровни, ние не ги ядохме и на него не позволихме, но той все напираше да ни нагости — изглежда, в знак на благодарност. После: както е добре известно, нито един дегенерат по способностите си не превъзхожда нормалния човек. А този по пътя ме измъчи съвсем; през повалените дървета вървеше като по равно място, прескачаше рововете и после ме чакаше от другата страна, а на всичко отгоре, който знае защо, дали от юнащина, ме вдигаше на ръце и тичаше с мен по стотина крачки...

Господин ротмистърът слушаше Зеф, демонстрирайки с целия си вид най-дълбоко внимание, но когато Зеф замълча, той рязко се обърна към задържания и от упор излая на хонтийски:

— Вашето име? Чин? Задача?

Гай се възхити от ловкия прием, обаче задържаният явно не разбираше и хонтийски. Той отново показва великолепните си зъби, потупа се по гърдите и каза: „Махсим“, бутна с пръст каторжника и каза: „Зеф“, а после заговори бавно, с големи паузи, като посочваше ту тавана, ту пода, ту описваше кръгове около себе си. На Гай му се струваше, че долавя в тази реч отделни познати думи, но те нямаха нищо общо с въпроса. Когато задържаният млъкна, обади се капрал Варибобу.

— Според мен това е един ловък шпионин — заяви старата мастилница. — Трябва да доложим на господин бригадира.

Господин ротмистърът не му обърна внимание.

— Свободен сте, Зеф — каза той. — Проявихте усърдие, това ще ви се зачете.

— Премного благодаря, господин ротмистър! — излая Зеф и вече се обръщаше, за да излезе, когато задържаният внезапно издаде тихо възклицание, наведе се през бариерата и хвана пачката чисти бланки, лежащи на масата пред капрала.

Варибобу се изплаши до смърт (и това ми било капрал!), отскочи и запрати писалката си по дивака. Онзи ловко я хвана във въздуха, приседна право на бариерата и започна да драска нещо върху бланката, без да обръща внимание на Гай и Зеф, които го бяха хванали.

— Остави! — изкомандува господин ротмистърът и Гай с удоволствие се подчини: да удържиш този мургав звяр беше все едно да се опиташ да спреш танк, като го хванеш за веригата.

Господин ротмистърът и Зеф застанаха от двете страни на задържания и гледаха какво чертае.

— Според мен това е схема на Света — неуверено каза Зеф.

— Хм... — отзова се господин ротмистърът.

— Да, разбира се! Ето, в центъра е Световното Светило, това тук е Светът... А тук, според него, се намираме ние.

— Но защо всичко е плоско? — недоверчиво попита господин ротмистърът. Зеф сви рамене.

— Възможно е детско възприятие... Инфантилизъм... Ето, вижте! Показва как е попаднал тук.

— Да, възможно е... Чувал съм за такова безумие...

Гай най-сетне успя да се промъкне между гладкото твърдо рамо на задържания и грубата воняща на пот куртка на Зеф. Рисунката, която видя, му се стори направо смешна. Така децата-първокласници изобразяват Света: в средата малко кръгче, изобразяващо Световното Светило, около него голяма окръжност, обозначаваща Световната Сфера, а на окръжността тлъста точка, към която само да нарисуваш ръчички и крачета и ще се получи: „това е Светът, а това съм аз“. Дори Световната Сфера този нещастен луд не може да изобрази като правилна окръжност, получи му се някакъв овал. Ясна работа, ненормален... И на всичко отгоре нарисува пунктирана линия, водеща изпод земята към точката: ето, значи, как е попаднал тук.

През това време задържаният взе втора бланка и бързо начерта две малки Световни Сфери в противоположните ъгли, съедини ги с пунктирана линия и дорисува някакви криволици. Зеф безнадеждно подсвирна и каза на господин ротмистъра:

— Разрешете да напусна.

Но господин ротмистърът не го пусна.

— Е-е... Зеф — каза той. — Спомням си, че вие се подвизавахте в областта на... е... — той се почука със сгънат пръст по темето.

— Тъй вярно — отговори Зеф след кратко мълчание.

Господин ротмистърът се разходи из канцеларията.

— Не бихте ли могли е-е... как да се изразя... да формулирате мнението си по повод този субект? Професионално, ако мога така да се изразя...

— Съвсем не знам — каза Зеф. — Лишен съм от правото да практикувам професионално.

— Разбирам — каза господин ротмистърът, — всичко това е вярно. Н-но...

Зеф, опулил сините си очички, стоеше мирно. Господин ротмистърът очевидно беше объркан. Гай го разбираше добре. Важен беше случаят, сериозен. (Ами ако този дивак все пак е шпионин?) А господин щаб-лекарят Зогу, разбира се, е прекрасен офицер, блестящ легионер, но все пак е само щаб-лекар. Докато рижата мутра Зеф, преди да прояви престъпни наклонности, много добре е разбирал от работата си.

— Е, какво — каза господин ротмистърът. — Няма какво да се прави... Но по човешки... — той спря пред Зеф. — Разбирате ли? Просто по човешки... смятате ли наистина, че той е луд?

Зеф отново помълча.

— По човешки? — повтори той. — Е, разбира се, по човешки: нали да се греши е човешко... Та по човешки аз съм склонен да предполагам, че това е ярко изразен случай на раздвоение на личността, с изместване и заместване на истинското „аз“ с лъжливо. По човешки, изхождайки от жизнения опит, бих препоръчал електрошок и флеосъдържащи препарати.

Капрал Варибобу крадешком записа всичко това, но господин ротмистърът не можеш го излъга. Той му взе листчето със записките и го пхна в джоба си. Махсим отново заговори, обръщайки се ту към господин ротмистъра, ту към Зеф — нещо искаше, горкият, от нещо не беше доволен — но в този момент вратата се отвори и влезе господин щаб-лекарят, очевидно откъснат от обедата си.

— Здравсти, Тоот — свадливо каза той. — Какво има? Както виждам, жив и здрав сте, това ме радва. А този тип какъв е?

— Възпитуемите го хванаха в гората — обясни господин ротмистърът, — подозирам, че е луд.

— Симулант е, а не луд — промърмори господин щаб-лекарят и си наля вода от гарафата. — Пратете го обратно в гората, нека работи.

— Той не е наш — възрази господин ротмистърът. — И не знаем откъде се е взел. Подозирам, че някога са го пленили юродивите, той при тях се е побъркал и е избягал при нас.

— Правилно — промърмори господин щаб-лекарят — Трябва да си побъркан, за да избягаш при нас.

Той се приближи до задържания и веднага посегна към клепачите му. Задържаният страшно се озъби и леко го отблъсна.

— Хайде-хайде! — каза господин щаб-лекарят и ловко го хвана за ухото. — Стой спокойно!

Задържаният се подчини. Господин щаб-лекарят му обърна клепачите, опипа, подсвирквайки си, шията и гърлото, сви му и му обтегна ръката, после с пъшкане се наведе и го удари под коленете, върна се при гарафата и изпи още една чаша вода.

— Киселини — съобщи той.

Гай погледна към Зеф. Червенобрадият, опрял гранатохвъргачката до краката си, стоеше встрани и с подчертано равнодушие гледаше стената. Господин щаб-лекарят се напи и отново се зае с лудия. Опипваше го, почукваше го, гледаше зъбите му, два пъти го ръгна с юмрук в корема, после извади плоска кутия, размота от нея кабел, включи го към мрежата и започна да допира кутията до разни места от тялото на дивака.

— Така — каза той, навивайки кабела. — И ням ли е на всичко отгоре?

— Не — каза господин ротмистърът. — Говори, но на някакъв животински език. Нас не ни разбира. А това са рисунките му.

Господин щаб-лекарят погледна рисунките.

— Така — каза той. — Забавно.

Той измъкна писалката от ръцете на капрала и бързо нарисова върху една бланка котка така, както я рисуват децата, от чертички и кръгчета.

— Какво ще кажеш за това, приятел? — попита той, подавайки рисунката на лудия.

Онзи, без нито секунда да се замисля, започна да драска и до котката се появи странно, гъсто обрасло с косми животно с тежък неприятен поглед. Такова животно Гай никога не беше виждал, но

разбра едно: това вече не беше детска рисунка. Чудесно беше нарисувано, направо изключително. Да те е страх да го гледаш. Господин щаб-лекарят протегна ръка към писалката, но лудият се отдръпна и нарисува още едно животно — с огромни уши, кожа на бръчки и дебела опашка на мястото на носа.

— Прекрасно! — извика господин щаб-лекарят и се плесна по бедрата.

А лудият не спираше. Този път той рисуваше не животно, а явно някакъв апарат, приличащ на голяма прозрачна мина. Вътре в мината той много ловко изобрази седящо човече, почука по човечето с пръст, после със същия пръст се почука по гърдите и произнесе:

— Мах-сим.

— Такова нещо той може да е видял при реката — каза безшумно приближилият се Зеф. — Такова нещо ние взривихме снощи. Но виж, чудовищата...

Той поклати глава.

Господин щаб-лекарят сякаш за пръв път го забеляза.

— А, професоре! — извика той с преувеличена радост. — Абе гледам аз, че нещо вони в канцеларията. Ще бъдете ли така любезен, колега, да изкажете мненията си от ей онзи ъгъл? Много ще съм ви задължен...

Варибобу се захили, а господин ротмистърът строго каза:

— Застанете до вратата, Зеф, и не се забравяйте.

— Е, добре — каза господин щаб-лекарят. — И какво мислите да го правите?

— Зависи от вашата диагноза, Зогу — отвърна господин ротмистърът. — Ако е симулант, ще го предам на прокуратурата, там да се оправят. А ако е луд...

— Той съвсем не е симулант, Тоот! — с голям подем произнесе господин щаб-лекарят. — И съвсем няма какво да прави в прокуратурата. Но знам едно място, където много ще се заинтересуват от него. Къде е бригадирът?

— На трасето.

— Впрочем, това не е съществено. Нали вие сте дежурен, Тоот? Пратете този интересен юначага на следния адрес...

Господин щаб-лекарят се настани на бариерата, закри се от всички с рамене и лакти и написа нещо на обратната страна на

последната рисунка.

— И какво е това? — попита господин ротмистърът.

— Това ли? Едно учреждение, Тоот, което ще ви бъде много благодарно за вашия луд. Гарантирам ви.

Господин ротмистърът неуверено повъртя в ръце бланката, после отиде в ъгъла и повика господин щаб-лекаря. Известно време разговаряха полугласно така, че се чуваха само отделни реплики на господин Зогу: „Департаментът на пропагандата... ще го пратите с пълномощник... Не е толкова секретно! Ще му заповядайте да забрави... Дявол да го вземе, хлапакът все едно нищо не разбира!“

— Добре — каза най-сетне господин ротмистърът — Пишете съпроводителен документ. Капрал Варибобу!

Капралът се приповдигна.

— Пътните документи на редник Гаал готови ли са?

— Тъй вярно!

— Впишете в тях подконвойния Махсим. Редник Гаал!

Гай скочи и чукна с токове:

— Слушам, господин ротмистър!

— Преди да се явите на нова служба в столицата, предайте задържания на адреса, написан тук. След изпълнение на задачата, предайте листчето с адреса на дежурния офицер на новото място. Адреса забравете. Това е последната ви задача, Гаал, и сигурен съм, вие ще я изпълните така, както подобава на истински legioner.

— Ще бъде изпълнено! — извика Гаал, обхванат от неописуем възторг.

Гореща вълна от замайващо упоение го заля, подхвана го и го понесе към небето. О, сладки мигове на възторг, незабравими минути, когато ти порастват крила, минути на ласкаво презрение към всичко грубо, материално, телесно... Минути, когато жадуваш заповедта да те слее с огъня, да те хвърли в огъня, в редовете на дивите орди, срещу милиони куршуми, и това ще бъде още по-сладко, възторгът ще те ослепи, ще те изгори! О, огън! О, пламък! О, ярост! И ето, ето, той става, този снажен, силен красавец, гордостта на бригадата капрал Варибобу, като огнен факел, като статуя на славата и верността, той ни дава тон и всички ние подхващаме като един:

*„Напред, легионери, железни титани!
Напред срещу крепости с огън и стръв!
С железни ботуши да стъпчем врага ни!
Да тлее на меча ни вражеска кръв!“*

Всички пеят — блестящият господин ротмистър Тоот, образец на легионер, образец на образците, за когото искаш още сега, под звуците на марша, да дадеш живота си, душата си, всичко! И господин щаб-лекарят Зогу, образец на милосърден брат, груб като истински войник и ласкав като майчина ръка... И нашият, наш до мозъка на костите си капрал Варибобу, стар войник, ветеран, побелял в битките... О, как блестят копчетата и нашивките по неговия протрит заслужил мундир, за него няма нищо освен службата, нищо!

*„Железни юмруци, срутете всяка преграда!
Ура за Огненосните Творци!
Ридае врагът, но няма за него пощада!
Напред, легионери-храбреци!“*

... Но какво е това? Той не пее, а стои, облегнат на бариерата, върти глупавата си мургава глава, върти очи и все се хили, все се зъби... На кого се зъбиш, мръсноко? О, как искам да се доближа до теб с тежка крачка, и с всички сили, с железен юмрук да те фрасна по това гнусно бяло зъбене... Но не бива, не бива, това е недостойно за легионера, та тоя е просто луд, жалък инвалид, истинското щастие не му е достъпно, той е сляп и нищожен, жалка развалина... А рижавият бандит се е свил в ъгъла от непоносима болка... Каторжнико, престъпна мутро, ставай, гадино! Стой мирно, когато легионерите пеят марша си! И по главата, по главата, по наглите рачешки очички... На ти! На ти!

Гай отблъсна каторжника, тракна с токове и се обърна към господин ротмистъра. Както винаги след пристъпа на възторжена възбуда нещо звънеше в ушите, светът сладко плуваше и се поклащаше пред погледа.

Капрал Варибобу, посинял от напъване, слабо кашляше и се държеше за гърдите. Господин щаб-лекарят, изпотен и почервенял, пиеше жадно направо от гарафата и вадеше от джоба си носна кърпа. Господин ротмистърът се мръщеше, като че ли искаше да си спомни нещо. До прага като мръсна купчина карирани парцали едвам мърдаше рижиат Зеф. Лицето му беше разбито, той се давеше с кръв и леко стенеше през зъби. А Мах-сим вече не се усмихваше. Лицето му застина, стана съвсем обикновено човешко лице, и с неподвижни кръгли очи той гледаше Гай.

— Редник Гаал... — дрезгаво каза господин ротмистърът. — Е-е, какво исках да кажа... Чакайте, Зогу, оставете ни поне една глътка...

ГЛАВА ТРЕТА

Максим се събуди и веднага почувствува тежест в главата си. В стаята беше душно — през нощта пак бяха затворили прозореца. Впрочем, от отворен прозорец нямаше голяма полза. Градът е прекалено близо, през деня над него ясно се вижда сиво-кафява шапка от отвратителни изпарения, които вятърът гони насам, не помага нито разстоянието, нито петият етаж. „Сега да вземеш йонен душ — мислеше Максим, — да изтичаш гол в градината, но не в тази — калпава, полуизгнила и сива, от сажди — а в нашата, някъде около Гладбах, на брега на сребристия Нирс, да потичаш петнайсетина километра около езерото, после да го преплуваш, двадесетина минути да попълзиш по дъното, за да си поупражниш белите дробове; да полазиш между хлъзгавите подводни камъни...“

Той скочи, разтвори прозореца, показва се под ръмящия дъждец, дълбоко пое влажния въздух; задави се — в него имаше много излишни неща, а дъждовните капки носеха метален вкус. По автострадата със съскане и свирене летяха коли. Долу под прозореца жълтееха мокри листа, на високата каменна ограда нещо блестеше. Из парка се разхождаше дребен човечец с мокро наметало и събираше накуп окапалите листа. През пелената на дъжда смътно прозираха тухлените постройки на някакъв завод край града. Както винаги от двата комина лениво изпълзяха и се стелеха над земята дебели струи отровен дим.

Задушен свят. Неблагополучен, болезнен. Целият някакъв неуютен и кисел — като онова административно помещение, където хората със светли копчета изведнъж, ни в клин, ни в ръкав, започнаха да крещят до пресилване и Гай, толкова симпатично и красиво момче, съвсем неочаквано преби до кръв червенобрадия Зеф, който дори не се съпротиви... Неблагополучен свят... Радиоактивната река, нелепият железен дракон, мръсният въздух и нечистоплътните пътници в онази тромава триетажна желязна кутия на колела, изпускаща синкав дим... И още една дивашка сцена — когато някакви грубияни с кискане и жестове разплакаха една стара жена и никой не се застъпи за нея,

всички в натъпкания вагон гледаха настрани, само Гай скочи, блед от злоба или може би от страх, кресна им нещо и те се махнаха... Пък и самият Гай, явно добър, симпатичен човек, понякога изведнъж изпадаше в необяснима ярост, бясно спореше със съседите си в купето, гледаше ги като звяр, после също така внезапно изпадаше в необяснимо униние. И всички останали се държаха така. С часове седяха напълно спокойно, тихо разговаряха, дори се смееха и изведнъж някой започваше да спори със съседа си, онзи нервно се озъбваше, околните, вместо да ги успокоят, се включваха в разправията, скандалът се ширеше — и ето, вече всички крещят един на друг, заплашват, блъскат се, някой се катери през главите на другите, размахва юмруци, някого държат за яката, децата реват, възрастните раздражено им късат ушите. После всичко стихва, всички се цупят, разговарят без желание, не се гледат... А понякога скандалът се превръща в нещо съвсем непристойно: изцъклени очи, червени петна по лицата, гласовете се издигат до яростно квичене, някой истерично се киска, някой пее, някой се моли, вдигнал към небето треперещи ръце... Лудница.

Максим се дръпна от прозореца, постоя малко в средата на тясната стаичка отпуснат, апатичен, душевно уморен. После се застави да се пораздвижи, използвайки вместо гира тежкия дървен стол.

„Така съвсем мога да се отпусна — озадачено мислеше той. — Още ден-два как да е ще изтърпя, а после ще се наложи да избягам, да поскитам малко из горите... добре ще е да избягам в планините — хубави изглеждат тукашните планини, диви... Далечко е, наистина, за една нощ не мога да стигна. Как ги нарече Гай? Зартак. Интересно, това тяхното име ли е или изобщо означава «планина»? А впрочем, какви планини, не ми е до тях сега... Десет дни вече съм тук, а нищо не е направено...”

Той се напъха в банята, няколко минути пухтя и се разтърква под режещия изкуствен дъждец, също така противен, както и естествения — малко по-студен беше, наистина, но твърд, варовит. Изтри се с дезинфекцираната кърпа и недоволен от всичко — и от тази мръсна сутрин, и от този душен свят, и от глупавото си положение, и от прекалено тлъстата закуска, която му предстоеше да изяде — се върна в стаята, за да оправи леглото. Закуската вече беше донесена, димеше и вонеше на масата. Рибата затваряше прозореца.

— Здравейте — каза Максим на тукашния език. — Не трябва прозорец.

— Здравейте — каза тя, щракайки с многочислените резета. — Трябва. Дъжд лошо.

— Риба — каза Максим на линкос.

Всъщност тя се казваше Нолу, но Максим от самото начало я кръсти Риба заради постоянното изражение на лицето и невъзмутимостта.

Тя се обърна и го погледна с немигащи очи. После, за кой ли път, допря пръст до върха на носа си и каза: „Жена“, посочи Максим: „Мъж“, после към втръсналия му халат, висящ на облегалката на стола:

— Дреха трябва.

Кой знае защо не можеше да гледа мъж само по шорти. Мъжът непременно трябваше да е омотан от краката до шията.

Максим започна да се облича, а тя оправи леглото му, въпреки че той винаги казваше, че ще го оправя сам, избута на средата масата, която Максим винаги отместваше до стената, решително отвори крана на отоплението, който Максим винаги затягаше до края, и всичките еднообразни Максимови „Не трябва“ се разбиваха в нейните също така еднообразни „Трябва“.

Максим закопча халата с единственото счупено копче до шията, седна на масата и с двузъбата вилица почовърка закуската. Състоя се обичайният диалог:

— Не искам. Не трябва.

— Трябва храна. Закуска.

— Не искам закуска. Не вкусно.

— Трябва закуска. Вкусно.

— Риба — проникновено каза Максим. — Жесток човек сте вие. Ако бяхте попаднали при мен на Земята, аз щях да обърна света, но да ви намеря храна според вкуса.

— Не разбирам — безизразно каза тя. — Какво значи Риба?

Дъвчейки с отвращение тлъстото парче, Максим взе лист хартия и нарисува риба анфас. Тя внимателно разгледа рисунката и я прибра в джоба на халата си. Всички Максимови рисунки тя ги прибираще и ги отнасяше някъде. Максим рисуваше много, охотно и с удоволствие; в свободното време и нощем, когато не му се спеше; друго нямаше какво

да прави. Рисуваше животни и хора, чертаеше таблици и диаграми, възпроизвеждаше анатомически разреза. Изобразяваше професор Мегу, приличащ на хипопотам, и хипопотами, приличащи на професор Мегу. Чертаеше универсалните таблици на линкоса, схеми на машини и диаграми на историческите последователности. Изхабяваше маса хартия и всичко това изчезваше в джоба на Риба без никакви видими последствия за процедурата на контакта. Професор Мегу, или с други думи Хипопотама, си имаше свои методи и нямаше намерение да се отказва от тях.

Наистина, той разполагаше с доста мощно средство за изследване — с ментоскопична техника. Максим прекарваше в лабораторното кресло по четиринадесет-шестнадесет часа в денонощие. При това ментоскопът на Хипопотама беше добър. Позволяваше доста дълбоко проникване в областта на спомените и имаше достатъчно висока разделителна способност. Разполагайки с такава машина, можеше да се мине без знание на езика. Но Хипопотама използваше ментоскопа си някак странно. Категорично и дори с известно негодувание отказваше да демонстрира своите ментограми, а към тези на Максим се отнасяше своеобразно. Максим специално разработи цяла програма от спомени, които трябваше да дадат на аборигените представа за социалния, икономически и културен живот на Земята. Но подобни ментограми изобщо не предизвикваха интерес у Хипопотама. Той правеше гримаси, сумтеше, отдалечаваше се, започваше да звъни по телефона или, седнал зад бюрото, монотонно се караше на асистента, често повтаряйки сочната думичка „массаракш“. Затова пък, когато на екрана Максим взривяваше ледена скала, притиснала кораб, или убиваше със скорчер панцерен вълк, или изтръгваше експрес-лаборатория от пипалата на гигантски глупав псевдооктопод, Хипопотама буквално се залепваше за ментоскопа. Тихо скимтеше, радостно се пляскаше по плешивото теме и заплашително крещеше на измъчения асистент, който следеше записа на изображението. Зрелището на хромосферен протуберанс предизвика у Хипопотама такъв възторг, сякаш той през живота си никога не беше виждал нищо подобно. И страшно му харесваха любовните сцени, които Максим заимствуваше основно от филмите, за да даде на аборигените поне някаква представа за емоционалния живот на Земята.

Такова нелепо отношение към материала навяваше печални размисли. Създаваше се впечатление, че Хипопотама не е никакъв професор, а само инженер-ментоскопист, подготвящ материали за истинската комисия по контактите, с която на Максим предстои да се срещне (но кога ще стане това, не е ясно). Тогава излизаше, че Хипопотама е доста примитивна личност, нещо като хлапе, което във филма „Война и мир“ гледа само баталните сцени. Това беше обидно. Максим представяше Земята и имаше основания да разчита на по-сериозен партньор за контакта.

Наистина, можеше да се предположи, че този свят е разположен в пресечната точка на неизвестни междוזвездни трасета и пришълците тук дотолкова не са рядкост, че за всеки новопристигнал дори не създават специални комисии, а изпомпват от него най-ефектната информация и с това се ограничават. В полза на това предположение говореше оперативността, с която хората с блестящи копчета, явно не специалисти, се ориентираха в ситуацията и без всякакви охкания и ахкания отпратиха пришълца където трябва. А може би някакви нехуманоиди, идвали преди, бяха оставили толкова лоши спомени за себе си, че сега аборигените се отнасят с определено и оправдано недоверие към всичко извънпланетно; в такъв случай заниманията с професор Хипопотам и ментоскопа са само имитация на контакт, печелене на време, докато някакви високи инстанции решават съдбата на Максим.

„Така или иначе работата ми е лоша — реши той, докато преглъщаше последното парче. — Трябва по-бързо да уча езика и тогава всичко ще се изясни...“

— Добре — каза Рибата и взе чинията. — Да вървим.

Максим въздъхна и стана. Излязоха в коридора. Коридорът беше дълъг, мръсносин, отдясно и отляво се точеха два реда затворени врати — също като тази на стаята му. Максим никога никого не срещаше тук, но един-два пъти чу иззад вратите някакви странни възбудени гласове. Може би там също бяха затворени пришълци, очакващи решаването на съдбата си.

Рибата вървеше с широка мъжка крачка, права като кол и Максим изведнъж я съжали. Тази страна очевидно още не познаваше козметичната промишленост и бедната Рибата беше предоставена сама на себе си. С тези редки безцветни коси, подаващи се под бялата

шапчица, с тези огромни, стърчащи под бялата престилка лопатки, с безобразно мършавите крака навярно беше невъзможно да се чувствуваш на висота — освен с чуждопланетни същества, и то ако са нехуманоиди. Асистентът на професора се отнасяше към нея пренебрежително, а Хипопотам изобщо не я забелязваше и се обръщаше към нея с „Ъ-ъ-ъ...“, което вероятно съответствуваше на интеркосмическото „Е-е-е...“. Максим си спомни за своето също не кой знае колко добро отношение към нея и почувствува угризение на съвестта. Той я догони, погали я по костеливото рамо и каза:

— Нолу добра...

Тя вдигна към него сухото си лице и като никога заприлича на учудена риба. Отмести ръката му, намръщи едва забележимите си вежди и строго обяви:

— Максим лош. Мъж. Жена. Не трябва.

Максим се сконфузи и пак изостана.

Така стигнаха края на коридора. Рибата бутна вратата. Намериха се в голямата светла стая, която Максим за себе си наричаше приемна. Прозорците бяха безвкусно декорирани с правоъгълна решетка от дебели железни пръчки. Високата, тапицирана с кожа врата водеше в лабораторията на Хипопотама, а пред нея, кой знае защо, винаги стояха двама много високи и малко подвижни аборигени, които не отговаряха на поздравите и като че ли постоянно се намираха в транс.

Рибата, както винаги, веднага влезе в лабораторията и остави Максим в приемната. Той, както винаги, поздрави; както винаги, не му отговори. Вратата на лабораторията остана откритата, оттам се чуваше гръмният раздразнен глас на Хипопотама и звънкото щракане на включения ментоскоп. Максим отиде до прозореца и известно време погледа мъгливия мокър пейзаж, гористата равнина, разсечена от лентата на автострадата, високата металическа кула, едва видима в мъглата. Доскуча му бързо и, без да дочака да го повикат, влезе в лабораторията.

Тук, както винаги, приятно миришеше на озон, мигаха дублиращите екрани, плешивият измъчен асистент с незапомнящо се име и прякор Лампион се правеше, че настройва апаратурата и с интерес се вслушваше в скандала. В лабораторията ставаше скандал.

В креслото на Хипопотама, зад неговото бюро, седеше непознат човек с квадратно лице, лющеща се кожа и червени подпухнали очи.

Хипопотама стоеше пред него в разкратена стойка, с ръце, подпрени на кръста, леко наведен. Крещеше. Шията му беше потъмняла, плешивото теме пламтеше с пурпура на залязващо слънце, от устата на всички страни хвърчаха пръски.

Стараейки се да не привлича вниманието към себе си, Максим тихо отиде до работното си място и полугласно поздрави асистента. Лампион — нервно, измъчено същество — ужасен отскочи и се подхлъзна на дебелия кабел. Максим едва успя да го хване за раменете. Нещастният Лампион се отпусна и затвори очи. Странен човек беше — до смърт се страхуваше от Максим. Отнякъде безшумно изникна Риба с отворено флаконче, което веднага беше поднесено към носа на асистента. Лампион хлъцна и оживя. Максим го подпря на железния шкаф и побърза да се отдалечи.

Вече седнал в стендовото кресло, той откри, че непознатият е престанал да слуша Хипопотама и внимателно разглежда него, Максим. Максим приветливо се усмихна. Непознатият леко кимна. Тогава Хипопотама с ужасен трясък удари с юмрук по масата и сграбчи телефонния апарат. Възползувал се от възникналата пауза, непознатият произнесе няколко думи, от които Максим разбра само „трябва“ и „не трябва“, взе от масата лист плътна синкава хартия с яркозелен кант и я размаха пред лицето на Хипопотама. Хипопотама нервно я отстрани и започна да лае в телефонната слушалка. „Трябва“, „не трябва“ и непонятното „массаракш“ се сипеха от него като от рог на изобилието. Всичко свърши с това, че Хипопотама в пълно раздражение запокити слушалката, кресна още няколко пъти срещу непознатия, като го оплю целия, изтърколи се навън и затръшна вратата.

Непознатият избърса с носна кърпа лицето си, стана, отвори дълга плоска кутия, сложена на перваза, и извади от нея някакви тъмни дрехи.

— Елате — каза той. — Обличайте се.

Максим погледна към Риба.

— Вървете — каза тя. — Обличайте се. Трябва.

Максим разбра, че в съдбата му най-сетне е настъпил дългоочакваният поврат. Забравил за наставленията на Риба, той веднага хвърли уродливия халат и с помощта на непознатия се облече в новите дрехи. Това одяжание не се отличаваше нито с красота, нито с

удобство, но беше абсолютно същото, както и на непознатия. Можеше дори да се предположи, че онзи е пожертвувал собствените си излишни дрехи, защото ръкавите на куртката бяха къси, а панталонът отзад висеше като чувал и се смъкваше. Впрочем, на всички останали външният вид на Максим се хареса. Непознатият мърмореше нещо одобрително. Риба, смекчила чертите на лицето си, доколкото това беше възможно за риба, гладеше раменете му и оправяше куртката. Дори Лампион, скрит зад пулта, бледо се усмихваше.

— Елате — каза непознатият и тръгна към вратата, през която се беше изтърколил разяреният Хипопотам.

— Довиждане — каза Максим на Риба. — Благодаря — добави той на линкос.

— Довиждане — отговори Риба. — Максим добър. Здрав. Трябва.

Изглеждаше трогната. Или може би я безпокоеше, че костюмът му стои лошо. Максим махна с ръка на бледия Лампион и побърза след непознатия.

Минаха през няколко стаи, пълни с тромава архаична апаратура, с гърмящия и скърцащ асансьор се спуснаха на първия етаж и се намериха в обширния нисък вестибюл, където преди няколко дни Гай беше довел Максим. И, както тогава, наложи се отново да чакат, докато пишат някакви документи, смешното човече с нелепа шапка драска нещо на розови картончета, а червеноокият непознат — на зелени, жената с оптически коректори на очите прави в тези картончета фигурни прорези, после всички си разменят картончетата, като при това се объркват и крещят един към друг, хващат телефонните апарати, най-сетне човечето с нелепата шапка взема двете зелени и едното розово картонче, като последното го скъсва на две половини и едната я дава на жената, която правеше прорезите, а непознатият получава две розови и едно синьо картонче и освен това кръгъл метален жетон с гравирани надпис и всичко това след минута го връчва на високия човек със светли копчета, стоящ на изходната врата, но когато вече излизат на улицата, високият изведнъж дрезгаво започва да крещи, червеноокият непознат се връща, защото се оказва, че е забравил да вземе едно синьо картонено квадратче, и той взема синьото картонено квадратче и с въздишка го пъха в пазвата си. Едва сега Максим, който вече е мокър, получава възможността да влезе в нерационално дългата

кола от дясната страна на червеноокия, който раздражено пъшка и повтаря любимото заклинание на Хипопотама: „Массаракш“.

Колата заръмжа, меко тръгна напред, измъкна се от неподвижното стадо други коли — празни и мокри, — пресече голямата асфалтирана площадка пред сградата, заобиколи огромната леха с вехнещи цветя и край високата жълта стена излезе на завоя, където рязко спря.

— Массаракш — отново изсъска непознатият и спря мотора.

По шосето се влачеше дълга колона от еднакви петнисти камиони с каросерии от нагънато накриво занитено желязо. Над железните бордове стърчаха редове неподвижни заоблени предмети от влажен блестящ метал. Камионите се движеха бавно, на равни интервали, равномерно бучаха и разпространяваха ужасно зловонен дим от изгоряла органика.

Максим огледа своята вратичка, съобрази кое за какво е и вдигна стъклото. Червеноокият, без да го гледа, произнесе дълга и свършено неразбираема фраза.

— Не разбирам — каза Максим.

Червеноокият обърна към него учуденото си лице и, съдейки по интонацията, нещо попита. Максим поклати глава.

— Не разбирам — повтори той.

Червеноокият като че ли се учуди още повече, бръкна в джоба си и извади плоска кутийка, натъпкана с бели пръчици. Една пръчица той пъхна в устата си, а останалите предложи на Максим. От вежливост Максим взе кутията и започна да я разглежда. Беше картонена, от нея остро миришеше на сухи растения. Максим взе една пръчица, отхапа парченце от нея и я сдъвка. Веднага отвори прозорчето, подаде се навън и плю. Това не беше храна.

— Не трябва — каза той. — Не вкусно.

Червеноокият го гледаше с леко отворена уста. Бялата пръчица висеше залепнала на устната му. Максим в съответствие с местните правила докосна с пръст върха на носа си и се представи:

— Максим.

Червеноокият нещо промърмори, в ръката му се появи пламъче. Той допря до него края на бялата пръчица и колата веднага се напълни с отвратителен дим.

— Массаракш! — извика с негодувание Максим и разтвори вратата. — Не трябва!

Той разбра какви са тези пръчици. Когато пътуваха с Гай, почти всички мъже тровеха въздуха със същия дим, но използваха за това не бели пръчици, а къси и дълги дървени предмети, които приличаха на детски свирки от древността. Те вдишваха някакъв наркотик — несъмнено, крайно вреден обичай — и тогава го утешаваше само това, че Гай очевидно също категорично беше против.

Непознатият побърза да изхвърли наркотичната пръчица през прозореца и кой знае защо размаха длан пред лицето си. Максим за всеки случай също махна с ръка, след което отново се представи. Разбра се, че непознатият се казва Фанк, и с това разговорът приключи. Около пет минути те седяха, разменяха си благожелателни погледи, поред си посочваха един на друг безкрайната колона камиони и повтаряха „Массаракш“. Накрая колоната свърши и Фанк излезе на шосето.

Навярно бързаше много. Във всеки случай веднага направи нещо, от което двигателят издаде кадифен рев, после включи някакво ужасно виещо устройство и, без да спазва, както му се струваше на Максим, никакви правила за безопасност, се понесе по автострадата, изпреварвайки колоната, като едва успяваше да се размине с колите, идващи насреща.

Те изпревариха колоната. Изпревариха, като едва не излетяха на банкета, и една широка червена кола със самотен, много мокър шофьор; минаха край дървена каруца с огромни, колкото човешки ръст, хлабави колела, влачена от изкопаемо животно без опашка; сирената прогони в канавката група пешеходци с брезентови плащове. Влетяха под сянката на мокри дървета с широки корони, посадени на равни интервали от двете страни на пътя. Фанк все повече увеличаваше скоростта, насрещният вятър ревеше в обтекателите, изплашените от сирената коли пред тях се притискаха към банкета, отстъпвайки пътя. Колата се струваше на Максим непригодена за такива скорости, прекалено нестабилна, и от това малко му беше неприятно.

Скоро край пътя се появили къщи, автомобилът влезе в града и Фанк беше принуден рязко да намали скоростта.

Улиците бяха несъразмерно тесни и буквално претъпкани с коли. Автомобилът на Фанк едва пълзеше, притиснат от всички страни от най-разнообразни механизми. Пред тях, закрила половината небе, се извисяваше задната стена на фургон, покрит с безвкусни разноцветни надписи и груби изображения на хора и животни. Отляво, без да се изпреварват или изостават, пълзяха два еднакви автомобила, пълни с жестикулиращи мъже и жени. Красиви жени, ярки, не като Рибата. Още по-отляво, желязно подрънквайки с единственото си колело, се движеше някаква разновидност на жиромат, сипеца сини и зелени искри и претъпкана с пътници. Отдясно имаше тротоар — неподвижна асфалтова ивица, забранена за превозни средства. По тротоара се движеше гъст поток от хора със странни сини и виолетови дрехи, хората се сблъскваха, изпреварваха се, отскачаха един от друг, промъкваха се с рамото напред и току нахлуваха в ярко осветените врати, за да се смесят с тълпите зад огромните запотени витрини, а понякога изведнъж се събираха на групи, задръствайки движението, протягаха шии и се мъчеха нещо да видят. Имаше много изпити и бледи лица, които приличаха на лицето на Рибата. Почти всички бяха некрасиви, излишно, болезнено мършасти, бледи, неловки, ъгловати. Но правеха впечатление на доволни хора: често и охотно се смееха, държаха се непринудено, отвсякъде се чуваха гръмки оживени гласове. Все пак този свят е достатъчно добре организиран, мислеше си Максим. Къщите изглеждаха доста жизнерадостно, навсякъде прозорците светеха заради сумрачния ден — значи поне недостиг на електроенергия няма. Весело мигат разноцветни светлини над покривите, улиците са чисто измити, почти всички хора са акуратно облечени, а колкото до изпитите лица, какво да се прави, светът е беден, не съвсем здрав... и въпреки това достатъчно благополучен, ако се съди по вида му.

И изведнъж на улицата нещо се промени. Разнесоха се възбудени викове. Някакъв човек се изкатери на стъклената будка, увисна на нея и започна енергично да крещи, като размахваше свободната си ръка. На тротоара запяха. Хората спираха, смъкваха шапките си, пееха с опулени очи, кресяха до пресилване, вдигаха тесните си лица към огромните разноцветни надписи, които светнаха напреко на пътя.

— Массаракш... — изсъска Фанк и колата се залюля. Максим го погледна. Фанк беше смъртно блед, лицето му се изкриви. Въртейки

глава, той с труд откъсна ръката си от кормилото и се втренчи в часовника.

— Массаракш... — простена той и каза още няколко думи, от които Максим разбра само: „... не разбирам...“

После той се огледа през рамо и лицето му още повече се изкриви. Максим също се обърна, но отзад нямаше нищо особено. Там пълзеше яркожълта кола, квадратна като кутия.

На улицата крещяха вече съвсем непоносимо, но на Максим не му беше до това. Фанк явно губеше съзнание, а фургонът пред тях спря, сигналните му светлини ярко пламнаха, боядисаната задна страна изведнъж налетя върху тях, разнесе се отвратително стържене, глух удар, деформираната каросерия се надигна.

— Фанк! — извика Максим. — Фанк! Не трябва!

Фанк лежеше, отпуснал ръце и глава върху овалното кормило и силно, често стенеше. Наоколо скърцаха спирачки, движението спираше, виеха звукови сигнали. Максим разтърси рамото на Фанк, отказа се, отвори вратата и извика навън:

— Елате! Него лошо! — До колата вече се събираше крещяща, пееща тълпа, енергично се размахваха ръце, тресяха се вдигнати над главите юмруци, десетки кървясали изцъклени очи бясно се въртяха. Максим абсолютно нищо не разбираше — бяха ли тези хора възмутени от аварията, радваха ли се на нещо или заплашваха някого? Нямаше смисъл да крещи — не можеше да чуе дори себе си. Максим отново се обърна към Фанк, който сега се беше отпуснал по гръб с вдигнато лице и с всички сили стискаше слепоочията си, бузите, черепа, на устните му излезе пяна. Максим разбра, че той изпитва мъчителна болка и здраво стисна лактите му, трескаво се напрегна, готвейки се да поеме болката в себе си. Не беше сигурен дали ще се получи със същество от друга планета, търсеше и не можеше да получи психически контакт; на всичко отгоре Фанк, откъснал ръце от слепоочията си, започна с остатъците от силите си да бута Максим в гърдите и нещо отчаяно да мърмори с плачещ глас. Максим разбираше само: „Вървете, вървете...“ Ясно беше, че не е на себе си.

В този момент вратичката откъм Фанк се отвори, вътре се появиха две разгорещени лица под черни барети, блеснаха два реда металически копчета и веднага множество твърди, здрави ръце хванаха Максим за раменете и шията, откъснаха го от Фанк и го измъкнаха от

колата. Максим не се съпротивяваше — в тези ръце нямаше заплаха или зло намерение, по-скоро обратното. Издърпан в крещящата тълпа, той видя как двамата с баретите поведоха превития сгърчен Фанк към жълтата квадратна кола, а още трима с барети го заграждаха от хората, размахващи ръце. После тълпата с рев се затвори около разбитата кола, която тежко се раздвижи, повдигна се, във въздуха се мярнаха бавно въртящи се колела — и ето, колата вече е преобърната, а тълпата се катери по нея, и всички крещят и пеят, обхванати от някакво яростно, бясно веселие.

Максим беше избутан до стената на някаква къща и притиснат до мокра стъклена витрина. Протегнал шия, той видя над главите как жълтият квадратен автомобил с метално грачене се размърда, заблестя с множество ярки светлини, проби си път през тълпата от хора и коли и изчезна.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Късно вечерта Максим почувствува, че този град му е дошъл до гуша, че няма желание нищо повече да вижда и му се иска поне да хапне нещо. Той беше на крака цял ден, видя извънредно много, не разбра почти нищо, научи просто с подслушване няколко нови думи и отъждестви няколко тукашни букви по фирмите и афишите. Нещастният случай с Фанк го смути и учуди, но общо взето беше доволен, че отново е предоставен сам на себе си. Обичаше самостоятелността и точно това не му достигаше в лошо вентилирания пететажен термитник на Хипопотама. След кратък размисъл той реши временно да се загуби. Вежливостта си е вежливост, но информацията си е информация. Разбира се, процедурата на контакта е нещо свято, но пък друг случай да получи независима информация едва ли ще има.

Градът порази въображението му. Той се притискаше към земята. Цялото движение тук се извършваше или по земята, или под нея: огромни пространства между къщите бяха празни, предоставени на дима, дъжда и мъглата. Градът беше сив, димен, безцветен и някак един и същ навсякъде — не с къщите, между които имаше някои доста красиви, не с еднообразно щъкащите по улиците тълпи, не с безкрайната си влага и изумителната безжизненост на камъка и асфалта — един и същ беше в нещо най-общо, най-главно. Приличаше на гигантски часовников механизъм, в който няма повтарящи се детайли, но всичко се движи, върти, съединява и разединява в единен вечен ритъм, чиято промяна би означавала само едно — неизправност, авария, спиране. Странен, на нищо неприличащ, невидан свят! Навярно той беше достатъчно сложен и подчинен на много закони, но един от тях — най-главния — Максим вече беше открил: прави това, което правят всички, и така, както го правят всички. За пръв път в живота си той искаше да бъде като всички. И правеше това, което правеха всички. Заедно с тълпата нахлуваше в кънтящите обществени складове с мръсни стъклени покриви, заедно с всички ги напускаше и се спускаше под земята, наблъскваше се в препълнените електрически влакове, носеше се някъде сред невъобразим грохот и дрънчене,

подхванат от потока, отново излизаше на повърхността на някакви улици — абсолютно също такива, както и предишните...

После настъпи вечерта, светнаха не особено силните фенери, окачени високо над земята, които почти нищо не осветяваха, на големите улици стана съвсем тясно; отстъпвайки пред тази теснота, Максим попадна в някаква полупразна и полутъмна уличка. Тук той разбра, че за днес му стига, и се спря.

Видя три светещи златисти кълба, мигащ син надпис от стъклени газоразрядни тръби и врата, водеща към някакво сутеренно помещение. Вече знаеше, че с три златисти кълба като правило тук се обозначават местата за обществено хранене. Слезе по нащърбените стъпала и видя заличка с нисък таван, десетина празни масички, под, посипан със сравнително чисти стърготини, стъклен бюфет с осветени отдолу бутилки с дъгоцветни течности. В тази закусвалня нямаше почти никой. Зад никелираната бариера до бюфета бавно се движеше пълна възрастна жена в бяла куртка със засукани ръкави; малко по-далеч зад кръгла масичка седеше в небрежна поза невисок набит човек с бледо квадратно лице и дебели черни мустаци.

Максим влезе, избра си масичка по-далеч от бюфета и седна. Дебелата жена зад бариерата погледна към него и каза нещо с висок дрезгав глас. Мустакавият също го погледна с празни очи, обърна се, взе стоящата пред него висока чаша с прозрачна течност, отпи и я остави на мястото. Някъде се хлопна врата и в заличката се появи младо миловидно момиче в бяла дантелена престилка, намери с поглед Максим, приближи се, опря пръсти в масичката и загледа някъде над главата му. Имаше чиста нежна кожа, лек мъхец на горната устна и красиви сиви очи. Максим галантно докосна върха на носа си и произнесе:

— Максим.

Момичето го погледна с изумление, сякаш го видя за пръв път. Беше толкова мила, че Максим неволно се усмихна до ушите; тогава тя също се усмихна, посочи нослето си и каза:

— Рада.

— Добре — каза Максим. — Вечеря.

Тя кимна и попита нещо. За всеки случай Максим също кимна. Усмихвайки се, я проследи с поглед — тя беше тъничка, лека и приятно напомняше, че и в този свят има красиви хора.

Дебелата жена при бюфета произнесе дълга свадлива фраза и се скри зад бариерата си. Максим откри, че мустакатият го гледа. Неприятно го гледаше, недружелюбно. И ако се вгледаш, самият той също беше някак неприятен. Трудно му беше да каже каква е работата, но предизвикваше асоциация с вълк или с маймуна. Е какво пък, нека. Стига за него...

Рада се появи отново и постави пред Максим чиния с димяща каша от месо и зеленчуци и дебелостенна стъклена чаша с пенлива течност.

— Добре! — каза Максим и подканващо потупа стола до себе си.

Много му се искаше Рада да поседи тук, докато той яде, да му разказва нещо, за да послуша гласа ѝ и нека тя да почувствува, че му харесва и че му е приятно с нея.

Но Рада само се усмихна и поклати глава. Каза нещо — Максим разбра само думата „седа“ — и отиде до бариерата. „Жалко“ — помисли си той. Взе двузъбната вилица и започна да яде, мъчейки се същевременно от трийсетината думи, които знаеше, да състави фраза, която да изразява дружелюбие, симпатия и потребност от общуване.

Рада, облегната на бариерата, стоеше със скръстени ръце и от време на време поглеждаше към него. Всеки път, когато очите им се срещаха, те се усмихваха един на друг и Максим изпитваше известно учудване, защото усмивката на Рада с всеки път ставаше все по-бледа и неуверена. Чувствата му бяха твърде разнородни. Беше му приятно да гледа Рада, но към това усещане се примесваше нарастващо безпокойство. Доставяше му удоволствие храната, която се оказа неочаквано вкусна. Същевременно чувствуваше върху себе си косия тежък поглед на мустакатия и безпогрешно долавяше изтичащото иззад бариерата недоволство на дебелата жена... Той внимателно отпи от чашата — това беше бира, студена и освежаваща, но прекалено силна.

Мустакатият каза нещо и Рада се приближи до неговата масичка. Между тях започна някакъв приглушен разговор — неприятен и неприязнен, — но в този момент Максим беше нападнат от някаква муха и се наложи да започне битка. Мухата беше мощна, силна и нагла, налиташе сякаш от всички страни едновременно, бръмчеше и виеше, сякаш му се обясняваше в любов, не искаше да отлита, искаше да бъде тук, с него и неговата чиния, да се разхожда по тях, да ги

облизва, беше упорита и многословна. Всичко свърши с това, че Максим направи неточно движение и мухата падна в бирата. Той гнусливо премести чашата на друга масичка и започна да дояжда рагуто. Приблужи се Рада и вече без усмивка, гледайки встрани, попита нещо.

— Да — за всеки случай каза Максим. — Рада добра.

Тя го погледна с откровена уплаха, отиде до бариерата и се върна с чинийка, на която носеше чашка с кафява течност.

— Вкусно — каза Максим, като гледаше момичето ласкаво и загрижено. — Какво лошо? Рада, седнете тук и говори. Трябва говори. Не трябва отива.

Тази добре обмислена реч направи на Рада неочаквано лошо впечатление. Стори му се, че тя всеки момент ще се разплаче. Във всеки случай устните ѝ затрепериха, тя прошепна нещо и избяга от залата. Дебелата жена зад бариерата произнесе няколко негодуващи думи. „Правя нещо не както трябва“ — мислеше обезпокоен Максим. Нямаше представа какво именно. Разбираше само, че нито мустакатият, нито дебелата жена не искат Рада да „седи“ и „говори“ с него. Но доколкото явно те не бяха представители на администрацията или пазители на реда, и доколкото той, Максим, очевидно не нарушаваше никакви закони, мнението на тези сърдити хора вероятно не трябваше да се взима под внимание.

Мустакатият произнесе нещо през зъби — тихо, но вече със съвсем неприятен тон, — с една глътка изпразни чашата си, измъкна изпод масичката дебел черен бастун, стана и без бързане се приближи до Максим. Седна срещу него, сложи бастуна напреко върху масата и, без да го гледа, но очевидно обръщайки се към него, започна да цеди бавни тежки думи, често повтаряйки „массаракш“, и речта му се струваше на Максим също така черна и полирана от честа употреба, като уродливият му бастун, в нея имаше черна заплаха, предизвикателство, неприязън и всичко това странно се размиваше от равнодушния тон, равнодушното лице и пустотата на безцветните стъклени очи.

— Не разбирам — сърдито каза Максим.

Тогава мустакатият бавно обърна към него бялото си лице, погледна, сякаш искаше да го прониже, бавно и разчленено зададе някакъв въпрос и изведнъж ловко извади от бастуна дълъг блестящ

нож с тясно острие. Максим дори се обърка. Не знаейки какво да каже и как да реагира, той взе вилицата и я повъртя в пръсти. Това оказа върху мустакатия неочаквано въздействие. Той меко, без да се изправя, отскочи, като събори стола, нелепо приклезна, насочил напред ножа; мустаците му се повдигнаха и оголиха дълги жълти зъби. Дебелата жена оглушително изпищя. Максим подскочи от изненада. Мустакатият изведнъж се оказа съвсем близо, но в същата секунда отнякъде се появи Рада, застана между тях и започна силно и звънко да крещи — първо към мустакатия, после, обръщайки се, към Максим. Максим вече съвсем нищо не разбираше, а мустакатият неприятно се заусмихва, взе бастуна си, прибра в него ножа и спокойно тръгна към изхода. На вратата той се обърна, подхвърли няколко тихи думи и изчезна.

Бледа, с треперещи устни, Рада вдигна съборения стол, избърса разлятата на масата кафява течност, отнесе съдовете, върна се и каза нещо на Максим. Той отговори „Да“ — но това не помогна. Рада повтори същото и гласът ѝ беше раздразнен, но Максим чувствуваше, че тя не е толкова сърдита, колкото изплашена. „Не“ — каза Максим и жената зад бариерата веднага закрещя, затресе бузи, и тогава Максим най-сетне призна:

— Не разбирам.

Жената изскочи иззад бариерата, без да престава за секунда да крещи, налетя върху Максим, застана пред него с ръце на кръста и все крещеше, после го хвана за дрехата и започна грубо да пребърква джобовите му. Изненаданият Максим не се съпротивяваше. Само повтаряше: „Не трябва“ и жално поглеждаше към Рада. Дебелата жена го блъсна в гърдите и, сякаш взела някакво страшно решение, втурна се обратно зад бариерата и хвана телефонната слушалка.

— Фанк — проникновено произнесе Максим — Фанк лошо! Върви. Лошо.

После всичко някак неочаквано се успокои. Рада каза нещо на дебелата жена, тя хвърли слушалката, поклокочи още малко и замълча. Рада накара Максим да седне на мястото си, сложи пред него нова чаша бира и, за негово неописуемо удоволствие и облекчение, седна до него. Известно време всичко вървеше много добре. Рада задаваше въпроси, сияещият Максим отговаряше: „Не разбирам“, дебелата жена мърмореше нещо отдалеч. Максим се напъна, състави още една фраза

и обяви, че „дъжд върви массаракш лошо мъгла“. Рада се заля в смях. После дойде още едно младо и симпатично момиче, поздрави всички, Рада излезе с нея и след малко се върна, вече без престилката, с блестящ червен шлифер с качулка и с голяма карирана чанта в ръка.

— Елате — каза тя и Максим скочи.

Но не беше толкова лесно да си отидат. Дебелата жена отново се развика. Пак нещо не ѝ харесваше, пак нещо искаше. Този път размахваше писалка и лист хартия. Известно време Рада спореше с нея, но второто момиче се приближи и застана на страната на жената. Ставаше дума за нещо очевидно и в края на краищата Рада отстъпи. Тогава и трите се заеха с Максим. Отначало поред и хорово задаваха един и същ въпрос, който Максим, естествено не разбираше, и само разперваше ръце. Най-сетне Рада накара всички да млъкнат, леко потупа Максим по гърдите и попита:

— Мак Сим?

— Максим — поправи я той.

— Мак? Сим?

— Максим. Мак — не трябва. Сим — не трябва. Максим.

Тогава Рада допря пръст до нослето си и произнесе:

— Рада Гаал. Максим...

Максим най-сетне разбра, че за нещо е потрябвала фамилията му. Това беше странно, но много повече го поразി друго.

— Гаал? — попита той. — Гай Гаал?

Настъпи тишина. Всички бяха поразени.

— Гай Гаал — радостно повтори Максим. — Гай добър мъж.

Вдигна се шум. Всички жени говореха едновременно. Рада дърпаше ръката на Максим и нещо питаше. Изглежда, страшно я интересуваше откъде той познава Гай. Гай, Гай, Гай — мяркаше се в потока от непознати думи. Въпросът за фамилията на Максим беше забравен.

— Массаракш! — каза най-сетне дебелата жена и се закиска, и момичетата също се разсмяха, а Рада връчи на Максим карираната си чанта, хвана го под ръка и двамата излязоха под дъжда.

Те изминаха до края тази зле осветена уличка и завиха в още потъмня с дървени разкривени къщи от двете страни на мръсния неравен паваж; после завиха пак и пак, кривите улички бяха пусли, те не срещнаха по пътя си нито един човек.

Отначало Рада оживено бърбореше, често повтаряше името на Гай, а Максим потвърждаваше, че „Гай добър“, но добавяше на немски, че хората не бива да се бият по лицето, че това е странно и той, Максим, не разбира това. Обаче колкото по-тесни, тъмни и кални ставаха улиците, толкова по-често Рада замлъкваше. Понякога тя спираше и се вглеждаше в тъмнината; Максим смяташе, че тя избира по-сух път, но тя търсеше в тъмнината нещо друго, защото изобщо не виждаше локвите и на него му се налагаше всеки път лекичко да я издърпва към по-сухи места; а там, където нямаше сухи места, той я взимаше под мишница и я пренасяше — това ѝ харесваше, всеки път тя замираще от удоволствие, но веднага забравяше за това, защото се страхуваше.

Колкото повече се отдалечаваха от закусвалнята, толкова повече тя се страхуваше. Отначало Максим се опита да намери с нея психически контакт и да ѝ предаде малко бодрост, но, както и при Фанк, нищо не излезе. Когато излязоха от мизерните квартали и се оказаха на кален непавиран път, от дясната страна на който се простираше безкрайна мокра ограда с бодлива тел отгоре, а отляво — непрогледно черно, вонящо бунище, Рада съвсем увехна, само дето не плачеше; Максим, стремейки се поне малко да ѝ покачи настроението, започна с цяло гърло да пее подред всички най-весели песни, които знаеше; това помогна, но не за дълго, само до края на сградата. После отново се появиха къщи — жълти, двуетажни, с тъмни прозорци. От тях миришеше на изстиващ метал, органични масла, на нещо задушно и изгоряло. Рядко и мътно светеха фенери, а в дъното, под някаква глуха арка, стояха настръхнали мокри хора и Рада спря.

Тя се вкопчи в ръката му и заговори с прекъслечен шепот; беше пълна със страх за себе си и още повече — за него. Шепнейки, тя го задърпа назад и той се подчини, като мислеше, че от това ще ѝ стане по-добре, но после разбра, че това е безразсъден акт на отчаяние, и се възпротиви.

— Елате — ласкаво ѝ каза той. — Елате, Рада. Лошо няма. Добре.

Тя се подчини като дете. Той я поведе, въпреки че не знаеше пътя, и изведнъж разбра, че тя се страхува от тези мокри фигури и много се учуди, защото в тях нямаше нищо страшно и опасно — просто обикновени, свити под дъжда аборигени стоят и треперят от

влагата. Първо бяха двама, после се появиха трети и четвърти с огънчетата на наркотичните пръчици.

Максим вървеше по празната улица, между жълтите къщи, право към тези фигури, а Рада все по-силно се притискаше до него и той я прегърна през раменете. Изведнъж му дойде наум, че греши и Рада трепери не от страх, а просто от студ. В мокрите хора нямаше нищо опасно; той мина край тях — те бяха прегърбени, дълголики, измръзнали, с пъхнати в джобовете ръце, пристъпващи от крак на крак, за да се сгреят, жалки, отровени от наркотика, и сякаш дори не забелязаха него и Рада, дори не вдигнаха очи, когато той мина толкова близо, че чу нездравото им неравно дишане. Мислеше, че сега Рада най-сетне ще се успокои — вече бяха под арката, — когато отпред изведнъж, сякаш изпод земята, сякаш от жълтите стени се появиха и преградиха пътя още четирима, също така мокри и жалки, но един от тях носеше дълъг и дебел бастун и Максим го позна.

Под олющения купол на нелепата арка се клатеше от течението гола крушка, стените бяха покрити с плесен и пукнатини, под краката имаше напукан мръсен цимент с кални следи от много крака и автомобилни гуми. Зад тях се разнесе кънтящ тропот. Максим се огледа — онези четиримата ги догонваха, дишайки нервно, откъслечно, изплювайки отвратителните си наркотични пръчици... Рада сподавено извика, пусна ръката му и изведнъж стана тясно. Максим се оказа притиснат до стената, плътно до него стояха хора; те не го докосваха, държаха ръцете си в джобовете, дори не го гледаха, просто стояха и не му позволяваха да мърда, и над главите им той видя, че двама държат Рада за ръцете, а мустакатият се приближи до нея, бавно премести бастуна в лявата ръка и с дясната все така бавно и лениво я удари по бузата...

Това беше толкова дивашко и невъзможно, че Максим изгуби чувството за реалност. Нещо се измести в съзнанието му. Хората изчезнаха. Тук имаше само двама човека — той и Рада, а останалите ги нямаше. Вместо тях тромаво и страшно тъпчеха калта опасни животни. Изчезна градът, изчезна арката и крушката над главата — имаше непроходими планини, местността Оз на планетата Пандора, имаше пещера, гнусен капан, подготвен от голите петнисти маймуни, вътре равнодушно гледаше размазаната жълта луна, и трябваше да се

бие, за да остане жив. И той започна да се бие така, както тогава на Пандора.

Времето послушно се забави, секундите станаха дълги-дълги, в течение на всяка от тях можеха да бъдат направени множество различни движения, да бъдат нанесени много удари и да бъдат видени всички едновременно. Тези маймуни бяха тромави, привикнали да имат работа с друг дивеч, навярно просто не можеха да съобразят, че са направили грешен избор и по-добре ще е да избягат, но те също се опитваха да се бият... Максим хващаше поредния звяр за брадичката, рязко повдигаше главата и удряше с реброто на дланта по бледата пулсираща шия и веднага се обръщаше към следващия, хващаше, вдигаше, удряше, и отново хващаше, вдигаше, удряше — в облак от зловонно хищно дишане в кънтящата тишина на пещерата, жълтия сълзящ полумрак нечий криви нокти одраха шията му и се изплъзнаха, жълти зъби се впиха в рамото и също се изплъзнаха... Пред него вече нямаше никой, а към изхода на пещерата бързаше водачът с тоягата, защото, като всички водачи, имаше най-бърза реакция и пръв разбра какво става. За миг Максим го съжали, толкова бавна беше тази бърза реакция, секундите се влачеха все по-мудно, бързоногият вожд едвам-едвам местеше крака, Максим се промъкна между секундите, изравни се с него, удари го в движение и веднага спря... Времето отново придоби нормално течение, пещерата стана арка, луната — крушка, местността Оз на Пандора отново се превърна в странния град на непонятна планета, много по-непонятна от Пандора...

Максим стоеше, отпуснал изтръпналите си ръце. В краката му мъчително се гърчеше мустакатият водач. От нараненото рамо на Максим течеше кръв. И в този момент Рада го хвана за ръката, изхлипа и прекара дланта му по мокрото си лице. Той се огледа. Върху мръсния цимент лежах телата. Той машинално ги преброи — шестима заедно с водача — и си помисли, че двама са успели да избягат. Беше му неописуемо приятно докосването на Рада, той знаеше, че е постъпил така, както е трябвало да постъпи, и е направил точно това, което е трябвало да направи — нито повече, нито по-малко. Тези, които бяха успели да избягат, бяха избягали, той не ги догони, въпреки че можеше — дори сега чуваше как панически тропат токовете им в края на тунела. А тези, които не бяха успели да избягат — лежат, и някои от тях ще умрат, а другите вече са мъртви, и все пак това бяха хора, а не

маймуни или панцерни вълци, въпреки че дишането им беше зловонно, докосванията мръсни, а намеренията хищни и отвратителни. И въпреки това той чувствуваше някакво съжаление и загуба, сякаш беше загубил някаква чистота, неотделимо късче от душата на предишния Максим, и знаеше, че предишният Максим е изчезнал завинаги, и това беше малко горчиво и едновременно будеше в него някаква непозната гордост...

— Да вървим, Максим — тихичко каза Рада. И той послушно тръгна подир нея.

* * *

— Накратко, вие го изтървахте.

— Нищо не можех да направя... Знаете как стават тези неща...

— Дявол да ви вземе, Фанк! От вас не се и искаше да правите каквото и да било. Достатъчно беше да вземете шофьор.

— Знам, че съм виновен. Но кой можеше да очаква...

— Стига за това. Какво предприехте?

— Веднага, щом ме пуснаха, се обадох на Мегу. Той нищо не знае. Ако се върне, Мегу веднага ще ми съобщи... После: взех под наблюдение всички психиатрични лечебници... Той не може да избяга далеч, просто няма да му позволят, прекалено се хвърля в очи...

— По-нататък.

— Вдигнах своите хора в полицията. Заповядах да следят за всички случаи на нарушение на реда, дори и на правилата за улично движение. Той няма документи. Заповядах да ми съобщават за всички задържани без документи... Той няма шансове да се скрие, дори ако поиска... Според мен, това е работа за два-три дни... Проста работа.

— „Проста“... Какво по-просто имаше от това — да отидете с кола в студиото и да докарате тук човек... Но вие дори и с това не се справихте.

— Виноват. Но такова стечение на обстоятелствата...

— Казах ви, стига за обстоятелствата. Той наистина ли прилича на луд?

— Трудно е да се каже... Най-много всъщност прилича на дивак. На добре изкъпан и хранен планинец. Но лесно си представям

ситуации, в които ще изглежда като луд... Тази вечна идиотска усмивка, кретенско бърборене вместо нормален език... Непрекъснато изглежда като глупак...

— Разбирам. Одобрявам мерките ви... И още нещо, Фанк. Свържете се със съпротивата.

— Какво?

— Ако не го намерите в близки дни, той непременно ще се появи в съпротивата.

— Не разбирам какво ще прави дивак в съпротивата.

— Там има много диваци. И не задавайте глупави въпроси, Фанк, правете каквото ви казвам. Ако го изпуснете втори път, ще ви уволня.

— Втори път няма да го изпусна.

— Радвам се за вас... Какво още?

— Любопитен слух за Мазола.

— За Мазола? Какво именно?

— Извинете, Странник... Ако разрешите, бих предпочел шепнешком, на ухото...

ЧАСТ ВТОРА ЛЕГИОНЕР

ГЛАВА ПЕТА

Приключвайки инструктажа, господин ротмистърът Чачу заповяда:

— Капрал Гаал, останете. Другите са свободни.

Когато останалите командири на секции излязоха в колона, господин ротмистърът известно време погледа към Гай, поклащайки се на стола и подсвирквайки старинната войнишка песен „Престани, мамичко“. Съвсем не приличаше на господин ротмистъра Тоот — беше нисък, тъмнолик, с оплешивяващо теме и много по-възрастен; в близкото минало бе участвувал в осем крайморски инцидента, носеше Огнения Кръст и три значки „За ярост в огъня“; разказваха се легенди за неговия фантастичен дуел с бялата подводница, когато неговият танк се запалил от пряко попадение, а той продължил да стреля, докато не загубил съзнание от страшните изгаряния; разказваха, че по тялото му няма нито едно живо място, навсякъде кожата е присадена; три пръста от лявата му ръка липсваха. Беше прям и груб като истински воин и за разлика от сдържания ротмистър Тоот никога не смяташе за необходимо да крие настроението си нито пред подчинените, нито пред началството. Когато биваше весел, цялата бригада знаеше, че днес господин ротмистърът Чачу е весел; но пък когато нямаше настроение и си подсвиркваше „Престани, мамичко“...

Докато го гледаше уставно в очите, Гай чувствуваше отчаяние от мисълта, че по някакъв неизвестен засега начин е огорчил и разсърдил този забележителен човек. Трескаво си припомняше всички нарушения — своите и на легионерите от своята секция, — но не може да си спомни нищо, което да не е било отстранено с небрежно движение на безпръстата ръка и дрезгавото мърморене: „Хайде, затова сме Легион. Чудо голямо...“

Господин ротмистърът престана да подсвирква и да се люлее.

— Не обичам бърборенето и драсканиците, капрал — произнесе той. — Ти или препоръчваш кандидата Сим, или не го препоръчваш. Какво именно?

— Тъй вярно, препоръчвам го, господин ротмистър — побърза да отговори Гай. — Но...

— Без „но“, капрал! Препоръчваш или не?

— Тъй вярно, препоръчвам го.

— Тогава как да разбирам тези две хартийки?

Господин ротмистърът с нетърпеливо движение измъкна от малкото си джобче сгънати листове и ги разтвори върху мястото, придържайки ги с осакатената ръка.

— Ето, чета: „Препоръчвам горепосочения Мак Сим като предан и способен...“, така, това ясно, „... за утвърждаването му във високото звание кандидат-редник на Бойния Легион“. А ето втората ти драсканица, капрал: „Във връзка с горепосоченото считам за свой дълг да обърна внимание на командването върху необходимостта от щателна проверка на гореспоменатия кандидат-редник на Бойния Легион М. Сим.“ Массаракш! Какво в края на краищата искаш, капрал?

— Господин ротмистър! — развълнувано каза Гай — Но аз действително съм в трудно положение! Познавам кандидата Сим като гражданин способен и предан на задачите на Легиона. Но като знам, че в Легиона имат място само кристалночистите...

— Да, да! — нетърпеливо каза господин ротмистърът. — С една дума, ето какво, капрал. Една от тези хартийки ти сега ще вземеш и ще скъсаш. Трябва малко да съобразяваш. Не мога да се явя пред бригадира с две хартийки. Или да, или не. Ние сме в Легиона, а не във философски факултет, капрал! Две минути за размишление...

Господин ротмистърът извади от чекмеджето дебела папка с дела и с отвращение я хвърли пред себе си. Гай мрачно погледна часовника. Беше много трудно да направи този избор. Да скрие от командването недостатъчното познаване на препоръчвания, дори ако става дума за Максим, беше нечестно и недостойно за един легионер. Но от друга страна, нечестно и недостойно за легионера беше да избегне отговорността за решението и да я прехвърли на господин ротмистъра, който е виждал Максим само два пъти, и то в ротния строй. Е, добре. Още веднъж. За: горещо и присърце прие задачите на Легиона; безпрепятствено мина освидетелствването в Департамента на общественото здраве; издържа проверката в някакво секретно учреждение, където го пратиха господин ротмистърът Тоот и господин

щаб-лекарят Зогу. (Наистина, това е твърдение на самия Максим, който беше изгубил документите, но как иначе щяха да го оставят без надзор?) Най-сетне той е смел, роден боец — сам се разправи с бандата на Мишкаря; симпатичен, прост в общуването, добродушен, абсолютно безкористен. И изобщо е човек с необикновени способности.

Против: абсолютно е неизвестно кой е той и откъде. За миналото си или нищо не помни, или не желае да съобщи... и няма никакви документи. Но толкова ли е подозрително всичко това? Правителството контролира само границите и централния район. Две трети от територията на страната и досега са потънали в анархия, глад, епидемии, народът бяга оттам, и всички са без документи, младите дори не знаят какво е това документ. И между тях е пълно с болни, загубили паметта си, дори с дегенерати... В края на краищата най-важното е, че Максим не е дегенерат.

— Е, капрал? — произнесе господин ротмистърът.

— Тъй вярно, господин ротмистър — с отчаян глас каза Гай. — Разрешете...

Той взе своя рапорт с молба Максим да бъде проверен и бавно го скъса.

— Пр-равилно решение! — изгърмя господин ротмистърът. — Браво, легионер! Хартийки, мастило, проверки... Всичко се проверява в боя! Когато седнем в танковете и тръгнем към зоната на атомните капани, тогава веднага ще се види кой е наш и кой не!

— Тъй вярно — не много сигурно каза Гай.

Той добре разбираше стария боец, но също така добре виждаше, че героят на крайморските инциденти малко се заблуждава. Боят, разбира се, си е бой, но чистотата си е чистота. Впрочем Максим това не го засяга. Максим независимо от всичко е чист.

— Массаракш! — произнесе господин ротмистърът. — Департаментът на здравето го пропусна, а останалото е наша работа.

Когато произнесе тази загадъчна фраза, той сърдито погледна Гай и добави:

— Легионерът се доверява на другаря си изцяло, а ако не се доверява, значи не му е другар и трябва да се изпъди позорно. Ти ме учуди, капрал. Е, добре, марш в секцията си. Малко време остана... По време на операцията аз лично ще наблюдавам този кандидат.

Гай тракна с токове и излезе. Зад вратата си позволи да се усмихне. Все пак старият боец не се удържа и пое отговорността върху себе си. Хубавото винаги си е хубаво. Сега с чиста съвест може да смята Максим за свой приятел. Мак Сим. Истинската му фамилия не можеш да я произнесеш. Или я е измислил, докато не е бил на себе си, или наистина е от ония, планинците... Как всъщност се е казвал техния древен цар? Заремчичакбешмуссарай... Гай излезе от плаца и потърси с поглед своята секция. Неуморният Панди гонеше момчетата през горния прозорец на макета на триетажно здание. Момчетата бяха потни — лошо, до операцията оставаше само час.

— О-остави-и! — викна Гай още отдалеч.

— О-остави! — кресна Панди. — Строй се!

Секцията бързо се строи. Панди изкомандува:

— Мирно! — Доближи се със строева крачка към Гай и доложи:
— Господин капрал, секцията се занимава с преодоляване на щурмово градче.

— Върнете се в строя — заповяда Гай, стараяйки се с интонацията да покаже неодобрение, както превъзходно умееше да прави капрал Серембеш.

Той мина пред строя, сложил ръце зад гърба си, вглеждайки се в познатите лица.

Сивите и сини очи, изразяващи готовност за изпълнение на всяка заповед и поради това леко изцъклени, следяха всяко негово движение. Той почувствува колко близки и скъпи са му тези дванадесет здрави момчета — шестима действащи редници от Легиона на десния фланг и шестима кандидат-редници на левия, всички в спретнати черни комбинезони с лъснати копчета, всички с блестящи ботуши с къси коленища, всички с барети, смело килнати към дясната вежда... Не, не всички. По средата на строя в десния фланг на кандидатите стърчи като кула кандидатът Мак Сим, много спретнато момче, любимец, колкото и да не е хубаво, че командирът си има любимци, но... хм... Че не са му изцъклени странните кафяви очи, не е страшно, с времето ще се научи. Но пък... хм...

Гай се приближи до Максим и му закопча най-горното копче. После се надигна на пръсти и му поправи баретата. Май че това е... Пак в строя се е ухилил до ушите... Е, нищо. Ще отвикне. Кандидат е все пак, най-младши в секцията...

За да запази поне илюзия за справедливост, Гай оправи токата на съседа на Максим, въпреки че не беше нужно. После направи три крачки назад и изкомандува „свободно“. Секцията застана „свободно“ — всички леко отместиха десния крак и сложиха ръце зад гърба.

— Момчета — каза Гай, — днес ние в състава на ротата ще излезем на редовна операция по обезвреждане на агентурата на потенциалния противник. Операцията се провежда по схема тридесет и три. Господа, действителните редници несъмнено помнят задълженията си по тази схема, но на господа кандидатите, които забравят да си закопчават копчетата, смятам за необходимо да напомня. Секцията получава един вход. Разделя се на четири групи: три тройки и външна резерва. Тройките в състав двама действителни редници и един кандидат, без вдигане на шум, последователно обхождат квартирите. При влизане в квартирата всяка тройка действа по следния начин: кандидатът охранява парадния вход, вторият редник, без да се отвлича, заема черния вход, старшият извършва оглед на помещенията. Резервата от трима кандидати начело с командира на секцията — в случая с мен — остава долу във входа със задачата незабавно да окаже помощ на онази тройка, която се нуждае от това. Съставът на тройките и резервата ви е известен... Внимание — каза той, отстъпвайки още на една крачка. — На тройки и резерва — раздели се!

Извърши се бързо раздвижване. Секцията се раздели. Никой не обърка мястото си, нямаше разменени автомати, никой не се подхлъзна и не си загуби баретата, както се беше случвало на предишни занятия. На десния фланг на резервата стърчеше Мак и пак се хилеше до ушите. На Гай изведнъж му се мярна идиотската мисъл, че Максим гледа на всичко това като на забавна игра. Това, разбира се, беше невъзможно, защото не беше възможно. Несъмнено за всичко е виновно това глупаво хилене...

— Не е лошо — промърмори Гай, подражавайки на капрал Серембеш и благосклонно погледна към Панди: браво, старо, дресиран си момчетата. — Внимание! — каза той. — Секция, строй се!

Отново кратко множествено движение, прекрасно в своята точност и безукорност, и отново секцията стои пред него в една редица. Добре! Направо прекрасно! Чак вътре нещо ти изстива. Гай отново сложи ръце зад гърба и мина пред строя.

— Легионери! — каза той. — Ние сме опората и единствената надежда на Огненосните Творци. Само на нас те могат да се доверят без съмнение във великото си дело. — (Това беше истина, най-истинска истина със своето очарование и възвишеност.) — Бойният Легион е железният юмрук на историята. Той е призван да помете всички прегради по гордия наш път. Мечът на Бойния Легион е закален в сраженията, пари ръцете ни и само потоци вражеска кръв могат да го охладят. Врагът е хитър. Той е страхлив, но упорит. Огненосните Творци са ни заповядали да слоим това коварно упорство, да изтръгнем с корен онова, което ни тегли назад към хаоса и развратната анархия. Това е дългът ни и ние ще бъдем щастливи да го изпълним. Ние правим огромни жертви, нарушаваме покоя на нашите майки, братя и деца, лишаваме от заслужен отдых честния работник, честния чиновник, честния търговец и фабрикант. Но те знаят защо сме принудени да нахлуваме в домовете им и ни посрещат като най-добри приятели, като свои защитници. Помнете това и не си позволявайте да бъдете прекалено увлечени от благородния плам в изпълнението на задачата. Приятелят е приятел, а врагът е враг... Има ли въпроси?

— Не! — изрева секцията с дванайсет гърла.

— Мир-но! Тридесет минути за почивка и проверка на снаряжението. Свободни сте!

Секцията се пръсна тичешком, после легионерите на групи по двама и трима се отправиха към казарменото помещение. Гай без бързана тръгна подир тях, усещайки в себе си приятна опустошеност. Мак го чакаше отстрани, предварително усмихнат.

— Искаш ли да поиграем на думи? — предложи той.

Гай мислено застена. Сега да му се скараш! Има ли нещо противоестественно от кандидат, хлапак, който половин час преди операцията се натрапва с фамилиарности на своя началник!

— Сега не е време — възможно по-сухо каза той.

— Вълнуваш ли се? — съчувствено попита Мак.

Гай спря и вдигна очи към небето. Какво, какво може да се направи? Оказва се, че е свършено невъзможно да креснеш на този добродушен наивен гигант, при това спасител на сестра ти, при това — защо да се лъжем — човек, който стои много над теб във всички

отношения освен в строевата служба... Гай се огледа и каза умолително:

— Слушай, Мак, ти ме поставяш в неловко положение. Когато сме в казармата, аз съм твой началник, аз заповядвам, ти се подчиняваш. Сто пъти съм ти казвал...

— Но аз съм готов да се подчиня! — възрази Мак. — Аз знам какво е това дисциплина. Заповядай!

— Аз вече заповядах. Подготви снаряжението си.

— Не, Гай, прощавай, ти заповяда не така. Ти заповяда да подготвим снаряжението и да почиваме. Забрави ли? Аз направих всичко и сега почивам. Дай да поиграем, аз измислих хубава дума...

— Мак, разбери — подчиненият има право да се обръща към началника си, първо, само по установената форма, и, второ — предимно по служба.

— Да, помня. Параграф девети. Но това е по време на служба, а сега почиваме...

— Защо мислиш, че аз почивам? — попита Гай. Те стояха зад макета на оградата с бодлива тел и тук, слава богу, никой не можеше да види как тази кула се е облегнала на оградата и все посяга да хване своя капрал за копчето.

— Аз почивам само в къщи, но дори и там не бих позволил на никой подчинен да... Слушай, пусни моето копче и закопчай своето.

Максим се закопча и каза:

— На службата едно, в къщи друго. Защо?

— Хайде да не говорим за това. Омръзна ми да повтарям едно и също... Между другото, кога ще престанеш да се хилиш в строя?

— В устава нищо не е казано за това — незабавно отговори Максим. — А що се отнася до повтарянето на едно и също, ето какво. Не се обиждай, Гай, аз знам, че ти не си... говорец... речевик...

— Какво не съм?

— Човек, който умее да говори красиво.

— Оратор ли?

— Оратор... Да, оратор. Но все едно. Ти днес се обърна към нас с реч. Правилни думи, хубави. Но когато в къщи ми разказваше за задачите на Легиона, за положението в страната, беше много интересно. Беше съвсем по твоemu. А тук ти за седми път повтаряш

едно и също, и всеки път не е по твоemu. Много вярно. Много еднакво. Много скучно. Нали? Нали не се обиждаш?

Гай не се обиди. Тоест някаква студена игличка все пак бодна самолюбието му: досега мислеше, че говори също така убедително и гладко като капрал Серембеш или дори господин ротмистъра Тоот. Но ако се замислиш, и капрал Серембеш, и господин ротмистърът също повтаряха едно и също в продължение на три години. И в това няма нищо чудно или още повече срамно, щом за три години не са станали никакви съществени промени във вътрешното и външното положение...

— А къде е писано в устава — с насмешка попита Гай, — че подчиненият може да прави забележки на началника си?

— Там е казано обратното — с въздишка призна Максим. — Според мен това е неправилно. Ти нали слушаш моите съвети, когато решаващ задачи по балистика и слушаш забележките ми, когато бъркаш изчисленията.

— Това е в къщи! — проникновено каза Гай. — В къщи всичко може.

— Ами ако по време на стрелба ти грешно ни дадеш прицела? Например не внесеш поправка за вятър. А?

— В никакъв случай — твърдо каза Гай.

— Значи да стреляме неправилно? — изуми се Максим.

— Ще стреляте, както ви е заповядано — строго каза Гай. — За тези десет минути, Мак, ти наприказва петдесет денонощия арест. Разбра ли?

— Не, не разбирам... Ами по време на бой?

— Какво по време на бой?

— Ако дадеш грешен прицел. А?

— Хм... — каза Гай, който още нито веднъж не беше командувал по време на бой.

Той изведнъж си спомни как по време на разузнаване с бой капрал Бахту се обърка в картата, навря секцията си под кинжалния огън на съседната рота, сам загина заедно с половината секция... а всъщност ние знаехме, че е сбъркал, но никой и не помисли да го поправи.

„Господи — съобрази изведнъж Гай, — на нас изобщо не би ни дошло наум, че можем да го поправим. А ето, Максим не разбира това,

и дори не че не разбира — тук няма нещо кой знае какво, — а просто не го признава. Колко пъти досега е ставало така: вземе нещо съвсем очевидно и го отхвърли и не можеш да го убедиш, точно обратното, започваш сам да се съмняваш, свят ти се завива, съвсем се шашардисваш... Не, все пак той не е обикновен човек — рядък, изключителен... Езика научи за месец. Граматиката — за два дни. Още за два дни изчете всичко, което имам. Математиката и механиката познава по-добре от господата преподавателите, а те в нашия курс са истински специалисти. Или да вземем чичо Каан...”

В последно време старецът обръщаше всичките си монолози зад масата предимно към Максим. Нещо повече, вече неведнъж той беше дал да се разбере, че Максим очевидно е единственият човек, който в наше време проявява такива способности и такъв интерес към изкопаемите животни. Той рисуваше на хартия някакви ужасни зверове, а Максим рисуваше някакви още по-ужасни и двамата спореха кой от тези зверове е по-древен, кой от кого е произлязъл и защо е станало така; в боя влизаха научните книги от чичовата библиотека и въпреки това имаше случаи, когато Максим не даваше на стареца да си отвори устата, при това Гай и Рада не разбираха нито дума, а чичото ту крещеше до пресилване, ту късаше на парчета рисунките, тъпчеше ги, наричаше Максим невежа, по-голям глупак от глупака Шапшу, ту изведнъж започваше яростно да чеше с две ръце рядката сива растителност на тила си и мърмореше с потресена усмивка: „Смело, массаракш, смело предположение... Вие имате фантазия, младежо!“ Особено добре помнеше Гай онази вечер, когато старецът беше поразен като от гръм от твърдението на Максим, че някои от тези допотопни твари са се придвижвали на задни крака — твърдение, което изглежда много просто и естествено решаваше някакъв стар научен спор...

Познава математиката, познава механиката, военната химия — превъзходно, палеонтологията — господи, кой в наше време разбира от нея! — но също я познава... Рисува като художник, пее като артист... и е добър, неестествено добър. Разгони и изби бандитите, сам срещу осем души, с голи ръце, друг на негово място щеше да навири нос и да гледа всички отвисоко, а той се измъчваше, цели нощи не спа, огорчаваше се, когато го хвалеха и му благодаряха, а веднъж избухна — побеля целият и кресна, че е нечестно да хвалят някого за

убийство... Господи, какъв проблем беше, докато го уговоря да се включи в Легиона! Всичко разбирам, казва, с всичко съм съгласен, но нали там ще трябва да стрелям. По хора. Казвам му: не по хора, а по дегенерати, по-големи гадове от ония бандити... Разбрахме се, слава богу, че отначало, докато свикне, само ще ги обезоръжава... И смешно, и някак страшно. Не, ненапразно той се изтърва, че е дошъл от друг свят. Знам го аз този друг свят. Дори книга има за него в чичовата библиотека — „Мъгливата страна Зартак“. Има, както пише там, в Алабастровите планини долина Зартак, където живеят щастливи хора... И по описание са точно като Максим. И ето най-чудното: ако някой от тях напусне долината си, веднага забравя откъде е родом и как е живял преди, помни само, че е от друг свят... Чичо твърди, наистина, че няма такава долина, всичко това е измислица, има само планински хребет, наречен Зартак, където, казва, по време на онази война хвърлиха супербомба, така че планинците там за цял живот изгубиха ум и разум...

— Защо мълчиш? — попита Максим. — За мен ли мислиш?

Гай извърна поглед.

— Ти ето какво... — каза той. — Аз теб само за едно те моля — в интерес на дисциплината никога не показвай, че знаеш повече от мен. Виж как се държат другите и прави точно като тях.

— Старая се — тъжно каза Максим. Помисли малко и добави: — Трудно е да се свикне. У нас всичко е иначе.

— А как е раната ти? — попита Гай, за да смени темата.

— Раните ми зарастват бързо — разсеяно каза Максим. — Слушай, Гай, дай след операцията да си отидем право в къщи. Защо ме гледаш така? На мен вече ми домъчня за Рада. А на теб? Ще откараме момчетата в казармата и с камиона направо ще си отидем. Ще освободим шофьора...

Гай си пое повече въздух, но в този момент сребристата кутия на високоговорителя от стълба над главите им загъркори и гласът на дежурния по бригада изкомандува:

— Шеста рота, строй се на плаца! Шеста рота, внимание...

И Гай само кресна:

— Кандидат Сим! Прекрати разговорите, бегом в строя!

Максим хукна, но Гай го дръпна за цевта на автомата:

— Много те моля... — каза той. — Като всички! Дръж се като всички! Днес самият ротмистър ще те наблюдава...

След три минути ротата се строи. Вече се стъмни, над плаца светнаха прожектори. Зад строя меко ръмжаха моторите на камионите. Както винаги преди операция господин бригадирът, съпроводен от господин ротмистъра Чачу, мълчаливо мина пред строя, оглеждайки всеки легионер. Беше спокоен, с присвити очи, с приветливо повдигнати ъгълчета на устните си. После, така и без да каже нищо, кимна на господин ротмистъра и се отдалечи. Господин ротмистърът, поклащайки се, с леко размахване на осакатената ръка излезе пред строя и обърна към легионерите тъмното си лице.

— Легионери! — изграка той с глас, от който Гай изтръпна. — Предстои ни дело. Да го изпълним достойно... Внимание, рота! По-о колите! Капрал Гаал, при мен!

Когато Гай тичешком се доближи и се изпъна пред него, господин ротмистърът каза:

— Вашата секция има специална задача. След пристигане не излизайте от колата. Ще командувам лично аз.

ГЛАВА ШЕСТА

Камионът имаше отвратителни амортизъри и това силно се чувствуваше по отвратителния паваж. Кандидатът Максим, стиснал автомата между коленете си, грижливо държеше Гай за колана, защото съобрази, че на капрала, който толкова се грижи за своя авторитет пред подчинените, не му прилича да хвърчи над седалката като кандидата Зойза например. Гай не възразяваше или може би просто не забелязваше предвидливостта на подчинения си. След разговора с ротмистъра беше нещо много угрижен и Максим се радваше, че по разписание трябва да бъдат заедно и той ще може да му помогне, ако се наложи.

Камионите минаха край Централния театър, дълго пътуваха край вонящия Имперски канал, после завиха по дългата и празна по това време Обущарска улица и започнаха да лавират из кривите улички на някакво предградие, където Максим никога не беше ходил. А той в последно време беше обиколил много места, беше изучил града основно. Въобще много успя да узнае за тези четиридесет и нещо дни, да се ориентира най-сетне в положението. А то се оказа много по-неутешително и много по-изненадващо, отколкото предполагаше.

Още докато изучаваше буквара, Гай започна да му досажда с въпроса, откъде се е появил. Рисунките не помагаша — Гай ги възприемаше с някаква странна усмивка и продължаваше да повтаря: „Откъде си?“ Най-сетне Максим раздразнено посочи тавана и отговори: „От небето“. За негова изненада Гай намери отговора за съвсем естествен и започна с въпросителна интонация да изброява някакви названия, които Максим отначало взе за имена на планетите от тукашната слънчева система. Но Гай разгърна карта на света в меркаторско начертание — и се оказа, че тези имена не са на планетите, а на страните-антиподи. Максим сви рамене, произнесе всички известни му изрази на отрицание и започна да изучава картата, с което разговорът временно приключи.

Два-три дни по-късно вечерта Максим и Рада гледаха телевизия. Течеше някакво много странно предаване, нещо като кинофилм без

начало и без край, без определен сюжет, с безброй действащи лица — страшновати, действащи твърде идиотски от гледна точка на който да е хуманоид. Рада гледаше с интерес, с възклицания, хващаше ръкава на Максим, един-два пъти дори поплака, а на Максим бързо му доскуча, чак задряма от унило-тревожната музика, когато на екрана изведнъж се мярна нещо познато. Той дори потърка очи. На екрана беше Пандора, мрачен тахорг се промъкваше през джунглите, тъпчеше дърветата; изведнъж се появи Петьо със свирка-манок в ръка; съсредоточен и сериозен, той отстъпваше заднешком, спъна се в някакъв корен и се плъосна в блатото по гръб. Максим позна собствената си ментограма, после още една и още една, но нямаше никакви коментари, свиреше все същата музика, а Пандора изчезна, отстъпи мястото на сляп мършав човек, който пълзеше по плътно покрит с прашна паяжина таван. „Какво е това?“ — попита Максим, сочейки с пръст екрана. „Предаване — нетърпеливо каза Рада. — Интересно е, гледай.“ Той така и не получи разумно обяснение; дойде му наум, че това са спомените на десетки различни пришълци за своите планети. Но бързо се отказа от тази мисъл. Световите бяха прекалено страшни и еднообразни — глухи задушни стаи, безкрайни коридори, затрупани с мебели, от които изведнъж започваха да никнат огромни бодли; спирални стълби, завинтени в непрогледния мрак на тесни кладенци; затворени с решетки мазета, натъпкани с тъпо мърдащи тела, между които надничаха болезнено неподвижни лица, като от картините на Йероним Бош — това повече приличаше на болна фантазия, отколкото на реален свят. На фона на тези видения ментограмите на Максим сияеха с ярък реализъм, преминаващи поради темперамента му в романтичен натурализъм. Такива предавания се повтаряха почти всеки ден, наричаха се „Вълшебно пътешествие“, но Максим така и не разбра какъв е техният смисъл. В отговор на въпросите му Гай и Рада с недоумение свиваха рамене и отговаряха: „Предаване. За да бъде интересно. Вълшебно пътешествие. Приказка. Ти гледай, гледай! Понякога е смешно, понякога е страшно.“ Тогава Максим започна да се съмнява дали целта на изследванията на професор Хипопотама е бил контактът и дали това изобщо са били изследвания.

Този интуитивен извод косвено се потвърди десет дни по-късно, когато Гай мина конкурса в школата на претендентите за първи

офицерски чин и започна да зубри математика и механика. Схемите и формулите от елементарния курс по балистика предизвикаха у Максим недоумение. Започна да разпитва Гай, който отначало нищо не разбира, после със снисходителна усмивка започна да му обяснява космографията на своя свят. И тогава се изясни, че Обитаемият остров не е кълбо, не е геоид и изобщо не представлява планета.

Обитаемият остров беше Светът, единственият свят във Вселената. Под краката на аборигените беше твърдата повърхност на Световната Сфера. Над главите им се простираше гигантско, но с ограничен обем газово кълбо с неизяснен засега състав и не съвсем ясни засега физически свойства. Съществуваше теория, според която плътността на кълбото бързо нараства към центъра на газовия мехур и там стават някакви тайнствени процеси, които предизвикват редовна промяна в яркостта на така нареченото Световно Светило и обуславят смяната на деня и нощта. Освен краткопериодичните денонощни промени съществуваха дългопериодични, пораждащи сезонни колебания на температурата и смяна на годишните времена. Силата на тежестта беше насочена от центъра на Световната Сфера перпендикулярно към нейната повърхност. Накратко, Обитаемият остров съществуваше върху вътрешната повърхност на огромна кухня в безкрайната твърд, запълваща останалата Вселена.

Напълно шокиран, Максим започна да спори, но скоро се изясни, че те с Гай говорят на различни езици и да се разберат ще бъде много по-трудно, отколкото един убеден коперниканец би разбрал убедения привърженик на Птоломей. Цялата работа беше в необикновените свойства на атмосферата на тази планета. Първо, извънредно силната рефракция повдигаше неимоверно хоризонта и от векове внушаваше на аборигените мисълта, че тяхната земя не е нито плоска, нито изпъкнала, а е вдлъбната. „Застанете на морския бряг — препоръчваха учебниците — и проследете движението на кораба, напуснал пристанището. Отначало той ще се движи като по плоскост, но с отдалечаването си ще се издига все повече, докато се скрие в атмосферната мъгла, закриваща останалата част от Света.“ Второ, атмосферата беше много плътна и денонощно фосфоресциреше, така че никой никога не беше виждал звездното небе, а редките случаи на наблюдение на слънцето бяха записани в хрониките и служеха за

основа на неизброимите опити да се създаде теория за Световното Светило.

Максим разбра, че се намира в гигантски капан и контактът ще бъде възможен едва тогава, когато му се удаде буквално да преобърне наопаки естествените представи, създадени за хилядолетия. Изглежда, тук вече се бяха опитвали да направят това, съдейки по разпространеното възклицание „массаракш“, което буквално преведено означаваше „свят наопаки“; освен това Гай разказа за една чисто абстрактна математическа теория, разглеждаща Света иначе. Теорията беше възникнала в древността, преследвана от официалната религия, имаше своите мъченици, беше получила математическа значимост в трудовете на гениални математици, но така си и беше останала чисто абстрактна, макар че, както всички абстрактни теории, все пак бе намерила практическо приложение — съвсем неотдавна, със създаването на свръхдалекобойни снаряди.

След като обмисли и съпостави всичко, което знаеше, Максим разбра, че, първо, през цялото време тук е изглеждал луд и ненапразно неговите ментограми са включени в шизоидното „Вълшебно пътешествие“. Второ, той разбра, че още дълго време трябва да мълчи за чуждопланетния си произход, ако не иска да се върне при Хипопотама. Това означаваше, че Обитаемият остров няма да му се притече на помощ, сглобяването на нулев предавател се отлага за неопределено време, а той самият е заседнал тук задълго и може би — массаракш! — завинаги. Безнадеждната ситуация едва ли не изби почвата под краката му, но той стисна зъби и се застави да разсъждава логически. Мама ще трябва да преживее тежко време. Ще ѝ бъде безкрайно зле, и само тази мисъл убиваше всяко желание да се разсъждава логически.

„Проклет да бъде този бездарен затворен свят!... Има само два изхода — или да се измъчвам за невъзможното и от безсилие да си хапя лактите, или да се стегна и да живея истински, така, както съм се стремил винаги — да обичам приятелите си, да постигам цел, да се боря, побеждавам, търпя поражения, да получавам удари и да ги връщам — каквото и да е, само да не кърша ръце от отчаяние...“

Той прекрати разговорите за строежа на Вселената и започна да разпитва Гай за историята и социалната структура на своя Обитаем остров.

С историята работата беше зле. Гай имаше само откъслечни сведения и никакви сериозни книги. В градската библиотека също нямаше сериозни книги. Но можеше да се разбере, че страната, приютила Максим, в миналото е била много по-обширна и е владеела огромни задморски колонии, заради които в края на краищата пламнала разрушителна война със забравените вече съседни държави. Тази война обхванала целия свят, загинали милиони и милиони, били разрушени хиляди градове, десетки малки и големи държави се оказали изтрити от лицето на света, навсякъде се възцарил хаос. Настъпили дни на жесток глад и епидемии. Всеки опит за народно въстание бивал потискан от групичката диктатори чрез ядрени снаряди. Страната и светът вървели към гибел. Положението спасили Огненосните Творци. Съдейки по всичко, това е била анонимна група млади офицери от генералния щаб, които в един прекрасен ден, разполагайки само с две дивизии и недоволни, че ги изпращат в атомната мелница, организирали преврат и взели властта. Оттогава положението значително се стабилизирало, а войната утихнала от само себе си, въпреки че никой с никого не беше сключвал мир.

Максим разбираше, че политическото устройство на страната е твърде далеч от идеалното. Но беше ясно, че Огненосните Творци имат извънредно голяма популярност, и то във всички слоеве на обществото. Икономическата основа на тази популярност оставаше неясна за Максим, но, изглежда, работата беше там, че военната върхушка бе успяла да усмири апетитите на фабрикантите, с което си беше извоювала популярност сред работниците, и едновременно да подчини работниците, с което бе спечелила популярност сред фабрикантите. Впрочем, това бяха само догадки. На Гай, например, такава постановка на въпроса въобще му се струваше странна: за него не съществуваше такова понятие като „класа“ и той не можеше да си представи противоречията между социалните групи.

Външното положение на страната продължаваше да остава крайно напрегнато. На север от нея имаше две големи държави — Хонти и Пандея — бивши провинции или колонии. За тези страни никой нищо не знаеше, беше известно само, че и двете имат най-агресивни намерения, непрекъснато пращат диверсанти и шпиони, организират гранични инциденти и готвят война. Целта на тази война не беше ясна на Гай, пък и той не си задаваше такива въпроси. На

север имаше врагове, с агентурата се бореше не на живот, а на смърт — това му стигаше.

На юг, зад пограничните гори, лежеше изгорена от ядрени взривове пустиня, образувала се на мястото на цяла група страни, които бяха взели във военните действия най-активно участие. Какво става на тези милиони квадратни километри, никой не знаеше и никой не се интересуваше. Южните граници бяха изложени на непрекъснати атаки от огромни орди полудиваци-дегенерати, с каквито бяха пълни горите зад реката Синя Змия. Проблемът за южните граници се смяташе едва ли не за най-важен. Там беше много трудно, именно там се концентрираха най-отбраните части на Бойния Легион. Гай беше служил в тези части три години и разказваше невероятни неща.

По на юг от пустинята, на другия край на единствения континент на планетата, също може би се бяха запазили някакви държави, но с тях нямаше никакви връзки. Затова пък постоянно и неприятно напомняше за себе си Островната империя, настанила се на три мощни архипелага в антарктическата зона. На нея принадлежеше Световният Океан. Огромен флот от подводници, предизвикателно боядисани снежнобяло, въоръжени с последната дума на изстребителната техника, с банди специално дресирани главорези на борда, браздяха радиоактивните води. Страшни като призрци, белите подводници държаха под ужасно напрежение крайбрежните райони, извършваха обстрели и спускаха десанти. Срещу тази бяла заплаха противостоеше все същият Боен Легион.

Картината на всемирен хаос и разрушение потресе Максим. Пред него беше планета-гробница, на която едва-едва тлееше разумен живот, готов при това да угаси сам себе си всеки момент.

Максим слушаше спокойните и страшни разкази на Рада за това, как майка им получила съобщение за гибелта на бащата — лекар-епидемиолог, който отказал да напусне заразения район, а държавата в онези години нямала нито време, нито възможност да се бори с епидемията и върху района просто била хвърлена бомба; как след смъртта на майка им Рада, за да изхрани малкия Гай и съвършено безпомощния чичо Каан, работела по осемнадесет часа в денонощие като миячка на съдове, после като чистачка в един разкошен вертеп за спекуланти, после участвувала в „женските надпреварвания със

залагане“, после лежала в затвора, макар и за кратко време, но останала без работа и няколко месеца трябвало да проси...

Максим слушаше разказите на чичо Каан, някога известен учен, как още в първата година на войната разтурили Академията на науките, съставили на Негово Императорско Величество Академичен Батальон; как по време на войната полудял и се обесил създателят на еволюционната теория; как варили чорба от насекоми и бурени; как гладната тълпа разгромила зоологическия музей, за да вземе за храна спиртосаните екземпляри...

Максим слушаше простите разкази на Гай за строежа на кулите от противобалистичната защита; как нощем людоедите се промъкват до строителните площадки и отвличат възпитуеми и легионери; как в мрака вампирите — полухора, полузверове, полукучета — нападат като безшумни призраци; Максим слушаше неговата възторжена възхвала на системата ПБЗ, създадена с цената на невероятни усилия в последните години на войната, която всъщност прекратила военните действия, защитавайки страната от въздушни нападения, която и сега е единствена гаранция срещу агресия откъм север... А тези мерзавци, тези продажници, убийци на жени и деца, купени с мръсните пари на Хонти и Пандея, гадове, по-лоши от всякакви мишкари, нападат противоракетните кули... Нервното лице на Гай се изкривяваше от омраза. „Тук е най-важно — говореше той, почуквайки с юмрук по масата — и затова аз отидох в Легиона, не в завод, не в полето, не в някоя кантора, а в Бойния Легион, който сега спасява всичко...“

Максим жадно слушаше всичко това — като страшна невъзможна приказка, която ставаше още по-страшна и невъзможна от това, че всичко е било действителност, че много от това продължава да бъде и сега, а най-страшното и най-невъзможното може да се повтори всяка минута. Едновременно му беше смешно и се срамуваше да мисли за собствените си неуредици, жалки бяха собствените му проблеми — някакъв си там контакт, нулев предавател, кършене на ръце...

Камионите рязко завиха в неширока улица с многоетажни тухлени къщи и Панди каза:

— Пристигнахме.

Минувачите на тротоара отскочиха към стените, закривайки очи от светлината на фаровете. Камионът спря, над кабината се издигна

дълга телескопична антена.

— Излизай! — в един глас гракнаха командирите на втора и трета секция и легионерите се посипаха през бордовете.

— Първа секция да остане на мястото си! — изкомандува Гай.

Скочилите Панди и Максим отново седнаха.

— По тройки, строй се! — крещяха капралите от тротоара. — Втора секция, напред! Трета секция, след мен! Напред, марш!

Загърмяха подковани ботуши, някой възторжено изквича:

— Господа! Бойният Легион!

— Да живее Бойният Легион!

— Ура! — крещяха бледите хора и се притискаха до стените, за да не пречат. Сякаш бяха чакали тук легионерите, бяха ги дочекали и сега им се радваха като на най-близки приятели...

Седящият от дясната страна на Максим кандидат Зойза, още съвсем хлапе, дълъг като върлина, с белезникав пух върху бузите, го бутна с острия си лакът в хълбока и радостно намигна. Максим се усмихна в отговор. Секциите вече бяха изчезнали по входовете; само капралите пред вратите стояха непоклатимо, надеждно, с неподвижни лица под килнатите барети. Хлопна вратата на кабината и гласът на ротмистъра Чачу изграка:

— Първа секция, излез, строй се!

Максим със скок се прехвърли през борда. Когато секцията се строи, ротмистърът с движение на ръката спря Гай, който тичешком се приближаваше с доклад, приближи се съвсем до строя и изкомандува:

— Надени каските!

Действителните редници сякаш чакаха тази команда, а кандидатите малко позакъсняха. Ротмистърът, нетърпеливо потрепвайки с ток, дочека Зойза да се справи с каишката и изкомандува „надясно, бегом напред“. Той самият хукна пред тях — тромаво-ловък, със силно размахване на осакатената ръка. Поведо секцията под тъмната арка към тесния и мрачен като кладенец двор, сви под друга, също такава мрачна и воняща арка и спря пред олющена врата, осветена от мътна крушка.

— Внимание! — гракна той — Първа секция и кандидат Сим тръгват с мен. Другите остават тук. Капрал Гаал, щом чуете свирката, водете тройката при мен на четвъртия етаж. Да не се пропуска никой,

пленниците да се залавят живи, да се стреля само в краен случай. Първа тройка и кандидат Сим, след мен!

Той блъсна олющената врата и изчезна вътре. Максим, изпреварвайки Панди, се хвърли след него. Зад вратата започваше стръмна каменна стълба с железни перила, тясна и осветена с мътна светлина. Ротмистърът пъргаво, през три стъпала тичаше нагоре. Максим го догони и видя в ръката му пистолет. Тогава бегом смъкна от врата си автомата; за секунда му призля от мисълта, че сега навярно ще се наложи да стреля в хора, но веднага я прогони — това не бяха хора, а животни, по-лоши от мустакатия мишкар, по-лоши от петнистите маймуни. Гнусната киша под краката, мътната светлина, оплютите стени потвърждаваха и поддържаха това усещане.

Втори етаж. Кухненски аромати, изплашено бабешко лице зад откrehнатата врата. С мяукане изхвърча изпод краката обезумяла котка. Трети етаж. Някакъв глупак е оставил посред площадката кофа с боклук. Ротмистърът я събаря, боклукът се изсипва надолу. „Массаракш“ — ръмжи отдолу Панди. Младеж и момиче, прегърнати, се свиват в тъмния ъгъл, лицата им са изплашени и радостни. „Изчезвайте!“ — бегом грачи ротмистърът. Четвърти етаж. Безобразна кафява врата с олющена маслена боя, издраскана ламаринена табелка с надпис „Гобби, зъболекар. Приемам по всяко време“. Зад вратата някой протяжно вика. Ротмистърът спира и хърка: „Ключалката!“ По черното му лице се търкаля пот. Максим не разбира. Дотичалият Панди го отблъсква, опира цевта на автомата в ключалката и дава откос. Хвърчат искри, парчета дърво и в същия миг, сякаш в отговор, зад вратата през протяжния вик трещят изстрели, отново се разхвърчават трески, нещо горещо и плътно с гнусно свирене прелита над главата на Максим. Ротмистърът отваря вратата — вътре е тъмно, жълтите пламъчета на изстрелите озаряват кълба дим. „След мен!“ — хърка ротмистърът и се хвърля с главата напред срещу изстрелите. Максим и Панди хукват след него; вратата е тясна, притиснатият Панди изпъшква. Коридор, задуха, барутен дим. Заплаха отляво. Максим изхвърля ръка, хваща гореща цев, дърпа оръжието встрани и нагоре. Тихо, но с ужасяваща отчетливост пращят изкълчени стави, голямо меко тяло застива в безволно падане. Отпред, от дима, ротмистърът крещи: „Не стреляй! Задръж ги живи!“ Максим хвърля автомата и нахлува в голяма осветена стая. Тук има много книги и картини и няма по кого да се

стреля. На пода се гърчат двама мъже. Единият през цялото време крещи, вече е пресипнал, но крещи. В креслото с отметната глава лежи припаднала жена — бяла, почти прозрачна. Стаята е пълна с болка. Ротмистърът стои над викащия човек и се оглежда, прибирайки пистолета си в кобура. Силно блъскайки Максим, в стаята нахлува Панди, след него legionerите влачат тежкото тяло на онзи, който стреляше. Мокрият и развълнуван кандидат Зойза без усмивка подава на Максим хвърления автомат. Ротмистърът обръща към тях страшното си черно лице.

— Къде е другият!? — грачи той и в този момент пада синята завеса, от перваза на прозореца тежко скача висок слаб човек с бяла изцапана престилка. Като сляп той върви срещу ротмистъра, бавно вдига два огромни пистолета на нивото на остъкленелите от болка очи. „Ай!“ — крещи Зойза.

Максим стоеше странешком и нямаше време да се обърне. Скоси с всички сили, но човекът все пак успя веднъж да натисне спусъците. Изстрелът опърли лицето на Максим, барутни сажди напълниха устата, но пръстите му вече се вкопчиха в белите ръкави и пистолетите изтропаха на пода. Човекът падна на колене, отпусна глава и когато Максим го пусна, бавно се повали настрани.

— Е, е, е — каза ротмистърът с непонятна интонация. — Тоя също го сложете тук — заповяда той на Панди. — А ти — обърна се към Зойза, — тичай долу и съобщи на командирите на секциите къде се намирам. Нека доложат какво става при тях.

Зойза тракна с токове и хукна към вратата.

— Чакай! Предай на Гаал да се качва тук... Стига си крещял, гадино! — изкрещя той на стенещия и леко го срита с ботуш в хълбока. — Е, безполезно е. Хилав боклук... Обискирай ги! — заповяда той на Панди. — И ги сложете в един ред. Тук, на пода. И тая също, седнала, виж я ти, в единственото кресло...

Максим се приближи до жената, внимателно я вдигна и я пренесе на леглото. В душата му беше мътно. Не това очакваше. Сега той сам не знаеше какво всъщност е очаквал — може би жълти, оголени от омраза зъби, злобен вой, схватка не на живот, а на смърт?... Не можеше с нищо да сравни усещанията си, но кой знае защо си спомни как веднъж застреля тахорг и как това страшно и безпощадно според слуховете животно, с пречупен гръбнак пропадна в огромната

яма и тихо, жално заплака, нещо замърмори в агонията си, нещо почти членоразделно...

— Кандидат Сим! — кресна ротмистърът. — Заповядах на пода!

Той го гледаше със страшните си прозрачни очи, устните му бяха сгърчени като от паралич и Максим разбра, че не трябва да съди тук със своите мерки и да определя кое е правилно и кое не. Той още е чужд, още не познава тяхната омраза и тяхната любов... Вдигна жената и я положи до дебелака, който беше стрелял в коридора. Панди и вторият легионер с пъшкане старателно обръщаха джобове на арестуваните. А те бяха в безсъзнание. И петимата.

Ротмистърът седна в креслото, хвърли на масата фуражката си, запали цигара и с пръст повика Максим. Максим се приближи и юнашки тракна с токове.

— Защо хвърли автомата? — тихо попита ротмистърът.

— Вие заповядахте да не стреляме.

— Господин ротмистър.

— Тъй вярно. Вие заповядахте да не стреляме, господин ротмистър.

Присвил очи, ротмистърът издухваше дима към тавана.

— Значи, ако бях заповядал да не говорите, ти щеше да си отхапеш езика?

Максим премълча. Разговорът не му харесваше, но той помнеше наставленията на Гай.

— Какъв е баща ти? — попита ротмистърът.

— Учен, господин ротмистър.

— Жив ли е?

— Тъй вярно, господин ротмистър.

Ротмистърът извади от устата си цигарата и погледна Максим.

— Къде е той?

Максим разбра, че се е изтървал. Трябваше да се измъкна.

— Не знам, господин ротмистър. По-точно не помня.

— Обаче помниш, че е учен... А какво още помниш?

— Не зная, господин ротмистър. Помня много, но капрал Гаал предполага, че това е лъжлива памет.

В коридора се чуха бързи стъпки, в стаята влезе Гай и се изпъна пред ротмистъра.

— Заеми се с тези полутрупове, капрал — каза ротмистърът. — Белезниците ще стигнат ли? Гай през рамо погледна арестуваните.

— Ако разрешите, господин ротмистър, един чифт ще трябва да взема от втора секция.

— Действуй.

Гай тичешком излезе, а в коридора пак затропаха ботуши, появиха се командири на секции и доложиха, че операцията се провежда успешно, арестувани са двама подозрителни, а живущите както винаги оказват активна помощ. Ротмистърът заповяда да приключват по-бързо, а след приключването да предадат в щаба паролата „Тамба“. Когато командири излязоха, той запали нова цигара и известно време мълча, гледайки как легионерите свалят от рафтовете книги, прелистват ги и ги хвърлят на пода.

— Панди — тихо каза той, — заеми се с картините. Само с тази внимавай, да не я развалиш, ще я взема за мен...

После отново се обърна към Максим:

— Как я намираш?

Максим погледна. На картината имаше морски бряг, високо издигната водна безбрежност без хоризонт, полумрак и жена, излизаща от морето. Вятър. Прохлада. На жената ѝ е студено.

— Хубава картина, господин ротмистър — каза Максим.

— Познаваш ли местността?

— Съвсем не. Това море никога не съм го виждал.

— А какво море си виждал?

— Съвсем друго, господин ротмистър. Но това е лъжлива памет.

— Глупости. Същото е било. Само че си го гледал не от бряг, а от мостик, и под теб е имало бяла палуба, а отзад на кърмата — още един мостик, малко по-нисък. А на брега е била не тая женска, а е стоял танк и ти си се целел под кулата... Знаеш ли, пале такова, какво значи отливка да удари под кулата? Массаракш... — изсъска той и смачка фаса върху масата.

— Не разбирам — студено каза Максим. — Никога през живота си по нищо не съм се целил.

— Откъде можеш да знаеш? Нали ти нищо не помниш, кандидат Сим!

— Помня, че не съм се целил.

— Господин ротмистър!

— Помня, че не съм се целил, господин ротмистър. И не разбирам за какво говорите.

Влезе Гай, съпроводен от двама кандидати. Те започнаха да слагат на арестуваните тежки белезници.

— А те също са хора... — неочаквано каза ротмистърът. — Имат жени, деца. Обичали са някого, някой ги е обичал...

Той говореше с явна подигравка, но Максим каза това, което мислеше:

— Да, господин ротмистър. Оказа се, че те също са хора.

— Не очакваше ли?

— Да, господин ротмистър.

С угълчето на окото си той видя, че Гай изплашено го гледа. Но беше му омръзнало до смърт да лъже и той добави:

— Мислех, че те наистина са изроди. Нещо като голи петнисти... животни.

— Ти си гол петнист глупак — тежко каза ротмистърът. — Селяндур. Да не си в гората? Тук те са като хора. Добри, мили хора, които при силно вълнение ужасно ги боли глава. А теб главичката не те ли боли при вълнение? — неочаквано попита той.

— Мен никога нищо не ме боли, господин ротмистър — отговори Максим. — А вас?

— Какво-о?

— Тонът ви е толкова раздразнен — каза Максим, — че помислих...

— Господин ротмистър! — с някакъв треперещ глас извика Гай. — Разрешете да доложа... Арестуваните дойдоха в съзнание.

Ротмистърът го погледна и се подсмихна.

— Не се вълнувай, капрал. Твоят приятел днес се показва истински легионер. Ако не беше той, ротмистър Чачу щеше да се търкаля сега с куршум в кратуната.

Той запали трета цигара, вдигна очи към тавана и пусна дебела струя дим.

— Ти имаш верен нюх, капрал. Аз още сега бих произвел този юнак в действителен редник. Массаракш, бих го произвел в офицер! Той има бригадирски похват, обожава да задава въпроси на офицерите... Но сега много добре те разбирам, капрал. Твоят рапорт

имаше всички основания. Така че... засега ще почакаме с произвеждането му...

Той се изправи, с тежки стъпки заобиколи масата и спря пред Максим.

— Дори още няма да го произвеждаме в действителен редник. Той е добър боец, но още е сукалче... Ние ще се заемем с възпитанието му... Внимание! — изведнъж закрещя той. — Капрал Гаал, изведете арестуваните! Редник Панди и кандидат Сим, вземете моята картина и всичко хартиено тук! Отнесете ги в колата ми!

Той се обърна и излезе от стаята. Гай с укор погледна Максим, но нищо не каза. Легионерите вдигнаха задържаните, с ритници и тласъци ги изправяха на крака и ги водеха към вратата. Онези не се съпротивяваха. Бяха като от памук, олюляваха се, краката им се подгъваха. Дебелакът, който беше стрелял в коридора, високо стенеше и ругаеше шепнешком. Жената беззвучно мърдаше устни. Очите ѝ странно светеха.

— Ей, Мак — каза Панди, — вземи онова одеяло, завий в него книжките, а ако не стигне, вземи и чаршафа. Като ги завържеш, мъкни всичко надолу, а аз ще взема картината... И да не забравиш автомата, глупава главо! За какво, мислиш, че се заяде с тебе господин ротмистърът! Хвърли автомата. Хич хвърля ли се автомат? Че и то в бой... Ама че си и ти...

— Прекрати разговорите, Панди — сърдито каза Гай, — взимай картината и тръгвай.

На вратата той се обърна към Максим, почука се с пръст по челото и изчезна. Чувахе се как Панди, слизайки по стълбата, с цяло гърло пее „Престани, мамичко“. Максим въздъхна, остави автомата на масата и се приближи до купчината книги, хвърлени на леглото и пода. Изведнъж осъзна, че тук никъде още не е виждал толкова много книги, освен може би в градската библиотека. В книжарниците, разбира се, имаше повече книги, но само по количество, не по заглавия.

Книгите бяха стари, с пожълтели страници, някои леко обгорени, а някои, за учудване на Максим, чувствително радиоактивни. Нямахме време да ги прегледа както трябва.

Максим опакова двата вързопа и няколко секунди постоя, оглеждайки стаята. Празни разместени рафтове, тъмни петна на местата, където бяха картините, самите картини — изтръгнати от

рамките, отъпкани... и нито следа от зъболекарска техника. Той взе вързопите и тръгна към вратата, но се сети и се върна за автомата. Под стъклото на масата лежаха две снимки. На едната — същата тази прозрачна жена, на коленете ѝ момиченце на около четири години с учудено отворена уста, а жената — млада, доволна, горда... На втората снимка имаше красива планинска местност, тъмни групички дървета, старинна полуразрушена кула... Максим прехвърли автомата зад гърба си и се върна при вързопите.

ГЛАВА СЕДМА

Всяка сутрин след закуска бригадата се строяваше на плаца за четене на заповеди и развод по занятия. Това беше най-тежката процедура за Максим, ако не се смятат вечерните проверки. Прочитането на каква да е заповед всеки път завършваше с истинско изстъпление от възторг. Максим се заставяше да потиска в себе си неволното отвращение към това внезапно безумие, което обхващаше цялата бригада от командира до последния кандидат; той се ругаеше за своя скептицизъм на чужденец и „друговерец“. Стараеше се да се вдъхнови сам, мислено си повтаряше, че трябва да разбере и да се проникне от този възторг. Но му беше много трудно.

Възпитан от дете в сдържано-иронично отношение към себе си, в неприязън към гръмките думи, той почти се вбесяваше от другарите си в строя, от тези добри, простодушни, отлични общо взето момчета, когато те изведнъж след прочитането на заповедта за наказване на кандидата еди-кой си с три денонощия арест за пререкания с действителния редник еди-кой си — всички разчекваха уста, губеха присъщото си добродушие и чувство за хумор и започваха възторжено да реват „ура“, а после със сълзи на очи запяваха „Марша на Бойния Легион“ и го повтаряха два, три, а понякога и четири пъти. От бригадната кухня се изсипваха готвачите и пригласяха с ентузиазъм, като неистово размахваха черпаци и ножове — добре, че бяха извън строя. Помнейки, че в тази минута той трябва да бъде като всички, Максим също пееше и също се мъчеше да загуби чувство за хумор, и понякога му се удаваше, но беше противно, защото не изпитваше никакъв възторг, а само неловкост.

Този път взривът от ентузиазъм последва след заповед номер 127 за произвеждането на действителния редник Димба в капрал, заповед 128 за обявяване благодарност на кандидат-редника Сим за проявена в операцията храброст и заповед 129 за ремонтиране на казармата на четвърта рота. Бригадният адютант едва успя да прибере листовите в кожения си планшет, когато бригадирът смъкна фуражка, пое си въздух и със скърцащ фалцет закрещя:

— Напред... Легионери!... Железни!...

И като почна, като почна... Днес беше особено неловко, защото Максим видя как по тъмните бузи на ротмистъра Чачу текат сълзи. Легионерите ревяха като бикове, отбиваха такта с приклади по масивните катарами на коланите си. За да не вижда и да не чува всичко това, Максим стисна по-силно очи, зарева като разпален тахорг и гласът му заглуши всички останали — във всеки случай така му се струваше. „Напред, безстрашни!“ — ревеше той, не чувайки вече никого освен себе си.

Какъв идиотски текст... Сигурно някой капрал го е съчинил. Трябва безкрайно да обичаш делото си, за да влизаш в бой с такава песен. Той отвори очи и видя ято черни птици, изплашено и беззвучно мятащи се над плаца...

— „Диамантена броня не ще спаси теб, о враг“...

После всичко свърши също така внезапно, както беше започнало. Бригадирът огледа строя с мътни очи, спомни си къде се намира и с хлипащ, дрезгав глас изкомандува:

— Господа офицери, разведете ротите по занятия! Момчетата въртяха глави и шашардисано се споглеждаха. Изглежда, нищо не можеха да съобразят и ротмистърът Чачу два пъти трябваше да извика „равнис!“, преди редовете да придобият нужния вид. После ротата беше отведена пред помещението си и ротмистърът се разпореди:

— Първа секция — в конвоя. Останалите секции да пристъпят към занятия по разписанието. Свободни сте!

Другите се разотидоха. Гай строи своята секция и разпредели постовете. Максим и действителният редник Панди получиха пост в разпитната камера. Гай набързо му обясни задачата: да стои отдясно зад арестувания, при най-малкия опит за ставане да приложи сила, да се подчинява непосредствено на командира на бригадата, Панди ще бъде старши... Накратко, гледай Панди.

— Аз в никакъв случай не бих те поставил на този пост, не се полага на кандидат, но господин ротмистърът заповяда... Ти внимавай. Мак. Нещо не мога да го разбера господин ротмистъра... Или иска да те издигне по-бързо — ти много му хареса в операцията, вчера по време на обсъждането с командирите на секции той много говори за теб, ето и в заповедта те вписа... Или пък те проверява. Защо — не

знам. Може би аз съм виновен с рапорта си, може би и ти с твоите разговори...

Той озадачено огледа Максим.

— Лъсни си пак ботушите, стегни колана и си сложи парадни ръкавици... ти пък нямаш, на кандидати не се полагат... Добре, тичай в интендантството, ама по-живо, след трийсет минути излизаме.

В интендантството Максим завари Панди, който сменяше счупената си кокарда.

— Гледай, капрал! — каза Панди, обръщайки се към интенданта и тупайки Максим по рамото. — Виждаш ли? Девети ден само, откак момчето е в Легиона — и вече благодарност получи. В камерата заедно с мен го туриха... Сигурно за бели ръкавички си дошъл? Дай му хубави ръкавици, капрал, той е заслужил. Момчето е герой!

Капралът недоволно замърмори, започна да рови по лавиците, затрупани с амунии, хвърли на тезгяха пред Максим няколко чифта бели платнени ръкавици и пренебрежително каза:

— Герой!... Вие тук с шашардисаните сте герои. Разбира се, когато вътре всичко му е изгоряло от болка, само го вземеш и го пхнеш в чувала. Тук и дядо ми ще бъде герой. Без ръце, без крака...

Панди се обиди.

— Дядо ти щеше без ум да бяга — каза той, — ако така му бяха изскочили с два пицова... Аз вече мислех — свърши господин ротмистърът...

— „Свърши, свърши“... — мърмореше капралът. — Като ви блъснат след половин година на южната граница, ще видим кой ще бяга без ум...

Когато излязоха от интендантството, Максим попита с възможно най-голяма почтителност (старото куче Панди много обичаше това):

— Господин Панди, защо тия дегенерати получават такива болки? И то всички наведнъж?

— От страх — отговори Панди, понижавайки глас за повнушително. — Юродиви, разбираш ли? Чети повече, Мак. Има една такава брошура „Дегенератите, кои са те и откъде са се появили“. Прочети я, че какъвто глупак си сега, такъв и ще си останеш. Само с храброст далеч няма да стигнеш...

Той помълча малко.

— Ето, ние се вълнуваме например, ядосваме се или се изплашим, да речем — на нас от това нищо ни няма, само дето ще се поизпотим или, да речем, колената ще ни затреперят. А на тях организъмът им е ненормален, изроден. Ако почнат да се сърдят на някого, или например се уплашат или въобще — веднага получават силни болки в главата и из цялото тяло. Разбра ли? По тази особеност ние ги познаваме и, разбира се, ги задържаме... арестуваме... А хубави са ръкавичките, таман са ми. Как мислиш?

— На мен са ми тесни, господин Панди — оплака се Максим. — Дайте да се сменим: вземете тия, а ми дайте вашите, те вече са отпуснати.

Панди беше много доволен. И Максим също беше много доволен. И изведнъж си спомни как Фанк се гърчеше в колата от болка... и как го задържаха патрулните legioneri. Само че от какво може да се беше изплашил Фанк? Или на кого можеше да се ядоса толкова? Та той не се вълнуваше, спокойно караше колата, подсвиркуваше, нещо много му се искаше... сигурно да запали цигара. Впрочем, той се обърна, видя патрулната кола... Или това беше после?... Да, той бързаше много, а онзи фургон преграждаше пътя... Може би от това се беше ядосал?

„Не, какви ги измислям? Малко ли пристъпи получават хората... А го задържаха за аварията, разбира се. Интересно обаче, кой беше той и къде ме караше. Би трябвало да намеря Фанк...“

Той лъсна ботушите си, приведе се в пълен ред пред голямото огледало, окачи на врата си автомата; отново се огледа и в този момент Гай заповяда „Строй се.“.

След като огледа придиричиво всички и провери знаенето на задълженията, Гай тичешком отиде да доложи в ротната канцелария. Докато го нямаше, legionerите поиграха на „сапун“, разказаха три истории от войнишкия живот, които Максим не разбра поради незнанието на някои специфични изрази; после другите се лепнаха за него с настояването да разкаже откъде се е взел толкова як — това беше станало привична шега в секцията — и го помолиха да свие на тръбички две монети за спомен. После от канцеларията излезе ротмистърът Чачу, съпроводен от Гай. Той също огледа придиричиво всички, отдалечи се, като каза на Гай:

— Води секцията, капрал — и секцията тръгна към щаба.

В щаба ротмистърът заповяда на действителния редник Панди и на кандидата Сим да го последват, а Гай отведе останалите. Влязоха в малка стаичка с плътно закрити прозорци, вмирисана от дима на пръчиците за пушене. В другия край имаше огромна маса, около нея бяха подредени трикраки столове, а на стената висеше картина, изобразяваща старинно сражение: коне, четинести брони, извадени трионовидни мечове и цяла гора от копия, приличащи на вили. На десетина крачки от масата и вдясно от вратата Максим видя желязна седалка с дупки. Единственият крак под седалката беше завинтен към пода с яки болтове.

— Застани по местата! — изкомандува ротмистърът, мина напред и седна до масата.

Панди грижливо изправи Максим отдясно зад желязната седалка, сам застана отляво и шепнешком изкомандува „Мирно!“. И двамата с Максим застинаха. Ротмистърът седеше, прехвърлил крак върху крак, пушеше и безразлично разглеждаше легионерите. Беше много безразличен и равнодушен, но Максим ясно чувствуваше, че ротмистърът най-внимателно наблюдава него и само него.

После вратата зад гърба на Панди се разтвори. Панди мигновено направи две крачки напред, крачка вдясно и кръгом наляво. Максим също се дръпна, но съобрази, че не стои на пътя и за него това не се отнася, и затова само повече опули очи. Все пак имаше в тази игра за възрастни нещо заразително, въпреки нейната примитивност и очевидна неуместност предвид бедственото положение на Обитаемия остров.

— Мирно! — кресна Панди.

Ротмистърът стана, угаси цигарата в пепелника и с леко тракане на токове поздрави идващите към масата — бригадира, някакъв непознат цивилен и бригадния адютант с дебела папка под мишница.

Панди постоя малко, сякаш в нерешителност, и със същите точни движения се върна на мястото си. Зад масата тихо разговаряха.

— Ще бъдеш ли днес на събранието, Чачу? — питаше бригадирът.

— Имам работа — отговори ротмистърът, като палеше нова цигара.

— Напразно се отказваш. Днес ще има диспут.

— Късно се сетихте. Аз вече се изказах по този повод.

— Не по най-добрия начин — меко го укори цивилният. — Освен това при промяна на обстоятелствата се променят мненията.

— При нас в Легиона не е така — сухо каза ротмистърът.

— Наистина, господа — с капризен глас произнесе бригадирът. — Дайте все пак да се срещнем днес в събранието...

— Чух, че са докарали пресни езерни гъби — без да престава да се рови в документите, съобщи адютантът.

— В собствен сок, а? Ротмистър! — подкрепи го цивилният.

— Не, господа — каза ротмистърът. — Аз си имам едно мнение и вече го изказах. А що се отнася до езерните гъби... — той добави нещо неразбираемо, цялата компания се разкиска, а ротмистър Чачу с доволно изражение се облегна назад. После адютантът престана да рови, наведе се към бригадира и нещо му прошепна. Бригадирът кимна. Адютантът седна и произнесе, обръщайки се като че ли към железната седалка.

— Ноле Ренаду.

Панди бутна вратата, подаде се навън и гръмко повтори в коридора:

— Ноле Ренаду.

От коридора се чу шум и в стаята влезе възрастен, добре облечен, но някак смачкан и разрошен мъж. Краката му леко се преплитаха. Панди го хвана за лакътя и го сложи да седне на седалката. Вратата се затвори с щракане. Мъжът високо се изкашля, опря ръце в коленете си и гордо вдигна глава.

— Така-а... — провлачи бригадирът, разглеждайки документите, и изведнъж зачести със скоропоговорка. — Ноле Ренаду, петдесет и шест годишен, домовладелец, член на магистратурата... Така-а...

Цивилният се прозя, извади от джоба пъстро списание, сложи го на коленете си и започна да го прелиства.

— ... задържан еди-кога си, еди-къде си... при обиска са иззети... така-а... Какво правехте в дом №8 на улицата на Тръбачите?

— Аз съм собственик на този дом — с достойнство каза Ренаду. — Съвещавах се със своя управител.

— Документите проверени ли са? — обърна се бригадирът към адютанта.

— Тъй вярно. Всичко е правилно.

— Така-а... — каза бригадирът. — Кажете, господин Ренаду, познавате ли някой от арестуваните?

— Не — каза Ренаду и енергично тръсна глава. — От къде на къде? Впрочем, фамилията на един... Кетшеф... Мисля, в къщата ми живее някакъв Кетшеф... Впрочем, не си спомням. Може би греша, а може би не в този дом. Имам още две къщи, едната от тях...

— Виноват — прекъсна го цивилният, без да вдига поглед от списанието. — А случайно не обърнахте ли внимание какво разговаряха останалите арестувани?

— Е-е-е... — провлачи Ренаду. — Да ви призная... там имате едни... е-е-е... насекоми... Та ние предимно за тях... Някакви нещо си шепнеха в ъгъла, но на мен, да си призная, не ми беше... Предпочитах да се занимавам с насекомите, хе-хе!...

— Естествено — съгласи се бригадирът. — Е какво, ние не се извиняваме, господин Ренаду. Ето ви документите, свободен сте. Началник конвой! — повиши глас той.

Панди разтвори вратата и извика:

— Началник конвой, при бригадира!

— За никакви извинения не може да става дума — важно произнесе Ренаду. — Виновен съм само аз, никой друг... И дори не аз самият, а проклетата ми наследственост... Ще разрешите ли? — обърна се той към Максим, сочейки масата, на която лежах документите.

— Седете — тихо каза Панди.

Влезе Гай. Бригадирът му предаде документите, заповяда да бъде върнато на господин Ренаду иззетото имущество — и господин Ренаду беше освободен.

— Раше Мусаи — каза адютантът на желязната седалка.

— Раше Мусаи — повтори Панди в отворената врата. Раше Мусаи се оказа мършав, съвсем измъчен човек, облечен в домашен халат и само с един чехъл. Едва успя да седне и бригадирът, цял почервениял, кресна:

— Значи криеш се, мерзавец такъв? — на което Раше Мусаи започна многословно и объркано да обяснява, че съвсем не се крие, че има болна жена и три деца, че не е плащал за квартирата си, че вече два пъти са го задържали и освобождавали, че работи в мебелната фабрика и в нищо не е виноват. И Максим вече очакваше, че този ще го

освободят, когато бригадирът изведнъж стана и обяви, че Раше Мусаи, четиридесет и две годишен, женен, два пъти задържан, съгласно закона за профилактиката се осъжда на седем години. Приблизително минута Раше Мусаи осмисляше тази присъда, след което се разигра ужасна сцена. Нещастният мебелист плачеше, несвързано молеше за прошка, мъчеше се да падне на колене и продължи да вика и плаче, докато Панди го влачеше към коридора.

— Киви Попшу — каза адютантът.

През вратата наблъскаха як младеж с обезобразено от някаква кожна болест лице. Младежът се оказа крадец-рецидивист, беше хванат на местопрестъплението и се държеше едновременно и нагло, и подмазвачески. Ту молеше господа началниците да не го осъждат на страшна смърт, ту изведнъж истерично започваше да се киска, пускаше вицове и разказваше истории от живота си, които всеки път започваха еднакво: „Влизам веднъж в една къща...“ Не даваше на никого да проговори. Бригадирът след няколко неуспешни опита да попита нещо се облегна назад и възмутено погледна наляво и надясно. Ротмистър Чачу каза с равен глас:

— Кандидат Сим, затъкни му ченето.

Максим не знаеше как се затъква чене, затова просто хвана Киви Попшу за рамото и го тръсна. Челюстите на Попшу изтракаха, той си прехапа езика и млъкна. Тогава цивилният, който отдавна наблюдаваше с интерес арестувания, произнесе:

— Този ще го взема. Става.

— Прекрасно! — каза бригадирът и заповяда да върнат Киви Попшу в килията.

Когато изведоха младежа, адютантът каза:

— Това беше всичката помия. Сега почва групата.

— Почнете направо от ръководителя — посъветва ги цивилният.
— Как се казваше — Кетшеф ли?

Адютантът погледна в папката и каза към желязната седалка:

— Гел Кетшеф.

Въведоха познат — човека с бялата престилка. Беше с белезници и затова държеше ръцете си неестествено протегнати напред. Очите му бяха червени, лицето — подпухнало. Седна и се загледа в картината над главата на бригадира.

— Вие се казвате Гел Кетшеф? — попита бригадирът.

— Да.
 — Зъболекар?
 — Бях.
 — В какви отношения се намирате със зъболекаря Гобби?
 — Купих неговата практика.
 — Защо тогава не практикувате?
 — Продадох кабинета.
 — Защо?
 — Поради затруднения — каза Кетшеф.
 — В какви отношения се намирате с Орди Тадер?
 — Тя е моя жена.
 — Имате ли деца?
 — Имах. Син.
 — Къде е той сега?
 — Не знам.
 — С какво се занимавахте през войната?
 — Воювах.
 — Защо решихте да се заемете с противодържавна дейност?
 — Защото в историята на света не е имало по-отвратителна държава — каза Кетшеф. — Защото обичах жена си и детето си. Защото убихте моите приятели и развратихте моя народ. Защото винаги съм ви ненавиждал. Достатъчно ли е?
 — Достатъчно — спокойно каза бригадирът. — Повече от достатъчно. Кажете по-добре колко ви плащат хонтийците? Или на вас ви плаща Пандея?
 Човекът с бялата престилка се засмя. Страшен смях беше — като на мъртвец.
 — Приключвайте тази комедия, бригадир — каза той. — За какво ви е всичко това?
 — Вие ли сте ръководител на групата?
 — Да. Бях.
 — Кого от членовете на организацията можете да назовете?
 — Никого.
 — Сигурен ли сте? — изведнъж попита цивилният.
 — Да.
 — Виждате ли, Кетшеф — меко каза цивилният, — вие се намирате в крайно тежко положение. Ние знаем за групата ви всичко.

Ние знаем някои работи дори за връзките на вашата група. Би трябвало да разбирате, че тази информация сме получили от някакво лице, и сега само от вас зависи как ще се казва това лице — Кетшеф или другояче...

Кетшеф мълчеше с наведена глава.

— Вие! — кресна ротмистър Чачу. — Вие, бивш кадрови офицер! Разбирате ли какво ви се предлага? Не живота, массаракш! Честта!

Кетшеф отново се засмя, закашля се, но нищо не каза. Максим чувствуваше, че този човек от нищо не се бои — нито от смърт, нито от позор. Той вече е надживял всичко. Вече се смята за мъртъв и опозорен... Бригадирът сви рамене, стана и обяви, че Гел Кетшеф, петдесетгодишен, женен, зъболекар, въз основа на закона за охрана на общественото здраве се осъжда на унищожаване. Срок за изпълнение на присъдата — четиридесет и осем часа. Присъдата може да бъде заменена в случай, че осъденият се съгласи да даде показания.

Когато изведоха Кетшеф, бригадирът недоволно каза на цивилния.

— Не те разбирам. Според мен той разговаряше много охотно. Типичен бърбовец — според вашата собствена класификация. Не разбирам...

Цивилният се засмя:

— Точно затова, приятелю, ти все още командуваш бригада, а аз... аз съм си при себе си.

— Все едно — обидено каза бригадирът. — Ръководител на група... склонен към философстване... Не разбирам.

— Приятелю — каза цивилният, — ти виждал ли си някога философстващ мъртвец?

— А, глупости.

— И все пак?

— Да не би ти да си виждал? — попита бригадирът.

— Да, току-що — тежко каза цивилният. — И забележи, не за пръв път... „Аз съм жив, той е мъртъв — за какво да разговаряме?“ Нали така беше писал Верблибен?...

Ротмистър Чачу изведнъж се изправи, приближи се плътно до Максим и изсъска в лицето му отдолу нагоре:

— Как стоиш, кандидат? Къде гледаш? Миррно! Погледа напред! Не върти очи!

Няколко секунди той, дишайки шумно, разглеждаше Максим — зениците му бясно се разширяваха и свиваха — после се върна на мястото си и запали цигара.

— Така — каза адютантът. — Останаха Орди Тадер, Мемо Грамену и още двама, които отказаха да съобщят имената си.

— Дайте от тях и да започнем — предложи цивилният.

— Номер седемдесет и три — тринадесет — каза адютантът.

Номер седемдесет и три — тринадесет влезе и седна на табуретката. Също имаше белезници, въпреки че едната му ръка беше протеза — сух, жилест човек с болезнено пълни и подпухнали от прехапване устни.

— Името ви? — попита бригадирът.

— Кое точно? — весело попита едноръкият.

Максим дори трепна: беше сигурен, че едноръкият ще мълчи.

— Много ли имате? Тогава кажете истинското.

— Понастоящем името ми е седемдесет и три — тринадесет.

— Така-а... Какво правехте в квартирата на Кетшеф?

— Лежах в безсъзнание. За ваше сведение, това ми се удава много добре. Искате ли да ви покажа?

— Не си правете труд — каза цивилният. Беше много зъл. — Това умение ще ви потрѣбва по-нататък.

Едноръкият изведнѣж се разсмя. Смееше се грѣмко и звѣнко, като младеж, и Максим с ужас разбра, че той се смее искрено. Хората зад масата мълчаливо, като вкаменени, слушаха този смях.

— Массаракш! — каза най-сетне едноръкият, бършейки с рамо сълзите си. — Ама че заплаха!... Впрочем, вие сте още млад... Вашата работа трябва да се върши по възможност сухо, чиновнически — за пари. Това прави на последствия огромно впечатление. Ужасно е, когато те изтезава не враг, а чиновник. Ето, вижте лявата ми ръка. Отрязана ми я за три сеанса специалистите на негово императорско величество и всеки акт се съпровождаше с обширна преписка... Палачите вършеха тежка, неблагодарна работа, беше им скучно, те режеха ръката ми и псуваха нищожните си заплати. И мен ме беше страх. Само с огромно усилие на волята се удържах от празно дрънкане тогава. А сега... Та аз виждам как ме ненавиждате. Вие мен,

аз вас. Прекрасно! Но вие ме ненавиждате по-малко от двадесет години, а аз вас — повече от тридесет. Вие тогава още сте ходил прав под масата и сте изтезавал котки...

— А-а — каза цивилният. — Стара гарга. Мислех, че всички сте изклани.

— Не се и надявайте — възрази едноръкият. — Би трябвало все пак да се ориентирате в света, в който живеете. Иначе няма и за какво да разговаряме...

— Според мен достатъчно — каза бригадирът, обръщайки се към цивилния.

Последният бързо написа нещо върху списанието и го подаде на бригадира да го прочете. Бригадирът много се учуди, побарабани с пръсти по брадичката си и със съмнение погледна цивилния. Цивилният се усмихна. Тогава бригадирът сви рамене, помисли малко и се обърна към ротмистъра:

— Свидетел Чачу, как се държа обвиняемият по време на ареста?

— Валяше се на пода — мрачно отговори ротмистърът.

— Тоест не е оказал съпротива... Така-а...

Бригадирът помисли още малко, стана и обяви присъдата:

— Обвиняемият номер седемдесет и три — тринадесет се осъжда на смърт, срок за изпълнение на присъдата не се определя, до изпълнение на присъдата обвиняемият подлежи на превъзпитателно заточение.

Върху лицето на ротмистър Чачу се появи презрително недоумение, а едноръкият, когато го извеждаха, тихичко се смееше и клатеше глава, сякаш искаше да каже: „Ама че работа!“

После беше въведен номер седемдесет и три — четиринадесет. Оказа се същият, който тогава крещеше и се гърчеше на пода. Беше изпълнен със страх, но се държеше предизвикателно. Още от прага извика, че няма да отговаря и не желае снизхождение. И наистина мълча и не отговори нито на един въпрос, дори на въпроса на цивилния: не се ли оплаква от лошо отношение? Свърши с това, че бригадирът погледна към цивилния и въпросително измуча. Цивилният каза:

— Да, при мен.

Изглеждаше много доволен.

После бригадирът прерови останалите документи и каза:

— Елате, господа, трябва да хапнем нещо. Невъзможно е иначе...

Съдът се оттегли, на Максим и Панди разрешиха да стоят свободно. Когато ротмистърът също излезе, Панди възмутено каза:

— Видя ли ги гадовете? По-лоши от змии, ей богу. Най-важното кое е? Ако не ги болеше главата, как тогава щеше да разбереш, че са дегенерати, а? Страх ме е да си помисля какво можеше да бъде тогава...

Максим премълча. Не му се говореше. Картината на света, която само преди денонощие изглеждаше толкова логична и отчетлива, сега се разми, изгуби очертания. Впрочем, Панди не се нуждаеше от отговор. След като си свали ръкавиците, за да не ги изцапа, той извади от джоба си кесийка с печени орехчета, почерпи Максим и започна да разправя как не можел да понася тоя пост. Първо, страх го било да не прихване от дегенератите някоя зараза. Второ, някои от тях, като тоя едноръкия например, се държали направо толкова нагло, че едвам се съдържаш да не им треснеш един. Веднъж той така търпял, търпял, пък треснал някакъв — после едва не го разжалвали в кандидат. Благодарение на господин ротмистъра, който го защитил, получил само двадесет денонощия арест и още четиридесет без отпусका...

Максим гризеше орехчетата, слушаше с половин ухо и мълчеше. „Ненавист — мислеше той — Тези ненавиждат онези, онези ненавиждат тези. За какво? Най-отвратителната държава... Защо? Откъде му е дошло наум?... Развъртали народа... Как? Какво може да означава това?... И този гражданен... Не е възможно да намекуваш за мъчения. Та това е било отдавна, в средните векове... Впрочем, фашизмът. Да, Хитлер. Расовата теория, геноцидът. Световното господство. Гай да е фашист? И Рада? Не, не прилича... А господин ротмистърът? Хм... Добре ще е да се разбере каква връзка има между болната глава и пристрастието към неподчинение на властта. Защо само дегенератите се стремят да разрушат системата ПБЗ? И то не всички?“

— Господин Панди — каза той, — а хонтийците всички ли са дегенерати, не сте ли чували?

Панди дълбоко се замисли.

— Как да ти... разбираш ли — произнесе най-после той. — Ние предимно се занимаваме с тия дегенерати, дето са в градовете, или с дивите, в горите. А какво е в Хонти или, да речем, някъде другаде —

това сигурно армейците го учат. Главното, което трябва да знаеш, е, че хонтийците са най-злите външни врагове на нашата държава. Преди войната ни се подчиняваха, а сега злобно ни отмъщават... Толкоз. Разбра ли?

— Горе-долу — отговори Максим и Панди веднага го смъмри: в Легиона така не се отговаря, в Легиона се отговаря „тъй вярно“ или „съвсем не“, а „горе-долу“ е гражданен отговор, на сестричката на капрала можеш така да отговаряш, а тук е служба, тук така не може...

Може би още дълго той щеше да разсъждава, темата беше благодарна и близка до сърцето му, и слушателят беше внимателен почтителен, но вече се върнаха господа офицерите. Панди млъкна по средата на думата, прошепна „мирно“ и след като направи няколко движения между масата и желязната табуретка, застина. Максим също застина.

Господа офицерите бяха в прекрасно настроение. Ротмистър Чачу гръмко и с пренебрежителен израз разказваше как в деветдесет и шеста те лепели сурово тесто направо върху нажежената броня и чак си облизвали пръстите после. Бригадирът и гражданният възразяваха, че бойният дух си е боен дух, но кухнята на Легиона трябва да бъде на висота и колкото по-малко консерви, толкова по-добре. Адютантът, притворил очи, изведнъж започна да рецитира някаква готварска книга, всички млъкнаха и доста дълго го слушаха със странно умиление на лицата си. После адютантът се задави, закашля се, а бригадирът въздъхна и каза:

— Да... но трябва обаче да свършваме.

Адютантът, все още кашляйки, отвори папката, порови се вътре и зададено произнесе: — Орди Тадер.

И влезе жената, все така бледа и почти прозрачна, като вчера, сякаш още беше в безсъзнание; но когато Панди по навик протегна ръка, за да я хване за лакътя и да я сложи да седне, тя се дръпна рязко, като от змия, и на Максим му се стори, че сега ще удари. Тя не направи това, ръцете ѝ бяха сковани, само отчетливо произнесе:

— Не ме пипай, подлец! — заобиколи табуретката и седна.

Бригадирът ѝ зададе обичайните въпроси. Тя не отговори. Гражданният ѝ напомни за мъжа, за детето, и на него тя също не отговори. Седеше изправено; Максим не виждаше лицето ѝ, само

напрегнатата тънка шия под разрешените светли коси. После тя изведнъж каза със спокоен нисък глас:

— Вие всички сте отявлени мръсници. Убийци. Всички ще умрете. Ти, бригадире, не те познавам, виждам те за пръв и последен път — ти ще умреш от мръсна смърт. Не от моята ръка, за съжаление, но от много, много мръсна смърт. И ти, кърваво нищожество. Двама като теб аз пречуках сама. Бих те убила сега, бих се добрала до теб, ако не бяха тия подлеци зад гърба ми...

Тя си пое дъх:

— И ти, черна мутро, пушечно месо, също ще ни паднеш в ръцете. Но ти ще умреш просто. Гел не улучи, но аз познавам хора, които ще улучат...

Не я прекъсвах, слушах я внимателно. Човек можеше да си помисли, че са готови да я слушат часове, а тя изведнъж стана, направи крачка към масата, но Панди я хвана за рамото и я запрати обратно на седалката. Тогава тя с всички сили плю, но плюнката не долетя до масата и тогава жената изведнъж се отпусна и заплака. Известно време всички я гледаха как плаче. После бригадирът стана и я осъди на унищожаване в срок от четиридесет и осем часа. Панди хвана лакътя ѝ и я изблъска навън, а цивилният силно потърка ръце, усмихна се и каза:

— С това ни провървя. Чудесно прикритие.

А бригадирът му отговори:

— Благодари на ротмистъра.

Ротмистър Чачу каза само:

— Езици — и всички замълчаха.

После адютантът повика Мемо Грамену и с него вече не се церемониха. Това беше човекът, който стреляше в коридора. С него всичко беше ясно: при ареста той беше оказал съпротива и на него дори не му задаваха въпроси. Той седеше — масивен, прегърбен — и докато бригадирът четеше присъдата, равнодушно гледаше тавана, галеше с лявата си ръка дясната, чиито изкълчени пръсти бяха омотани с парцали. Максим почувствува в него някакво противоестествено спокойствие, някаква делова увереност, студено равнодушие към ставащото, но не съумя да се ориентира в чувствата си...

Грамену още не беше изведен, а адютантът вече с облекчение прибираще документите в папката, бригадирът и цивилният започнаха

разговор за етапите на произвеждане в чин, а ротмистър Чачу се приближи до Панди и Максим и им заповяда да си вървят. В прозрачните му очи Максим прочете някакво издевателство и заплаха, но не искаше да мисли за това. С някакво отчуждено любопитство и съчувствие той мислеше за човека, на когото предстои да убие тази жена. Това беше чудовищно, невъзможно, но някой трябваше да го направи в близките четиридесет и осем часа...

ГЛАВА ОСМА

Гай се преоблече в пижама, окачи мундира в гардероба и се обърна към Максим. Кандидатът Сим седеше на своето диванче, което Рада му беше поставила в свободния ъгъл; беше свалил единия си ботуш и го държеше в ръка, а с другия не беше се и захващал. Очите му бяха устремени в стената, — устата — полуотворена. Гай се прокрадна отстрани и го чукна с пръст по носа. И както винаги, не улучи — в последния момент Мак отдръпна глава.

— Какво си се умислил? — игриво попита Гай. — Мъчно ти е, че Рада я няма, нали? Тук не ти провървя, братле, днеска тя е дневна смяна.

Мак слабо се усмихна и се зае с втория ботуш.

— Как така — няма я? — разсеяно каза той. — Ти мен не можеш да ме излъжеш... — Той отново замря. — Гай, винаги си ми казвал, че те работят за пари...

— Кой? Дегенератите?

— Да. Ти често си казвал това — и на мен, и на момчетата... Платени агенти на хонтийците... И ротмистърът през цялото време все това повтаря, всеки ден едно и също...

— Че как иначе? — попита Гай. Той реши, че Мак отново почва разговора за еднообразието. — Чуден си, Мак. Откъде могат да ни се появят нови думи, след като всичко остава постарому? Дегенератите си остават дегенерати. Както са получавали пари от врага, така получават и досега. Миналата година например заловихме една компания близо до града — цялото им мазе беше натъпкано с чували пари. Откъде честният човек може да има толкова пари? Те не бяха промишленици, банкери...

Мак акуратно постави ботушите до стената, стана и започна да си разкопчава комбинезона.

— Гай — каза той, — случвало ли ти се е да ти говорят за някого нещо, а ти гледаш този някой и чувствуваш: не е възможно? Грешка има. Бъркат нещо...

— Случвало ми се е... — каза Гай и се намръщи. — Но ако ти говориш за дегенератите...

— Да, именно за тях. Днес ги гледах. Това са хора като хора, различни, и по-добри, и по-лоши, и съвсем не са зверове, както си мислех... Чакай, не ме прекъсвай. И не знам дали принасят вреда или не... тоест, съдейки по всичко, принасят, но аз не вярвам, че го правят за пари.

— Как така не вярваш? — каза Гай и още повече сви вежди. — Е, да допуснем, че на мен не ми вярваш, аз съм човек малък. Е, а на господин ротмистъра? А на бригадира?

Максим хвърли комбинезона, доближи се до прозореца и започна да гледа към улицата, притиснал чело до прозореца и хванал рамката с две ръце.

— А ако те грешат? — каза той най-сетне.

— Грешат... — с недоумение повтори Гай. — Кой да греша? Господин бригадирът? Ама че си чудак...

— Е, добре! — каза Максим и се обърна. — Не за него говорим сега. Говорим за дегенератите. Да вземем например теб. Ти нали ще умреш за делото си?

— Ще умра — каза Гай. — И ти ще умреш.

— Правилно! Ще умрем. Но ще умрем за делото, а не за легионерската дажба и не за пари, нали? Ако ще да ми дадат хиляда милиона от вашите хартийки, заради това не бих се съгласил да отида на смърт! Нима ти би се съгласил?

— Не, разбира се — каза Гай. „Чудак, вечно нещо ще измисли...“

— Е?

— Какво „е“?

— Е как така! — нетърпеливо каза Мак. — Ти за пари не си съгласен да умираш. Аз за пари не съм съгласен да умирам. А дегенератите значи са съгласни? Ама че глупост!

— Ами че те са дегенерати! — проникновено каза Гай. — Затова са дегенерати! За тях парите са по-скъпо от всичко, за тях няма нищо свято. Нищо не им струва да удушат дете например — имало е такива случаи... Ти разбери: ако човек се мъчи да унищожи системата ПБЗ, това човек ли е? Това е хладнокръвен убиец!

— Не знам, не знам — каза Мак. — Ето, днес ги разпитвах. Ако бяха назовали съучастниците си, можеха да останат живи, щяха да се

отърват с каторга... А те не ги назоваха! Значи техните съучастници са им по-скъпи от парите? По-скъпи от живота?

— Това не се знае — възрази Гай. — Те по закон всички са осъдени на смърт без всякакъв съд — нали сам видя как ги съдят?

Той гледаше Мак и виждаше, че приятелят му се колебае, объркан е. Добро сърце има, зелен е още, не разбира, че жестокостта спрямо врага е неизбежна. Да треснеш с юмрук по масата, да му креснеш да мълчи, да не дрънка глупости, да слуша по-старшите, докато не се научи сам да се оправя... Но нали Мак не е някой си необразован селяндур, на него трябва само да му обясниш както следва, и той ще разбере...

— Не! — упорито каза Мак. — Не можеш да мразиш за пари. А те ни ненавиждат... така ни ненавиждат, аз дори не знаех, че хора могат така да ненавиждат. Ти ги мразиш по-малко, отколкото те теб. И аз бих искал да знам — за какво?

— Слушай — каза Гай. — Ще ти обясня още веднъж. Първо — те са дегенерати. Те въобще ненавиждат всички нормални хора. Те по природа са зловни като плъхове. И второ, ние им пречим! На тях им се иска да си свършат работата, да си получат париците и да си гледат кефа. А ние им казваме: стоп! Ръцете зад тила! Какво, да не искаш да ни обичат за това, а?

— Ако те всички са зловни като плъхове, тогава защо този... домовладелецът... не е злобен? Защо го пуснаха, щом е подкупен?

Гай се засмя:

— Домовладелецът е страхливец. Такива също има достатъчно. Ненавиждат ни, но се страхуват. На такива им е по-изгодно да живеят в мирни отношения с нас... Пък и той е домовладелец, богат човек, него не е лесно да го подкупиш. Това да не ти е зъболекарят... Смешен си ти. Мак, като дете! Нито хората са еднакви, нито юродивите...

— Това вече го знам — нетърпеливо го прекъсна Мак. — Но ето, впрочем, зъболекарят. За това, че той е неподкупен, аз ти гарантирам с главата си. Не мога да ти докажа това, но го чувствавам. Това е много смел и добър човек...

— Дегенерат!

— Добре. Това е много смел и добър дегенерат. Видях библиотеката му. Това е човек с големи познания. Той знае хиляди пъти повече от теб или ротмистъра... Защо е против нас? Ако всичко е

така, както го казваш, защо това не го знае той — образованият и културен човек? Защо на прага на смъртта той ни казва в лицето, че е за народа и против нас?

— Образованият дегенерат е дегенерат на квадрат — поучително каза Гай. — Като дегенерат той ни ненавижда. А образованието му помага да обоснове и разпространи тази омраза. Образованието, приятелче, не винаги е благо. То е като автомат — зависи в чии ръце ще попадне...

— Образованието винаги е благо — каза Мак.

— Е, не. Аз бих предпочел всички хонтийци до един да бяха необразовани. Тогава ние щяхме поне да живеем човешки, а не да очакваме всеки момент смъртоносен удар. Ние щяхме бързо да ги усмирим.

— Да — каза Мак с непонятна интонация. — Да усмиряваме умеем. На това няма нужда да ни учат.

— И пак разсъждаваш като дете. Ние бихме се радвали, ако можехме да минем с уговаряне, това щеше и да е по-евтино, и без кръвопролития. А какво ни остава? Тях не можеш да ги преубедиш.

— Значи те са убедени? — прекъсна го Мак. — Значи са убедени? А когато знаещият човек е убеден в правотата си, какво общо имат тук хонтийските пари?...

На Гай му омръзна. Той вече искаше да прибегне като към последно средство към Кодекса на Творците и да приключи с този безконечен глупав спор, но тук Мак сам се прекъсна, махна с ръка и извика:

— Рада! Стига спане! Легионерите са гладни и мечтаят за женско общество!

За огромно изумление на Гай иззад паравана се чу гласът на Рада:

— А аз отдавна вече не спя. Вие тук се развивахте, господа легионери, като че ли сте си на плаца.

— Ти защо си в къщи? — кресна Гай.

Рада, увивайки се в пенъора, излезе иззад паравана.

— Уволниха ме — обяви тя. — Госпожа Тей закрива заведението си, защото получава някакво наследство и се кани да замине на село. Но на мен ми даде препоръка на добро място... Мак, защо отново всичко ти е разхвърляно? Прибери в гардероба. Момчета, колко пъти

ви молих да не ходите из стаята с ботуши! Къде са твоите ботуши, Гай?... Наредете масата, сега ще обядваме... Мак, ти си отслабнал. Какво те правят там?

— Хайде, хайде! — каза Гай. — Носи обета.

Тя му се оплези и излезе. Гай погледна към Мак. Мак гледаше подир нея с обикновеното си добродушно изражение.

— Какво, хубаво момиченце, нали?... — попита Гай и се изплаши: лицето на Мак изведнъж се вкамени. — Ти какво?

— Слушай — каза Мак. — Може всичко. Може, сигурно, и към изтезания да се прибегва. Вие знаете по-добре. Но да се разстрелват жени... да се измъчват жени...

Той хвана ботушите си и излезе от стаята. Гай изпъшка, силно се почеса с двете ръце по тила и започна да реди масата. От целия този разговор му остана някакво неприятно чувство. Някаква раздвоеност. Разбира се, Мак е зелен и не е от тоя свят. Но отново всичко при него някак странно се подреди. Логично мисли той, там е работата, чудесна логика. Ето сега — дрънка глупости, но колко логично се подрежда всичко! Гай беше принуден да признае, че ако не беше този разговор, той сам едва ли щеше да стигне до този всъщност прост извод — главното в дегенератите е това, че са дегенерати. Отнеми им това качество — и всички останали обвинения срещу тях се превръщат в глупост. Да, цялата работа е в това, че са дегенерати и ненавиждат всичко нормално. А хонтийците... какво излиза — значи също са дегенерати? Това никога не са ни го казвали. А ако не са, значи нашите дегенерати трябва да ненавиждат и тях, както и нас... А, массаракш! Проклета да е тази логика!

Когато Мак се върна, Гай се нахвърли върху него:

— Ти откъде знаеше, че Рада си е в къщи?

— Е, как така откъде? То си беше ясно.

— А щом ти е било ясно, защо тогава не ме предупреди? И защо, массаракш, си развързваш езика пред външни лица? Трийсет и три пъти, массаракш...

Мак също се ядоса:

— Че кой тук е чужд, массаракш? Рада ли? Че всички вие с вашите ротмистри за мен сте по-чужди от Рада!

— Массаракш! Какво пише в устава за служебната тайна?

— Массаракш и массаракш! Какво си се лепнал за мен? Ами че аз не знаех, че ти не знаеш, че тя си е в къщи! Мислех, че си правиш майтап с мен! И после за какви пък толкова служебни тайни сме говорили?

— Всичко свързано със службата...

— Вдън земя да пропаднеш с твоята служба, която трябва да криеш от родната си сестра! И въобще от когото и да било, массаракш! Навъдили тайни по всички ъгли, не можеш да се обърнеш, уста не можеш да отвориш!

— И ми крещиш на всичко отгоре! Аз теб, глупако, те уча, а ти ми крещиш!...

Но Мак вече беше престанал да се сърди. Изведнъж за миг той се оказа съвсем близо; Гай не успя да помръдне, когато силни ръце го стиснаха, стаята се завъртя пред очите, таванът стремително се приближи. Гай сподавено ахна, а Мак, който внимателно го носеше с изпънати ръце, се приближи до прозореца и каза:

— Е, къде да те дяна с твоите тайни? Искаш ли през прозореца?

— Що за глупави шеги, массаракш! — извика Гай, трескаво размахвайки ръце в търсене на опора.

— Не искаш ли? Е добре, стой си тук.

Гай беше донесен до паравана и стоварен върху леглото на Рада. Той седна, оправи пижамата си и промърмори:

— Звяр такъв, як...

Той също вече не се сърдеше. Пък и нямаше на кого да се сърди, освен може би на дегенератите...

Двамата започнаха да редят масата. После дойде Рада с тенджерата със супа, а след нея — чичо Каан със заветната си манерка, която, според твърденията му, единствена го спасявала от простуда и други старчески болести. Седнаха, заеха се със супата. Чичото изпи една чашка, подуши въздуха и започна да разказва за своя враг, колегата Шапшу, който пак написал статия за функцията на някаква кост у еди-кой си древен гущер, при това цялата статия била построена върху глупост, не съдържала нищо освен глупост и била писана само за глупаци...

За чичо Каан всички бяха глупаци. Колегите в катедрата бяха глупаци — едни старателни, други лениви. Асистентите — родени тъпаци, чието място е в планината да пасат говедата, че и с това, по

всяка вероятност, не биха се справили. Що се отнася до студентите, то младежта изобщо в наши дни сякаш са я подменили, а при това студенти стават най-отбраните глупаци, които грижливият фабрикант не е пуснал при машините, а знаещият командир е отказал да ги вземе войници. Така че съдбата на науката за изкопаемите животни е решена предварително. Гай не съжаляваше за това кой знае колко, притрябвали са ни изкопаеми животни, не ни е до тях днес, пък и не е ясно на кого и за какво някога ще притрябва тази наука. Но Рада много обичаше чичо си, винаги заедно с него се ужасяваше от глупостта на колегата Шапшу и се разстройваше от това, че университетското началство не отпуска средства за експедиции...

Впрочем, разговорът днес тръгна в друга посока. Рада, която — массаракш — все пак беше чула всичко зад паравана, изведнъж попита чичото с какво дегенератите се отличават от нормалните хора. Гай заплашително погледна Мак и предложи на Рада по-добре да четете литература, отколкото да разваля апетита на близките си. Обаче чичото заяви, че тази литература е написана за най-глупавите глупаци; че в Департамента за обществена просвета си въобразяват, че всички са невежи като тях самите; че въпросът за дегенератите съвсем не е толкова прост и съвсем не е толкова дребен, както се мъчат да го представят с цел да създадат обществено мнение, и че тук ние трябва да бъдем или като културните хора, или като нашите самоотвержени, но — уви! — малко образовани офицери в казармата. Мак предложи за разнообразие днес да бъдат като културните хора. Чичото изпи още една чашка и започна да излага утвърдената в научните среди теория, съгласно която дегенератите не са нищо друго освен нов биологичен вид, появил се върху лицето на Света в резултат на радиоактивните облъчвания.

— Дегенератите несъмнено са опасни — говореше чичото, вдигнал пръст. — Но те са много по-опасни, отколкото си представяш ти, Гай. Те се борят за място в Света, за съществуването на вида си; тази борба не зависи от никакви социални условия и ще приключи едва тогава, когато от арената на биологическата история слезе или последният човек, или последният дегенерат-мутант. Хонтийско злато — глупости! — крещеше разбушувалият се професор. — Диверсии против системата ПБЗ — дреболия! Гледайте зад Синята Змия, господа. Зад Синята Змия! Ето откъде идва истинската опасност. Ето

откъде, след като се размножат, ще настъпят колони от човекоподобни чудовища, за да ни стъпчат и превърнат в нищо! Ти си слепец, Гай. И твоите командири са слепци! Да се спаси цивилизацията! Не само един народ, не просто нашите майки и деца, но цялото човечество!...

Гай се ядоса и каза, че съдбата на човечеството малко го вълнува. Той не вярва в това кабинетно бълнуване. И ако някой му каже, че има възможност дивите дегенерати да бъдат насъскани срещу Хонти, заобикаляйки нашата страна, той би посветил целия си живот за това. Професорът отново избухна и го нарече сяп слепец.

Заяви, че Огненосните Творци са истински мъченици и им се налага да водят наистина неравна борба, щом разполагат само с жалки изпълнители като Гай. Гай реши да не спори с него. Чичото нищо не разбираше от политика и сам в известен смисъл беше изкопаемо животно. Мак се опита да се намеси и започна да разказва за едноръкия дегенерат, но Гай пресече тези опити за разгласяване на служебни тайни и нареди на Рада да поднесе второто. На Мак той заповяда да пусне телевизора. Много разговори станаха днес, каза той. Дайте малко почивка на войника, излязъл в домашна отпуската...

Но въображението му беше възбудено, по телевизията показваха някакви глупости, Гай не се удържа и започна да разказва за дегенератите-диваци. За тях той знаеше нещичко — слава богу, три години е воювал с тях, а не се е крил в тила като някои философи... Рада се обиди за стареца и нарече Гай самохвалко, но чичото и Мак кой знае защо взеха неговата страна и започнаха да го молят да продължи. Гай обяви, че повече няма да каже нито дума. Първо, той наистина беше малко обиден, и второ — колкото и да се ровеше в паметта си, не можа да намери никакъв факт, който би опровергал размишленията на стария пияница. После го осени — той си спомни какво беше разказвал веднъж старшината на сто и четиринадесета група смъртници Зеф и с удоволствие поднесе тази теория на чичо си. Рижата мутра Зеф твърдеше, че дегенератите-диваци проявяват все по-силна активност затова, защото към тях самите настъпва радиоактивната пустиня и те нямат никакъв друг изход, освен с бой да се мъчат да си пробият път в незаразени райони.

— Кой ти е казал това? — попита чичото с презрение. — На кой дървен глупак може да му е дошла в главата такава примитивна мисъл?

Гай го погледна злорадо и авторитетно каза:

— Това е мнението на някой си Аллу Зеф, нашия най-голям медик-психиатър.

— Че къде си се срещал ти с него? — още по-презрително попита чичото. — Да не би в ротната кухня?

Разгорещеният Гай едва не каза къде се е срещал с него, но си прехапа езика, придадена лицето си многозначителен израз и с подчертано внимание започна да слуша телевизионния диктор, който съобщаваше прогнозата за времето.

И тук в разговора, массараکش, пак се намеси тоя Мак.

— И аз съм готов да призная в тези чудовища на юг — обяви той — някаква нова човешка порода, но какво общо има между тях и домовладелеца Ренаду например? Ренаду също се счита за дегенерат, но явно се отнася не към нова, а, да кажем направо, към доста стара порода...

Гай никога не беше мислил за това и много се зарадва, когато чичото се хвърли да отговаря на този въпрос. След като нарече Мак „пън“, чичото започна да обяснява, че скритите, или с други думи градски дегенерати не са нищо друго освен оцелели в борбата за съществуване останки от новия вид, който почти изцяло е бил унищожен в централния район още в люлката... Той още помни тези ужаси: как ги убивали още при раждането, понякога заедно с майките... Оцелели само тези, у които новите видове признаци с нищо външно не се проявяват... Чичо Каан гаврътна пета чашка, съвсем се разгорещи и разви пред слушателите си точен план за поголовно тотално медицинско изследване на населението, с който неизбежно трябва да се заемат рано или късно, и по-добре рано, отколкото късно. И никакви изключения! Никакво гледане през пръсти! Плевелите трябва да бъдат изкоренени безпощадно...

С това обедът свърши. Рада започна да мие съдовете, чичото, не дочакал възражения, победоносно огледа всички, запуши манерката си и я понесе към кабинета, като промърмори, че отива да пише отговор на глупака Шапшу. При това кой знае защо взе и чашката. Гай погледна подир него, огледа овехтялото му сако, старите кърпени панталони, закърпените чорапи, подпетените пантофи... И съжали стареца. Проклетата война! Някога на чичото е принадлежала цялата тази квартира, имал е прислуга, жена, син, разкошни сервиси, много пари, даже имение някакво, а сега — пращен и натъпкан с книги

кабинет, който служи и за спалня, и за всичко останало, износени дрехи, самота, забвение... Да. Той придърпа единственото кресло към телевизора, обтегна се и сънливо започна да гледа екрана. Мак известно време седя до него, после мигновено и безшумно, както само той умееше да прави, изчезна и се появи вече в другия ъгъл. Порови се в малката библиотечка на Гай, извади някакъв учебник и започна да го прелиства прав, облегнат с рамо на гардероба. Рада прибра масата, седна до Гай и започна да плете, поглеждайки от време на време към екрана. В дома се възцари покой, уют, удовлетворение. Гай задряма.

Присъни му се глупост: че е хванал двама дегенерати в един железен тунел, започнал е да ги разпитва и изведнъж се оказва, че единият е Мак, а вторият с мека и добра усмивка му казва: „Ти си сгрешил, мястото ти е с нас, а твоят ротмистър е просто професионален убиец, без всякакъв патриотизъм и вяност, той просто обича да убива, както ти обичаш супа от скариди...“ И Гай изведнъж усети мъчително съмнение, почувствува, че ето сега ще разбере всичко докрай, още една секунда само — и повече няма да остане нито един въпрос. Това непривично състояние беше толкова мъчително, че сърцето му спря и той се събуди.

Мак и Рада тихичко разговаряха за някакви дреболии — за морски бани, пясък, миди... Той не ги слушаше. Изведнъж му дойде мисъл: нима е способен на някакви съмнения, колебания, неувереност? Нали съмнението беше насън... Значи ли това, че и наяве в подобна ситуация би се усъмнил? Известно време той се мъчеше да си спомни детайлите на съня, но сънят се изплъзваше като мокър сапун от мокри ръце, разливаше се и в края на краищата стана съвсем неправдоподобен. Гай с облекчение помисли, че всичко това са глупости. И когато Рада забеляза, че той не спи и го попита според него кое е по-хубаво — морето или реката, той отговори по войнишки:

— Най-хубава е една добра баня.

По телевизията предаваха „орнаменти“. Беше скучно. Гай предложи да пийнат бира. Рада отиде до кухнята и извади от хладилника две бутилки. Разговаряха за това-онова и някак между другото се изясни, че Мак за последния половин час е изучил учебника по геополитика. Рада се възхити. Гай не повярва. Той каза, че за толкова време може да се прелисти учебник, може би дори да се прочете, но механично и без всякакво разбиране. Мак поиска проверка.

Гай поиска учебника. Хванаха се на бас — онзи, който загуби, следваше да отиде при чичо Каан и да му съобщи, че неговият колега Шапшу е умен човек и прекрасен учен. Гай разтвори учебника на първото му попаднало място, намери контролните въпроси в края на главата и попита:

— В какво се заключава нравственото благородство на експанзията на нашата държава на север?

Мак отговори със свои думи, но много близо до текста и добави, че според него нравственото благородство тук няма нищо общо, а цялата работа е, както разбира той, в агресивността на режимите на Хонти и Пандея. Гай се почеса с две ръце по тила, наплюнчи пръст, прелисти няколко страници и попита:

— Какъв е средният добив на жито в северозападните райони?

Мак се засмя и каза, че данни за северозападните райони в учебника няма. „Засичането“ не се удаде; зарадваната Рада се изплези на Гай.

— А какво е средното демографско налягане в устието на Синята Змия? — попита Гай.

Мак назова цифрата и допустимата грешка, като не пропусна да добави, че понятието „демографско налягане“ му се струва неясно. Във всеки случай той не разбира защо е въведено. Гай започна да обяснява, че демографското налягане е мярка за агресивност, но тук се намеси Рада. Тя каза, че Гай увърта и иска да се измъкне от по-нататъшната проверка, защото разбира, че работата му е спукана.

На Гай никак не му се ходеше при чичо Каан; за да спечели време, той се впусна в препирни. Мак известно време ги слуша, а после изведнъж ни в клин, ни в ръкав заяви, че Рада в никакъв случай не бива отново да става келнерка, а трябва да почне да се учи. Гай, зарадван от смяната на темата, каза, че вече хиляда пъти ѝ е предлагал да ходатайствува да я приемат в женския корпус на Легиона, където от нея ще направят наистина полезен човек. Обаче нов разговор не се получи. Мак само поклати глава, а Рада, както и преди, се изказа за женския корпус с най-непочтителен тон.

Гай не искаше да спори. Той хвърли учебника, извади китарата и започна да я настройва. Рада и Максим веднага отместиха масата и застанаха един срещу друг, готови да танцуват „да-да, не-не“. Гай засвири „да-да, не-не“, като почукваше с пръсти по китарата. Гледаше

ги как танцуват и мислеше, че са много добра двойка, само че няма къде да се живее, и ако се оженят, той съвсем ще трябва да се пресели в казармата. Е какво, много капрали живеят в казармата... Впрочем, като гледаш Мак, не можеш да кажеш, че се кани да се жени. Отнася се към Рада по-скоро като към приятел, само че по-нежно, с уважение, а тя, както разбирам, е хлътнала. Как ѝ блестят очите само! И как да не хлътнеш по такова момче? Дори мадам Го, тая стара гарга, над шейсетте и тя — когато Мак минава по коридора, подава черепа си и се хили. А Впрочем дявол го знае, всички в къщата обичат Мак, и момчетата в Легиона го обичат, само дето господин ротмистърът се отнася странно към него... но и той не отрича, че момчето е огън.

Двамата танцуваха до пълна умора. Мак взе от Гай китарата, пренастрои я по своя чудноват маниер и започна да пее странните си планински песни. Хиляди песни и нито една позната. И всеки път нещо ново. И ето какво е странното: нито дума не разбираш, а слушаш и ту ти се иска да заплачеш, ту се кискаш неудържимо... Някои песни Рада вече беше запомнила и сега се опитваше да приглася. Особено ѝ харесваше една смешна песен (Мак им я преведе) за момичето, което седи на хълма и чака своя приятел, който все не може да стигне до нея — ту едно му пречи, ту друго... През музиката и песните те не чуха позвъняването от парадния вход. На вратата се почука и в стаята нахълта вестовоят на господин ротмистъра Чачу.

— Господин капрал, разрешете да се обърна — излая той, поглеждайки накриво към Рада.

Мак спря да свири. Гай каза:

— Разрешавам.

— Господин ротмистърът заповяда на вас и на кандидата Сим срочно да се явите в канцеларията на ротата. Колата е долу.

Гай скочи.

— Вървете — каза той. — Почакайте в колата, ние сега ще слезем. Обличай се, бързо — каза той на Мак.

Рада пое китарата на ръце като дете и застана до прозореца с гръб към тях.

Гай и Мак трескаво се обличаха.

— Как мислиш, защо е това? — попита Мак.

— Отде да знам? — промърмори Гай. — Може би учебна тревога...

— Нещо не ми харесва — каза Мак. Гай го погледна и за всеки случай пусна радиото. Предаваха „празни разговори на делови жени.“ Те се облякоха, стегнаха коланите и Гай каза:

— Рада, е, ние тръгваме.

— Вървете — каза Рада, без да се обръща.

— Да вървим, Мак — каза Гай, нахлупвайки баретата.

— Позвънете — каза Рада. — Ако се забавите там, непременно позвънете...

Тя така и не се обърна.

Вестовоят услужливо разтвори вратичката пред Гай. Седнаха вътре, тръгнаха. Изглежда, работата беше срочна: шофьорът препускаше, надул сирената на пълна мощност. Гай с известно съжаление помисли, че ето на, пропадна вечерта, рядката хубава вечер — уютна, домашна, безгрижна. Но такъв е животът на легионера. Сега ще ти заповядат, ти ще вземеш автомата и ще стреляш — веднага след бутилката бира, след уютната пижама и песничките под акомпанимента на китара. Това е прекрасният живот на легионера, най-хубав от всичко възможно. И не ни трябва нито приятелки, нито съпруги, и прав е Мак, че не иска да се жени за Рада, въпреки че жалко за сестричката, разбира се. Нищо, ще го почака. Ако го обича, ще почака...

Колата се понесе по плаца и спря пред входа на казармата. Гай изскочи, изтича по стъпалата. Пред вратата на канцеларията спря, провери положението на баретата, токата, набързо огледа Мак, закопча му копчето на яката — массаракш, вечно му е разкопчано! — и почука.

— Влезте! — гракна познатият глас.

Гай влезе и се представи. Господин ротмистър Чачу в сукнена наметка и с фуражка седеше зад масата си. Пушеше и пиеше кафе, снарядната гилза пред него беше пълна с фасове. Отстрани върху масата лежаха два автомата. Господин ротмистърът бавно се изправи, тежко се опря с две ръце върху масата, втренчи се в Мак и заговори:

— Кандидат Сим! Ти се прояви като извънредно добър боец и верен боен другар. Аз ходатайствувах пред командира на бригадата за предсрочното ти повишаване в чин действителен редник на Бойния Легион. Изпитанието с огън ти издържа напълно успешно. Остава последното — изпитанието с кръв.

Сърцето на Гай радостно подскочи. Той не очакваше, че всичко ще стане толкова бързо. „Браво на господин ротмистър! Това се казва стар воин! А аз, глупакът, си въобразявах, че той се заяжда с Мак...“ Гай погледна към Мак и радостта му малко поугасна. Лицето на Мак беше напълно вдървено, очите опулени, всичко според устава, но точно сега не беше толкова нужно строгото придържане към уставните правила...

— Връчвам ти заповедта, кандидат Сим — продължи господин ротмистърът и протегна на Мак листа. — Това е първата писмена заповед, адресирана до теб лично. Прочети и се подпиши.

Мак взе заповедта и я прочете. Сърцето на Гай отново се сви, но вече не от радост, а от някакво тежко предчувствие. Лицето на Мак оставаше все така неподвижно и всичко като че ли беше наред, но той сякаш се поколеба, преди да вземе писалката и да се разпише. Господин ротмистърът огледа подписа и прибра листчето в планшета си.

— Капрал Гаал — каза той, взимайки от масата запечатан плик. — Върви в караулното помещение и доведи осъдените. Вземи автомата... не, не този, а крайния...

Гай взе плика, окачи автомата на рамото си, обърна се кръгом и тръгна към вратата. Успя да чуе как господин ротмистърът казва на Мак:

— Няма нищо, кандидат, не се страхувай. Това е страшно само първия път...

Гай бегом се отправи през плаца към зданието на бригадния затвор, връчи на началник-караула плика, разписа се където трябва, получи лично необходимите разписки, след което му доведоха затворниците. Това бяха вчерашните заговорници — дебелият чичко, на когото Мак изкълчи пръстите, и жената. Массаракш, само това липсваше! Жената... това не е за Мак. Гай изведе арестуваните на плаца и ги подгони към казармата. Мъжът преплиташе крака и все галеше ръката си, а жената вървеше права, като глътнала бастун, пъхнала ръце дълбоко в джобовете на жакета си и като че ли нищо не виждаше и не чуваше. Массаракш, а защо всъщност това да не е за Мак? Какъв дявол! Тая женска е също такава гадина, както и мъжът. От къде на къде ще й даваме някакви привилегии? И защо, массаракш,

ще даваме никакви привилегии на кандидата Сим? Нека свиква, массаракш и массаракш!...

Господин ротмистърът и Мак бяха вече в колата. Господин ротмистърът седеше зад кормилото, Мак — на задната седалка с автомата между коленете. Той отвори вратичката и арестуваните влязоха вътре.

— На пода! — изкомандува Гай.

Те послушно седнаха на железния под, а Гай — на седалката срещу Мак. Опита се да срещне погледа му, но Мак гледаше осъдените. Не, гледаше женската, която се беше свила на пода, обхванала с ръце коленете си. Господин ротмистърът, без да се обръща, попита:

— Готови ли сте? — и колата тръгна.

По пътя не разговаряха. Господин ротмистърът караше с безумна скорост — искаше явно да приключи всичко преди смрачаване, защо да се протака? Мак все гледаше жената, сякаш искаше да срещне погледа ѝ, а Гай все се мъчеше да срещне погледа на Мак. Осъдените все се хващаха един за друг, не можеха да се задържат на пода; дебелият се опита да заговори с женската, но Гай го сряза. Колата изскочи от града, мина през южната застава и веднага сви по изоставения черен път — много, много познат! — водещ към Розовите Пещери. Колата подскачаше, беше трудно да се държиш. Мак не желаше да вдигне очи, а на всичко отгоре тези полупокойници все се хващаха за коленете им, за да се спасят от ужасното друсане. Гай най-сетне не издържа и тресна дебелия гад с върха на ботуша под ребрата, но това не помогна — онзи все продължаваше да се хваща. Господин ротмистърът сви още веднъж, рязко намали скоростта и колата бавно, внимателно навлезе в кариерата. Господин ротмистърът изключи мотора и изкомандува:

— Излизай!

Беше вече около осемнадесет часа, в кариерата се събираше лека вечерна мъгла, изветрелите каменни стени светеха с розов оттенък. Някога тук бяха добивали мрамор. А на кого е притрябвал сега мрамор?...

Работата отиваше към края си. Мак продължаваше да се държи като идеален войник: нито едно излишно движение, лицето — равнодушно вдървено, очите — устремени към началството в очакване

на заповед. Дебелият се държеше добре, с достойнство. С него явно нямаше да има грижи. А виж, женската съвсем се скапа. Трескаво стискаше юмруци, притискаше ги към гърдите си и отново ги отпускате и Гай помисли, че сигурно ще изпадне в истерика, но едва ли ще трябва да я влачат на ръце към мястото на екзекуцията.

Господин ротмистърът запали цигара, погледна небето и каза на Мак:

— Води ги по тая пътека. Като стигнеш пещерите, сам ще видиш къде да ги сложиш. Когато свършиш, непременно провери и при необходимост довърши с контролен изстрел. Знаеш ли какво е контролен изстрел?

— Тъй вярно — дървено произнесе Мак.

— Лъжеш, не знаеш. Това е в главата. Действуй, кандидат. Ще се върнеш вече действителен редник.

Жената изведнъж каза:

— Ако между вас има поне един човек... съобщете на майка ми... Село Патици, номер две... това е съвсем близо... Тя се казва...

— Не се унижавай — басово каза дебелият.

— Тя се казва Илли Тадер...

— Не се унижавай — повиши глас дебелият и господин ротмистърът късо, без размах го блъсна с юмрук в лицето. Дебелият млъкна, хвана се за бузата и с ненавист погледна господин ротмистъра.

— Действуй, кандидат — повтори господин ротмистърът.

Мак се обърна към осъдените и направи движение с автомата. Те тръгнаха по пътеката. Жената се обърна и още веднъж извика:

— Село Патици, номер две, Илли Тадер!

Мак с насочен автомат бавно вървеше подир тях. Господин ротмистърът отвори вратичката, странешком приседна до кормилото, изпъна крака и каза:

— Е, какво, ще почакаме четвърт час.

— Тъй вярно, господин ротмистър — машинално отговори Гай.

Той гледаше подир Мак дотогава, докато цялата група не се скри зад розовеещата издана. „На връщане трябва да купим една бутилка — помисли си той. — Нека се напие. Казват, че помага.“

— Можеш да пушиш, капрал — каза господин ротмистърът.

— Благодаря, господин ротмистър, аз не пуша.

Господин ротмистърът плю надалеч през зъби.

— Не се ли боиш, че ще се разочароваш от приятеля си?

— Съвсем не... — каза нерешително Гай. — Въпреки че, с ваше позволение, много съжалявам, че му се падна жената. Той е планинец, а там у тях...

— Той е толкова планинец, колкото и ние с теб — каза господин ротмистърът. — И не е работата в жените... Впрочем, ще видим. С какво се занимавахте, когато ви повикаха?

— Пеехме хорово, господин ротмистър?

— И какво именно пеехте?

— Планински песни, господин ротмистър. Той знае много песни.

Господин ротмистърът излезе от колата и започна да се разхожда напред-назад по пътеката. Повече не разговаряше, а след десетина минути започна да си подсвирква „Марша“. Гай все чакаше изстрелите, но изстрели нямаше и той започна да се безпокои. Да избягат от Мак е немислимо. Да го обезоръжат е още по-немислимо. Но тогава защо той не стреля? Може би ги е повел по-далеч от обичайното място? Там мирише доста, гробарите обикновено не заравят дълбоко, а Мак има прекалено силно обоняние... Той само заради гнусливостта си е способен да измине пет километра повече...

— Е, така значи... — каза господин ротмистърът и спря. — Това е всичко, капрал Гаал. Боя се, че няма да дочакаме твоето приятелче. И боя се, че за последен път те наричам капрал.

Гай с изумление го погледна. Господин ротмистърът се ухили.

— Е, какво гледаш? Какво се пулиш като свиня пред шунка? Твоят приятел избяга, дезертира, той е страхливец и изменник! Разбра ли, редник Гаал!

Гай беше поразен. Не толкова от думите на господин ротмистъра, колкото от тона му. Господин ротмистърът беше във възторг. Господин ротмистърът тържествуваше. Изглеждаше така, сякаш беше спечелил голям облог. Гай машинално погледна към кариерата и изведнъж видя Мак. Той се връщаше сам, автомата носеше в ръка за ремъка.

— Массаракш! — изхриптя господин ротмистърът. Той също видя Мак и се слиса.

Повече не говориха, само гледаха как Мак се приближава без бързана, леко стъпвайки по натрошения чакъл, гледаха спокойното му добро лице със странни очи, и в главата на Гай цареше бъркотия: нали изстрели все пак нямаше... Нима ги е удушил, или ги е убил с

приклад... Мак — жената?... Не, глупости... Но нали изстрели нямаше...

На пет крачки от тях Мак спря и гледайки господин ротмистъра в лицето, хвърли автомата до краката му.

— Прощавайте, господин ротмистър — каза той. — Онези нещастници ги пуснах, сега и аз искам да си отида. Ето ви вашето оръжие, ето ви дрехите...

Той се обърна към Гай и разкопчавайки колана, каза:

— Гай, това е мръсна работа. Те са ни излъгали, Гай...

Той смъкна ботушите и комбинезона си, сви ги във вързоп и остана така, както Гай го беше видял за пръв път на южната граница — почти гол, само по сребристи шорти сега дори без обувки. Приблужи се до колата и остави вързопа върху радиатора. Гай се ужаси. Погледна господин ротмистъра и се ужаси още повече.

— Господин ротмистър! — извика той. — Не трябва! Той е полудял! Той отново...

— Кандидат Сим! — гракна господин ротмистърът, сложил ръка върху кобура. — Веднага влезте в колата! Вие сте арестуван.

— Не — каза Мак. — Така само ви се струва. Аз съм свободен. Дойдох за Гай. Да вървим Гай! Те са те излъгали. Те са мръсници. Преди само се съмнявах, но сега съм сигурен. Да вървим.

Гай завъртя глава. Искаше нещо да каже, нещо да обясни, но нямаше време и нямаше думи. Господин ротмистърът извади пистолета.

— Кандидат Сим! В колата! — кресна той.

— Ще дойдеш ли? — попита Мак.

Гай отново завъртя глава. Гледаше пистолета в ръката на господин ротмистъра и мислеше само едно, и знаеше само едно: Мак сега ще бъде убит. И не разбираше какво да прави.

— Добре — каза Мак. — Аз ще те намеря. Ще узная всичко и ще те намеря. Твоето място не е тук... Целуни Рада.

Той се обърна и тръгна, все така леко стъпвайки по чакъла с боси крака, както и с ботуши, а Гай, треперещ като в треска, нямо гледаше широкия триъгълен гръб и чакаше изстрела и дупката под лявата лопатка.

— Кандидат Сим — каза господин ротмистърът, без да повишава глас. — Заповядвам ви да се върнете. Ще стрелям.

Мак спря и отново се обърна към него.

— Ще стреляте? — попита той. — По мен? Защо? Впрочем, няма значение... Дайте тук пистолета.

Господин ротмистърът, държейки пистолета до бедрото си, насочи дулото към Мак.

— Броя до три — каза той. — Влизай в колата, кандидат. Едно!

— Я дайте пистолета — каза Мак, като протегна ръка и тръгна към господин ротмистъра.

— Две! — каза господин ротмистърът.

— Не трябва! — изкрещя Гай.

Господин ротмистърът стреля. Мак вече беше близо. Гай видя как куршумът се заби в рамото му и как той се олюля, сякаш се беше блъснал в препятствие.

— Глупак! — каза Мак. — Дайте тук оръжието, злобен глупак!

Той не спря, той вървеше срещу господин ротмистъра, протегнал ръка към оръжието, и от дупката в рамото изведнъж с тласък блисна кръв. А господин ротмистърът издаде странен скърцащ звук, отстъпи и много бързо три пъти подред стреля в широките мургави гърди. Изстрелите отхвърлиха Мак назад, той падна на гръб, веднага скочи, отново падна, приповдигна се и господин ротмистърът, присядайки от напрежение, изстреля по него още три куршума. Мак се преобърна по корем и застина. Всичко се завъртя пред очите на Гай и той приседна на стъпенката на колата. Краката не го държаха. В ушите още звучеше отвратителното плътно хрущене, с което куршумите се забиваха в тялото на този странен и обичан човек. После дойде на себе си, но още известно време поседя, не смеейки да се изправи на крака.

Мургавото тяло на Мак лежеше сред бяло-розовите камъни и самото то беше неподвижно като камък. Господин ротмистърът стоеше на предишното си място и, държейки в готовност пистолета, жадно пушеше. Към Гай не поглеждаше. Изпуши цигарата до края, до самите устни, опари се, хвърли фасата и направи две крачки към убийтия. Но втората крачка беше много къса. Господин ротмистърът Чачу така и не посмя да се приближи повече. Направи контролен изстрел от десетина крачки разстояние, но не улучи. Гай видя как каменни късчета се разхвърчаха до главата на Мак.

— Массаракш — изсъска господин ротмистърът и започна да пъха пистолета в кобура.

Прибираше го дълго, все не можеше да закопчее кобура, а после се доближи до Гай, хвана го с осакатената си ръка за мундира, рязко го изправи и шумно дишайки в лицето му, произнесе провлачено като пиян.

— Добре. Ще си останеш капрал. Но в Легиона повече нямаш работа... Ще напишеш рапорт за прехвърляне в армията. Хайде в колата.

ЧАСТ ТРЕТА

ТЕРОРИСТ

ГЛАВА ДЕВЕТА

Съпровождащият тихо каза:

— Чакайте тук — и изчезна, скри се между храстите и зад дърветата. Максим седна на едно пънче в средата на полянката, пхна ръце дълбоко в джобовете на брезентовия панталон и зачака. Гората беше стара, запусната, младите дръвчета я душаха, древните сбръчкани стъбла дъхаха на гнило. Беше влажно. Максим потръпваше, повдигаше му се, искаше да поседи на слънце, да си погрее рамото.

В храстите наблизо имаше някой — следяха го още от селото и той нямаше нищо против. Щеше да е странно, ако му бяха повярвали веднага.

Отстрани на полянката излезе малко момиченце, облечено в огромна и много пъти кърпена блуза, с кошница в ръка. Втренчи се в Максим и така, без да откъсва от него любопитни очи, мина като се препъваше и заплиташе в тревата. Някакво зверче, подобно на катеричка, се мярна между храстите, излетя на дървото, погледна надолу, изплаши се и изчезна. Беше тихо, само някъде далеч неравно тракаше машина — режеха тръстика в езерото.

Човекът в храстите не си отиваше, пронизваше гърба с недоброжелателен поглед. Това беше неприятно, но трябваше да се привиква. Отсега нататък винаги ще бъде така. Обитаемият остров се опълчи срещу него, стреляше по него, следеше го, не му вярваше. Максим задряма. В последно време той често задрямваше в неподходящи моменти. Заспиваше, събуждаше се, пак заспиваше. Не се опитваше да се бори с това: така искаше организмът, а той си знае най-добре. Това ще мине, само не бива да се съпротивлява.

Прошумоляха стъпки и съпровождащият каза:

— Вървете след мен.

Максим стана, без да вади ръце от джобовете си, и тръгна след него, гледайки краката му в меки мокри ботуши. Навлязоха в гората и започнаха да обикалят, описвайки сложни криви, постепенно приближавайки се до някакво жилище, до което, ако се вървеше направо от полянката, беше съвсем близо. После съпровождащият

реши, че достатъчно е объркал Максим и тръгна направо през повалените дървета, но като човек от града той вдигаше толкова шум и трясък, че Максим дори престана да чува стъпките на онзи, който се прокрадваше след тях.

Когато повалените дървета свършиха, Максим видя полянка и кипната дървена къща със заковани прозорци. Полянката беше обрасла с висока трева, но Максим виждаше, че тук са минавали хора — и съвсем скоро, и отдавна. Бяха минавали внимателно, стараейки се всеки път да стигнат до къщата по друг път. Съпровождащият отвори скърцащата врата и двамата влязоха в тъмния задушен пруст. Човекът, който беше, вървял след тях, остана отвън. Съпровождащият с мъка отвори капака на мазето и каза:

— Елате, по-внимателно...

От тъмното той не виждаше добре. Максим слезе по дървената стълба.

В мазето беше тъмно, сухо, имаше хора; те седяха около дървената маса и смешно се пулеха, опитвайки се да видят Максим. Миришеше на току-що загасена свещ. Изглежда не искаха Максим да види лицата им. Той позна само двама: Орди, дъщерята на старата Илли Тадер, и дебелия Мемо Грамену, който седеше досами стълбата с картечница на коленете. Горе тежко изгърмя капакът на мазето и някой каза:

— Кой сте вие? Разкажете ни за себе си.

— Мога ли да седна?

— Да, разбира се. Елате насам, към моя глас. Ще стигнете до пейка.

Максим седна до масата и огледа съседите си. Освен него около нея имаше още четирима. Отдясно седеше Орди, а говореше набитият широкоплещест човек отсреща. Той неприятно приличаше на ротмистър Чачу.

— Разказвайте! — повтори той.

Максим въздъхна. Никак не му се искаше да започва запознанство с лъжа, но нямаше начин.

— Не помня своето минало, — каза той. — Казват, че съм планинец. Може би. Не помня... Казвам се Максим, по фамилия Камерер. В Легиона ме наричаха Мак Сим. Помня се от момента, когато ме задържаха в гората при Синята Змия...

С лъжата беше приключено и по-нататък тръгна по-лесно. Той разказваше, като се стараяше да бъде кратък и в същото време да не пропусне това, което му се струваше важно.

— ... Отведох ги колкото може по-навътре в кариерата, заповядах им да бягат и, без да бързам, се върнах. Тогава ротмистърът ме разстреля. През нощта дойдох на себе си, измъкнах се от кариерата и скоро допълзях до някакво пасбище. През деня се криех в храстите и спях, а през нощта се промъквах до кравите и пиех мляко. След няколко дни ми стана по-добре. Взех от пастирите някакви парцали, добрах се до село Патици и намерих там Илли Тадер. Останалото е известно.

Известно време всички мълчаха. После човекът, който приличаше на селянин и имаше дълга до раменете коса, каза:

— Не разбирам как така не си помни предишния живот. Струва ми се, че не може такова нещо. Нека Доктора каже.

— Възможно е — кратко каза Доктора. Беше слаб, измъчен и въртеше лула в ръцете си. Изглежда, много му се пушеше.

— Защо не избягахте заедно с осъдените? — попита широкоплещестият.

— Там беше останал Гай — каза Максим. — Надявах се, че Гай ще дойде с мен...

Той замълча, спомняйки си бледото отчаяно лице на Гай, и страшните очи на ротмистъра, и горещите удари в гърдите, и усещането за безсилие и обида.

— Това беше глупаво, разбира се, — каза той. — Но тогава аз още не разбирах.

— Участвувал ли сте в операции? — попита отзад дебелият Мемо.

— Вече разказвах.

— Повторете!

— Участвувал съм в една операция, когато бяха задържани Кетшеф, Орди, вие и още двама, които отказаха да съобщят имената си. Единият имаше протеза.

— Как си обяснявахте тази прибързаност на вашия ротмистър? За да получи право на изпитание с кръв, кандидатът трябва да е участвувал поне в три операции.

— Не знам. Знам само, че той ми нямаше доверие. Сам не разбирам защо ме прати да разстрелвам...

— А защо той всъщност стреля по вас?

— Мисля, че се изплаши. Аз исках да му отнема пистолета...

— Не разбирам — каза дългокосият. — Е, не ви се е доверявал. Е, за проверка ви пратил да екзекутирате...

— Почакайте, Горски — каза Мемо. — Всичко това са разговори, празни приказки. Докторе, на ваше място аз бих го прегледал. Нещо не вярвам много на тая история с ротмистъра...

— Аз не мога да преглеждам на тъмно! — раздразнено каза Доктора.

— А вие запалете светлина — посъветва ги Максим. — Аз все едно ви виждам.

Настъпи мълчание.

— Как така ни виждате? — попита широкоплещестият.

Максим сви рамене:

— Виждам ви.

— Що за глупост? — каза Мемо. — Е добре, какво правя сега, щом ме виждате?

Максим се обърна.

— Насочил сте към мен — тоест на вас ви се струва, че към мен, а всъщност към Доктора — лека картечница. Вие сте Мемо Грамену, аз ви познавам. На дясната ви буза има драскотина, преди я нямаше.

— Нокталопия — промърмори Доктора. — Дайте да запалим светлина. Глупаво е. Той ни вижда, а ние него — не.

— Да — каза Мемо. — Разбира се, че е глупаво. Оттук той или ще излезе наш, или няма да излезе изобщо.

— Позволете... — Максим протегна ръка, взе от Доктора кибрита и запали свещта.

Всички присвиха очи, закривайки се от светлината. Доктора веднага запали лулата си и каза:

— Събличайте се.

Максим смъкна брезентовата блуза. Всички се втренчиха в гърдите му. Доктора излезе иззад масата, приближи се до него и започна да го върти на различни страни, като го опипваше със здравите си студени пръсти. Беше тихо. После дългокосият каза с някакво съжаление:

— Красиво момче. Синът ми беше... също...

Никой не му отговори; той тежко се изправи, порови се в ъгъла, с усилие измъкна и сложи на масата голяма плетена дамаджана. После извади три чаши.

— Можем да пием поред. Ако пък някой иска да хапне, сирене ще се намери. И хляб също...

— Почакайте, Горски — раздразнено каза широкоплещестият. — Отместете дамаджаната си, нищо не виждам... Е, Докторе?

Доктора още веднъж опипа Максим със студени пръсти, обви се в дим и седна на мястото си.

— Я ми налейте, Горски, — каза той. — В такива обстоятелства човек трябва да пийне нещо... Обличайте се — обърна се той към Максим. — И не се хилете като риба-плашило. Ще трябва да ви задам няколко въпроса.

Максим се облече. Доктора отпи от чашата, намръщи се и попита:

— Кога, казвате, че са стреляли във вас?

— Преди четиридесет и седем дни.

— С какво, казвате, че са стреляли?

— С пистолет. Армейски пистолет.

Доктора пак отпи, пак се намръщи и произнесе, обръщайки се към широкоплещестия:

— Залагам си главата, че в този юначага действително са стреляли с армейски пистолет, при това от много близко разстояние, но не преди четиридесет и седем дни, а най-малко преди сто четиридесет и седем... Къде са куршумите? — изведнъж попита той Максим.

— Те излязоха и аз ги изхвърлих.

— Слушайте, как ви беше... Мак! Вие лъжете. Признайте си как е станало това?

Максим леко захапа долната си устна.

— Казвам ви истината. Вие просто не знаете колко бързо у нас нарастват раните. Аз не лъжа.

Той помълча.

— Впрочем, лесно е да ме проверите. Порежете ми ръката. Ако раната не е дълбока, тя ще зарасне за десет-петнадесет минути.

— Това е истина — каза Орди. Тя заговори за пръв път за цялото това време. — Това го видях сама. Той белеше картофи и си поряза

пръста. След половин час беше останал само бял белег, а на другия ден изобщо вече нямаше нищо. Мисля, че той наистина е планинец. Гел разказваше за древната планинска медицина — те са умеели да лекуват раните със заклинания.

— Ах, планинската медицина... — каза Доктора и отново се обви в облак дим. — Е, добре, да допуснем. Наистина, порязаният пръст е едно, а седем куршума от упор — съвсем друго, но да допуснем... Това, че раните са зараснали толкова бързо, не е най-чудното. Бих искал да ми се обясни друго. В младежа има седем дупки. И ако тези дупки бяха наистина от пистолетни куршуми, то най-малко четири от тях — забележете, всяка поотделно! — биха били смъртоносни.

Горски възкликна „ох“ и молитвено оплете ръце.

— Как, по дяволите? — попита широкоплещестият.

— Не, вие ще трябва да ми повярвате — каза Доктора. — Куршум в сърцето, куршум в гръбнака и два куршума в черния дроб. Плюс обща силна загуба на кръв. Плюс неизбежно заразяване. Плюс отсъствието на каквито и да било следи от квалифицирана лекарска намеса. Массаракш, достатъчен е бил и един куршум в сърцето.

— Какво ще кажете за всичко това? — попита широкоплещестият.

— Той греши — каза Максим. — Той определи всичко вярно, но греши, за нас тези рани не са смъртоносни. Виж, ако ротмистърът ме беше улучил в главата... но той не улучи. Разбирате ли, Докторе, вие дори не можете да си представите колко са жизнени тези органи — сърцето, черният дроб.

— М-да — каза Доктора.

— Едно е ясно, — произнесе широкоплещестият. — Едва ли биха пратили при нас толкова груба работа. Та те знаят, че имаме лекари.

Настъпи дълго мълчание. Максим търпеливо чакаше. „А аз щях ли да повярвам? — мислеше той. — Сигурно щях. Но аз изглежда въобще съм прекалено лековерен за този свят. Макар и не колкото преди. Например не ми харесва Мемо. През цялото време се страхува от нещо. Седи с картечница сред своите и се страхува. Странно. Впрочем, той може би се страхува от мен. Сигурно го е страх, че пак ще му отнема картечницата и ще му изкълча пръстите. Е, може би е

прав. Аз повече няма да позволя да стрелят по мен. Много е гадно, когато стрелят по теб..." Той си спомни ледената нощ в кариерата, мъртвото фосфоресциращо небе, студената лепкава локва, в която лежеше. „Не, стига. Вече ми стига. Сега по-добре аз да стрелям..."

— Аз му вярвам, — изведнъж каза Орди. — Неговите обяснения не съвпадат, но това е само защото той е странен човек. Такава история не може да се измисли, би било прекалено нелепо. Ако не му вярвах, аз щях да го застрелям веднага, щом чуех такава история. Но той трупа нелепост върху нелепост. Може би е ненормален. Това е възможно... Но не е провокатор... Аз съм за него — добави тя след кратко мълчание.

— Добре, Птица — каза широкоплещестият. — Помълчи засега... Вие минахте ли комисията в Департамента на общественото здраве? — обърна се той към Максим.

— Да.

— Признаха ли ви за годен?

— Разбира се.

— Без ограничения?

— В картичката пишеше просто: „Годен“.

— Какво мислите за Бойния Легион?

— Сега мисля, че това е безмозъчно оръдие в нечии ръце. Най-вероятно — в ръцете на тия прословути Огненосни Творци. Но много неща още не са ми ясни.

— А какво мислите за Огненосните Творци?

— Мисля, че това е върхушката на военната диктатура. Средствата си те не подбират, но какви са им целите...

Максим поклати глава.

— Какво мислите за дегенератите?

— Мисля, че терминът е неудачен. Мисля, че сте заговорници. Вашите цели също си представям доста смътно. Но ми харесаха хората, които видях сам. Всички те ми се сториха честни и, как да ви кажа... действащи съзнателно.

— Така — каза широкоплещестият. — Получавате ли болки?

— В главата ли? Не, не получавам.

— Защо го питаш за това? — каза Горски. — Ако получаваше, той нямаше сега да седи тук.

— Точно това искам да разбера — защо той седи тук? — каза широкоплещестият. — Защо дойдохте при нас? Искате да вземете участие в нашата борба?

Максим поклати глава. Всички се спогледаха.

— При нас така не става, миличък, — каза Горски. — При нас е така: или си наш, и тогава на ти оръжие и върви да воюваш. Или, значи, не си наш и тогава, прощавай, тогава ние ще те... сам разбираш... теб къде, в главата трябваше, нали?

Отново настъпи мълчание. Доктора тежко въздъхна и изчука лулата си в пейката.

— Рядък и тежък случай — обяви той. — Имам предложение. Нека той ни поразпитва... Нали имате въпроси, Мак?

— Да, аз дойдох да питам — отзова се Мак.

— Той има много въпроси — потвърди с усмивка Орди. — Мира не даваше на майка ми. Пък и на мен.

— Задавайте — каза широкоплещестият. — А вие, Докторе, ще отговаряте. А ние ще послушаме.

— Кои са Огненосните Творци и какво искат? — започна Максим.

Всички се размърдаха — явно не очакваха такъв въпрос.

— Огненосните Творци — каза Доктора — са анонимна група от най-опитни интриганти измежду военните, финансистите и политиците. Имат две цели — една главна и една основна. Главната е да удържат властта. Основната — да получат от тази власт максимум удовлетворение. Всички те са скубачи, безделници, садисти и властолюбци... Удовлетворен ли сте?

— Не — каза Максим. — Всичко това аз и сам го подозирах... Интересува ме тяхната икономическа програма. Идеологията. Базата, на която се опират.

Всички отново се спогледаха. Горски с отворена уста гледаше Максим.

— Икономическата им програма... — каза Доктора. — Вие искате от нас прекалено много. Ние сме практики, а не теоретици. За нас най-важното е, че те искат да ни унищожат. Иначе казано, ние се борим за живота си...

Той раздражено започна да тъпче лулата.

— Аз не исках да обидя никого — каза Максим — Просто искам да се ориентирам...

Той с удоволствие щеше да изложи на Доктора теорията на историческите последователности, но не му достигнаха думи. И без това от време на време му се налагаше да минава на линкос.

— Добре. Но какво искате вие? Към какво се стремите, освен към запазване на живота си? И кои сте вие?

Лулата на Доктора шумолеше и трещеше, тежка смрад се разпространяваше от нея по мазето.

— Дайте — каза изведнъж Горски, — дайте аз да му кажа... Ти, приятелче симпатично, такова... Не знам как е у вас в планината, а тук у нас хората обичат да живеят. Как така — освен, викаш, запазването на живота? А на мен може би нищо друго не ми и трябва? Ти какво мислиш, че това е малко? Я какъв храбрец се извъди! Ти вземи поживей като мен в мазе, когато имаш дом, жена, семейство и всички са се отrekli от теб... Ти остави тия работи!

— Почакайте, Горски — каза широкоплещестият.

— Ами, нека той почака! Виж какъв се извъдил! Общество му дай, бази там всякакви...

— Почакай, чичо — каза Доктора. — Не се сърди. Нали виждаш, човекът нищо не разбира... Виждате ли — каза той на Максим, — нашето движение е много разнородно. Нямаме никаква единна политическа програма, а не можем и да имаме — ние убиваме, защото убиват нас. Това трябва да се разбере. Разберете го. Всички ние сме смъртници, малко шансове имаме да оцелеем. И цялата политика при нас всъщност е изместена от биологията. Да оцелеем — ето главното. Така че не ни е до база. И ако сте дошъл с някаква социална програма, нищо няма да постигнете.

— Но каква е всъщност работата? — попита Максим.

— Смятат ни за дегенерати. Откъде е тръгнало това, днес никой вече не помни. Но на Огненосните Творци им е изгодно да ни преследват: това отвлича народа от вътрешните проблеми, от корупцията на финансистите, които грабят пари за военни поръчки и за строеж на кули.

— Това вече е нещо — каза Максим. — Значи в основата на всичко отново са парите. Значи Творците служат на тях. Кого още прикриват те?

— Творците никому не служат. Те са парите. Те са всичко. И между другото са нищо, защото са анонимни и непрекъснато се гризат взаимно... Той да можеше да поговори с Вепъра — обърна се Доктора към широкоплещестия. — Щяха да намерят общ език.

— Добре, за Творците аз ще поговоря с Вепър. А сега...

— С Вепър вече няма да поговорите — злобно каза Мемо. — Него го разстреляха.

— Това е едноръкият — поясни Орди. — Впрочем да, вие би трябвало да знаете...

— Знам — каза Максим. — Но него не го разстреляха. Осъдиха го на каторга за превъзпитаване.

— Не може да бъде — каза широкоплещестият. — Вепър? На каторга?

— Да — каза Максим. — Гел Кетшеф осъдиха на смърт, Вепър — на каторга, а един, който отказа да съобщи името си, го взе цивилният. Предполагам, в контраразузнаването.

И отново всички замълчаха. Доктора отпи от чашата. Широкоплещестият седеше, подпрял глава върху раменете си. Горски от време на време горестно изпъшкваше и жалостиво гледеше Орди. А тя, стиснала устни, беше забила поглед в масата. Това беше мъка и Максим съжаляваше, че е заговорил на тази тема. Беше истинска мъка, и само Мемо в ъгъла не толкова тъгуваше, колкото се страхуваше... „На такива не трябва да се дават картечници — помисли Максим. — Той ще вземе да ни избие всички...“

— Е добре — каза широкоплещестият. — Имате ли още въпроси?

— Имам много въпроси — бавно каза Максим. — Но се страхувам, че в една или друга степен всичките са нетактични.

— Е, какво, може и нетактични.

— Добре, последен въпрос. Какво общо имат тук кулите ПБЗ? С какво ви пречат те? — Всички неприятно се засмяха.

— Ама че глупак — каза Горски — А се репчи — база му дайте...

— Това не е ПБЗ — каза Доктора. — Това е нашето проклятия. Те изобретиха излъчване, с помощта на което създадоха понятието „дегенерат“. Повечето хора като вас например не забелязват това излъчване, сякаш то изобщо не съществува. А нещастното малцинство

поради някакви особености на организма изпитва при облъчването адски болки. Някои от нас — те са единици — могат да търпят болките, други не издържат и започват да крещят, трети губят съзнание, а някои полудяват или умират... Та кулите са излъчватели. Те се включват два пъти в денонощието в цялата страна и нас ни ловят, докато лежим сковани от болка. Плюс това установките с локално действие в патрулните коли... плюс самоходните излъчватели... плюс нередовните лъчеви удари нощем... Ние нямаме къде да се укрием, екраниране не съществува, ние полудяваме, самоубиваме се, правим глупости от отчаяние, измираме...

Доктора млъкна, хвана чашата и на един дъх я изпразни. После яростно започна да дърпа от лулата си, лицето му се кривеше.

— Да-а, а си живеехме преди... — с тъга каза Горски. — Гадове — добави той след кратко мълчание.

— Безсмислено е да му разказвате това — изведнъж каза Мемо. — Та той не знае какво е това. Не може да си представи какво значи всеки ден да чакаш поредния сеанс...

— Добре — каза широкоплещестият. — Щом няма представа, значи няма смисъл да се говори. Птица се изказа за него. Кой друг е „за“ или „против“?

Горски отвори уста, но Орди го изпревари:

— Искам да обясня защо съм „за“. Първо, аз му вярвам. Това вече го казах и може би не е толкова важно, засяга само мен. Но този човек притежава способности, които могат да бъдат полезни за всички. Той умее да лекува не само свои, но и чужди рани... Много по-добре от вас, Докторе, не искам да ви обидя, но...

— Какъв доктор съм аз? — каза Доктора. — Така, съдебна медицина...

— Но това още не е всичко, — продължи Орди. — Той умее да премахва болката.

— Как така? — попита Горски.

— Не знам как прави това. Масажира слепоочията, шепне нещо и болката минава. Мен два пъти ме хвана, когато бях у майка си, и двата пъти той ми помогна. Първия път не особено, но все пак не загубих съзнание както обикновено. А вторият път съвсем нямаше болки...

И веднага всичко се промени. Току-що бяха съдии, току-що решаваха, както им се струваше, въпроса за неговия живот или смърт, и ето че съдиите изчезнаха, останаха измъчени обречени хора, които изведнъж почувствуваха надежда. Гледаха го, сякаш очакваха, че той още сега, незабавно ще унищожи този кошмар, който ги терзаше ежеминутно, всеки ден и всяка нощ много години подред... „Е, какво... — помисли си Максим, — тук поне ще бъда нужен, за да лекувам, а не за да убивам...“ Но кой знае защо тази мисъл не му достави никакво удовлетворение. „Кулите — помисли си той. — Каква гадост... Как може да се измисли такова нещо? Трябва да бъдеш садист, за да го измислиш...“

— Вие наистина ли умеете? — попита Доктора.

— Какво?

— Да премахвате болката...

— Да премахвам... Да.

— Как?

— Не мога да ви обясня. На мен не ми стигат думи, а на вас — знания... Но не разбирам: нима нямате лекарства, някакви болкоуспокояващи препарати?

— За това не помагат никакви лекарства... Освен в смъртоносна доза.

— Слушайте — каза Максим, — аз, разбира се, съм готов да премахвам болката... ще се постарая... Но това не е изход! Трябва да се търси масово средство... Имате ли химици?

— Ние имаме всичко — каза широкоплещестият. — Но тази задача не се решава, Мак. Ако имаше решение, държавният прокурор нямаше да се измъчва от болки като нас. Ако не друг, той щеше да си намери лекарство. А сега преди всеки редовен сеанс той се напива и кисне в гореща вана.

— Нима държавният прокурор е дегенерат? — озадачено попита Максим.

— Според слухове — сухо каза широкоплещестият. — Но ние се отвлякохме. Птица, ти приключи ли? Искат ли някой да каже още нещо?

— Чакай, Генерал — каза Горски. — Че то какво излиза? Че то излиза, че той е наш благодетел, а? Ти и на мен ли можеш да ми премахнеш болките?... Че такъв човек цена няма, аз него от мазето

няма да го пусна! Ами че аз, прощавайте, такива болки имам, че не се трае... А може би той и хапчета ще ни измисли? Нали ще измислиш, а?... Не, господа приятели, мои, такъв човек трябва да се пази...

— Тоест ти си „за“ — каза Генерал.

— Тоест, аз съм толкова „за“, че само да посмее да го пипне някой!...

— Ясно. Вие, Докторе?

— Аз щях да съм „за“ и без това — промърмори Доктора, като пухтеше с лулата. — Моето впечатление е същото, както и на Птица. Засега той още не е наш, но ще стане. Иначе не може. За ония във всеки случай не подхожда. Прекалено е умен.

— Добре — каза Генерал. — Вие, Копито?

— Аз съм „за“ — каза Мемо. — Полезен човек.

— Е, какво — каза Генерал — И аз съм „за“. Много се радвам за вас, Мак. Вие сте симпатично момче и много щеше да ми е жал да ви убивам... — той погледна часовника си. — Дайте да хапнем. Скоро ще започне сеансът и Мак ще ни покаже своето изкуство. Налейте му бира, Горски, и дайте от вашето прехвалено сирене... Копито, вървете да смените Зеления — той не е ял от сутринта.

ГЛАВА ДЕСЕТА

За последно съвещание преди операцията Генерала събра всички в замъка на Двуглавия Кон. Това бяха обрасли с пълзящи растения и трева развалини от извънградски музей, разрушен в годините на войната, диво и уединено място, което гражданите не посещаваха поради близостта на маларийното блато, а сред местните жители то се ползуваше с лошата слава на свърталище на крадци и бандити. Максим и Орди дойдоха пеш. Зеления пристигна с мотоциклет и докара Горски. Генерала и Мемо Копитото вече чакаха в старата канализационна тръба, излизаща право пред блатото. Генерала пушеше, а мрачният Мемо яростно пъдеше комарите с ароматичната пръчица.

— Носиш ли? — попита той Горски.

— Непременно, — отговори Горски и извади от джоба си тубичка с репелент.

Всички се намазаха и Генерала откри съвещанието. Мемо разстла схемата и отново повтори хода на операцията. Всички вече го знаеха наизуст. В един часа през нощта групата се промъква до теленото заграждение и поставя удължени заряди. Горски и Мемо действуват поединично — съответно откъм север и откъм запад. Двойката на Генерала и Орди — от изток. Двойката на Максим и Зеления — откъм юг. Взривовете се извършват едновременно точно в един часа и веднага Генерала, Зеления, Мемо и Горски нахлуват в пробивите със задачата да дотичат до бункера и да хвърлят вътре гранати. Веднага щом огънят от капонира се прекрати или отслабне, Максим и Орди с магнитни мини тичешком отиват до кулата и подготвят взрива, като предварително хвърлят в капонира още по две гранати за по-голяма сигурност. После включват детонаторите, взимат ранените — само ранените! — и бягат на изток през гората към селището, където близо до синорния знак ще чака Малкия с мотоциклет. Тежкоранените се натоварват на мотоциклета, лекоранените и здравите бягат пеш. Явка — къщичката на Горски. На

явката се чака не повече от два часа, след което всички напускат в обичайния ред. Въпроси има ли? Няма? Това е всичко.

Генерала хвърли фасата, бръкна в пазвата си и извади флаконче с жълти таблетки.

— Внимание — каза той. — По решение на щаба операцията частично се променя. Началото на операцията се пренася в 22.00 ч.

— Массаракш! — каза Мемо. — Що за новости?

— Не ме прекъсвайте — каза Генерала. — Точно в десет часа започва вечерният сеанс. Няколко секунди преди него всеки от нас ще вземе по две такива таблетки. После всичко продължава по стария план с едно изключение. Птица ще настъпва като гранатохвъргач заедно с мен. Всички мини ще бъдат у Мак, той ще взриви кулата сам.

— Че как тъй? — замислено попита Горски, разглеждайки схемата. — Тая работа аз не я разбирам. Двадесет и два часа — че това е вечерният сеанс... Аз, прощавайте, като легна, няма и да стана, като чувал ще се валям... Мен, прощавайте, и с кол не можете ме дигна...

— Един момент — каза Генерала. — Повтарям пак: точно в десет часа без десет секунди всички ще вземат болкоуспокояващо. Разбрахте ли. Горски? Ще вземете болкоуспокояващо. Така че към десет часа...

— Аз тия хапчета ги знам — каза Горски. — Две минути облекчения, а после съвсем на възел ще се вържеш... знаем, пробвали сме.

— Тези хапчета са нови — търпеливо каза Генерала. — Те действуват по пет минути. Да дотичаме до бункера и да хвърлим гранатите ще успеем, а останалото ще свърши Мак.

Настъпи мълчание. Те размишляваха. Бавно съобразяващият Горски се ровеше в косата си, прехапал долната си устна. Виждаше се как идеята бавно стига до съзнанието му; той често-често замига, остави на мира косата си, огледа всички с просветнал поглед и се плесна по коленете. Чудесен чичко беше, изранен от живота, без да научи нещо за него. Не му беше нужно нищо друго освен да го оставят на мира, да му позволят да се върне при семейството си. Цялата война бе прекарал в окопите и повече от атомните снаряди се бе страхувал от своя капрал, също такъв селяк, но хитър и голям подлец. Силно обикна Максим, за цял живот му беше благодарен, задето Максим му излекува старата фистула на коляното; оттогава повярва, че докато Максим е с

тях, нищо лошо не може да им се случи. Целия този месец Максим живя в мазето му и всеки път, когато си лягаха, Горски му разказваше една и съща приказка, но всеки път с различен край: „Имало една жаба, толкова глупава, че никой не можел да си представи колко, и почнала тя, глупавата...“ Максим съвсем не можеше да си го представи в кървав бой, макар да му бяха казали, че Горски е опитен и безпощаден боец.

— Новият план дава следните преимущества — говореше Генерала. — Първо, по това време нас не ни очакват. Преимуществото на внезапността. Второ, предишният план е разработен отдавна и доста голяма е опасността, че е известен на противника. Сега ние го изпреварваме. Вероятността за успех се увеличава.

Зеления през цялото време кимаше одобрително. Хищното му лице светеше със злорадо удоволствие, ловките дълги пръсти се свиваха и разпускаха. Той много обичаше всякакви неочаквани събития — беше човек на риска. Миналото му беше тъмно. Крадец и аферист, отгледан от крадци, възпитан от крадци; беше лежал в затвора, откъдето избягал нагло и неочаквано, както и всичко, което правеше; опитвал се да се върне към кражбите, но времената се променили, старите приятелчета не искали да търпят дегенерат между тях, искали да го предадат, но той се изтръгнал и отново избягал, крил се по селата, докато го намерил покойният Гел Кетшеф. Зеления беше умен фантазьор, смяташе, че земята е плоска, а небето твърдо, и именно поради това свое невежество, подклаждано от буйната фантазия, беше може би единственият човек на Обитаемия остров, който като че ли подозираше в Максим не планинец („Виждал съм ги аз тези планинци, всякакви съм ги виждал“), не странна игра на природата („Ние по природа всички сме еднакви, ако ще в затвора, ако ще на свобода“), а направо пришълец от невъзможни места, иззад небесната твърдина например. Той никога не казваше това открито пред Максим, но правеше намеци и се отнасяше към него с почитание, преминаващо в подмазване. „Ти ще ни станеш главен — говореше той — и аз тогава под теб ще се разгърна...“ Как и накъде възнамеряваше да се разгръща, беше свършено неясно, само едно беше ясно: че Зеления много обича всякакви рисковани авантюри и не може да търпи никаква работа. И друго не се харесваше в него на Максим: дивата му първобитна жестокост.

Това беше същата петниста маймуна, само че опитомена и насъскана срещу панцерните вълци.

— Това не ми харесва — мрачно каза Мемо. — Това е авантюра. Без подготовка, без проверка... Не, това не ми харесва.

На него никога нищо не му се харесваше, на този Мемо Грамену по прякор Копито на Смъртта. Никога нищо не го удовлетворяваше и винаги от нещо се страхуваше. Криеха миналото му, защото в съпротивата той отначало заемал твърде висок пост. После веднъж попаднал в лапите на жандармерията и останал жив само по чудо: осакатен от мъчения, бил измъкнат от съседите си по килия, които организирали бягство. След това по законите на съпротивата бил изключен от щаба, въпреки че не предизвиквал никакви подозрения. Бил назначен за помощник на Гел Кетшеф, два пъти участвувал в нападения срещу кули, лично унищожил няколко патрулни коли, проследил и собственоръчно застрелял командира на една от бригадите на Легиона, имаше известност като човек с фантастична смелост и отличен картечар. Вече се готвели да го направят ръководител на група в някакво градче на югозапад, но точно тогава групата на Гел била заловена. Както и преди, Копитото не беше под подозрение, дори го назначиха за ръководител на нова група, но изглежда през цялото време той чувствуваше, че го гледат накриво и това беше напълно възможно: в съпротивата не обичаха хора, на които прекалено много им върви. Беше мълчалив, придирчив, добре познаваше науката на конспирацията и изискваше безусловно изпълнение на всичките ѝ правила, дори и най-незначителните. На общи теми никога с никого не разговаряше, занимаваше се само с работите на групата и успя да я снабди с всичко: и с оръжие, и с продукти, и с пари, и с добра мрежа от явки, и дори с мотоциклет. Към Максим се отнасяше без особена любов. Това се чувствуваше и Максим не знаеше защо, а не му се искаше да пита: Мемо не беше от онези, с които е приятно да откровеничиш. Може би работата беше там, че Максим единствен чувствуваше вечния му страх — на останалите не можеше и да им дойде на ум, че мрачното Копито на Смъртта, разговарящ на равна нога с които и да е представители на щаба, един от създателите на съпротивата, може да се бои от нещо.

— Не разбирам подбудите на щаба — продължаваше Мемо, размазвайки с отвращение по шията си нова порция репелент. — Знам

този план едва ли не от сто години. Сто пъти искаха да го пробват и сто пъти се отказваха, защото това е почти сигурна смърт. Докато няма излъчване, ние все още имаме шанс в случай на неуспех поне да се измъкнем и да се опитаме да ударим на друго място. — А тук — една грешка, и с всички ни е свършено. Странно, че в щаба не разбират такива елементарни неща.

— Ти не си съвсем прав, Копито — възрази Орди. — Сега имаме Мак. Ако се провали нещо, той ще съумее да ни измъкне и може би дори ще успее да взриви кулата.

Тя лениво пушеше, загледана в далечината към блатото — суха, спокойна, на нищо не се учудваше и на всичко беше готова. У хората предизвикваше плахост, защото виждаше в тях само повече или по-малко подходящи механизми за изстребление. Цялата беше като на длан — нито в миналото, нито в настоящето, нито в бъдещето ѝ имаше тъмни петна. Произлизаше от интелигентно семейство, баща ѝ беше загинал през войната, майка ѝ и досега работеше като учителка в село Патици, самата Орди също бе работила като учителка, докато не я изгонили от училището като дегенератка. Тя се укривала, опитала се да избяга в Хонти, срещнала в чужбина Гел, който нелегално превозвал оръжие, и той я направил терористка. Отначало работела от чисто идейни съображения — борба за справедливо общество, където всеки има свободата да мисли и върши това, което иска и може, но преди седем години жандармерията открила следите ѝ, отвлякла детето ѝ за да я застави да предаде себе си и мъжа си. Щабът не ѝ разрешил да се яви: тя знаеше прекалено много; за детето си нищо повече не беше чувала и го смяташе за мъртво, въпреки че тайно не вярваше в това; и вече седем години я движеше преди всичко омразата. Смъртта на мъжа си понесе удивително спокойно, макар че много го обичаше. Явно още дълго преди ареста тя просто бе свикнала с мисълта, че за нищо в този свят не следва да се държиш прекалено здраво. И сега беше, както Гел пред съда — жив мъртвец, но много опасен мъртвец.

— Мак е новак — мрачно каза Мемо. — Кой може да гарантира, че няма да се обърка, оставайки сам? На това е смешно да се разчита. Смешно е да се отхвърля стария, добре пресметнат план само защото имаме новака Мак. Аз казах и повтарям: това е авантюра.

— Абе остави тая работа, началство — каза Зеления. — Ако ме питаш мене, дали ще е стария, дали ще е новия план — все е авантюра.

Че как иначе? Без риск не може, а с тия хапчета рискът е по-малко. Ами че те там под кулата ще се шашнат, когато в десет часа им се изтресем. Те там в десет часа сигурно къркат ракия и песнички си пеят; ние ще им се изтресем, а на тях може и автоматите да не са им заредени и самите те ще се въргалят пияни... Не, мене ми харесва. Нали Мак?

— Аз, такова, също... — каза Горски. — Аз мисля какво? Ако такъв план дори на мене ми е чуден, то на легионерите съвсем... Вярно вика Зеления: ще се шашнат там... Пък и пет минути по-малко ще се мъчим, а там току-виж Мак срутил кулата и съвсем ще стане хубаво. Ами че това е хубава работа! — изведнъж каза той, сякаш озарен от нова идея. — Ами че никой преди нас кули не е събарял, всички само се перчат, а ние първи... Пък докато тая кула е оправят, колко време ще мине? Поне месец ще поживеем човешки... без тия гадни пристъпи...

— Боя се, че не ме разбрахте, Копито — каза Генерала. — В плана нищо не се променя, ние само нападаме неочаквано, усиляваме атаката за сметка на Птица и донякъде променяме реда на отстъплението.

— А ако ти се страхуваш, че Мак няма да може да ни измъкне всичките — все така лениво произнесе Орди, загледана в блатото, — то не забравяй, че ще му се наложи да мъкне един, най-много двама, а той е силно момче.

— Да — каза Генерала докато я гледаше, — това е вярно...

Генерала беше влюбен в Орди. Никой освен Максим не виждаше това, но Максим знаеше, че тази любов е стара, безнадеждна, започнала още преди смъртта на Гел, а сега беше станала още по-безнадеждна, ако това изобщо е възможно. Генерала не беше генерал. Преди войната бе работил в завод на конвейер, после попаднал в школата за субалтерн-офицери, воювал в пехотата и излязъл от войната с чин ротмистър. Добре познаваше ротмистър Чачу, имаше с него някакви сметки (бунт в някакъв полк веднага след войната) и отдавна и безуспешно го преследваше. Беше в щаба на Съпротивата, но често взимаше участие в практическите операции като добър боец и знаещ командир. Да работи в Съпротивата му харесваше, но не си представяше добре какво ще се прави след победата. Впрочем, той и не вярваше в победа. Войник по рождение, лесно се приспособяваше към

всякакви условия и никога не прогнозираше за повече от десет-двадесет дни напред. Собствени идеи нямаше, нещичко беше възприел от едноръкия, нещичко беше заимствувал от Кетшеф, нещичко му бяха внушили в щаба, но централно място в съзнанието заемаше онова, което му бяха набили в школата за младши офицери. Затова в теориите си той изказваше странна смесица от възгледи: властта на богатите трябва да се свали (това от Вепъра, който в представата на Максим беше нещо като социалист или комунист), начело на държавата да се поставят инженери и техници (това от Кетшеф), градовете да се разрушат и да се живее в единство с природата (някакъв щабен мислител-буколист) и всичко това може да се постигне само чрез безпрекословно подчинение на заповедите на вишестоящите командири — и по-малко бърборене на отвлечени теми! Два пъти Максим имаше сблъсквания с него. Беше му съвършено неясно защо трябва да се разрушават кулите, да се губят при това смели другари, време, средства, оръжие, когато след десет-дванадесет дни кулата отново ще бъде възстановена и всичко ще тръгне както преди, с тази разлика, че населението на околните села с очите си ще се убеди колко дяволски гнусни са дегенератите. Генерала така и не успя да му обясни както трябва смисъла на диверсионната дейност. Дали криеше нещо или сам не разбираше защо е нужно това, но всеки път повтаряше едно и също: заповедите не се обсъждат, всяко нападение срещу кулите е удар по врага, хората не бива да се възпират от активни действия, иначе ненавистта им ще се вкисне и няма вече да има за какво да живеят... „Трябва да се търси Центъра! — настояваше Максим. — Трябва да се удари Центъра, да се съсредоточат всички сили за това! Що за глави имат вашите в щаба, щом не разбират толкова просто нещо?“ „Щабът знае какво прави — тежко отвърщаше Генерала, като вирваше брадичка и високо вдигаше вежди. — В нашето положение дисциплината е преди всичко, и дай да работим без селско своеволие. Мак, всяко нещо с времето си, ще получиш и твоя Център, ако доживееш...“ Впрочем, към Максим той се отнасяше с уважение и охотно прибъгваше до услугите му, когато лъчевите удари го застигаха в мазето на Горски...

— Все едно аз съм против — упорито каза Мемо. — А ако ни покосят с картечен огън? Ако не успеем за пет минути, а ни потрябват шест? Безумен план. И винаги е бил безумен.

— Удължени заряди ние прилагаме за пръв път — каза Генерала, с усилие откъсвайки погледа си от Орди. — Но дори и ако вземем предишните способности за нахлуване, съдбата на операцията се определя в срок от три-четири минути. Ако успеем да ги заварим неподготвени, ще ни остане една или дори две минути в запас.

— Две минути е много време — каза Горски. — Аз тях за две минути с голи ръце ще ги издуша. Само да стигнем...

— Да стигнем... да-а... — с някаква зловеща мечтателност провлачи Зеления. — Нали, Мак?

— Нищо ли не искаш да кажеш, Мак — попита Генерал.

— Вече ви казах. Новият план е по-добър от стария, но въпреки това е лош. Дайте аз да свърша всичко сам. Рискувайте.

— Стига за това — раздразнено каза Генерала. — За това — толкоз. Някакви съществени забележки имаш ли?

— Не — каза Максим.

Вече съжаляваше, че отново е започнал този разговор.

— Откъде се появиха новите таблетки? — изведнъж попита Мемо.

— Предишните са — каза Генерала, — но Мак успя малко да ги подобри.

— Ах, Мак значи...

Копито произнесе тези думи с такъв тон, че на всички им стана неловко. Думите му можеха да бъдат разбрани така: новак, при това не съвсем наш, при това дошъл от страната на ония — дали няма тук засада, такива неща са ставали...

— Да — рязко каза Генерала. — И стига разговори. Заповед на щаба. Благоволи да се подчиниш, Копито!

— Аз се подчинявам — каза Мемо, свивайки рамене. — Против съм, но се подчинявам. Къде ще се дядна...

Максим тъжно ги гледаше. Те седяха пред него напълно различни — в обикновени условия навярно не би им дошло на ум, че нещо може да ги събере заедно: бивш фермер, бивш престъпник, бивша учителка... Това, което възнамеряваха да направят, беше безсмислено; само след няколко часа повечето от тях ще бъдат мъртви, а в света нищо няма да се промени, само тези, които ще останат живи, в най-добрия случай ще получат кратка почивка от адските болки, но те ще бъдат изранени, измъчени от бягството, ще ги преследват с

кучета, ще бъдат принудени да се крият в задушни дупки, а после всичко ще започне отначало. Да се действува на тяхна страна беше глупаво, но да ги напусне беше подло, и той беше принуден да избере глупостта. А може би тук у тях въобще не е възможно иначе и ако искаш да направиш нещо, ще трябва да минаваш през глупост, през безсмислено пролята кръв, а може би и през подлостта ще трябва да минеш. Жалък човек... глупав човек... подъл човек... А какво друго можеш да очакваш от човека в такъв жалък, глупав и подъл свят? Трябва само да се помни, че глупостта е следствие от безсилието, а то произтича от невежеството, от незнанието за правия път... Но не е възможно сред хилядите пътища да не се намери поне един верен! „По един път вече минах — мислеше Максим, — но той не беше верният. Сега трябва да мина и по този, макар отсега да е ясно, че и той не е верен. И може би още много пъти ще ми се наложи да вървя по криви пътища и да попадам в задънени улици. Но пред кого се оправдавам всъщност сега? И защо? Те ми харесват, аз мога да им помогна — ето всичко, което ми трябва да знам сега...”

— Сега ще се разотидем — каза Генерала. — Копито ще върви с Горски, Мак със Зеления, аз с Птица. Среца в девет нула нула при синорния знак, ще вървите само през гората, избягвайте пътеките. Двойките да не се разделят, всеки отговаря за всеки. Вървете. Сега първи да си тръгнат Мемо и Зеления.

Той събра фасовете върху парче хартия, зави ги и ги пхна в джоба си.

Горски потри колене.

— Кокалите ме болят — съобщи той. — На дъжд е. Хубава нощ ще бъде, тъмна...

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

От края на гората до телената ограда трябваше да се пълзи. Отпред пълзеше Зеления, влачеше пръта с удължения заряд и едва чуто псуваше бодлите, които се забиваха в дланите му. Максим пълзеше след него и придърпваше чувала с магнитните мини. Небето беше покрито с облаци, ръмеше. Тревата беше мокра, още в първите минути те прогизнаха до кости. През дъжда не се виждаше нищо. Зеления се ориентираше по компас и нито веднъж не се отклони — опитен човек... После силно замириса на мокра ръжда и Максим видя три реда телена ограда, а зад нея — неясната решетеста грамада на кулата; повдигайки глава, различи в основата на кулата ниско съоръжение с правоъгълни очертания. Това беше капонирът, където пазеха трима legioneri с картечница. През шумоленето на дъжда едва доловимо долитаха гласове, после там запалиха кибритена клечка и слаба жълта светлина озари дългата амбразура.

Зеления, псувайки шепнешком, пъхаше пръта под оградата.

— Готово — прошепна той. — Пълзи назад.

Те отпълзяха на десетина крачки и зачакаха. Зеления стиснал в ръка шнура на детонатора гледаше светещите стрелки на часовника. Тресеше го. Максим чуваше как трака със зъби и сподавено въздиша. Максим също трепереше. Бръкна в чувала и пипна мините — те бяха грапави и студени. Дъждът се усили, шумът му заглушаваше сега всички звуци. Зеления се повдигна на четири крака. През цялото време шепнеше нещо — като че ли се молеше или псуваше.

— Е, гадове! — каза изведнъж той и рязко дръпна с дясната ръка.

Чу се пукането на капсула, съскане, и пред тях изригна изпод земята облак от ален пламък, и също такъв облак изригна далеч вляво, гърмът удари в ушите, посипа се гореща мокра земя, разкъсана тлееща трева, някакви нажежени парченца. Зеления се хвърли напред, закрепя с чужд глас и изведнъж стана светло като ден, по-светло от ден, ослепително светло! Максим стисна очи и вътрешно изстина, в главата се мярна мисъл: „Всичко е свършено“, но изстрели нямаше, тишината продължаваше, не се чуваше нищо освен шумолене и съскане.

Когато Максим отвори очи, той видя през ослепителната светлина сивия бункер, широкия пробив в телената мрежа и някакви хора, много мънички и самотни в огромното празно пространство около кулата. Те тичаха с всички сили към капонира, тичаха мълчаливо, спъваха се, падаха, отново скачаха и продължаваха да тичат. После прозвуча жален стон и Максим видя Зеления, който не тичаше, а седеше, олюлявайки се, в тревата малко зад оградата, хванал главата си с ръце. Максим се хвърли към него, откъсна ръцете му от лицето, видя изцъклени очи и пяна на устните... А изстрели все нямаше; мина сякаш цяла вечност, а бункерът мълчеше. И изведнъж оттам гръмна познатата песен.

Максим повали по гръб този нехайник, ровеше се с една ръка в джоба си и се радваше, че Генерала е толкова недоверчив и за всеки случай даде и на него болкоуспокояващи хапчета. Разтвори сгърчената устна на Зеления и пъхна хапчетата дълбоко в хъркащото гърло. После хвана автомата му и се обърна, търсейки източника на светлината, откъде е тя, защо има толкова светлина, не трябваше да има толкова светлина... Изстрели все нямаше, самотните хора продължаваха да тичат, единият беше съвсем близо до бункера, вторият малко изоставаше, а третият, който тичаше отдясно, изведнъж падна и се претърколи през глава. „О, как врагът ридае!...“ — ревяха в бункера, а светлината струеше някъде отгоре, от десетина метра височина — навярно от кулата, която сега не можеше да се види. Пет или шест ослепително сини диска. Максим вдигна автомата, натисна спусъка и саморъчно правеният автомат — малък, неудобен, непривичен — се заблъска в ръцете му. И сякаш в отговор засвяткаха червени пламъчета в амбразурата на бункера, и изведнъж автоматът беше изтръгнат от ръката му, той още не беше улучил нито един от ослепителните кръгове, а Зеления вече му изтръгна автомата, хвърли се напред и веднага падна, препъна се на равно място...

Тогава Максим легна и запълзя обратно към чувала си. Отзад трескаво трещяха автомати, кънтящо и страшно ревеше картечница, най-сетне избухна граната, втора, после две наведнъж и картечницата млъкна; трещяха само автоматите, отново загърмяха взривове, някой нечовешки заквича — и стана тихо. Максим хвана чувала и хукна. Над бункера се вдигаше стълб от дим, миришеше на изгоряло и барут, наоколо беше светло и пусто, само черен прегърбен човек се влачеше

край самия капонир, придържайки се с ръка за стената; добра се до амбразурата, хвърли нещо вътре и се строполи. Амбразурата се озари с червена светлина, долетя взрив и отново всичко утихна...

Максим се спъна и едва не падна. След няколко крачки отново се спъна и едва тогава забеляза, че от земята стърчат колчета, дебели къси колчета, скрити в тревата... „Ето какво било... Ето значи как било тук... Ако Генерала ме беше пуснал сам, аз веднага щях да си разбия краката и сега щях да лежа мъртъв върху тези гнусни ехидни колчета... Самохвалко... Невежа...“ Кулата беше вече съвсем близо. Той тичаше и гледаше под краката си, беше сам и не му се искаше да мисли за останалите.

Дотича до огромната желязна лапа и хвърли чувала. Искаше му се още сега да прилепи тежката грапава пита към мокрото желязо, но трябваше първо да огледа бункера... Желязната врата беше открехната, от нея се показваха лениви огнени езичета, на стъпалата лежеше легионер — тук всичко беше свършено. Максим заобиколи бункера и намери Генерала. Генерала седеше, облегат на бетонната стена; очите му бяха безсмислени и Максим разбра, че срокът на действие на таблетките е минал. Той се огледа, взе Генерала на ръце и тръгна подалеч от кулата... На двадесетина крачки от нея лежеше Орди с граната в ръка. Лежеше по очи, но Максим веднага разбра, че тя е мъртва. Започна да търси по-нататък и откри Горски, също мъртъв. И Зеления също беше убит и нямаше до кого да положи живия Генерал...

Той вървеше по полето, хвърляше много черна сянка, беше оглушал от всички тези смърти, макар и само преди минута да мислеше, че е бил готов за тях, и нямаше търпение да се върне и да взриви кулата, за да завърши това, което те бяха започнали, но първо трябваше да провери как е Копито. Откри Мемо до самата ограда. Мемо беше ранен и явно се беше мъчил да изпълзи до оградата, докато не бе загубил съзнание. Максим положи Генерала до него и отново затича към кулата. Странно му беше от мисълта, че сега тези нещастни двеста метра могат да бъдат изминати спокойно и без никаква опасност.

Започна да слага мини по опорите, по две на всяка за по-сигурно. Бързаше; имаше време, но Генерала губеше кръв, Мемо също, а някъде по шосетата вече се носеха камиони с легионери, Гай беше вдигнат по тревога и сега се друсаше по паважа до Панди, а в околните села

хората вече се бяха събудили, мъжете хващаха пушки и брадви, децата плачеха, а жените проклинаха кървавите шпиони, заради които няма нито сън, нито спокойствие. С цялата си кожа Максим чувствуваше как мократа тъмнина наоколо оживява, раздвижва се, става страшна и опасна...

Детонаторите бяха нагласени за пет минути; той ги включи поред и хукна обратно, към Генерала и Мемо. Нещо му пречеше, той спря, потърси с поглед и разбра: Орди. Бегом, гледайки пред краката си, за да не се спъне, се върна при нея, вдигна на рамо лекото ѝ тяло и отново бегом, гледайки пред краката си, за да не се спъне — към оградата, към северния пробив, където се измъчваха от болки Генерала и Мемо, но вече малко им оставаше да се измъчват...

И ето, изпълни се безсмислената мечта на терористите. Бързо, една след друга, изтрещяха мините, дим обви основата на кулата, ослепителните светлини изчезнаха, стана непрогледно тъмно и в тъмнината нещо заскърца, загърмя, разтресе земята, подскочи с дрънчене и отново разтърси земята.

Максим погледна часовника си. Беше десет и седемнадесет. Очите свикнаха с тъмнината, отново различиха разкъсаната ограда и кулата. Тя лежеше встрани от още горящия капонир, разперила разкривените си от взрива опори.

— Кой е тук? — изхърка Генерала и се размърда.

— Аз — каза Максим. Наведе се. — Трябва да бягаме. Къде сте ранен? Можете ли да вървите?

— Чакай — каза Генерала. — А кулата?

— Кулата е готова — произнесе Максим. Орди лежеше на рамото му и той не знаеше как да каже за нея.

— Не може да бъде — каза Генерала и се приповдигна. — Массаракш! Нима наистина?... — той се засмя и легна отново. — Слушай, Мак, аз нещо не мога да съобразявам... Колко е часът?

— Десет и двадесет.

— Значи вярно... Ние я довършихме... Браво, Мак... Чакай, кой е тук до мен?

— Копито — каза Максим.

— Диша. Чакай, кой още е жив? Кого носиш?

— Орди — с труд отговори Максим.

Няколко секунди Генерала мълча.

— Орди... — нерешително произнесе той и стана, олюлявайки се. — Орди — повтори и докосна с длан бузата ѝ.

Известно време мълчаха. После Мемо дрезгаво попита:

— Колко е часът?

— Десет и двадесет и две — каза Максим.

— Къде сме?

— Трябва да бягаме.

Генерала се обърна и тръгна към пробива. Максим се наведе, вдигна тежкия Мемо на другото си рамо и тръгна след него. Догони го, но Генерала спря.

— Само ранените — каза той.

— Аз мога и двамата.

— Изпълнявайте заповедта. Само ранените.

Протегна ръце и стенейки от болка, свали тялото на Орди от рамото на Максим. Не можа да удържи и веднага го положи на земята.

— Само ранените — каза той със странен глас. — Бегом... марш!

— Къде сме — попита Мемо. — Кой е тук? Къде сме?

— Дръжте се за колана ми — каза Максим и затича.

Мемо извика и се отпусна. Главата му се люшкаше, ръцете също, краката удряха Максим по гърба. Генерала, дишайки шумно и дрезгаво, тичаше по петите му, хванал колана.

Тичешком навлязоха в гората. Мокри клони зашибаха лицето. Максим отбягваше дърветата, изскачащи отпред, прескачаше появяващите се внезапно пънове — това се оказа по-трудно, отколкото предполагаше, той вече не беше същият като преди, и въздухът не беше същият, и въобще всичко беше не както трябва, всичко беше неправилно, всичко беше ненужно и безсмислено. Отзад оставаха прекършени храсти и кървава следа, и миризма, а пътищата отдавна вече са блокирани, кучетата късат каишките си, ротмистър Чачу с пистолет в ръка, грачейки команди, тромаво тича по асфалта, прескача канавката и пръв нахлува в гората. Отзад остава глупавата повалена кула и обгорените легионери, и тримата мъртви, вече вкочанявали другари, а тук имаше двама ранени, полумъртви, нямащи почти никакви шансове — и всичко заради една кула, една глупава, безсмислена, мръсна, ръждива кула, една от хилядите... „Повече на никого няма да позволя да прави такива глупости. Не, ще им кажа: Аз видях това... Колко кръв за купчина безполезно ръждиво желязо, един

млад глупав живот за ръждиво желязо, един стар глупав живот за жалката надежда поне няколко дни да поживее човешки, и една разстреляна любов — дори не за желязо, дори не за надежда... Ако искате просто да оцелеете, ще им кажа, защо тогава толкова просто, толкова евтино умирате?... Массаракш, аз повече няма да им позволя да умират, аз ще ги науча да живеят! Какъв тъпак съм, защо се съгласих на това, как можах да им позволя да извършат това?“

Той стремглаво изскочи на черния път, носейки Мемо на рамо, влачейки Генерала под мишница, огледа се. — Малкия вече тичаше откъм синорния знак, мокър, миришец — пот и страх.

— Това ли са всички? — попита той с ужас и Максим му беше благодарен за този ужас.

Те домъкнаха ранените до мотоциклета, пхнаха Мемо в коша, сложиха Генерала на задната седалка и Малкия го превърза с колан към себе си. В гората още беше тихо, но Максим знаеше, че това не значи нищо.

— Напред — каза той. — Не спирай, пробивай...

— Знам — каза Малкия. — А ти?

— Ще се постарая да ги отвлека. Не бой се, ще избягам.

— Безнадеждно е — с мъка каза Малкия, дръпна стартера и мотоциклетът запърпори. — Поне кулата съборихте ли? — извика той.

— Да — каза Максим и Малкия се понесе.

Останал сам, Максим няколко секунди стоя неподвижно, после се хвърли обратно в гората. На първата попаднала му полянка смъкна куртката си и я хвърли в храстите. После бегом се върна на пътя и известно време тича с всички сили в посока към града; спря, откачи от колана си гранатите, разхвърли ги по пътя, промъкна се през храстите от другата страна, стараяйки се да прекърши повече клонки, хвърли зад тях носната си кърпа и едва тогава побягна през гората, настройвайки се на равния ловен бяг, с който му предстоеше да измине десет или петнадесет километра.

Тичаше, без да мисли за нищо, само следеше да не се отклонява от югозападната посока и избираше местата, където да стъпи. Два пъти пресече пътища, първия път — селски, който беше празен, втория — Единадесето шосе, където също нямаше никой, но там за пръв път чу кучешки лай. Не можа да определи какви са тези кучета, но за всеки

случай направи голяма обиколка и след час и половина се оказа сред магазините на градската сортировъчна гара.

Тук светеха фенери, жално свиреха локомотиви, сновяха хора. Тук навярно още не знаеха нищо, но беше опасно да продължава да тича — можеха да го вземат за крадец. Той забави крачка, а когато край него тежко се повлече към града товарен влак, скочи на първата платформа с пясък, залегна и така пътува чак до бетоновия завод. Там скочи, отърси пясъка, зацапа малко ръцете си с мазут и започна да мисли — какво да прави по-нататък.

Да се промъква до къщата на Горски нямаше никакъв смисъл, а това беше единствената близка явка. Можеше да се опита да пренощува в село Патици, но това беше опасно — ротмистър Чачу знаеше този адрес и освен това на Максим му беше страшно да си представи как ще се появи пред старата Илли и ще ѝ разкаже за смъртта на дъщеря ѝ. Нямаше къде да отиде. Той влезе в мизерна нощна кръчмичка за работници, хапна кренвирши, изпи чаша бира, подремна, облегнат на стената. Всички тук бяха като него — мръсни и уморени работници, приключили смяната и изпуснали последния трамвай. Присъни му се Рада и насън той си помисли, че Гай навярно е в хайката и това е добре. А Рада го обича и ще го приеме, ще му даде да се преоблече и измие; у тях трябва да е останал неговият граждански костюм, онзи същия, който му беше дал Фанк... А сутринта ще заmine на изток, където се намира втората явка... Той се събуди, хвърли на масата смачкана банкнота и излезе.

По улиците нямаше хора, само пред къщата видя човек — беше портиерът, който седеше на табуретката си във входа и спеше. Максим внимателно мина край него, качи се по стълбите и позвъни така, както звънеше винаги. Зад вратата беше тихо, после нещо скръцна, чуха се стъпки и вратата се откряна. Той видя Рада.

Тя не извика, само зацъхна и притисна длан към устата си. Максим я прегърна, притисна я до себе си и я целуна; имаше чувството, че се е върнал в своя дом, където отдавна са престанали да го очакват. Затвори зад себе си вратата; двамата тихо влязоха в стаята и Рада веднага заплака. В стаята всичко беше като преди, само дето го нямаше неговото диванче, а на леглото седеше Гай по нощница и слисано гледаше Максим с изплашени и учудени очи. Така минаха няколко минути, Максим и Гай се гледаха, а Рада плачеше.

— Массаракш — най-сетне каза безпомощно Гай. — Ти жив ли си? Не си ли мъртъв?

— Здравей, приятелю — каза Максим — Жалко, че си в къщи. Не исках да те подвеждам. Ако кажеш, ще си отида веднага.

И в същия миг Рада силно се вкопчи в ръката му.

— Ни-къ-де! — задавено каза тя. — За нищо на света! Никъде няма да отиваш... Нека се опита... Тогава и аз... Няма и да гледам...

Гай хвърли одеялото, стъпи на пода и се приближи до Максим. Докосна раменете му, ръцете, изцапа се с мазут, потърка челото си и също го изцапа.

— Нищо не разбирам... — каза той. — Ти си жив... Откъде се взе? Рада, стига си ревала... Да не си ранен? Ужасно изглеждаш... ето, кръв...

— Не е моя — каза Максим.

— Нищо не разбирам — повтори Гай. Слушай, та ти си жив! Рада, иди стопли вода! Събуди стареца, вземи от него водката...

— Тихо — каза Максим. — Не вдигайте шум, преследват ме.

— Кой? Защо? Ама че глупост... Рада, дай му да се преоблече!... Мак, ти седни, седни... Или може би искаш да легнеш? Как се получи така? Защо си жив?...

Максим внимателно приседна на ръба на стола, сложи ръце на коленете си, за да не изцапа нищо и, гледайки двамата, за последен път гледайки ги като приятели, усещайки дори известно любопитство — какво ще стане после — каза:

— Ами че аз сега съм престъпник, приятели. Току-що взривих една кула.

Той не се учуди, че веднага го разбраха, мигновено разбраха за каква кула става дума и не задаваха въпроси. Рада само стисна ръце, без да откъсва поглед от него, а Гай изпъшка, с привичен жест се почеса с две ръце, отмести очи и каза с досада:

— Глупак. Решил да отмъсти, видите ли... На кого отмъщаваш? Ех, смахнат си беше и такъв си остана. Като дете... Е добре. Нищо не си казал, нищо не сме чули. Добре... Нищо не искам да знам. Рада, иди стопли вода. И не вдигай там шум, не буди хората... Събличай се — строго каза той на Максим. — Изплескал си се като дявол някакъв, къде си се пъхал?

Максим стана и започна да се съблича. Хвърли мръсната мокра рубашка (Гай видя белезите от куршумите и шумно преглътна), с отвращение смъкна безобразно мокрите ботуши и панталони. Дрехите бяха в черни петна; когато се освободи от тях, Максим почувствува облекчение.

— Е, това е чудесно — каза той и отново седна. — Благодаря ти, Гай. Аз няма да остана дълго, само до сутринта, после ще си отида...

— Портиерът видя ли те? — мрачно попита Гай.

— Не, спеше.

— Спеше... — каза Гай със съмнение. — Той, знаеш ли... Е, може пък наистина да е спал. Нали все някога трябва да спи...

— Защо си в къщи?

— Градска отпуска.

— Каква градска отпуска? Сега сигурно целият Легион е извън града...

— А аз вече не съм легионер — каза Гай с крива усмивка. — Изритаха ме от Легиона, Мак. Сега съм всичко на всичко армейски капрал, уча селяндурите кой крак е ляв, кой е десен. Като ги обуча — айде на хонтийската граница, в окопите... Такива работи, Мак.

— Заради мен ли? — тихо попита Мак.

— Ами как да ти кажа... Общо взето да.

Те се спогледаха, Гай отмести очи. Максим изведнъж помисли, че ако Гай сега го издаде, сигурно ще се върне в легиона и в своята задочна офицерска школа; и си помисли също, че само преди някакви си два месеца такава мисъл изобщо не би му дошла в главата. Стана му неприятно, прииска му се още сега, незабавно да си отиде, но в този момент дойде Рада и го повика в банята. Докато се миеше, тя му стопли ядене, свари чай, а Гай седеше на предишното място, подпрял лице върху юмруците си, и на лицето му беше изписана мъка. Не питаше за нищо, изглежда се страхуваше да чуе нещо страшно, нещо, което ще пробие последната линия на отбраната му, ще пререже последните нишки, които все още го съединяват с Максим. И Рада не питаше за нищо, навярно не ѝ беше до това; тя не сваляше очи от него, не пускаше ръката му и от време на време изхлипваше — страхуваше се, че той, любимият, изведнъж ще изчезне... Ще изчезне и никога вече няма да се появи. И тогава Максим — малко време оставаше — остави недопитата чаша и започна да разказва сам.

Разказа как му помогнала майката на терористката, как се срещнал с дегенератите, кои са те наистина и защо са „дегенерати“, и какво представляват кулите, каква дяволска, отвратителна измишльотина са тези кули. Разказа за това, което беше станало тази нощ, как хората тичаха срещу картечницата и падаха един след друг, как рухна тази отвратителна купчина мокро желязо и как той носеше мъртвата жена, на която бяха отнели детето и бяха убили мъжа...

Рада слушаше жадно, Гай в края на краищата също се заинтересува, дори започна да задава въпроси — ехидни, зли, глупави и жестоки — и Максим разбра, че той не вярва на нищо, че всичко се отблъсква от съзнанието му като вода от масло, че му е неприятно да слуша всичко това и той едва се сдържа да не прекъсне Максим. И когато Максим свърши, той каза с неприятна усмивка:

— Добре са те водили за носа.

Максим погледна Рада, но тя отмести очи и, хапейки устните си, нерешително произнесе:

— Не знам... Може наистина да е имало една такава кула... Разбираш ли, Мак, това просто не може да бъде, това, което разправяш...

Тя говореше с тихо замиращо гласче, не искаше явно да го обиди, умоляващо го гледаше в очите, галеше рамото му, а Гай изведнъж освирепя и започна да говори, че това е глупаво, че Максим просто не си представя колко такива кули има в страната, колко се строят ежегодно — ежедневно — и какво излиза, че всички тези милиарди се хвърлят само за да може два пъти дневно да причиняват неприятности на жалка шепа изроди?!

— Само за охрана колко пари отиват — добави той след кратка пауза.

— За това вече мислих — каза Максим. — Навярно наистина не е толкова просто. Но хонтийските пари тук нямат нищо общо... И аз самият видях — когато кулата падна, на всички тях им олекна. А що се отнася до ПБЗ... Разбери, Гай, за противовъздушна защита кулите са прекалено много. За да се защити въздушното пространство, е нужно много по-малко. И за какво е нужна ПБЗ на южната граница? Нима диваците имат балистични ракети?

— Там има много неща — каза злобно Гай. — Нищо не знаеш ти, а на всичко вярваш... Прощавай, Мак, но ако това не беше ти...

Всички сме прекалено доверчиви — горчиво добави той.

Максим повече не искаше да спори и изобщо да разговаря на тази тема. Започна да разпитва как живеят, къде работи Рада, защо не е почнала да учи, как е чичото, как са съседите... Рада се оживи, започна да разказва, после се сепна, събра мръсните съдове и отиде в кухнята. Гай се почеса с две ръце, погледна към тъмния прозорец, после се реши и започна сериозен мъжки разговор.

— Ние те обичаме — каза той. — И аз, и Рада, макар че си човек неспокоен и всичко заради теб ни тръгна не както трябва. Но виждаш нали в какво е работата: Рада не просто се отнася добре към теб, не те обича просто така, разбираш ли, а... как да ти кажа... е, ти разбираш... харесваш й, през цялото време все плачеше за теб, а първата седмица дори се разболя. Тя е хубаво момиче, домакиня, много мъже я заглеждат, и нищо чудно... Не знам как ти се отнасяш към нея, но знаеш ли какво ще те посъветвам? Остави тия глупости, не са за теб, не са за твоя акъл, сам ще загинеш и на много невинни хора ще объркаш живота... Умряла работа е това. По-добре си върви обратно в планините, намери своите, ако с главата не си спомниш, сърцето ще ти подскаже къде ти е родината... Там никой няма да те търси, ще се устроиш, ще заживееш — ела тогава пак, вземи Рада и всичко ще бъде чудесно. А може би ние дотогава и с хонтийците ще свършим, Пандея ще я притиснем по-здраво, ще настъпи най-послед мир и ще заживеем като хора...

Максим го слушаше и си мислеше, че ако наистина беше планинец, навярно така и щеше да постъпи: ще се върне в родината си и тихичко ще заживее с младата си жена, ще забрави за всички тези ужаси, за сложностите. Не, нямаше да забрави за тях, а щеше да организира такава отбрана, че чиновниците на Творците да не смеят да си покажат носа там; а ако се появят legioneri, ще се бие пред родния праг до последния дъх... „Само че аз не съм планинец. Нямам какво да правя в планините, моята работа е тук, и аз нямам намерение да търпя всичко това... Рада? Е какво, Рада... Ако наистина ме обича, ще разбере, ще трябва да разбере... не искам да мисля за това сега, не искам да обичам, не е време за любов...“

Той се замисли и не веднага осъзна, че в дома нещо се е променило. Някой ходеше в коридора, някой шепнешком разговаряше зад стената. Изведнъж от коридора се чу шум, Рада отчаяно извика:

— Мак!... — и млъкна, сякаш ѝ бяха запушили устата.

Той скочи и се хвърли към прозореца, но вратата се разтвори и на прага се появи смъртно бледата Рада. Разнесе се познатата казармена миризма, затропах, без да се прикриват повече, подковани ботуши, Рада беше блъсната вътре и след нея нахлуха хора с черни комбинезони, Панди с озверяло лице насочи към него автомат, а ротмистър Чачу, хитър както винаги и умен както винаги, стоеше до Рада, държеше я за рамото и опираше в нея дулото на пистолета.

— Не мърдай! — кресна той. — Ако мръднеш — стрелям!

Максим замря. Нищо не можеше да направи, трябваша му най-малко две десети от секундата, може би една и половина, но на този убиец му стигаше и една...

— Ръцете напред! — гракна Чачу. — Капрал, белезници! Двойни! По-живо, массаракш!

Панди, когото Максим на занятията неведнъж беше хвърлял през рамо, много внимателно се приближи, като откачаше от колана си тежка верига. Зверското изражение на лицето му се смени със загриженост.

— Ти внимавай — каза той на Максим. — Ако нещо, ротмистърът веднага ще... такова... любовта ти, де...

Той заключи стоманените гривни на ръцете на Максим, приклепна и скова краката му. Максим вътрешно се усмихна. Вече знаеше какво ще прави след малко. Но той подценяваше ротмистъра. Ротмистърът не пусна Рада. Всички заедно слязоха по стълбите, заедно седнаха в камиона, и ротмистърът нито за секунда не отмести пистолета. После в камиона блъснаха окования Гай. До разсъмване беше още далеч, продължаваше да ръми, размазаните светлини едвам осветяваха нощната улица. На пейките в каросерията с тропане се настаняваха legionerите, огромни мокри кучета мълчаливо се дърпаха от каишките и нервно, със скимтене, се прозяваха. А във входа, облегнат на рамката на вратата, седеше портиерът със скръстени на корема ръце. Дремеше.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Държавният прокурор се отпусна на облегалката на креслото, лапна няколко сушени ягоди и отпи глътка лечебна вода. Стисна клепачи, притисна, с пръсти уморените си очи и се вслуша. Наоколо на стотици метри беше прекрасно. Зданието на Двореца на юстицията беше празно, в прозореца монотонно барабанеше нощният дъжд, не се чуваха сирени и скърцане на спирачки, не тропаха и не бръмчаха асансьорите. Нямаше никой, само в приемната зад високата врата скучаеше в очакване на нареждания тихият като мишка нощен референт. Прокурорът бавно отвори очи и през плуващите цветни петна се вгледа в креслото за посетители, изработено по специална поръчка. „Креслото ще трябва да го взема. И масата също, вече привикнах към нея... А жалко ще бъде всъщност да си отивам оттук — стоплено местенце... И за какво ми е да си отивам? Колко странно е устроен човекът: когато пред него има стълба, той непременно иска да се изкатери чак до върха. А там е студено, там духат много вредни за здравето течения, да паднеш оттам е смъртоносно, стъпалата са хлъзгави и е опасно, ти прекрасно знаеш всичко това и все едно се катериш, пълзиш с изплезен език... Напук на обстоятелствата пълзиш, напук на всички съвети — пълзиш, напук на съпротивата на враговете ти, напук на собствените инстинкти, здравия смисъл, предчувствията — пълзиш, пълзиш, пълзиш... Който не пълзи нагоре, пада надолу, това е вярно. Но и този, който пълзи, също пада...“

Пищенето на вътрешния телефон прекъсна мислите му. Той взе слушалката, намръщи се с досада и попита:

— Какво има? Зает съм.

— Ваше превъзходителство... — прошумоля референтът. — Един човек, който се представи като Странник, звъни по вашия личен канал и настоятелно моли да ви свържа...

— Странник? — прокурорът се оживи. — Свържете ме!

В слушалката изпука и познатият глас произнесе с твърд пандейски акцент:

— Умник? Здравей. Много ли си зает?

— За теб не.

— Трябва да поговорим.

— Кога?

— Сега, ако може.

— Аз съм на твое разположение — каза прокурорът. — Заповядай.

— Ще бъда при теб след десет-петнайсет минути.

Прокурорът остави слушалката и известно време седя неподвижно, като пощипваше долната си устна. „Появи се красавецът — помисли си той. — И пак като гръм от ясно небе. Массаракш, колко пари пропилях заради този човек, може би повече, отколкото за всички останали, взети заедно, а знам за него не повече, отколкото всички останали, взети поотделно. Опасна фигура, непредсказуема. Развали ми настроението...“ Той сърдито погледна документите, разхвърляни по бюрото, небрежно ги събра на купчина и ги пхна в чекмеджето на бюрото.

„Колко време го нямаше?... Да, два месеца. Както винаги. Изчезна неизвестно къде, два месеца никакви сведения и ето на, като дяволче в кутийка... Не, с това дяволче трябва да се направи нещо, не може иначе... Добре, но за какво съм му притрябвал? Какво всъщност стана през тия два месеца? Свалиха Хитреца... Едва ли това ще го интересува. Той презираше Хитреца. Впрочем, той презира всички... По неговата линия нямаше нищо, пък и едва ли щеше да дойде при мен за такава глупост — щеше да отиде при Канцлера или Барона... Може би е напипал нещо любопитно и иска да се съюзим? Дай боже, дай боже... Въпреки че на негово място аз не бих се съюзявал с никого... Да не би заради процеса?... Едва ли, процесът няма нищо общо. Впрочем, стига сме гадали, да вземем по-добре нужните мерки“.

Извади секретното чекмедже и включи всички фонографи и скрити камери. „Тази сцена ще бъде запазена за потомството. Е, Странник, къде си?“ От възбуда той се изпоти, побиха го тръпки; за да се успокои, пхна в устата си няколко ягоди, затвори очи и започна да брои. Когато стигна до седемстотин, вратата се отвори и, като отмести референта встрани, в кабинета влезе този дангалак, този студен шегаджия, надеждата на Творците, ненавиждан и обожаван, всяка секунда увисващ на косъм и никога не падащ, кльошав, прегърбен, с кръгли зелени очи и големи стърчащи уши, облечен с вечната си

идиотска куртка до коленете, плешив като лакът, този магьосник, създател, гълтач на милиарди... Прокурорът се изправи. Пред този човек не беше нужно да се преструваш и да говориш измъчени слова.

— Здравсти, Странник. Да се похвалиш ли дойде?

— С какво? — попита Странник, пропадна в известното кресло и нелепо вирна колене. — Массаракш! Всеки път забравям за това дяволско устройство. Кога ще престанеш да издевателствуваш над посетителите?

— На посетителя трябва да му е неудобно — поучително каза прокурорът. — Посетителят трябва да бъде смешен, иначе какво ще ми е удоволствието от него? Ето, сега те гледам и се веселя.

— Знам, ти си весел човек — каза Странник. — Само че хуморът ти е нещо много посредствен... Между другото ти също можеш да седнеш.

Прокурорът откри, че още стои прав. Както винаги, Странник бързо изравни резултата. Прокурорът седна, настани се по-удобно и отпи от лечебната гадост.

— И тъй? — попита той.

Странник пристъпи направо към въпроса.

— В твоите нокти — делово каза той, — беше попаднал човек, който ми трябва. Някой си Мак Сим. Ти го осъди на превъзпитателно заточение, помниш ли?

— Не — искрено каза прокурорът. Чувствуваше известно разочарование. — А кога го осъдих? По кое дело?

— Скоро, онова за взривяването на кулата.

— А, спомням си... е, и какво?

— Това е — каза Странник. — Той ми трябва.

— Чакай малко — с досада каза прокурорът. — Не аз водех процеса и не мога да помня всеки осъден.

— Пък аз мислех, че там всички са били твои хора.

— Не, само един беше мой, останалите бяха истински терористи... Как каза, че му беше името?

— Мак Сим.

— Мак Сим... — повтори прокурорът. — А, да! Този, планинския шпионин... Помня. Там с него се беше случила някаква странна история — бяха го разстреляли, но неуспешно.

— Да, струва ми се.

— Някакъв много як... Да, нещо ми докладваха за него... А за какво ти е притрябвал?

— Това е мутант — каза Странник. — Ментограмите са интересни, той ми е нужен за работата.

— Ще го режеш ли?

— Възможно е. Моите хора го забелязаха отдавна, още когато с него работеха в Специалното студио, но после той избяга...

Прокурорът, силно разочарован, натъпка устата си с ягоди.

— Добре — каза той. — Е, а твоите работи как са?

— Както винаги прекрасно — отговори Странник. — Твоите също, както разбрах. Успя все пак да подлееш вода на Гърчавия. Поздравявам те... Та кога ще получа моя Мак?

— Ами че утре ще пратя телеграма, след пет-шест дни ще го доставят.

— Нима го отстъпваш даром?

— Просто любезност — каза прокурорът. — А ти какво можеш да ми предложиш в замяна?

— Първият защитен шлем.

Прокурорът се усмихна:

— И Световното Светило с него. Впрочем имай предвид: първият защитен шлем не ми е нужен. Нужен ми е единственият... Между другото, вярно ли е, че на твоята банда са възложили разработката на насочен излъчвател?

— Може би — каза Странник.

— Слушай, а за кой дявол ни е притрябвал? Малко ли неприятности си имаме? Да беше задържал тая работа, а?

Странник се озъби:

— Боиш ли се, Умник?

— Боя се — каза прокурорът. — А ти не се ли боиш? Или си въобразяваш, че твоята любов с Графа е за вечни времена? Та той с твоя собствен излъчвател ще те...

Странник отново се озъби:

— Убеди ме. Разбрахме се — той стана. — Аз сега отивам при Канцлера. Нещо да му предам?

— Канцлера ми е сърдит. Това ми е ужасно неприятно.

— Добре — каза Странник. — Ще му предам.

— Шегите са си шегите — каза прокурорът, — а ти би могъл да кажеш думичка в моя защита...

— Ти си нашият умник — каза Странник с гласа на Канцлера. — Ще опитам.

— Поне доволен ли е той от процеса?

— Отде да знам! Аз току-що пристигнах.

— Ето, това разбери... А за твоя... как беше? Чакай да си запиша...

— Мак Сим.

— Така. Та за него аз още утре...

— Бъди здрав — каза Странник и излезе.

Прокурорът мрачно го изпрати с поглед. „Да, можеш само да му завиждаш. Това се казва положение! Единственият, от когото зависи защитата. Късно е да съжалявам, но може би следваше да се сближа с него. Но как да се сближиш с такъв? Нищо не му трябва, той и без това е най-важният, всички от него зависим, всички за него се молим... Ах, да хванеш такъв за гърлото — колко хубаво би било! Само да искаше нещо истинско! А то, каторжник му притрябвал, голямата ценност... Ментограмите му, виждате ли, били интересни... Въобще този каторжник е планинец, а Канцлера в последно време нещо много често говори за планините. Може би си струва да се заема... Кой знае какво ще излезе, ако стане войната, а Канцлера си е Канцлера... Массаракш, и без това днес повече няма да мога да работя...“ Той каза в микрофона:

— Кох, какво имате по делото на осъдения Сим? — и изведнъж си спомни. — Вие, струва ми се, бяхте съставили за него някаква компилация...

— Точно така, ваше превъзходителство — прошумоля референтът. — Имах честта да обърна внимание на ваше...

— Дайте я тук. И донесете още вода.

Той остави слушалката — и веднага на вратата се появи неосезаемият като сянка референт. Пред прокурора върху масата легна дебела папка, тихо издрънча стъкло, избълбука вода и до папката изникна пълна чаша. Прокурорът отпи, докато оглеждаше папката.

„Извлечение от делото на Мак Сим (Максим Камерер). Подготвил референт Кох“. „Ама че е дебела, това се казва

извлечение...“ Той отвори папката и взе първата пачка подвързани листове.

Показания на ротмистър Тоот... Показания на подсъдимия Гаал... Ескизи на някакъв граничен район зад Синята Змия... „Никакви други дрехи нямаше върху него. Речта му изглеждаше членоразделна, но свършено неразбираема. Опитът да се заговори с него на хонтийски не даде резултат...“ Ох, тези гранични ротмистри! Хонтийски шпионин на южната граница!... „Рисунките, направени от задържания, ми се сториха майсторски и удивителни...“ Е, зад Синята Змия има много удивителни неща. За съжаление. И обстоятелствата на появяването на този Сим не блесят особено на фона на всички други тамошни обстоятелства... Въпреки че, разбира се... Но ще видим...

Прокурорът остави пачката, избра две по-едри ягоди, пхна ги в устата си, и взе следващия лист. „Заключение на експертната комисия в състав на сътрудниците от Института по тъкани и облекло... Ние, долуподписаните...“ Хм... така... така... „... изследвахме с всички достъпни нам лабораторни методи тъканта на облеклото, изпратено ни от Департамента на юстицията... («Ама че глупост») и стигнахме до следното заключение:

1. Посоченият предмет се явява къс панталон, четвърти номер, втори ръст, който може да бъде носен както от мъже, така и от жени.

2. Кройката на панталона не може да бъде отнесена към никакъв известен стандарт и собствено не може да бъде назована кройка, защото панталонът не е ушит, а е изработен по неизвестен нам начин.

3. Панталонът е изработен от мека еластична тъкан със сребрист цвят, която собствено не може да бъде наречена тъкан, защото дори изследването с микроскоп не откри никаква структура. Материалът е негорим, непромокаем и притежава извънредна здравина. Химическият анализ...“ Странни панталони. Изглежда, това са неговите панталони... Прокурорът взе тънко подострения молив и написа на полето: „Референт! Защо не давате съпровождащо обяснение? Чии са панталоните? Откъде са?“ Така. Изводите? Формули... пак формули... массаракш, пак формули... Аха! „... Технологията не е известна нито у нас, нито в другите цивилизовани държави (по довоенни данни)“.

Прокурорът остави заключението. Е, панталоните... добре. Панталоните са си панталони. Какво има по-нататък? „Акт за

медицинско освидетелствуване“. Любопитно. Какво, той ли има такова кръвно налягане?... Охо, това се казват бели дробове!... Какво? Следи от четири смъртоносни ранявания!... Това вече е мистика. Аха... „Виж показанията на свидетеля Чачу и обвиняемия Гаал“. Седем куршума, виж ти! Хм... Има известно разминаване в показанията: Чачу твърди, че е стрелял при самоотбрана, а този Гаал твърди, че Сим само е искал да отнеме пистолета на Чачу. Е, това не е моя работа. Два куршума в черния дроб — това е прекалено много за нормален човек... Така-а, навива монети на тръбичка... тича с човек на раменете... А, да, това вече съм го чел. Помня, на това място си помислих, че момчето е много яко и такива обикновено са глупави. А това кой е? А-а, стар приятел... Извлечение от донесението на агент №117. „... Вижда ясно през дъждовна нощ (може дори да чете) и в пълна тъмнина (различава предмети, вижда изражението на лицето на разстояние до десет метра)... притежава много чувствителен нюх и вкус — по миризмата разпознава членовете на групата на разстояние до петдесет метра, различава напитки в плътно затворени бутилки... ориентира се по четирите посоки без компас... с голяма точност определя времето без часовник... Имаше такъв случай: беше купена и сварена риба, която той ни забрани да ядем, твърдейки, че е радиоактивна. След проверка с радиометър рибата наистина се оказа радиоактивна. Обръщам внимание на факта, че той самият изяде тази риба, като каза, че за него не е опасна, и наистина остана здрав, въпреки че излъчването превишаваше тройната санитарна норма (почти 77 единици)...“

Прокурорът се отпусна в креслото. Е, това вече е прекалено. Да не би да е безсмъртен освен всичко друго? Да, за Странник всичко това трябва да е интересно. Я да видим какво има по-нататък. Аха, това е сериозен документ. Заключение на Особената комисия към Департамента за обществено здраве. Материал: Мак Сим. Реакция към бяло излъчване отсъства. Противопоказания за носене на служба в специалните войски няма! Аха... Това е, когато се е завербувал в Легиона. Бяло излъчване, массаракш... Палачи, дявол ги взел!... А това е тяхната експертиза във връзка със следствието... „При изпитание с бяло излъчване всички степени, включително максималната, реакция не се откри. Реакция към А-излъчване — нулева в двата смисъла. Реакция към Б-излъчване — нулева. Забележка: считам за свой дълг да добавя, че даденият материал (Мак

Сим, около 20-годишен) представлява опасност предвид възможни генетически последствия. Препоръчвам пълна стерилизация или унищожаване...“ Охо! Тия не се шегуват. Кой им е шеф сега? А, Любителя. Да, не се шегува, не се шегува, каквото и да говорят. Спомням си, Жребчето-Веселяк по този повод разказваше чудесен виц... Массаракш, забравил съм го... Хубаво е, когато няма никой около теб. Ето сега ще си хапнем ягодка, ще си пийнем водичка... Ама че гадост, но казват, че помагало... Добре. Какво има по-нататък?

Охо, той и там е успял да мине! Я да видим, я да видим... Сигурно пак реакцията е нулева. „След подлагане на форсирани методи подследственият Сим не даде показания. Съгласно параграф 12, забраняващ причиняването на видими физически повреди върху подсъдимите, на които предстои явяване на открит съдебен процес, бяха приложени само:

А. Дълбока иглохирургия с проникване до нервните възли (реакцията е парадоксална, изпитваният заспива).

Б. Химическа обработка на нервните възли с алкалоиди и основи (реакцията е аналогична).

В. Светлинна камера (реакция няма, изпитваният е учуден).

Г. Паротермична камера (загуба на телло без неприятни усещания).

С това се наложи да бъдат прекратени форсираните методи“.

Бр-р-р! Ама че документ! Да, Странник е прав: този е някакъв мутант. Нормалните хора не могат да издържат така... Да, чувал съм, че се срещат сполучливи мутации, рядко наистина... Това обяснява всичко... освен панталоните впрочем. Панталоните, доколкото знам, не мутират...

Той взе следващия лист. Оказа се безинтересен: показание на директора на Специалното студио. Глупаво заведение. Записват бълнуванията на всякакви психопати за забавление на почтената публика. Помня, това студио го измисли Калу Мошеника, който сам беше малко такъв... Виж ти, запази се студиото! Мошеника отдавна го няма, а откачената му идея процъфтява... От показанията на директора следва, че Сим е бил образцов обект и е крайно желателно да бъде получен обратно... Стоп, стоп, стоп! „Предаден на разположение на Департамента за специални изследвания по нареждане номер еди-кой си, от дата еди-коя си...“ Ето го нареждането, подписано от Фанк...

Прокурорът почувствува някакво слабо озарение. Ти нещо тука, Странник... Не, да не бързаме с изводите. Той преброи до тридесет, за да се упокои, и взе следващия документ — доста дебела пачка листове:

„Извлечение из акта на Специалната етнолингвистична комисия по проверка на предположението за планинския произход на М. Сим“.

Започна да чете разсеяно, все още мислеше за Фанк и за Странника, но неочаквано за себе си се заинтересува. Това беше любопитно изследване, в което се свеждаха в едно и се обсъждаха всички доноси, показания и свидетелства на очевидци, така или иначе засягащи въпроса за произхода на Мак Сим — антропологически, етнографски, лингвистични данни и техният анализ; резултати от изучаването на фонограмите, ментограмите и собственоръчните рисунки на подследствения. Всичко това се четеше като роман, макар че изводите бяха много оскъдни и предпазливи. Комисията не можеше да причисли М. Сим към нито една от известните етнически групи, обитаващи континента. (Подчертаваше се особеното мнение на известния палеоантрополог Шапшу, който беше открил в черепа на подследствения сходство, но не идентичност с изкопаемия череп на така наречения Древен Човек, обитавал Архипелага преди повече от сто и петдесет хиляди години). Комисията потвърждаваше пълната психическа нормалност на подследствения в настоящия момент, но допускаше, че в близкото минало той е могъл да страда от някаква форма на амнезия плюс интензивно изместване на истинската памет с лъжлива. Беше извършен лингвистичен анализ на записите, останали в архива на Специалното студио; стигна се до извода, че езикът, на който тогава е говорил подследственият, не може да бъде причислен към нито една група от известните съвременни и мъртви езици. По този повод комисията допускаше, че този език навярно е бил плод на въображението на подследствения (т.нар. „рибешки език“), още повече, че понастоящем подследственият, по собственото му твърдение, не го помни. Комисията се въздържаха от определени изводи, но допускаше, че в лицето на М. Сим имат работа с някакъв мутант от неизвестен досега тип... „Добрите идеи идват в умните глави едновременно“ — със завист помисли прокурорът и бързо прегледа „Особеното мнение на члена на комисията професор Поррумоварруи“. Професорът, сам планинец по произход, напомняше за съществуването някъде в планината на полулегендарната страна

Зартак, населена от племето на Птицеловците, които досега са останали извън подозрението на етнографията и на които цивилизованите планинци приписват познаване на магически науки и способността да летят във въздуха без всякакви приспособления. Според техните разкази Птицеловците са извънредно високи, притежават огромна сила и издръжливост, а кожата им има кафяво-златист оттенък. Всичко това невероятно съвпада с физическите особености на подследствения... Прокурорът повъртя молива над мнението на професор Порру... и така нататък... остави го настрани и каза гласно:

— Това мнение май ще обясни и панталоните. Негоримите панталони.

Той изяде една ягода и прегледа следващия лист:

„Извлечение от стенограмата на съдебния процес“. Хм... Това защо е притрябвало?

„ОБВИНИТЕЛЯТ: Надявам се, няма да отричате, че сте образован човек?

ОБВИНЯЕМИЯТ: Аз имам образование, но в историята, социологията и икономиката се ориентирам много зле.

ОБВИНИТЕЛЯТ: Недейте да скромничите. Позната ли ви е тази книга?

ОБВИНЯЕМИЯТ: Да.

ОБВИНИТЕЛЯТ: Чел ли сте я?

ОБВИНЯЕМИЯТ: Естествено.

ОБВИНИТЕЛЯТ: С каква цел вие, намирайки се под следствие в затвора, решихте да прочетете монографията «Тензорните изчисления в съвременната физика»?

ОБВИНЯЕМИЯТ: Не разбирам... За удоволствие... за развлечение, ако предпочитате... Там има много забавни страници.

ОБВИНИТЕЛЯТ: Струва ми се, на съда е ясно, че само много образован човек ще чете толкова специално изследване за развлечение и удоволствие...“

„Що за глупост? Защо ми пробутват това? Какво има по-нататък? Массаракш, пак от процеса...“

„ЗАЩИТНИКЪТ: Известно ли ви е какви средства отделят Огненосните творци за преодоляване на детската престъпност?

ОБВИНЯЕМИЯТ: Не ви разбирам добре. Какво означава «детска престъпност»? Престъпления срещу деца?

ЗАЩИТНИКЪТ: Не. Престъпления, извършвани от деца.

ОБВИНЯЕМИЯТ: Не разбирам. Деца не могат да извършват престъпления...“

„Хм, забавно!... Какво има в края?“

„ЗАЩИТНИКЪТ: Надявам се, че ми се удаде да демонстрирам пред съда наивността на моя подзащитен, достигаща до житейски идиотизъм. На него са му неизвестни понятията детска престъпност, благотворителност, социална осигуровка...“

Прокурорът се усмихна и остави листа. Ясно. Наистина странно съчетание: математика и физика за удоволствие, а елементарни неща не знае. Направо професор-чудак от някой глупав роман...

Прокурорът прегледа още няколко листа. „Не разбирам, Мак, какво толкова държиш на това момиче... как му беше името... Рада Гаал. Любовна връзка между вас няма, с нищо не си й задължен, пък и нямате с нея нищо общо: тоя глупак обвинителят напразно се мъчи да я причисли към съпротивата... А се създава впечатление, че когато човек я държи под прицел, може да те накара да правиш всичко, което поиска. Много полезно качество за нас, а за теб много неудобно... Така-а, общо взето всички тези показания водят до това, че ти, брат, си роб на думата си и въобще не си гъвкав човек. Политически деец от теб няма да излезе. Не е и нужно... Хм, снимките... Виж какъв си бил. Приятно лице, много приятно... Очите ти са малко странни... Къде са те снимали? На подсъдимата скамейка... Я го виж ти, свеж, бодър, ясни очи, непринудена поза. Къде са те научили да седиш толкова изящно и въобще така да се държиш — подсъдимата скамейка е като креслото ми, на нея трудно ще седиш непринудено...

Интересно човече... Впрочем, глупости, не е това най-важното.“

Прокурорът се измъкна иззад бюрото и започна да се разхожда из кабинета. Нещо сладко гъделичкаше мозъка, възбуждаше и подтикваше... „Нещо намерих аз в тази папка... Нещо важно... Нещо невероятно важно... Фанк? Да, това е важно, защото Странник използва своя Фанк само за много важни, най-важни работи. Но това е само потвърждението, а кое е главното? Гащите? Глупости... А! Да-да-да. Това май не беше в папката.“ Той вдигна слушалката.

— Кох, какво имаше там във връзка с нападението над конвоя?

— Преди четиринадесет денонощия — веднага зашумоля референтът, сякаш четеше предварително подготвен текст — в осемнадесет часа и тридесет и три минути беше извършено нападение над полицейските коли, превозващи подсъдимите по дело номер 6981–84 от зданието на съда до градския затвор. Нападението беше отбито, в престрелката един от нападателите беше ранен и умря, без да дойде в съзнание. Трупът не е опознат. Делото за нападението е прекратено.

— Чия е работата?

— Това не можа да се изясни. Официалната съпротива няма нищо общо.

— Съображения?

— Може би са действували терористи, които са се опитвали да освободят подсъдимия Дек Потту по прякор Генерала, известен с тесните си връзки с лявото крило...

Прокурорът затвори телефона. Е, всичко е възможно. И всичко може да се нареди не така, както ти се иска... Я да прелистим пак. Южната граница, глупакът ротмистър... Гащите... Тича с човек на раменете... Радиоактивната риба, 77 единици... Реакция към А-излъчване... Хемообработка на нервните възли... Стоп! Реакция към А-излъчване. „Реакция към А-излъчване — нулева и в двата смисъла“.

Нулева. И в двата смисъла. Прокурорът притисна с длан разтуптяното си сърце. Идиот! НУЛЕВА И В ДВАТА СМИСЪЛА!

Той отново сграбчи слушалката.

— Кох! Веднага подгответе специален куриер с охрана. Отделен вагон за юг... Не! Вземете моята електромотриса... Массаракш! — той пхна ръка в чекмеджето и изключи всички регистриращи апарати. — Действайте!

Все още притиснал лявата ръка към сърцето си, той извади от калъфа лична бланка и започна бързо, но четливо да пише:

„Държавна важност. Съвършено секретно. До генерал-коменданта на Особения Южен Окръг. Под пълна лична отговорност за срочно безпрекословно изпълнение. Незабавно да се предаде под опеката на приносителя на настоящото осъдения каторжник Мак Сим, дело №6983. От момента на предаването възпитуемият Мак Сим да се счита за изчезнал безследно, за което да се подготвят съответните документи. Държавен прокурор...“

Той грабна втора бланка: „Предписание. С настоящото заповядвам на всички чиновци на военната, гражданската и железопътната администрация да оказват на предявителя на документа — особен куриер на държавната прокуратура с придружаваща охрана — съдействие по категория ЕКСТРА. Държавен прокурор...”

Той допи чашата, напълни я отново и вече бавно, обмисляйки всяка дума, започна на третата бланка:

„Скъпи Странник! Получи се глупава история. Както току-що се изясни, интересуваният те материал е изчезнал безследно, както доста често се случва в южните джунгли...”

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

КАТОРЖНИК

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

Първият изстрел му разби веригата и за пръв път от над двадесет години то напусна утъпкания коловоз, вряза се, къртейки парчета бетон, в дърветата и започна бавно да се обръща на място, стоварвайки с прашене широкото си чело върху храстите, отблъсквайки от себе си тръпнещите дървета. И когато се показва необятната мръсна кърма с люлеещи се на ръждясалите нитове железни листи, Зеф акуратно и точно, така, че пази боже, да не улучи реактора, заби фугасен заряд в двигателя — в мускулите, в сухожилията в нервните възли — и то закънтя с железен глас, изхвърли от вътрешностите си кълбо нажежен дим и спря завинаги; но нещо още живееше в нечистите бронирани недра, някакви оцелели нерви продължаваха да изпращат безсмислени сигнали, продължаваха да се включват и веднага да се изключват аварийните системи, съскаха, плюеха пяна, то цялото още отпуснато трепереше, едва-едва дращеше с оцелялата верига; страшно и безсмислено, като коремче на смачкана оса, се вдигаше и спускаше над издъхващия дракон олющената решетеста тръба на ракетната установка. Няколко секунди Зеф погледа тази агония, после се обърна и тръгна към гората, влачейки гранатохвъргачката за ремъка. Максим и Вепър тръгнаха след него и излязоха на тиха полянка, която Зеф сигурно си беше набелязал още на идване; легнаха в тревата и Зеф каза:

— Дай да изпушим по една.

Той сви цигара на едноръкия, даде му огънче и сам запали. Максим лежеше, опрял брадичка върху ръцете си и между редките дървета гледеше как умира железният дракон — жално дрънчи с някакви последни зъбчатки и със свирене изпуска от раздраните си вътрешности струи радиоактивна пара.

— Така и само така — каза Зеф с поучителен тон. — А ако правиш другояче, ще ти откъсна ушите.

— Защо? — попита Максим. — Аз исках да го спра.

— Затова — отговори Зеф, — защото гранатата можеше да рикошира в ракетата и тогава отиваме на кино.

— Аз целех веригата.

— А трябва да целиш кърмата — каза Зеф и смукна дим. — И въобще докато си новак, не се пъхай никъде пръв. Освен ако аз те помоля. Разбра ли?

— Разбрах — каза Максим.

Всички тия тънкости в опита на Зеф не го интересуваха. И самият Зеф не го интересуваше особено. Интересуваше го Вепър. Но той, както винаги, равнодушно мълчеше, опрял протезата си върху издрания корпус на минотърсача. Всичко беше както обикновено. И всичко беше не така, както се искаше на Максим.

Когато преди седмица новопристигналите каторжници бяха строени пред бараките, Зеф направо отиде при Максим и го взе в своя сто и четиринадесети сапъорски отряд. Максим се зарадва. Той веднага позна това огнено брадище и квадратната набита фигура; беше му приятно, че са го познали в тази душна карирана тълпа, където всеки плюеше на всички и никой от никого не се интересуваше. Освен това Максим имаше всички основания да предполага, че Зеф — бившият знаменит психиатър Аллу Зеф, образован и интелигентен човек, не като полууглавната сбирщина, с която беше натъпкан арестантският вагон — някак си е свързан със съпротивата. А когато Зеф го заведе в бараката и му посочи място на нарове до едноръкия Вепър, Максим реши, че съдбата му окончателно се е определила. Но скоро разбра, че греши. Вепър не пожела да разговаря. Той изслуша бързия тих разказ на Максим за съдбата на групата, за процеса, неопределено през прозявка промърмори: „Какви ли не работи стават...“, легна и се обърна на другата страна. Максим се почувствува измамен и тогава на нара се качи Зеф. „Добре се наплюсках преди малко.“ — съобщи той на Максим и без всякакъв преход започна нахално и с примитивна натрапчивост да измъква от него имена и явки. Може би някога да е бил знаменит учен, образован и интелигентен човек, може би и дори сигурно имаше някакво отношение към съпротивата, но сега той правеше впечатление на обикновен сит провокатор, който от нямане какво да прави е решил преди лягане да обработи глупавия новак. Максим не без труд се отърва от него, а когато Зеф изведнъж сито и доволно захърка, той още дълго лежа с отворени очи, спомняйки си колко пъти са го лъгали тук хората и обстоятелствата.

Нервите му вече не издържаха. Той си спомни процеса, явно подготвен още преди групата да получи заповед за нападение на кулата; писмените доноси на някаква гадина, която знаеше за групата всичко и може би дори беше неин член; филма, заснет от кулата по време на нападението, и своя срам, когато на екрана видя себе си стрелящ с автомат по прожекторите, осветяващи сцената на този страшен спектакъл... В плътно затворената барака беше отвратително задушно, хапеха паразити, възпитуемите бълнуваха, а в отсрещния ъгъл при светлината на саморъчна свещ няколко углавници хвърляха карти и дрезгаво крещяха един към друг.

А на другия ден гората също измами Максим. Тук не можеше да се стъпи, без да се натъкне на желязо — на мъртво ръждясало желязо; на тайно, мърдащо, целещо се желязо, готово всяка минута да убива; на движещо се желязо, сляпо и тъпо орящо останките от пътищата. Земята и тревата дъхаха на ръжда, в дъната на овразите се събираха радиоактивни локви, птиците не пееха, а пресипнало стенеха като в предсмъртна мъка, нямаше животни, нямаше дори горска тишина — ту отляво, ту отдясно гърмяха и кънтяха взривове, между клоните се кълбеше сивкав дим, а поривите на вятъра донасяха рев на износени двигатели...

И така тръгна: ден-нощ, ден-нощ. През деня отиваха в гората, която всъщност беше някогашен укрепен район. Буквално бе натъпкана с автоматични бойни устройства, бронекори, самоходни балисти, ракети на вериги, огнепръскачки, газохвъргачки — и всичко това не беше умряло за повече от двадесет години, продължаваше да живее своя ненужен механичен живот, продължаваше да се цели, насочва, да изригва олово, огън, смърт, и всичко това трябваше да бъде задушено, взривено, убито, за да се разчисти трасето за строеж на нови кули. А нощем Вепър продължаваше да мълчи, Зеф отново и отново досаждаше на Максим с разпити и биваше ту праволинеен до глупост, ту невероятно хитроумен и ловък. И имаше груба храна, и звучаха странните песни на каторжниците, и легионерите биеха някого по лицето, и два пъти на ден всички в бараките и в гората се гърчеха от лъчеви удари, а вятърът люлееше обесени бегълци... Ден-нощ, ден-нощ... Освиенцим, лагер за унищожение. Фашизъм.

— Защо искахте да го спрете? — изведнъж попита Вепър.

Максим бързо седна. Това беше първият въпрос, който му задаваше едноръкият.

— Искан да видя как е устроен.

— Да не смятате да бягате?

Максим хвърли поглед към Зеф и каза:

— Е, не, защо? Все пак бойна машина...

— А за какво ви е притрябвала бойна машина? — попита Вепър. Държеше се така, сякаш рижиият провокатор отсъствуваше.

— Не знам — произнесе Максим. — Над това още трябва да се помисли. Много такива ли има тук?

— Много — намеси се рижиият провокатор. — И машини има много, и глупаци достатъчно... — той се прозина. — Колко пъти вече се опитвах. Пъхнат се вътре, пороят се, пороят се и се откажат. А един глупак — като тебе такъв — взе, че хвъркна във въздуха.

— Нищо, аз няма да хвъркна — студено каза Максим. — Тази машина не е от сложните.

— А за какво ви е все пак? — попита едноръкият. Той пушеше, легнал по гръб, хванал цигарата в изкуствените си пръсти. — Да речем, че я оправите. После какво?

— Ще пробива през моста — каза Зеф и се изкиска.

— А защо не? — попита Максим.

Направо не знаеше как да се държи. Този рижиият като че ли все пак не е провокатор. Массаракиш, какво изведнъж се лепнаха за него?

— Не можете да стигнете до моста — каза едноръкият.

— Трийсет и три пъти ще ви разстрелят по пътя. А и да стигнете, ще видите, че мостът е вдигнат.

— А по дъното на реката?

— Реката е радиоактивна — каза Зеф и плю. — Ако беше човешка река, нямаше да има нужда от никакви танкове. Преплувай я където искаш, бреговете не се охраняват. — Той отново плю. — Впрочем, в такъв случай щяха да се охраняват... Така че не размахвай ръце, младежо. Като си попаднал тук задълго, приспособявай се. Ако се приспособиш, ще имаш работа. А ако не слушаш възрастните, още днес може да се видиш със Световното Светило...

— Да се избяга не е трудно — каза Максим. — Аз мога да избягам още сега, веднага...

— Я го виж ти! — възхити се Зеф.

— ... и ако имате намерение все така да си играете на конспирация... — продължаваше Максим, като демонстративно се обръщаше само към Вепър, но Зеф отново го прекъсна.

— Аз имам намерение да изпълня днешната норма — заяви той и стана. — Иначе няма да ни дадат да плюскаме. Хайде!

Той тръгна напред, клатушкайки се между дърветата, а Максим попита едноръкия:

— Нима и той е в съпротивата?

Едноръкият бързо го изгледа и отговори:

— Не, разбира се, как може!

Те тръгнаха подир Зеф, стараяйки се да стъпват стъпка в стъпка. Максим вървеше последен.

— За какво е тук тогава?

— За неправилно пресичане на улицата — отговори едноръкият и Максим изгуби желание да разговаря повече.

Не бяха изминали и стотина крачки, когато Зеф изкомандува:

— Стой! — и работата започна.

— Легни! — закрещя Зеф.

Те се хвърлиха по лице върху земята, а дебелото дърво пред тях с протяжно скърцане се завъртя, подаде се тънко оръдейно дуло, което помръдна наляво-надясно, прицелвайки се, после нещо забръмча, чу се щракане и от черното дуло лениво изпъзля облаче жълтеникав дим.

— Мухлясал е — делово каза Зеф и пръв стана, отърсвайки панталоните си.

Взривиха дървото с оръдието. После имаше минно поле, после хълм-капан с картечница, която не беше мухлясала и дълго ги притискаше към земята, трещейки така, че кънтеше цялата гора; после имаше истинска джунгла от бодлива тел, едвам се промъкнаха, а когато все пак се промъкнаха, по тях откриха огън някъде отгоре, всичко наоколо експлодираше и гореше. Максим нищо не разбираше, едноръкият мълчаливо и спокойно лежеше по лице, а Зеф стреляше с гранатохвъргачката по небето и изведнъж закрещя:

— Бегом след мен! — и те хукнаха, а там, където бяха току-що, избухна пожар. Зеф сипеше страшни проклетия, едноръкият се подсмиваше. Навлязоха в гъсталака, но изведнъж нещо засвири, засъска, между клоните се събраха зелени облаци отровен газ и отново

трябваше да се бяга, да се промъкват през храстите, Зеф отново сипеше страшни проклетия, а едноръкият мъчително повръщаше...

Най-сетне Зеф се измори и обяви почивка. Запалиха огън и Максим като най-младши се зае с обед — супа от консерви, която трябваше да се свари в същото онова котле. Зеф и едноръкият — изпоцапани, изподрани — лежаха наблизо и пушеха. Вепър изглеждаше съвсем измъчен, той беше вече стар и му беше най-тежко.

— Не мога да си представя — каза Максим, — как така сме успели да загубим войната при такова количество техника на квадратен метър.

— Какво значи „успели сме да загубим“? — възрази едноръкият. — Тази война я загубиха всички. Спечелиха само Огненосните Творци.

— За съжаление малко хора разбират това — каза Максим, бъркайки супата.

— Отвикнах вече от такива разговори — каза Зеф. — Тук при нас повече чуваш: „Мълчи, възпитуем!“ или „Броя до едно!“... Ей, момче, как те викаха...

— Максим.

— Да бе, вярно. Ти, Мак, бъркай повече. Мисли му, ако загори.

Максим бъркаше. После Зеф заяви, че стига, няма вече сили да трае. В пълно мълчание изядоха супата. Максим чувствуваше: нещо се е променило, нещо ще бъде казано днес. Но след обяда едноръкият отново легна и заби поглед в небето, а Зеф с нечленоразделно мърморене взе котлето и започна да обира дъното с хлебна коричка.

— Да можеше да застреляме нещо... — мърмореше той. — Празен ми е стомахът, като че ли не съм ял... само ми се събуди апетитът...

Чувствайки се неловко, Максим се опита да почне разговор за възможността да се ловува по тия места, но никой не подхвана. Едноръкият лежеше със затворени очи, изглежда, че спеше, а Зеф изслуша до края Максимовите съображения и само промърмори:

— Какъв лов, бе, всичко тук е мръсно, радиоактивно...

И също се просна по гръб.

Максим въздъхна, взе котлето и се помъкна към ручейчето наблизо. Водата беше прозрачна, изглеждаше чиста и вкусна, така че на Максим му се прииска да пийне и той загреба в шепа малко вода.

Уви, котлето тук не биваше да се мие, нямаше и смисъл да пие: ручейчето беше радиоактивно. Максим приклезна, остави котлето до себе си и се замисли.

Отначало кой знае защо си спомни за Рада, как тя миеше съдовете след ядене и никога не му позволяваше да ѝ помага под нелепия предлог, че това е женска работа. Спомни си, че тя го обича, и се почувствува горд, защото досега нито една жена не беше го обичала. Много му се прииска да я види, но веднага с крайна непоследователност си помисли — добре, че я няма. Тук не е място за нея, не е място дори за най-лошите мъже, тук трябва да се докарат двадесет хиляди киберчистачи, или може би просто тази гора трябва да се анихилира заедно с цялото ѝ съдържание и на нейно място да се отгледа нова — весела или дори мрачна, но чиста.

После си спомни, че е заточен тук завинаги и се учуди на наивността на онези, които го заточиха и, без да вземат от него никаква дума, си въобразиха, че той доброволно ще живее тук и на всичко отгоре ще им помага да прокарат през тая гора линията на лъчевите кули. В арестантския вагон разправяха, че горите се простират на стотици километри на юг, а военна техника се среща дори и в пустинята... „Не, тук няма да остана. Массаракш, вчера аз събарях тези кули, а днес ще им разчиствам място, как пък не! Стига ми! Така. Да изясним положението.“

Няколко минути той изясняваше положението.

„Вепър ми няма доверие. На Зеф се доверява, на мен — не. А аз нямам доверие на Зеф и, струва ми се, напразно. Сигурно изглеждам на Вепър също така досадно-подозрителен, както ми изглежда Зеф. Е добре, Вепър не ми вярва, значи отново съм сам. Мога, разбира се, да се надявам на среща с Генерала или Копито, но това е твърде малко вероятно. Мога, разбира се, да опитам да събера група от непознати, но — массаракш! — дай да бъдем честни пред себе си: не ставам за такава работа. Засега не ставам. Прекалено съм доверчив... Чакай, дай да си изясним задачата. Какво искам всъщност?“

Няколко минути той изясняваше задачата.

„Виж, ако Гай беше тук... Но Гай за наказание го пратиха в някаква особена част със странно название. Да, по всяка вероятност ще трябва да действам сам... И непременно — танк! Тук има оръжие за сто армии... Поизносено е, наистина, двайсет години са това, пък и е

автоматично, но трябва да опитам да го приспособя... Нима Вепър няма да ми повярва?“ — помисли той почти с отчаяние, взе котлето и затича обратно към огъня.

Зеф и Вепър не спяха; лежаха глава до глава и нещо тихо, но разпалено спореха. Когато видя Максим, Зеф бързо каза: „Стига!“ и стана. Вирна риждото си брадище, опули очи и закрещя:

— Къде се влачиш бе, массаракш! Кой ти разреши да се отдалечаваш? Трябва да работим, че няма да дадат плюскане, трийсет и три массаракша!

И тогава Максим побесня. Като че ли за пръв път в живота си той изкрещя по човек с пълен глас:

— Ще ви вземат дяволите, Зеф! Вие не можете ли да мислите за друго, освен за плюскане? Цял ден все това чувам от вас — плюскане, плюскане, плюскане! На, изплюскайте моите консерви, като ви е примряло толкова!

Той блъсна котлето в земята, грабна раницата и започна да пъха ръце в ремъците ѝ. Приседналият от акустичния удар Зеф го гледаше поразен, после издаде някакво бълбукане, хъркане, и се закиска така, че цялата гора закънтя. Едноръкият му пригласяше — това се виждаше, но не можеше да се чуе. Максим не издържа и също се засмя малко смутено.

— Массаракш! — изхърка накрая Зеф. — Това се казва гласище!... Не, приятелю — обърна се той към Вепър — ти помни какво ти казах. Впрочем, казах вече: стига... Стани! — закрещя той. — Напред, ако искате... хм... да плюскате довечера.

И толкоз. Покрещяха, посмяха се, станаха сериозни и тръгнаха по-нататък. Максим с ожесточение обезвреждаше мини, изкъртваше от гнездата сдвоени картечници, отвинтваше бойните глави на зенитните ракети, стърчащи от отворените люкове; отново имаше огън, съскащи струи сълзотворен газ, отвратителна смрад от разлагащи се животински трупове, разстреляни от автоматите. Бяха станали още по-мръсни, по-озлобени, по-окъсани, а Зеф хъркаше към Максим:

— Напред, напред! Ако искаш да плюскаш — напред!

Едноръкият беше вече съвсем измъчен и едва се влачеше далеч зад тях, опирайки се на минотърсача като на патерица...

За тези часове Зеф окончателно омръзна на Максим, който дори се зарадва, когато червенобрадият изведнъж изрева и шумно потъна

вдън земя. Максим, бършейки потта от мръсното си чело с мръсния си ръкав, без бързане се приближи и спря на ръба на мрачната тясна пукнатина, скрита в тревата. Пукнатината беше дълбока, непрогледна, дъхаше на студ и влага, нищо не се виждаше, чуваше се само някакво хрущене, дрънчене и неясни ругатни. Накуцвайки, Вепър се приближи, също надникна вътре и попита:

— Той там ли е? Какво прави вътре?

— Зеф! — извика Максим и се наведе. — Къде сте, Зеф?

От пукнатината прокътня:

— Слизайте тук! Скачайте, меко е...

Максим погледна към едноръкия, но той поклати глава:

— Не е за мен това — каза той. Скачайте вие, а аз после ще ви спусна въже.

— Кой е тук? — изведнъж закрещя отвътре Зеф. — Ще стрелям, массаракш!

Максим седна на ръба на пукнатината, отблъсна се и скочи. Почти веднага до колене затъна в някаква рохкава маса. Зеф беше някъде наблизко. Максим затвори очи и няколко секунди поседя, привиквайки към тъмнината.

— Ела насам, Мак, тук има някой — изгърмя Зеф. — Вепър! Скачай!

Вепър отговори, че е уморен като куче и с удоволствие ще поседи горе.

— Както искаш — каза Зеф. — Но според мен това е Крепостта. После ще съжаляваш...

Едноръкият отговори неясно, гласът му беше слаб; изглежда, пак му се повдигаше, не му беше до крепостта. Максим отвори очи и се огледа. Седеше върху купчина пръст в средата на дълъг коридор с грапави циментови стени. Дупката в тавана беше или вентилационно отворстие, или пробойна. Зеф стоеше на двадесетина крачки от него и също се оглеждаше, като шареше с фенерчето наоколо.

— Какво е това тук? — попита Максим.

— Че отде да знам? — свадливо отговори Зеф. — Може да е някакво скривалище. А може да е Крепостта. Знаеш ли какво е това — Крепостта?

— Не — отговори Максим и започна да се смъква от купчината.

— Не знаеш... — разсеяно каза Зеф. Постоянно се оглеждаше, шареше с фенерчето по стените. — Какво знаеш тогава... Массаракш, преди малко тук имаше някой.

— Човек?

— Не знам. Промъкна се край стената и изчезна... А Крепостта, приятелче, е такова нещо, че ние бихме могли за един ден да си свършим цялата работа. А, стъпки...

Той клекна. Максим приклекна до него и видя верига от стъпки върху праха до стената.

— Странни стъпки — каза той.

— Да, приятелче — Зеф се огледа. — Такива аз не съм виждал.

— Като че ли някой е вървял на юмруци — каза Максим, сви юмрук и го отпечата до една от стъпките.

— Наистина прилича — с уважение призна Зеф и насочи фенерчето в дълбочината на коридора. Там нещо слабо трептеше, отразяваше светлината — завой или задънена стена. — Ще отидем ли да погледнем?

— Тихо — каза Максим. — Мълчете и не мърдайте.

Подземието беше пълно с влажна ватена тишина, но коридорът не беше безжизнен. Някой там отпред — Максим не можеше да определи точно къде и на какво разстояние — стоеше, притискайки се до стената; някой дребен, излъчващ слаба и непозната миризма, който ги наблюдаваше и беше недоволен от тяхното присъствие. Това беше нещо съвсем неизвестно и с неуловими намерения.

— Непременно ли трябва да ходим там? — попита Максим.

— Добре би било.

— Защо?

— Трябва да видим — може би това все пак е Крепостта... Ако сме я намерили, тогава, приятелю мой, всичко ще бъде съвсем друго. Аз не вярвам в Крепостта, но щом разправят — откъде да знаеш... Не може пък всички да лъжат...

— Там има някой — каза Максим. — Не мога да разбера кой.

— Нали? Хъм... Ако това е Крепостта, тук според легендите живеят или останки от гарнизона... Седят, разбираш ли, тук и не знаят, че войната е свършила; те се обявили неутрални, разбираш ли, в разгара на войната. Затворили се и обещаха, че ще взривят целия континент, ако някой се пъкне при тях...

— А могат ли?

— Ако това е Крепостта, те могат всичко. Да-а... Нали горе през цялото време има взривове, стрелба. Много е възможно те да смятат, че войната още не е свършила. Някакъв принц или херцог бил командувал тук... Хубаво ще е да се срещне човек с него, да си поприказваме...

Максим отново се вслуша.

— Не — каза той уверено. — Няма там нито принц, нито херцог. Това е някакво животно, или... Не, не е животно... Или?

— Какво „или“?

— Вие казахте, че тук има или останки от гарнизона, или?...

— А-а, не, това са глупости, женски приказки... Сега ще видим.

Зеф зареди гранатохвъргачката, вдигна я и тръгна напред, като осветяваше с фенерчето. Максим вървеше до него. Няколко минути вървяха по коридора, после стигнаха до стена и завиха надясно.

— Вие много шумите — каза Максим. — Там става нещо, а вие така сумтите...

— Че какво, да не дишам ли? — мигновено настръхна Зеф.

— И вашето фенерче ми пречи.

— Че как така пречи? Нали е тъмно?

— Аз виждам на тъмно — каза Максим, — а заради вашето фенерче нищо не мога да различа... Дайте, аз ще тръгна напред, а вие стойте тук. Иначе нищо няма да разберем.

— Е, както искаш — произнесе Зеф с необичайно несигурен глас.

Максим отново затвори очи, отдъхна си от несигурната светлина, приведе се и тръгна покрай стената, като се стараеше да не вдига никакъв шум.

Неизвестният беше някъде наблизо, Максим се приближаваше към него с всяка крачка. Коридорът нямаше край. Отдясно се появиха врати, всички железни и заключени. Имаше течение. Въздухът беше леко влажен, пълен с миризма на мухъл и с миризмата на живия и топъл неизвестен. Отзад предпазливо шумолеше Зеф, който се страхуваше и се боеше да не изостане. Почувствувал това, Максим вътрешно се усмихна. Той се отвлече буквално за секунда, но за тази секунда непознатият изчезна. Максим спря в недоумение. Неизвестният току-що беше отпред, съвсем близо, а сега за миг сякаш

се разтвори във въздуха и също така мигновено се появи зад гърба, също съвсем близо.

— Зеф! — повика Максим.

— Да! — кънтящо се обади рижебрадият.

Максим си представи как неизвестният стои между тях и върти глава в посока към гласовете.

— Той е между нас — каза Максим. — Да не вземете да стреляте.

— Добре — каза Зеф след кратко мълчание. — Никакъв дявол не виждам. Как изглежда той?

— Не знам — отговори Максим. — Мек е.

— Животно ли е?

— Не прилича.

— Нали каза, че виждаш на тъмно?

— Виждам, но не с очи! Помълчете малко.

— Не с очи... — промърмори Зеф и затихна.

Неизвестният постоя, пресече коридора, изчезна и след някое време отново се появи отпред. И на него му е интересно, помисли си Максим. Той се мъчеше да предизвика у себе си симпатия към това същество, но нещо пречеше — може би неприятното съчетание на неживотински интелект с животинска външност. Отново тръгна напред. Неизвестният отстъпваше, пазейки постоянна дистанция.

— Какво става? — попита Зеф.

— Все същото — отговори Максим. — Може би той ни води нанякъде или ни подмамва.

— Как мислиш, ще се справим ли?

— Той не се кани да ни напада. На него самия му е интересно.

Той замълча, защото неизвестният отново изчезна и в същия миг Максим почувствува, че коридорът е свършил. Наоколо имаше голямо помещение. Все пак беше прекалено тъмно; Максим почти нищо не виждаше. Чувствуваше присъствието на метал, стъкло, ръжда, имаше и ток с високо напрежение. Няколко секунди той стоя неподвижно, после се ориентира къде е ключът за осветлението, посегна към него, но в този момент неизвестният се появи отново. При това не беше сам. Придружаваше го втори — подобен, но не абсолютно същият. Стояха до същата стена, до която и Максим; той чуваше дишането им — беше често и влажно. Максим замря, надявайки се, че ще дойдат по-близо,

но те не дойдоха; тогава той с всички сили сви зениците си и натисна ключа.

Изглежда веригата не беше в ред — лампите пламнаха само за част от секундата, някъде с трясък изгърмяха предпазители и светлината отново угасна, но Максим успя да види, че неизвестните същества са дребни, големи колкото едро куче, стоят на четири крака, покрити са с тъмна козина и имат големи тежки глави. Очите им не можа да види. Странните същества незабавно изчезнаха, сякаш не ги е имало.

— Какво става при теб — разтревожено попита Зеф. — Какви са тия пламвания?

— Аз палих осветлението — отговори Максим. — Елате насам.

— А оня къде е? Ти видя ли го?

— Почти не го видях. Приличат все пак на животни. Като кучета с големи глави.

По стените се замятаха отблясъците на фенерчето. Зеф говореше, идвайки:

— А, кучета значи... Знам, живеят тук в гората такива. Живи не съм ги виждал наистина, но застреляни — много пъти...

— Не — каза Максим със съмнение, — все пак те не са животни.

— Животни са, животни — каза Зеф. Гласът му дълбоко закънтя под високия свод. — Само дето се изплашихме с теб. Аз вече мислех, че са вампирите... Массаракш! Ами че това е Крепостта!

Той спря в средата на помещението, зашари с фенерчето по стените, по редовете циферблати, по разпределителните пултове. Блестеше стъкло, никел, избеляла пластмаса.

— Е, моите поздравления, Мак. Намерихме я с теб въпреки всичко. Само дето не вярвах. Напразно... А това какво е? Аха... Ами че това е електронен мозък, и всичко е под напрежение! Ах, дявол го взел, сега да беше тук Ковач!... Слушай, а ти от тия работи нищо ли не разбираш?

— Кои именно? — попита Мак и се приближи.

— Ето от цялата тая механика... Ами че това е пулт за управление! Ако се оправим с него, целият край е наш! Цялата оная техника горе се управлява оттук! Ах, да можехме да се оправим, массаракш!

Максим му взе фенера, сложи го така, че светлината да се разсейва в помещението, и се огледа. Навсякъде беше прашно, прашно от години, а на масата в ъгъла върху постлана изгнила хартия имаше чиния, изцапана с нещо черно; до нея — вилица. Максим мина край пултовете, докосна потенциометрите, опита се да включи електронната машина, хвана някаква ръчка — дръжката ѝ остана в пръстите му...

— Едва ли — каза накрая той. — Едва ли оттук може да се управлява нещо кой знае какво. Първо, тук всичко е прекалено просто, това е по-скоро или станция за наблюдение, или някоя контролна подстанция... Всичко тук е някакво спомагателно... И машината е слаба, не стига даже за управление на десетина танка... И второ, всичко тук се разпада, не можеш нищо да пипнеш. Ток има, наистина, но напрежението е по-ниско от нормалното — реакторът сигурно е съвсем износен... Не, Зеф, нещата не са толкова прости, колкото ви изглеждат.

Той изведнъж видя стърчащи от стената дълги тръби, съединени с гумен наочник, придърпа алуминиевия стол, седна и допря очи до окулярите. За негово учудване оптиката се оказа в превъзходно състояние, но много по-учудващо беше това, което видя. В полезрението имаше съвършено непознат пейзаж: бяло-жълта пустиня, пясъчни дюни, скелет от някакво метално съоръжение... Там духаше силен вятър, струйки пясък се стичаха по дюните, мътният хоризонт се издигаше като стени на чаша...

— Я погледнете — каза той на Зеф. — Къде е това?

Зеф опря гранатохвъргачката до пулта, приближи се и погледна.

— Странно — каза той, като помълча. — Това е пустинята. Това, приятелю, е на близо четиристотин километра оттук.

Той се отдръпна от окуляра и вдигна очи към Максим:

— Колко труд са вложили в това нещо мерзавците... А каква полза? Ето на, вятър духа из пясъците, а какъв край беше това! Мен преди войната, когато бях хлапе, ме водеха там на курорт.

Зеф стана.

— Да вървим, по дяволите — горчиво каза той и взе фенерчето. — Тук с теб нищо няма да разберем. Ще се наложи да чакаме, докато хванат и пратят при нас Ковач. Само че него сигурно няма да го пратят тук, а направо ще го разстрелят... Е, тръгнахме ли?

— Да — отговори Максим; той разглеждаше странните стъпки на пода. — Това тук ме интересува много повече.

— Напразно — каза Зеф. — Какви ли не зверове се мотаят тук...

Той праметна гранатохвъргачката зад гърба си и тръгна към изхода на залата. Максим, озъртайки се към стъпките, тръгна след него.

— Гладен съм — каза Зеф.

Тръгнаха по коридора. Максим предложи да разбият една от вратите, но според Зеф това беше излишно.

— С това нещо трябва да се заемем сериозно — каза той. — Няма какво да си губим времето, още не сме си отработили нормата, а и тук трябва да се дойде със знаещ човек.

— На ваше място, — възрази Максим — аз не бих разчитал много на тая ваша Крепост. Първо, тук всичко е изгнило, и второ, тя вече е заета.

— От кого, бе? А, ти пак за кучетата! И ти като другите. Ония дрънкат за вампири, а ти...

Зеф млъкна. В коридора закънтя гърлен възглас, многократно се отрази от стените и затихна. И веднага някъде отдалеч се отзова друг такъв глас. Това бяха много познати звуци, но Максим не можеше да си спомни къде ги е чувал.

— Ето значи кой викал нощем! — каза Зеф. — А ние мислехме, че са птици...

— Странен вик.

— За странен — не знам — възрази Зеф, — ама е страшничък. Нощем, като се развикат из цялата гора, душата ще ти избяга в петите. Що приказки се разправят за тия викове... Имаше тук един рецидивист, хвалеше се, че знаел уж този език. Превеждаше.

— И какво превеждаше?

— А, глупости. Че какъв език е това?

— А този рецидивист къде е?

— Изчезна безследно — каза Зеф. — Той беше строител, а групата им се заблуди в гората...

Свиха наляво. Далеч пред тях се появи мътно и бледо петно светлина. Зеф угаси фенерчето и го пхна в джоба си. Сега той вървеше напред, така че, когато спря рязко, Максим едва не се блъсна в него.

— Массаракш — промърмори Зеф. На пода напреки на коридора лежеше човешки скелет.

Зеф свали гранатохвъргачката и се огледа.

— Това преди го нямаше — произнесе той.

— Да — каза Максим, — сложили са го току-що.

Зад тях, в дълбочината на подземието, изведнъж изригна цял хор от гърлени протяжни вопли. Те се смесваха с ехото; изглеждаше, като че ли хиляди гърла вият в хор, сякаш скандираха някаква странна дума от четири срички. Максим почувствува подигравка, предизвикателство, насмешка. После хорът млъкна също така внезапно, както беше започнал. Зеф шумно си пое въздух и отпусна гранатохвъргачката. Максим отново погледна скелета.

— Според мен това е намек.

— И според мен — изръмжа Зеф. — Да се махаме по-бързо.

Те бързо стигнаха до дупката в тавана, качиха се върху купчината пръст и видяха над себе си разтревоженото лице на Вепър. Той лежеше по очи на ръба на дупката, спуснал вътре въже с примка.

— Какво става при вас? — попита той. — Вие ли викахте?

— Сега ще разправяме — каза Зеф. — Закрепил ли си въжето?

Те се изкатериха горе. Зеф сви за себе си и за едноръкия цигари, запали своята и известно време мълча, изглежда мъчейки се да си обясни видяното.

— Добре — каза накрая. — Накратко ето какво беше. Това е Крепостта. Там има пултове, компютър и други подобни. Всичко е в плачевно състояние, но енергия има и ние ще извлечем полза от това. Трябва само да намерим хора, които разбират... По-нататък... — той смукна от цигарата, широко отвори уста и пусна кълбо дим като развалена газохвъргачка. — По-нататък, съдейки по всичко, там живеят кучета. Помниш ли, аз ти разправях — такива едни, с огромни глави. Те викаха... А ако се замислиш, може и да не са били те, защото, виждаш ли... Как да ти кажа... Докато с Мак се разкарвахме вътре, някой сложи в коридора човешки скелет. Това е.

Едноръкият погледна първо него, после Максим.

— Може да са били мутанти? — попита той.

— Възможно е — каза Зеф. — Аз изобщо никого не видях, а Мак твърди, че е видял кучетата... но не с очи. Че с какво ги видя бе, Мак?

— И с очи ги видях — каза Максим. — И искам да добавя между другото, че там няма никой освен тия ваши кучета. Щях да знам. И тия ваши кучета не са това, което си мислите. Не са животни.

Вепър не каза нищо. Стана, нави въжето, окачи го на колана си и отново седна до Зеф.

— Дявол знае — промърмори Зеф, — може и да не са животни... Тук всичко е възможно. На Юг сме...

— А може би именно тези кучета са мутантите? — попита Максим.

— Не — каза Зеф. — Мутантите са просто много уродливи хора. И са деца на обикновени хора. Мутанти... Ти изобщо знаеш ли какво е това?

— Знам — каза Максим. — Но целият въпрос е колко далеч е могла да отиде мутацията.

Известно време всички мълчаха и размишляваха. После Зеф каза:

— Е, щом си такъв образован, стига бърборене. Стани! — той се изправи. — Малко остана, но времето не чака. А ми се плюска... — той намигна на Максим — направо патологично. Знаеш ли какво значи „патологично“?

Оставаше да разчистят само югозападната четвърт на квадрата, но никой не се зае с това. Преди време тук навярно беше експлодирало нещо много мощно. От старата гора бяха останали само полуизгнили рухнали стволове и обгорели пънове, срязани като с бръснач, а на тяхно място вече се надигаше рядка млада горичка. Почвата беше почерняла, овъглена и размесена с разпратена ръжда. Никаква техника не би могла да оцелее след такъв взрив и Максим разбра, че не за работа ги е довел тук Зеф.

От храсталака се подаде небръснат човек с мръсен арестантски комбинезон. Максим го позна: беше първият срещнат от него абориген, партньорът на Зеф, вместилището на мировата скръб.

— Почакайте — каза Вепър, — аз ще поговоря с него.

Зеф заповяда на Максим да седне там, където е застанал. Той също седна и започна да се преобува, като си тананикаше углавния романс „Аз момче съм храбро, знае ме махлата“. Вепър се приближи до „вместилището на скръбта“ и двамата, след като се скриха в храстите, започнаха шепнешком да разговарят. Максим ги чуваше

прекрасно, но нищо не разбираше, защото говореха на някакъв жаргон; разпозна само повторената няколко пъти дума „поща“. Скоро престана да се вслушва. Чувствуваше се уморен, мръсен: днес отново бе имал прекалено много безсмислена работа, прекалено много беше вдишвал разни гадости, прекалено много рентгени беше получил. И отново за този ден не можа да направи нищо истинско, нищо нужно; никак не му се връщаше в бараките.

После „вместилището на скръбта“ изчезна, Вепър се върна, седна на един пън срещу Максим и каза:

— Е, хайде да си поговорим?

— Всичко в ред ли е? — запита Зеф.

— Да.

— Нали ти казах — произнесе Зеф, докато разглеждаше срещу светлината пробитата си подметка — аз имам нюх за такива като него.

— И така, Мак — каза Вепър, — ние ви проверихме, доколкото това е възможно при нашето положение. Генерала гарантира за вас. От днес ще се подчинявате на мен.

— Много се радвам — криво се усмихна Мак. Искаше му се да каже: „За вас пред мен Генерала не е гарантирал“, но само добави: — Слушам ви.

— Генерала съобщава, че не се страхувате нито от радиацията, нито от излъчвателите. Вярно ли е?

— Да.

— Значи вие можете всеки момент да преплувате Синята Змия и това няма да ви навреди?

— Вече ви казах, че мога още сега да избягам оттук.

— На нас не ни е нужно да бягате... Значи, както разбирам, патрулните коли също не са страшни за вас?

— За самоходните излъчватели ли говорите? Не, не са.

— Много добре — каза Вепър. — Тогава задачата ви в близко време се определя изцяло. Ще бъдете свързочник. Когато ви заповядам, ще преплувате реката и ще изпратите от най-близкото пощенско отделение телеграмите, които ще ви дам. Разбрахте ли?

— Това разбирам — бавно каза Максим. — Не разбирам друго...

Вепър го гледаше, без да мига — сух, жилав, осакатен старец, студен и безпощаден боец, боец още от пелени, страшно и възхитително създание на свят, в който ценността на човешкия живот е

нулева; човек, който не познава нищо освен борбата, няма нищо освен нея, отричащ всичко, освен нея. И в неговите внимателни присвити очи Максим четеше съдбата си за близките няколко години.

— Кажете.

— Искам да се разберем отсега — твърдо каза Максим. — Не желая да действам слепешком. Нямам намерение да върша неща, които според мен са безсмислени и ненужни.

— Например? — попита Вепър.

— Аз знам какво значи дисциплина. Знам, че без дисциплина цялата ни работа не би струвала нищо. Но аз смятам, че дисциплината трябва да бъде разумна; подчиненият трябва да е сигурен, че заповедта е разумна. Заповядвате ми да бъда свързочник. Аз съм готов да бъда такъв, годен съм за много повече, но, щом това е нужно, ще бъда свързочник. Но аз трябва да знам, че телеграмите, които ще изпращам, няма да бъдат причина за гибелта на хора, които и без това са нещастни...

Зеф вирна брадата си, но Вепър и Максим го спряха едновременно.

— Беше ми заповядано да взривя кула — продължаваше Максим. — Не ми обясниха за какво е нужно това. Аз виждах, че това е глупава и смъртоносна авантюра, но изпълних заповедта. Загубих трима другари, а след това се оказа, че всичко е било капан, поставен от държавната прокуратура. И ви заявявам: стига! Вече нямам намерение да нападам кулите. Нещо повече, възнамерявам всячески да препятствам операции от подобен род.

— Ама че глупак! — каза Зеф. — Сополанко.

— Защо?

— Почакайте, Зеф — каза Вепър. Продължаваше да гледа Максим. — С други думи, Мак, вие искате да знаете всички планове на щаба.

— Да. Не желая да работя слепешком.

— Това се казва нахал! — обяви Зеф. — Направо нямам думи, братле, за да опиша нахалството ти!... Слушай, Вепър, той ми харесва. Да-а, вярно око имам...

— Вие искате прекалено голямо доверие — каза Вепър. — Това трябва да се заслужи.

— И затова да взривявам глупавите ви кули? Наистина аз съм само от няколко месеца в съпротивата, но през цялото време все това слушам — кулите, кулите, кулите... А аз не искам да взривявам кули, това е безсмислено! Аз искам да се бия срещу тиранията, глада, разрухата, корупцията, лъжата... Разбирам, че кулите ви мъчат, просто физически ви мъчат... Но дори срещу тях действувате съвсем глупаво. Съвсем очевидно е, че кулите са ретранслационни, следователно трябва да се удря в Центъра, а не да се изчовъркват една по една...

Вепър и Зеф заговориха едновременно.

— Откъде знаете за Центъра? — попита Вепър.

— И къде ще го намериш тоя Център? — попита Зеф.

— Това, че трябва да има Център, е ясно за всеки поне малко грамотен инженер — презрително каза Максим. — А как да намерим Центъра — ето задачата, с която трябва да се заемем. Не да се хвърляме срещу картечниците, не да погубваме хора напразно, а да търсим Центъра...

— Първо, всичко това и без теб го знаем — каза Зеф, който малко по малко закипяваше. — И второ, массаракш, никой не е загинал напразно! На всеки поне малко грамотен инженер, сополанко сополив, трябва да му е ясно, че с унищожаването на няколко кули ние нарушаваме системата за ретранслация и можем да освободим цял район! А за това трябва да умеем да взривяваме кулите. И ние се учим да правим това, разбираш ли или не? И ако още веднъж посмееш, массаракш, да кажеш, че нашите момчета гинат напразно...

— Почакайте — каза Максим. — Пуснете ми реверите. Ще освободите района, а после?

— Всякакви сополанковци се мъкнат тук и разправят, че гинем напразно!...

— А после? — настояваше Максим. — Легионерите ще докарат самоходни излъчватели — и край!

— Как пък не! За това време населението ще мине на наша страна и на ония ще им е малко трудно. Едно са десетина така наречени дегенерати и съвсем друго — десет хиляди, сто хиляди озверели.

— Зеф, Зеф! — предупредително се обади Вепър. Зеф нетърпеливо му махна с ръка да млъчи.

— Стотици хиляди озверели граждани, фермери... а може би и войници, които ще разберат и за цял живот ще запомнят, че най-безсрамно са ги мамили...

Вепър въздъхна и се обърна.

— Чакайте, чакайте — каза Максим. — Какви ги приказвате? От къде на къде изведнъж ще разберат? Ами че те ще ви разкъсат на парчета. Та нали те смятат, че това е противобалистична защита...

— А ти какво смяташ? — със странна усмивка попита Зеф.

— Е, аз знам. Разказвали са ми...

— Кой?

— Доктора... и Генерала... Защо, това тайна ли е?

— Може би достатъчно сме говорили на тая тема? — тихо попита Вепър.

— А защо да е достатъчно? — също тихо и някак много интелигентно възрази Зеф. — Защо всъщност да е достатъчно, Вепър? Ти знаеш какво мисля аз по този въпрос. Знаеш защо седя тук и защо ще остана тук до края на живота си. А аз знам какво мислиш ти. Тогава защо „достатъчно“? И двамата сме убедени, че за това трябва да се крещи по всички кръстопътища, а когато стигне до работа, изведнъж си спомняме за дисциплината и започваме да играем по свирката на всички тия вождове, либерали, просветители... А сега пред нас е това момче. Нима и такива като него не трябва да знаят?

— Може би именно такива не трябва да знаят — все така тихо каза Вепър.

Без да разбира, Максим гледаше ту единия, ту другия. Двамата изведнъж някак бяха престанали да приличат на самите себе си, сякаш повехнаха; във Вепър вече не се чувствуваше онази стоманена твърдост, в която си бяха чупили зъбите толкова прокуратури и полеви съдилища; Зеф изгуби бохемската вулгарност, а вместо нея възникна някаква тъга, някакво скрито отчаяние, някаква обида... Сякаш изведнъж си бяха спомнили нещо, за което е трябвало да забравят и те често са се старали да го забравят.

— Аз ще му разкажа — каза Зеф. Той не искаше разрешение и не се съветваше. Просто съобщаваше. Вепър мълчеше и Зеф започна да разказва. Това, което разказа, беше чудовищно — и само по себе си, и затова, че не оставяше място за повече съмнения. През цялото време, докато говореше — тихо, спокойно, с вежливи паузи, когато Вепър

добавяше къси реплики — през цялото време Максим с всички сили се мъчеше да намери поне някаква несъобразност в тази нова система на света. Но усилията му бяха напразни. Картината се очертаваше стройна, проста, безнадеждно логична; тя обясняваше всички известни на Максим факти, без да пренебрегва нито един. Това беше най-голямото и най-страшното откритие от всички, които бе направил на своя Обитаем остров.

Излъчването на кулите не беше предназначено за дегенератите. То действуваше върху нервната система на всяко човешко същество на тая планета. Физиологичният механизъм на това въздействие не беше известен, но същността му се свеждаше до това, че облъчваният мозък губеше способност за критически анализ на действителността. Мислещият човек се превръщаше в човек вярващ, при това вярващ фанатично, въпреки набиващата се в очите реалност. На човек, намиращ се в полето на това излъчване, можеше да бъде внушено с най-елементарни средства каквото и да е и той приемаше внушението като светла и единствена истина, беше готов да живее за нея, да страда за нея, да умира в нейно име.

А незабележимото, вездесъщо, всепроникващо поле присъществуваше винаги. Непрестанно го излъчваше огромна мрежа от кули, оплела цялата страна. Като гигантска прахосмукачка то изсмукваше от десетките милиони души най-малкото съмнение в думите и делата на Огненосните Творци. Огненосните Творци насочваха волята и енергията на милионите маси накъдето им скимнеше. Внушаваха на масите отвратителните идеи на насилието и агресията; можеха да заставят милионите да се избиват взаимно в името на каквото и да било: можеха, ако възникнеше у тях такъв каприз, да предизвикат масова епидемия от самоубийства... Можеха всичко.

А два пъти в денонощието — в десет сутринта и десет вечерта, гигантската прахосмукачка се включваше с пълна мощност. За половин час хората изобщо преставаха да бъдат хора. Всички подсъзнателни напрежения, натрупани поради несъответствието между внушение и реалност, се освобождаваха в пристъпа на трескав ентузиазъм, във възторжения екстаз на раболепието. Тези лъчеви удари напълно потискаха рефлексите и инстинктите и ги заменяха с чудовищния комплекс за преклонение и дълг пред Огненосните творци. В такава

състояние облъчваният напълно губеше способността да разсъждава и действуваше като робот, получил заповед.

Опасност за Творците можеха да представляват само хора, които поради някакви физиологически особености бяха невъзприемчиви към излъчването. Наричаха ги „дегенерати“. Постоянното поле изобщо не им действуваше, а лъчевите удари им причиняваха само непоносими болки. Дегенератите бяха сравнително малко, някъде около един процент, но те бяха единствените бодърствуващи хора в това царство от лунатици. Само те запазваха способността да оценяват трезво обстановката, да възприемат света такъв, какъвто е, да го изменят, да го управляват. И най-гнусното беше това, че именно те осигуряваха на обществото неговия управляващ елит, наречен Огненосни Творци. Всички Огненосни Творци бяха дегенерати, но далеч не всички дегенерати бяха Огненосни Творци. И онези, които не бяха успели да влязат в елита, или не бяха поискали, или не знаеха, че съществува такъв елит, биваха обявявани за врагове на държавата и с тях постъпваха по съответния начин.

Максим чувствуваше такова отчаяние, сякаш бе открил, че неговият Обитаем остров в действителност е населен не с хора, а с кукли. Огромният апарат на хитлеристката пропаганда беше нищо в сравнение със системата от лъчеви кули. Радиото е можело да не се включва, речите на Гьобелс е можело да не се слушат, вестниците е можело да не се четат. Но от полето нямаше избавление. Нищо подобно не беше имало в историята на земното човечество. Не можеше да се разчита на опита на Земята. И нямаше на какво да се надяват. Планът на Зеф за превземане на някакъв що-годе значителен район изглеждаше проста авантюра. Пред тях беше огромна машина, прекалено проста и прекалено огромна, за да могат да се надяват да я разрушат със собствени сили. Нямаше в страната сила, способна да освободи огромния народ, който нямаше и представа, че не е свободен, който, според израза на Вепър, беше „изпаднал от хода на историята“. Тази машина беше неуязвима отвътре и устойчива към всякакви малки смущения. При частично разрушаване незабавно се самовъзстановяваше. При раздразнение тя незабавно и по един и същ начин реагираше, без да се безпокои за съдбата на отделните си елементи. Единствена надежда даваше мисълта, че машината има Център, пулт за управление, мозък. Теоретически този Център можеше

да бъде разрушен и тогава машината щеше да замре в състояние на неустойчиво равновесие, да настъпи момент, когато можеше да бъде направен опит да се тръгне по други релси, светът да бъде върнат в релсите на историята. Но местоположението на Центъра се пазеше в дълбока тайна, пък и кой ще го разрушава? Това не ти е нападение срещу кула. Това е операция, изискваща огромни средства и — преди всичко — армии от хора, невъзприемчиви към излъчването. Или прости, леснодостъпни защитни средства. Но нямаше и не се предвиждаше нищо подобно. Няколкостотин хиляди дегенерати бяха раздробени, разделени, преследвани, много от тях въобще се отнасяха към категорията на така наречените легални, но дори и да имаше начин да бъдат обединени и въоръжени, тази мъничка армия Огненосните Творци биха унищожили, просто изпращайки срещу нея самоходни излъчватели.

Зеф отдавна беше замълчал, а Максим все седеше с отпусната глава, ровейки с някаква пръчка черната суха пръст. Зеф се изкашля и неловко каза:

— Да, приятелче. Ето как всъщност стоят нещата.

Изглежда, той вече съжаляваше, че е разказал как всъщност стоят нещата.

— На какво се надявате тогава? — произнесе Максим.

Зеф и Вепър мълчаха. Максим вдигна глава, видя лицата им и прошепна:

— Прощавайте... аз... такова... Прощавайте.

— Ние трябва да се борим — с равен глас произнесе Вепър. — Ние се борим и ще се борим. Зеф ви съобщи една от стратегиите на щаба. Съществуват и други, също толкова уязвими за критика и практически досега неизпробвани... Разбирате ли, всичко при нас сега е в период на формиране. Зряла теория на борбата не може да се създаде така отведнъж, на празно място...

— Кажете — бавно произнесе Максим, — това излъчване... еднакво ли действа върху всички народи от вашия свят?

Вепър и Зеф се спогледаха.

— Не разбирам — каза Вепър.

— Имам пред вид ето какво. Има ли някъде народ, в който да се намерят поне няколко хиляди души като мен?

— Едва ли — каза Зеф. — Освен може би при тия... мутантите... Массаракш, не се обиждай, Мак, но ти си явен мутант... Щастлива мутация, шанс едно на милион...

— Аз не се обиждам — каза Максим. — Мутантите значи... Те са нататък, из горите, нали?

— Да — отговори Вепър. Гледаше втренчено Максим.

— А какво всъщност има там? — попита Максим.

— Гора, после пустиня...

— И мутанти?

— Да, полузверове. Диваци-психопати... Слушайте, Мак, оставете тая работа.

— Виждали ли сте ги някога?

— Виждал съм само мъртви — каза Вепър. — Тях понякога ги ловят в гората и ги бесят пред бараките за повдигане на духа.

— За какво?

— За шията! — кресна Зеф. — Глупак! Това са зверове! Те са неизлечими и по-опасни от всеки звяр! Нали съм ги виждал, ти такива неща не си и сънувал...

— А защо разширяват натам мрежата от кули? Да ги опитомят ли искат?

— Оставете, Мак — каза Вепър. — Безнадеждно е. Те ни ненавиждат... А впрочем, правете каквото искате. Ние никого не държим насила.

Настъпи мълчание. После някъде далеч зад гърбовете им се разнесе познато дрънчащо ръмжене. Зеф се приповдигна.

— Балиста... — замислено каза той. — Да взема да я убия? Това е близо, осемнайсети квадрат... Не, утре.

Максим изведнъж се реши:

— Аз ще се заема с нея. Вървете, ще ви догоня.

Зеф със съмнение го погледна.

— Ще се справиш ли? Току-виж си гръмнал...

— Мак — каза едноръкият, — помислете!

Зеф, който гледаше Максим, изведнъж се ухили.

— Ето значи за какво ти трябвал танк! Хитро момче! Не-е, не можеш ме излъга. Добре де, върви, вечерята ти ще я запазя. Като се откажеш — идвай... Да, имай предвид, много от самоходните са минирани, рови се там внимателно... Хайде, Вепър. Той ще ни догони.

Вепър искаше да каже още нещо, но Максим вече беше станал и крачеше към просеката. Не искаше повече да разговаря. Вървеше бързо, без да се обръща, хванал гранатохвъргачката под мишница. Сега, когато решението беше взето, той чувствуваше облекчение, предстоящата работа зависеше само от неговото умение и ловкост.

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Малко преди разсъмване Максим изкара самоходната балиста на шосето и я обърна към юг. Можеше направо да тръгва, но той излезе от отсека за управление, скочи на разкъртения бетон и приседна на ръба на канавката, като бършеше с трева изцапаните си ръце. Ръждивата грамада мирно гъргореше, вирнала към мътното небе острия връх на ракетата.

Той беше работил цяла нощ, но не чувствуваше умора. Аборигените строяха здраво, машината се оказа в прилично състояние. Никакви мини, разбира се, нямаше, затова пък имаше ръчно управление. Ако някой се беше взривявал на такива машини, това бе ставало или поради износеност на конструкцията, или поради пълно техническо невежество. Реакторът наистина даваше не повече от двадесет процента мощност, ходовата част се оказа доста износена, но Максим беше доволен — вчера той дори и на толкова не се надяваше.

Беше около шест сутринта, съвсем се съмна. Обикновено по това време каторжниците биваха строявани в карирани колони, набързо нахранени и подгонени на работа. Отсъствието на Максим, разбира се, вече беше забелязано и напълно възможно беше да са го записали като беглец; въпрочем, може би Зеф е измислил някакво обяснение — изкълчил си е крака, ранен или нещо от този сорт.

В гората стана тихо. „Кучетата“, които цяла нощ си подвикваха, мирясаха, сигурно се бяха скрили в подземията и се хилеха там, потривайки лапи, спомняха си как са наплашили вчера двуногите... С тези „кучета“ ще трябва да се заема както трябва, но засега се налага да ги оставим в тила. Интересно, възприемат ли те излъчването или не? Странни същества... През нощта, докато той се ровеше в мотора, двама през цялото време стърчаха зад храстите, тихомълком го наблюдаваха, а после дойде трети и се изкатери на едно дърво, за да вижда по-добре. Максим се показа от люка, махна му с ръка, а после на шега възпроизведе доколкото можа четириричната дума, която вчера скандираше хорът. Оня на дървото страшно се разсърди, засвятка с очи, настръхна с цялата си козина и започна да крещи някакви

гърлени оскърбления. Двамата в храстите изглежда бяха шокирани от това, защото си отидоха и повече не се върнаха. А третият дълго още не слезе и все не можеше да се успокои: съскаше, плюеше, правеше се, че атакува, зъбеше се с редки бели резци. Махна се чак сутринта, когато разбра, че Максим няма намерение да влезе в честен бой... Едва ли са разумни в човешки смисъл, но все пак са същества интересни и навярно са организирана сила, щом са успели да изпъдят от крепостта военния гарнизон начело с принц-херцога... Колко малко информация има тук, само слухове и легенди... Да можеше сега да се измие, целия се изплеска с ръжда, пък и реакторът тече, цялата кожа гори от радиацията. Ако Зеф и едноръкият се съгласят да пътуват, трябва реакторът да се закрие с три-четири плочи от бордовата броня...

Далеч в гората нещо избухна, откънтя ехото — сапъорите-смъртници започваха работния си ден. Безсмислица, безсмислица... Отново нещо избухна, затрака картечница, трака дълго, после утихна. Стана съвсем светло, денят обещавахе да бъде ясен, по небето нямаше облаци, беше равномерно бяло като светещо мляко. Бетонът на шосето блестеше, покрит с роса, само около танка нямаше роса — бронята излъчваше нездрава топлина.

После от храстите, настъпващи към пътя, излязоха Зеф и Вепър, видяха танка и ускориha крачка. Максим стана и тръгна към тях.

— Жив! — каза Зеф вместо поздрав. — Така и предполагах. Твоята каша, братле, такова... нямаше в какво да я нося, де. А хляб ти донесох, лапай.

— Благодаря — каза Максим и взе крайшника. Вепър стоеше облегнат на минотърсача и го гледаше.

— Лапай и се изпарявай — каза Зеф. — Там дойдоха за теб, братле.

— Кой? — попита Максим и престана да дъвче.

— Е, не ни се представи. Дангалак такъв, целият в копчета. Крещеше така, че цялата гора го чу — защо те нямало, демек. Без малко да ме застреля... А аз само му се пуля и докладвам — тъй и тъй, значи, загина на минното поле, тялото не е намерено...

Той обиколи около танка, каза: „Ама че боклук...“ седна до шосето и започна да си свива цигара.

— Странно — каза Максим и замислено отхапа от крайщника — Защо? На допълнително следствие?

— Може би това е Фанк? — тихо попита Вепър.

— Фанк? Среден на ръст, с квадратно лице, кожата му се лющи...

— Къде ти! — каза Зеф. — Тоя беше такава яка върлина, пъпчив, глупак на глупаците. — Легион, с една дума.

— Не е Фанк.

— Може би по заповед на Фанк? — попита Вепър.

Максим сви рамене и лапна последната коричка.

— Не знам. Преди мислех, че Фанк има нещо общо със съпротивата, а сега просто не знам какво да мисля.

— Тогава по-добре ще е наистина да заминете — продума Вепър. — Макар че, да ви кажа честно, не знам кое е по-добре — мутантите или тоя жандармерист...

— Добре де, нека върви — каза Зеф. — Като свързочник за теб явно няма да работи, а така поне ще донесе някаква информация... ако остане жив.

— Вие няма да тръгнете с мен, разбира се — утвърдително каза Максим.

Вепър поклати глава:

— Не. Желая ви успех.

— Тая ракета я хвърли — посъветва го Зеф. — Че ще вземеш да гръмнеш някъде с нея. И ето какво. По пътя ще минеш две застави. Ще ги минеш леко, само не спирай. Те са основно срещу заплахи от юг. А виж, после ще бъде лошо. Ужасна радиация, нищо за плюскане, мутанти, а по-нататък — пустиня, безводие.

— Благодаря — каза Максим. — Довиждане.

Той скочи на веригата, отвори люка и се промъкна в горещия полумрак. Вече беше сложил ръце върху лостовете, когато си спомни, че е останал още един въпрос. Подаде се навън:

— Слушайте, защо истинското предназначение на кулите е скрито от редовите членове на съпротивата?

Зеф се намръщи и плю, а Вепър тъжно каза:

— Защото мнозинството в щаба се надяват някога да вземат властта и да използват кулите по същия начин, но с други цели.

— Какви други? — попита Максим.

Няколко секунди се гледаха в очите. Зеф, обърнал гръб, старателно си свиваше цигара. После Максим каза:

— Пожелавам ви да останете живи.

И се върна при лостовете.

Танкът загърмя, задрънча, изпраща с вериги и тръгна напред.

Да се управлява машината беше трудно. Нямаше седалка за водач, а купчината трева и клони, която Максим нахвърля през нощта, бързо се разпадаше. Обзорът беше лош, не можеше да се набере добра скорост — при тридесет километра в час нещо в мотора започваше да гърми, да се задавя, маслото гореше. Наистина проходимостта на този атомен изрод все още бе прекрасна. Има ли път, няма ли — беше му все едно, изобщо не забелязваше храстите и малките ями, смилаше повалените дървета на стърготини. С лекота тъпчеше младите дръвчета, прорасли през пукнатините на бетона, а над дълбоките и пълни с черна вода ями пропълзяваше и дори като че ли пръхтеше от удоволствие. И прекрасно следваше курса, дори беше трудно да го обърнеш.

Шосето беше доста право, в отсека — мръсно и душно; в края на краищата Максим фиксира лоста за газта и удобно се настани на ръба на люка под решетестия жлеб на ракетната стойка. Танкът препускаше напред, сякаш именно това беше истинският му курс, зададен от древната програма. В него имаше нещо простовато и самодоволно: Максим, който обичаше машините, дори го потупа по бронята в знак на одобрение.

Можеше да се живее. Отляво и отдясно гората пълзеше назад, моторът равномерно клокочеше, радиацията тук горе почти не се чувствуваше, ветрецът беше сравнително чист и приятно охлаждаше горящата кожа. Максим вдигна глава и погледна люлеещия се нос на ракетата. Нея май наистина щеше да е добре да изхвърли. Нямаше да избухне, наистина, отдавна беше „изгнила“ — той я изследва още през нощта — но тежеше сигурно към десет тона, какъв е смисълът да я мъкне със себе си? Танкът си пълзеше напред, а Максим запълзя по жлеба, търсейки механизма за закрепване. Намери го, но всичко беше ръждясало, трябваше да се потруди доста, през това време танкът на два пъти излизаше по пътя на завоите и започваше с гневен вой да изкъртва дърветата, Максим бе принуден бързо да слиза при лостовете, да успокоява железния глупак и отново да го извежда на пътя. Но в края на краищата механизмът задействува, ракетата тежко се залюля,

грохна на пътя и бавно се търколи в канавката. Танкът подскочи и тръгна по-леко, и в този момент Максим видя първата застава.

На края на гората стояха две големи палатки и автофургон, димеше полева кухня. Двама голи до кръста legioneri се миеха — единият поливаше на другия с манерка. По средата на пътя стоеше часовой с черно наметало и гледаше танка, а вдясно стърчаха два стълба, съединени с гредата, от която висеше нещо дълго и бяло, почти докосвайки земята. Максим влезе в отсека, за да не се вижда кариерният му комбинезон, и подаде главата си навън. Полуголите legioneri престанаха да се мият и също загледаха танка. Чули дрънченето на веригите, от палатките и фургона излязоха още няколко души, един от които с офицерски мундир. Бяха много учудени, но не разтревожени; офицерът посочи танка, каза нещо и всички се засмяха. Когато Максим се изравни с часовия, последният му викна нещо, което не се чуваше през шума на мотора; в отговор Максим извика:

— Всичко е наред, стой си на мястото!

Часовият също не чу нищо, но лицето му изрази удовлетворение. След като пропусна танка, той отново излезе на средата на шосето и застана в предишната поза. Беше ясно, че всичко се е разминало.

Максим обърна глава и видя отблизо онова, което висеше от гредата. Гледа го секунда, после бързо приседна, стисна клепачи и без всякаква нужда хвана лостовите. „Не биваше да гледам. Кой дявол ме караше да се обръщам, щях да си пътувам и сега и нищо нямаше да знам...“ — Той се застави да отвори очи. „Не — помисли си, — трябва да гледам. Да привиквам трябва. И да узнавам повече. Няма защо да крия от себе си. Нямам право, щом съм се заел с такава работа. Сигурно беше мутант, смъртта не може да осакати човека до такава степен. Животът осакатява. Той ще осакати и мен, и няма къде да се дяна, и не трябва да се съпротивлявам, трябва да свиквам. Може би пред мен има стотици километри пътища с бесилки от двете страни...“

Когато отново се подаде от люка и огледа пътя, вече не се виждаше нито заставата, нито самотната бесилка край пътя. Колко хубаво щеше да е, ако сега си отиваше в къщи... Пристигнеш, събудиш се, измиеш се, после разкажеш страшния сън за Обитаемия остров... Той искаше да си представи Земята, но нищо не излезе, беше странно да си мисли за това, че някъде има чисти весели градове, много хора, добри и умни, и всички си доверяват един на друг... „Ти си търсеше

работа — каза си той. — Ето, сега имаш работа — трудна и мръсна, но едва ли някъде ще намериш друга толкова важна работа...”

Напред по шосето се показва някакъв механизъм, бавно пълзящ в същата посока — на юг. Беше малък верижен трактор, влачещ зад себе си ремарке с металическа решетеста подпора. В откритата кабина седеше човек с кариран комбинезон и пушеше лула; той равнодушно огледа танка, Максим, и обърна глава. „Каква е тая подпора? — помисли си Максим. — Познати очертания...” После изведнъж съобрази, че това е секция от кула. „Сега да взема да я блъсна в канавката, че да мина два-три пъти отгоре й...” Той се огледа и изразът на лицето му явно никак не се хареса на тракториста — той изведнъж спря машината и стъпи на веригата, сякаш се готвеше да побегне. Максим се обърна напред.

След десетина минути той видя втората заставка. Това беше аванпостът на огромната армия карирани роби, а може би не роби, а най-свободните в страната хора. Две временни бараки с блестящи цинкови покриви, нисък изкуствен хълм, на който стърчеше сив нисък капонир с черни прорези-амбразури. Над капонира вече се издигаха първите секции на кула, около хълма стояха автокранове, трактори, търкаляха се безредно железни подпори. Гората на няколкостотин метра вдясно и вляво от шосето беше унищожена, на откритото пространство тук и там работеха хора с карирани дрехи. Зад къщичките се виждаше дълга ниска барака. Пред нея бяха прострени на въжета сиви парцали. Малко по-далеч от шосето стърчеше дървена куличка с площадка, по която се разхождаше часови със сива униформа и дълбока каска, а до него стоеше картечница на тринога. Под кулата се тълпяха други войници; изглеждаха като хора, изнемогващи от комари и скука. Всички пушеха.

„Е, тук също ще мина без прекеждия — помисли си Максим — тук е край на света и никой от никого не се интересува.“

Но той грешеше. Войниците престанаха да отпъждат комарите и загледаха танка. После един от тях, мършав и много приличащ на някого, оправя каската на главата си, излезе на средата на шосето и вдигна ръка. „Ти напразно така... — със съжаление помисли Максим. — Аз съм решил, че ще мина оттук и ще мина.“ Той слезе долу при лостовете, настани се по-удобно и сложи крак върху педала на ускорителя. Войникът на шосето продължаваше да стои с вдигната

ръка. „Сега ще дам газ — помисли си Максим — ще изреве както трябва и тоя ще отскочи... А ако не отскочи — помисли той с внезапно ожесточение, — какво пък, на война като на война...“

И изведнъж позна тоя войник. Пред него беше Гай — отслабнал, посърнал, брадясал, в широк войнишки комбинезон.

— Гай — прошепна Максим. — Приятелю... Какво да правя сега?

Той свали крак от педала, изключи амбреажа, танкът забави ход и спря. Гай отпусна ръка и без бързване тръгна насреща. И тогава Максим дори се засмя от радост. Всичко се получаваше чудесно. Той отново включи амбреажа и се приготви.

— Ей! — с началнически тон крясна Гай и почука с приклад по бронята. — Кой си ти, бе?

Максим мълчеше и тихичко се смееше.

— Има ли там някой? — в гласа на Гай се появи неувереност.

После подкованите му токове загърмяха по бронята, левият люк се разтвори и Гай надникна в отсека. Видял Максим, той отвори уста и в този момент Максим го хвана за комбинезона, дръпна го към себе си, повали го върху клоните под краката си и го притисна. Танкът страшно зарева и се понесе напред. „Да не разбия мотора“ — помисли Максим. Гай се дърпаше и мятеше, каската му се смъкна върху лицето му, той не виждаше нищо и риташе, слепешком, мъчейки се да измъкне изпод себе си автомата. Отсекът изведнъж се изпълни с грохот и дрънчене — очевидно по танка отзад стреляха автомати и картечници. Това беше безопасно, но неприятно и Максим с нетърпение следеше как се приближава стената на дърветата, все по-близо... близо... Първите храсти... Някакъв кариран отскочи... И ето, наоколо е гора, куршумите вече не удрят по бронята, шосето е свободно на стотици километри напред.

Гай най-после успя да измъкне автомата, но Максим му смъкна каската и видя потното озъбено лице; засмя се, когато яростта, ужасът и жаждата за убийство върху това лице се смениха с израз отначало на объркване, после изумление и накрая радост. Гай помръдна устни — изглежда искаше да каже „массаракш“. Максим остави лостовете, дръпна към себе си своя мокър, мършав, брадясал приятел, прегърна го, притисна го до себе си, после го пусна и, хванал раменете му, каза:

— Гай, приятелю, толкова се радвам!

Решително нищо не се чуваше. Максим погледна през обзорния процеп: шосето беше все така право, затова той отново фиксира газта и излезе горе, като измъкна подир себе си Гай.

— Массаракш! — каза Гай. — Пак ти!

— Не се ли радваш? Аз ужасно се радвам!

Максим едва сега разбра колко не му се е искало да пътува на Юг сам.

— Какво значи това? — извика Гай. Първата му радост беше минала, той с безпокойство се оглеждаше наоколо. — Накъде! Защо!?

— На Юг! — извика Максим. — До гуша ми дойде твоята гостоприемна родина!

— Бягство?

— Да!

— Ти си полудял! На теб ти подариха живота!

— Кой ми е подарил живота? Животът е мой, принадлежи на мен!

Беше трудно да се разговаря, трябваше да се вика и някак неволно вместо дружески разговор се получаваха караница. Максим скочи в люка и намали газта. Танкът тръгна по-бавно, вече не ревеше и не дрънчеше толкова силно. Когато Максим се измъкна обратно, Гай седеше нацупен и решителен.

— Аз съм длъжен да те върна — обяви той.

— А аз съм длъжен да те измъкна оттук — обяви Максим.

— Не разбирам. Ти съвсем си полудял. Оттук е невъзможно да се избяга. Трябва да се върнем... Массаракш, ти пък не можеш да се върнеш, ще те разстрелят... А на Юг ще ни изядат... Вдън земя да потънеш с твоите лудости! Кой ли дявол ме свърза с теб!

— Почакай, не викай толкова — каза Максим. — Дай да ти обясня...

— Не желая да слушам каквото и да е! Спри машината...

— Ама почакай, малко! — уговаряше го Максим. — Дай ще ти разкажа...

Но Гай не желаше да му разказват. Гай настояваше тази незаконно похитена машина да бъде спряна и върната обратно в зоната. Два, три, четири пъти нарече Максим „говедо“. Вопълът „массаракш!“ заглушаваше мотора. Положението, массаракш, е ужасно! Положението е безизходно, массаракш! Пред нас, массаракш,

е сигурна смърт. Зад нас, массаракш, също. Максим винаги е бил тъпак и психопат, массаракш, но последната му постъпка, массаракш, май наистина ще е последна, массаракш и массаракш...

Максим не го прекъсваше. Той изведнъж съобрази, че полето на последната кула очевидно свършва някъде тук, и най-вероятно е вече да е свършило; последната застава би трябвало да се намира на самата граница на полето... Нека се накрещи момчето, на Обитаемия остров думите нищо не значат... „Ругай, ругай, а пък аз ще те измъкна, няма какво да правиш там... Трябва да започна с някого, нека ти бъдеш първият. Не искам да бъдеш кукла, дори и това да ти харесва...”

След като наруга Максим по всички линии, Гай скочи в люка и се опита да спре машината. Не успя и се измъкна обратно, вече с нахлупена каска, много мълчалив и делови. Явно възнамеряваше да скочи и да се върне обратно. Беше много сърдит. Тогава Максим го дръпна за панталона, застави го да седне до него и започна да обяснява положението.

Той говори повече от час, прекъсвайки само когато трябваше да насочи танка на завоите. Говореше, а Гай слушаше. Отначало Гай се мъчеше да прекъсва, напираше да скочи в движение, но Максим говореше и говореше, повтаряше едно и също отново и отново, обясняваше, втълпяваше, разубеждаваше и Гай в края на краищата започна да се вслушва, после се замисли, оклюма се, пхна ръце под каската и силно се почеса; после изведнъж сам мина в настъпление и започна да разпитва Максим: откъде му е станало известно всичко това, кой ще докаже, че всичко това не е лъжа, как може да се повярва, след като всичко това е явна измишльотина... Максим го сразяваше с факти, а когато те не достигаха, се кълнеше, че говори истината; когато и това не помагаше, наричаше Гай дърво, кукла, робот; а танкът все пътуваше и пътуваше на юг, все по-дълбоко навлизаше в страната на мутантите.

— Е, добре, — вбесен каза Максим. — Сега ще проверим всичко. По моите сметки ние отдавна вече сме излезли от полето, а сега е около десет без десет. Какво правите в десет часа?

— В десет нула нула — проверка — мрачно каза Гай.

— Именно. Строявите се в стройни редици и се дерете от готовност да пролеете кръвта си. Помниш ли?

— Тази готовност е в сърцата ни — заяви Гай.

— Тази готовност е била набита в тъпите ви глави! — възрази Максим. — Нищо, сега ще проверим каква готовност имаш в сърцето си. Колко е часът?

— Без седем — мрачно каза Гай.

Известно време пътуваха мълчешком.

— Е? — попита Максим.

Гай погледна часовника и с несигурен глас запя:

„Напред, legioneri, момчета железни...“

Максим го гледаше с насмешка. Гай сбърка и забрави думите.

— Стига си се пулил — сърдито каза той. — Пречиш ми. И изобщо какво е това пеене извън строя?

— Ти недей — каза Максим. — Ти и извън строя си крещял по същия начин. Да ви гледам двамата с чичо Каан беше страшно. Единият реве „Железните момчета“. Другият се дере: „Слава на Творците“. Че и Рада... Е, къде е твоята готовност да колиш и бесиш в името на Творците?

— Стига! Да не си посмял да говориш така за Творците. Дори и да е истина всичко, което разправяш, това значи само, че някой ги е измамил.

— И кой ги е измамил?

— Е-е... малко ли са...

— Значи Творците не са всемогъщи?

— Не желая повече да разговарям на тази тема — обяви Гай.

Той се оклюма, сгърби се, лицето му още повече се отпусна, очите му помътняха, долната устна увисна. Максим изведнъж си спомни Фишта Луковицата и Котра Красавеца от арестантския вагон. Те бяха наркомани — нещастни хора, привикнали да употребяват особено силни наркотични вещества. Страшно се измъчваха без своите отрови, нищо не ядяха, цели дни седяха точно така, с мътни очи и увиснала долна устна...

— Нещо боли ли те?

— Не — унило отговори Гай.

— Какво си настръхнал тогава?

— Ами така нещо... — Гай дръпна яката си и вяло завъртя глава — лошо ми е нещо... Да взема да легна, а?

Без да дочака отговор, той се пхна в люка и полегна върху клоните, сви се на кълбо. „Виж ти история — помисли Максим. —

Нещата не били толкова прости, колкото си мислех...”

Той се обезпокои.

„Гай не получи лъчев удар, ние излязохме от полето преди близо два часа... А той цял живот живее в това поле... Може би така е вредно за него — без полето? Да не вземе да се разболее? Ама че гадост...” Той гледаше през люка бледото лице. Все повече го обхващаше страх. Накрая не издържа, скочи в отсека, спря мотора, измъкна Гай навън и го положи на тревата край пътя.

Гай спеше, мърмореше нещо насън, силно потръпваше. После започна да трепери, да се гърчи, свиваше се, като че ли искаше да се сгрее, пъхаше длани под мишниците си. Максим сложи главата му върху коленете си, притисна с пръсти слепоочията му и се постара да се съсредоточи. Отдавна не му се беше налагало да прави психомасаж; главното беше да се отвлече от всичко наоколо, да се съсредоточи, да включи болния в своята здрава система. Така седя десетина или петнадесет минути; когато се опомни, видя, че на Гай му е по-добре, лицето му е порозовяло, дишането беше станало равно и той повече не мръзнеше. Максим му направи възглавница от трева, поседя известно време, пъдейки комарите; после си спомни, че им предстои още дълго да пътуват, а защитата на реактора пропуска — за Гай това е опасно, трябва да се измисли нещо. Той стана и се върна при танка.

Трябваше да поработи доста, докато успее да свали от ръждясалите нитове няколко листа от бордовата броня; после той наби тези листове върху керамичната преграда, отделяща реактора и мотора от отсека за управление. Оставаше му да закрепил последния лист, когато изведнъж почувствува чуждо присъствие. Внимателно се подаде от люка... и почувствува, че всичко в него изстива и се напруга.

На шосето, на десетина крачки пред танка, стояха трима души; но Максим не можа да осъзнае веднага, че това са хора. Наистина, те бяха облечени; двама от тях държах на раменете си прът, от който висеше с окървавената си глава надолу неголямо копитно животно, подобно на елен. На шията на третия през пилешките му гърди висеше тежка винтовка с непривични очертания. „Мутантите — помисли Максим. — Ето ги мутантите...” Всички разкази и легенди, които някога бе чувал, изведнъж изплуваха в паметта и станаха много правдоподобни. Одират кожата на живи хора... канибали... диваци... зверове. Той стисна зъби, изскочи върху бронята и се изправи с цял

ръст. Тогава онзи с винтовката смешно пристъпи на кривите си къси крачка, но не мръдна от мястото си. Само вдигна ръка с два дълги многочленести пръста, силно изсъска и произнесе със скърцащ глас:

— Искаш ли да ядеш?

Максим с труд помръдна устни и отговори:

— Да.

— Няма ли да стреляш? — заинтересува се притежателят на скърцащия глас.

— Не — каза Максим и се усмихна. — В никакъв случай.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

Гай седеше зад грубо скована маса и чистеше автомата си. Беше около десет и четвърт сутринта, светът бе сив, безцветен, сух, нямаше в него място за радост, нямаше място за живот, всичко беше мътно и болезнено. На Гай не му се искаше да мисли, да вижда, да чува, дори да спи; искаше му се просто да положи глава на масата, да отпусне ръце и да умре. Просто да умре — и толкоз.

Стаичката беше малка, с един-единствен прозорец без стъкло, гледащ към огромна, затрупана с развалини и обрасла с див храсталак сиво-ръждива пустош. Тапетите в стаята бяха избелели, на места отлепени и свити — може би от горещина, може би от старост; паркетът беше разсъхнат и в единия ъгъл овъглен. За предишните обитатели на тази стая напомняше само голямата фотография под разбито стъкло; на нея при внимателно разглеждане човек можеше да различи някакъв възрастен господин с глупави бакенбарди и смешна шапка, приличаща на чиния.

Да можеше да не вижда всичко това, да можеше сега да хвърли топа или да завие като последно бездомно куче, но Максим беше заповядал: „Чисти!“

— Всеки път — заповядваше Максим, почуквайки с каменен пръст по масата, — всеки път, щом те насвие, сядай и чисти автомата...

Значи трябва да се чисти. Максим е това все пак. Ако не беше Максим, отдавна щеше да легне и да умре. Толкова пъти го беше молил: „Не ме изоставяй, докато мине, поседи с мен, лекувай ме“. Не. Каза, че трябва вече сам. Каза, че това не е смъртоносно, трябва да мине и непременно ще мине, но трябва да се насилиш, трябва да се справиш...

„Добре де — вяло помисли Гай. — Ще се справя. Максим е това все пак. Не човек, не творец, не бог — Максим... И още нещо ми каза тогава: «Повече злост! Щом те свие, спомняй си откъде ти е това, кой те е приучил и защо, и трупай омраза. Скоро ще потрябва: ти не си единствен, вие сте четиридесет милиона все такива — отровени...

Трудно е да повярваш, массаракш, цял живот съм в строя, винаги знаехме кое как стои, всичко беше просто, всички бяхме заедно, толкова хубаво беше да си като всички. И на — дойде, накара ме да те обикна, кариерата ми разби, накрая направо за яката ме изтръгна от строя и ме замъкна в тоя друг живот, дето и целта е непонятна, и средствата, дето трябва — массаракш! — сам да мислиш за всичко, да решаващ сам, всичко сам... Да... измъкна ме за яката, обърна ми мутрата назад и ми посочи: помия, гнусотия, мерзост, лъжа... И на, гледаш — наистина нищо красиво, като си спомня какъв бях, и ми се повдига, като си спомня момчетата... за господин ротмистъра Чачу да не говорим!» Гай ядно тикна затвора на мястото му и щракна с фиксатора. И отново го налегна вялост и апатия, нямаше воля дори да сложи пълнителя. Лошо, ох, че лошо...

Кривата скърцаща врата се открехна, в стаята надникна малка деловита муцунка — общо взето дори симпатична, ако не бяха плешивият череп и възпалените клепачи без мигли. Беше Танга, момиченцето на съседите.

— Чичо Мак заповяда да отидете на площада! Там вече всички се събраха, само вас чакат!

Гай я изгледа мрачно и накриво, погледна мършавото телце в рокличка от грубо зебло, ненормално тънките — като сламки — ръчички, покрити с кафяви петна, кривите, подпухнали в коленете крачета; почувствува, че му прилошава, и сам се засрами от отвращението си — детето ли е виновно, че е такова? Той отмести очи.

— Няма да дойда. Предай им, че се чувствам зле. Болен съм.

Вратата скръцна; когато Гай вдигна очи, момиченцето вече го нямаше. Той с досада хвърли автомата върху койката, отиде до прозореца, надникна. Момиченцето със страшна скорост пердашеше по долинката между останките от стени — бившата улица; след нея се затича някакъв дребосък, покуцука няколко крачки, спъна се, падна, полежа малко, после ревна с ужасен бас. Иззад развалините изскочи майка му. Гай побърза да се отдръпне, разтърси глава и се върна до масата. «Не, не мога да свикна. Лош човек съм, както излиза... Ох, да ми паднеше на мушката тоя, дето е виновен за всичко това, бих бил много точен. Но все пак защо не мога да свикна? Господи, що нещо видях за тоя месец — ще ми стигне за сто кошмара...»

Мутантите живееха на малки общини. Някои бяха чергари, ловуваха, търсеха по-добри места, търсеха път на Север, който да заобикаля легионерските картечници и страшните области, където те полудяваха и умираха на място от пристъпи на чудовищно главоболие; други живееха постоянно във фермите и селцата, оцелели след боевете и взрива на трите атомни бомби, една от които беше избухнала над този град, а другите две — в околностите; там сега имаше километрични «плешивини» от блестяща като огледало шлага. Живеещите на едно място сеяха дребна изродена пшеница, окопаваха странните си градини, където доматиите бяха колкото ягоди, а ягодите — колкото домати, развъждаха някакъв ужасяващ добитък, дето да те е страх да го гледаш, а камо ли да го ядеш. Това беше жалък народ — същите тези мутанти, дегенерати-диваци, за които всички, в това число и Гай, дрънкаха какви ли не глупости — тихи, болезнени, осакатени човешки карикатури. Нормални бяха само старците, но от тях много малко бяха останали живи, всички те боледуваха, обречени на скорошна смърт. Техните деца и внуци също изглеждаха обречени. Много деца се раждаха, но почти всички умираха или при раждането, или в първите месеци. Тези, които оцеляваха, бяха слаби, непрекъснато страдаха от различни недъзи, бяха страшно уродливи, но изглеждаха тихи, послушни, умни. Изобщо добри хора се оказаха мутантите, гостоприемни, мирни... Само да ги гледа човек беше невъзможно. Дори и Максим отначало потръпваше, но бързо свикна, той какво — господар е на природата си...

Гай пхна пълнителя в автомата, опря буза върху дланта си, замисли се. Да, Максим...

Наистина, този път Максим е подхванал явно безсмислена работа. Решил е да събере мутантите, да ги въоръжи и да унищожи Легиона като начало поне около Синята Змия. Смешна работа, ей богу! Ами че те едва ходят, много от тях умират просто така — вдигне чувал жито и умре на място — а той иска да ги води срещу Легиона. Пък и са необучени, слаби, къде там... Дори и да събере тия... разузнавачите им. За тая цялата «армия», ако е без Максим, един ротмистър ѝ стига, а ако е с Максим — един ротмистър с ротата си. Максим изглежда вече сам разбира това. Но цял месец тичаше из гората от село до село, от община до община, уговаряше старците и уважаваните хора — ония, на които се подчиняват общините. Тичаше и мен мъкнеше навсякъде,

не можеше да миряса. Не искат да тръгнат старците и разузнавачите си не пускат... И сега на това събрание... Няма да отида.

Светът стана по-светъл. Околното не предизвикваше такова отвращение, кръвта по-бързо потече по жилите, размърдаха се някакви смътни надежди, че ето, днешното събрание ще се провали, Максим ще дойде и ще каже: «Стига, повече няма какво да правим тук», и те ще тръгнат по-нататък на юг, където, както разправят, също живеят дегенерати-мутанти, но не толкова страшни, по-човекоподобни, не толкова болни. Казват, че те там имат нещо като държава, дори армия. Може би с тях ще успеем да завъртим мелницата... Наистина, там всичко, е радиоактивно, там, както казват, били хвърляни бомба след бомба, специално за заразяване. Имало такива специални бомби...

Спомнил си за радиацията, Гай бръкна в раницата и извади кутийка с жълти таблетки; глътна две, намръщи се от пронизващата им горчивина. Ама че гадост, но без тях не може, тук също всичко е заразено. А в пустинята сигурно ще трябва да ги гълтаме с шепи... Слава богу, ако не беше принц-херцогът, щеше да ми е спукана работата без тия хапчета... Юнак е принц-херцогът, не се обърква, не се отчайва в тоя ад, лекува, помага, извършва визитации, организира е цяла фабрика за лекарства.

Вратата се разтвори; в стаята влезе сърдитият Максим — гол, само по едни шорти, жилест, бърз и явно много ядосан. Като го видя, Гай се нацупи и загледа през прозореца.

— Хайде, не измисляй — каза Максим. — Да тръгваме.

— Не искам — каза Гай — по дяволите! Повръща ми се, невъзможно ми е.

— Глупости — възрази Максим, — това са прекрасни хора и много те уважават. Не ставай хлапе.

— Е, чак пък да ме уважават...

— И още как! Тия дни принц-херцогът молеше да останеш тук. «Аз, вика, скоро ще умра, тук трябва да ме замени истински човек».

— Чак пък да го заменя... — промърмори Гай, но почувствува, как пряко волята си се размеква вътрешно.

— И Бошку не ме оставя на мира, срамува се да се обърне направо към теб. «Нека, вика, Гай остане тук, ще ни учи, ще ни защитава, добри деца ще възпитава»... Нали знаеш как говори Бошку?

Гай се изчерви от удоволствие, изкашля се и каза, като още се мръщеше и гледаше през прозореца:

— Е, добре де... Автомата да го взимам ли?

— Вземи го — каза Максим. — Всичко се случва...

Гай взе автомата под мишница; излязоха от стаята. Гай отпред, Максим по петите му; слязоха по изгнилата стълба, прекрачиха купчината деца, които играеха в праха пред прага, и тръгнаха по улицата към площада... Ех! Улица, площад... Само имена. Колко ли хора тук са загинали за миг? Казват, преди е имало голям, красив град. Погубиха страната гадовете. Не стига, че са избили и осакатили хората, ами на всичко отгоре и развъдили някакви гадини, дето никога не ги е имало тук. Пък и не само тук...

Принц-херцогът разказваше, че преди войната в тази гора живеели зверове, подобни на кучета — забравих как се казваха — умни били и много добри, всичко разбирали, направо удоволствие било да ги дресиращ. И започнали, разбира се, да ги дресират за военни цели. После пък се намерил някакъв умник, разшифровал езика им, оказало се, че имат свой език, при това доста сложен, и гърлата им са устроени така, че някои могли дори да се научат да говорят като хора — не целия език, разбира се, но запомняли по петдесет-седемдесет думи. Изобщо чудесни животни били, можели сме да дружим с тях, да се учим един от друг, да си помагаме — породата им измирала... А вместо това ги научили да воюват, да се промъкват при противника за военни сведения. После започнала войната, на някой не му било до тях, пък и до нищо на света. И на ти сега — вампири. Също мутанти, но не човешки, а животински — много опасни същества. В Особения Южен Окръг дори беше пратена заповед за борбата с тях, а принц-херцогът направо вика: с всички ни е свършено, тук само вампири ще живеят...

Гай си спомни как веднъж в гората Бошку с ловците си застреля елен, преследван от вампири, и как започна сбиване. А мутантите колко ги бива за бой? Гръмнаха по един път с дядовските си пушкала, хвърлиха ги, седнаха и закриха очите си с ръце, за да не виждат как ще ги разкъсват, демек. И Максим се обърка, между нас казано... Тоест не че се обърка, а някак си... не му се искаше да се бие. Е, и ми се наложи да се бия вместо всички — като изпразних пълнителя — почнах ги с приклада. Хубаво, че вампирите бяха малко, само шест. Два убихме,

един избяга, а останалите трима, ранени и зашеметени, ги вързахме и решихме сутринта да ги водим в селото на екзекуция. А през нощта, гледам, Максим тихичко става — и при тях. Поседя малко, полекува ги, както той си знае, с налагане на ръце, после ги развърза и те, нали не са глупаци, духнаха да бягат, не ги видяхме повече. Питам го: «Защо бе, Мак, защо така?» — «И аз не знам — вика, — но чувствавам, че не бива да ги убиваме. Нито хората, нито тях... Това — вика, никакви кучета не са, и никакви вампири...»

Пък и да бяха само вампирите! Ами какви прилепи се развъдиха! Като тия, дето прислужват на Магьосника... Та това е ужас хвърчащ, а не прилепи! Ами кой нощем трополи из селата и краде деца? При това дори не влиза в къщата, а спящите деца, без да се събуждат, сами излизат при него... Да речем, че това е измишльотина, но нещичко аз и сам съм виждал. Спомням си, като че беше вчера — поведе ни принц-херцогът да ни покаже най-близкия вход на Крепостта. Отидохме. Беше една такава мирна полянка, зелена, с хълмче, а в хълмчето — пещера. А като се вгледахме — господи боже мой! — цялата поляна пред входа затрупана с мъртви вампири, бяха поне двайсет и без нито една рана, нито капка кръв по тревата. И най-странното — Максим ги разгледа и каза: Не са мъртви те, само са парализирани, като че ли някой ги е хипнотизирал... Пита се: кой? Не, страшни места са тук. Из тях човек само денем може да върви, че и то с повече предпазливост. Да не беше Максим, така щях да си плюя на петите, да побягна оттук. Но ако говорим честно, къде бих избягал? Наоколо гори, пълни с гадини, танкът потъна в блатото... При своите да избягам?... Много естествено — при своите. Но какви «свои» са ми те сега? Също, като се позамисля, уроди, кукли, правилно говори Максим. Не, и това не е за мен. Противно...“

Те излязоха на площада, на голямата пустош, в средата на която грозно чернееше някакъв полуразтопен паметник; завиха към оцелялата къщичка, където обикновено се събираха представителите, за да обменят слухове, да се посъветват относно посевите или лова, пък и просто да поседят, да подремят, да послушат разказите на принц-херцога за старите времена.

В къщичката, в голямата чиста стая, народът вече се беше събрал. Нямаше нито един, когото човек да му се иска да гледа. Дори принц-херцогът — човек, а не мутант — беше осакатен: цялото лице

обгорено и в белези. Влязоха, поздравиха се, седнаха в кръга, направо на пода. Бошку, който седеше до печката, свали от жаравата чайника и наля на всички по чашка хубав силен чай, но без захар. Гай взе чашката си — необикновено красива, безценна, от кралските сервиси, — постави я пред себе си, опря приклада на автомата на пода, облегна чело върху ръбестото дуло и затвори очи, за да не вижда никого.

Принц-херцогът откри събранието. Никакъв принц и никакъв херцог не беше той — едно време е бил главен хирург на Крепостта. Когато върху нея започнали да хвърлят атомни бомби, гарнизонът се разбунтувал, вдигнал бяло знаме (по него своите веднага изстреляли термоядрена); истинския принц, командувания, войниците разкъсали на парчета, изобщо увлекли се, избили всички офицери, после се сепнали, че няма кой да командува, а без командири не може: войната продължава, противникът атакува, своите атакуват, а от войниците никой не знае плана на Крепостта. Получил се гигантски капан, а на всичко отгоре избухнали бактериологическите бомби, целият арсенал, и започнала чума. С една дума, получило се така, че половината гарнизон се разбягал кой накъдето види, от останалата половина три четвърти измрели, а командването на останалите поел главният хирург — по време на бунта войниците не го закачили, нали все пак бил лекар. Някак се беше получило така, че едни го наричаха принц, други херцог, а Максим за по-определено го наричаше принц-херцог.

— Приятели! — каза принц-херцогът. — Трябва да обсъдим предложенията на нашия приятел Мак. Това са много важни предложения. Колко са важни, можем да преценим дори и по това, че самият Магьосник дойде при нас и може би ще ни говори...

Гай вдигна глава. Вярно: в ъгъла, облегат на стената, седеше Магьосника. Да го гледа човек беше страшно, а да не го гледа — невъзможно. Той беше изключителна личност. Дори Максим го гледаше някак отдолу нагоре и казваше на Гай: „Магьосника е голяма фигура, братле“. Магьосника беше нисък на ръст, набит, чист, с къси, но силни ръце и крака и общо взето не чак толкова уродлив; във всеки случай думата „уродлив“ не подходеше за него. Черепът му беше огромен, покрит с гъсти твърди коси, приличащи повече на сребриста козина; имаше малка уста със странно свити устни, сякаш все се канеше да свирне през зъби; лицето му беше общо взето слабо, но с торбички под очите, а самите очи бяха дълги и тесни с вертикална

зеница, като на змия. Той говореше малко, рядко се появяваше сред хората, живееше сам в едно мазе в най-отдалечения край на града, но се ползуваше с огромен авторитет поради изумителните си способности. Първо, той беше много умен и знаеше всичко, макар да беше само на около двадесет години и никога не беше напуснал града. Когато възникваха някакви въпроси, всички идваха при него за съвет. Като правило той не отговаряше, което означаваше, че въпросът е дреболия: както и да го решиш, все е тая. Но ако беше нещо жизненоважно — за времето или кога какво да сеят — той винаги даваше съвет и никога не грешеше. При него ходеха само старейшините; обикновено те мълчаха и не казваха какво е ставало там, но се носеха слухове, че дори и когато дава съвети, Магьосника не отваря уста. Така, погледне само — и веднага разбираш какво трябва да правиш. Второ, той имаше власт над животните. Никога не искаше от общината нито храна, нито облекло: всичко му доставяха животните, различни животни и насекоми, и зверове, и жаби. А главни прислужници му бяха огромните прилепи, с които той, според слуховете, можеше дори да разговаря и те го разбираха и слушаха. Понататък разправяха, че той знае неизвестното. Да разбереш това неизвестно беше невъзможно. Според Гай това беше просто безсмислено натрупване на думи: черен и празен Свят преди възникването на Световното Светило, мъртъв леден Свят след угасването на Световното Светило; безкрайна пустиня с множество Световни Светила... Никой не можеше да обясни какво точно означава това, а Мак само поклащаше глава и възхитено мърмореше: „Какъв интелект!“

Магьосника седеше, без да гледа никого, на рамото му неловко пристъпваше от крак на крак сляпа нощна птица. Магьосника от време на време вадеше от джоба си някакви трохи и ги пхаше в клюна ѝ, тогава тя замираще за секунда, вдигаше глава и като че ли с труд преглъщаше, изпъвайки шия.

— Това са много важни предложения — продължаваше принц-херцогът, — затова ви моля да слушате внимателно, а ти Бошку, гълъбче, вари по-силен чай, защото, както виждам, някои вече почват да дремят. Не бива да дремем, не бива. Съберете малко сили, може би сега се решава съдбата ви...

Събранието одобрително замърмори. Един, с перде на окото, издърпаха от стената, където се беше настанил да подремне, и го сложиха да седне на първия ред.

— Аз такава, нищо... — мърмореше той. — Аз само така, малко. Аз такава, искам да кажа да говорите по-кратко, че то, докато стигнете края, ще съм забравил началото...

— Хубаво — съгласи се принц-херцогът. — Като искате по-кратко, така ще бъде. Войниците ни изтласкват на юг, в пустинята. Не ни щадят, не влизат в преговори. От семействата, които опитаха да проникнат на север, никой не се върна. Изглежда са загинали. Това значи, че след десет-петнайсет години нас окончателно ще ни изтласкат в пустинята, а там всички ще загинем без храна и вода. Казват, че и в пустинята живеят хора. Аз не вярвам в това, но много от уважаемите старейшини вярват и твърдят, че тези обитатели на пустинята са също така жестоки и кръвожадни, както и войниците. А ние сме хора миролюбиви, не умеем да се сражаваме. Много от нас мрат и сигурно няма да доживеем до окончателния край, но сега ние управляваме народа си и трябва да мислим не само за себе си, но и за децата си. Бошку! Дай, моля те, чай на Хлебаря. Струва ми се, че Хлебаря заспа.

Събудиха Хлебаря, пъхнаха в петнистата му ръка гореща чашка; той се опари, засъска, а принц-херцогът продължи:

— Нашият приятел Мак предлага изход. Той дойде при нас от страната на войниците. Тях той също ги ненавижда и също казва, че от тях не можем да чакаме пощада, там те всички са залъгани от тираните си и горят от желание да ни унищожат. Мак искаше отначало да ни въоръжи и поведе на бой, но се убеди, че сме слаби и не можем да воюваме. Тогава той реши да се добере до обитателите на пустинята — той също вярва в тях, — да се споразумее с тях и да ги поведе срещу войниците. Какво се иска от нас? Да благословим тази инициатива, да пуснем обитателите на пустинята през нашите земи и да ги осигурим с продоволствие, докато трае войната. И още нещо предлага нашият приятел Мак: да му разрешим да събере всички наши разузнавачи, които поискат, той ще ги учи да воюват и ще ги поведе през Синята Змия, за да вдигне там въстание. Ето, накратко, как стоят нещата. Сега трябва да решим и аз ви моля да се изкажете.

Гай хвърли поглед към Максим. Приятелят Мак седеше, подвил крак под себе си, огромен, кафяв, неподвижен като скала, дори не като скала, а като гигантски акумулатор. Гледаше към най-далечния ъгъл, към Магьосника, но почувствува погледа на Гай и обърна глава към него. И изведнъж Гай си помисли, че приятелят му Мак вече не е онзи, предишният. Спомни си, че Мак отдавна не се е усмихвал със знаменитата си ослепителна усмивка, че отдавна не е пял планинските си песни и че очите му са изгубили предишната ласкавост и добродушно ехидство, станали са твърди, като че ли стъклени, като че ли това вече не е Максим, а ротмистър Чачу. И още си спомни Гай, че отдавна приятелят му Мак е престанал да тича по всички ъгли като весел любопитен пес, станал е сдържан, появила се е в него някаква суровост, целенасоченост, възрастна делова съсредоточеност, сякаш се целеше със самия себе си в някаква видима само за него мишена... Много, много се измени приятелят Мак, откак изпразниха в него пълнителя на тежкия армейски пистолет. Преди той съжаляваше всички и всеки, а сега не жали никого. Е какво, може би именно така и трябва...

Но страшна работа е замислил все пак, клане ще има, голямо клане...

— Нищичко не разбрах — обади се един плешив урод, явно не беше тукашен, ако се съди по облеклото, му. — Какво иска той? Варварите да дойдат тук? Ами че те ще ни избият всичките. Какво, да не мислите, че не ги познавам? Ще ни избият всички, един жив няма да оставят.

— Те ще дойдат с мир — каза Мак — или изобщо няма да дойдат.

— По-добре хич да не идват — каза плешивият. — С варварите по-хубаво да си нямаш вземане-даване. Дет' се вика, по-хубаво да излезеш срещу войнишките картечници. Все пак от своя ръка ще загинеш, колкото и да е, мен баща ми беше войник от Крепостта...

— Това е вярно, разбира се — замислено произнесе Бошку. — Но пък от друга страна, варварите могат и да изгонят войниците, и нас да не ни закачат. Тогава пък ще бъде съвсем добре.

— От къде на къде няма да ни закачат? — възрази оня с пердето. — Откак се помним, всички ни закачат, а сега отведнъж тия няма да ни закачат?

— Ами че нали той ще се споразумее с тях — поясни Бошку. — Не закачайте горските, демек, и толкоз, инак недейте да идвате...

— Кой? Кой ще се разбере? — попита Хлебаря и завъртя глава.

— Ами че Мак. Мак ще се разбере...

— А-а, Мак... Е, ако Мак се разбере, тогава може и да не ни закачат...

— Да ти дам ли чай? — попита Бошку. — Нещо заспиваш, Хлебар.

— А бе не ти ща чая.

— Хайде, пийни де, една чашка само. Толкова ли ти е трудно?

Оня с пердето изведнъж стана.

— Аз ще си ходя. Нищо няма да излезе от тая работа. Те и Мак ще убият, и нас няма да пожалят. За какво ще ни жалят? Все едно след десетина години с нас е свършено. В моята община вече две години не се раждат деца. Да си доживеем спокойно до смъртта и толкоз... Така че сами решавайте, както си знаете. Все ми е едно.

Той излезе — крив, тромав, спъна се на прага.

— Да, Мак — каза Пиявицата, поклащайки глава. — Прощавай, ама ние на никой не вярваме. Как може да вярваме на варварите? Те живеят в пустинята, пясък ядат, пясък пият. Те са страшни хора, от железен тел усукани, ни могат да плачат, ни да се смеят. Какво сме за тях? Мъх под краката. Ето, ще дойдат, ще изтрепят войниците, ще се настанят тук, ще изгорят гората, разбира се... За какво им е гората, те си обичат пустинята. И с нас пак е свършено. Не, не вярвам. Не вярвам, Мак. Празна работа си намислил.

— Да — каза Хлебаря. — Не ни трябва тая работа, Мак. Похубаво ни остави да си измрем спокойно, не ни закачай. Ти мразиш войниците, искаш да ги съкрушиш, а ние какво сме ти криви? Ние никого не мразим. Съжали ни, Мак. Та нас никой никога не ни е съжелявал. И ти, макар че си добър човек, но също не ни съжеляваш... Нали, Мак?

Гай отново погледна към Максим и смутено отмести очи.

Максим се изчерви — до сълзи; наведе глава и закри с ръка лицето си.

— Не е вярно — каза той. — Съжелявам ви. Но не само вас съжелявам. Аз...

— Не-е, Мак — настойчиво каза Хлебаря. — Ти само нас съжали. Та ние сме най-нещастните хора в света и ти добре знаеш това. Забрави омразата си. Съжали ни и толкоз...

— А за какво ще ни съжالياва? — обади се Лешничаря, омотан до очите в мръсни бинтове. — Той сам е войник. Кога войниците са ни съжالياвали? Не се е родил още такъв войник.

— Гълъбчета, гълъбчета — строго каза принц-херцогът. — Мак е наш приятел. Той иска да унищожи враговете ни...

— А ето какво ще стане всъщност — разсъдително каза плешивият, който не беше тукашен. — Да предположим дори, че варварите ще бъдат по-силни от войниците. Ще ги избият те, ще срутят проклетите им кули, ще превземат целия Север. Нека. Не ни е жал. Нека се колят. Но ползата за нас каква е? Тогава съвсем сме свършени: на Юг варвари, на Север също варвари, над нас все същите варвари. Ние не сме им нужни, а като така — под ножа! Това едно... Сега да предположим, че войниците избият варварите. Ще ги отблъснат, а войната ще се понесе през нас към юг. Тогава какво? Тогава пак сме свършени: на Север войници, на Юг войници, над нас войници. Е, а ние познаваме войниците...

Събранието зашумя, забръмча, че ето на, правилно говори плешивият, всичко е вярно, но плешивият още не беше свършил.

— Дайте ми да довърша, де! — възмути се той. — Какво сте се разшумели? Това още не е всичко. Можем още да предположим, че войниците ще избият варварите, а варварите — войниците. Като че ли тогава ще можем да си живеем. Ама на, пак не се получава. Защото има още и вампири. Докато войниците са живи, вампирите се крият, страх ги е от куршумите, нали на войниците им е заповядано да избиват вампирите. А ако войниците изчезнат, тогава с нас съвсем ще е свършено. Ще ни изядат вампирите и кокал няма да оставят.

Тази идея страшно порази събранието.

— Вярно говори! — разнесоха се гласове. Виж какви умни глави имало при блатата... Да, братя, забравихме ние за вампирите... А те не спят, чакат си своето. Не ни трябва нищо, Мак, нека да си върви както е вървяло досега... Двайсет години как да е преживяхме и още дваайсет някак ще изкараме, а после току-виж и още...

— И разузнавачите не бива да му даваме! — повиши глас плешивият. — Малко ли неща искат и те самите... Те какво — те и в

къщи не се прибират. На, Шестопръстия денува и ноцува от оная страна. Да те е срам да кажеш — граби там, пие... Те са си добре, не ги е страх от проклетите кули, главите не ги болят. А обществото какво да каже? Дивечът бяга на Север. Кой ще го гони от Север към нас, ако ги няма разузнавачите? Няма да ги дадем! Трябва и да ги стегнем хубаво, съвсем са се разпуснали. Вършат убийства оттатък, отвличат и изтезават войници, като че ли не са хора... Няма да ги пускаме! Съвсем ще се разхайтят.

— Няма да ги пускаме, няма — потвърди събранието. — Как ще караме без тях? Родили сме ги, хранили сме ги, гледали сме ги, възпитали сме ги, а те своята си знаят, все гледат бели да правят...

Плешивият най-сетне миряса, седна си на мястото и започна жадно да гълта изстиналия чай. Събранието също се успокои, утихна. Старците седяха неподвижно и се стараеха да не гледат към Максим.

Бошку произнесе, като кимаше унило:

— Как може бе, толкова нещастен е животът ни! Отникъде спасение! И на кого какво сме направили?

— Раждали са ни напразно, това е — каза Лешничаря. — Без да мислят са ни раждали, не навреме... — той подаде празната чаша. — И ние раждаме напразно. За смърт. Да, да, за смърт...

— Равновесието... — произнесе изведнъж някакъв силен дрезгав глас. — Вече ви говорих за това. Мак. Вие не поискахте да ме разберете...

Неясно беше откъде идва гласът. Всички мълчаха със скръбно наведени глави. Само птицата на рамото на Магьосника тъпчеше, отваряйки и затваряйки жълтия си клон. Магьосника седеше неподвижно, със затворени очи и стиснати тънки сухи устни.

— Но сега, надявам се, вие разбрахте — продължаваше да говори като че ли птицата. — Вие искате да нарушите това равновесие. Е какво, може би това е във вашите сили. Но пита се — защо? Някой молил ли ви е за това? Както виждате, не. Какво ви движи тогава?

Птицата настръхна, пхна глава под крилото си, а гласът все звучеше и тогава Гай разбра, че говори самият Магьосник, без да помръдва устни, без да трепне с нито един мускул на лицето си.

Това беше много страшно, и не само за Гай, но и за всички събрали се, дори за принц-херцога. Единствен Максим гледаше Магьосника мрачно и с някакво дръзко предизвикателство.

— Нетърпението на разтревожената съвест! — провъзгласи Магьосника. — Вашата съвест е разглежена от постоянното внимание към нея, тя започва да стене при най-малкото неудобство и разумът ви почтително се прекланя пред нея, вместо да ѝ се скара и да я постави на мястото ѝ. Вашата съвест е възмутена от съществуващото положение на нещата — и разумът ви послушно и трескаво търси начин да промени това положение. Но положението си има свои закони. Те възникват от стремежите на огромни човешки маси и могат да се променят единствено заедно с промяната на тези стремежи... И така, от една страна имаме стремежите на огромни човешки маси, а от друга — вашата съвест, възплъщението на вашите стремежи. Вашата съвест ви тласка към промяна на положението на нещата, тоест към нарушение на законите на това положение, определени от стремежите на масите, тоест към промяна на стремежите на милионите човешки маси по образ и подобие на вашите стремежи. Това е смешно и антиисторично. Вашият замъглен и зашеметен от съвестта разум е загубил способността да отличава реалното благо за масите от въображаемото, продиктувано от съвестта ви. А разумът трябва да се поддържа чист. Ако не искате или не можете — какво пък, толкова ползе за вас. И не само за вас. Вие ще кажете, че в света, от който сте дошъл, хората не могат да живеят с нечиста съвест. Какво пък тогава престанете да живеете. Това също не е лош изход — и за вас, и за другите.

Магьосника замълча. Всички глави се обърнаха към Максим. Гай не можа да схване добре за какво ставаше дума. Изглежда това беше отглас от някакъв стар спор. И също беше ясно, че Магьосника смята Максим за умен, но капризен човек, който действа повече според прищевките си, отколкото според необходимостта. Това беше обидно. Максим, разбира се, беше странна личност, но не щадеше себе си и винаги желаше доброто на всички — и не от някакъв каприз, а от най-дълбоко убеждение. Разбира се, четиридесетте милиона души, опиянени от излъчването, не искаха никакви промени, но нали са опиянени, това е несправедливо...

— Не мога да се съглася с вас — студено каза Максим. — Съвестта със своята болка поставя задачи, разумът ги изпълнява. Съвестта създава идеалите, разумът търси пътя към тях. Това е и функцията на разума — да търси пътища. Без съвестта разумът работи

само за себе си, следователно — на празен ход. Що се отнася до противоречията между моите стремежи и стремежите на масите... Съществува определен идеал: човек трябва да бъде свободен духовно и физически. В този свят масите още не съзнават този идеал и пътят към него е тежък. Но някога трябва да се започне. И аз имам намерение да започна сега.

— Вярно — неочаквано леко се съгласи Магьосника. — Съвестта действително създава идеали. Но идеалите затова се наричат идеали, защото се намират в поразително несъответствие с действителността. Аз всъщност само това искам да ви кажа, само това повтарям: не трябва да глезите съвестта си, трябва по-често да я подлагате на прашното течение на новата действителност и да не се страхувате, ако върху нея се появят петънца и груби струпеи... Впрочем, вие и сам разбирате това. Вие просто още не сте се научил да наричате нещата с истинските им имена. Но и на това ще се научите. Ето, вашата съвест провъзгласи задача: да се смъкне тиранията на ония Огненосни Творци. Разумът пресмята и дава съвет: доколкото тиранията не може да се взриви отвътре, трябва да я ударим отвън, да хвърлим срещу нея варварите... Нека горските жители бъдат отъпкани, нека руслото на Синята Змия се задръсти от трупове, нека започне голяма война, която може би ще доведе до сваляне на тираните — всичко е в името на благородния идеал. Е какво пък, казва съвестта с недоволна гримаса, ще трябва малко да загрубея заради великото дело...

— Массаракш... — изсъска Максим, така почервенял и зъл Гай никога не го беше виждал. — Да, массаракш, да! Всичко е така, както казвате! А какво остава да се направи? Зад Синята Змия хората са превърнати в ходещи пънове.

— Правилно, правилно — каза Магьосника. — Друг е въпросът, че сам по себе си вашият план е несполучлив: варварите ще се разбият в кулите и ще отстъпят, а горките ни разузнавачи общо взето не са годни за нищо сериозно. Наистина, в рамките на същия план вие бихте могли да се свържете с Островната Империя например... Не става дума за това. Страхувам се, че вие изобщо сте закъснял, Мак! Само не мислете, че ви уговарям да се откажете. Аз виждам добре: вие сте сила, Максим. И вашата поява тук сама по себе си означава неизбежно нарушение на равновесието на силите върху повърхността на нашия

мъничък свят. Действайте. Само нека вашата съвест не ви пречи да мислите ясно и нека вашият разум не се стеснява да измести съвестта, когато е нужно. И още нещо ви съветвам да помните: не знам как е във вашия свят, но в нашия нито една сила не остава дълго време без господар. Винаги се намира някой, който ще се опита да я опитоми — незабелязано или под благовиден предлог... Това е всичко, което исках да ви кажа.

Магьосника се изправи с неочаквана ловкост; птицата на рамото му приседна и разпери криле. Той се плъзна на късите си крака покрай стената и изчезна зад вратата. И почти веднага подир него един по един започнаха да се разотиват събралите се — с пышкане, стонове, пухтене, нищо не разбрали от казаното, но явно доволни от това, че всичко ще си остане като преди, че Магьосника не разреши опасния замисъл, съжали ни Магьосника, значи, защити ни, и сега можем да си доживеем живота, нали пред нас е вечност — десетина години, че и повече може би. Последен изкуцука Бошку с празния си чайник и в стаята останаха само Гай и Мак с принц-херцога, а в ъгъла дълбоко спеше Хлебаря, изтощен от умствени усилия. В главата на Гай беше мътилка, в душата също. Само едно разбираше: „Нещастен мой живот: през първата му половина бях кукла, дърво в нечий ръце, а втората половина явно ще трябва да доживея като скитник без родина, без приятели, без утрешен ден...”

— Огорчен ли сте, Мак? — попита с виновен глас принц-херцогът.

— А, не, не особено — отзова се Максим. — По-скоро обратното, чувствавам облекчение. Магьосника е прав, моята съвест още не е готова за такива замисли. Навярно още ще трябва да побродя, да погледам. Да потренирам съвестта си... — той някак неприятно се засмя. — Какво можете да ми предложите, принц-херцог?

Старият принц-херцог с пышкане се изправи и, разтривайки схванатите си хълбоци, тръгна из стаята.

— Първо, не ви съветвам да навлизате в пустинята — каза той. — И да има варвари там, и да няма, вие не можете да намерите нищо подходящо за вас. Може би си струва по съвета на Магьосника да установите контакт с островитяните, макар че, бог ми е свидетел, нямам представа как може да стане това. Навярно трябва да отидете до морето и да започнете оттам... ако островитяните също не са мит и

ако... и ако изобщо поискат да разговарят с вас. Най-правилно ми се струва да се върнете обратно и да действувате сам. Спомнете си какво ви каза Магьосника — вие сте сила. И освен това сте прав: системата на кулите трябва да има Център. И властта над Севера е в ръцете на онзи, който владее този Център. Трябва добре да усвоите това.

— Страхувам се, че това не е за мен — бавно произнесе Максим. — Не мога още да кажа защо, но чувствавам, че не е за мен. Не искам да владеея Центъра. В едно сте прав — аз нямам какво да правя нито тук, нито в пустинята. Пустинята е много далеч, а тук нямам на кого да се опра. Но ми предстои да науча още много: съществуват още Пандея, Хонти, съществуват планинските райони, съществува някъде Островната Империя... Чувал ли сте за белите подводници? Не? А аз съм чувал, и Гай също, и ние с него познаваме човек, който ги е виждал и се е сражавал с тях. Така че те умеят да се сражават... Е, добре... — Мак скочи. — Няма какво да се бавим. Благодаря ви, принц-херцог, вие ни помогнахте много. Да тръгваме, Гай!

Те излязоха на площада и спряха до полуразтопения паметник. Гай се оглеждаше с тъга. Наоколо в жежката мараня трептяха жълтите развалини, беше душно, смрадно, но вече не му се искаше да си отива оттук, от това страшно, но вече близко място, и отново да се влачи през горите, поверил себе си на волята на всички онези тъмни случайности, които причакват човека при всяка негова въздишка... Да можеше сега да се върне в стаичката си, да поиграе с плешивичката Танга, да й направи най-сетне обещаната свирка от изстреляна гилза, да не се скъпи, массаракш, да изгърми във въздуха един патрон за бедното момиченце...

— Накъде все пак имате намерение да тръгнете? — попита принц-херцогът, като се закриваше от праха със своята износена и избеляла шапка.

— На запад — отговори Максим. — Към морето. Далеч ли е оттук?

— Триста километра... — замислено произнесе принц-херцогът. — И ще трябва да вървите през много заразени места... Слушайте, а може би да направим така?...

Той дълго мълча, Гай започна вече нетърпеливо да пристъпва от крак на крак, но Максим не бързаше, чакаше.

— Ех, за какво ми е той всъщност? — най-сетне каза принц-херцогът. — Честно казано, аз го пазах за себе си, мислех, ако стане съвсем лошо, да се кача на него и да се върна в къщи, а там, ако ще да ме разстрелят. Но сега вече какво... Късно е.

— Самолет ли? — бързо попита Максим, като гледаше с надежда принц-херцога.

— Да. „Планински Орел“. Говори ли ви нещо това име? Не, разбира се... А на вас, младежо? Също не... Някога беше знаменит бомбоносец, господа. Личният на Негово Императорско Височество Принц Кирну, с Четири Златни Знамена, наименуван Бомбоносец „Планински Орел“... Спомням си, като войници ни караха да го зубрим. „Редник еди-кой си! Преименувай личния бомбоносец на негово императорско височество!“ И редникът декламираше, случваше се... Да... Та аз го запазих. Първо исках с него да евакуирам ранените, но те бяха прекалено много. После, когато всички ранени умряха... Е, какво ще ви разправам. Вземете го, гълъбче. Летете. Има гориво за половината свят...

— Благодаря — каза Максим. — Благодаря ви, принц-херцог. Никога няма да ви забравя.

— Мен какво... — произнесе старецът. — Не заради себе си го давам, я... А пък ако излезе нещо, гълъбче, преди всичко тези тук не забравяйте.

— Ще излезе — каза Максим. — Ще се получи, массаракш! Трябва да излезе, съвест или не съвест!... И аз никого никога няма да забравя.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

Гай никога досега не беше летял на самолет. Всъщност той виждаше самолет за пръв път в живота си. Полицейски въртолети и щабни летящи платформи беше виждал неведнъж и един път дори взе участие във въздушна хайка: натовариха тяхната секция на въртолет и я стовариха до шосето, по което препускаше тълпа възпитуеми, разбунтували се заради лошата храна. От този въздушен полет Гай пазеше най-неприятни спомени: въртолетът летеше много ниско, тресеше се и се люлееше така, че вътрешностите се обръщаха наопаки, и на всичко отгоре — подлудяващият рев на витлото, бензиновата воня и пръскащите отвсякъде фонтани машинно масло...

Но работата тук беше друга.

Личният на Н. И. В. Бомбовоз „Планински орел“ смая въображението му. Това беше наистина чудовищна машина, не можеше да си представи, че е способна да се издигне във въздуха. Нейното ребресто тясно тяло, украсено с многобройни златни емблеми, беше дълго като улица. Страшно и величествено се разпростираха исполинските криле, под които можеше да се укрие цяла бригада. Те бяха нависоко, като покрив на къща, но перките на шестте огромни пропелера почти докосваха земята. Бомбовозът стоеше на три колела, всяко с височина няколко човешки ръста — две подпираха носовата част, на третото лежеше опашката-етажерка. Към стъклено блестящата кабина на главозамайваща височина водеше като сребриста нишка алуминиева стълбичка. Да, това беше истински символ на старата империя, символ на минало могъщество, разпростряло се над целия континент. Гай, вдигнал глава, стоеше на отслабналите си крака, тръпнейки от благоговение; като гръм го поразиха думите на приятеля Мак:

— Ама че сандък, массаракш! Извинете, принц-херцог, не исках да кажа това...

— Друг няма — сухо се отзова принц-херцогът. — Между другото това е най-добрият в света бомбоносец. В своето време негово императорско височество извършваше на него...

— Да, да, разбира се — побърза да се съгласи Максим. — Аз просто от изненада...

Горе в пилотската кабина възхищението на Гай достигна своя предел. Кабината беше изцяло стъклена. Огромно количество непознати прибори, невероятно удобни меки кресла, непонятни лостове и приспособления, снопове разноцветни проводници, странни, невиджани шлемове, лежащи в готовност... Принц-херцогът бързо обясняваше нещо на Мак, сочеше му приборите, поклащаше лостовете. Мак разсеяно мърмореше: „Да, да, ясно...“, а Гай, когото сложиха да седне в креслото, за да не пречи, с автомата на коленете, за да не би, не дай си боже, да одраска нещо, пулеше очи и безсмислено въртеше глава.

Бомбоносецът стоеше в стар продънен хангар на края на гората. Пред него в далечината се простираше равно сиво-зелено поле, без нито една трапчинка или хълмче, или храстче. На около пет километра зад полето отново започваше гора, а над всичко това висеше бялото небе, което оттук, от кабината, изглеждаше съвсем близко, като че ли можеше да се докосне с ръка. Гай беше много развълнуван. Той не помнеше вече как се сбогуваха. Принц-херцогът говореше нещо, Мак също говореше нещо; като че ли се смееха, после принц-херцогът поплака, после вратичката хлопна... Гай изведнъж откри, че е завързан с широки колани към креслото, а Максим в съседното кресло бързо и уверено щрака с някакви лостчета и клавиши.

Светнаха циферблатите на пултовете, чу се пукот, ауспусите загърмяха, кабината ситно затрепери, всичко наоколо се изпълни с тежък грохот, далече долу сред полегналите храсти и сякаш струящата се трева принц-херцогът хвана с две ръце шапката си и започна да отстъпва. Гай се обърна и видя, че лопатите на гигантските витла са изчезнали, слели са се в огромни мътни кръгове — и изведнъж широкото поле се раздвижи и все по-бързо запълзя срещу тях... Изчезна принц-херцогът, изчезна хангарът, имаше само стремително летящо насреща поле, ужасно друсане, гръмотевичен рев; Гай с труд обърна глава и с ужас откри, че гигантските криле плавно се люлеят и малко остава да се отчупят, но в този момент друсането изчезна, полето под крилете пропадна надолу и някакво меко, разслабващо усещане прониза Гай от главата до петите. Под бомбоносеца вече нямаше поле, нямаше гора: всъщност гората се беше превърнала в

черно-зелена четка, в огромно кърпено и прекърпвано одеяло, бавно пълзящо назад. Тогава Гай разбра, че всъщност лети.

Изпълнен с възторг, той погледна Максим. Приятелят Мак седеше в небрежна поза, положил лявата си ръка върху подлакътника на креслото, а с дясната едва забележимо помръдваше най-големия и явно най-важен лост. Очите му бяха присвити, устните смръщени, сякаш си подсвиркваше. Да. Това беше велик човек. Велик и непостижим, „Навярно той може всичко — помисли си Гай. — Ето, управлява тази свръхсложна машина, която вижда за пръв път в живота си. Та това не е никакъв си танк или камион — самолет е това, легендарна машина, аз изобщо не знаех, че такива са се запазили... А той я управлява като играчка, сякаш цял живот само е летял из въздушните пространства. Направо не ми го побира умът: като че ли много неща той ги вижда за пръв път и въпреки всичко моментално се ориентира и прави точно това, което трябва. Пък и само с машините ли? Не само машините го признават за господар. Ако поиска и ротмистър Чачу ще се прегръща с него... Магьосника, дето те е страх да го гледаш, и той го признаваше за равен... Принц-херцогът, учен човек, главен хирург, аристократ, може да се каже, веднага почувствува в него нещо такова, висше... Такава машина му подари, довери му се... А пък аз исках да женя за него Рада. За какво му е тя? Мимолетно увлечение, нищо повече. На него да му дадеш някоя графиня или принцеса, да речем... А виж, с мен дружи... И ако поиска сега да се хвърля оттук — какво пък, много е възможно да се хвърля, защото това е Максим... Колко неща видях и научих благодарение на него, за цял живот не можеш да видиш и научиш толкова... И колко още ще науча и ще видя...”

Максим почувствува погледа, възторга, предаността му, обърна се към него и широко се усмихна, както едно време. И Гай с труд се удържа да не хване мощната мургава ръка и да се залепи за нея в благодарна целувка. „О, повелителю мой, защитнико мой, гордост моя, заповядвай ми, аз съм пред теб, тук съм, готов съм, хвърли ме в огъня, съедини ме с пламъка... Срещу хиляди врагове, срещу зинали гърла, срещу милиони куршуми... Къде са твоите врагове, къде? Къде са тези тъпи отвратителни хора в гадни черни мундири? Къде е злобното офицерче, което посмя да вдигне ръка срещу теб? О, мерзавecto черен, с нокти ще те разкъсам, гърлото ще ти прегриза... но не сега, не... Той

ми заповядва нещо, моят повелител, нещо иска от мен... Мак, Мак, умолявам те, върни ми твоята усмивка, защо вече не се усмихваш? Да, да, аз съм глупав, не те разбирам, не те чувам, толкова силно реве твоята послушна машина... ах, ето каква била работата, массаракш, какъв съм идиот, шлемът, разбира се... Да, да, сега, аз разбирам, това е шлемофон, както в танковете... Слушам те, прекрасни! Заповядвай! Не, не искам да се опомня! Не, нищо не ми става, просто аз съм твой, аз искам да умра за теб, заповядай нещо... Да, да, аз ще мълча, ще си затворя устата... Това ще разкъса дробовете ми, но аз ще мълча, щом заповядваш... Кула ли? Каква кула? А, да, виждам я... Тези черни гадове, подли канибали, детеубийци, те са напъхали кули навсякъде, но ние ще пометем тия кули, ще минем с железни ботуши, ще стъпчем тия кули с огън в очите... Води, води своята послушна машина към тази гнусна кула... и дай ми бомба, ще скоча с бомбата и ще улуча, ще видиш! Бомба, дай ми бомба! В огъня! О!... О! О!!!“

Гай с усилие си пое въздух и дръпна яката на комбинезона си. В ушите му звънеше, всичко плуваше и се поклащаше пред очите. Светът беше в мъгла, но тя бързо се разсейваше, всички мускули го боляха, нещо неприятно дереше гърлото. После видя лицето на Максим — тъмно, мрачно, с някаква твърдост. Изплува и изчезна споменът за нещо сладостно, но кой знае защо му се прииска да застане мирно и да тракне с токове. Впрочем Гай разбираше, че това е неуместно, че Максим е сърдит.

— Нещо лошо ли направих? — попита виновно той и с опасение се огледа.

— Не ти, аз направих — отговори Максим. — Съвсем забравих за тази гадост.

— За кое?

Максим се върна в креслото си и сложи ръка върху лоста, и отново загледа напред.

— За кулите — каза той накрая.

— За кои кули?

— Завих прекалено много към север — каза Максим. Получихме лъчев удар.

Гай почувствува срам.

— Сигурно съм пял „Железните момчета“? — попита той.

— По-лошо. Нищо, занапред ще внимаваме.

С чувство за огромно неудобство Гай отвърна поглед; мъчително се напрягаше да си спомни какви ги е правил тук. Започна да гледа света долу. Не видя никаква кула, нито, разбира се, хангара, нито полето, от което излетяха. Долу пълзеше все същото парцалено одеяло, виждаше се реката като мътно метално змийче изчезващо в неясната мъглица пред тях — там, където нагоре трябваше да се издига като стена морето... „Какви съм ги дрънкал? — мислеше Гай. — Сигурно е било нещо страхотно глупаво, щом Максим е толкова недоволен и разтревожен. Массаракш, да не би да са се върнали жандармските ми навици и аз някак да съм оскърбил Максим?... Къде е тая проклета кула? Добър случай да хвърлим бомба върху нея...“

Бомбоносецът изведнъж се разтресе. Гай си прехапа езика, а Максим хвана лоста с две ръце. Нещо не беше наред, нещо се бе случило... Гай разтревожен се огледа и с облекчение откри, че крилото си е на мястото и витлата се въртят. Тогава погледна нагоре. В белезникавото небе бавно се разплуваха някакви въгленочерни петна. Като капки туш във вода.

— Какво е това?

— Не знам — отвърна Максим. — Странна работа... — той произнесе две непознати думи, после със запъване каза — атака на... небесни камъни. Глупости, не е възможно. Вероятността е нула цяло, нула нула... Аз какво, да не би да ги привличам?

Той отново произнесе непознати думи и замълча. Гай искаше да попита какво е това „небесни камъни“, но в този момент с тъгълчето на окото си забеляза някакво странно движение вдясно долу. Вгледа се. Над мръснозеленото одеяло бавно се надуваше нещо тежко и жълтеникаво. Той не може веднага да разбере, че това е дим. После в недрата на облака нещо проблесна, нагоре се плъзна дълго черно тяло, и в същия момент хоризонтът страшно се наклони и се изправи като стена; Гай се вкопчи в подлакътниците. Автоматът падна от коленете му и се плъзна по пода.

— Массаракш! — изсъска в слушалките гласът на Максим. — Ето какво било това! Ах, че съм глупак.

Хоризонтът отново се изравни. Гай потърси с поглед жълтия облак дим, не го намери, загледа напред и изведнъж видя право по курса как над гората се издига фонтан разноцветни пръски, отново като хълм се изду жълтеникав облак, блесна огън, дълго черно тяло

отново бавно се издигна в небето и изведнъж се пръсна в ослепително бяло кълбо. Гай закри очите си с ръце. Бялото кълбо бързо помръкна, наля се с чернилка и се разплу като гигантско петно. Подът отново започна да пропада, Гай широко отвори уста, мъчеше се да поеме въздух, за секунда му се стори, че стомахът му ще изскочи навън. В кабината стана тъмно, разкъсаният черен дим се плъзна срещу тях и встрани, хоризонтът отново се наклони, гората сега беше съвсем близко вляво. Гай стисна очи и се сви в очакване на удар, болка, гибел — не стигаше въздух, всичко наоколо се тресеше и потръпваше.

— Массаракш... — съскаше гласът на Максим в слушалките. — Трийсет и три пъти массаракш...

И в този момент нещо кратко и яростно изтрещя по стената до тях, сякаш някой стреляше с картечница от упор, твърда ледена струя шибна лицето, отнесе шлема, Гай се сви, закривайки главата си от рева на насрещния вятър.

„Край“ — мислеше той. „Стрелят по нас“ — мислеше той.

„Сега ще ни свалят и ние ще изгорим“ — мислеше той...

Но нищо не ставаше. Бомбоносецът се разтресе още няколко пъти, още няколко пъти пропадна в някакви ями и отново изплува, после ревът на моторите изведнъж замлъкна и настъпи страшна тишина, пълна със съскация вой на вятъра, нахлуващ през пробойните.

Гай почака малко, внимателно повдигна глава, като се стараеше да не подлага лицето си на ледените струи. Максим беше тук. Седеше в напрегната поза, хванал лоста с две ръце, и поглеждаше ту приборите, ту напред. Мускулите под кафявата кожа се бяха издули. Бомбоносецът летеше някак странно — с неестествено вирната носова част. Моторите не работеха. Гай погледна крилото и замря.

Крилото гореше.

— Пожар! — закрещя той и се опита да скочи. Коланите не го пуснаха.

— Седи спокойно — каза през зъби Максим, без да се обръща.

Гай се овладя и загледа напред. Бомбоносецът летеше съвсем ниско. Бързата смяна на черни и зелени петна заслепяваше очите. А пред тях вече се надигаше блеещата стоманеносива повърхност на морето.

„Ще се разбием, по дяволите — помисли Гай със запиращо сърце. — Проклет да е принц-херцогът, с проклетия си бомбоносец, огризка от империята, щяхме сега да си вървим спокойно и без проблеми, а сега ето на, ще изгорим, или ако не изгорим, ще се разбием, или ако не се разбием, ще се удавим... На Максим какво му е, той ще си възкръсне, а с мен е свършено... Не искам.“

— Не се дърпай — каза Максим. — Дръж се здраво... Сега...

Гората долу отведнъж свърши. Гай видя носещата се право срещу него вълниста стоманеносива повърхност и затвори очи...

Удар. Пращене. Ужасно съскане. Отново удар. И още един. Всичко отива по дяволите, всичко загива, край на всичко... Гай крещи от ужас. Някаква огромна сила го подхваща и се мъчи да го изтръгне с корен от креслото заедно с коланите, заедно с всички вътрешности... разочаровано го праща обратно, наоколо всичко пращи и се чупи, вони на изгоряло и пръска с възтопла вода. После затихва. В тишината се чува плисък и ромолене. Нещо съска и пропуква, подът бавно се залюлява. Май че вече може да отвори очи и да види как е там, на оня свят...

Гай отвори очи и видя Максим, който, надвесен над него, разкопчаваше коланите му.

— Можеш ли да плуваш?

„Аха, значи сме живи.“

— Мога.

— Тогава да вървим.

Гай внимателно се изправи, очакваше остра болка в разбитото и осакатено тяло, но то се оказа в ред. Бомбоносецът тихо се поклащаше върху леките вълни. Лявото крило го нямаше, дясното още се люлееше на някаква надупчена металическа ивица. Точно срещу носа беше брегът — очевидно при кацането бомбоносецът се бе извъртял рязко.

Максим пое автомата, прехвърли го зад гърба си и разтвори вратичката. В кабината веднага нахлу вода, ужасно завоня на бензин, подът под краката започна бавно да се накланя.

— Напред! — изкомандува Максим и Гай, промъквайки се край него, послушно се бухна във водата.

Потъна целият, изплува, плю и заплува към брега. Той беше близо — твърд бряг, по който можеш да ходиш и падаш без опасност за живота си. Максим безшумно пореше водата до него. Массаракш, той

и плува като риба, сякаш се е родил във водата... Гай пръхтеше и с всички сили работеше с ръце и крака. Беше много тежко да се плува в комбинезон и ботуши; той се зарадва, когато докосна с крак пясъчното дъно. До брега оставаше още много, но той се изправи и тръгна, загребвайки пред себе си в мръсната и покрита с маслени петна вода. Максим продължаваше да плува, изпревари го и пръв излезе на полегатия пясъчен бряг. Когато Гай с клатушкане се приближи до него, той стоеше разкрачен и гледаше небето. Гай също погледна небето. Там се разливаха множество черни петна.

— Провървя ни — промърмори Максим. — Бяха пуснати най-малко десетина.

— Десетина какво? — попита Гай, докато се потупваше по ухото, за да изтърси водата.

— Ракети... Съвсем бях забравил за тях... Колко години са ни причаквали, докато прелетим, и на — дочакаха... И как само не се сетих!

Гай недоволно помисли, че също можеше да се досети за това, а пък на... А можеше още преди два часа да каже: „Как я виждаш тая работа. Мак, да летим, когато гората е пълна с ракетни шахти? Не, принц-херцог, благодаря ти, но по-хубаво сам си летете на своя бомбоносец...“ Той погледна към морето. „Планински Орел“ беше потънал почти изцяло, изпочупената опашка-етажерка жалко стърчеше от водата.

— Хубаво — каза Гай. — Както разбирам, до Островната Империя сега не можем да се доберем. Какво ще правим сега?

— Преди всичко — отговори Максим, — ще вземем лекарството. Извади го.

— Защо? — попита Гай, който никак не обичаше таблетките на принц-херцога.

— Много мръсна вода. Цялата ми кожа гори. Дай наведнъж по четири таблетки, не, дори по пет.

Гай побърза да извади един от флаконите, изсипа върху дланта си десет жълти топчета; двамата си поделиха порцията.

— А сега да тръгваме — каза Максим. — Вземи си автомата.

Гай взе автомата, изплю острата горчилка, натрупана в устата и, като затъваше в пясъка, тръгна подир Максим по брега. Беше горещо, комбинезонът изсъхна бързо, само ботушите още жвакаха. Максим

вървеше бързо и уверено, сякаш със сигурност знаеше накъде трябва да се върви, въпреки че наоколо не се виждаше нищо освен морето отляво и обширния плаж отпред и отдясно, и високите дюни на километър от водата: зад тях от време на време се появяваха рошавите върхове на гората.

Те изминаха около три километра; Гай през цялото време съобразяваше накъде всъщност вървят и къде се намират въобще. Не искаше да разпитва, искаше да съобрази всичко сам, но припомняйки си всички обстоятелства, можа да съобрази само, че някъде напред трябва да е устието на Синята Змия, значи вървят на север — неизвестно накъде и неизвестно защо... Скоро му омръзна да съобразява. Придържайки оръжието, той със ситен тръс догони Максим и попита какви са им всъщност плановете.

Максим с готовност отговори, че определени планове те, двамата нямат и им остава само да се надяват на случайност. Остава им да се надяват, че някоя от белите подводници ще се приближи до брега и те ще стигнат до нея преди легионерите. Но доколкото очакването на такъв случай сред сухите пясъци е съмнително удоволствие, трябва да се опитат да стигнат Курорта, който би трябвало да е някъде наблизо. Самият град, разбира се, е разрушен отдавна, но почти е сигурно, че изворите са се запазили и изобщо ще имат покрив над главата. Ще пренощуваме в града, а после ще видим. Може би ще ни се наложи да прекараме на брега десетки дни.

Гай предпазливо забеляза, че този план му се струва малко странен. Максим веднага се съгласи с него и с надежда в гласа попита Гай дали няма в запас някакъв друг план, по-умен. Гай каза, че, за съжаление, няма никакъв друг план, но че трябва да помнят за жандармеристките танкови патрули, които, доколкото си спомня, навлизат на юг по крайбрежието доста дълбоко. Максим се намръщи, каза, че това е много лошо, че трябва да бъдат нащрек, за да не ги изненадат неподготвени; после за известно време започна да разпитва с пристрастие Гай за тактиката на патрулите. След като разбра, че танковете патрулират не толкова брега, колкото морето, и че от тях могат да се укрият лесно, като залегнат сред дюните, той се успокои и започна да си подсвирква непознат марш.

Под звуците на този марш те изминаха още около два километра, а Гай все мислеше как да се държат, ако патрулът все пак ги забележи;

накрая измисли и изложи съображенията си, пред Максим:

— Ако ни открият — каза той, — ще ги излъжем, че са ме отвлекли дегенерати, а ти си ги подгонил и си ме спасил; после сме блуждали из гората и най-сетне днес сме излезли тук...

— А какво ще ни даде това? — попита Максим без особен ентусиазъм.

— Ще ни даде това — сърдито каза Гай, — че няма да ни пречукат на място, най-малкото.

— Е, не — твърдо каза Максим, — повече няма да позволя да пречукват нито мен, нито пък тебе...

— Ами ако е танк? — с възхищение попита Гай.

— Какво пък, ако е танк? Голяма работа...

Той помълча известно време и изведнъж замислено каза:

— Знаеш ли, всъщност никак няма да е лошо да отвлечем танк.

Гай видя, че тая мисъл му е допаднала много.

— Чудесна ти е идеята, Гай — каза Максим. — Точно така ще направим. Ще отвлечем танк. Веднага щом се появят, стреляй с автомата във въздуха, аз слагам ръце зад гърба и ти под конвой ме водиш при тях. А там вече грижата е моя. Но внимавай, дръж се настрана, не ми се пъхай под ръцете и най-вече не стреляй повече...

Гай се запали от тази идея и веднага предложи да тръгнат по дюните, за да се виждат отдалеч. Така и направиха. Качиха се на дюните.

И веднага видяха бялата подводница.

Зад дюните се откри малък плитък залив; подводницата се извисяваше над водата на стотина метра от брега. Всъщност тя съвсем не приличаше на подводница, още повече пък на бяла. Гай отначало сметна, че това е трупът или на някакво исполинско двугърбо животно, или скала с причудлива форма, неизвестно по каква причина издигаща се от пясъците. Но Максим веднага разбра какво е това. Той дори предположи, че подводницата е изоставена, че е стояла тук поне няколко години и е затънала в пясъка.

Така и се оказа. Когато стигнаха залива и слязоха до водата, Гай видя, че дългият корпус и двете купички са покрити с ръждиви петна, бялата боя е олющена, артилерийската площадка е изкривена встрани и дулото на оръдието гледа във водата. В обшивката зееха черни дупки

с окадени краища — разбира се, там не можеше да е останало нищо живо.

— Сигурен ли си, че това е именно бяла подводница? — попита Максим. — Виждал ли си ги преди?

— Според мен, тя е — отговори Гай. — Не съм служил по крайбрежието, но са ни показвали снимки, ментограми... описвали са ги... Имаше дори ментофилм — „Танковете в бреговата отбрана“... Тя е, да. Както разбирам, щорм я е отнесъл в залива, тя е заседнала и точно тогава се е появил патрулт... Виждаш ли как са я надупчили? Не корпус, а направо решето...

— Да, изглежда — промърмори Максим, докато се вглеждаше. — Ще отидем ли да я видим?

Гай се смути.

— Изобщо може, разбира се... — неуверено каза той.

— Защо, какво има?

— Абе как да ти кажа...

Наистина, как да му кажеш? Ето, капрал Серембеш, опитен боец, един път разправяше в тъмната казарма след вечерна проверка и лягане, че ужким на белите подводници служат не обикновени моряци, а мъртви, които отслужват втора служба, а някои — ония страхливци, които от страх са загинали — си дослужват... Мотаят се морските демони по дъното, ловят удавници и комплектуват от тях екипажи... Ама да разкажеш такова нещо на Мак — ще ти се присмее, въпреки че тук няма нищо за смях... Или например действителният редник Лепту, разжалван офицер, когато биваше пиян, просто казваше: „Всичко това, момчета — дегенерати там, мутанти всякакви, радиации — глупости са това, можеш да ги преживееш, можеш да се справиш с тях, но главното, момчета — молете се на господата да не попаднете в бялата подводница; по-добре човек да се удави веднага, отколкото дори и с една ръка да я докосне, тъй знам аз...“ Беше съвсем неизвестно за какво е разжалван Лепту, но преди той беше служил на крайбрежието като командир на стражеви катер...

— Разбираш ли — развълнувано каза Гай, — има разни суеверия, всякакви легенди... Аз тях няма да ти ги разправам, но например ротмистър Чачу казваше, че всички тия подводници са заразени и е забранено да се качваш на тях... Дори казват, че имало такава заповед — разбитите подводници...

— Добре — каза Максим. — Ти стой тук, а аз ще отида. Ще видим какви зарази има там.

Гай не успя да каже и една дума, само отвори уста, а Максим вече беше скочил във водата; гмурна се и толкова дълго не се появи на повърхността, че Гай дори затаи дъх, докато го чакаше; чернокосата глава се появи до олющения борд точно до пробойната. Ловко и без усилия, като муха по стена, кафявата фигура се изкатери върху наклонената палуба, излетя върху носовата надстройка и изчезна. Гай трескаво си пое въздух, потъпка на място и започна да се разхожда напред-назад край водата, без да сваля очи от мъртвото ръждиво чудовище.

Беше тихо, дори вълните не шумоляха в тоя мъртъв залив. Празно бяло небе, безжизнени бели дюни, всичко — сухо, горещо, застинало. Гай с омраза погледна ръждивия скелет. „Ама че късмет: другите служат с години и никакви подводници не срещат, а пък аз — на ти сега, като че от небето падна, само час вървахме и ето на, добре дошли... И как можах да се реша на такава работа?... Все заради Максим... При него на думи всичко толкова добре излиза, че като че ли няма за какво и да мислиш, да се страхуваш... А може би не се страхувах затова, защото си представях бялата подводница жива, бяла, спретната, на палубата — моряци в бяло... А тук — железен труп... И мястото е такова едно мъртво, дори вятър няма... А имаше вятър, точно си спомням: докато вървахме, духаше в лицето такъв един освежителен ветрец...“ Гай тъжно се огледа наоколо, седна на пясъка, сложи до себе си автомата и започна нерешително да смъква десния си ботуш. „Ама че тишина... Ами ако той съвсем не се върне? Глътна го тая желязна мърша, дъх не остана от него... пу-пу-пу...“

Той трепна и изгърва ботуша: дълъг страшен звук понесе се над залива — вой или квичене, сякаш дяволите деряха грешна душа с ръждиви ножове. О, господи, ами че просто се е отворил железният люк, пантите са били ръждясали... „Уф, наистина, чак се изпотих! Отвори люка, значи сега ще се покаже... Не, не се показва...“

Няколко минути Гай, източил шия, гледаше към подводницата, вслушваше се. Тишина. Предишната страшна тишина, дори още по-страшна след този ръждясал вой... А може би той, такова... не се е отворил люкът, а се е затворил? Сам се е затворил?... Пред очите на Гай изплува видение: тежката желязна врата сама се затваря зад

Максим, стоманеното резе само се заключва... Гай облиза пресъхналите си устни, преглътна без слюнка, после извика:

— Ей, Мак!

Не се получи вик, само някакво хъркане... Господи, поне някакъв звук да имаше!...

— Ехе-хей! — отчаяно закрещя той.

— Е-ей... — мрачно откликнаха дюните и отново стана тихо.

Тишина. И вече нямаше сили да крещи... Без да сваля очи от подводницата, Гай напипа автомата, отвори с треперещи пръсти предпазителя и, без да се цели, даде по залива кратък откос. Пропука късо, безсилно, като в памук. Над гладката вода се издигнаха фонтанчета, появиха се кръгове. Гай вдигна дулото по-високо и отново натисна спусъка. Този път се получи по-звучно: куршумите загърмяха по метала, свирнаха рикошети, закънтя ехо. И нищо. Съвсем нищичко. Повече нито звук, сякаш той е сам, сякаш е бил и винаги ще бъде тук сам. Сякаш е попаднал тук неизвестно как, сякаш в кошмарен сън е бил донесен в това мъртво място, без да може да се събуди, без да може да се опомни. И ще остане тук завинаги сам.

Без да съзнава какво върши, Гай, както си беше с един ботуш, влезе във водата, първо бавно, после все по-бързо, после затича, вдигайки високо крака, до кръста във водата, като хлипаше и псуваше гласно. Ръждивата грамада се приближаваше. Гай ту пристъпваше, загребвайки водата, ту започваше да плува; добра се до борда, опита да се изкатери — нищо не стана; заобиколи подводницата откъм кърмата, вкопчи се в някакви въжета, изкатери се, като си издра ръцете и коленете на палубата и спря, облян в сълзи. Беше му свършено ясно, че е загинал.

— Е-ей! — извика той със сподавен глас.

Тишина.

Палубата беше празна, върху надупченото желязо бяха полепнали сухи водорасли, сякаш то бе обрасло със сплъстена козина. Носовата надстройка надвисваше над главата като огромна петниста гъба, отстрани върху бронята зееше широк разкъсан белег. Като дрънчеше с ботуша по желязото, Гай я заобиколи и видя още влажните железни скоби, водещи нагоре; праметна автомата на рамо и се закатери. Това продължи дълго, цяла вечност, в задушна тишина, към неминуемата смърт: изкатери се и замря на четири крака. Чудовището

вече го чакаше, люкът беше широко отворен, сякаш сто години не се е затварял, дори пантите са ръждясали — заповядайте, моля! Гай пропълзя до черното разтворено гърло и надникна... Зави му се свят, призля му. От желязното гърло напираше плътна тишина, застояла, ферментирала години и години. И Гай изведнъж си представи как там, в жълтата гниеца светлина, притиснат от тоновете на тази тишина, не на живот, а на смърт се бие сам срещу всички добрият приятел Мак, бие се с последни сили и крещи: „Гай! Гай.“, а тишината със злобна усмивка лениво поглъща тези викове без остатък и все напират, смазва Мак под себе си, задушават го, притиска го. Това беше невъзможно да се понесе — и Гай се пхна в люка.

Той плачеше и бързаше, в края на краищата се спъна и загърмоля надолу, прелетя няколко метра и падна върху пясък. Тук имаше железен коридор, мътно осветен с редки прашни лампички; на пода под шахтата за всички тези години се беше натрупал тънък слой пясък. Гай скочи — още бързаше, още се боеше да не закъснее — и хукна накъдето му гледат очите с вик:

— Тук съм, Мак! Ида... ида...

— Какво си се развивал? — недоволно попита Мак, подавайки се като че ли от стената. — Какво се е случило? Да не те е настъпил някой?

Гай спря и отпусна ръце. Беше почти готов да припадне, трябваше да се облегне на преградата. Сърцето бясно биеше, ударите му гърмяха в ушите като барабан, гласът не му се подчиняваше. Максим известно време го гледаше с учудване, после изглежда разбра, измъкна се в коридора — вратата на отсека отново изквича пронизващо — и се приближи до него, хвана раменете му, разтърси го, после го притисна до себе си, разтърси го отново и няколко секунди Гай в блажено забвение притискаше лице до гърдите му, постепенно идвайки на себе си.

— Аз мислех... че теб тук... че ти тук... че теб...

— Нищо, нищо — ласкаво каза Максим. — Аз съм виновен, трябваше да те повикам веднага. Но тук има странни неща, разбираш ли?

Гай се отдръпна, изтри с мокър ръкав лицето си и едва сега почувствува срам.

— Теб все те няма и няма — сърдито каза той, като гледаше настрани. — Аз те викам, стрелям... Толкова ли беше трудно да отговориш?

— Массаракш, нищо не съм чул — виновно каза Максим. — Разбираш ли, тук има великолепен радиоприемник... Дори не знаех, че у вас се правят толкова мощни.

— „Приемник, приемник“ — мърмореше Гай, докато се вмъкваше през откренатата врата. — Човек едва не откача заради теб, а ти тук се забавляваш... Какво има тук?

Беше доста обширно помещение с изтлял килим на пода; от трите полукръгли абажура на тавана светеше само един. В средата имаше кръгла маса, около нея — кресла. На стените висяха някакви странни снимки в рамки, картини, парцали, останали от кадифена тапицерия. В ъгъла виеше и пращеше голямо радио — Гай никога не беше виждал такива.

— Това е нещо като каюткомпания — каза Максим. — Ти обиколи, погледай, има какво да се види.

— А екипажът?

— Никой няма. Нито живи, нито мъртви. Долните помещения са пълни с вода. Мисля, че всички са там...

Гай с учудване го погледна. Максим отмести очи, лицето му беше загрижено.

— Трябва да ти кажа — произнесе той, — че май ни провървя, дето не долетяхме до Империята. Ти погледай, погледай...

Той приседна до радиото и започна да върти копчетата, а Гай се озърна, не знаеше с какво да започне; отиде до стената и заразглежда окачените снимки. Известно време не можеше изобщо да разбере що за снимки са това. После съобрази — рентгенови. Гледаха го неясни еднакви озъбени черепи. Върху всяка снимка имаше написано нещо нечетливо, сякаш някой бе раздавал автографи. Членовете на екипажа? Някакви знаменитости? Гай сви рамене. Чичо Каан може би щеше да разбере нещичко тук, а ние сме хора прости...

В отдалечения ъгъл той видя голям пъстър плакат, красив, с трицветен печат... Малко плесенясал наистина... На плаката имаше синьо море, от него излизаше, стъпил с единия крак на брега, оранжев красавец в непозната униформа, много мускулист и с непропорционално малка глава, състояща се наполовина от мощна

шия. В едната си ръка юнакът стискаше свитък с неразбираем надпис, а с другата забиваше в сушата пламтящ факел. От пламъка на факела някакъв град бе обхванат от пожар, в огъня се гърчеха гнусно уродливи човешки фигурки, десетина от тях панически бягаха на всички страни. В горната част имаше написано нещо с големи опашати букви. Буквите бяха познати, но съчетанията им образуваха съвсем непроизносими думи.

Колкото повече Гай гледаше плаката, толкова по-малко му харесваше всичко това. Кой знае защо си спомни за плаката в казармата: там беше изобразен черен орел-легионер (също с много малка глава и могъщи мускули), смело отрязващ с гигантска ножица главата на гнусен пъпчив змей, подаващ се от морето. Спомни си, че на остриетата на ножиците беше написано: на едното — „Боен“, на другото — „Легион“. „Аха — каза си Гай и хвърли последен поглед към плаката. — Тая работа ще я видим... Ще видим, массаракш, кой кого ще опърли!“

Той обърна гръб на плаката, направи няколко крачки встрани и замря. От изящната лакирана полица гледаше със стъклени очи познато квадратно лице с рус перчем над веждите, със забележим белег на лявата буза... Ротмистър Пудураш. Огненосен Герой, командир на рота в Бригадата на Незабравимите Покойници, унищожител на единадесет бели подводници, загинал в неравен бой. Бюстът му, увенчан с букет от безсмъртничета, стоеше на видно място на всички плацове, а главата му, изсъхнала, с жълта мъртва кожа, кой знае защо беше тук. Гай отстъпи. Да, това беше съвсем истинска глава. А ето още една — непознато лице с остри черти... И още една... И още... Толкова много!

— Мак! Видя ли?

— Да.

— Това са глави. Истински глави...

— Виж албумите на масата — каза Максим.

Гай с усилие отмести поглед от страшната колекция, обърна се и нерешително се приближи до масата. Радиото крещеше нещо на непознат език, чуваше се музика, пращяха смущения, и отново някой говореше — с кадифен, многозначителен авторитетен глас: „Изстребление, пълно и окончателно изстребление...“

Гай взе първия попаднал албум и отвори твърдата, облепена с кожа корица. Портрет. Странно дълго лице с пухкави бакенбарди, висящи от бузите до раменете; косата над челото беше избръсната, носът приличаше на кука, очертанията на ноздрите бяха странни. Неприятно лице, не можеш да си го представиш усмихнато. Непозната униформа, някакви медали или значки в два реда... Ама че тип... Навярно важна клечка. Гай отгърна страницата. Същият тип в компания с други типове на мостика на бялата подводница; все така мрачен, макар другите да се хият. На заден план се виждаше нещо като крайбрежна улица, някакви непознати постройки, мътни силуети на странни дървета... Следващата страница. Дъхът на Гай секна: горящ „дракон“ с кипната настрани оръдейна кула; от отворения люк виси тялото на легионер-танкист, наблизо — още две тела едно върху друго, а над тях стои разкрачен същият тип с пистолет в отпуснатата ръка, с шапка, подобна на оръдейна гилза. Димът от „дракона“, гъст и черен, се стелеше над познати места — същият този бряг, пясъчният плаж и дюните отзад... Гай целият се напрегна, докато отгръщаше страницата, и ненапразно: тълпа мутанти, двадесетина души, всичките голи, цял куп изроди, вързани с едно въже. Няколко делови пирати с калпаци и димящи факли, а отстрани пак тоя тип — явно нещо заповядва, протегнал дясната си ръка, лявата лежи върху дръжката на кортика. Какви ужасни изроди, да те е страх да ги гледаш... Но нататък стана още по-страшно.

Същият куп мутанти, но вече изгорял. Същият тип стои отстрани, мирише цветенце и разговаря с друг тип, обърнал гръб на трупове...

Огромно дърво в гората, цялото накачено с обесени. Висят кой за ръцете, кой за краката, вече не изроди, един е с кариран комбинезон на възпитуем, друг с черна легионерска куртка.

Старец, вързан за кол. Лицето изкривено, крещи със стиснати очи. Оня е тук, разбира се, — с внимателно изражение проверява медицинска спринцовка...

И отново обесени, горящи, изгорели мутанти, възпитуеми, легионери, рибари, селяни, мъже, жени, старци, дечица... Панорамна снимка: линията на плажа, четири горящи танка на дюните, на преден план две черни фигурки с вдигнати ръце... Стига. Гай захлопна и

хвърли албума, поседя няколко секунди, после с проклятие събори всички албуми на пода, скочи и тичешком заобиколи масата.

— С тия ли искаш да се договаряш, бе? — закрещя той към гърба на Максим. — При нас ли искаш да ги доведеш?! Тоя палач?!

Той скочи към албумите и ги изрита.

Максим изключи радиото.

— Стига си беснял. Повече нищо не искам. И няма защо да крещиш на мен, щом вие сте си виновни, проспали сте света си, массаракш, оскотели сте като последни животни! Какво да правя с вас сега?

Той изведнъж се оказа до Гай, хвана го за реверите.

— Какво да правя с вас сега? Какво? Не знаеш ли? Казвай!

Гай мълчешком въртеше шия, слабо се отбраняваше. Максим го пусна.

— Зная сам — мрачно каза той. — Никого не бива да довеждам. Навсякъде зверове... Срещу тях самите трябва да се праща...

Той взе от пода един албум и започна трескаво да го прелиства, като говореше:

— Какъв свят сте освинили! Какъв свят! Погледни какъв свят е било!

Гай надникна над ръката му. В този албум нямаше никакви ужаси, бяха просто пейзажи на разни места, изумително красиви и ясни цветни снимки — сини заливи, заобиколени с пищна зеленина, ослепително бял град над морето, водопад в планински каньон, някаква великолепна автострада и поток от разноцветни коли на нея, някакви древни замъци и снежни върхове над облаците, и някой весело се носи на ски по снежен планински склон, и смеещи се момичета играят в морския прибой.

— Къде е всичко това сега? — питаше Максим. — Къде го дянате? Продадохте го за желязо, така ли? Ех, вие... човечета...

Той хвърли албума на масата.

— Хайде да тръгваме.

Яростно натисна вратата, която се разтвори със скърцане, и закрачи по коридора. Когато излязоха на палубата, попита:

— Искаш ли да ядеш?

— Тъх... — отговори Гай.

— Хубаво — каза Максим. — След малко ще ядем. Да тръгваме.

Гай пръв излезе на брега, веднага си смъкна ботуша, съблече се и положи дрехите си да съхнат. Максим продължаваше да плува и той с тревога го следеше: прекалено дълбоко се гмуркаше приятелят Мак и прекалено дълго оставаше под водата. Не бива така, опасно е, как ли му стига въздухът?... Накрая Максим все пак излезе, като влачеше за хрилете огромна мощна риба. Тя сякаш никак не можеше да разбере: как тъй са я хванали с голи ръце? Максим я хвърли по-далеч от водата и каза:

— Струва ми се, че тази става за ядене. Почти не е радиоактивна. Сигурно също е мутант. Вземи хапчетата, а аз сега ще я приготвя. Може да се яде сурова, сега ще те науча — това се казва „сасими“. Не си ли ял така? Дай ножа...

Гай му подаде ножа и Максим ловко и бързо изкорми рибата.

Когато се нахраниха „сасими“ — не беше лошо, можеше да се яде — и легнаха голи върху горещия пясък, Максим след дълго мълчание попита:

— Ако сега попаднем в ръцете на патрулите и се предадем, къде биха ни пратили?

— Как къде? Теб — на мястото на отбиване на наказанието, мен — на мястото на отбиване на службата... Защо?

— Това сигурно ли е?

— Какво по-сигурно? Инструкция на самия Генерал-комендант. Защо питаш?

— Сега ще отидем да търсим легионерите — каза Максим.

— Танк ли ще отвлечаме?

— Не. По твоята легенда. Ти си бил отвлечен от дегенерати, а каторжникът те е спасил.

— Да се предаваме? — Гай седна. — Как така?... И аз ли? Обратно в излъчването?

Максим мълчеше.

— Ами че аз пак ще стана кютук... — безпомощно каза Гай.

— Не — отвърна Максим. — Тоест, да, разбира се... но вече няма да е като преди... Ти ще бъдеш малко кютук, разбира се, но вече ще вярваш в друго, в правилното. Това, разбира се, също е... Но все пак е по-добре.

— Но защо? — отчаяно извика Гай. — Защо ти е нужно всичко това?

Максим прекара длан по лицето си.

— Виждаш ли, приятелю Гай, започнала е война. Дали ние сме нападнали хонтийците, дали те нас... с една дума война...

Гай с ужас го гледаше. Война... Рада... Господи, защо е всичко това? Отново всичко отначало...

— Трябва да бъдем там — продължаваше Максим. — Мобилизацията вече е обявена, всички са призовани в редовете, дори нашето брата каторжника амнистират и — в строя... и трябва да бъдем заедно, Гай. Хубаво би било, ако попадна под твое началство...

Гай почти не го слушаше. Вкопчил пръсти в косите си, той се полюляваше и си повтаряше: „Защо, защо, проклети да бъдете!... Трийсет и три пъти проклети да бъдете...“

Максим го разтърси за рамото.

— Хайде, стегни се! — твърдо каза той. — Не се разкисвай. Сега ни предстои да се бием, няма време за вкисване...

Той стана и отново потърка лицето си.

— Наистина, с вашите окаяни кули... Массаракш, никакви кули няма да им помогнат... Обличай се по-бързо и да тръгваме. Трябва да побързаме.

* * *

— По-бързо, Фанк, по-бързо! Закъснявам.

— Слушам. Рада Гаал... е иззета от ведомството на господин държавния прокурор и се намира в нашите ръце.

— Къде?

— Във вилата „Кристален лебед“. Смятам за свой дълг още веднъж да изразя съмнение в разумността на тази акция. Едва ли такава жена ще ни помогне да се справим с Мак. Такива жени се забравят лесно, и дори ако Мак...

— Смятате ли, че Умник е по-глупав от вас?

— Не, но...

— Той знае ли кой е отвлякъл жената?

— Страхувам се, че да.

— Е добре, нека знае... За това толкоз. По-нататък какво има?

— Сенди Чичаку се е срещнал с Гърчавия. Гърчавия очевидно ще се съгласи да го срещне с Графа при условие...

— Стоп. Кой Чичаку? Главоча Чик?

— Да.

— Работите на съпротивата сега не ме интересуват. Приключихте ли по въпроса Мак? Тогава слушайте. Тази дяволска война обърка всичките ми планове. Аз заминавам и ще се върна след тридесет-четиридесет дни. През това време, Фанк, вие трябва да приключите с въпроса Мак. Докато се върна, Мак трябва да бъде тук, в тази сграда. Дайте му някаква длъжност, нека работи, не ограничавайте свободата му, но му внушете — много, много меко, — че от поведението му зависи съдбата на Рада... В никакъв случай не им давайте да се срещнат... Покажете му института, разкажете над какво работим... в разумни предели, разбира се. Разкажете му за мен, опишете ме като умен, добър, справедлив човек, голям учен. Дайте му статиите ми... освен свършено секретните... Намекнете му, че съм в опозиция към правителството. У него не трябва да възниква и най-малкото желание да напусне института. Аз свърших. Имате ли въпроси?

— Да. Охрана?

— Никаква. Това е безсмислено.

— Следене?

— Много внимателно... Не, по-добре недейте. Не го подплашвайте. Главното е той да не поиска да напусне института... Массаракш, и точно сега трябва да заминавам!... Е, това ли е всичко?

— Последен въпрос, Странник, извинете.

— Да?

— Кой е той все пак? За какво ви е нужен?

Странник стана, доближи се до прозореца и каза, без да се обръща:

— Аз се страхувам от него, Фанк. Това е много, много, много опасен човек.

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

На двеста километра от хонтийската граница, когато ешелонът задълго заседна на маневрените линии на някаква невзрачна мръсна гаричка, новоизпеченият редник втори разряд Зеф, след като се наговори с часовия, изтича до колонката за вряла вода и се върна с един транзистор. Съобщи, че на гарата е започнала чудовищна бъркотия, товарят се две бригади наведнъж, генералите са пресипнали от взаимно джавкане, така че той, Зеф, се смесил с окръжаващата ги тълпа ординарци, свързки и адютанти и свил транзистора на един от тях.

Обитателите на конския вагон посрещнаха това съобщение с доволно одобрително цвилене. Всичките четиридесет души веднага се струпяха около Зеф. Дълго време не можеха да се настанят, някого треснаха по зъбите, за да не се пъха, всички се псуваха и се оплакваха един от друг, докато накрая Максим изрева:

— Тихо, некадърници!

Тогавя всички се успокоиха. Зеф пусна транзистора и започна да лови всички програми по ред.

Веднага се изясниха любопитни неща. Първо, оказа се, че войната още не е започнала. Не бяха ставали никакви кръвопролитни сражения. Хонтийската Бойна Лига ужасено крещеше на целия свят, че ония бандити, ония узурпатори, така наречените Огненосни Творци, са се възползвали от гнусната провокация на своите шпиони в лицето на така наречената и прословута Хонтийска Уния на Справедливостта и сега съсредоточават силите си по границите на многострадална Хонти. На свой ред Хонтийската Уния проклинаше Хонтийската Лига, тия платени агенти на Огненосните Творци, с най-грозни думи и обстоятелствено разказваше как някой си с превъзхождаща сила изтикал нечии изтощени от предишните боеве поделения и не им дава възможност да се върнат обратно, което обстоятелство послужило за повод на така наречените Огненосни Творци за варварското нахлуване, което следва да се очаква всяка минута. И Лигата, и Унията с почти

еднакви изрази мъгляво намекваха за някакви атомни капани, готови да посрещнат коварния враг.

Освен това Зеф хвана някакви предавания на езици, които само той знаеше, и събщи; че както се оказва, княжество Ондол все още съществува и нещо повече, продължава да извършва разбойнически нападения над остров Хаззалг. (Нито един човек във вагона, освен Зеф, никога преди не беше чувал нито за такова княжество, нито за такъв остров). Но основното, което запълваше етера, беше невъобразимата разпра между командирите на части и съединения, които се напъваха да се промъкнат до Главния Плацдарм по двете износени железопътни линии.

Углавниците смятаха, че най-важното ще бъде да минат границата, а там всеки ще бъде господар на себе си и всеки превзет град ще им бъде даван за три дни. Политзатворниците гледаха на нещата по-мрачно, не очакваха от бъдещето нищо добро и направо заявяваха, че ги изпращат като пушечно месо, за да взривяват атомните мини, че никой от тях няма да остане жив, така че добре ще е, ако се доберат до фронта и там някъде да залегнат, за да не ги открият. Гледните точки на спорещите бяха до такава степен противоположни, че истински разговор не можа да се получи, и спорът скоро се изроди в еднообразни псувни по повод на келявите тиловащи, които второ денонощие не им пращат нищо за плюскане и нищо чудно, ако са изкрали всичката ракия. По тази тема дисциплинарниците бяха готови да брътвят по цели нощи, затова Максим и Зеф се измъкнаха от тълпата и се изкатериха на наровете си, криво сковани от нерендосани дъски.

Зеф беше гладен и зъл, нагласи се да подремне, но Максим не му позволи.

— После ще спиш — строго каза той. — Утре може би вече ще сме на фронта, а досега за нищо конкретно не сме се разбрали...

Зеф изръмжа, че няма за какво да се разбират, че утрото е помъдро от вечерта, че Максим не е спял и трябва да вижда в какво блато са се оказали, че с тия хорица брашно няма да смелиш. Максим възрази, че сега не става дума за брашно. Досега не му е ясно за какво е тази война, на кого е нужна, затова нека Зеф бъде така любезен да не спи, когато разговарят с него, а да сподели съображенията си.

Зеф обаче нямаше намерение да бъде любезен и не криеше това. Той мърмореше, прозяваше се, пренавиваше си партенките, псуваше, но подканван, ободряван и побутван от Максим, в края на краищата се разприказва и изложи представите си за причините на тая война. Имаше, според него, най-малко три възможни причини. Може би те действуваха всички заедно, а може би преобладаваше само една от тях. А може би съществуваше четвърта, която още не му е дошла в главата. Преди всичко икономиката. На всеки е ясно — когато икономиката е в скапано състояние, най-хубаво е да разпалиш война, за да запушиш всички усти наведнъж. Вепър, добре подкован по въпроса за влиянието на икономиката върху политиката, беше предсказал тази война още преди няколко години. Кулите са си кули, но нищетата си е нищета. Не можеш дълго да внушаваш на гладния, че е сит: няма да издържи психиката, а да управляваш луд народ не е особено удоволствие, особено като се има предвид, че лудите не се влияят от излъчването... Друга възможна причина е колониалният въпрос. Пазари, евтини роби, суровини — във всичко това Огненосните Творци могат да вложат личните си капитали. Най-сетне трябва да се има предвид, че вече много години продължава враждата между Департамента за обществено здраве и военните. И тук вече кой когото изяде. Департаментът за обществено здраве е страшна и ненаситна организация, но ако военните действия тръгнат повече или по-малко успешно, господа генералите ще хванат тая организация в ноктите си. Наистина, ако пък от войната не излезе нищо, самите господа генерали ще попаднат в нейните нокти; затова не може да се изключи и възможността, че цялата тая авантюра не е нищо друго освен хитроумна провокация на Департамента за обществено здраве. Между другото точно така изглежда всичко, като се съди по безпорядъка, който цари навсякъде, а също така по факта, че вече цяла седмица крещим по целия свят, а военните действия, оказва се, още не са започнали. И може би, массаракш, няма и да започнат...

Когато Зеф стигна до това място, буферите загърмяха и задрънчаха, вагонът се разтресе, отвън се чува викове, свирки, тропане. Ешелонът тръгна. Углавниците зареваха песента си: „Ни плюскане ни дават, ни ракия...“

— Добре — каза Максим. — Всичко това, което разправяш, изглежда съвсем правдоподобно. А как си представяш хода на войната,

ако тя все пак започне? Какво ще стане тогава?

Зеф изръмжа, че не е генерал, и без всякакъв преход започна да разказва как си представя всичко. Оказа се, че за времето на кратката почивка между края на световната и началото на гражданската война хонтийците са успели да преградят пътя на своя бивш сюзерен с мощна линия от минно-атомни полета. Освен това хонтийците несъмнено имат атомна артилерия, а техните политици са имали в главите си достатъчно ум, да не употребят всички тия богатства по време на гражданската война, а да ги запазят за нас. Така че картината на нахлуването изглежда по следния начин. На острието на Главния Плацдарм ще бъдат строени три или четири дисциплинарни танкови бригади, ще ги подгонят отзад с армейски корпуси, а зад армейците ще пуснат заградни отряди от легионери с тежки танкове, оборудвани с излъчватели. Дегенератите като мен ще се понесат напред, за да се спасят от лъчевия удар, армейците ще се понесат напред в пристъп на лъчев ентузиазъм, а отклоненията от тази норма (които неизбежно ще възникнат), ще бъдат унищожавани от жандармерията. Ако хонтийците не са глупаци, те веднага ще открият огън с далекобойната артилерия по жандармеристките машини, но да се надяваме, че са глупаци и в суматохата ще се заемат, да се надяваме, със самоизстребление — Лигата ще връхлети върху Унията, а Унията ще захапе гърлото на Лигата. През това време нашите доблестни войски ще проникнат дълбоко в територията на врага и ще започне най-интересното, което ние, за съжаление, вече няма да видим. Нашият славен брониран поток ще загуби компактността си и ще се разпълзи встрани, като неумолимо ще започне да излиза от зоната на излъчвателите. Ако Максим не е лъгал за Гай, откъсналите се веднага ще получат лъчево опиянение, което ще бъде толкова по-силно, колкото по-мощна енергия легионерите хвърлят за шибане по време на пробива...

— Массаракш! — закрещя Зеф. — Още сега виждам как тия кретени излизат от танковете, лягат на земята и молят: „Застреляйте ни!“ И добрите хонтийски войници, озверели от това безобразие, разбира се, няма да им откажат... Небивало клане ще стане!

Влакът набираше скорост, вагонът силно се люлееше. В отсрещния ъгъл углавните играеха на зарове; лампата под тавана се клатеше, на долните нарове някой бърбореше монотонно — навярно се молеше.

Цигареният дим лютеше в очите.

— Мисля, че в генералния щаб си дават сметка за всичко това — продължаваше Зеф, — и затова няма да има никакви стремителни нахлувания. Ще има вяла позиционна война, хонтийците, колкото и да са глупави, все някога ще съобразят каква е работата и ще започнат да унищожават излъчвателите... Въобще не знам какво ще стане — заключи той. — Не знам дори ще ни дадат ли плюсване утре сутринта. Боя се, че няма — от къде на къде, ще кажат...

Те помълчаха. После Максим попита:

— Сигурен ли си, че сме постъпили правилно? Че нашето място е тук?

— Заповед на щаба — изръмжа Зеф.

— Заповедта си е заповед, но и ние имаме глави на раменете си. Може би по-правилно беше да бяхме избягали с Вепър. Може би в столицата щяхме да сме по-полезни.

— Може би. А може би не. Вепър разчита на атомни бомбардировки... Тогава много кули ще бъдат разрушени, ще се образуват свободни райони... Ами ако няма бомбардировки? Никой нищо не знае, Мак. Аз много добре си представям каква бъркотия цари сега в щаба...

Той се замисли, като гладеше брадата си.

— Вепър дрънкаше за бомбардировки, но според мен не затова избяга в столицата. Добре го познавам аз, той отдавна мечтае да се добере до ония „вождове“... Така че много е възможно и в нашия щаб да полетят нечий глави...

— Значи и в щаба е бъркотия... — бавно каза Максим. — Също не са готови.

— Как могат да бъдат готови? — възрази Зеф. — Едни мечтаят да унищожат кулите, други — да ги запазят... Съпротивата не е политическа партия, а гювеч, салата с езерни гъби...

— Да, салата... — повтори Максим. — Жалко. Надявах се, че съпротивата все пак има намерение някак да използва войната... трудностите, възможната революционна ситуация...

— Никакъв дявол не знае съпротивата — мрачно каза Зеф. — Откъде можем да знаем какво е това — война с излъчватели зад гърба?

— Пукнат грош не давам за вас — не се удържа Максим.

Зеф мигновено закипя:

— Слушай, ти! По-кратко! Кой си ти, че да ни определяш цената, бе? Откъде се взе, массаракш, че да искаш от нас това или онова? Бойна задача ли искаш? Моля! Да видиш всичко, да останеш жив, да се върнеш и да доложиш. Какво, вижда ти се много лесно, така ли? Прекрасно! Толкова по-добре за нас... Стига. Остави ме на мира, массаракш. Искam да спя.

Той демонстративно се обърна с гръб към Максим и изведнъж кресна на играчите:

— Ей, вие, гробари с гробари! Всички по наровете си! По-живо, че...

Максим легна по гръб, сложи ръце под главата си и се загледа в ниския таван на вагона. По тавана пълзеше нещо. Тихо и злобно се псуваха гробарите, които се настаняваха за спане. Съседът от ляво стенеше и викаше на сън — беше обречен и спеше може би за последен път в живота си. И всички хъркащи, сумтящи, въртящи се наоколо спяха навярно за последен път. Светът беше мътножълт, задушен, безнадежден. Колелата тракаха, локомотивът виеше, от малкото зарешетено прозорче дъхаше на дим и сажди...

„Всичко е изгнило тук — мислеше Максим. — Нито един жив човек. Нито една ясна глава. И аз отново съм в задънена улица, защото се надявах на някого или нещо. На нищо не можеш да се надяваш тук. На никого не можеш да разчиташ. Само на себе си. А колко струвам сам? Поне дотолкова познавам историята. Сам човек не може нищо... Може би Магьосника е прав? Да се отстраня? Спокойно и студено от висотата на неминуемото бъдеще да съзерцавам как кипи и се топи суровината, как се надигат и падат наивните неловки борци; да следя как времето изковава от тях мечи и го потапя за закаляване в потоците кървава кал, как се сипят труповете на нагара... Не, не мога. Дори да мисля в такива категории е неприятно... Страшна работа е обаче установеното равновесие на силите. Но нали Магьосника каза, че и аз съм сила? А щом има конкретен враг, значи има опорна точка за тази сила... Тук ще ме пречукат — помисли си той изведнъж. — Непременно. Но не утре; — строго си каза той. — Това ще се случи, когато се проявя като сила, не по-рано. Че и тогава ще видим... Центъра, Центъра. Ето какво трябва да се търси, ето накъде трябва да се насочи организацията. И аз ще ги насоча. Те ще се заемат с истинска работа... Ти ще се заемеш с истинска работа, приятелю. Виж го как

хърка. Хъркай, хъркай, утре аз ще те измъкна... Добре, дай да спим. Кога ли ще ми се удаде да поспя човешки? В голяма просторна стая, на чисти чаршафи... Какъв е тоя обичай тук да спят много пъти на едни и същи чаршафи?... Да, на чисти чаршафи, а преди лягане да прочета хубава книга, после да разтворя стената към градината, да угася светлината и да заспя... А сутринта по време на закуска да разкажа на татко за този вагон... На мама не бива да разказвам, разбира се... Мамо, ти имай предвид, че съм жив, всичко с мен е наред и утре нищо няма да ми се случи... И влакът все върви, отдавна не сме спирали, изглежда някъде са съобразили, че без нас войната не може да започне... Как е там, Гай, в капралския вагон? Сигурно дивашки — сега имат ентусиазъм. Отдавна не съм мислил за Рада... Не. Сега не е време... Е, добре, Максим, жалко пушечно месо, заспивай.“ Той си заповяда и веднага заспа.

В съня си видя Слънцето, Луната, Звездите — всички наведнъж, такъв чуден сън беше.

Не се наложи да спят дълго. Влакът спря, тежката врата със скърцане се плъзна встрани и мощен глас изрева:

— Четвърта рота! Ставайте!

Беше пет часа сутринта, развиделяваше се, имаше мъгла, ръмеше ситен дъждец. Дисциплинариците, които конвулсивно се прозяваха и трепереваха от студ, вяло започнаха да се измъкват от вагона. Капралите, разбира се, вече бяха тук, злобно и нетърпеливо дърпаха хората за краката, смъкваха ги на земята, удряха шамари на особено флегматичните, крещяха:

— Строй се по екипажи! Мирно!... Къде се врещ, говедо?... От кой взвод си? Ей, мутро, колко пъти да ти повтарям?... Къде се врете? Хай, живо, живо! Строявай се!

Как да е, строиха се по екипажи, застанаха пред вагоните. Някакъв нещастник, заблудил се в мъглата, тичаше, търсеше взвода си. Крещяха му от всички страни. Мрачният недоспал Зеф с вирната брада мрачно и отчаяно хриптеше:

— Айде, айде, строявайте ни, ще ви покажем днес едно воюване...

Някакъв капрал, минаващ наблизко, пътьом го тресна по ухото. Максим веднага протегна крак — капралът се просна в калта. Екипажите доволно зацвилиха.

— Бригада, мир-р-р-но! — закрещя някакъв невидим. Закрещяха до пресилване батальонните командири, ротните подхванаха, взводните се разтичаха. Никой не застана мирно, младши лейтенантите свиваха рамене, пъхаха ръце в ръкавите си, подскачаха на място, щастливите богаташи пушеха, без да се крият; в редовете разговаряха за това, че пак няма да дадат плюскане, така че ония да вървят по дяволите с тая война.

— Бригада, свободно-о-о! — закрещя с мощния си глас Зеф. Екипажите с готовност тръгнаха кой накъдето види, но капралите отново се засуетиха. Изведнъж покрай вагоните затичаха в рядка редица legioneri с блестящи черни плащове, с готови за стрелба автомати. И след тях покрай вагоните нахлуваше изплашена тишина; екипажите трескаво се строяваха и подравняваха, някои от блицтрегерите по стар навик заставаха разкрачени, с ръце зад тила.

От тъмнината се разнесе тих, но отчетлив металически глас:

— Ако някой мерзавец си отвори ченето, ще заповядам да стрелят.

Всички замряха. Повлякоха се изпълнените с очакване минути. Мъглата малко по малко се разсейваше, появи се неугледната гарова постройка, мокрите релси, телеграфни стълбове. Отдясно пред фронта на бригадата възникна тъмна купчинка хора. Оттам се чуваха тихи гласове, някой раздразнено изкрещя:

— Изпълнявайте заповедта!

Максим хвърли поглед назад — там неподвижно стояха legioneri, гледаха с подозрение и ненавист изпод качулките.

От групичката се отдели тромава фигура с маскировъчен комбинезон. Беше командирът на бригадата экс-полковник Анипсу, разжалван и заточен за черна търговия с държавно гориво.

Като размаха бастунчето си и тръсна глава, той започна реч:

— Войници!... Аз не сгреших, като ви нарекох войници, макар че всички ние — в това число и аз — засега сме обикновена измет. Бъдете благодарни, че днес ви разрешават да влезете в боя. След няколко часа почти всички ще изпукате, а това е много хубаво. Но ония от вас, които оцелеят, ще заживеят славно. Войнишка дажба, ракия и тям подобни... Сега ще отидем на позицията и вие ще се качите в танковете си. Задачата е истинска дреболия — да изминете сто и петдесет километра... Вие сте толкова танкисти, колкото една бутилка

— чук, сами знаете, но затова всичко, до което се доберете, е ваше. Това ви казвам аз, вашият боен другар Анипсу. Път назад няма, но има път напред. Ако някой се дръпне, ще го изгоря на място. Това особено се отнася за водачите... Въпроси няма. Бр-ригада! Надя-сно! Напред!... Строй се! Кютуци, стоножки! Заповядано ви е да се строите! Капрали, массаракш! Къде зяпате?... Стадо! Строй се по четирима... Капрали, стройте тия свини по четирима! Массаракш...

С помощта на легионерите капралите успяха да строят бригадата в колона по четирима, след което отново бе дадена заповедта „мирно“. Максим се оказа съвсем близо до командира на бригадата. Експолковникът беше кьоркютук пиан. Стоеше, олюлявайки се, подпрян на бастуна си, от време на време си тресеше главата и разтриваше с длан свирепата си посивяла физиономия. Батальонните командири, също пияни, стояха зад гърба му; единият се хилеше безсмислено, вторият с тъпо упорство се мъчеше да запали цигара, а третият все се хващаше за кобура и с кървясали очи шареше по редовете.

— Айде, айде... — бърбореше Зеф... — Ще ви покажа едно воюване...

Максим раздражено го блъсна с лакът:

— Млъкни. Омръзна ми.

През това време до полковника се бяха доближили двама — жандармерийски ротмистър с лула в зъбите и някакъв пълен цивилен мъж с дълго палто с вдигната яка и с шапка. На Максим той се стори странно познат; вгледа се. Цивилният полугласно каза нещо на полковника.

— Ъ? — попита полковникът и обърна към него мътен поглед.

Цивилният заговори отново, като посочи с палец през рамо колоната дисциплинанти. Жандармският ротмистър равнодушно пъхтеше с луличката си.

— Това пък защо? — кресна полковникът.

Цивилният извади някакъв документ; полковникът го избута встрани.

— Не давам, — каза той. — Всички трябва да пукнат като един...

Цивилният настояваше.

— Плюя на вас — отговори полковникът. — И на Департамента ви плюя... Всички ще изпукат. Вярно ли казвам? — попита той

ротмистъра.

Ротмистърът беше съгласен. Цивилният хвана полковника за ръкава и така го дръпна, че полковникът едва не падна от бастуна си. Батальонният, който все се хилеше, се заля в идиотски смях. Лицето на полковника почерня от негодувание; той бръкна в кобура и извади огромен армейски пистолет:

— Броя до десет. Едно... две...

Цивилният се изплю и тръгна край колоната, като се вглеждаше в лицата на дисциплинарниците, а полковникът продължаваше да брои и когато стигна до десет, откри огън. Ротмистърът най-после се разтревожи и го убеди да прибере оръжието.

— Всички трябва да пукнат — обяви полковникът. — Заедно с мен... Бр-р-игада! Слушай командата! Х-х-ходом марш! Напред към пъкъла, свини!

И бригадата тръгна. По разбития от танкови вериги път дисциплинарниците се спуснаха в заблатен овраг, завиха и започнаха да се отдалечават от железопътната линия. Тук взводните командири догониха колоната. Гай тръгна редом с Максим. Беше бледен и отначало дълго мълча, въпреки че Зеф веднага го попита какво се чува. Оврагът постепенно се разширяваше, появиха се храсти, в далечината възникнаха очертанията на горичка. Край пътя стърчеше огромен тромав танк, някакъв невероятно стар, заровил веригите си в мократа канавка, съвсем не приличащ на танковете от бреговата охрана — беше с малка квадратна кула и малко оръдийце. Около танка оправяха нещо мрачни хора с омазнени куртки. Младши лейтенантите вървяха не в крак с пъхнати в джобовете си ръце, с вдигнати твърди яки. Много от тях предпазливо се оглеждаха наоколо — ще могат ли да офейкат? Храстчетата бяха много съблазнителни, но по склоновете на оврага през всеки двеста-триста метра стърчаха черни фигури с автомати. Срещу тях пропълзяха, попадайки в дупките по пътя, три камиона-цистерни. Шофьорите бяха мрачни и не гледаха към блицтрегерите. Дъждът ставаше по-силен, настроението падаше. Вървяха мълчешком, покорни като овце, все по-рядко се оглеждаха.

— Слушай, взводен — промърмори Зеф, — съвсем нищо ли няма да ни дадат за плюскане?

Гай извади от джоба си един крайшник и го пъкна в ръката му.

— Толкоз — каза той. — До смъртта — толкоз.

Зеф пхна крайшника в брадата си и започна шумно да работи с челюсти. „Лудост някаква — помисли Максим. — Та всички знаят, че отиват на сигурна смърт, и все пак отиват... Значи, всеки си има някакъв план? Да, те пък нищо не знаят за излъчването... Всеки се надява някъде там, по пътя, да завие, да изскочи от танка и да залегне, пък глупаците нека настъпват... За излъчването трябва да се пишат позиви, да се крещи в обществените места, да се организират черни станции, въпреки че приемниците работят само на две честоти... Все едно, може да се намесваме в паузите. Не за кулите трябва да се жертвуват хора, а за контрапропаганда... Впрочем, това всичкото после, дай сега да не се отвличаме. Сега трябва да се забелязва всичко. Да се търсят най-малките изходчета... На гарата нямаше танкове и оръдия, навсякъде само стрелци-легионери. Това трябва да се има пред вид. Оврагът е хубав, дълбок, а охраната навярно ще я снемат веднага щом минем... Впрочем, какво за охраната — всички ще хукнат напред, когато включат излъчвателите...“

Той с невероятна яснота си представи как ще стане всичко. Включват се излъчвателите. Танковете на блицтрегерите с рев се понасят напред. След тях като лавина летят армейците. Цялата прифронтowa полоса опустява...

„Трудно ми е да си представя дълбочината на тази полоса, радиусът на действие на излъчвателите е неизвестен, но сигурно има два-три километра. В тази полоса няма да остане нито един човек с трезва глава. Освен мен... Не, няма да са само два-три километра. Повече. Всички стационарни установки, всички кули, всичко ще бъде включено и сигурно на пълна мощност. Целият пограничен район ще полудее... Массаракш, какво ще правя със Зеф, той няма да издържи...“

Максим погледна към равномерно дъвчещата рижа брада на световната знаменитост.

„Нищо, ще издържи. В краен случай ще трябва да помогна, макар че, страхувам се, няма да ми е до това. Пък и Гай — него не трябва да го изпускам от очи... Да, доста работа ще има. Добре. В края на краищата в този мътен водовъртеж, все едно, аз ще си бъда пълен господар и никой няма да може и няма да иска да ме спре...“

Минаха горичката и веднага се разнесе слятото бучене на високоговорители, трясъкът на ауспуси, раздразнени викове. Преди тях

по полегатия затревен склон стояха три реда танкове. Между тях се мотаеха хора, напластяваше се сивкав дим.

— Ето ги и нашите гробове! — високо и весело произнесе някой отпред.

— Ти виж какво ни дават — каза Гай. — Довоенни машини, имперски боклук, консервени кутии... Слушай, Мак, ние какво, така ли просто ще изпукаме тук? Ами че това е сигурна гибел...

— Колко има до границата? — попита Максим. — И изобщо какво има там, зад гребена?

— Равнина — отговори Гай. — Плоска като дъска. Границата е на около три километра, после почват хълмове, които продължават до самата...

— Река няма ли?

— Няма.

— Оврази?

— Н-не... не помня. Защо?

Максим хвана ръката му и силно я стисна.

— Не падай духом, момче — каза той. — Всичко ще бъде наред.

Гай с отчаяна надежда го погледна отдолу нагоре. Очите му бяха хлътнали, скулите изпъкваха.

— Наистина ли? Пък аз не виждам никакъв изход. Взеха ни оръжието — вместо снаряди и танкове има само отливки, картечници няма. Пред нас смърт, зад нас смърт...

— Аха — злорадо каза Зеф, докато си човъркаше зъбите. — Подмокри ли си гащичките? Това не ти е да избиваш на каторжниците зъбите...

Колоната навлезе в промеждутъка между танковите редове и спря. Стана трудно да се разговаря. Направо върху тревата бяха сложени огромните фунии на говорителите, кадифен магнетофонен глас внушаваше: „Там, зад гребена на падината, е коварният враг. Само напред. Само напред. Лостовете към себе си — и напред. Срещу врага. Напред. Там, зад гребена на планината, е коварният враг... Лостовете към себе си и — напред...“ После гласът млъкна на половин дума, а вместо него се разkreся полковникът. Той стоеше на радиатора на всъдехода си, батальонните го придържаха за краката.

— Войници! — крещеше полковникът. — Стига сте дрънкали! Всички в танковете! Преди всичко водачите, защото за останалите не

ми пука. Но ако някой остане... — Той извади пистолета си и го показва на всички. — Разбрахте ли, тъпацы? Господа ротни, разведете екипажите по танковете им...

Започна блъсканица. Полковникът, олюлявайки се на радиатора, продължаваше да крещи, но нищо не се чуваше, защото високоговорителите отново забърбориха, че врагът е пред тях и затова лостовете към себе си. Всички блицтрегери се втурнаха към третия ред танкове. Почна сбиване, във въздуха полетяха подковани обувки. Огромна сива тълпа щъкаше около танковете от задния ред. Някои танкове тръгнаха, от тях се сипеха хора. Полковникът съвсем посиня от напъване и накрая започна да стреля над главите. От гората изскочи черна верига от легионери.

— Хайде! — каза Максим, твърдо хвана за раменете Гай и Зеф и бегом ги поведе към крайната машина в първи ред — мрачна, петниста, с безсилно отпуснато оръдейно дуло.

— Почакай — объркано бърбореше Гай, докато се оглеждаше. — Ами че ние сме четвърта рота, ние сме ей там, във втори ред...

— Върви, върви — сърдито каза Максим, — на теб сигурно и взвод ти се командува?

— Войнишка жилка — каза Зеф. — Престани, мамичко...

Някой хвана Максим отзад за колана. Без да се обръща, Максим се опита да се освободи — не можа. Огледа се. Зад него, здраво вкопчен с едната ръка и бършещ с другата разкървавения си нос, се влачеше четвъртият член на екипажа — водачът, углавник, по прякор Кука.

— Аха, — каза Максим. — Съвсем бях забравил за теб. Върви, върви, не изоставай...

Той недоволно отбеляза, че в суматохата е забравил за този човек, за който по плана беше предназначена немаловажна роля. В този момент защракаха жандармските автомати, по бронята с мяукащо свирене заподскачаха куршуми; наложи се да се снижат и да тичат презглава. Максим тичешком зави зад крайния танк и спря.

— Слушай командата ми! — каза той. — Кука, пали мотора. Зеф в кулата! Гай, провери долните люкове... Хубаво ги провери, главата ще ти откъсна!

Той тръгна около танка, за да огледа веригата. Наоколо стреляха, крещяха, високоговорителите монотонно боботеха, но той си беше дал

дума да не се отвлича и не се отвличаше, само отбеляза: високоговорителите — Гай — да не забравя. Звената бяха в сносно състояние, но водещите колела внушаваха безпокойство. „Нищо, стават, няма да пътувам кой знае колко дълго...“ Изпод танка ловко изпълзя Гай — вече мръсен, с изподрани ръце.

— Люковете са ръждясали! — извика той. — Аз не ги затворих, нека стоят отворени, нали е по-добре?

„Там, зад гребена на планината е коварният враг! — вещаеше магнетофонният глас. — Само напред. Само напред. Лостовете към себе си...“

Максим хвана Гай за яката и го дръпна към себе си.

— Ти ме обичаш, нали? — произнесе той, втренчен в разширените зеници. — Вярваш ми, нали?

— Да! — изпъшка Гай.

— Слушай само мен. Никого повече не слушай. Всичко друго е лъжа. Аз съм твой приятел, само аз, никой друг. Запомни. Заповядвам ти: запомни!

Смаяният Гай бързо-бързо кимаше и беззвучно повтаряше:

— Да, да. Само ти... Никой друг...

— Мак! — изкрещя някой в ухото му.

Максим се обърна. Пред него стоеше същият онзи странно познат цивилен с дългото палто, но вече без шапка. Массаракш... Квадратно лице с лющеща се кожа, червени отекли очи... Та това е Фанк! Кървава драскотина на бузата, разбита устна...

— Массаракш — крещеше Фанк, мъчейки се да надвика шума. — Да не сте оглушал? Познахте ли ме?

— Фанк, как попаднахте тук?

Фанк изтри кръвта от устната си.

— Да тръгваме! — изкрещя той. — По-бързо!

— Къде?

— По дяволите! Да тръгваме!

Той хвана Максим за комбинезона и го повлече.

Максим отблъсна ръката му.

— Ще ни убият! — изкрещя той. — Легионерите!

Фанк завъртя глава.

— Да вървим! Имам пропуск за вас! — и изкрещя, като видя, че Максим не мърда. — Търся ви из цялата страна! Едва ви намерих!

Тръгвайте незабавно!

— Не съм сам! — изкрещя Максим.

— Не разбирам!

— Не съм сам! Трима сме! Сам няма да тръгна!

— Не говорете глупости! Що за глупаво благородство? Животът ли ви е омръзнал? — Фанк се задави от крещене, хвана се за гърлото и се закашля.

Максим се озърна. Бледият Гай с треперещи устни го гледаше, държеше го за ръкава — беше чул всичко, разбира се.

В съседния танк двама legioneri пребиваха с приклади един отбраняващ се блицтрегер.

— Един пропуск! — пресипнало изкрещя Фанк. — Един! — той показва един пръст.

Максим извъртя глава.

— Трима сме! — и показва три пръста. — Без тях никъде не отивам!

От страничния люк се подаде като метла рижото брадище на Зеф. Фанк облиза устните си. Явно не знаеше какво да прави.

— Кой сте вие? — извика Максим. — За какво съм ви нужен?

Фанк бегло го погледна и се втренчи в Гай.

— Той с вас ли е? — изкрещя той.

— Да! И онзи също!

Очите на Фанк подивяха. Той пхна ръка под палтото си, извади пистолет и го насочи към Гай. Максим с всички сили го удари по ръката отдолу, пистолетът излетя високо във въздуха. Без още да е разбрал добре какво е станало, Максим замислено го съпроводи с поглед. Фанк се преви, пхна повредената си ръка под мишница. Гай кратко и точно, като на занятие, го удари по шията; Фанк падна по очи. До тях изведнъж се появиха legioneri — озъбени, потни от работа, изтощени от бяс.

— В танка! — кресна Максим на Гай, наведе се и хвана Фанк под мишниците.

Фанк беше пълен и едва успя да го пхнат през люка. Максим се гмурна след него, като получи прощален дар с приклад по задника. В танка беше тъмно и студено като в гробница, силно вонеше на нефта. Зеф издърпа Фанк от люка и го положи на пода.

— Кой е тоя?

Максим не успя да отговори. Кука, който досега дълго и безуспешно беше измъчвал стартера, най-сетне запали мотора. Всичко наоколо се разтrese и загърмя. Максим махна с ръка, промъкна се в кулата и се подаде навън. Между танковете вече нямаше никой освен легионерите. Всички мотори работеха, разнасяше се адски рев, гъст задушен облак от изгорели газове покриваше склона. Някои танкове се движеха, на места от кулите стърчаха глави; блицтрегерът от съседния танк правеше някакви знаци на Максим, кривеше подпухналата си физиономия. Изведнъж той изчезна; моторите изреваха с удвоена сила и всички танкове с дрънчене и тракане едновременно се понесоха напред и нагоре по склона.

Максим почувствува, че някой го е хванал през кръста и го дърпа надолу. Наведе се и видя изцъклените видиотени очи на Гай. Както тогава в бомбоносеца, Гай го хващаше с ръце, непрестанно бърбореше нещо, лицето му беше станало отвратително, в него нямаше вече нито момчешко веселие, нито наивна мъжественост — само безсмисленост и готовност да бъде убиец. „Започна — помисли Максим, докато се мъчеше с отвращение да отстрани нещастния младеж. — Започна, започна... пуснаха излъчвателите...“

Танкът, тресейки се, се катереше към гребена, буци пръст изхвърчаха изпод веригите. Отзад през сивкавия дим вече нищо не се виждаше, а пред тях изведнъж се простря сива глинеата равнина, в далечината се появиха плоските хълмове на хонтийската страна; без да забавя ход, танковата лавина се понесе натам. Стройните редове бяха изчезнали, танковете се надпреварваха, блъскаха се, безсмислено въртяха кули... На един танк на пълна скорост му изхвърча веригата, той се завъртя като пумпал и се преобърна; втората верига се скъса и като тежка блестяща змия излетя към небето; водещите колела продължаваха бясно да се въртят, а от дънните люкове се показаха две човечета в сиви униформи, скочиха на земята и размахвайки ръце, се втурнаха напред, напред, само напред, срещу коварния враг... Блесна огън, през дрънченето и рева проникна звънкият трясък на оръдеен изстрел; веднага всички танкове започнаха да стрелят, дълги червени езици изскачаха от оръдията, танковете присядаха, подскачаха, обвиваха се в гъстия черен дим на нечист барут; след минута всичко се покри с черно-жълт облак; а Максим все гледаше и гледаше, безсилен да се откъсне от това грандиозно в своята престъпна нелепост

зрелище, търпеливо отблъскваше ръцете на Гай, който го дърпаше, зовеше, умоляваше, жадуваше да го прикрие с гърдите си от всички опасности...

Хора, кукли, зверове...

Хора.

После Максим се опомни. Време беше да поеме управлението. Той се смъкна долу, мимоходом потупа Гай по рамото, хвана се за някакви металически скоби, огледа се в тесния люлеещ се сандък, едва не се задуши от нафтената воня; различи мъртвобледото лице на Фанк и обърнати нагоре очи на Зеф, който се беше свил под сандъка със снарядите; отблъсна притискащия се до него Гай и се промъкна при водача.

Кука дърпаше лостовете към себе си и даваше цялата възможна газ. Той пееше, той крещеше с такъв ужасен глас, че можеше да бъде чул и Максим дори различи думите на „Благодарственото слово“. Сега трябваше някак си да го укроти, да заеме неговото място и да открие в този дим удобен овраг или дълбока падина, или някакъв хълм, за да има къде да се укрият от атомните взривове... Но всичко стана не според плана му. Още щом започна внимателно да разтваря юмруците на Кука, вцепенени върху лостовете, преданият Гай, видял, че някой не се подчинява на господаря му, се промуши отстрани и страшно удари обезумелия водач с огромен гаечен ключ по слепоочието. Кука омекна и изтърва лостовете. Максим побесня, отблъсна с всички сили Гай, но вече беше късно, нямаше време за ужас или състрадание. Той издърпа настрани трупа, седна и пое управлението.

През люка не се виждаше почти нищо: малко късче глинеста почва, по която растяха редки тревички, а по-нататък — плътна пелена от сив дим. Не можеше да става и дума да открие нещо в тази мъгла. Оставаше само едно — да забави ход и да се движи внимателно, докато навлязат сред хълмовете. Впрочем, да забавя ход също беше опасно. Ако атомните мини започнеха да избухват преди да се добере до хълмовете, можеше да ослепее и въобще можеха да изгорят... Гай се буташе ту отляво, ту отдясно, надничаше в лицето му, искаше заповеди.

— Нищо, приятелче... — мърмореше Максим, като го избутваше с лакти, — това ще мине... Всичко ще мине, всичко... Потърпи още малко...

Гай виждаше, че му говорят, ронеше сълзи от огорчение, че пак, както тогава в бомбоносеца, не чува нито дума.

Танкът прелетя през гъста струя черен дим: отляво някой гореше. После трябваше рязко да завие, за да не налети върху мъртвец, смазан от вериги. Показа се от дима и веднага изчезна килнат пограничен стълб, зад него се показаха разкъсани, смачкани телени заграждения. От незабележимо окопче се показва за миг човек със странна бяла каска, яростно размаха вдигнатите си юмруци и веднага изчезна, сякаш потъна в земята. Димната пелена отпред малко по малко се разсейваше, Максим видя тъмнокафявите кръгли хълмове съвсем наблизо, и изкаляната задна част на някакъв танк, който пълзеше кой знае защо косо към общото движение, и още един горящ танк. Максим сви наляво, насочвайки танка си към дълбока, обрасла с храсти седловина между два хълма малко по-нагоре. Беше вече близо, когато отпред блисна огън и целият танк зазвъня от страшния удар. От изненада Максим даде пълен газ, храстите и облака белезникав дим над тях се понесоха насреща, мярнаха се бели каски, изкривени от омраза лица, вдигнати юмруци, после под веригите нещо желязно затрепця, чупейки се. Максим стисна зъби, рязко сви вдясно и подкара танка по-далеч от това място, направо на склона, силно наклонен, малко оставаше да се преобърне; заобиколи хълма и най-сетне влезе в тесен овраг, в който растяха млади дръвчета. Тук реши да спре.

Отвори предния люк, подаде се до кръста и се огледа. Мястото беше подходящо — високи рижи склонове заобикаляха танка от всички страни. Максим спря мотора; и веднага Гай с дрезгав фалцет закрепця някакви предани глупости, нещо нелепо римувано, някаква самодейна ода в чест на най-великия и най-любим Мак. Такава песен би могло да съчини куче, ако се научеше да говори човешки език.

— Млъкни! — заповяда Максим. — Измъкни тези хора навън и ги сложи да лежат до танка... Чакай, не съм свършил! Прави това внимателно, това са мои любими приятели, наши любими приятели...

— А ти къде отиваш? — с ужас попита Гай.

— Аз съм тук, наблизо.

— Не отивай... — захленчи Гай. — Или ми позволи да дойда с теб...

— Ти не ме слушаш... — строго каза Максим. — Прави каквото заповядах. И бъди внимателен, помни, че това са наши приятели...

Гай занарежда нещо, но Максим вече не го слушаше. Измъкна се от танка и затича нагоре по склона на хълма. Някъде наблизко продължаваха да минават танкове, моторите пресипнало ръмжаха, дрънчаха вериги, нарядко гърмяха оръдия. Високо в небето изсвири снаряд. Приведен, Максим изтича до върха, приклепна между храстите и още веднъж от все сърце сам се похвали за удачния избор на мястото.

Долу, съвсем наблизко, имаше широк проход между хълмовете, и по него от покритата с дим равнина се вливаше плътен поток от танкове — верига до верига, ниски, мощни, с огромни плоски кули и дълги оръдия. Това вече не бяха дисциплинариците — минаваше редовната армия. Няколко минути оглушеният и поразен Максим наблюдаваше това зрелище, страшно и неправдоподобно като исторически филм. Въздухът се люлееше и трептеше от неистовия грохот и рев, хълмът потръпваше под краката като изплашено животно; и въпреки това на Максим му се струваше, че танковете вървят в мрачно, застрашително мълчание. Прекрасно знаеше, че там, под броните пресипнало реват опиянените войници, но всички люкове бяха плътно затворени, сякаш всеки танк беше плътен слитък от неодоухотворен метал...

Когато последните танкове отминаха, Максим се обърна назад, погледна надолу и неговият танк, стоящ наклонено между дърветата, му се стори жалка ламаринена играчка, престаряла пародия на боен механизъм. Да, долу беше минала една Сила, за да се срещне с друга, още по-страшна, и когато си спомни за тази друга Сила, Максим побърза да се спусне в горичката.

Заобиколи танка... и спря.

Те лежаха един до друг: пребледнелият до синьо Фанк, който приличаше на мъртвец, превитият, стенещ Зеф, вкопчил се с мръснобели пръсти в рижата си коса, и весело усмихнатият Кука с мъртви куклени очи. Заповедта беше изпълнена с пълна точност. Но самият Гай, целият изподран и окървавен, също лежеше малко по-далеч, отвърнал от небето обиденото си мъртво лице, с разперени ръце; около него цялата трева беше изпомачкана, и от изпочупените храсти стърчаха нечий крака и ботуши.

— Массаракш... — прошепна Максим, който с ужас си представи как преди няколко минути тук са се вкопчили не на живот, а на смърт две ръмжащи виещи кучета, всяко в името на своя господар...

В този момент оная, другата Сила нанесе ответния удар.

Максим получи този удар в очите. Изрева от болка, с всички сили стисна клепачи и падна върху Гай, вече разбрал, че Гай е мъртъв, но все още се стараеше да го прикрие с тялото си. Това беше чисто рефлекторно, той за нищо не успя да помисли, да почувствува, освен болката в очите; все още падаше, когато мозъкът му се изключи.

Когато околният свят отново стана достъпен за човешко възприятие, съзнанието отново се включи. Беше минало навярно много малко време, няколко секунди, но Максим дойде на себе си целият в обилна пот, с пресъхнало гърло, в главата му звънеше, сякаш го бяха ударили с дъска по ухото. Всичко наоколо се бе променило, светът беше пурпурен, светът беше пълен с листа и изпочупени клони, светът беше пълен с нажежен въздух, от червеното небе падаше дъжд от изтръгнати с корен храсти, горящи клонки, буци гореща суха земя. И беше болезнено, звънящо тихо. Живите и мъртвите бяха разхвърляни на всички страни. Гай лежеше по очи, засипан с листа, на десетина крачки от него. До него седеше Зеф; с една ръка продължаваше да се държи за главата, а с другата закриваше очите си. Фанк се бе търколил надолу, докато заседне в някаква яма, и сега се гърчеше там, триеше лицето си в земята. Танкът също беше отнесен по-надолу и извъртан. Облегнат на веригата, мъртвият Кука продължаваше весело да се усмихва...

Максим скочи, разхвърли отрупаните клонки. Изтича до Гай, вдигна го, погледна стъклениите му очи, притисна лице до бузата му, прокле и още три пъти прокле този свят, в който е толкова самотен и безпомощен, в който мъртвите завинаги остават мъртви, защото няма нищо, с което отново да ги направиш живи... После като че ли плака, като удряше с юмруци земята, тъпчеше бялата каска, а когато Зеф започна протяжно да стене от болка, дойде на себе си и без да се огледа, без да чувствува нищо освен омразата и жаждата да убива, отново закрета нагоре, към своя наблюдателен пост...

Тук също всичко беше променено. Нямаше вече храсти, опечената глина димеше и пропукваше, обърнатият на север склон на хълма гореше. Пурпурното небе на север се сливаше с плътна стена от черно-кафяв дим, а над нея се раздуваха ярко оранжеви и като че ли мазни облаци. И натам, накъдето се възнасяха към пропуканата от удара небесна твърд хиляди и хиляди тонове нажежен прах,

изпепелени до атоми надежди за оцеляване в тази адска пещ, разпалена от нещастни глупаци, натам подухваше от юг лек влажен вятър.

Максим погледна надолу към прохода между хълмовете. Проходът беше празен, изровената от вериги и обгорената от атомния удар глина димеше, хиляди пламъчета играеха по нея — тлееха листа, догаряха откъснати клонки. А равнината на юг изглеждаше много широка и много пустинна; вече не я скриваха барутни газове, тя беше червена под червеното небе и по нея неподвижно чернееха самотни кутийки — разбитите и повредени танкове на дисциплинариците; и по нея вече се доближаваше към хълмовете рядка начупена верига от странни машини.

Те приличаха на танкове, но вместо артилерийска кула всяка от тях имаше висок решетест конус с мътен объл предмет на върха. Движеха се бързо, меко се поклащаха по неравностите и бяха не черни като танковете на нещастните блицтрегери, не сиво-зелени като армейските ударни танкове — бяха жълти, ярко, весело жълти като жандармеристките патрулни коли... Десният фланг на веригата вече не се виждаше зад хълмовете и Максим успя да наброи само осем излъчвания. В тях се чувствуваше някаква наглост на господари на положението; те влизаха в боя, но не смятаха за нужно нито да се прикриват, нито да се маскират; сякаш нарочно се показваха на всеобщо обзрение и с окраската си, и с уродливата си петметрова гърбица, и с липсата на нормално въоръжение. Тези, които ги управляваха, навярно се чувствуваха в пълна безопасност. Впрочем, те едва ли мислеха за това; те просто бързаха напред, шибаха с лъчевите бичове желязното стадо, което се носеше сега през ада, и навярно нищо не знаеха за тези бичове, не знаеха, че сами са шибани от тях... Максим видя, че лявофланговият излъчвател се насочва към оврага и тръгна срещу него, надолу по склона на хълма.

Вървеше изправен с цял ръст. Знаеше, че ще трябва със сила да изтръгва черните пастири от тяхната желязна черупка, и искаше това. Никога през живота си не беше искал нищо повече от това, да почувствува сега под пръстите си жива плът... Когато слезе в оврага, излъчвателят вече беше съвсем близо. Жълтият танк се носеше право срещу него, сляпо втречен със стъкълцата на перископите, решетестият конус тежко се поклащаше извън такта на приклякването

на машината и сега се виждаше, че на върха му се люлее сребристо кълбо, от което гъсто стърчаха дълги блестящи игли...

Танкът изобщо нямаше намерение да спира; Максим му отстъпи път, пропусна го, потича няколко метра успоредно с него и скочи върху бронята.

ЧАСТ ПЕТА ЗЕМЯНИН

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

Сънят на държавния прокурор беше лек и мъркането на телефона го прекъсна веднага. Без да отваря очи, той взе слушалката и дрезгаво каза:

— Държавният прокурор слуша.

Мяукащият глас на референта произнесе с извинителен тон:

— Седем часът е, ваше превъзходителство.

— Да — каза прокурорът, без още да отваря очи. — Да. Благодаря ви.

Той запали светлината, отметна одеялото и седна. Известно време седя, забил поглед в мършавите си бледи крака, и с тъжно учудване размишляваше за това, че ето вече мина петдесетте години, но не помни един ден, в който да са му позволили да се наспи. През цялото време все някой те буди. Когато беше поручик, след пиянство го будеше говедото-вестовой. Когато беше председател на Черния трибунал, будеше го глупакът-секретар с неподписаните заповеди. Когато беше ученик, го будеше майка му и това беше най-неприятното. И винаги му казваха: трябва! Трябва, ваше благородие... Трябва, господин председател... Трябва, синчето ми... А сега той сам си казва „трябва“... Стана, наметна си халата, плисна в лицето си шепа одеколон, сложи си изкуствените зъби, огледа се в огледалото, докато масажираше бузите, направи гримаса и отиде в кабинета.

На масата вече имаше чаша топло мляко, а под колосаната салфетка — чинийка със солени бисквити. Това трябваше да се изпие и изяде като лекарство, но първо той отиде до сейфа, отмести вратичката, извади зелената папка и я сложи на масата до закуската. Като хрупаше бисквити и сърбаше мляко, той внимателно разгледа папката, докато се убеди, че от вчера никой не я е отварял. Колко много неща се промениха, помисли си прокурорът. Някакви си три месеца, а колко се промени всичко!... Той машинално погледна жълтия телефон и няколко секунди не можа да отмести поглед от него. Телефонът мълчеше — ярък, изящен като весела играчка... страшен, като тиктакаща адска машина, която не можеш да обезвредиш...

Прокурорът трескаво се вкопчи с две ръце в зелената папка, стисна очи. Почувствува, че страхът нараства и побърза да се овладее. Не, така работите няма да тръгнат. Сега трябва да се пази абсолютно спокойствие, да се разсъждава съвсем безпристрастно... „Все едно нямам избор... Значи избираме риска... Е, какво — рискът си е риск. Винаги го е имало и ще го има, трябва само да го сведем до минимум. И аз ще го сведа. Да, массаракш, до минимум!... Вие като че ли не сте сигурен в това, Умник? Ах, вие се съмнявате? Вие винаги се съмнявате, Умник, имате такова едно качество, браво на вас... Е, ще се постареем да разсеим съмненията ви. Чувал ли сте за човек на име Максим Камерер? Нима сте чувал? Така ви се струва. Вие никога преди не сте чувал за този човек. Сега за пръв път ще чуete за него. Много ви моля, изслушайте ме и си съставете за него най-обективно, най-непредубедено мнение. За мен е много важно да знам обективното ви мнение, Умник: от него, знаете ли, зависи целостта на кожата ми. На моята бледа и толкова скъпа кожа със сини жилчици...“

Той сдъвка последната бисквита и на един дъх допи млякото.

После каза гласно:

— Да пристъпим.

И отвори папката. „Миналото на този човек е неясно. И това, разбира се, е калпаво начало на едно запознанство. Но ние с вас знаем не само как от миналото се извежда настоящето, но и как от настоящето се извежда миналото. И ако чак толкова ни потрърба миналото на нашия Мак, ние ще го изведем от настоящето. Това се нарича екстраполация... Нашият Мак започва началото си с това, че бяга от каторгата. Изведнъж. Неочаквано. Точно в момента, когато ние със Странник посягаме към него. Ето паническият рапорт на генерал-коменданта, класически вопъл на идиот, който е извършил пакост и бърза да отърве наказанието: той в нищо не е виновен, направил всичко според инструкцията, той не знаел, че обектът доброволно е постъпил в отряда на сапърите-смъртници, а обектът постъпил там и загинал на минното поле. Не знаел... Ето, ние със Странник също не знаехме. А трябваше да знаем! Обектът ни е човек непредсказуем, вие трябваше да очаквате от него нещо подобно, господин Умник... Да, тогава това ме поразил, но сега разбираме каква е работата: някой е разказал на нашия Мак за кулите, той решил, че в Страната на

Творците няма какво да прави повече и избягал на Юг, симулирайки гибел...”

Прокурорът подпря главата си с ръка, вяло се потърка по челото.

„Да, тогава започна всичко... Това беше първата от цяла серия мои грешки: повярвах, че той е загинал. А как можех да не повярвам? Кой нормален човек ще бяга на Юг?... Всеки би повярвал. А виж, Странник не повярва.“

Прокурорът взе поредния рапорт.

„Ох, тоя Странник! Умният, гениалният Странник! Ето как трябваше да действам — като него! Бях сигурен, че Мак е загинал: Югът си е Юг. А той наводни цялото Заречие със свои агенти. Тлъстият Фанк — ах, не се добрах аз до него на времето, не го опитомих! — този тлъст оплешивял шопар отслабна, докато се мотаеше из цялата страна и все душеше, и търсеше, а неговият Кокошар пукна от малария на Шесто трасе, а Тапа Петлето беше пленен от планинците, а после Петдесет-и-Пети — досега не знаем кой е бил той — беше заловен от пиратите на самото крайбрежие, но успя да съобщи, че Мак се е появявал там. Предал се е на патрулите и е изпратен обратно в каторгата...”

Ето как постъпват хората, които имат глава на раменете: в нищо не вярват и никого не жалят. Ето как трябваше да постъпя тогава. Да изоставя всичко, да се заема само с Мак, та аз още тогава разбих каква страшна сила е Мак, а вместо това аз се сбих с Гърчавия и загубих, после се свързах с тая идиотска война и също загубих... И сега също щях да загубя, но ми провървя: Мак се появи в столицата, в бърлогата на Странник и аз научих това преди Странник. Да, Странник, да, клепоушко, сега загуби ти. Точно сега ли трябваше да заминеш, а? И знаеш ли, Странник, дори не ме огорчава обстоятелството, че отново не ми е известно къде и защо си заминал. Заминал си — хубаво. Ти, разбира се, във всичко се осланяш на твоя Фанк, а твоят Фанк ти докара Мак, но — каква неприятност — разболя се твоят Фанк след военните си приключения, лежи в безсъзнание в дворцовата болница — нали е важна фигура, такива са само за дворцовата болница! — и сега ще бъда точен, сега той ще лежи там толкова, колкото аз намеря за добре. Теб те няма, Фанк го няма, а Мак е тук, и това е голям късмет...”

Прокурорът почувствува радост, забеляза я и веднага я угаси.

„Пак емоции, массаракш... По-спокойно, Умник. Ти се запознаваш с човек на име Мак и трябва да бъдеш много обективен. Още повече, че този нов Мак съвсем не прилича на предишния, сега той е съвсем зрял, сега вече знае какво е това финанси и детска престъпност. Поумня нашият Мак, по-суров стана... Ето, утвърди се в щаба на съпротивата (поръчители — Мемо Грамену и Аллу Зеф); като гръм от ясно небе им падна на главите с предложението да се разкрие пред цялата съпротива истинското предназначение на кулите; щабът изрева, но Мак успя да ги убеди! Наплаши ги, обърка ги, приеха идеята му и възложиха на него разработката й... В обстановката той се ориентира бързо и вярно. И те разбраха това — разбраха с кого си имат работа. Или просто почувствуваха... Ето последният донос: фракцията на просветителите го е привлякла към обсъждането на програмата за превъзпитание — и той се е съгласил с радост.

Веднага предлага цял куп идеи. Не са кой знае какви, но работата не е там, в края на краищата самото превъзпитание изобщо е идиотизъм; важното е, че той вече не е терорист, нищо не иска да взривява, никого не иска да убива; важното е, че той се е заел с кариерата си, активно утвърждава авторитета си в щаба, произнася речи, критикува, стреми се нагоре; важното е, че има идеи, жадува да ги осъществи, а именно това ви е нужно, господин Умник...”

Прокурорът се облегна назад.

„И ето още нещо, което е нужно. Донесенията за начина му на живот. Много работи — и в лабораторията, и в къщи, — продължава да тъгува за онова момиче, Рада Гаал, спортува, почти с никого не дружи, не пуши, почти не пие, много е умерен в храненето. От друга страна, проявява явна склонност към разкош в бита, знае си цената: полагащата му се по щат кола прие като нещо естествено, изразил е недоволство от малката й мощност и външна уродливост; недоволен е също и от квартирата си, смята я за тясна и лишена от елементарни удобства; украсил я е с оригинални картини и антикварни произведения на изкуството, за които е изхарчил почти целия си аванс... И така нататък. Добър материал, много добър... Между другото колко пари има сега той, с какво разполага? Така-а, ръководител на тема в лабораторията по химически синтез... Добре са го уредили. И сигурно още повече са му обещали. Бих искал да знам как са му обяснили за какво е притрябвал на Странник. Това знае

Фанк, тая тлъста свиня, но той по-скоро ще пукне, отколкото ще каже... Ах, да можех да изтръгна от него всичко, което знае! С каква наслада бих го пречукал после... Как ми трови живота това говедо... И Рада ми задигна, а каква хубава работа щеше да ми свърши сега Рада... Какво оръжие е тя, когато имаш работа с чистия, честен, мъжествен Мак!... Впрочем, това сега може би дори не е и толкова лошо... Не аз държа в неволя своята любима, Мак, а Странник, това са негови интриги, на тоя шантажбър...”

Прокурорът изтръпна: жълтият телефон тихо звънна. Само звънна и нищо повече. Тихичко, дори мелодично. Оживя за част от секундата и отново замря, сякаш напомняше за себе си... Прокурорът, без да откъсна поглед от него, прекара по челото си треперещи пръсти. Не, грешка е... Разбира се, че е грешка. Всичко става, телефонът е сложен апарат, някъде там е прескочила искрица... Той избърса пръсти в халата. И в същия момент телефонът гръмна. Като изстрел от упор... Като нож по гърлото... Като падане от покрива върху асфалта... Прокурорът взе слушалката. Той не искаше да я взема, той дори не знаеше, че я взема, той дори си въобрази, че не я взема, а бързо, на пръсти тича в спалнята си, облича се, изкарва колата от гаража и с пълна скорост се понася... Накъде?

— Държавният прокурор слуша — дрезгаво каза той и се изкашля.

— Умник? Обажда ти се Канцлер.

Ето... Ето го... Сега ще каже: „Чакаме те някъде след час...”

— Познах те — безсилно каза той. — Здравей, Канцлер.

— Чете ли комюникето?

— Не.

„Ах, не си го чел? Ами че ела, ще ти го прочетем...”

— Край — каза Канцлер. — Окепазихте войната.

Прокурорът преглътна. Трябваше да каже нещо. Трябваше спешно да каже нещо, най-хубавото — да се пошегува. Една тънка шега... „Боже, прати ми една тънка шега!...”

— Мълчиш... Помниш ли какво ти говорех? Не се навирай в тая каша, дръж се при цивилните, не при военните. Ех, ти. Умник...

— Ти си Канцлер — изстиска от себе си прокурорът. — Всички сме твои деца. А децата вечно не слушат родителите си...

Канцлер се захили:

— Деца, а? А къде беше казано: „Ако чадото твое не те послуша...“ Как беше по-нататък, спомняш ли си?

„Боже мой, боже мой! «... изтрий го от лицето на земята.» Той така и каза тогава: «Изтрий го от лицето на земята» и Странник взе от масата тежкия черен пистолет, бавно го вдигна и стреля два пъти, и чадото се хвана с две ръце за пробитата плешива глава и рухна върху килима...“

— Какво, забравил ли си? — попита Канцлер. — Ех ти. Умник... Какво смяташ да правиш, Умник?

— Аз сгреших... — изхърка прокурорът. — Това беше грешка... Заради Гърчавия...

— Сгрешил си... Е, хубаво. Умник, помисли си. Аз пак ще ти се обадя.

И толкоз. И затвори. И не знаеш къде да се обаждаш, да плачеш, да молиш... „Глупаво, глупаво. Това никому не е помогнало... Хубаво... Почакай... Почакай, страхливецо!“ Той със замах удари с разтворена длан ръба на масата — до кръв, до болка, докато престане да трепери... Това малко помогна, но все пак се наведе, отвори с другата ръка долното чекмедже, извади шишенцето, измъкна със зъби тапата и отпи няколко глътки. Заля го горещина.

„Ето така... Спокойно... Още ще видим... Това е състезание: кой по-бързо. С Умника не можеш се справи толкова лесно, ще има да взимате. Не можеш веднага да отзовеш Умника. Ако можеше, вече щяха да са ме повикали... Нищо, че се обади. Той винаги така... Има време. Два дни, три, четири... Има време! — кресна си той сам. — Успокой се...“ Стана и започна бързо да обикаля кабинета.

„Имам аз за вас оправия. Имам Мак. Имам човек, който не се бои от излъчването. За когото не съществуват прегради. Който желае да промени положението на нещата. Който ни мрази. Той е чист и следователно, открит за всички съблазни. Имам човек, който ще ми повярва. Човек, който ще поиска да се срещне с мен... Той вече иска да се срещне с мен: моите агенти вече много пъти са му говорили, че държавният прокурор е добър, справедлив, голям познавач на законите, истински бранител на законността, че Творците не го обичат и го държат, само защото не си доверяват един на друг... Моите агенти вече са ме показали на него — скришом, при благоприятни обстоятелства, и моето лице му е харесало... И — най-важното! — под

най-строг секрет са му намекнали, че аз знам къде се намира Центъра. Той прекрасно владее лицето си, но ми казаха, че в този момент се е издал... Ето какъв човек имам аз — който много иска да завладее Центъра и единствен от всички може да направи това... Тоест, аз все още нямам този човек, но мрежите са хвърлени, примамката е глътната и днес аз ще дръпна въдицата. Или съм загубен. Загубен... Загубен...”

Той рязко се обърна и с ужас погледна жълтия телефон.

Не можеше вече да съдържа въображението си. Виждаше оная тясна стаичка, тапицирана с лилаво кадифе, задушна, воняща на вкиснало, без прозорци, с гола олющена маса и пет позлатени кресла... „А ние, останалите, стояхме прави: аз, Странник, с очи, жадуващи за убийство, и тоя плешив палач... нехранимайко, дърдорко: знаеше къде е Центъра, толкова хора погуби, за да научи това, и — дрънкало, пияница, самохвалко! — как може да се казва такова нещо на когото и да било? Още повече на роднини... особено на такива роднини. Пък и началникът на Департамента на общественото здраве, очи и уши на Огненосните Творци, броня и секира на нацията... Канцлер замижа и каза: «Изтрий го от лицето на земята», Странник стреля два пъти от упор, а Барона недоволно промърмори: «Пак оплескахте цялата тапицерия...» И започнаха да спорят защо в стаята вони, а аз стоях с омекнали крака и мислех: «Знаят ли или не знаят?...», и Странник стоеше озъбен като гладен хищник и ме гледаше, като че ли се досеща... За нищо не се досети... Сега вече разбирам защо той винаги се грижеше никой да не проникне в тайната на Центъра. Винаги е знаел къде е Центъра и само е търсел случай да го завземе... Закъсня, Странник, закъсня... И ти ще закъснееш, Канцлер. И ти, Бароне. А за теб, Гърчавия, няма какво да говорим...”

Той дръпна завесата, опря чело до студеното стъкло. Почти беше задушил страха си и за да го стъпче окончателно, до последната искра, започна да си представя как Мак с бой внезапно нахълтва в апаратната на Центъра...

„Но това можеше да направи и Мазола с личната си охрана, с тая банда от братя и братовчеди, племенници, побратими, храненици, с тия жестоки мръсници, които никога нищо не бяха чували за закон, които винаги знаеха един-единствен закон: стреляй пръв... Трябва да си Странник, за да вдигнеш ръка срещу Мазола. Оная вечер те го нападнаха пред самата врата на вилата му, надупчиха колата, убиха

шофьора, секретарката... и най-загадъчно загинаха до един, всичките двадесет и четири души с две картечници... Да, Мазола тогава можеше да нахлуе в Апаратната, но там щеше да заседне, нямаше да мине по-нататък, защото там има бариера от депресионно излъчване, а сега може би вече са две; впрочем стига и една, все едно никой не може да мине: дегенератът ще припадне от болка, а простият лоялен гражданин ще се отпусне на колене и тихичко ще вие от безкрайна тъга... Само Мак ще може да мине оттам. Ще бръкне със златните си ръце в генераторите и преди всичко ще превключи Центъра, цялата система от кули на депресионно поле. После, вече съвсем безпрепятствено, ще се качи в радиостудиото и ще постави лентата с предварително подготвена реч за многоциклово предаване. Цялата страна от хонтийската граница до Заречието ще бъде в депресия, милионите глупаци ще се въргалат, обляни в сълзи, неспособни да си мръднат пръста, а високоговорителите вече ще реват с цяло гърло, че Огненосните Творци са престъпници, истинските им имена са едипакви си, намират се едипкъде си, убийте ги, спасете страната, това ви казвам аз, Мак Сим, живият бог на земята (или там... законният наследник на императорския престол, или великият диктатор — каквото му хареса повече). На оръжие, мой Легионе! На оръжие, моя армия! На оръжие, поданици мои!... И слиза после в Апаратната, превключва генераторите на поле за повишено внимание, и ето вече цялата страна слуша с наострени уши, старее се да не пропусне нито дума, заучава речта наизуст, повтаря си я отново и отново. Високоговорителите реват, кулите работят — и така един час, а после той ще превключи излъчвателите на възторг, само половин час възторг — и край на предаването... И когато дойда на себе си — массаракш, половин час адска болка, но трябва, массаракш, да издържа — Канцлер вече го няма, няма нито един от тях, а има Мак, великият бог Мак и неговият верен съветник, бившият държавен прокурор, днешен глава на правителството на великия Мак... По дяволите правителството, аз просто ще бъда жив и нищо няма да ме заплашва, а там ще видим... Мак не е от онези, които изоставят полезните си приятели, той не изоставя дори безполезните приятели, а аз ще му бъда много полезен приятел. О, какъв полезен приятел ще му бъда!...“

Той сам се прекъсна, върна се до масата, хвърли поглед на жълтия телефон, подсмихна се, взе слушалката на зеления и позвъни

на заместник-началника на Департамента за специални изследвания.

— Жабчо, ти ли си? Добро утро, обажда ти се Умник. Как си днес? Стомахът ти как е?... Е, чудесно... Странник няма ли го още?... Аха... Е, добре... Обадиха ми се от канцеларията на Барона и ми наредиха малко да ви поинспектирам... Не-не, мисля, че това е чиста формалност, все едно от вашите работи аз нищо не разбирам, но ти пригответи там някакъв рапорт... проект на заключението на инспекцията и тям подобни. И се погрижи всички да са си на местата, а не като миналия път... М-хм... Към единайсет часа сигурно... Ти направи така, че към дванайсет да мога да си тръгна с всички документи... Е, до среща. Да вървим да страдаме... И ти страдаш, нали? Или може би вече сте изобретили защитата, само я криете от началството? Добре, добре, шегувам се... Хайде.

Той затвори телефона и погледна часовника си. Беше десет без четвърт. Простена гласно и се повлече към банята. Пак този кошмар... половин час кошмар. От него няма защита... Няма спасение... Не ти се живее... Колко е обидно все пак: Странник ще трябва да се пощади.

Ваната вече беше пълна с гореща вода. Прокурорът смъкна хавлията и нощницата си и лапна болкоуспокояващото хапче. И така цял живот. Една двадесет и четвърта от живота ти е истински ад. Повече от четири процента... И то без да броим повикванията в Двореца. Е, повикванията скоро ще свършат, а тия четири процента ще останат до края... „Впрочем, ще видим. Когато всичко се установи, аз сам ще се заема със Странник...“ Той се потопи във ваната, настани се по-удобно и започна да обмисля как ще се заеме със Странник. Но нищо не успя да измисли. Познатата болка удари в темето, търколи се по гръбнака, заби нокти във всяка клетка, във всички нерви и започна да ги дере — люто, методично, в такт с бесните удари на сърцето...

Когато всичко свърши, той полежа още малко в сладостна немощ. Адските мъки също си имат някакво положително качество: половината час кошмар му подаряваше няколко минути райско блаженство. После излезе, разтри се пред огледалото, откrehна вратата, взе от камериера си чисто бельо, облече се, върна се в кабинета, изпи още една чаша топло мляко, смесено този път с лечебна вода, изяде гъстата каша с дървесен мед, поседя още малко просто така, за да дойде на себе си, и след това позвъни на дневния референт и заповяда да му докарат колата.

Към Департамента за специални изследвания водеше правителствено шосе, празно по това време на деня, обградено от двете страни с къдрави дървета, които приличаха на изкуствени. Шофьорът караше, без да спира на светофарите, от време на време включваше басово виеща сирена. До високите железни врати на Департамента стигнаха в единадесет часа без три минути. Легионерът с параден мундир се приближи, наведе се, позна го и отдаде чест. Вратите веднага се разтвориха, появи се гъста градина, бели и жълти жилищни корпуси, зад които се извисяваше гигантският стъклен паралелепипед на института. Бавно минаха по автомобилната алея със заплашителни предупредителни знаци за ограничаване на скоростта; отминаха детската площадка, ниското здание на басейна, пъстрата весела постройка на клуб-ресторанта — и всичко това беше потънало в зеленина, цели облаци зеленина, въздухът беше прекрасен и чист, пълен — массаракш! — с някаква чудна миризма, каквато не можеш да усетиш никъде, в никакво поле, в никаква гора... „Ох, този Странник, това са все негови измислици, що пари хвъркнаха за всичко това, но затова пък колко го обичат тук! Ето как трябва да се живее, да се уреждат нещата. Страшно много пари хвъркнаха, Султана беше недоволен, той и сега е недоволен... Рисковано? Да, рисковано беше наистина, голям риск пое Странник, но затова сега неговият Департамент е наистина негов, никой тук няма да го предаде, да му подлее вода... Петстотин души са тук, предимно младежи; вестници не четат, радио не слушат — нямало време, важни научни изследвания... Така че излъчването тук удря встрани от целта, или по-точно — в съвсем друга цел. Да, Странник, на твое място аз щях дълго да протакам работата над защитните шлемове. А може би ти наистина протакаш? Сигурно... Но, дявол го взел, как да те подхване човек? Ех, ако можеше да се намери втори Странник... Да, второ такова главище в цял свят няма да се намери. И той знае това. И много внимателно следи за появата на всеки повече или по-малко талантлив човек. Подхваща го от най-млади години, обсипва го с ласки, отделя го от родителите — а глупавите родители са радостни до небето! — и току-виж, още едно войниче застава в строя му... Ох, колко хубаво е, че сега Странник го няма, какъв късмет!“

Колата спря, референтът отвори вратичката. Прокурорът излезе, качи се по стълбата към остъкления вестибюл. Жабчето със своите

референти вече го чакаше. С подобаваща скука върху лицето прокурорът вяло стисна ръката на Жабчето, погледна референтите и разреши да бъде съпроводен до асансьора. В кабината влязоха според регламента: първо господин държавният прокурор, след него господин заместник-началникът на Департамента, след тях референтът на държавния прокурор и старшият референт на господин заместник-началника. Другите бяха оставени във вестибюла. В кабинета на Жабчето влязоха също по регламент: господин прокурорът, а след него Жабчето; референтът на прокурора и старшият референт на Жабчето бяха оставени в приемната. Прокурорът веднага се отпусна уморено в креслото, а Жабчето незабавно се засуети, заудря с пръсти по копчетата на ръба на масата и когато в кабинета дотича цяла тълпа секретарки, заповяда да поднесат чай.

Първите няколко минути прокурорът се развличаше, разглеждайки Жабчето. Той имаше рядко виновен вид. Избягваше да гледа в очите, често-често пригладваше косата си, трескаво потриваше ръце, покашляше неестествено и извършваше множество суетливи безсмислени движения. Винаги изглеждаше така. Външността и поведението му бяха неговият основен капитал. Той предизвикваше непрестанни подозрения в нечиста съвест и навличаше върху себе си непрестанни щателни проверки. Департаментът на общественото здраве изучаваше живота му по часове. И доколкото животът му беше безукорен, а всяка следваща проверка само потвърждаваше този неочакван факт, изкачването на Жабчето по служебната стълба ставаше с рядка бързина.

Прокурорът прекрасно знаеше всичко това: три пъти лично беше проверявал най-подробно Жабчето; и въпреки всичко сега, докато го разглеждаше и се развличаше с него, той изведнъж долови в себе си мисълта, че, ей богу, тоя мошеник Жабчето знае къде всъщност се намира Странник и ужасно се страхува да не измъкнат тази тайна от него. И прокурорът не издържа.

— Много поздравя от Странник — небрежно каза той, докато почукваше с пръсти по дръжката на креслото.

Жабчето бързо погледна прокурора и веднага отмести очи.

— М-м... да... — каза той, като хапеше устната си. — Кхе... Сега такова — хм... ще донесат чая де...

— Той помоли да му се обадиш — още по-небрежно каза прокурорът.

— Кво?... А-а... Хубаво... Чаят днеска ще бъде чудесен. Новата секретарка е направо специалист по чай... Тоест... кхе... А къде да му се обадя?

— Не разбирам — каза прокурорът.

— Не, аз такава, че... хм... ако му се обаждам, то трябва да знам... кхе... телефона... щото той никога не оставя никакви телефони...

Жабчето изведнъж се засуети, ужасно се изчерви, затупа с длан по масата, докато намери молив.

— Та на кой телефон трябва да му се обадя?

Прокурорът отстъпи:

— Аз само се пошегувах.

— А?... Кво?... — върху лицето на Жабчето мигом се смениха множество най-подозрителни изражения. — А! Ама ти си се шегувал? — той се закиска с фалшив смях. — Ти си много хитър, бе... Ама че майтап! Пък аз си мислех... Хе-хе-хе!... А ето и чайчето!

Прокурорът пое чашата със силен горещ чай от красивите ръце на красивата секретарка и каза:

— Добре, стига сме се шегували. Малко време имам. Къде ти е протоколът?

Жабчето извърши маса ненужни движения, извади от чекмеджето и подаде на прокурора проектния инспекционен акт. Ако се съди по всичките негови треперения и поклони, проектът беше натъпкан с фалшива информация, имаше за цел да въведе инспектора в заблуждение и изобщо беше съставен със саботьорски намерения.

— Тъй-тъй... — произнесе прокурорът, докато гризеше парченце захар. — Какво си писал тук? „Акт за проверочно изследване“... Тъй... Лаборатория по интерференция... Лаборатория за спектрални изследвания... Лаборатория по интегрално излъчване. Нищо не разбирам, тук и дяволът ще се оплете! Абе как се оправяш във всички тия работи?

— Ами аз... хм... Аз, видиш ли, също не се оправям, нали по специалност... съм хм... администратор... и работата ми е... такава... общо ръководство, де...

Жабчето избягваше да гледа в очите, хапеше устните си, поривисто рошеше коси и беше свършено ясно, че той не е никакъв администратор, а хонтийски шпионин със специално висше образование. Голям терк беше.

Прокурорът отново се задълбочи в акта. Направи дълбокомислена забележка за преразхода на средства, допуснат от работната група по усиляване на мощността; попита кой е този Зон Боруту, дали не е роднина на известния писател-пропагандист Мор Боруту; изказа упрек по повод безлещовия рефрактометър, който струва безумно скъпо, а и досега не е пуснат в действие, и резюмира резултатите от работата на сектора по изследване и усъвършенстване на излъчването, като добави, че не забелязва никакви съществени постижения („И слава, богу!“ — добави той мислено) и че това негово мнение непременно трябва да бъде внесено в беловата на акта.

Онази част от акта, която се отнасяше до работата на сектора по защита от излъчването, той прегледа още по-небрежно.

— Тъпчете на едно място. Във физическата защита не сте постигнали нищо, във физиологическата също... Изобщо физиологическата защита не е това, което ни трябва: от къде на къде ще ви позволявам да ме режете, току-виж сте ме направили идиот... О, браво на химиците — още една минута са спечелили! Миналата година една, по-миналата — минута и половина... Какво излиза тогава? Значи сега аз мога да взема едно хапче и вместо тридесет минути ще се измъчвам двадесет и две... Не е лошо, никак не е лошо. Почти тридесет процента... Я запиши и това мнение: да се усилят темповете на работа по физическата защита, да се поощрят сътрудниците на отдела по химическа защита. Толкоз. — Той прехвърли листовите на Жабчето. — Нареди да напечатат всичко това начисто... и моето мнение също. И вземи за проформа да ме съпроводиш... например... м-м-м... При физиците бях миналия път. Съпроводи ме при химиците, искам да видя как е при тях...

Жабчето скочи и отново заудря по копчетата, а прокурорът се изправи с крайно изморен вид.

Съпроводен от Жабчето и дневния референт, той без бързана тръгна из лабораториите на отдела по химическа защита, като вежливо се усмихваше на хората с една нашивка на халата, понякога потупваше по рамото онези без нашивки или спираше до носителите на две

нашивки, за да им стисне ръка, разбиращо да поклати глава и да се осведоми имат ли някакви претенции.

Претенции нямаше. Всички като че ли работеха или се правеха, че работят — човек не можеше да ги разбере. Мигаха някакви лампички на някакви прибори, някакви течности кипяха в някакви колби, миришеше на някаква гадост, тук и там измъчваха животни. Всичко тук беше чисто, светло, просторно; хората изглеждаха сити и спокойни, не проявяваха особен ентусиазъм, с инспектора се държаха напълно коректно, но без никаква топлина и във всеки случай без подобаващата за случая сервилност.

И в много от стаите — независимо дали беше кабинет или лаборатория — висеше портрет на Странник: над работни маси, до таблици и графики, между два прозореца, над вратата; понякога беше сложен под стъклото на масата. Имаше снимки, портрети, нарисувани с молив и креда; дори един портрет беше нарисуван с маслени бои. Странник беше изобразен, играещ на топка, четящ лекция, захапал ябълка; беше изобразен суров, замислен, уморен, разярен и дори смеещ се с цяло гърло. Тези кучи синове дори му рисуваха шаржове и ги окачаха на най-видните места... Прокурорът си представи как влиза в кабинета на младшия юстиционен съветник Филтик и вижда там собствения си карикатурен портрет. Массаракш, това беше невъобразимо, невъзможно!

Той се усмихваше, потупваше рамене, стискаше ръце и през цялото време мислеше, че от миналата година насам е за втори път тук и като че ли всичко е както преди, но тогава той никак не обръщаше внимание... А ето сега обърна. Защо едва сега?... Да, ето защо! Какво беше за мен Странник преди година-две! Формално — един от нас, фактически — кабинетна фигура, която нямаше влияние нито върху политиката, нито върху своето място в политиката, нито свои цели в политиката. Оттогава обаче той успя в много неща. Общодържавната по мащаб операция за ликвидиране на чуждестранни шпиони беше негова инициатива. Прокурорът сам води тези процеси и бе потресен, когато разбра, че има работа не с обикновени бездарни шпионидегенерати, а с истински вълци-разузнавачи, изпратени от Островната Империя за събиране на научна и икономическа информация. Странник ги разкри всички до един и оттогава стана несменяем шеф на особеното контраразузнаване.

По-нататък именно Странник разкри заговора на плешивия Мазол, тая страшна и силна фигура, която силно и опасно подкопаваше шефството на Странник над контраразузнаването. И Странник сам го ликвидира, не се довери на никого. Той винаги действуваше открито, никога не се маскираше и не сключваше никакви коалиции, никакви унии, никакви временни съюзи. Така повали един след друг трима началници на Военния департамент — те дори не успяха да се усетят, когато ги повикваха горе — докато постави Гърчавия, който панически се боеше от война... И пак той преди година провали „Златния проект“, представен от Имперския Съюз на промишлеността и финансите... Тогава изглеждаше, че Странник виси на косъм, защото самият Канцлер беше изявил възторга си от този проект, но Странник някак успя да му докаже, че всички изгоди ще бъдат временни, а после ще започне масова епидемия от лудост и пълна разруха... Той винаги някак успяваше да им доказва; никой никога нищо не можеше да им докаже — освен Странник. И общо взето ясно беше защо: никога от нищо не се страхуваше. Да, той дълго седя в кабинета си, но в края на краищата разбра истинската си цена. Разбра, че ни е нужен на всички нас, които и да сме, колкото и да се гризем помежду си; защото само той може да създаде защита, само той може да ни избави от мъченията...

А тия сополанковци с бели престилки му рисуват карикатури...

Референтът разтвори пред прокурора поредната врата и прокурорът видя своя Мак. Облечен в бяла престилка с нашивка на ръкава, Мак седеше на перваза на прозореца и гледаше навън. Ако някой юстиционен съветник си позволише през работно време да стърчи на перваза и да брои гаргите, него с чиста съвест щяха да го изхвърлят по етапен ред като явен безделник и дори саботьор. В дадения случай, массаракш, нищо не можеше да се каже. Ти го хванеш за яката, а той те срязва: „Позволете! Та аз поставям мислен експеримент! Дръпнете се и не ми пречете!“

Великият Мак броеше гарги. Бегло погледна към влезлите, върна се към заниманието си, но веднага се озърна отново и се вгледа по-внимателно. „Позна ме — помисли си прокурорът. — Позна ме умничето ми...“ Той се усмихна на Мак, потупа по рамото младия лаборант, който въртеше ръчката на аритмометъра, спря по средата на стаята и се огледа.

— Тъй — произнесе той някъде в пространството между Мак и Жабчето. — А тук с какво се занимавате?

— Господин Сим — каза Жабчето, като се изчервяваше, намигаше и потъркваше ръце, — обяснете на господин инспектора с какво... кхе... хм...

— Ами че аз ви познавам — каза великият Мак, който някак неочаквано възникна на две крачки от прокурора. — Прощавайте, но ако не греша, вие сте държавният прокурор.

Не, не беше лесно да имаш работа с Мак — целият внимателно обмислен план отиде по дяволите: Мак изобщо не мислеше да прикрива нищо, не се боеше от нищо, беше му интересно, гледаше прокурора от висотата на ръста си, както се гледа някое странно екзотично животно...

Трябваше спешно да се импровизира.

— Да — със студено учудване произнесе прокурорът и престана да се усмихна. — Доколкото знам, наистина съм държавен прокурор, въпреки че не разбирам...

Той сви вежди и се вгледа в лицето на Мак, който широко се усмихваше.

— Я-я-я! — възкликна прокурорът. — Ама да, разбира се... Мак Сим, или Максим Камерер! Но чакайте, доколкото знам, вие бяхте загинал. Массаракш, как сте попаднал тук?

— Дълга история — махна с ръка Мак. — Между другото аз също съм учуден, че ви виждам тук. Никога не съм предполагал, че нашата работа ще интересува Департамента на юстицията...

— Вашата работа интересува много хора — каза прокурорът. Хвана Мак под ръка, отведе го до по-отдалечения прозорец и се осведоми с доверителен шепот: — Кога ще ни подарите хапчета? Истински хапчета, за всичките трийсет минути?...

— Нима и вие също?... — попита Мак. — Впрочем да, естествено...

Прокурорът поклати горестно глава и с тежка въздишка завъртя очи.

— Нашето благословение и нашето проклятие — произнесе той. — Щастието на държавата ни е мъчение за нейните управители... Массаракш, страшно се радвам, че сте жив, Мак! Трябва да ви кажа, че делото срещу вас беше едно от редките в моята кариера, които ми

оставиха чувство за някаква досадна неудовлетвореност... Не-не, не се мъчете да отричате, по буквата на закона вие бяхте виновен, тук всичко е в реда на нещата... Извършихте нападение срещу кула, убихте, доколкото знам, легионер, за това, знаете, не можеха да ви погаят. Но по същество... Да си призная, ръката ми трепна, когато подписвах присъдата. Все едно че осъждах дете, не се обиждайте. В края на краищата това беше по-скоро наша, отколкото ваша акция, така че цялата отговорност...

— Аз не се обиждам — каза Максим. — И не сте далеч от истината — постъпката ни с тая кула беше наистина детинска... Хубаво, че не ни разстреляха.

— Това беше всичко, което можех да направя. Спомням си, че бях много огорчен от съобщението за смъртта ви...

Той се засмя и дружески стисна лакътя на Мак:

— Невероятно се радвам, че всичко е свършило толкова благополучно. Невероятно се радвам, че се запознахме... — прокурорът погледна часовника си. — Слушайте, Мак, защо всъщност сте тук? Не, аз нямам намерение да ви арестувам, това вече не е моя работа, нека сега с вас се занимава военната комендатура. Но какво правите в този институт? Нима сте химик? При това...

Той посочи нашивката.

— Аз съм от всичко по малко — каза Мак. — Малко химик, малко физик...

— Малко нелегален... — каза прокурорът с благодушна усмивка.

— Съвсем малко — решително отсече Мак.

— Малко фокусник...

Мак внимателно го погледна.

— Малко фантазьор... — продължаваше прокурорът. — Малко авантюрист...

— Това вече не е свързано със специалността — възрази Мак. — Това са, ако предпочитате, просто качества на всеки добросъвестен учен.

— И добросъвестен политик.

— Рядко съчетание — забеляза Мак.

Прокурорът въпросително го погледна, после съобрази и се засмя отново.

— Да — каза той. — Политическата дейност си има своя специфика. Никога не слизайте до политиката, Мак, дръжте на своята химия... — той си погледна часовника и каза с досада: — Ах, проклятие, нямам абсолютно никакво време, а толкова ми се искаше да си побъбря с вас... Преглеждах досието ви, интересна личност сте... Но навярно също сте много зает...

— Да — отговори умничето Мак, — макар, разбира се, не толкова много, колкото държавният прокурор.

— Тъй — произнесе с комичен упрек прокурорът. — А вашето началство ни уверява, че тук се работи денонощно... Аз например не мога да кажа същото за себе си. На държавния прокурор понякога му се случват свободни вечери... Може би ще ви учуди, че имам огромно количество въпроси към вас, Мак. Да си призная, искаше ми се да побеседвам с вас още тогава, след процеса. Но нали разбирате, безкрайно количество работа...

— На вашите услуги съм; още повече, аз също имам въпроси към вас.

„Ей, по-внимателно! — мислено му се скара прокурорът. — Недей толкова откровено, не сме сами.“ А гласно каза спокойно:

— Прекрасно! Всичко, което е по силите ми... А сега, прощавайте, трябва да бягам...

Той стисна огромната длан на своя Мак, вече клъвналия, окончателно хванатия на въдицата Мак. „Той прекрасно ми пригласяше, несъмнено иска да се срещнем и аз сега ще дръпна въдицата...“ Прокурорът спря до вратата, щракна с пръсти, обърна се и каза:

— Слушайте, Мак, какво ще правите довечера? Аз всъщност сега съобразих, че вечерта ми е свободна...

— Днес? Какво пък... Наистина днес трябва...

— Елате и двамата! — възкликна прокурорът. — Още по-добре — ще ви запозная с жена си, ще стане чудна вечер. Удобно ли ви е в осем? Ще пратя за вас кола. Съгласен ли сте?

— Съгласен съм.

„Съгласен е“ — ликуваше прокурорът, докато обикаляше последните аудитории на отдела, усмихваше се, потупваше рамене и стискаше ръце. „Съгласен е!“ — мислеше той, докато подписваше акта

в кабинета на Жабчето. „Съгласен е, массаракш, съгласен е!“ — крещеше мислено той по пътя към къщи...

Даде разпореждания на шофьора. Заповяда на референта да съобщи в Департамента, че господин прокурорът е зает... Никого да не приема, ще изключи телефона и въобще да изчезва по дяволите, но все пак така, че винаги да е под ръка. Повика жена си, целуна я по шията, мимоходом ѝ напомни, че не са се виждали вече десетина дни и я помоли да приготви една хубава, лека и вкусна вечеря за четирима, да бъде добра и послушна и да се приготви да посрещне един изключително интересен човек. И повече вино, най-добро и разнообразно.

После се заключи в кабинета, отново извади на масата зелената папка и започна да премисля всичко от самото начало. Обезпокоиха го само един път: куриерът от Военния департамент донесе последното комюнике от фронта. Фронтът се бе разпаднал. Някой беше подсказал на хонтийците да обърнат внимание на жълтите танкове и миналата нощ те бяха унищожили с атомни снаряди около деветдесет и пет процента от танковете-излъчватели. За съдбата на нахлулата армия нямаше повече сведения... Това беше краят. Това беше край на войната. Край за генерал Шекагу и генерал Од. Край за Очилатия, Чайника, Облака и другите дребни фигури. Много вероятно беше това да е краят на Графа. И разбира се, това щеше да бъде краят на Умник, ако Умник не беше умник...

Той разтвори комюникето в чаша вода и започна да обикаля из кабинета си. Чувствуваше огромно облекчение. Най-малкото — сега със сигурност знаеше кога ще го извикат. Първо ще ликвидират Барона и не по-малко от денонощие ще избират между Гърчавия и Кътника. После ще трябва да се поблъскат с Очилатия и Облака. Това е още едно денонощие. Е, на Чайника ще му видят сметката между другото, но само генерал Шекагу ще им отнеме не по-малко от две денонощия. И чак после... После за тях вече няма да има никакво „после“.

Чак до идването на госта той не излезе от кабинета си.

Гостът направи най-добро впечатление. Беше великолепен. Толкова великолепен, че прокуроршата, студена и светска в най-страшния смисъл на думата жена, която в очите на прокурора отдавна бе само стар боен другар, след първия хвърлен към Мак поглед се

подмлади с двадесетина години; държеше се невероятно естествено — сякаш знаеше каква роля трябва да изиграе Мак в нейната съдба.

— Но защо сте сам? — учуди се тя. — Мъжът ми ми поръча вечеря за четирима...

— Да, наистина — потвърди прокурорът, — аз ви разбрах, че вие искате да дойдете със своята дама. Аз помня това момиче, заради вас то без малко не изпадна в беда...

— Тя изпадна в беда — спокойно каза Мак. — Но за това ще поговорим после, ако позволите...

Вечеряха дълго, весело, много се смяха, малко пиха. Прокурорът разказа последните сплетни. Прокуроршата много мило вмяташе нескромни анекдоти, а Мак с хумористичен тон описа своя полет с бомбоносеца. Докато се смееше на разказа му, прокурорът с ужас мислеше какво щеше да го чака сега, ако само една ракета бе улучила целта си...

Когато всичко беше изядено и изпито, прокуроршата се извини и предложи на мъжете да докажат, че са способни да изкарат без женско присъствие поне един час. Прокурорът войнствено прие това предизвикателство, хвана Мак под ръка и го поведе към кабинета си, обещавайки да го почерпи с вино, което имат възможност да дегустират не повече от тридесет души в цялата страна.

Настаниха се в меките кресла от двете страни на ниска масичка в най-уютния ъгъл на кабинета, отпиха от скъпоценното вино и се погледнаха. Мак беше много сериозен. Умничето Мак явно знаеше за какво ще стане дума; и прокурорът изведнъж се отказа от първоначалния си план за хитроумна изтощителна беседа, построена върху полунамеци и разчетена за постепенно взаимопризнание. Съдбата на Рада, интригите на Странник, интригите на Творците — всичко това губеше значение. С учудваща и отчайваща яснота той разбра, че цялото му майсторство в беседи от подобен род е напълно излишно пред този човек. Мак или ще се съгласи, или ще се откаже. Това беше пределно ясно — както и това, че прокурорът или ще живее, или ще бъде смачкан след няколко дни. Пръстите му трепнаха, той побърза да сложи чашата върху масата и без всякакви уводи започна:

— Мак, аз знам, че вие сте нелегален, член на щаба на съпротивата и активен враг на съществуващия ред. Освен това вие сте избягал каторжник и убиец на екипажа на танк със специално

предназначение... Сега ще ви кажа нещо за себе си. Аз съм държавен прокурор, доверено лице на правителството, допуснато до висшите държавни тайни — и също съм враг на съществуващия ред. Предлагам ви да свалите Огненосните Творци. Запомнете, че това се отнася до вас, само до вас и няма нищо общо с организацията ви. Моля ви да разберете, че намесата на съпротивата може само да провали работата. Предлагам ви заговор, който се базира върху знанието на най-главната държавна тайна. Аз ще ви я съобщя. Само ние двамата трябва да я знаем. Ако за нея научи трети, всички ние ще бъдем унищожени в най-близко време. Имайте пред вид, че съпротивата и щабът са препълнени с провокатори. Затова не смейте да се доверявате на когото и да било, и особено на близки приятели...

Той на един дъх изпразни чашата си, без да почувствува вкуса на виното, наведе се към Мак и продължи:

— Аз знам къде се намира Центъра. Вие сте единственият човек, който е способен да го превземе. Предлагам ви разработен план за превземане на Центъра и по-нататъшните действия. Вие изпълнявате този план и поемате държавната власт. Аз оставам като ваш политически и икономически съветник, тъй като вие нищо не разбирате от такива неща. Политическата ви програма в общи линии ми е известна. Не възразявам срещу нея. Съгласен съм с нея дори и затова, защото нищо не може да бъде по-лошо от съществуващото положение. Това е. Аз свърших. Сега е ваш ред.

Мак мълчеше. Въртеше в пръсти скъпата чаша със скъпото вино и мълчеше. Прокурорът чакаше. Не чувствуваше тялото си. Струваше му се, че го няма тук, че виси някъде в небесната пустота, гледа надолу и вижда меко осветеното уютно ъгълче, мълчащия Мак и — в креслото до него — нещо мъртво, вкочанясало, безмълвно и бездиханно...

После Мак запита:

— Какви са шансовете ми да остана жив при завземането на Центъра?

— Петдесет на петдесет — отговори прокурорът.

Или по-скоро му се стори, че е отговорил, защото Мак сви вежди и отново, този път по-високо, повтори въпроса си.

— Петдесет на петдесет — дрезгаво каза прокурорът. — Може би и повече. Не знам. Мак отново дълго мълча.

— Добре — каза той накрая. — Къде се намира Центъра?

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

Около обед зазвъня телефонът. Максим взе слушалката. Гласът на прокурора каза:

— Може ли да се обади господин Сим?

— Слушам ви — отзова се Максим. — Здравейте.

Веднага почувствува, че се е случило нещо нередно.

— Той пристигна — каза прокурорът. — Започнете веднага. Възможно ли ви е?

— Да — отвърна през зъби Максим, — но вие ми бяхте обещал някои неща...

— Не успях да направя нищо — в гласа на прокурора се появиха панически нотки. — И вече няма кога. Започвайте незабавно, не губете нито минута! Слушате ли ме, Мак?

— Добре. Това ли е всичко?

— Той пътува към вас. Ще бъде там след тридесет-четиридесет минути.

— Разбрах. Това ли е?

— Да. Действайте, Мак, действайте. Бог да ви е на помощ!

Максим хвърли слушалката и няколко минути поседя, размишлявайки. „Массаракш, всичко се обръща с главата надолу... Впрочем, ще имам време за мислене...“ Той отново грабна слушалката:

— Дайте ми професор Аллу Зеф.

— Да! — кресна Зеф.

— Обажда ти се Мак...

— Массаракш, нали те молих да не ми досаждаш днес...

— Млъкни и слушай. Веднага слез във вестибюла и ме чакай...

— Зает съм, массаракш!

Максим скръцна със зъби и погледна към лаборанта. Онзи прилежно смяташе на аритмометъра.

— Зеф, незабавно слез във вестибюла. Разбра ли? Незабавно!

Той прекъсна и набра номера на Вепър. Провървя му: Вепър си беше в къщи.

— Обажда се Мак. Излезте на улицата и ме чакайте, ще имаме срочна работа.

— Добре — каза Вепър. — Отивам.

Максим затвори телефона, бръкна в чекмеджето; извади първата попаднала му папка и я прелисти, докато трескаво съобразяваше дали всичко е готово. „Колата е в гаража, бомбата е в багажника, резервоарът е пълен... Нямам оръжие... по дяволите, не ми и трябва... Документите са в джоба ми, Вепър ме чака, браво на мен, хубаво се сетих за Вепър... Наистина, той може да се откаже... Не, едва ли, аз не бих се отказал... Това е... Струва ми се, че това е всичко...“ Той каза на лаборанта:

— Викат ме. Ако ме търсят, кажи, че съм в Департамента на строителството. Ще се върна след един-два часа. Довиждане.

Взе папката под мишница, излезе от лабораторията и тичешком се спусна по стълбището. Зеф вече се разхождаше из вестибюла. Когато видя Максим, спря, сложи ръце зад гърба си и се наду.

— За кой дявол, массаракш... — започна той още отдалеч.

Без да спира, Максим го хвана под ръка и го помъкна към изхода.

— Какво, по дяволите? — бърбореше Зеф и се дърпаше. — Къде, защо?...

Максим го избута навън и по асфалтовата алея го повлече зад ъгъла към гаражите. Наоколо беше пусто, само на лехата далеч от тях прекъслечно тракаше тревокосачка.

— Кажи накрая къде ме мъкнеш? — извика Зеф.

— Мълчи — каза Максим. — Слушай. Събери незабавно всички наши. Всички, които намериш... По дяволите въпросите! Слушай! Всички, които намериш... С оръжие. Срещу главните врати има павилион, нали знаеш? Скрийте се там. Чакайте. Примерно след половин час... Слушаш ли ме, Зеф?

— Е? — нетърпеливо попита Зеф.

— Примерно след половин час ще пристигне Странник...

— Че той пристигна ли?

— Не ме прекъсвай. Примерно след половин час може би ще пристигне Странник. Ако не пристигне, хубаво. Просто стойте там и ме чакайте. Ако пристигне, разстреляйте го.

— Ти какво бе, да не си полудял? — каза Зеф и спря.

Максим продължи нататък, Зеф с проклетие го догони:

— Ами че нас всичките ще ни избият, массаракш! Наоколо охрана, шпиони!...

— Направете всичко възможно — каза Максим. — Странник трябва да се застреля...

Приблжиха се до гаража. Максим натисна резето и избута вратата.

— Безумна авантюра... — говореше Зеф. — Защо? Защо Странник? Съвсем приличен чичко, всички тук го обичат...

— Както искаш — студено каза Максим. Отвори багажника, опипа през омаслената хартия детонатора с часовниковия механизъм и отново затвори капака. — Сега не мога да ти кажа нищо. Но имаме шанс. Един-единствен... — той седна зад кормилото и пхна ключа в контакта. — И още нещо имай пред вид — ако вие не ликвидирате тоя приличен чичко, той ще ликвидира мен. Имаш много малко време. Действуй, Зеф.

Той пусна мотора и на заден ход бавно изкара колата от гаража. Зеф стоеше до вратата. За пръв път в живота си Максим го виждаше такъв — изплашен, шокиран, объркан. „Прощавай, Зеф“ — каза си за всеки случай.

Машината спря пред вратите. Легионерът с каменно лице без бързане записа номера, отвори багажника, погледна, затвори го, върна се при Максим и строго попита:

— Какво изнасяте?

— Рефрактометър — отвърна и му подаде пропуска и разрешението за изнасяне.

— „Рефрактометър РЛ-7, инвентарен номер...“ — промърмори легионерът. — Сега ще си запиша...

Той бавно бръкна в джоба си за бележник.

— По-бързо, моля ви, нямам време — каза Максим.

— Кой е подписал разрешението?

— Не знам. Навярно Жабчето...

— Не знаете... Ако подписвах по-ясно, всичко щеше да е наред...

Най-после той отвори вратите. Максим излезе на шосето и започна да изстиска от таратайката си всичко възможно. „Ако нищо не стане — помисли си той — и ако остана жив, ще трябва да бягам. Тоя проклет Странник, тоя дявол нещо е надушил и на, върна се... А

какво ще правя, ако работата стане? Нищо не е готово, нямам схема на двореца — не успя Умник, не ми намери и снимките на Творците... Момчетата не са готови, никакъв план за действие... този проклет Странник! Ако не беше той, щях да имам още три дни за разработване на плана... и армията... и щабот, массаракш, щеше да е на мое разположение! Ето кой ще се оживи веднага! Ето откъде ще трябва да започна. Е, това е работа за Вепър, той ще се радва да се заеме с това, той се ориентира там. И някъде още действуват белите подводници... Массаракш, ами че войната още продължава! Или май че свърши. Впрочем, кой знае какво още готвят там..." Максим свърна от централната улица в тясна пресечка между два гигантски небостъргача от розов камък и по паважа подкара към овехтяла почерняла къщичка. Вепър вече го чакаше, пушеше цигара, облегнат на уличния фенер. Когато колата спря, той хвърли фаса, промуши се през малката вратичка и седна до Максим. Беше спокоен и студен — както винаги.

— Здравейте, Мак. Какво се е случило?

Максим обърна колата и отново излезе на главната улица.

— Знаете ли какво е това термична бомба? — попита той.

— Чувал съм.

— А работил ли сте някога със синхронни детонатори?

— Вчера например.

— Отлично.

Известно време пътуваха мълчаливо. Движението тук беше голямо и Максим се абстрахира от всичко, съсредоточен върху това да си пробие път, да се промъкне между огромните камиони и старите олющени автобуси, без да блъсне никого, без да позволи някой да го блъсне, и да случи зелена светлина, и пак да случи зелена светлина, без да губи поне тая жалка скорост, която имаше; най-сетне колата излезе на Горското шосе, познатата автострада, обградена с огромни дървета.

„Забавно — изведнъж си помисли Максим. — По същия този път аз навлизах в тоя свят, по-точно, взеше ме горкият Фанк, а аз не съобразявах нищо и мислех, че той е специалист по пришълци. А сега по същия този път аз може би напускам тоя свят и света въобще, че и при това отнасям със себе си хубав човек..." Той погледна към Вепър. Лицето на Вепър беше свършено спокойно: той седеше, подал лакътя на протезата си през прозорчето, и чакаше да му обяснят всичко. Може би се учудваше, може би се вълнуваше, но това не можеше да се

забележи; Максим почувствува гордост от това, че такъв човек му се доверява и разчита на него без никакви съмнения.

— Аз съм ви много благодарен, Вепър.

— Така ли? — попита Вепър и обърна към него сухото си жълтеникаво лице.

— Помните ли, веднъж на едно заседание в щаба вие ме повикахте настрани и ми дадохте няколко разумни съвета?

— Помня.

— За тях съм ви благодарен. Аз ви послушах тогава.

— Да, забелязах. Донякъде дори ме разочаровахте с това.

— Тогава бяхте прав. Аз послушах съветите ви и в резултат нещата се обърнаха така, че получих възможността да проникна в Центъра.

Вепър подскочи:

— Сега ли?

— Да. Трябва да се бърза, аз не можах да приготвя нищо. Могат да ме убият, тогава всичко ще бъде безсмислено. Затова ви взех със себе си.

— Говорете.

— Аз ще вляза в зданието, вие оставате в колата. След известно време ще се вдигне тревога, може да започне стрелба. Това не бива да ви засяга. Вие оставате в колата и чакате. Чакате... — Максим се замисли и пресметна: — Чакате двадесет минути. Ако в течение на това време получите лъчев удар, значи всичко е наред. Припадайте с щастлива усмивка на физиономията... Ако нищо не стане, излезте от колата. В багажника има бомба със синхронен детонатор, поставен на десет минути. Оставете бомбата на улицата, включете детонатора и заминете. Ще има паника, много голяма паника. Постарайте се да използвате всички възможности, които тя ще ви даде.

Известно време Вепър размишляваше.

— Ще ми разрешите ли да позвъня на някои хора?

— Не.

— Виждате ли — каза Вепър, — ако не ви убият, значи, както разбирам, ще ви трябват хора, готови за бой. Ако ви убият, хора ще ми потрябват на мен. Нали именно за това ме взехте — в случай, че ви убият... Сам аз ще мога само да започна, времето ще е малко и хората

трябва да се предупредят предварително. Искам именно затова да ги предупредя.

— Щаба ли? — с неприязън попита Максим.

— В никакъв случай. Имам своя група.

Максим мълчеше. В далечината вече се издигаше сивото пететажно здание с каменна стена покрай фронтоната. Същото онова здание. Някъде там из коридорите бродеше Риба, крещеше и плюеше разгневеният Хипопотам, и там беше Центъра. Кръгът се затвори.

— Добре — каза Максим. — Пред входа има телефонна будка. Когато вляза вътре — но не преди това — можете да излезете от колата и да се обадите.

— Добре — каза Вепър.

Вече се приближаваха към завоя, извеждащ встрани от автострадата. Максим си спомни за Рада и си представи какво ще стане с нея, ако той не се върне. Ще бъде много зле. А може би нищо... Може би, напротив, ще я пуснат... „Все едно — сама... Гай го няма, мен също няма да ме има... Горкото момиче...“

— Имате ли семейство? — попита той Вепър.

— Да. Жена.

Максим прехапа устни.

— Извинявайте, че така се получи...

— Нищо — спокойно каза Вепър. — Аз се простих с нея. Винаги се прощавам, когато излизам от къщи... Значи това бил Центъра? Кой би могъл да си представи...

Максим спря на паркинга, пхна се между овехтялата малка кола и разкошна правителствена лимузина.

— Е, това е — каза той. — Пожелайте ми успех, Вепър.

— От все сърце... — каза Вепър. Гласът му пресекна, той се задави и промърмори: — Все пак доживях този ден.

Максим отпусна лице върху кормилото.

— Дано преживея този ден. Дано видя вечерта...

Вепър го погледна с тревога.

— Не ми се ходи — обясни Максим. — Ох, как не ми се ходи... Между другото, Вепър, имайте пред вид нещо, обяснете го и на другите. Вие живеете не на вътрешната, а на външната повърхност на Световната Сфера. И такива сфери има още много, на някои от тях

живеят много по-зле от вас, на други — много по-добре. Но никъде не живеят по-глупаво. Не вярвате ли? Е, вървете по дяволите. Аз тръгвам.

Той отвори вратичката и излезе. Пресече асфалтирания паркинг и започна да се качва по каменната стълба; напипа в джоба си входния пропуск, който му беше направил прокурорът, вътрешния пропуск, който прокурорът беше откраднал отнякъде, и обикновеното розово картонче, изобразяващо специалния пропуск, който прокурорът не бе успял нито да направи, нито да открадне. Беше горещо, небето блестеше като алуминиево — непроницаемото небе на Обитаемия остров. Каменните стъпала пареха дори през подметките — а може би така само му се струваше. Всичко беше глупаво. Това беше една бездарна авантюра. „За какъв дявол правя всичко това, след като не съм се подготвил както трябва... Ами ако там има не един офицер, а двама? Или дори може би трима офицери седят в тази стаичка и ме чакат със заредени автомати... Ротмистър Чачу стреляше с пистолет, калибърът е същият, но куршумите ще бъдат повече, и този път няма да ми позволят да изпълзя, пък и аз вече не съм същият като преди, доста ме е очукал моят Обитаем остров... Глупак съм. Бях и си останах глупак. Затова ме купи господин прокурорът, хвана ме на въдицата... Но как можа да ми повярва? Направо не мога да си представя... Сега да можех да избягам в планините, да подишам чист въздух. Така и не можах да видя тукашните планини, а толкова ги обичам... Толкова умен, недоверчив човек — и изведнъж ми довери такава скъпоценност! Най-голямото съкровище на този свят! Това гнусно, отвратително, подло съкровище... Проклето да е, массаракш, и още веднъж массаракш, и още трийсет и три пъти массаракш!“

Той отвори стъклената врата и подаде на легионера входния пропуск. После прекоси вестибюла — покрай жената с очила, която все слагаше печати, покрай администратора с каскетчето, който все се караше с някого по телефона — и пред входа в коридора показва на другия легионер вътрешния пропуск. Легионерът му кимна — можеше да се каже, че са познати, последните три дни Максим беше идвал тук ежедневно.

По-нататък.

Той мина дългия коридор без врати и сви наляво. Тук беше само за втори път. Първият — завчера, по погрешка. („Прощавайте, господине, къде отивате?“ „В шестнадесета стая, капрал.“ „Сгрешил

сте, господине. Това е в другия коридор.“ „Прощавайте, капрал. Наистина...”“)

Той подаде на капрала вътрешния пропуск и бързо погледна двамата яки легионери с автомати, неподвижно стоящи от двете страни на вратата отсреща. После погледна вратата, през която трябваше да влезе. „Отдел за специални превози“. Капралът внимателно разгледа пропуска, после, без да откъсва очи от него, натисна някакво копче на стената — зад вратата зазвъня звънец. „Сега офицерът, който седи до зелената завеса, се е приготвил. Или двамата офицери. Или дори тримата... Чакат кога ще вляза. И ако се изплаша и изскоча обратно, ще ме пресрещнат капралът и двамата легионери, охраняващи вратата без табелка, зад която навярно е пълно с войници...”“

Капралът му върна пропуска и каза:

— Заповядайте. Пригответе документите си.

Вадейки розовото картонче, Максим отвори вратата и влезе в стаята.

Массаракш. Така си е.

Стаята не е една. Три са — в анфилада. И чак накрая е зелената завеса. Плюшена пътека от вратата чак до завесата. Най-малко тридесет метра. И офицерите не са двама. Дори не са трима. Шестима са.

Двама в армейско сиво — в първата стая. Вече са насочили автоматите.

Двама в жандармско черно във втората смяна. Още не са насочили автоматите си, но вече са готови.

Двама цивилни от двете страни на зелената завеса в третата стая.

Единият обръща глава...

Давай, Мак!

Той се хвърля напред. Получи се троен скок от място. Успя само да помисли: „Да не скъсам сухожилията.“ Плътният въздух блъсна лицето му.

Зелената завеса.

Цивилният отляво гледа встрани, шията му е открита. Удар с ръба на дланта.

Цивилният отдясно навярно мига — клепачите му са наполовина отпуснати. Удар по темето отгоре. И в асансьора.

В асансьора е тъмно. Къде е копчето? Массаракш, къде е копчето?

Бавно, къртящо загърмя автомат, веднага след него — втори. Какво пък, отлична реакция. Ду-ут... ду-ут... ду-ут... Но те още стрелят по вратата, по мястото, където ме видяха. Още не са разбрали какво е станало, това е само рефлекс.

Копчето!

Напряко на завесата диагонално от горе на долу бавно се движи сянка — пада някой от цивилните.

Ето го копчето, массаракш, на най-видното място...

Натиска го, кабината тръгна надолу. Асансьорът беше скоростен и пълзеше доста бързо. Кракът, с който се бе отблъснал, заболя. „Значи все пак съм разтегнал сухожилие?... Впрочем, вече няма значение... Массаракш, ами че аз вече пробих!“

Кабината спря. Максим изскочи и в същия миг в шахтата закъртяха изстрели, разхвърчаха се трески. Три автомата стреляха в покрива на кабината. „Хубаво, хубаво, стреляйте си... Сега ще съобразят, че трябва не да стрелят, а да повикат обратно асансьора и да слязат сами... Не съобразиха, объркаха се...“

Той се озърна. Массаракш, пак нещо не е в ред... Входелите са три. Три напълно еднакви тунела... Аха, това са просто резервни генератори. Един работи, два са на профилактика... Но кой работи сега? Като че ли този...

Той се хвърли в средния тунел. Отзад заръмжа асансьорът.

„Не, не, късно е вече... Бавни сте, няма да успеете... Въпреки че тунелът е, право да си кажем, доста дълъг, пък и кракът ме боли... Ето го завоя, сега вече изобщо няма да се доберете до мен...“ Той стигна до генераторите, които басово бръмчаха под стоманената плоча, спря и няколко секунди си почиваше, отпуснал ръце. „Така, три четвърти от работата е свършена, дори седем осми... Остана дреболия, една втора от една тринадесет и четвърта... Те сега ще слязат от асансьора и ще се пхнат в тунела; сигурно нищо не знаят и депресионното излъчване ще ги подгони обратно... Какво още може да се случи? Могат да хвърлят в коридора газова граната. Едва ли, от къде на къде ще имат? Виж, тревога вече сигурно са вдигнали. Разбира се, Творците биха могли да изключат депресионната бариера... Ох, няма да се решат, пък няма и да успеят, нали трябва да се съберат и петимата, с петте си

ключа, да се договорят, да съобразят дали това не е провокация на един от тях... Наистина, кой в целия този свят би могъл да проникне тук през лъчевата бариера? Само Странник, ако тайно е изобретил защитата си; но него ще го задържат шестимата с автоматите... И няма кой друг... И докато те ще се ругаят, изясняват, съобразяват, аз ще свърша работата...”

В тунела зад ъгъла в тъмното загърмяха автомати. „Разрешено е. Не възразявам...” Той се наведе над разпределителното устройство, внимателно свали капака и го хвърли в ъгъла. „М-да, крайно примитивна работа. Добре, че съобразих да попрача нещичко по тукашна електроника...” Той бръкна в схемата. „Ами ако не бях съобразил? Ако Странник беше пристигнал вчера? Да, господа мои... Массаракш, как бие ток!... Да, господа мои, щях да се окажа в положението на ембриомеханик, който срочно трябва да се справи с... дори не знам с какво... С парен котел? Ще се оправи... Или с камилски впряг... А? Ще се оправиш ли, ембриомеханик? Едва ли... Массаракш, как може всичко тук да е без изолация?... А, ето къде си бил!... Е, бог да ни е на помощ, както казва господин прокурорът!”

Той седна право на пода пред разпределителя и избърса потта от челото си. Работата беше свършена. Удар от депресионно поле с огромна сила се стовари върху цялата страна — от Заречието до хонтийската граница, от океана до Алабастровите планини.

Автоматите зад ъгъла престанаха да стрелят. Господа офицерите са в депресия. Сега ще видим как изглежда това: господа офицери в депресия.

Господин прокурорът за пръв път в живота си се е зарадвал на лъчевия удар. Не искам повече да виждам този тип. Огненосните Творци, без изобщо да успеят да се ориентират и съобразят, се гърчат от болка, опнали копита, както обичаше да казва ротмистър Чачу. Ротмистър Чачу между другото също е в дълбока депресия и мисълта за това дълбоко ме възхищава.

Зеф с момчетата си също лежат с опнати копита. Прощавайте, момчета, но така трябва.

Странник! Това е чудесно: страшният Странник също лежи с опнати копита, разстлал по пода огромните си уши — най-огромните уши в цялата страна. Впрочем, него може би вече са го застреляли. Това би било най-добре.

Рада, моята мъничка бедна Рада лежи в депресия... Нищо, момичето ми, това сигурно не е болезнено и изобщо скоро ще свърши...

Вепър...

Той скочи. Колко време беше минало? Хукна назад по тунела. Вепър също навярно лежи с опнати копита, но ако е чул стрелбата, нервите му може да не са издържали... Това, разбира се, е съмнително — нерви у Вепър — но кой знае!...

Дотича до асансьора, като само за секунда спря, за да погледне господа офицерите, изпаднали в депресия. Беше тежка гледка: и тримата плачеха, хвърлили автоматите си; нямат сили дори да избършат сълзите си. „Добре, добре, поплачете за моя Гай, поплачете за Птица... за Гел... за моя Горски... Навярно не сте плакали от детството си насам; във всеки случай никога не сте плакали за онези, които сте убивали. Поне преди смъртта си поплачете...“

Асансьорът стремглаво го изнесе на повърхността. Анфиладата беше пълна с народ: офицери, войници, капрали, армейци, legionери, цивилни, всичките въоръжени, всичките лежаха или седяха прегърбени, някои плачеха гласно, един бърбореше нещо, тресеше глава и се удряше с юмрук по гърдите... А един се беше застрелял... Массаракш, страшна работа беше Черното Излъчване, ненапразно Творците го пазеха за черни дни...

Той изтича във вестибюла, като прескачаше безсилно лежащите хора, едва не се изтърколи по каменните стъпала и спря пред колата си, облекчено поемайки дъх — нервите на Вепър бяха издържали; лежеше със затворени очи на предната седалка.

Максим извади от багажника бомбата, освободи я от омаслената хартия, внимателно я взе под мишница и спокойно се върна до асансьора. Внимателно огледа детонатора, пусна часовниковия механизъм, сложи бомбата в кабината и натисна копчето. Кабината потъна, отнасяйки към произподнята огненото езеро, което щеше да се излее на свобода след десет минути. Или по-точно след девет минути и някакви секунди...

Когато се върна в колата, Максим внимателно сложи Вепър така, че да бъде горе-долу изправен, седна зад кормилото и изкара колата от паркинга. Сивото здание надвисваше над него — тежко, нелепо,

обречено, препълнено с обречени хора, неспособни нито да се движат, нито да разбират ставащото.

Това беше страшно змийско гнездо, натъпкано с най-отбрана пасмина — специално, грижливо подбрана, за да превръща в пасмина всички, до които достига отвратителната магия на излъчването. „Всички там са врагове, всеки от тях нито за секунда не би се поколебал да направи на решето, да предаде, да разпъне мен, Вепър, Зеф, Рада, всичките ми приятели и любими... И все пак добре, че едва сега си спомних за това. Преди тази мисъл щеше да ми попречи. Щях да си спомня веднага за Риба... Единственият човек в обреченото змийско гнездо, пък и той — Риба... Впрочем... какво знам за нея, в края на краищата? Че ме учеше да говоря и ми оправяше леглото? Остави я на мира, Максим, прекрасно разбираш, че работата не е в Риба. Работата е в това, че от днес ти излизаш да се биеш не на живот, а на смърт, както се бият тук, и ще се биеш с глупаци — със зловни глупаци, опиянени от излъчването; с хитрите невежи, алчни глупаци, които насочваха това излъчване; с благоустрепените глупаци, които искрено желаят да превърнат с помощта на същото излъчване бесните кукли в мили и псевдодобри кукли... И всички те ще се мъчат да убият и теб, и твоите приятели, и твоето дело... Магьосникът каза: нека съвестта не пречи да мислим ясно и нека разумът се научи при нужда да заглушава съвестта. Правилно. Горчива, страшна правилност... Това, което направи днес, тук се нарича подвиг. И Вепър доживя този ден; и в този ден вярвах, както се вярва в хубава приказка, Горски, Птица, Зеления, и Гел Кетшеф, и моят Гай, и още десетки, стотици, хиляди хора, които никога не съм виждал... И въпреки това ми е лошо. И ако искам по-нататък да ми се доверяват и да вървят след мен, аз никога и на никого не трябва да разказвам, че извърших главния си подвиг не тогава, когато тичах и скачах под куршумите, а сега, когато още имам време да отида и да обезвредя бомбата, а вместо това се нося все по-далеч и по-далеч от прокълнатото място...”

Той се носеше по правата автострада, по която преди половин година Фанк го караше със своята разкошна лимузина, за да го предаде право в ръцете на Странник... „И сега вече знам защо... Нима Странник още тогава е знаел, че съм невъзприемчив към излъчването, че нищо не разбирам и може да ме дърпа за конците, както си иска? Знаел е, знаел е проклетият Странник! Значи той наистина е дявол,

най-страшният човек в страната, а може би и на цялата планета. «Той знае всичко» — каза прокурорът и боязливо се озърна... Не, не всичко. Ти изпревари Странник, Мак. Победи дявола. И сега трябва да го доубия, докато не е късно, докато не се е опомнил, ако не са го убили пред вратата на собственото му леговище... Ох, не вярвам, не вярвам, не е по силите на момчетата, Мазола, дете имаше двадесет и четирима души с картечници, и той... Массаракш! Дори не успях да съобща в каторгата на Генерала да бъде готов да вдигне политзатворниците и с ешелон да ги доведе тук. Но каквото и да става, със Странник трябва да се свърши. Трябва да успея да свърша със Странник и да задържа позициите няколко часа, докато армията и Легионът не паднат от лъчев глад. Та никой от тях не знае за лъчевия глад, дори и Странник навярно не знае, няма откъде, в цялата страна единствен аз съм извеждал горкия Гай зад пределите на лъчевото поле...”

Шосето беше пълно с коли. Всички бяха спрели коя както попадне — напърно, косо, повалени в канавките. Смазаните от депресия шофьори и пътници седяха сгърбени на стъпалата, безсилно висяха от седалките, лежаха до канавките. Всичко това пречеше, през цялото време трябваше да намалява, да заобикаля отстрани; затова Максим не забеляза веднага, че насреща, откъм града, също с криволичене и заобикаляне, но почти без намаляване на скоростта се движи плоска и яркожълта правителствена кола.

Срещнаха се на сравнително свободен отрязък от шосето, разминаха се, като едва не се сблъскаха, и Максим успя да забележи голия череп, кръглите зелени очи и огромните стърчащи уши и целият се напъгна, защото всичко се обръщаше с главата надолу... „Странник! Массаракш! Цялата страна е повалена от депресия, всички дегенерати са в безсъзнание, а тоя гад, тоя дявол пак се е измъкнал някак! Значи все пак е измислил защитата си... И оръжие нямам... — Максим погледна в огледалото. Дългата жълта кола завиваше обратно. — Какво пък, ще трябва да се оправим без оръжие. Поне с това няма да ме мъчи съвестта... — Максим натисна газта. — Скорост, скорост... Хайде, миличка, още малко...” Жълтата плоска кола приближаваше, растеше, над кормилото вече се виждаха втренчените зелени очи...

Давай, Мак! Той разпери лакти, опря се, обхвана с една ръка Вепър и с всички сили натисна спирачката.

В раздиращото пиццено на спирачките жълтата кола със скърцане и прашене се врязва в багажника му, предният капак се смачка на хармоника и се повдигна. Сипеха се стъклени късове. Максим изби с крак вратата и се изтърколи навън. Ужасно го болеше — петата, разбитото коляно, одраната ръка — но за болката той забрави само след миг, защото Странник вече стоеше пред него. Това беше невъзможно, но... беше! Дявол, истински дявол, дълъг, сух, страшен, с вдигната за удар ръка...

Максим се хвърли върху него, вложи в тоя скок всичките останали му сили. Не улучи! Страшен удар в тила!... Светът се наклони, едва не падна, но все пак не падна, а Странник отново беше пред него, отново голият череп, втрещените зелени очи и вдигната за удар ръка... „Стоп, спри, той няма да улучи... Аха!... Накъде гледа?... Е, не на мен такива номера...“ Странник със застинало лице се беше втрещил някъде над главата на Максим, който се хвърли напред и този път улучи. Дългият черен човек се преви на две и падна върху асфалта. Тогава Максим пое дъх и се обърна.

Оттук прекрасно се виждаше сивият куб на Центъра, който вече не беше куб. Виждаше се как той се сплесква, потича и пропада навътре в себе си; над него се издигаше треперещ зноен въздух, пара, дим и нещо ослепително бяло, дъхащо на жар дори тук, страшно и весело бликащо през дългите вертикални пукнатини и дупките на прозорците... Добре, значи там всичко е в ред... Максим тържествуващо се обърна към Странник. Дяволът лежеше на една страна, притиснал към корема дългите си ръце, очите му бяха затворени. Максим предпазливо се доближи. От разбитата кола се подаде Вепър. Въртеше се, мъчейки се да излезе. Максим спря до Странник и се наведе, пресмяташе как да удари, за да го довърши веднага. Массаракш, проклетата ръка не се вдигаше срещу паднал... И тогава Странник отвори очи и пресипнало каза:

— Dumkopf! Rotznase!

Максим не разбра веднага, а когато разбра, краката му се подкосиха. Глупак... Сополанко... Глупак... Сополанко...

От сивата кънтяща пустота отчетливо прозвуча гласът на Вепър:

— Дръпнете се, Мак, аз имам пистолет.

Без да гледа, Максим го хвана за ръката.

Странник с усилие седна; още се държеше за корема.

— Х-хлапак... — изсъска той мъчително. — Не стойте като дърво... търсете кола, живо, живо!... Ама не стойте, размърдайте се!

Максим тъпо се огледа. Шосето оживяваше. Центъра вече го нямаше, беше се превърнал в локва разтопен метал, в пара, в смрад; куклите престанаха да бъдат кукли. Шокираните хора идваха на себе си, намръщено се озъртаха, мъчеха се да съобразят какво е станало с тях, как са попаднали тук и какво да правят.

— Кой сте вие? — попита Вепър.

— Не е ваша работа — отговори на немски Странник.

Още го болеше, той пъшкаше и се задъхваше.

— Не разбирам — каза Вепър и повдигна дулото на пистолета.

— Камерер... — повика Странник. — Затворете устата на вашия терорист... и търсете кола...

— Каква кола?... — тъпо и безпомощно попита Максим.

— Массаракш — изпъшка Странник.

Криво-ляво се изправи сам, все още превит, притиснал ръка към корема си; отиде с несигурни крачки до колата на Максим и се пхна вътре.

— Качвайте се... бързо! — каза вече зад кормилото.

После се озърна и през рамо погледна димния стълб, оцветен от пламъци.

— Какво хвърлихте там? — попита той безнадеждно.

— Термична бомба.

— В мазето или във вестибюла?

— В мазето — отвърна Максим.

Странник простена, поседя малко с отметната глава, после включи мотора. Машината се затресе и задрънча.

— Хайде качвайте се най-после! — закрещя той.

— Какъв е тоя? — попита Вепър. — Хонтиец ли е?

Максим поклати глава, рязко издърпа задната заклинена врата и му каза:

— Влезте.

После заобиколи колата и седна до Странник. Автомобилът подскочи, нещо в него засвири, пропука, но той вече се носеше по шосето с нелепо поклащане, с дрънчене на незатварящите се врати и с гръмки изстрели от заглушителя.

— И какво мислите да правите сега? — попита Странник.

— Почакайте... Кажете поне кой сте вие!

— Аз съм сътрудник на Галактическата сигурност — горчиво каза Странник. — Тук съм вече пет години. Ние готвехме спасение за тази нещастна планета. Готвехме го щателно, акуратно, с прогнозиране на всички възможни последствия. На всички, разбирате ли? Аз трябва да ви питам кой сте вие! Кой сте вие, че се навирате в чужди работи, обърквате всичките ни планове, взривявате, стреляте... кой сте вие?!

— Аз не знаех... Откъде можех да знам?

— Разбира се, че не сте знаел. Но знаете, че самодейните намеси са забранени, та вие сте работник от ГСТ... Трябваше да знаете... На Земята майка му едва не полудява... някакви момичета непрестанно се обаждат да питат... баща му си остави работата... Какво смятахте да правите по-нататък?

— Да ви застрелям.

— Какво-о?

Колата се залюля.

— Да — покорно каза Максим. — Какво ми оставаше да правя? Казаха ми, че вие сте главният негодник тук и... — той се запъна.

Странник косо го изгледа с кръглото си зелено око:

— И в това не беше трудно да се повярва, нали?

— Да.

— А после?

— После трябваше да започне революция.

— От къде на къде?

— Но нали Центъра е разрушен... вече няма излъчване...

— Е, и?

— Сега те веднага ще разберат, че са угнетени, че животът им заникъде не е, ще се вдигнат...

— Къде ще се вдигнат? — печално попита Странник. — Кой ще се вдигне? Огненосните Творци са живи и здрави. Легионът е цял и невредим, армията е мобилизирана, в страната има военно положение... На какво се надявахте?

Максим захапа устни. Можеше, разбира се, да изложи на това печално чудовище плановете си, перспективите и прочие, но какъв е смисълът? Щом нищо не е готово, щом се получи така...

— Те сами ще разчитат — той посочи през рамо към Вепър. — Ето този човек например, нека сам да разчита... Моята работа беше да

им дам възможността...

— Вашата работа... — промърмори Странник. — Вашата работа беше да си седите в ъгъла и да чакате да ви намеря...

— Да, навярно. Другия път ще имам пред вид.

— Още днес отлитате за Земята — твърдо каза Странник.

— Нямам намерение — възрази Максим.

— Още днес отлитате за Земята! — повиши глас Странник. — На тази планета аз ще си имам достатъчно грижи и без вас. Вземете си вашата Рада и заминавайте.

— Рада у вас ли е? — бързо попита Максим.

— Да, отдавна. Жива и здрава е, не се безпокойте.

— За Рада ви благодаря. Много ви благодаря...

Колата влезе в града. На главната улица бучеше, изпускаше дим и бавно се въртеше чудовищно задръстване. Странник сви в странична улица и пое през крайните квартали. Всичко тук беше мъртво. По ъглите неподвижно стърчаха с ръце зад гърба и с бойни каски военни полицаи. Да, тук бързо бяха реагирали на събитията — обща тревога, всички по местата! Още щом са се опомнили от депресията.

„Може би не трябваше да взривявам направо? Може би трябваше да действам по плана на прокурора?... Не, не, массаракш! Нека всичко върви както е тръгнало. Нека той не ми се кара напразно. Нека те сами се ориентират, те непременно ще се ориентират, щом главите им се прояснят...“

Странник отново излезе на магистралното шосе. Вепър деликатно го потупа по рамото с дулото на пистолета:

— Бъдете така добър, оставете ме тук. Ето тук, дето стоят хората...

До вестникарската будка, пъхнали ръце дълбоко в джобовете на дългите си сиви палта, стояха пет души; никой друг нямаше по тротоарите, изглежда депресионният удар беше наплашил хората и те се бяха изпокрили.

— А какво мислите да правите? — попита Странник, намалявайки скоростта.

— Да подишам чист въздух. Днес е чудно време...

— Това е наш човек — каза му Максим (Странник страшно се озъби). — Пред него можем да говорим за всичко.

Колата спря. Хората с палтата предпазливо се скриха зад будката. Виждаше се как надничат оттам.

— Наш? — повтори Вепър и вдигна вежда. — Как така наш?

Максим в затруднение погледна Странник. Онзи изобщо нямаше намерение да му помага.

— Впрочем, добре — каза Вепър. — Вярвам ви. Сега ние ще се заемем с щаба. Предполагам, че трябва да започнем оттам. Знаете за какво говоря — там има хора, които трябва да се премахнат, докато не са оседлали движението...

— Правилна мисъл... — каза Странник. — Между другото, струва ми се, че ви познавам. Вие сте Тик Феску по прякор Вепър, нали?

— Напълно вярно — вежливо каза Вепър и се обърна към Максим. — А вие се заемете с Творците. Това е трудна работа, точно за вас. Къде да ви търся занапред?

— Почакайте, Вепър — каза Максим. — Без малко не забравих. След няколко часа цялата страна ще бъде поразена за много денонощия от лъчев глад. Всички ще бъдат напълно безпомощни...

— Всички ли? — със съмнение в гласа попита Вепър.

— Всички освен дегенератите. Това време трябва да се използва.

Вепър се замисли.

— Е, прекрасно. Ако е истина... Впрочем, ние ще имаме работа именно с дегенерати. Та къде все пак да ви търся?

— По предишния телефон — каза Странник — и на предишното място. И още нещо. Създайте свой комитет. Възстановете организацията, която имахте по време на империята. Някои ваши хора работят при мен в института... Массаракш! — изведнъж изсъска той. — Нямам нито време, нито нужните хора под ръка... Дяволите ще ви вземат, Максим!

— Най-важното — каза Вепър, като сложи ръка на рамото на Максим, — че вече го няма Центъра. Браво, Мак. Благодаря ви...

Стисна рамото на Максим и започна да се измъква неловко, като се закачаше с протезата.

— Господи! — произнесе той, застанал до колата със затворени очи. — Нима наистина го няма? Та това... това е...

— Затворете вратата — каза Странник. — По-силно, по-силно...

Колата от място тръгна с голяма скорост. Максим се озърна. Вепър стоеше в средата на групичката хора със сиви палта и говореше нещо, като размахваше ръката с пистолета. Хората стояха неподвижно. Още не бяха разбрали. Или не бяха повярвали.

Улицата беше пуста. Срещу тях, държейки се близо до тротоара, идваха бронетранспортъри с легионери, а някъде в далечината, където беше завоят към института, няколко коли вече преграждаха пътя; притичваха фигури, облечени в черно. И изведнъж в колоната бронетранспортъри се появи познатата до отвращение яркооранжева патрулна кола с дълга телескопична антена.

— Массаракш... — промърмори Максим. — Съвсем забравих за тия...

— Ти за много неща си забравил — каза Странник. — За самоходните излъчватели, за Островната Империя, за икономиката... Известно ли ти е, че в страната има инфлация? Изобщо известно ли ти е какво е това „инфлация“? Известно ли ти е, че има заплаха от глад, че земята не ражда? Известно ли ти е, че ние тук не успяхме да създадем нито запаси от жито, нито запаси от медикаменти? Знаеш ли, че този твой лъчев глад в двадесет процента от случаите води до полудяване? — Той изтри с длан мощното си олисяло чело. — Сега ще ни трябват лекари... дванадесет хиляди лекари. Ще ни трябват белтъчни синтезатори, ще трябва да дезактивизираме като начало поне сто милиона хектара заразена почва. Трябва да спрем израждането на биосферата... Массаракш, нужен ни е поне един земянин на Островите, в адмиралтейството на оня мръсник... Никой от нашите не може да се удържи там, не може поне да се върне и да разкаже какво става там...

Максим мълчеше. Спряха пред колите, които преграждаха пътя. Тъмнолик набит офицер се приближи със странно познато размахване на ръка и с гракащ глас поиска документите. Странник злобно и нетърпеливо пхна под носа му блестящ жетон. Офицерът мрачно козирува и погледна Максим. Беше ротмистър... не, вече бригадир от Бойния Легион Чачу! Очите му се разшириха.

— Този човек с вас ли е, ваше превъзходителство?

— Да. Незабавно заповядайте да ми освободят пътя.

— Моля за извинение, ваше превъзходителство, но този човек...

— Незабавно освободете пътя! — кресна с гръмотевичен глас Странник.

Бригадир Чачу отново мрачно козирува, направи „кръгом“ и махна на войниците. Един от камионите се отдръпна и Странник подкара с пълна скорост пред образувалия се проход.

— Ето, виждаш ли? А ти си мислеше, че нещата ще бъдат такива: раз-два и край... Да застреляме Странник, да избесим Творците, да разпъдим страхливците и фашистите в щаба — и революцията е готова...

— Никога не съм мислил така — каза Максим. Чувствуваше се много нещастен, смазан, безпомощен, безнадеждно глупав.

Странник косо го погледна, усмихна се тъжно и Максим изведнъж видя, че той не е никакъв дявол, не е никакъв Странник, никакво чудовище — просто, един много възрастен, много добър и много уязвим човек, угнетен от огромната си отговорност, измъчен от своята отвратителна маска на студен убиец, ужасно огорчен от поредната пречка, провалила щателно обмисления план и особено разстроен от факта, че този път му е попречил негов сънародник, земянин...

— Закъснях аз с теб — печално каза той. — Недогледах, подцених те. Мислех си — хлапе, жалко за него, оплете се като пате в кълчища... — той отново се усмихна и въздъхна. — Бързи момчета сте вие от ГСТ, обаче...

— Недейте — каза Максим. — Не се измъчвайте толкова. Ето, аз не се измъчвам... Прощавайте, как се казвате?

— Наричайте ме Рудолф.

— Да... Ето, аз не се измъчвам, Рудолф. Аз възнамерявам да работя. Да правя революция.

— По-добре си върви в къщи — вече съвсем безнадеждно го посъветва Странник.

— Аз съм си в къщи — нетърпеливо каза Максим. — Стига за това... Интересуват ме самоходните излъчватели. Какво ще правим с тях?

— С тях няма какво да правим. Помисли по-добре какво ще правим с инфлацията...

— Аз питам за излъчвателите.

Странник въздъхна:

— Те работят с акумулатори и могат да бъдат заредени само при мен в Департамента. След три денонощия ще свършат... Но след месец трябва да започне нахлуване откъм Островната Империя. Обикновено успяхме да отклоняваме подводниците от курса, до брега достигаха отделни единици, А този път те готвят армада... Аз разчитах на депресионното излъчване, а сега просто ще трябва да ги потопяваме.

Той помълча.

— Значи ти си си в къщи. Да речем... С какво конкретно смяташ да се заемеш?

Наближаваха Департамента. Тежките врати бяха плътно затворени, в каменната ограда зееха амбразури, които преди ги нямаше. Департаментът бе заприличал на крепост, готова за бой. А около павилиончето стояха трима и рижата брада на Зеф пламтеше сред зеленината като екзотично цвете.

— Не знам — каза Максим. — Ще правя това, което ми наредят знаещи хора. Ако трябва, ще се заема с инфлацията. Ако потрябва, ще потопявам подводници... Но твърдо знам най-главната си задача: докато съм жив, никой тук няма да може да построи още един Център. Дори и с най-добри намерения...

Странник премълча. Вратите вече бяха съвсем близо. Зеф се промъкна през живия плет и излезе на пътя. През рамото му висеше автомат, отдалеч се виждаше, че Зеф е зъл, нищо не разбира и сега със страшни проклетия ще поиска да му бъде обяснено защо, массаракш, са го откъснали от работата, наприказвали са му врели-некипели за Странник и са го принудили като хлапе да стърчи сред цветенцата вече втори час!

БРЪМБАР В МРАВУНЯКА

*Стояха зверчета
Около пета.
В тях стреляха
И те умираха.*

(стихове
на малко
момченце)

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

СЪТРУДНИКЪТ НА „КОМКОН-2“ МАКСИМ КАМЕРЕР

В 13:17 Екселенц ме извика при себе си. Той не вдигна очи към мен, така че виждах само голия му череп, покрит с бледи старчески лунички — това означаваше, че е твърде много загрижен и недоволен. Но впрочем не от моята работа.

— Седни.

Седнах.

— Трябва да се намери един човек — каза той и неочаквано млъкна. Мълча дълго. Човек би помислил, че не са му харесвали собствените му думи. Формата, а може би съдържанието. Екселенц обожаваше абсолютно точните формулировки.

— Кого именно? — попитах, за да го изведа от филологическото вцепенение.

— Лев Вячеславович Абалкин. Прогресор. Онзи ден е отпътувал за Земята от Полярната база на Саракш. На Земята не се е регистрирал. Трябва да се намери.

Той отново замълча и тогава за пръв път вдигна към мен кръглите си, неестествено зелени очи. Явно беше в затруднение и аз разбрах, че работата е сериозна.

Прогресор, който не е сметнал за нужно да се регистрира при завръщането си на Земята, строго погледнато, е нарушител на реда, но естествено неговата особа съвсем не би могла да заинтересува нашата комисия, най-малко пък самия Екселенц. Обаче Екселенц беше в толкова явно затруднение, та у мене се появи чувството, че ей сега ще се отпусне назад в креслото, ще въздъхне едва ли не с облекчение и ще промърмори: „Добре. Извинявай. Сам ще се заема с тази работа.“ Случвало се е и такова нещо. Рядко, но се е случвало.

— Има основания да се предполага — рече Екселенц — че Абалкин се крие.

Преди петнайсетина години жадно бих попитал: „От кого?“ Ала оттогава минаха петнайсет години и времето на жадните въпроси отдавна свърши.

— Ти ще го намериш и ще ми съобщиш — продължи Екселенц. — Не искам никакви силови контакти. Няма да влизаш в каквито и да било контакти. Ще го намериш, ще го поставиш под наблюдение и ще ми съобщиш. Само толкова.

Опитах се да се отърва със солидно разбиращо кимване, но той ме гледаше така втренчено, че сметнах за нужно преднамерено бавно и съсредоточено да повторя заповедта:

— Трябва да го открия, да го взема под наблюдение и да ви съобщя. В никакъв случай не бива да се опитвам да го задържа, да му се мяркам пред очите, най-малко пък да го заговарям.

— Така — каза Екселенц. — Сега другото.

Той бръкна в страничното чекмедже на бюрото, където всеки нормален сътрудник държи справочната си кристалотека, и извади оттам обемист предмет, чието название в първия момент си спомних на хонтийски: „закурапия“, което в буквален превод ще рече „вместилище за документи“. И чак когато Екселенц сложи това местилище пред себе си на бюрото и отпусна върху него дългите си възлести пръсти, се изгървах:

— Папка за книга!

— Не се отклонявай — строго каза Екселенц. — Слушай внимателно. Никой в комисията не знае, че се интересувам от този човек. И в никакъв случай не трябва да научи. Следователно ще работиш сам. Без никакви помощници. Цялата си група ще прехвърлиш в подчинение на Клавдий, а за работата си ще докладваш на мен и само на мен. Без никакви изключения.

Трябва да си призная, че се смаях. Просто никога досега не беше се случвало такова нещо. Никога не бях се сблъсквал на Земята с такава степен на секретност. И честно казано, даже не можех да си представя, че е възможна. Затова си позволих доста глупаво да попитам:

— Какво значи „без никакви изключения“?

— Без никакви в този случай означава просто „без никакви“. Има още няколко човека, които са в течение, но тъй като никога няма да се срещнеш с тях, на практика за този случай знаем само ние двамата.

Естествено, докато го търсиш, ще ти се наложи да разговаряш с много хора. Всеки път ще използваш някаква легенда. За легендите бъди така добър да се погрижиш сам. Без легенда ще разговаряш само с мен.

— Да, Екселенц — смирено казах аз.

— По-нататък — продължи той. — Очевидно ще трябва да започнеш от неговите връзки. Всичко, което знаем за тях, е тук. — Той почука с пръст по папката. — Не е кой знае колко много, но има с какво да започнеш. Вземи я.

Поех папката. С такова нещо също не бях се сблъсквал на Земята. Кориците от матова пластмаса бяха стегнати с метална ключалка, а отгоре с червени букви беше написано: „ЛЕВ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ АБАЛКИН“. И под него, кой знае защо — „07“.

— Слушайте, Екселенц — казах аз. — Защо са в такъв вид?

— Защото в друг вид тези материали не съществуват — студено отвърна той. — Между другото не разрешавам да се презаписват на кристали. Имаш ли други въпроси?

Разбира се, това не беше покана да задавам въпроси. Просто малка порция отрова. На този етап имах много въпроси, но без да се запозная предварително със съдържанието на папката, нямаше никакъв смисъл да ги задавам. Въпреки това обаче аз си позволих два:

— Какъв е срокът?

— Пет денонощия. Не повече.

Помислих си, че в никакъв случай няма да успея.

— Мога ли да бъда сигурен, че той е на Земята?

— Можеш.

Станах с намерение да си тръгна, но той още не ме пускаше. Гледаше ме отдолу нагоре с втренчените си зелени очи и зениците му се свиваха и разширяваха като на котка. Естествено на Екселенц му беше съвсем ясно, че не съм доволен от задачата, че тя ми изглежда не само странна, но и, меко казано, безсмислена. Обаче по никакви причини не можеше да ми съобщи повече, отколкото вече ми каза. А пък не искаше да ме пусне, без да ми рече поне още нещо.

— Помниш ли — продума той — на планетата Саракш някой си Сикорски, по прякор Странника, гонеше един пъргав хлапак, на когото викаха Мак...

Помнех.

— Та така — каза Странника (сега той е Екселенц). — Сикорски тогава не успя. А ние с тебе трябва да успеем. Защото планетата вече не е Саракш, а Земята. И Лев Абалкин не е хлапак.

— Намери ли правите, шефе? — казах аз, за да скрия обхваналото ме безпокойство.

— Отивай да работиш — рече той.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЯКОИ СВЕДЕНИЯ ЗА ЛЕВ АБАЛКИН, ПРОГРЕСОР

Андрей и Сандро все още ме очакваха и бяха потресени, когато ги прехвърлих в подчинение на Клавдий. Даже се опитаха да възразят, но аз бях толкова угрижен и смутен, та им креснах и те си тръгнаха, като мърмореха обидени и хвърляха недоверчиви и разтревожени погледи към папката. Тези погледи ми създадоха нова и съвсем неочаквана грижа: къде да държа сега това чудовищно „вместилище за документи“?

Седнах зад бюрото, сложих папката пред себе си и машинално погледнах регистратора. За четвърт час, докато бях при Екселенц, се бяха натрупали седем съобщения. Признавам, че не без удоволствие пренасочих потока от служебна информация към Клавдий. После се заех с папката.

Както и очаквах, в папката нямаше нищо друго освен книжа. Двеста седемдесет и три номерирани листа с различен цвят, различно качество, различен формат и различно запазени. Не бях имал работа с хартия най-малко от двайсет години и първото ми желание беше да пъхна цялата тази купчина в транслатора, но, разбира се, навреме се опомних. Е, щом трябва да е хартия, нека е хартия.

Всички листове бяха захванати доста неудобно, но здраво с помощта на хитроумно метално устройство с магнитни закопчалки, та не можах веднага да забележа една най-обикновена бланка за радиограма, подпъхната под горната закопчалка. Екселенц беше получил тази радиограма днес, точно шестнадесет минути преди да ме извика при себе си. Ето какво пишеше в нея:

01.06 — 13:01. ОТ СЛОНА — ЗА СТРАННИКА

На вашето запитване за Тристан от 01.06 — 07:11 съобщавам: 31.05 — 19:34. Тук е получена информация от командира на базата Саракш-2. Цитирам: провали се Хюрън (Абалкин, шифрован в щаба на групата флотове „Ц“ на островната империя). На 28.05 Тристан (Лофенфелд, пътуващ лекар в базата) излетя да направи редовния медицински преглед на Хюрън. Днес, 29.05 — 17:13 с неговия бот в базата пристигна Хюрън. Според него Тристан е бил хванат и убит при неизвестни обстоятелства от контраразузнаването на щаба „Ц“. Когато се опитал да спаси тялото на Тристан и да го докара в базата, Хюрън се разконспирирал. Той не успял да спаси тялото. Самият Хюрън не е пострадал физически при пробива, но се намира на границата на психическото разстройство. По негова молба той тръгва за Земята с рейс 611. Край на цитата.

Справка: 611 е пристигнал на Земята на 30.05 — 22:32. Абалкин не се е свързал с „Комкон“. Днес до момента — 12:53 — той не е регистриран на Земята. До този момент не е регистриран също и на спирките по маршрут 611 (Пандора, курорт). Слона.

Прогресорите. Да. Съвсем откровено си признавам, че не обичам Прогресорите, макар че самият аз, изглежда, бях един от първите прогресори в онези времена, когато това понятие се употребяваше само в теоретичните разработки. Между другото трябва да кажа, че в своето отношение към Прогресорите не съм оригинален. То е съвсем естествено: та нали повечето земляци са органично неспособни да разберат, че има ситуации, в които компромисът е невъзможен. Или те — мен, или аз — тях и няма време да се разбере кой има право и кой не. За нормалния землянин това звучи ужасно и аз го разбирам — нали сам бях такъв, докато не попаднах на Саракш. Много добре си спомням тази представа за света, когато всеки носител на разум априорно се възприема като същество, етично равно на тебе, когато е невъзможна самата постановка на въпроса: по-лошо ли е то от тебе

или е по-добро, дори ако неговата етика и морал се различават от твоите...

И тогава няма много полза от теоретичната подготовка, нито пък стандартните модели на реагиране са достатъчни — трябва сам да минеш през здрачините на морала, да видиш някои неща със собствените си очи, здравата да си опариш пръстите и да натрупаш десетки отвратителни спомени, за да разбереш накрая и даже не просто да разбереш, а да попиеш със своя мироглед тази, някога тривиална мисъл, че на света има носители на разум, които са очевидно много по-лоши от тебе, какъвто и да си ти... И едва тогава се научаваш да делиш тези, които са се изпречили пред тебе, на чужди и свои, мигновено да вземаш решения в критични ситуации и намиращ смелост отначало да действуваш, а после да се ориентираш в обстановката.

Според мен в това се състои цялата същност на прогресора: в умението категорично да дели тези, които са се изпречили пред него, на чужди и свои. Точно заради това умение у дома към тях се отнасят с боязлив възторг или с възторжена боязън, а много често и с известно гнусливо притеснение. Но няма как. Налага се да търпим — и ние, и те. Защото или трябва да съществуват прогресори, или Земята няма защо да се намесва в извънземните работи... Впрочем за щастие на нас в „Комкон-2“ доста рядко ни се налага да имаме работа с прогресорите.

Прочетох радиограмата и после внимателно я прочетох още веднъж. Странно. Излизаше, че Екселенц се интересува най-вече от някой си Тристан, който се нарича още Лофенфелд. За да научи нещо за този Тристан, той не само че е станал днес невъобразимо рано, но не го е досрамяло да вдигне от леглото и нашия Слон, който, както всички знаят, си ляга да спи с кокошките...

И още нещо беше странно: човек би могъл да си помисли, че Екселенц предварително е знаел какво ще му отговорят. Само четвърт час му беше потрябвал да вземе решение за издирването на Абалкин и да приготви папката с документите за него. Даже би могло да се предположи, че папката вече му е била под ръка...

А най-странното, разбира се, беше самият Абалкин — последният човек, който е видял поне трупа на Тристан, но ако Абалкин е нужен на Екселенц само като свидетел по делото на

Тристан, то за какво беше тази зловеща притча за някой си Странник и за някой си хлапак?

О, то се знае, че имах версии. Двайсет версии. И сред тях като ослепителен елмаз например блесна тази: Хюрън-Абалкин е завербуван от имперското разузнаване, той убива Тристан-Лофенфелд и се скрива на Земята с цел да проникне в Световния съвет...

Още веднъж прочетох радиограмата и я сложих настрана. Добре. Лист №1. Абалкин Лев Вячеславович. Единен граждански номер еди-кой си. Генетичен код еди-кой си. Роден на 6 октомври 38 година. Възпитание: Интернат 241, гр. Сиктивкар. Учител: Федосеев Сергей Павлович. Образование: Училище за прогресори № 3 (Европа). Наставник: Хорн Ернст-Юлий. Професионални наклонности: зоопсихология, театър, етнолингвистика. Професионални данни: зоопсихология, теоретична ксенология. Работил: от февруари 58 г. до септември 58 г. — дипломна работа на планетата Саракш — опит за контакт с расата на главанаците в естествена обстановка...

Тук спрях. Я гледай ти! Та аз май че го помня! Точно така. Беше през 58 година. Пристигна цяла компания — Комов, Ролингсън, Марта... И едно такова навъсено момче, практикант. Екселенц (в онези времена той се наричаше Странника) ми заповяда да оставя всичката си работа и да ги прехвърля през Синята змия в Крепостта под предлог, че това е експедиция от Департамента на науката... Едно такова костеливо момче с много бледо лице и дълги прави черни коси като на северноамерикански индианец. Точно така! Те всички (освен Комов естествено) го наричаха Лъвльо-Ревльо или просто Ревльо, но не защото беше плачлив, разбира се, а защото гласът му беше силен като рев на тахорг... Колко е тесен светът! Добре, да видим какво е станало с него по-нататък.

От март 60 г. до юли 62 г. бил ръководител-изпълнител на операцията „Човекът и главанаците“ на планетата Саракш. От юли 62 г. до юни 63 г. бил ръководител изпълнител на операцията „Главанакът в Космоса“ на планетата Пандора. От юни 63 г. до септември 63 г. взел участие заедно с главанака Шчекн в операцията „Мъртъв свят“ на планетата Надежда. От септември 63 г. до август 64 г. преминал курсове за преподготовка на планетата Пандора. От август 64 г. до ноември 66 г. направил първи опит за самостоятелно проникване на планетата Гиганда — младши счетоводител във фермата за отглеждане

на ловджийски кучета, кучкар на маршал Нагон-Гига, егер-майстер на херцог Алайски (вж. лист №66)...

Потърсих лист №66. Оказа се, че това е парче хартия, небрежно откъснато отнякъде, по което още личаха ръбовете от сгъването. На него с широк почерк беше написано: „Руди! Недей да се безпокоиш. По божията воля на Гиганда се срещнаха двама от нашите близнаци. Уверявам те, че това е абсолютна случайност без никакви последствия. Ако не вярваш, погледни в 07 и 11. Вече са взети мерки.“ Нечетлив, засукан подпис. Думата „абсолютна“ беше подчертана три пъти. На гърба на листчето имаше някакъв печатен текст с арабска писменост.

Хванах се, че се чеша по главата, и се върнах на лист №1.

От ноември 66 г. до септември 67 г. преминал курсове за преподготовка на планетата Пандора. От септември 67 г. до декември 70 г. бил внедрен в република Хонти на планетата Саракш като нелегален унионист, свързал се с агентурата на Островната империя (първи етап от операцията „Щаб“). От декември 70 г. е затворник в концентрационен лагер на Островната империя на планетата Саракш (до март 71 г. без връзка), преводач в комендантството на концентрационния лагер, войник от строителните части, старши войник в Бреговата охрана, преводач-шифровач на флагмана на Втори подводен флот от групата „Ц“, шифровач в щаба на групата флотове „Ц“. Наблюдаващ лекар: от 38 до 53 г. — Леканова Ядвига Михайловна от 53 до 60 г. — Кресеску Ромуалд; от 60 г. — Лофенфелд Курт.

Край. На лист №1 нямаше нищо повече. Впрочем на гърба, на цялата страница с размити кафеникави линии (сякаш с гуаш) едро беше изобразено нещо, което наподобяваше стилизирана буква „Ж“.

Е, какво пък, Лев Абалкин, Лъвльо-Ревльо, сега вече знаем някои неща за тебе. Сега вече мога да започна да те търся. Зная кой ти е бил учителят, зная кой ти е бил наставникът. Зная наблюдавалите те лекари... А ето какво не зная — не зная за какво и на кого е нужен този лист №1? Та нали ако на човек му потрябва да узнае кой е Лев Абалкин, ще се свърже с информатора (аз се свързах с ГВИ), ще набере името или единния граждански номер (набрах номера) и след едно-нула-две-нула-три-нула-четири секунди ще има възможност да научи всичко, което един човек има право да узнае за друг човек, когото не познава.

Моля: Абалкин Лев и така нататък, единен граждански номер, генетичен код, роден еди-кога си, родители (между другото защо в лист №1 не са посочени родителите?): Абалкина Стела Владимировна и Цюрупа Вячеслав Борисович, интернатът в Сиктивкар, учителят, училището за прогресори, наставникът... Всичко съвпада. Така. Прогресор, от 60 г. работи на планетата Саракш. Хм. Не е много. Само официалните данни. Очевидно занапред е решил да си спести труда да дава нови сведения в службата на ГВИ... А това какво е? „Адрес на Земята: не е регистриран.“

Набрах ново запитване: „На кои адреси се е регистрирал на Земята, единен граждански номер еди-кой си?“ След две секунди последва отговор: „Последният адрес на Абалкин на Земята е Училището за прогресори № 3 (Европа).“ Също любопитна подробност. Или през последните осемнадесет години Абалкин нито веднъж не е бил на Земята, или е извънредно саможив човек, никога не се регистрира и не желае да дава никакви сведения за себе си. Естествено би могло да се допусне и едното, и другото, но изглежда доста необичайно...

Както е известно, в ГВИ се съдържат само тези сведения, които човек сам иска да съобщи за себе си. А какво толкова е написано на лист №1? В него няма нищо, което Абалкин си заслужава да крие. Там всичко е изложено доста подробно, ама такъв род подробности никой не би търсил от ГВИ. Отивай в „Комкон-1“ и там ти съобщават всичко това. А ако не знаят в „Комкон“, лесно можеш да изясниш каквото те интересува, като се повъртиш сред прогресорите, които се възстановяват на Пандора или просто се търкалят на Елмазения плаж в подножието на най-големите в обитаемия Космос пясъчни дюни...

Добре, да го оставим този лист №1. Макар че между другото така и не разбрахме за какво е нужен той въобще и при това толкова подробен... А пък щом е толкова подробен, защо в него няма нито дума за родителите?

Стига. По всяка вероятност това не ме засяга. А виж, защо като се е върнал на Земята, не се е регистрирал в „Комкон“? Това може да се обясни с психическо разстройство. Отвратен е от това, което върши. Прогресор на границата на психическото разстройство се завръща на родната планета, където не е бил най-малко от осем години. Къде ще отиде? Според мен в такова състояние не е прилично да ходи при

майка си. Абалкин не прилича на сополанко или по-точно не би трябвало да прилича. При учителя си? Или при наставника? Това може. Това е напълно вероятно. Да се оплаче от съдбата си. Знам го по себе си. При това — по-скоро при учителя, отколкото при наставника. Нали наставникът в известен смисъл все пак е колега, а ние сме отвратени от това, което вършим... Стига. Ама стига де! Какво става с мене? Погледнах часовника си. За двата документа бях изразходвал трийсет и четири минути. При това дори още не бях ги прочел, а само се запознах с тях. Насила се съсредоточих и изведнъж разбрах, че работата е лоша. Внезапно осъзнах, че никак не ми е интересно да мисля за това как да намеря Абалкин. Много по-интересно ми е защо е толкова нужно да го намеря. Разбира се, веднага ме доядя на Екселенц, макар елементарната логика да ми подсказваше, че ако това би ми помогнало в търсенето, шефът непременно щеше да ми даде нужните обяснения. А щом като той не ми обясни защо трябва да търся и да намеря Абалкин, значи това защо няма никакво отношение към въпроса как.

И тутакси разбрах още нещо. По-скоро не разбрах, а почувствувах. Или още по-точно — заподозрях, че от цялата тази обемиста папка, от цялото това изобилие на книжа, от всичките тези пожълтели драсканици няма да излезе нищо, освен може би още няколко имена и грамадна купчина нови въпроси, които пак няма да имат никакво отношение към въпроса как.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

НАКРАТКО ЗА СЪДЪРЖАНИЕТО НА

ПАПКАТА

В 14:23 завърших описа на съдържанието.

По-голямата част от книгата представляваха документи, както разбрах, написани от ръката на самия Абалкин.

Първо, там беше неговият отчет за участието му в операцията „Мъртъв свят“ на планетата Надежда — седемдесет и шест страници, изписани с четлив, едър почерк почти без поправки. Прегледах бегло тези страници. Абалкин разказваше как докато са търсили някакъв обект (не схванах точно какъв), двамата с главанака Шчекн пресекли изоставения град и били едни от първите, които влезли в контакт с последните нещастни аборигени.

Преди петнайсетина години Надежда и нейната необикновена участ бяха предмет на всеобщо обсъждане на Земята, пък и досега са притча во язицек като зловещо предупреждение за всички обитаеми светове във Вселената и като свидетелство за най-неотдавнашната и най-сериозната намеса на Странниците в съдбата на другите цивилизации. Днес се смята за установено със сигурност, че през своя последен век обитателите на Надежда са загубили контрол над развитието на технологията и на практика необратимо са нарушили екологичното равновесие. Природата била унищожена. Отпадъците от промишлеността, отпадъците от безумните и отчаяни опити да се оправи положението толкова замърсили планетата, че местното човечество, връхлетяно от цял комплекс генетични заболявания, било обречено на пълно подивяване и неизбежно измиране. Генетичните структури на Надежда побеснели. Всъщност, доколкото зная, досега никой от нас така и не е разкрил механизма на това побесняване. Във всеки случай никой от нашите биолози досега не е успял да възпроизведе модела на този процес. Побесняване на генетичните структури. Външно то изглеждало като стремително, нелинейно във

времето ускоряване на темповете, с които се развива всеки що-годе сложен организъм. Що се отнася до човека, то до дванайсетгодишна възраст той се развивал, общо взето, нормално, а след това започвал стремително да възмъжава и още по-стремително да старее. На шестнайсет години той изглеждал трийсет и пет годишен, а на деветнайсет обикновено умираше от старост.

Естествено подобна цивилизация нямала никакви исторически перспективи, но тогава дошли Странниците. За първи път, доколкото на нас ни е известно, те активно се намесили в живота на чужд свят. Сега може да се смята за установено, че те успели да отведат по-голямата част от населението на Надежда през междупространствени тунели и очевидно да го спасят. (Къде били отведени тези милиарди нещастни болни хора, къде са те сега и какво е станало с тях ние, разбира се, не знаем и по всичко личи, че скоро няма да узнаем.)

Абалкин взел участие само в началото на операцията „Мъртъв свят“ и ролята, която му била отредена в нея, била доста скромна. Макар че, ако я оценим от принципна гледна точка, той бил първият (и засега единствен) прогресор-землянин, който имал възможност да работи заедно с представител на разумна нехуманоидна раса.

Като преглеждах отчета, открих, че Абалкин споменава там доста много имена, но останах с впечатление, че трябва да обърна внимание само на Шчекн. Известно ми беше, че сега на Земята има цяло представителство на главанаците и може би си струваше да изясня дали този Шчекн не е сред тях. Абалкин беше писал за него с такава топлота, че не изключвах възможността да се срещне със стария си приятел. До този момент вече бях забелязал, че Абалкин има особено отношение към „по-малките братя“ — на главанаците беше отделил няколко години от живота си, на Гиганда беше станал кучкар... и изобщо.

В папката имаше още един отчет на Абалкин — за неговата операция на Гиганда. Впрочем според мен тази операция е била незначителна: егермайстерът на Негово височество — херцог Алайски вреждаше свой беден роднина за куриер в банка. Егермайстерът бил Абалкин, а бедният роднина — някой си Корней Яшмаа. Струваше ми се, че този материал е съвсем безполезен за мене. Доколкото можах да забележа при беглото прочитане, освен Корней Яшмаа, в него нямаше нито едно земно име. Мярнаха се някакви Зоги, Нагон-Гиги,

щалмайстери, сиятелства, бронемайстери, конференц-директори, хофдами... Отбелязах си този Корней, макар да беше ясно, че той едва ли ще ми потрябва. Вторият отчет съдържаше всичко на всичко двадесет и четири страници и се оказа, че в папката няма повече отчети на Лев Абалкин за неговата работа. Това ми се стори странно и реших, че по-нататък ще трябва да помисля защо от многобройните отчети на професионалния прогресор в тази папка „07“ бяха попаднали само два, и то точно тези два?...

Отчетите бяха написани в стила „лаборант“ и според мен много мязаха на училищните съчинения на тема: „Как прекарах ваканцията при дядо“. Да пишеш такива отчети е същинско удоволствие, но да ги четеш обикновено е цяло мъчение. Психолозите (заседнали в щабовете) искат отчетите да съдържат не толкова обективните данни за събитията и фактите, колкото крайно субективните усещания, личните впечатления и потока на съзнанието на автора. При това стилът на отчетите („лаборант“, „генерал“, „артист“) не се избира от автора, а му го налагат, като се ръководят от някакви тайнствени психологически съображения. Наистина лъжата, безсрамната лъжа и статистиката дразнят, но, приятели, не бива да забравяме и за психологията.

Не съм психолог или поне не съм професионалист, но си помислих, че може би и аз ще съумея да извлека от тези отчети нещо полезно за личността на Лев Абалкин.

Като преглеждах съдържанието на папката, непрекъснато откривах еднообразни, бих казал просто еднакви и съвсем неразбираеми за мен документи: синкави листове плътна хартия със зелен обреза и монограм, отпечатан в горния ляв ъгъл, който изобразяваше нещо средно между китайски дракон или птеродактил. На всеки от тези листи с вече познатия ми широк почерк понякога с писалка, понякога с флумастер, а два пъти, кой знае защо — с лабораторен електронен молив, беше написано: „Тристан 777“. Отдолу бяха поставени датата и същият този засукан подпис. Доколкото можеше да се съди по датите, от 60 г. насам в папката са слагали такива листове горе-долу веднъж на три месеца, така че те изпълваха една четвърт от нейното съдържание.

И още дваайсет и две страници заемаше преписката на Абалкин с неговите ръководители. Тази преписка ме накара да се замисля.

През октомври 63 г. Абалкин изпраща в „Комкон-1“ рапорт, с който изразява все още кроткото си недоумение по повод прекратяването на операцията „Главанакът в Космоса“ без консултация с него, макар че тя се развивала напълно успешно и имала чудесни перспективи.

Не е известно какъв отговор е получил Абалкин на своя рапорт, но през ноември същата година той пише съвсем отчаяно писмо на Комов с молба да се възобнови операцията „Главанакът в Космоса“ и в същото време изпраща много рязко заявление в „Комкон“, с което протестира, че той, Абалкин, е изпратен на курсове за преподготовка. (Ще отбележим, че, кой знае защо, всичко това той прави в писмена форма, а не по обичайния ред.)

Както става ясно от по-нататъшните събития, цялата тази преписка не въздейства на никого и Абалкин отива на работа на Гиганда. Три години по-късно, през ноември 66 г., той отново праща писмо в „Комкон“ от Пандора и моли да го изпратят на Саракш, за да продължи работата с главанаците. Този път удовлетворяват неговата молба, но само отчасти: изпращат го на Саракш, но не на Синята змия, а в Хонти като нелегален унионист.

От курсовете за преподготовка през февруари и август 67 г. той пише още два пъти до „Комкон“ (на Бадер, а после и на самия Горбовски), като изтъква, че не е целесъобразно да използват него, добрия специалист по главанаците, като резидент. Тонът на неговите писма става все по-рязък, например писмото до Горбовски не бих могъл да определя иначе освен като оскърбително. Интересно би било да науча какво е отговорил душичката Леонид Андреевич на този изблик на ярост и презрително възмущение.

И вече като резидент в Хонти през октомври 67 г. Абалкин изпраща на Комов последното си писмо: подробен план за ускоряване на контактите с главанаците, който включва размяна на постоянни представителства, привличане на главанаците в зоопсихологическите изследвания на Земята и така нататък и така нататък. Никога не съм следил специално работата в тази област, но съм останал с впечатление, че този план сега е приет и се осъществява. Ако е така, то положението е парадоксално: планът се осъществява, а неговият инициатор е забутан като резидент я в Хонти, я в Островната империя.

Общо взето, тази преписка остави у мене някакво тягостно впечатление. Е, добре, да речем, аз не съм специалист по проблема за главанаците и ми е трудно да съдя. Напълно възможно е планът на Абалкин да е съвсем тривиален и да няма смисъл да се употребяват такива силни думи, като инициатор. Но въпросът не е само и не толкова в това! Очевидно момчето е роден зоопсихолог. „Професионални наклонности: зоопсихология, театър, етнолингвистика... Професионални данни: зоопсихология, теоретична ксенология...“ И въпреки това от него правят прогресор. Не споря, има цяла група прогресори, за които зоопсихологията е насъщният хляб. Например тези, които работят с леонидяните или със същите тези главанацы. Ама не, момчето трябва да работи с хуманоиди, да работи като резидент, да бъде член на бойна група, макар че той пет години проглушава ушите на всички в „Комкон“: „Какво правите с мен?“ А после се чудят защо има психическо разстройство!

Естествено професията на прогресора е такава, че желязната, бих казал, военната дисциплина е абсолютно неизбежна. На всяка крачка прогресорът е принуден да прави не това, което му се иска, а това, което му нарежда „Комкон“. Това е прогресорът. И навярно резидентът Абалкин е много по-ценен за „Комкон“, отколкото зоопсихологът Абалкин. Но все пак май че са прекалили с него и няма да е лошо да поговоря на тази тема с Горбовски или с Комов... Каквото и да е направил този Абалкин (а той явно нещо е направил), бога ми, аз съм на негова страна.

Впрочем очевидно всичко това няма отношение към моята задача.

Забелязах още, че липсват три номерирани страници след първия отчет на Абалкин, две страници след втория му отчет и две страници след последното писмо на Абалкин до Комов. Реших да не обръщам внимание на това.

1 ЮНИ 76 ГОДИНА ПОЧТИ ВСИЧКО ЗА ВЪЗМОЖНИТЕ ВРЪЗКИ НА ЛЕВ АБАЛКИН

Направих предварителен списък на възможните връзки на Лев Абалкин на Земята и се оказа, че в този списък влязоха всичко осемнайсет имена. На практика интерес за мен представляваха само шест човека и аз ги подредих според вероятността (естествено по моите представи) Лев Абалкин да ги посети. Подреждането изглеждаше така:

Учителят Сергей Павлович Федосеев
Майка му Стела Владимировна Абалкина
Баща му Вячеслав Борисович Цюрупа
Наставникът Ернст-Юлий Хорн

Наблюдаващият лекар от Училището за прогресори Ромуалд Кресеску.

Наблюдаващият лекар от интерната Ядвига Михайловна Леканова.

Във втория ешелон останаха Корней Яшмаа, главанаът Шчекн, Яков Вандерхузе и още пет човека — до един прогресори. Що се отнася до такива особи, като Горбовски, Бадер и Комов, тях ги преписах по-скоро проформа. Не биваше да се обръщам към тях, макар и само защото никаква легенда нямаше да ми помогне, а да разговарям открито няха право, даже ако те самите се обърнеха към мен във връзка с този случай.

В продължение на десет минути информаторът ми даде следните съвсем неуспокояващи сведения.

Родителите на Лев Абалкин не съществуваха — поне в обичайния смисъл на тази дума. Възможно беше и съвсем да не съществуват. Работата е там, че преди повече от четирийсет години

Стела Владимировна и Вячеслав Борисович се спуснали в Черната дупка ЕН 200 056 в състава на групата „Нормала“ с уникалния звездолет „Тъма“. Връзка с тях нямаше и не можеше да има според съвременните ни представи. Оказа се, че Лев Абалкин е тяхното посмъртно дете. Естествено в този контекст думата „посмъртно“ не е съвсем точна — спокойно би могло да се допусне, че неговите родители са живи и ще живеят още милиони години според нашето измерение на времето, но от гледна точка на земляните, разбира се, все едно че са мъртви. Те нямали деца и отивайки си завинаги от нашата Вселена, както много съпругески двойки преди тях и след тях, попаднали в същата ситуация, оставили в Института за живота майчина яйцеклетка, оплодена от бащино семе. Когато станало ясно, че спускането се е осъществило и че те повече няма да се върнат, клетката била активизирана и ето че на белия свят се появил Лев Абалкин — посмъртен син на живи родители. Поне сега ми стана ясно защо в лист №1 въобще не се споменаваха родителите на Абалкин.

Ернст-Юлий Хорн, наставникът на Абалкин в училището за прогресори, вече не беше между живите. През 72 г. той загинал на Венера при изкачването на връх Строгов.

Лекарят Ромуалд Кресеску бил на някаква планета Лу, която явно се намираше извън пределите на досегаемостта. Никога даже не бях чувал за такава планета, но тъй като Кресеску беше прогресор, можеше да се предположи, че тази планета е обитаема. Интересно беше обаче, че дядката (на сто и шестнайсет години!) беше оставил в ГВИ своя последен домашен адрес, придружен от следното характерно послание: „Моята внучка и нейният мъж винаги ще се радват да посрещнат на този адрес всеки от моите възпитаници.“ Можеше да се предполага, че възпитаниците му обичат своето старче и честичко го посещават. Трябваше да имам предвид това обстоятелство.

С останалите двама ми провървя.

Сергей Павлович Федосеев, учителят на Абалкин, бил жив и здрав и живеел на брега на Аятското езеро във вила с многозначителното име „Комарите“. Той също беше надхвърлил стоте години и очевидно беше или извънредно скромен, или затворен човек, защото не съобщаваше за себе си нищо освен адреса. Всички останали данни бяха официални: завършил това и това, археолог. Учител. И толкова. Също като своя ученик Лев Абалкин. Както се казва, май бяха

от един дол дренки... А между другото, щом направих в ГВИ съответното допълнително запитване, стана ясно, че Сергей Павлович е автор на повече от трийсет статии по археология, участвувал е в осем археологически експедиции (в Северозападна Азия) и в три евразийски конференции на учителите. Освен това в „Комарите“ той организира личен музей за палеолита в Северен Урал с регионално значение. Ето какъв човек излезе. Реших да се свържа с него в най-близко време.

А виж, при Ядвига Михайловна Леканова ме очакваше малка изненада. Лекарите-педиатри рядко сменят своята професия и донякъде вече си представях една бабка — кожа и кости, прегърбена под невъобразимия товар на специфичния и фактически най-ценния в света опит, бодро ситнеща по все същите коридори на сиктивкарския интернат. Ситнеща ли — друг път! Известно време тя наистина практикувала педиатрия, и то именно в Сиктивкар. Но после се преквалифицирала в етнолог и дори нещо повече — занимавала се последователно с ксенология, патоксенология, сравнителна психология и левелометрия, като във всички тези не чак дотам свързани помежду си науки явно преуспяла, ако се съди по количеството на публикуваните трудове и по ръководните длъжности, заемани от нея. През последния четвърт век Ядвига Михайловна имала възможност да работи в шест различни организации и институти, а сега работеше в седми — в подвижния Институт по земна етнология в басейна на Амазонка. Тя нямаше адрес, на желаещите се предлагаше да се свържат с нея чрез стационара на института в Манаос. Какво пък, и на туй благодарим, макар че естествено беше съмнително в сегашното си състояние моят клиент да се помъкне при нея в тези все още първобитни дебри.

Съвсем очевидно беше, че трябва да започна с учителя. Взех папката под мишница, качих се на глайдера и полетях към Аятското езеро.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

УЧИТЕЛЯТ НА ЛЕВ АБАЛКИН

Въпреки опасенията ми, вила „Комарите“ бе кацнала на края на стръмния бряг над водата, открита от всички страни, и там нямаше комари. Стопанинът ме посрещна, без да се учудва и доста приветливо. Настанихме се на верандата в плетени кресла около кръгла антикварна масичка, на която имаше купа с пресни малини, кана с мляко и няколко чаши.

Повторно се извиних, че нахълтах така, и отново извиненията ми бяха приети с мълчаливо кимване. Той спокойно очакваше да продължа и ме гледаше някак равнодушно, и изобщо лицето му беше малко подвижно, всъщност както на повечето такива старци, които на своите сто и повече години са запазили мислите си напълно ясни и тялото си съвсем здраво. Лицето му беше ъгловато, мургаво от загар, почти без бръчки, с големи гъсти вежди, щръкнали напред над очите като козирки. Интересно беше, че дясната му вежда беше черна като смола, а лявата — бяла, именно бяла, а не посивяла.

Подробно се представих и изложих своята легенда. Бях журналист, по професия зоопсихолог, и сега събирах материали за книга, посветена на контактите на човека с главанаците... И така нататък, и така нататък...

Признавам си, че през цялото време таях някаква надежда още в самото начало, докато редях лъжите си, да бъда прекъснат с възгласа: „Почакайте, моля ви! Та Лев беше при мен буквално вчера!“ Обаче не ме прекъсваха и се наложи да довърша всичко до края — да представя с най-умния си вид всичките си набързо скалъпени разсъждения, че творческата личност се формира в детството, тъкмо в детството, а не в преходната възраст между детството и юношеството, не в юношеството и не чак в зрялата възраст естествено, че именно се формира, а не, да кажем, просто се залага началото ѝ или там се заражда... Отгоре на това, когато накрая съвсем се изчерпах, старецът

мълча още цяла минута и после неочаквано попита какви са тези главанаці.

Учудих се най-искрено. Излизаше, че Лев Абалкин не беше намерил време да се похвали с успехите си на своя учител! Знаете ли, трябва да си крайно саможив и затворен човек, за да не се похвалиш на учителя си със своите успехи.

С готовност обясних, че главанаците са разумна киноидна раса, възникнала на планетата Саракш в резултат на лъчеви мутации.

— Кинноиди ли? Кучета?

— Да. Разумни същества, приличащи на кучета. Те имат много големи глави и затова ги наричат главанаці.

— Значи Лев се занимава със същества, подобни на кучета... Постигнал е своето...

Възразих, че съвсем не знам с какво се занимава сега Лев, но преди двадесет години той се е занимавал с главанаците, и то много успешно.

— Той винаги е обичал животните — каза Сергей Павлович. — Убеден бях, че трябва да стане зоопсихолог. Когато комисията по разпределението го изпрати в училището за прогресори, протестирах, доколкото можах, но не ме послушаха... Впрочем там всичко беше сложно. Може би ако не бях започнал да протестирам...

Той замълча и ми наля чаша мляко. Много, много сдържан човек. Никакви възгласи, никакви: „Лев! Разбира се! Той беше чудесно момче!“ Естествено напълно възможно беше Лев да не е бил чудесно момче...

— И така, какво бихте искали да научите от мен по-конкретно? — попита Сергей Павлович.

— Всичко! — отвърнах аз бързо. — Какъв е бил. Какви увлечения е имал. С кого е дружил. С какво е бил прочут в интерната. Всичко, което сте запомнили.

— Добре — каза Сергей Павлович без никакъв ентузиазъм. — Ще се опитам да ви разкажа.

Лев Абалкин бил затворено момче. Още от най-ранното си детство. Това била първата черта в характера му, която биела на очи. Обаче тази затвореност не била резултат от чувство за малоценност, от усещане за ограниченост или от неувереност в себе си. Това било по-скоро затвореност на човек, който винаги е зает. Сякаш не искал да

хаби времето си за околните, сякаш бил постоянно и изключително зает със своя собствен свят. Грубо казано, този свят, изглежда, се състоял от него самия и от всичко живо наоколо, с изключение на хората. Това не е чак толкова рядко явление сред децата, просто той имал талант за това, а учудващото в него било тъкмо другото: при цялата си очевидна затвореност той с желание и просто с наслада участвувал във всякакви състезания и в училищния театър. Но наистина винаги самостоятелно. Категорично отказвал да играе в пиеси. Обикновено рецитирал, даже пеел с голямо вдъхновение, с необикновен за него блясък в очите. Сякаш се разкривал на сцената, а после щом слезел в партера, отново ставал такъв, какъвто си бил — саможив, мълчалив, непристъпен. И бил такъв не само с учителя си, но и с децата и така и не могло да се разбере къде била причината. Може да се предполага само, че неговият талант да общува с живата природа дотолкова надделял над всички останали движещи сили в душата му, че заобикалящите го деца, пък и изобщо всички хора просто му били безинтересни. Естествено в действителност всичко било много по-сложно — тази негова затвореност, това вглъбяване в собствения му свят били резултат от хиляди малки събития, които оставали извън ползрението на учителя. Учителят си спомни такава сцена: Лев вървял след проливен дъжд по алеите на парка, събирал изпъззелите червеи и ги хвърлял обратно в тревата. Това се сторило смешно на децата, а сред тях имало и такива, които умеели не само да се смеят, но и жестоко да се подиграват. Без да каже нито дума, учителят се присъединил към Лев и започнал да събира дъждовните червеи заедно с него...

— Но се страхувам, че той не ми повярва. Едва ли успях да го убедя, че наистина ме интересува съдбата на червеите. А той имаше още едно забележимо качество — абсолютна честност. Не помня нито един случай да е излъгал. Даже в тази възраст, когато децата лъжат с желание и без всякакъв смисъл, като изпитват от измислиците си чисто и безкористно удоволствие. А той не лъжеше. И освен това презираше тези, които лъжат. Даже ако лъжеха безкористно, за да бъдат по-интересни. Подозирам, че в живота му е имало някакъв случай, когато той за първи път с ужас и отвращение е разбрал, че хората са способни да не казват истината. И този момент също съм пропуснал... Впрочем

това едва ли ви е нужно. Нали на вас ви е много по-интересно да научите как у него се появиха наченките на бъдещия зоопсихолог...

И Сергей Павлович взе да разказва как у Лев Абалкин взели да се появяват наченките на зоопсихолог.

Щом си се хванал на хорото, ще играеш. Взех да слушам много внимателно и на съответните места вмъквах по някое: „Виж ти?“, а веднъж даже си позволих вулгарно да възкликна: „Дявол да го вземе, точно това ми трябваше!“ Понякога хич не обичам своята професия. После попитах:

— Приятелите му, значи, са били малко?

— Той изобщо нямаше приятели — каза Сергей Павлович. — Не съм го виждал, откакто завърши, но другите момчета от неговата група ми казваха, че с тях също не се среща. На тях им е неловко да разказват за това, но както разбрах, просто ги отбягва.

И неочаквано той избухна.

— Но защо ви интересува точно Лев? Възпитал съм сто седемдесет и двама човека. Защо от тях ви потрѣбва точно Лев? Разберете ме, аз не го смятам за свой ученик! Не мога да го смятам! Това е моята несполука! Единствената ми несполука! Още от първия ден и в продължение на десет години се опитвах да установя контакт с него, да прекарам макар и тъничка нишка между него и мен. Мислил съм за него десет пъти повече, отколкото за всеки друг от моите ученици. Давах мило и драго, но всичко, буквално всичко, което предприемах, се превръщаше в зло...

— Сергей Павлович! — казах. — Какво говорите? Абалкин е великолепен специалист, учен от висока класа, аз лично съм се срещал с него...

— И какво впечатление ви направи?

— Чудесно момче, ентузиаст... Това беше точно по време на първата експедиция при главанаците. Всички там го ценяха, самият Комов възлагаше на него такива надежди... И, забележете, тези надежди се оправдаха!

— Малините ми са прекрасни — каза той. — Най-ранните малини в областта. Опитайте ги, моля ви...

Аз се запънах и поех купата с малините.

— Главанаците... — продума той с огорчение. — Възможно е, възможно е. Но, вижте, аз самият знам, че той е талантлив. Само че

нямам никакви заслуги за това...

Известно време мълчаливо ядохме малини с мляко. Чувствувах, че той всеки момент ще насочи разговора към мен. Явно нямаше намерение да говори повече за Лев Абалкин и елементарната вежливост изискваше сега да поговорим за мен.

— Много съм ви благодарен, Сергей Павлович — казах аз бързо. — Дадохте ми цял куп интересен материал. Жалко само, че не е имал приятели. Толкова се надяхах да намеря някой негов приятел.

— Ако искате, мога да ви кажа имената на неговите съученици... — Той замълча и ненадейно каза: — Вижте какво. Опитайте се да намерите Майя Глумова.

Изражението на лицето му ме порази. Изобщо не можех да си представя какво точно си е спомнил сега, какви асоциации са възникнали у него във връзка с това име, но бих могъл да се закълна, че са най-неприятните. Той даже целият стана на петна.

— Приятелка от ученическите години ли му беше? — попитах аз, за да скрия неудобството си.

— Не — каза той. — Тоест тя естествено учеше в нашето училище. Майя Глумова. Струва ми се, после стана историк.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

МАЛЪК ИНЦИДЕНТ С ЯДВИГА МИХАЙЛОВНА

В 19:23 се прибрах и се заех да търся историчката Майя Глумова. Не бяха минали и пет минути, когато информационната карта лежеше пред мен.

Майя Тойвовна Глумова беше три години по-млада от Лев Абалкин. След училището тя завършила курсовете за осигуряващ персонал при „Комкон-1“ и веднага взела участие в печално известната операция „Ноев ковчег“, а после постъпила в историческия факултет на Сорбоната. Отначало се специализирала по ранната епоха на Първата научно-техническа революция, след което се заела с историята на космическите изследвания. Тя имаше син — Тойво Глумов, на единадесет години, а за мъжа си нищо не съобщаваше. Сега — ама че чудо! — тя работеше като сътрудник при специалния фонд на Музея за извънземни култури, който се намираше през три пресечки оттук, на Звездния площад. И живееше съвсем наблизо — на Алеята на канадските ели.

Потърсих я незабавно. На екрана се появи сериозна светлоруса личност с вирнат олющен нос, обкръжен от безброй лунички. Без съмнение това беше Тойво, или Глумов-младши. Като ме гледаше с прозрачните си северни очи, той ми обясни, че мама не е вкъщи, че смятала да се прибере, но после се обадила и казала, че ще се върне утре и ще отиде направо на работа. Какво да ѝ предаде? Казах, че няма нужда нищо да ѝ предава и се сбогувах.

Така. Налага се да чакам до утре, а утре тя дълго ще си спомня кой беше този Лев Абалкин и после, като си спомни, с въздишка ще каже, че нищо не е чувала за него ето вече цели двацет и пет години.

Добре. В моя списък на главните връзки оставаше още един човек, на когото впрочем не се осмелявах да възлагам кой знае какви надежди. В края на краищата след четвъртвековна разлъка хората с

удоволствие се срещат с родителите си, много често — със своите учители, нерядко — с другарите си от училището, но само в някакви особени, бих казал, в специални случаи паметта им ги връща при техния училищен лекар. Още повече, ако вземем под внимание, че този училищен лекар е на експедиция, в затънтен край, на другата страна на планетата, а нулевата връзка според бюлетина вече втори ден е несигурна поради флукутация на неутринното поле.

Но просто нищо друго не ми оставаше. Сега в Манаос беше ден и ако въобще имаше смисъл да се обаждам, то би трябвало да се обадя сега.

Провървя ми. Оказа се, че Ядвига Михайловна Леканова тъкмо е в пункта за свръзка и мога да поговоря с нея веднага, на което изобщо не бях се надявал. Тя имаше пълно, загоряло до блясък лице с разкошна тъмна руменина, кокетни трапчинки на бузите, сияйни сини очи и буйни, съвсем посребрени коси. Ядвига Михайловна притежаваше някакъв трудноуловим, но много мил дефект в говора и дълбок кадифен глас, който навеждаше на съвсем неуместната закачлива мисъл, че доскоро тази дама е можела, ако пожелае, да завърти главата на когото си иска. И по всичко личеше, че го е правила.

Аз се извиних, представих се и изложих пред нея своята легенда. Тя притвори очи, като се мъчеше да си спомни, и повдигна черните си гъсти вежди.

— Лев Абалкин?... Льова Абалкин... Извинете, как се казвате?

— Максим Камерер.

— Извинете, Максим, не разбрах добре. Вие лично ли се интересувате или като представител на някаква организация?

— Ами как да ви кажа... Направих предложение в издателството, те проявиха интерес...

— Но вие самият просто журналист ли сте или все пак работите някъде? Нали няма такава професия — журналист...

Вежливо се ухилих, докато трескаво съобразявах какво да правя.

— Вижте, Ядвига Михайловна, доста трудно е да го формулирам... Основната ми професия е... ами, да речем, прогресор... макар че, когато започнах да работя, още не съществуваше такава професия. До неотдавна бях сътрудник на „Комкон“... пък и сега в известен смисъл съм свързан с тях...

— Преминахте на свободна практика? — каза Ядвига Михайловна.

Тя продължаваше, както преди, да се усмихва, но сега вече в усмивката ѝ липсваше нещо много важно. И в същото време твърде, твърде обикновено.

— Знаете ли, Максим — каза тя, — с удоволствие ще поговоря с вас за Лев Абалкин, но ако ми позволите — след известно време. Хайде аз да ви позвъня... след час — час и половина.

Тя все още се усмихваше и разбрах какво липсва сега в усмивката ѝ — най-обикновена доброжелателност.

— Но, разбира се — казах аз. — Както ви е удобно.

— Моля да ме извините.

— Не, вие трябва да ме извините.

Тя си записа номера на моя канал и се разделихме. Някак си странен излезе този разговор. Сякаш тя научи отнякъде, че лъжа. Опипах си ушите. Ушите ми горяха. Пр-р-роклетата професия... „И започна най-увлекателният лов — ловът на човека...“ О, темпора, о, морес! Колко често все пак са грешали тези класици... Добре, ще почакаме. Пък сигурно ще се наложи да летя и за този Манаос. Поисках бюлетина. Нулевата връзка продължаваше да бъде неустойчива. Тогава поръчах стратолет, отворих папката и се захванах да чета отчета на Лев Абалкин за операцията „Мъртъв свят“.

Успях да прочета четири-пет страници, не повече. На вратата се почука и Екселенц прекрачи прага. Станах.

Рядко ни се случва да видим Екселенц иначе, освен зад бюрото му и винаги някак си забравяме каква костелива грамада е той. Безукорно белият му платнен костюм висеше като на закачалка и изобщо той донякъде напомняше на циркаджия на кокили, макар движенията му съвсем да не бяха резки.

— Седни — каза той, сгъна се на две и се отпусна в креслото пред мен.

Аз също побързах да седна.

— Докладвай — заповяда той.

Докладвах.

— Това ли е всичко? — попита той навъсено.

— Засега толкова.

— Лошо.

— Чак пък да е лошо, Екселенц...

— Лошо е! Наставникът умрял. А приятелите му от ученическите години? Гледам, че ти даже не си ги предвидил! А съучениците му от училището за прогресори?

— За съжаление, Екселенц, той очевидно не е имал приятели. Поне в интерната, а що се отнася до прогресорите...

— Избави ме от тези разсъждения. Провери всичко. И не се отклонявай. Какво общо има тука детският лекар например?

— Старая се да проверя всичко — казах аз, като започнах да се ядосвам.

— Нямах време да се мотаеш на стратолети. Занимавай се с архивите, а не с полети.

— Ще се захвана и с архивите. Смятам да се заема даже с този главанак. С Шчекн. Но аз съм ги набелязал в определен ред... И съвсем не смятам, че детският лекар е чисто и просто губене на време...

— Я млъкни — каза той. — Дай ми твоя списък.

Той взе списъка и дълго го изучава, като от време на време помръдваше костеливия си нос. Главата си режа, че беше се спрял на един-единствен ред и го гледаше, без да сваля очи от него. После ми върна листа и каза:

— За Шчекн е добре. И легендата ти ми харесва. А всичко останало е лошо. Повярвал си, че не е имал приятели. Това не е вярно. Тристан му беше приятел, макар че за това няма да намериш нищо в папката. Търси. И тази... Глумова... това също е добре. Ако между тях там е имало любов, това е шанс. А Леканова остави. Тя не ти трябва.

— Но нали тя и без това ще се обади!

— Няма да се обади — каза той.

Погледнах го. Кръглите му зелени очи не мигаха и разбрах, че Леканова няма да се обади.

— Вижте, Екселенц — казах аз. — Не ви ли се струва, че бих работил три пъти по-успешно, ако знаех в какво по-точно се състои цялата работа, а?

Бях уверен, че той ще ме отреже: „Не ми се струва.“ Въпросът ми беше чисто риторичен. Просто исках да му покажа, че съм усетил атмосферата на тайнственост, която обкръжава Лев Абалкин, и тя ми пречи.

Но той каза друго.

— Не зная. Предполагам, че не. И без това засега нищо не мога да ти кажа. Пък и не искам.

— Това е тайна на личността ли? — попитах аз.

— Да — каза той. — Тайна на личността.

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... Към десет часа начинът на движение се установява окончателно. Вървим по средата на улицата: напред по оста на маршрута е Шчекн, а зад него и малко вляво съм аз. Наложил се да се откажем от приетия начин на движение — да се придържаме плътно до стените, защото тротоарите са затрупани с оронена мазилка, начупени тухли, парчета натрошени стъкла от прозорците, проядена от ръжда ламарина за покриви и вече два пъти остатъци от корнизи без каквато и да е видима причина се стоварваха едва ли не на главите ни.

Времето не се променя, небето, както преди, е забулено в облаци, на пориви духа влажен и топъл вятър, който влече по разбитата настилка всякакъв боклук и бразди вонящата вода в черните застояли локви. Пълчища от комари се събират на рояци, разпръскват се и пак се събират. Комари, връхлитащи на вълни. Цели смерчове от комари. И твърде много плъхове. Не е ясно с какво се хранят в тази каменна пустиня. Освен със змии. Змиите също са твърде много, особено близо до канализационните люкове, където се събират в заплетени мърдащи кълба. С какво се хранят змиите тук също не е ясно. Освен ако се хранят с плъхове.

Несъмнено градът е напуснат отдавна. Този човек, когото срещнахме в покрайнините, естествено беше луд и случайно беше свърнал насам.

Съобщение от групата на Рем Желтухин. Засега той изобщо никого не е срещал. Във възторг е от своето бунище и се кълне, че съвсем скоро ще определи индекса на тукашната цивилизация с точност до втория знак. Опитвам се да си представя това гигантско бунище без начало и без край, затрупало половината свят. Настроението ми се разваля и преставам да мисля за това.

Мимикриращият комбинезон работи незадоволително. Защитното оцветяване, съответстващо на фона, се появява със закъснение от пет минути, а понякога изобщо не се появява, а вместо него изникват петна от най-чистите спектрални цветове, чудно красиви

и ярки. Вероятно в атмосферата тук има нещо, което обърква химическото регулиране на мимикриращото вещество. Експертите от комисията по маскировъчна техника загубиха всякаква надежда да настроят работата на комбинезона от разстояние. Те ми дават препоръки как да го регулирам на място. Изпълнявам указанията им, в резултат на което сега моят комбинезон е разрегулиран окончателно.

Съобщение от групата на Еспада. Както изглежда, в мъглата те са слезли на няколко километра встрани от целта: не виждат нито обработваемите полета, нито селищата, забелязани от орбитата. Виждат океан и крайбрежие, покрито с ивица от черен налеп, широка цял километър — прилича на втвърден мазут. Пак ми се разваля настроението.

Експертите категорично протестират срещу решението на Еспада напълно да изключи маскировката. В ефира избухва малък, но шумен скандал. Шчекн свадливо забелязва:

— Прословутата човешка техника! Досмешава ме.

Той не облече никакъв комбинезон, нито пък си сложи тежкия шлем с преобразувателите, макар че ги бяха подготвили специално за него. Отказа се от всичко това и както обикновено, не даде обяснения за причините.

Шчекн бяга, поклащайки се, по полуизтритата осева линия на булеварда, като леко занася встрани задните си крака, така както правят понякога нашите кучета, едър, рунтав, с огромна кръгла глава, както винаги — извита вляво, така че дясното му око е насочено право напред, а с лявото сякаш ме гледа накриво. Той не обръща никакво внимание на змиите, както и на комарите, а виж, плъховете го интересуват, но само от гастронOMICНА гледна точка. Впрочем сега е сит.

Струва ми се, че той вече направи за себе си някои изводи по отношение на града, а може би и по отношение на цялата планета. Равнодушно избягна разглеждането на отлично запазилата се къща в седми квартал, съвсем неуместна със своята чистота и елегантност сред орфаните от времето слепи сгради, обрасли с диви пълзящи растения. Само гнусливо подуши двуметровите колела на военния бронетранспортър, остро и свежо вонящ на бензин, полупогребан под развалините на една рухнала стена, и без всякакви любопитство наблюдаваше лудешкия танц на одевешния нещастник-абориген, който

изскочи пред нас, като подрънкваше със звънчетата си и правеше гримаси, целият в развяващи се пъстроцветни дрипи или панделки. Към всички тези странни неща Шчекн се отнесе с безразличие и който знае защо, не пожела да ги отдели от общия фон на катастрофата, макар че в началото, когато изминахме първите километри по пътя, той явно беше възбуден, търсеше нещо, непрестанно нарушавайки начина на движение, душеше нещо, като сумтеше и плюеше настрани, мърморейки неразбрано на своя език...

— А ето ти нещо ново — казвам аз.

Това е нещо като кабина на йонен душ — цилиндър, висок към два метра и с диаметър около метър, от полупрозрачен материал, напомнящ кехлибар. Овалната врата по цялата му височина е разтворена широко. Изглежда, че някога тази кабина е стояла вертикално, а после отстрани под нея са сложили взрив и сега тя е много наклонена, така че ръбът на дъното ѝ се е понадигнал заедно със срасналия се с него пласт от асфалт и глинеста пръст. В друго отношение тя не е пострадала, пък и в нея не е имало нищо, което да пострада — вътре тя е празна като празна чаша.

— Чаша — казва Вандерхузе. — Но с врата.

Правя донесението. Щом приема донесението, той пита:

— А въпроси имате ли?

— Два въпроса са естествени: защо са поставили тук това нещо и на кого е попречило то. Обръщам внимание, че няма никакви кабели и проводници. Шчекн, ти имаш ли въпроси?

Шчекн е повече от равнодушен — той се чеше, обърнал задника си към кабината.

— Моят народ не познава такива предмети — съобщава той високомерно. — На моя народ това не е интересно. — И той отново се захваща да се чеше съвсем предизвикателно.

— Това е всичко — казвам аз на Вандерхузе и Шчекн тутакси става и тръгва нататък.

Виж ти каква била работата — на неговия народ това не било интересно, мисля си аз, като крача подире му и малко вляво. Ще ми се да се усмихна, но в никакъв случай не трябва да се усмихам. Шчекн не може да понася подобен род усмивки, неговата чувствителност към най-малките оттенъци на човешката мимика е смайваща. Странно откъде се е появила у главанаците тази чувствителност? Нали техните

физиономии (или муцуни?) почти напълно са лишени от мимика — поне доколкото човек ги усеща. Мимиката на обикновеното дворно куче е доста по-богата. А пък той отлично разбира човешките усмивки. Изобщо главанаците разбират хората сто пъти по-добре, отколкото хората разбират главанаците. И аз знам защо. Ние се стесняваме. Те са разумни и на нас ни е неудобно да ги изследваме. А виж, те не изпитват подобно неудобство. Когато живяхме у тях в Крепостта, докато те ни укриваха, хранеха, пояха и вардеха, колко пъти неочаквано откривал, че са направили с мен поредния експеримент! И Марта се оплакваше на Комов от същото, и Ролингсън, и само Комов никога не се оплакваше, защото мисля, че е твърде самолюбив, за да се оплаква. А Тарасконеца в края на краищата просто избяга. Замина на Пандора, занимава се със своите чудовищни тахорги и е щастлив... Защо Шчекн се заинтересува толкова много от Пандора? Той по всякакъв начин гледаше да забави излитането. Ще трябва после да проверя вярно ли е, че група главанаци са помолили да им дадат транспортно средство, за да се преселят на Пандора.

— Шчекн — казвам аз, — би ли ти се искало да живееш на Пандора?

— Не. На мен ми е необходимо да бъда с тебе.

На него му било необходимо. Бедата е там, че в техния език винаги има една модалност. Няма никаква разлика между „необходимо е“, „трябва“, „искам“ и „мога“. И когато Шчекн говори на руски, той май използва тези понятия наслуки. Никога не може точно да се каже какво има предвид. Може би сега той искаше да каже, че ме обича, че не му е хубаво без мене, че му харесва да бъде само с мене. А може би, че да бъде с мен е негово задължение, че на него му е възложено да бъде с мене и че той има намерение честно да изпълни своя дълг, макар че от всичко на света най-много му се иска да се промъкне през оранжевите джунгли, жадно да улавя всяко шумолене и да се наслаждава на всеки мирис, а на Пандора те са колкото щеш...

Огромна змия протече през улицата като пъстра метална лента, нави се на спирала пред Шчекн и заплашително надигна ромбоидната си глава. Шчекн даже не се спира — небрежно и бързо замахва с предната си лапа, ромбоидната глава отлита на тротоара, а той вече тича в тръс нататък, като оставя зад гърба си извиващото се на кълбо обезглавено тяло.

Чудни хора, те се страхуваха да ме пуснат само с него! А Шчекн е първокласен боец, много умен, с невероятен усет за опасностите и абсолютно безстрашен — не по човешки безстрашен... Но. Разбира се, не може да се мине и без някакво „но“. Ако се наложи, аз ще се бия за Шчекн като за землянин, като за самия себе си. А Шчекн? Не знам. Естествено на Саракш те се биха за мене, биха се и убиваха, и загиваха, прикривайки ме, но винаги ми се струваше, кой знае защо, че те се биеха не за мене, не за своя другар, а за някакъв отвлечен, макар и много скъп за тях принцип... Приятели сме с Шчекн вече пет години, ципите между пръстите му още не бяха опадали, когато се запознахме с него, аз го учих да говори на руски и как да ползва Линията за доставки. Не се отделях от него, когато боледуваше от своите странни болести, от които нашите лекари така и нищо не можаха да разберат. Търпях лошите му обноски, примирявах се с безцеремонните му изказвания, прощавах му това, което не прощавам никому на този свят. А и досега не зная какъв съм аз за него...

Повикване от кораба. Вандерхузе съобщава, че Рем Желтухин е намерил на буницето оръжие. Сведението е нищо и никакво. Просто на Вандерхузе му се иска да не мълча. Добрият човек много се безпокои, когато мълча дълго. Говорим си за дреболии.

Всеки път, когато се наложи да вляза във връзка с кораба, Шчекн започва да се държи като куче — или яде, или се чеше, или души нещо. Той прекрасно знае, че не обичам това и прави демонстрации, сякаш ми отмъщава, дето нарушавам нашето усамотение.

Започва ситно да ръми. Сива мъгла се стеле на вълни над булеварда пред нас. Вървим през седемнадесети квартал (пряката е павирана), минаваме покрай ръждясал автомобилен фургон с отпуснати гуми, покрай добре запазена сграда, облицована с гранит и с фигурни решетки по прозорците на първия етаж, и вляво от нас започва парк, отделен от булеварда с ниска каменна ограда.

В момента, когато минаваме покрай изкривената арка на входа, от мокрите, буйно израснали храсти с шум и дрънкане на звънчета на оградата изскача пъстра и странна висока фигура.

Човекът е слаб като скелет, е жълто лице, хлътнали бузи и изцъклени очи. Мокри рижи кичури коса стърчат на всички страни, отпуснатите му ръце се друсат, сякаш са с повече стави, а дългите му крака непрестанни мърдат и подскачат игриво на място, така че изпод

огромните му стъпала хвърчат настрани окапали листа и прогизнал циментен трошляк.

От врата до петите той е облечен в нещо като трико на разноцветни карета — червено, жълто, синьо и зелено — и непрестанно подрънкват звънчета, зашита безразборно по ръкавите и крачолите му, и възлестите му пръсти звучно и ситно щракат в заплетен ритъм. Палячо. Арлекин. Неговото кълчене сигурно би било смешно, ако не беше толкова страшно в този мъртъв град под ръмвящия сив дъжд на фона на подивелия парк, превърнал се в гора. Няма никакво съмнение, че е луд. Още един луд.

В първия миг ми се струва, че е същият от покрайнините. Но костюмът на онзи беше от пъстроцветни ленти и на главата си имаше шапка със звънчета, и беше много по-нисък, и не изглеждаше толкова изнемощял. Просто и двамата бяха пъстро облечени, и двамата бяха побъркани, и изглежда напълно невероятно, че първите двама аборигени, които срещнахме на тази планета, се оказаха побъркани клоуни.

— Не е опасно — казва Шчекн.

— Длъжни сме да му помогнем — казвам аз.

— Както искаш. Той няма да ни позволи.

И сам знам, че няма да ни позволи, но какво да се прави, тръгвам внимателно към танцуващия палячо, като приготвям в ръкавицата спринцовката с транквилизатора.

— Опасност отзад — казва изведнъж Шчекн.

Рязко се обръщам. Но на другата страна на улицата няма нищо особено — двуетажна къща с остатъци от отровновиолетова боя, фалшиви колони, нито едно здраво стъкло, отворът на входа, висок етаж и половина, зее тъмен. Къща като къща, но Шчекн гледа именно към нея, застанал в поза на най-напрегнато внимание. Приклепнал е на свитите си пружиниращи лапи, свел с ниско главата си и е наострил малките си триъгълни уши. Ледени тръпки пробягват по гърба ми — откакто сме тръгнали по маршрута, Шчекн още нито веднъж не е заставал в тази рядка поза. Зад нас отчаяно подрънкват звънчета и изведнъж става тихо. Само дъждът ромоли.

— От кой прозорец? — питам аз.

— Не знам. — Шчекн плавно завърта главата си отдясно наляво.

— Не е от прозорците. Искаш ли да видим? Но вече е по-малко... —

Тежката глава бавно се надига. — Край. Както винаги.

— Какво?

— Както в началото е.

— Опасно ли е?

— От самото начало е опасно. Малко. А сега беше много. И пак е както в началото.

— Хора ли бяха? Или звяр?

— Много голяма злоба. Не е ясно.

Поглеждам към парка. Лудия палячо го няма и нищо не може да се различи в плътната мокра зеленина.

Вандерхузе страшно се тревожи. Диктувам донесението. Вандерхузе се страхува, че това е била засада и че палячото е трябвало да ми отвлече вниманието. Не може и не може да проумее, че в такъв случай засадата би успала, защото палячото наистина така ми привлече вниманието, че нищо не виждах и не чувах освен него. Вандерхузе предлага да ни изпрати подкрепление, но аз отказвам. Възложили са ни нищо и никаква работа и по всяка вероятност самите нас скоро ще ни изтеглят оттук и ще ни прехвърлят като подкрепление, да речем, на споменатия Еспада.

Съобщение от групата на Еспада; обстрелвали го. С трасиращи куршуми. Изглежда, било е предупреждаваща стрелба. Еспада продължава да напредва. Ние също. Вандерхузе е развълнуван до краен предел, гласът му е съвсем жален.

С капитана май че не ни провървя. Капитанът на Еспада е прогресор. Капитанът на Желтухин е прогресор. А на нас — Вандерхузе. Редно е да бъде така, разбира се: Еспада ще влезе в контакт, Рем е основният доставчик на информация, а ние с Шчекн просто сме пеши разузнавачи в пуст безопасен район. Но когато нещо се случи — а то винаги нещо се случва, — ще се наложи да разчитаме само на себе си. В края на краищата старият мил Вандерхузе е всичко на всичко междувъздушен пилот, опитен космически вълк. В плътта и кръвта му се е просмукала инструкция 06/03: „При откриване на признаци на разумен живот на планетата незабавно стартирай, като по възможност унищожиш всички следи от пребиваването си...“ А тук какво става — предупредителна стрелба, съвсем очевидно нежелание да се влезе в контакт и никой не само че не се кани да стартира

незабавни, а напротив — всеки продължава да напредва и изобщо да си търси белята...

Къщите стават все по-високи и все по-разкошни. Изтъркан, плесенясал разкош. На банкетата от лявата страна е спряла извънредно дълга колона от всякакви камиони. Очевидно тук движението е било отляво. Много от камионите са открити и в каросериите е натрупана покъщнина. Всичко това прилича на следи от масова евакуация, само не е ясно защо са се движили към центъра на града. Може би са отивали към пристанището?

Шчекн внезапно спира и изкарва триъгълните си уши от гъстата козина на темето. Съвсем близо сме до кръстовището, то е пусто и булевардът след него също е пуст, доколкото може да се види през сивата пелена.

— Воня — казва Шчекн. И като се забавя малко, добавя: — Зверове. — И след още малко допълва: — Много. Идват насам. Отляво.

Сега и аз усещам тази миризма, но това е само мирисът на прогизналата ръжда от камионите. И внезапно: тропот на хиляди крака и потракване на челюсти, скимтене, глух вой, ръмжене и сумтене. Хиляди крака. Хиляди гърла. Глутница. Озъртам се, търся подходящ вход, за да избегна срещата.

— Глупости — казва Шчекн. — Кучета.

В същия миг от пресечката вляво шурна. Кучета. Стотици кучета. Хиляди. Плътен сиво-жълто-черен поток, трополящ, скимтящ, остро вонящ на мокра кучешка козина. Челото на потока вече нахлу в пресечката отдясно, а потокът блика ли, блика, но ето че няколко кучета се отделят от глутницата и рязко свиват към нас — едри проскубани животни, измършавели, с кичури скапваща козина. Зли, щъкащи очи, жълти, олигавени зъби. С тънко, сякаш жално лаене те се приближават в лек тръс и не направо, а по някаква усукана дъга, като извиват прегърбените си туловища и прибират под себе си потрепващите опашки.

— В къщата — реве Вандерхузе. — Ама защо стоите? Влизайте в къщата!

Моля го да не вдига врява. Пъхам ръката си в джоба на комбинезона и стисвам ръкохватката на скорчера. Шчекн казва:

— Недей. Аз сам ще се оправя.

Поклащайки се, той бавно се насочва срещу кучетата. Не заема бойна поза. Той просто върви.

— Шчекн — казвам. — Хайде да не се захващаме.

— Хайде — отвърща Шчекн, без да се спира.

Не разбирам какво е намислил и като държа скорчера с дулото надолу в отпуснатата си ръка, вървя покрай колоната от камиони след него и малко встрани. Трябва да увеличи пространството за стрелба, в случай че мръсножълтият поток изведнъж завие към нас. Шчекн продължава да върви, а кучетата са спрели. Те отстъпват, извързват се настрани, като още повече се изгърбват и съвсем натикват опашките си под краката, и когато до най-близкото остават десетина крачки, те внезапно с паническо скимтене си плюят на петите и мигновено се сливат с глутницата.

А Шчекн все върви. Точно по осевата линия, без да бърза, поклащайки се, сякаш кръстовището пред него е съвсем пусто. Тогава стискам зъби, насочвам скорчера напред и преминавам по средата на улицата зад Шчекн. Мръсножълтият поток е вече съвсем наблизо.

И тогава внезапно над кръстовището се разнася отчаян вой. Глутницата се разкъсва, като очиства пътя пред нас. След няколко секунди в пресечката отдясно не е останало нито едно куче, а пресечката вляво е задръстена от движещата се маса от космати тела, запънати лапи и озъбени муцуни.

Пресичаме кръстовището, осеяно с кичури мръсна козина, ревящият ад остава зад гърба ни и тогава насила се спирам и поглеждам назад. Средата на кръстовището е пуста, както по-рано. Глутницата е завила. Тя се отдалечава от нас по булеварда, като се носи покрай колоната от камиони към покрайнините. Скимтенето и воят полека-лека стихват, още минута и всичко става както преди: чува се само енергичният тропот на хиляди крака, потракване на челюсти, ръмжене и сумтене. Въздъхвам с облекчение и напъхвам скорчера обратно в кобура. Здравата се уплаших.

Вандерхузе ни скастрия. Получаваме мъмрене. И двамата. За наглостта и хлапашкото поведение. Инак Шчекн е безкрайно чувствителен към упреците, но сега, кой знае защо, не протестира. Само мърмори: „Кажи му, че не е имало никакъв риск.“ И добавя: „Почти...“ Диктувам донесението за инцидента. Не разбрах какво стана на кръстовището и естествено Вандерхузе разбира още по-

малко. Той ме разпитва, но избягвам да му отговарям. Наблягам на това, че сега глутницата се движи по посока на кораба.

— Ако дойдат до вас, изплашете ги с огън — казвам накрая.

Подминаваме края на двайсет и втори квартал и тогава забелязвам, че гадинките съвсем са изчезнали от улицата — няма нито един плъх, нито една змия и даже жабите никакви не се виждат. Изпокрили са се заради кучетата, нерешително си мисля аз. Зная, че не е така. Причината е Шчекн.

На четвъртата година от нашето познанство неочаквано стана ясно, че Шчекн владее добре английски език. Горедолу тогава открих, че той съчинява музика — е, не симфонична естествено, а песнички, простишки мелодии, много приятни и съвсем приемливи за слуха на землянина. А ето че сега излезе още нещо. Той ме поглежда накриво с жълтите си очи и пита:

— Как се досети за огъня?

Заставам нащрек. Оказва се, че съм се досетил за някакъв огън! Кога ли пък съм успял?

— Зависи за кой огън става дума? — казвам напосоки.

— Не разбираш за какво говоря ли? Или не искаш да отговориш?

Огън, огън, трескаво мисля аз. Усещам, че сега май ми се удава случай да узная нещо важно. Ако не бързам. Ако подавам точни реплики. Кога ли пък съм говорил за огън? Да! „Изплашете ги с огън.“

— Всяко дете знае, че животните се страхуват от огъня — казвам. — Затова и се досетих. Нима беше толкова трудно да се досетя?

— Според мен беше трудно — мърмори Шчекн. — Досега не се досещаше.

Той млъква и престава да ме гледа под око. Поприказвахме си, значи. Умна глава е все пак. Ясно му е, че или не съм разбрал, или не искам да приказвам, когато ни чуват... И в единия, и в другия случай е по-добре да спрем дотук... И така, аз се досетих за огъня. Всъщност за нищо не съм се досещал. Просто казах на Вандерхузе: „Изплашете ги с огън.“ И Шчекн реши, че се досещам за нещо. Огън, огън... Естествено Шчекн нямаше някакъв огън. Значи е имал. Само че аз не съм го видял, а кучетата са го видели. И таз хубава, само това липсваше. Гледай го ти Шчекн.

— А ти ги обгори, а? — питам аз предпазливо.

— Огънят обгаря — отвърща сухо Шчекн.

— И всеки главана ли може да прави това?

— Само земляните ни наричат главана. Южните изроди ни наричат вампири. В устието на Синята змия ни викат главозамайващите. А на Архипелага — „цзеху“... В руския език няма съответствие. Това значи подземен жител, който умее да покорява и да убива със силата на своя дух.

— Ясно — казвам аз.

Само пет години ми бяха потребни, за да науча, че моят най-близък приятел, от когото никога нищо не съм скривал, притежава способността да покорява и убива със силата на своя дух. Да се надяваме, че само кучета, а изобщо — кой го знае... Всичко на всичко пет години приятелство. Дявол да го вземе, защо се засягам толкова в края на краищата?

Шчекн мигновено улавя горчивината в гласа ми, но я тълкува по свой начин:

— Не бъди алчен — казва той. — Затова пък вие имате много неща, които ние нямаме и никога няма да имаме. Машините ви, науката ви...

Излизаме на площад и веднага спираме, защото виждаме оръдието. То стои вляво, зад ъгъла, ниско и сякаш притиснато към паважа — дълго дуло с тежка ръкохватка на гърления спирач, нисък и широк щит, боядисан в маскировъчни цветове и фигури, широк тръбен лафет, дебели колела с гуми... От тази позиция е бил даден не един изстрел, но отдавна, много отдавна. Гилзите на изстреляните снаряди се търкалят наоколо, целите проядени от зелен и червен окис, тегличите на лафета са разпорили асфалта до пръстта и сега са потънали в гъста трева, и дори малко дръвче е успяло да избуи от лявата страна на лафета. Ръждясалият затвор е отворен, мерника изобщо го няма, а отзад на позицията изгнилите полуразпаднали се сандъци за снаряди са празни. Тук са стреляли до последния изстрел.

Поглеждам над щита и виждам накъде са стреляли. По-точно в началото съзирам грамадните, обрасли с бръшлян пробойни в стената на отсрещната къща и чак след това вниманието ми е привлечено от някакъв архитектурен абсурд. В подножието на къщата с пробойните съвсем не на място се мъдри малък едноетажен пастелножълт павилион с плосък покрив и сега ми става ясно, че са стреляли именно

в него, с право мерене, почти в упор, от петдесет метра, а зеещите дупки в стената на къщата над него са от снарядите, неулучили целта, макар от такова разстояние да изглежда, че просто е невъзможно да не улучиш. Впрочем несполучливите изстрели не са чак толкова много и човек може само да се чуди на здравината на тази невзрачна жълта постройка, улучена от толкова снаряди, която въпреки това не се е превърнала в купчина боклук.

Разположението на павилиона е безсмислено и отначало ми се струва, че страхотните удари на снарядите са го отместили, отхвърлили са го назад, изтикали са го на тротоара и почти са го напъхали в стената на къщата. Но, разбира се, не е така. Естествено павилионът си стои именно там, където още от самото начало са го поставили някакви архитекти-чудаци: той е преградил напълно тротоара и е заел част от уличното платно, като без съмнение сигурно е пречил на движението.

Всичко, което се е случило тук, е станало доста отдавна, преди много години и отдавна вече е изчезнал мирисът на пожарите и стрелбите, но по странен начин се е съхранила и ме потиска атмосферата на люта ненавист, на ярост и бяс, които са подтиквали на времето неизвестните артилеристи.

Заемам се да диктувам поредното донесение, а Шчекн, който се е настанил встрани и недоволено е провесил челюст, демонстративно мърмори на висок глас, като ме гледа накриво с жълтите си очи:

„Хората... Не може да има никакво съмнение... Разбира се, хората... Желязо и огън, развалини, винаги едно и също...“ Очевидно и той усеща тази атмосфера, при това сигурно още по-силно от мен. Нали си спомня родния край — горите, натъпкани със смъртоносна техника, изпепелени пространства, където мъртво стърчат овъглените радиоактивни стъбла на дърветата и самата земя е пропита с ненавист, страх и гибел...

Няма какво повече да правим на този площад. Освен да градим хипотези и във въображението ни да изникват една от друга по-ужасни картини. Вървим нататък и си мисля, че в епохата на глобалните катастрофи цивилизациите изплискват на повърхността на битието цялата мръсотия, всичката утайка, натрупала се през вековете в гените на обществото. Формите на тази пяна са необикновено разнообразни и по тях може да се съди за неблагоприятията на дадена цивилизация в

момента на катаклизма, но много малко може да се каже за природата на този катаклизъм, защото най-различните катаклизми — било то глобалната пандемия или световната война, пък дори и геологичната катастрофа — изплискват на повърхността една и съща пяна: ненавист, животински егоизъм жестокост, която изглежда оправдана, но в действителност с нищо не може да бъде оправдана...

Съобщение от Еспада. Той е влязъл в контакт. Комов нарежда всички групи да подготвят транслаторите си за приемане на линвистична информация. Пресягам се и с напипване включвам портативния преводач на гърба си...

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

МАЙЯ ГЛУМОВА, ПРИЯТЕЛКАТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

Реших да не предупреждавам Майя Тойвовна за своето посещение, а направо в девет часа сутринта се запътих към Звездния площад.

На разсъмване малко преваля и огромният куб на музея от неодалян мрамор влажно проблясваше на слънцето. Още отдалеч видях малка пъстра тълпа пред главния вход, а щом се приближих съвсем, чух недоволни и разочаровани възгласи. Оказа се, че от вчера музеят е затворен за посетители във връзка с подготовката на някаква нова експозиция. Тълпата се състоеше най-вече от туристи, но в нея особено негодуваха научните работници, избрали точно тази сутрин, за да поработят с експонатите. На тях не им вършели работа новите експозиции. Трябвало по-отрано да ги предупредят за подобни административни клопки. А сега можело да се смята, че денят им е пропаднал... Суматохата се увеличаваше от кибернетичните чистачи, на които очевидно бяха забравили да сменят програмата и сега те безсмислено се лутаха в тълпата, като се мотаеха в краката на всички, ритани от раздразнените посетители, и непрестанно предизвикваха взривове от злорад смях със своите безсмислени опити да минат през заключената врата.

Щом ми стана ясна обстановката, не се задържах повече там. Неведнъж ми се е случвало да посещавам този музей и знаех къде се намира служебният вход. Заобиколих сградата и по сенчестата алея стигнах до широка ниска врата, едва забележима зад плътната стена от някакви пълзящи растения. Тази пластмасова врата, имитация на байцван дъб, също беше заключена. На прага се въртеше още един киберчистач. Видът му беше безнадеждно тъжен: през нощта горкият здравата се беше разредил, а сега тук, на сянка, шансовете му отново да натрупа енергия бяха малко.

Отместих го с крак и сърдито почуках. Отзова се гробовен глас:

— Музеят за извънземни култури временно е затворен, понеже в централните помещения се подрежда нова експозиция. Моля да ни извините, но ще трябва да дойдете след една седмица.

— Массаракш! — произнесох аз на глас, като се озърнах с известно безпокойство.

Наоколо естествено нямаше никой и само киберчистачът загрижено скърцаше под краката ми. Очевидно го бяха заинтересували моите обувки.

Отново го избутах и пак зачуках с юмрук по вратата.

— Музеят за извънземни култури... — проточи се гробовният глас и изведнъж млъкна. Вратата се разтвори.

— А така — казах аз и влязох. Киберчистачът остана отвън.

— Е? — казах му аз. — Влизай.

Но той се отдръпна, сякаш не се решаваше, и в същия миг вратата отново се хлопна.

В коридорите имаше слаба, но доста характерна миризма. Отдавна съм забелязал, че всеки музей притежава свой мирис. Особено силно мирише в зоологическите музеи, но и тук също здравата миришеше. На извънземни култури вероятно.

Надникнах в първото попаднало ми помещение и намерих там две съвсем млади момичета, които с молекулярни поялници в ръка се бяха надвесили над някакво съоръжение, наподобяващо най-вече гигантско кълбо бодлива тел. Попитах ги къде мога да намеря Майя Тойвовна, получих подробни напътствия и се захванах да бродя по коридорите и залите на специалния сектор „Предмети на материалната култура с неизяснено предназначение“. Тук не срещнах никого. Широките научни маси очевидно бяха в централните помещения, където се занимаваха с новата експозиция, а тук нямаше никого и нищо освен предмети с неизяснено предназначение. Но затова пък по пътя се нагледах на тези предмети до насита и между другото останах с убеждението, че тяхното предназначение както е било досега, така и ще си остане неясно вовеки веков, амин.

Намерих Майя Тойвовна в нейния кабинет-работилница. Щом влязох, тя повдигна глава към мен — красива, нещо повече, много мила жена: прекрасни кестеняви коси, големи сиви очи, леко чип нос, силни голи ръце с дълги пръсти, синя, на черно-бели райета, свободно

падаща блуза без ръкави. Очарователна жена. На дясната си вежда имаше малка черна бенка.

Тя ме гледаше разсеяно и дори не мене, а сякаш през мене, гледаше и мълчеше. На масата пред нея нямаше нищо, само двете ѝ ръце лежаха на масата, като че ли ги беше сложила пред себе си и беше забравила за тях.

— Моля да ме извините — казах аз. — Наричам се Максим Камерер.

— Да. Слушам ви.

Гласът ѝ също беше разсеян и тя не каза истината: не ме слушаше. Тя не ме слушаше и не виждаше. И изобщо днес явно не и беше до мене. Всеки възпитан човек на мое място би се извинил и незабелязано би си отишъл. Но аз не мога да си позволя да бъда възпитан човек. Аз съм сътрудник на „Комкон-2“, който е на работа. Затова не взех да се извинявам, нито пък се наках да тръгвам, а просто седнах в първото попаднало ми кресло и като направих добродушно приветлива физиономия, попитах:

— Какво става с вашия музей днес? Никого не пускат...

Тя май че малко се учуди.

— Не пускат ли? Нима?

— Ами нали ви казвам! Едва-едва ме пуснаха през служебния вход.

— А, да... Извинете, вие кой сте? При мене ли имате работа?

Повторих, че съм Максим Камерер и взех да излагам своята легенда.

И тогава се случи чудо. Едва-що произнесох името на Лев Абалкин, и тя сякаш се събуди. Разсеяността изчезна от лицето ѝ, тя цялата пламна и буквално впи в мене сивите си очи. Но не каза нито дума и ме изслуша докрай. Само бавно повдигна от масата безволево лежащите ръце, преплете дългите пръсти и подпря на тях брадичката си.

— Вие лично познавахте ли го?

Разказах за експедицията в устието на Синята змия.

— И ще напишете за всичко това?

— Разбира се — казах аз. — Но това е малко.

— Малко за какво? — попита тя.

На лицето ѝ се появи странно изражение — сякаш тя едвам сдържаше смеха си. Даже очите ѝ заблестяха.

— Разбирате ли — започнах аз отново. — Ще ми се да покажа израстването на Абалкин като най-добрия специалист в своята област. На границата между зоопсихологията и социалната психология той направи нещо като...

— Но нали той не стана специалист в своята област — каза тя. — Та те направиха от него прогресор. Та те го... Те...

Не, не смеха си сдържаше тя, а сълзите. И сега престана да се сдържа. Захлупи лицето си в дланите и избухна в плач. Боже мой! И без това женските сълзи са ужасно нещо, а сега на всичко отгоре и нищо не разбирах. Тя ридаше силно, до самозабрава, като дете, потръпвайки с цялото си тяло, а аз седях като същински глупак и не знаех какво да правя. В такива случаи хората винаги подават чаша вода, но в кабинета-работилница нямаше нито чаша, нито вода, нито пък никакви заместители; тук имаше само рафтове, отрупани с предмети с неизвестно предназначение.

А тя продължаваше да плаче, сълзите течаха на струйки между пръстите ѝ и капеха на масата, тя дишаше на пресекулки, хълцаше и говореше, сякаш мислеше на глас — сама се прекъсваше безцелно и хаотично.

... Той я пердашил — охо, и още как. Трябвало само малко да си вирне носа и той ѝ свивал сармите. Пет пари не давал, че тя е момиче и че е с три години по-малка от него — тя му принадлежала и край. Тя била негова вещ. Веднага станала такава, кажи-речи, в същия ден, когато я видял. Тогава тя била на пет години, а той — на осем. Той тичал в кръг и крещял своето собствено стихче-игра^[1]: „Стояха зверчета около плета, в тях стреляха и те умираха.“ Десет пъти, двайсет пъти подред. На нея ѝ станало смешно и тогава той я плеснал за пръв път...

... Да бъде негова вещ било прекрасно, защото той я обичал. Никога никого след това не е обичал. Само нея. Всички останали му били безразлични. Те нищо не разбирали и не могли да разберат. А той излизал на сцената, пеел песни и рецитирал — за нея. Така ѝ казвал: „Това беше за тебе. Хареса ли ти?“ И се състезавал на висок скок — за нея. И се гмуркал на трийсет и два метра — за нея. И нощем пишел стихове — пак за нея. Много я ценял, своята собствена вещ, и

през цялото време се стремял да бъде достоен за такава ценна вещ. И никой нищо не знаел за това. Той винаги можел да прави така, че никой нищо да не знае за това. До последната година, когато за това научил неговият учител...

... Той имал още много собствени вещи. Цялата гора около интерната била негова много голяма собствена вещ. Всяка птица в тази гора, всяка катеричка, всяка жаба във всяка вада. Той омагьосвал змиите, той започвал и прекратявал войните между мравуняците, той умеел да лекува елените и всички те били негова собственост освен стария лос на име Рекс, който признавал за равен на себе си, но после се скарал с него и го изгонил от гората...

... Глупачка, глупачка! В началото всичко било толкова хубаво, а после тя пораснала и намислила да се освободи. Направо му заявила, че не желае повече да бъде негова вещ. Той я напердашил, но тя била твърдоглава, държала на своето, проклетата глупачка. Тогава той отново я напердашил, жестоко и безпощадно, както биел своите вълци, които се опитвали вече да не му се подчиняват. Но тя не била вълк, тя била по-твърдоглава от всичките му вълци, взети заедно. И тогава той извадил от пояса си ножа, който сам си бил направил от кост, намерена в гората, и с яростна усмивка бавно и страшно си разпорил ръката от китката до лакътя. Стоял пред нея яростно усмихнат, кръвта шуртяла от ръката му като от чешма и попитал: „Ами сега?“ И още не успял да падне, когато тя разбрала, че е прав. Винаги бил прав, от самото начало. Но тя, глупачката му с глупачка, така и не поискала да го признае...

... А в началото на последната му година в интерната, когато тя се върнала след ваканцията, вече нищо нямало. Нещо станало. Навярно вече му били стегнали юздите. Или просто научили за всичко и естествено идиотите се ужасили. Проклетите разумни кретени. Той погледнал през нея и отвърнал глава. И вече не я гледал. Тя престанала да съществува за него като всички останали. Той изгубил своята вещ и се примирил със загубата. А когато отново си спомнил за нея, всичко вече било друго. Животът вече завинаги престанал да бъде тайнствената гора, в която той бил господар, а тя — най-ценното, което имал. Те вече започнали да го превръщат, той вече почти бил прогресор, вече бил на половината път към другия свят, където хората се предават и мъчат един друг. И личало, че твърдо следва този път, че

се е оказал добър ученик, старателен и способен. Той ѝ пишел, тя не отговаряла. Той я викал, тя не се обаждала. А трябвало не да ѝ пише и не да я вика, а само да пристигне и да я напердаши, както едно време, и тогава може би всичко би станало както едно време. Но той повече не бил господар. Станал бил само мъж, каквито наоколо имало много, и престанал да ѝ пише...

... Последното му писмо, както винаги написано на ръка — той признавал само писането на ръка, никакви кристали, никакви магнитни записи, само на ръка, — та последното му писмо пристигнало тъкмо оттам, от Синята змия. „Стояха зверчета около плета — пишел той, — в тях стреляха и те умираха.“ И в това негово последно писмо нямало нищо друго...

Тя трескаво си изливаше болката, като хлипаше и се секнеше в смачкани лабораторни салфетки, и внезапно разбрах, а след миг и тя сама каза, че вчера се е видяла с него. Тъкмо по времето, когато съм ѝ звънил и съм беседвал с луничавия Тойво и когато успях да се свържа с Ядвига, докато съм разговарял с Екселенц и съм се излежавал в къщи, докато съм проучвал отчета за операцията „Мъртъв свят“ — през цялото това време тя е била с него, гледала го е, слушала го е и нещо там се е случило между тях, заради което тя сега търси утеха от един непознат.

---

[1] В оригинала — считалка: стихове, които се пеят по време на детска игра, като децата са си разпределили ролите според текста. Така у нас децата играят например на: „Гори, гори кърпа, кучето я дърпа...“ или: „Отвори, Кальо, порти...“ — Б.пр. ↑

2 ЮНИ 76 ГОДИНА

МАЙЯ ГЛУМОВА И ЖУРНАЛИСТЪТ КАМЕРЕР

Тя замълча, сякаш се опомни, и аз също се опомних, само че няколко секунди по-рано. Нали бях на работа. Трябваше да си гледам работата. Дългът. Чувството за дълг. Всеки е длъжен да изпълни дълга си. Какви изтъркани и груби думи. След всичко това, което чух. Да плюя на дълга и да направя всичко възможно, за да измъкна тази нещастна жена от тресавището на нейното странно отчаяние. Може би точно в това се състоеше моят истински дълг?

Но знаех, че не е така. Не е така по много причини. Например защото не умея да измъквам хора от тресавището на отчаянието. Просто не знам как се прави това. Не зная даже откъде да започна. И затова сега най-много ми се искаше да стана, да се извиня и да си отида. Но и това естествено нямаше да направя, защото трябваше непременно да науча къде са бе срещнали и къде е той сега...

Неочаквано тя отново попита:

— Кой сте вие?

Тя зададе този въпрос с треперещ и сух глас и очите ѝ вече бяха сухи и блестящи — съвсем болни очи.

Преди да дойда, тя е седяла тук сама, макар наоколо да е било пълно, препълнено с нейни колеги и навярно дори с приятели, но въпреки всичко тя е била сама, даже някои са се приближавали до нея и са се опитвали да я заговорят, но тя все едно си е оставала сама, защото тук никой не е знаел и не е можел нищо да знае за човека, изпълнил душата ѝ с това страшно отчаяние, с това изгарящо, погубващо силите разочарование и с всичко останало, което се било натрупало в нея през тази нощ, стремяло се да излезе и не намирало изход, и ето появявам се аз и изричам името на Лев Абалкин — сякаш рязвам със скалпел непоносимия цирей. И тогава тя избухва, и известно време изпитва огромно облекчение, съумява най-сетне да се

навика, да се наплаче, да се освободи от болката, разумът ѝ се освобождава и тогава преставам да бъда лечител, ставам такъв, какъвто съм в действителност — напълно чужд, непознат и случаен човек. И в този момент тя схваща ясно, че не мога да бъда съвсем случаен човек, защото чак такива случайности няма. Не може да се разделиш с любимия си преди двайсет години, двайсет години нищо да не знаеш за него, двайсет години да не чуваш името му, а после, след двайсет години, отново да го срещнеш, да прекараш с него страшна и горчива нощ, по-страшна и по-горчива от всяка раздяла, и на сутринта за първи път след двайсет години да чуеш неговото име от съвсем случаен, чужд и външен човек...

— Кой сте вие? — попита тя с треперещ и сух глас.

— Казвам се Максим Камерер — отговорих аз за трети път, като с всички сили си давах вид на напълно объркан. — Донякъде съм журналист... Но, за бога... Очевидно съм дошъл не навреме... Разбирате ли, събирам материал за книга, нещо като портрет на Лев Абалкин...

— Какво прави той тук?

Тя не ми вярваше. Може би усещаше, че търся не материал за Лев Абалкин, и самия Лев. Трябваше да се приспособявам. И то по-бързо. И аз, разбира се, се приспособих.

— В какъв смисъл? — попита озадачено и дори с известна тревога журналистът Камерер.

— Някаква задача ли изпълнява тук?

Журналистът Камерер се слича.

— 3-задача ли? Н-нещо май не ви разбирам... — Журналистът е жалък. Няма никакво съмнение, че не е подготвен за такова посрещане. Без да иска, е попаднал в глупаво положение и даже представа си няма как да се измъкне сега от него. От всичко на света на журналиста Камерер най-много му се иска да избяга. — Майя Тойвовна, та аз... За бога, само да не си помислите... Смятайте, че все едно нищо не съм чул... Аз вече всичко забравих!... Изобщо не съм бил тука!... Но ако мога с нещо да ви помогна...

Журналистът Камерер бърбеше несвързано и беше почервенял от смущение. Той вече не седеше. Почти беше надвиснал над масата в услужлива и крайно неудобна поза, като все се мъчеше ободряващо да

хване Майя Тойвовна за лакътя. Вероятно беше доста неприятен наглед, но вече несъмнено съвсем безвреден и глуповат.

— Такъв е стилът ми на работа, разбирате ли... — мънкаше той, като правеше жалък опит някак си да се оправдае. — Вероятно той може да се оспорва, не зная, но по-рано винаги ми е носел успех... Аз започвам от периферията: сътрудниците, приятелите... учителя, разбира се... наставниците... А вече след това — така да се каже, напълно въоръжен — щурмувам главния обект на изследването... Направих справка в „Комкон“ и ми казаха, че Абалкин трябва всеки момент да се върне на Земята... С учителя вече говорих... С лекаря... След това реших — с вас... но не навреме... Извинете, още веднъж извинете. Не съм сляп, виждам, че се получи някакво крайно неприятно съвпадение...

И все пак той успя да я успокои, този недодялан и глуповат журналист Камерер. Тя се облегна в креслото и прикри лицето си с длан. Подозренията изчезнаха, пробуди се срамът и я налегна умората.

— Да — каза тя. — Това е съвпадение...

Сега журналистът Камерер трябваше да се обърне и да се отдалечи на пръсти. Но не беше такъв човек този журналист. Не можеше той просто ей така да остави сама една измъчена и разстроена жена, която несъмнено се нуждае от помощ и подкрепа.

— Разбира се, съвпадение и нищо повече... — мънкаше той. — И ще го забравим — все едно че нищо не е било... После, някой път, когато ви е удобно... когато пожелаете... естествено ще ви бъда безкрайно благодарен... То се знае, не ми се случва за първи път отначало да беседвам с главния обект, а след това... Майя Тойвовна, може би искате да извикам някого, а? Аз ей сега...

Тя мълчеше.

— Ами да, няма нужда, точно така... Че защо? Та аз ще поседя с вас... за всеки случай...

Тя най-после свали ръка от лицето си и каза вяло:

— Не е необходимо да стоите с мен. По-добре вървете при вашия главен обект...

— Не-не-не! — запротестира журналистът Камерер. — Ще успея... Обектът си е обект, така да се каже, а аз не бих искал да ви оставям сама... Време имам колкото щете... — Той погледна с известна тревога часовника си. — А обектът вече няма къде да се дене!

Сега ще го хвана... Пък и вероятно по това време той не си е вкъщи. Знам ги аз тези прогресори в отпуск... Сигурно скита из града и се отдава на сантиментални спомени...

— Той не е в града — каза Майя Тойвовна, като все още се съдържаше. — Ще трябва да летите два часа, докато стигнете до него...

— Да летя два часа ли? — Журналистът Камерер беше неприятно изненадан. — Извинете, но аз определено останах с впечатление...

— Той е във Валдай! В курорта „Трепетлика“! На езерото Веле! И имайте предвид, че нулевият транспорт не работи!

— М-м-м! — доста силно измънка журналистът Камерер. Двучасовото въздушно пътешествие явно не влизаше в неговите планове за днешния ден. Човек би могъл дори да го заподозре, че изобщо е противник на пътешествията по въздуха.

— Два часа... — замърмори той. — Виж ти какво излезе... А аз някак съвсем другояче си го представях... Моля да ме извините, Майя Тойвовна, но може би има някакъв начин да се свържа с него оттука?

— Сигурно може — каза Майя Тойвовна с вече съвсем угасващ глас. — Но не му зная номера... Слушайте, Камерер, я по-добре ме оставете сама. Така и така сега с нищо не мога да ви бъда полезна.

И чак сега журналистът Камерер осъзна докрай цялата неловкост на своето положение. Той скочи и се втурна към вратата. Усети се, върна се до масата, промърмори неясно някакви извинения и отново се втурна към вратата, събаряйки по пътя креслото. Вдигна го, като продължаваше да мънка извинения, и го постави на мястото му с толкова голямо внимание, сякаш беше от кристално стъкло или порцелан. Заотстъпва, като се кланяше, натисна със задник вратата и се измъкна в коридора.

Притворих внимателно вратата и известно време постоях, като разтривах с обратната страна на дланта си изтръпналите мускули на лицето. Повдигаше ми се от срам и отвращение към самия себе си.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

„ТРЕПЕТЛИКА“. ДОКТОР ГОАНЕК

От източния бряг „Трепетлика“ изглеждаше като ято бели и червени покриви, накацали в зелено-червените храсталаци от офика. Там имаше още тясна плажна ивица и дървен на вид пристан, където бяха се сгушили рояк пъстроцветни лодки. По целия озарен от слънцето склон не се виждаше жива душа и само на пристана важно седеше, провесил босите си крака, някакъв човек в бели дрехи — изглежда, ловеше риба, защото беше твърде неподвижен.

Хвърлих дрехите си на седалката и без много шум влязох във водата. Хубава беше, водата на езерото Ееле, чиста и сладка, същинско удоволствие беше човек да плува в нея.

Когато се покатерих на пристана и заподскачах на един крак по нагорещените от слънцето дъски, за да извадя водата от ухото си, онзи в белите дрехи най-последно вдигна очи от плувката на въдицата и като ме огледа през рамо, с интерес се осведоми:

— Така ли се довялякохте от Москва, само по бански?

И този беше дядка към стоте, сух и мършав като бамбуковата си пръчка, само лицето му не беше жълто, а по-скоро шоколадовокафяво или, дори бих казал, почти черно. Може би поради контраста с неговите чисто бели дрехи. Впрочем очите му бяха млади — малки, сини и весели. Ослепително бяла шапка с гигантска козирка покриваше неговата несъмнено олисяла глава и му придаваше вид на жокей в оставка или на марктовеновски ученик, офейкал от неделното училище.

— Казват, че тука имало невъобразимо много риба — рекох аз като клекнах до него.

— Лъжат — рече той отсечено и тежко.

— Казват, че тук човек можел добре да прекара отпуската си — рекох аз.

— Зависи — рече той.

— Тукашният курорт бил модерен, разправят — казах аз.

— Беше — каза той.

Изчерпах се и помълчахме.

— Този курорт беше модерен, млади момко — каза той наиздателно, — преди три сезона. Или, както казва моят правнук Брячеслав, „по-по-предишната ваканция“. А сега знаете ли, млади момко, не можем да си представим нашия отдих без ледена вода, без дребни гадинки, без сурова храна и непроходими джунгли... Помните ли: „Дивите скали — те ще ми дадат убежище“... Таймир и Бафинова земя, значи... Космонавт ли сте? — неочаквано попита той. — Прогресор? Етнолог?

— Бях — казах аз не без злорадство.

— А аз съм лекар — рече той, без да му мигне окото. — Предполагам, че не съм ви нужен. През последните три сезона тук рядко бях нужен на някого. Впрочем практиката показва, че пациентите са склонни да се движат на тълпи. Вчера например дотрябвах. Човек се пита защо пък и днес да не дотрябва на някого? Сигурен ли сте, че не съм ви нужен?

— Само като приятен събеседник — искрено казах аз.

— Е, какво пък, и на туй благодарим — отвърна той с готовност. — Тогава тръгвайте да пием чай.

И ние отидохме да пием чай.

Доктор Гоанек живееше в голяма дървена къща, направена в традиционния руски стил от хоризонтални греди, край медицинския пункт. Къщата беше снабдена с всичко необходимо — веранда с изящни струговани перила, прозорци, украсени с дърворезба, петел на покрива, ултразвукова зидана печка с автоматично регулиране, две места за спане върху нея и баня, а също маза на два етажа, свързана между другото с Линията за доставки. Отзад, в гъсталака от висока коприва, беше и кабината за нулевия транспорт, изкусно маскирана като дървен клозет.

„Чаят“ на доктора се състоеше от ледена чорба от цвекло, просена каша с тиква и газирани квас със стафили. Истински чай, чай като напитка нямаше: доктор Гоанек беше дълбоко убеден, че пиенето на силен чай подпомага образуването на камъни в бъбреците, а слабият чай е кулинарна безсмислица.

Доктор Гоанек отдавна живееше в „Трепетлика“ — беше поел тукашната практика преди дванадесет сезона. Виждал бе „Трепетлика“

като обикновен курорт, един от хилядите, и в периода на изключително фантастичния разцвет, по времето, когато в курортологията надделя идеята, че само умереният пояс може да направи почиващите щастливи. Не беше го напуснал и сега, в периода на очевидно безнадеждния упадък.

През този сезон, започнал както винаги през април, в „Трепетлика“ бяха пристигнали всичко на всичко трима летовници.

В средата на май тук почивала една съпружеска двойка — двама абсолютно здрави асенизатори. Те дошли направо от Северния Атлантик, където разровили огромна купчина радиоактивни отпадъци. Тази двойка — негър банту и малайка — сбъркала полукълбото и се появила тука с намерение да кара... ски. Като поскитали няколко дена из околните гори, една прекрасна вечер те изчезнали в неизвестна посока и чак след седмица изпратили телеграма от Фолкландските острови със съответните извинения.

И ето че вчера рано сутринта изневиделица в „Трепетлика“ се появил някакъв странен момък. Защо странен ли? Първо, не било ясно как е попаднал тук. Няма нито сухопътно, нито въздушно превозно средство — доктор Гоанек можел да гарантира за това със своята безсъница и с острия си слух. Не пристигнал тука и пеша — хич не приличал на човек, който пътешествува пешком: доктор Гоанек безпогрешно определял кои са пеши туристи — по миризмата. Оставал нулевият транспорт. Но, както е известно, в последните няколко дни нулевата връзка е объркана поради флуктуация на неутронното поле, следователно човек може да попадне с нулевия транспорт в „Трепетлика“ само съвсем случайно. Обаче въпросът е, ако този момък е попаднал тук съвсем случайно, защо веднага се нахвърлил върху доктор Гоанек, сякаш цял живот е имал нужда именно от доктор Гоанек?

На пътешествувачия по бански турист Камерер това се стори малко тъмна работа и доктор Гоанек побърза да даде съответните пояснения. На странния момък не му трябвал лично доктор Гоанек. На него му трябвал който и да е лекар, но затова пък колкото по-скоро, толкова по-добре. Работата била там, че момъкът се оплаквал от нервно изтощение и той наистина бил изтощен, при това толкова силно, че за опитен лекар като доктор Гоанек било лесно да го установи с просто око. Доктор Гоанек сметнал, че веднага трябва да му

бъде направено всестранно и старателно изследване, при което за щастие не била открита никаква патология. Забележително било, че тази благоприятна диагноза подействувала на момъка просто целебно. Той буквално разцъфнал пред очите му и след два-три часа, сякаш нищо не е било, вече приемал гости.

Не-не, гостите пристигнали по най-обикновения начин — със стандартен глайдер... всъщност не гостите, а гостенката. И, много правилно: за младия човек няма и не може да има по-целебна психотерапия от очарователна млада жена. В богатата си практика доктор Гоанек доста често се бил срещал с аналогични случаи. Ето например... Доктор Гоанек даде първия пример. Или да кажем... Доктор Гоанек даде втория пример. Съответно и за младите жени най-добрата психотерапия е... И доктор Гоанек даде третия, четвъртия и петия пример.

За да не се посрами, туристът Камерер побърза да отговори с примери от своя личен опит, когато веднъж като прогресор и той също се озовал на границата на нервното изтощение, но този жалък и неподходящ пример беше отхвърлен от доктор Гоанек с възмущение. Оказа се, че с прогресорите всичко е съвсем другояче — много по-сложно, а в известен смисъл, напротив, много по-просто. Във всеки случай доктор Гоанек никога не би си позволил без консултация със специалист да въздействува с каквито и да било психотерапевтични средства върху странния момък, ако той би се оказал прогресор...

Но, разбира се, странният момък не бил прогресор. Между другото той май че никога не би могъл да стане прогресор: психиката му била доста неподходяща за това. Не, не бил той прогресор, ами артист или художник, сполетян от голяма творческа несполука. И това съвсем не бил първият и дори не десетият случай в богатата практика на доктор Гоанек. Той помнел... И доктор Гоанек взе да бълва разни случаи, един от друг по-хубави, като естествено при това заменяше истинските имена с всевъзможни Хиксове, Вети и дори Алфи...

Туристът Камерер, бивш прогресор и изобщо човек, грубичък по рождение, доста неучтиво прекъсна това поучително повествование, като заяви, че той лично никогам не би се съгласил да живее в един курорт с чалнат артист. Това беше необмислена забележка и туристът Камерер незабавно беше поставен на място. Преди всичко думата „чалнат“ биде анализирана надълго и нашироко, направена на пух и

прах и отхвърлена напълно като признак на медицинско невежество, при това отгоре на всичко и вулгарна. И чак след това с необикновена злъч в гласа Гоанек съобщи, че споменатият чалнат артист, очевидно предчувствайки нашествието на бившия прогресор Камерер и всички несгоди, произтичащи от това, сам се отказал от мисълта да споделя с него един курорт и още сутринта отпътувал с първия попаднал му глайдер. При това той така бързал да избегне срещата с туриста Камерер, че дори не успял да се сбогува с доктор Гоанек.

Впрочем злъчта изобщо не достигна до съзнанието на бившия прогресор Камерер. Той взе всичко за чиста монета и изказа голямото си задоволство от факта, че курортът се е очистил от нервноизтощени хора на изкуството и вече няма никакви пречки да си избере по свой вкус най-подходящото място за престоя.

— Къде живя този неврастеник? — направо попита той и веднага поясни: — Питам, за да не губя напразно времето си да ходя там.

Този разговор вече се водеше на верандата с изящните перила. Малко шокираният доктор мълчаливо посочи една живописна дървена вила с голям син номер шест, която беше малко встрани от останалите постройки, на самия край на стръмния бряг.

— Чудесно — заяви туристът Камерер. — Значи няма да ходим нататък. А отначало ние с вас ще отидем ей там... Харесва ми, че там офиката сякаш е по-гъста...

Нямаше никакво съмнение, че поначало общителният доктор Гоанек възнамеряваше да предложи, а в случай на съпротива и да натрапи своята особа като водач и познавач на „Трепетлика“. Но сега туристът и бивш прогресор Камерер му се струваше прекалено безцеремонен и груб.

— Несъмнено — сухо каза той. — Съветвам ви да минете по ей тази пътека. Потърсете вила номер дванайсет.

— Как? Ами вие?

— Съжалявам. Знаете ли, имам навик след чая да си почивам в хамака...

Без съмнение един-единствен жален поглед би бил достатъчен доктор Гоанек веднага, да се умилюсти и да изневери на своя навик в името на законите на гостоприемството. Затова грубият и вулгарен Камерер побърза да направи последния гаф.

— Пр-р-роклета възраст — съчувствено каза той и работата беше свършена.

Като кипеше безгласно от възмущение, доктор Гоанек се отправи към своя хамак, а аз се мушнах в гъсталака от офика, заобиколих медицинския пункт и се запътих напреки по склона към къщата на неврастеника.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА ВЪВ ВИЛА НОМЕР ШЕСТ

Беше ми ясно, че по всяка вероятност „Трепетлика“ вече никога няма да види очите на Лев Абалкин и че в неговото временно жилище няма да намеря нищо полезно. Но две неща никак не ми бяха ясни. Наистина как е попаднал Лев Абалкин в тази „Трепетлика“ и защо? Ако той наистина се крие, от негова гледна точка много по-логично и по-безопасно би било да се обърне към лекар в който и да било голям град. Например в Москва, до която оттук се лети десет минути, или поне във Валдай, до който оттук се лети две минути. По всяка вероятност той е попаднал тук съвсем случайно: или не е обърнал внимание на предупреждението за неутринната буря, или му е било все едно къде ще попадне. Имал е нужда от лекар, спешна и крайно остра. Защо?

И още нещо е странно. Нима опитен лекар, почти на сто години, може толкова да сбърка, та да обяви, че закоравелият прогресор не е годен за тази професия. Едва ли. Още повече че не за първи път се сблъсквам с въпроса за професионалното ориентиране на Лев Абалкин... Изобщо решението изглежда безпрецедентно. Едно е да насочиш човека към тази професия въпреки професионалните му наклонности, а съвсем друго е да направиш прогресор човек с противоположна психика. За такова нещо трябва да се отстранява от работа — и то не временно, а завинаги, защото тука вече мирише не на напразно пилеене на човешка енергия, а на изпращане на хора на смърт... Впрочем Тристан вече умря... И си помислих, че после, когато намеря Лев Абалкин, ще трябва непременно да издира и хората, по чиято вина се е забъркала цялата тази каша.

Както и очаквах, вратата на временното жилище на Лев Абалкин не беше заключена. В малкия хол беше пусто, на ниска кръгла масичка до една газена лампа важно седеше детска играчка: мече-панда, което тържествено кимаше с глава, святкайки с рубиновите си очички.

Надникнах вдясно, в спалнята. Очевидно тук никой не беше влизал от година-две, а може би и през всичките тези три години — дори автоматичното осветление не беше включено, а в ъгъла над застеления креват тъмнееха паяжини с умрели паяци.

Заобиколих масичката и влязох в кухнята. Кухнята беше ползвана. На сгъваемата масичка имаше мръсни чинии, капакът на Линията за доставки беше отворен и в приемника се мъдреше непотърсен пакет с чепка банани. Очевидно там, в своя щаб „Ц“, Лев Абалкин беше свикнал да ползва услугите на ординарец. Впрочем спокойно можеше да се предположи, че не е знаел как да пусне киберчистача...

Кухнята донякъде ме подготви за това, което видях в гостната. Наистина само донякъде. Целият под беше осеян с парчета накъсана хартия. Широката кушетка беше разпердушинена — пъстрите възглавници се въргаляха на всички страни, а едната се оказа на пода в далечния ъгъл на стаята. Фотьойлът до масата беше прекатурен, а на масата бяха разхвърлени съдини с позасъхнала храна и пак същите мръсни чинии, а сред всичко това стърчеше начената бутилка вино. Още една бутилка, оставила лепкава диря по килима, се беше изтъркаляла до стената. Кой знае защо, имаше само една чаша с вино на дъното, но тъй като завесата на прозореца беше съдрана и едва-едва се крепеше, някак си веднага предположих, че втората чаша е излетяла през широко отворения прозорец.

Смачканата хартия не се търкаляше само на пода и не всичката беше смачкана. Няколко листа се белееха на кушетката, накъсани парчета бяха попаднали в съдините с храната и изобщо съдините и чиниите бяха отместени малко настрана, а на освободеното място лежеше цял топ хартия.

Пристъпих внимателно навътре и тутакси нещо твърдо се заби в босата ми пета. Беше парче кехлибар, което приличаше на кътник с два корена и беше пробито от край до край. Клекнах, огледах се и открих още няколко такива късчета, а останалата част от кехлибарения гердан се търкаляше под масата, до самата кушетка.

Както бях клекнал, взех най-близкото смачкано парче хартия и го разгладих върху килима. Беше половин лист от обикновена хартия за писане, на който някой беше нарисувал с писалка човешко лице. Детско лице. Някакъв дебелобузест малчуган на дванайсестина години.

Според мен доносчик. Рисунката беше направена с няколко точни и уверени щрихи. Доста, доста добра рисунка. Изведнъж ми мина през ума, че може би греша, че съвсем не Лев Абалкин, а наистина някакъв професионален художник, сполетян от творческа несполука, е оставил след себе си целия този хаос.

Събрах всичката разхвърлена хартия, вдигнах фотьойла и се настанях в него.

И останалото, което видях, се оказа доста странно. Някой бързо и уверено беше рисувал на листите някакви лица — най-вече детски, някакви зверчета — явно земни, някакви сгради, пейзажи и дори според мен облаци. Имаше няколко планове и скици на местности, нахвърлени с ръката на професионален топограф — горички, ручей, блата, кръстопътища и там, сред лаконичните топографски знаци, който знае защо, имаше дребни човешки фигурки, седящи, лежащи, бягащи, и дребни изображения на животни — или елени, или лосове, или вълци, или кучета и който знае защо, някои от тези фигурки бяха зачеркнати.

Всичко това беше странно или поне без никаква връзка с хаоса в стаята и с образа на имперския щабен офицер, още не успял да си отпочине. На едно от листчетата открих чудесен портрет на Майя Глумова и ме порази нейното изражение на безпомощност или на недоумение, което беше уловено много умело на това усмихващо се и общо взето, весело лице. Имаше още и един шарж на учителя, на Сергей Павлович Федосеев, при това доста майсторски шарж: навярно именно такъв е бил Сергей Павлович преди четвърт век. Като видях този шарж, се сетих кои сгради са изобразени на рисунките — такава беше типовата архитектура на евразийските училища-интернати преди четвърт век... И всичко това е било рисувано бързо, точно, уверено и почти в същия миг е било късано, омачквано и захвърляно.

Сложих листите настрана и отново огледах гостната. Някаква синя дрипа под масата привлече вниманието ми. Вдигнах я. Беше измачкана и окъсана женска носна кърпа. Разбира се, веднага си спомних разказа на Акутагава^[1] и си представих как Майя Тойвовна е седяла в ей тоя, същия фотьойл пред Лев Абалкин, гледала го е, слушала го е и на лицето ѝ е блуждаела усмивка, зад която само като слаба сянка се е появявало изражението на безпомощност или

недоумение, а ръцете ѝ под масата безжалостно са мачкали и късали носната кърпа...

Ясно виждах Майя Глумова, но съвсем не можех да си представя какво е виждала и чувала тя. Цялата работа беше в тези рисунки. Ако не бяха те, лесно бих могъл да видя на тези разхвърлена кушетка обикновения имперски офицер, който току-що е излязъл от казармата и сега вкусва от насладите на заслужения отдих. Но рисунките съществуваха и в тях се криеше нещо много важно, много сложно и много мрачно...

Нямах повече работа тук. Пресегнах се към видеофона и набрах номера на Екселенц.

---

[1] Става дума за разказа на Рюноске Акутагава (1892–1927) „Носната кърпичка“ — Б.пр. ↑

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЕОЧАКВАНАТА РЕАКЦИЯ НА ЕКСЕЛЕНЦ

Той ме изслуша, без нито веднъж да ме прекъсне, което само по себе си вече беше доста лош признак. Опитах се да се утеша с мисълта, че неговото недоволство не е свързано с мен, а с някакви други обстоятелства, които не ме засягат. Но щом ме изслуша докрай, той каза навъсено:

— С Глумова почти нищо не е излязло.

— Легендата ми върза ръцете — сухо казах аз.

Той не взе да спори, а попита:

— Какво мислиш да правиш по-нататък?

— Според мен той няма да се върне повече тука.

— И според мен — също. А при Глумова?

— Трудно е да се каже. По-точно нищо не мога да кажа. Не разбирам. Но някаква вероятност естествено има...

— Твоето мнение — защо той изобщо се е срещнал с нея?

— Точно това не разбирам, Екселенц. По всичко личи, че те са се отдали тук на любов и спомени. Само че тази любов не е била любов като любов, пък и спомените не са били просто спомени. Иначе Глумова нямаше да бъде в такова състояние. Разбира се, ако се е напил като свиня, той би могъл някак да я оскърби... Особено ако си спомним колко странни са били отношенията им в детството...

— Не преувеличавай — промърмори Екселенц. — Те отдавна не са деца. Въпросът стои така: ако сега той отново я извика или сам отиде при нея, тя ще го приеме ли?

— Не знам — казах аз. — По всяка вероятност — да. Той все още има твърде голямо влияние върху нея. Тя не би могла да изпадне в такова отчаяние заради човек, към когото е равнодушна.

— Литература — промърмори Екселенц и неочаквано кресна: — Ти си бил длъжен да научиш защо я е извикал! За какво са говорили! Какво й е казал!

Доядя ме.

— Нищо такова не можех да науча — казах аз. — Тя беше изпаднала в истерия. А когато се съвзе, пред нея седеше журналист-идиот с кожа, дебела цял дюйм...

Той ме прекъсна.

— Ще се наложи да се срещнеш с нея още веднъж.

— Тогава ми разрешете да променя легендата!

— Какво предлагаш?

— Например така. Аз съм от „Комкон“. На някаква планета е станало нещастие. Лев Абалкин е свидетел. Но нещастieto така го е потресло, че той е избягал на Земята и сега не ще никого да види... Психически е пречупен, почти е болен. Ние го търсим, за да научим какво е станало там...

Екселенц мълчеше, моето предложение явно не му харесваше. Известно време гледах недоволното му голо теме, осеяно с лунички, което беше запълнило екрана, а после, сдържайки се, заговорих отново:

— Разберете, Екселенц, вече не бива да лъжа както преди. Тя успя да прецени, че не съм се появил случайно при нея. Струва ми се, можах да я разубедя, но ако се появи отново в същото амплоа, това ще бъде предизвикателство срещу здравия разум! Или тя е повярвала, че съм журналист, и няма какво да говори с мен, а просто ще прати по дяволите дебелокожия идиот. Или не е повярвала и тогава е още по-сигурно, че ще ме изхвърли. Аз например бих направил така. Виж, ако съм представител на „Комкон“, имам право да питам, и вече ще се постарая да я попитам така, че да отговори.

Според мен всичко това звучеше доста логично. Във всеки случай сега не можех да измисля нищо друго. Но така или иначе втори път няма да отида при нея в ролята на журналиста-идиот. В края на краищата Екселенц по-добре знае кое е по-важно: да се намери човекът или да се запази в тайна търсенето му:

Без да вдига глава, той попита:

— За какво ти беше сутринта да ходиш в музея?

Учудих се.

— Как за какво? Да говоря с Глумова...

Той бавно повдигна глава и видях очите му. Зениците му се бяха разширили и изпълваха едва ли не целите ириса. Даже се отдръпнах.

Нямаше никакво съмнение, че бях казал нещо ужасно. Заломотих като ученик:

— Ама нали тя там работи... Че къде трябваше да говоря с нея? У дома не можах да я намеря...

— Глумова работи в Музея за извънземни култури? — попита той, като изговаряше ясно всяка дума.

— Ами да, какво е станало?

— В специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение... — тихо каза той. Дали попита или просто съобщи? Ледени тръпки ме побиха, когато видях как тънките му устни се издължиха и левият ъгъл на устата му увисна надолу.

— Да — прошепнах аз.

Отново не виждах очите му. Блестящото му голо теме пак беше запълнило целия екран.

— Екселенц...

— Млъкни — кресна той.

И двамата замълчахме за дълго.

— Така — рече той най-после с обикновен глас. — Прибирай се. Стой си вкъщи и никъде не излизай. Всеки момент можеш да ми потрѣбваш. Но по всяка вероятност — през нощта. Колко време ти е нужно да се върнеш?

— Два часа и половина.

— Защо толкова много?

— Ами първо трябва да преплувам езерото.

— Добре. Веднага щом се върнеш вкъщи, ми докладвай. Побързай.

И екранът изгасна.

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... Дъждът отново се усилва и мъглата става по-гъста, така че къщите вляво и вдясно вече почти не могат да се различават от средата на улицата. Експертите изпадат в паника — привидяло им се, че сега отказват биоптичните преобразуватели. Успокоявам ги. Щом сърцата им се отпускат, стават нахални и започват да ми досаждат да включа прожектора за мъгла. Включвам им прожектора. Експертите аха-аха да засияят, но тогава Шчекн сяда на опашката си по средата на платното и заявява, че няма да направи нито крачка повече, докато не махнат тази шантава дъга, от която го болят ушите и го сърби между пръстите. Той, Шчекн, чудесно вижда всичко и без тези глупави прожектори, а пък ако експертите нещо не виждат, то значи не трябва да го виждат, нека по-добре да се захванат с някоя по-полезна работа, например докато той, Шчекн, се върне, да му приготвят овесена каша с боб. Взрив от възмущение. Изобщо експертите малко се страхуват от Шчекн. Всеки землянин, запознал се с главанак, рано или късно започва малко да се страхува от него. Но в същото време, колкото и парадоксално да е това, същият този землянин не е способен да се отнася към главанака другояче освен като към голямо говорещо куче (е, нали знаете, циркът, чудесата на зоопсихологията, това-онова...).

Един от експертите има неблагоприятното да заплаши Шчекн, че ще го остави без обед, ако продължава да се инати. Шчекн повишава тон. Обяснява им, че той, Шчекн, цял живот прекрасно е карал без експерти. Нещо повече, досега ние сме се чувствували особено добре именно когато експертите ни се виждали, ни се чували.

Стоя под дъжда, който все повече и повече се усилва, слушам всичките тези експертно-бобови врели-некипели и все не мога да се отърся от пълното вцепенение. Струва ми се, че присъствувам на невероятно глупаво театрално представление без начало и без край, където всички действащи лица са позабравили своите роли и дрънкат измислици с напразната надежда, че нещата могат да се оправят. Това представление сякаш е замислено специално за мене, та

колкото може по-дълго да бъде задържан на едно място, да не ми дадат да направя нито крачка напред, а в това време зад кулисите някой бързо прави нещо, с което окончателно да ми внуши: всичко е безсмислено, нищо не може да се направи, трябва да се връщам вкъщи...

С огромно усилие се овладявам и изключвам проклетия прожектор. Шчекн веднага прекъсва наред думата дългото, грижливо обмислено оскърбление и хуква напред, сякаш нищо не е било. Вървя подире му и слушам как Вандерхузе възстановява реда на борда:

„Срамота!... Да пречите на работната група!... Незабавно ще ви изгоня от залата!... Ще ви отстраня!... Тука да не е пазар!“

— Забавляваш ли се? — тихичко питам Шчекн.

Той само ме поглежда накриво с изпъкналите си очи.

— Интригант — казвам. — И всички главанасти сте интригансти и кавгаджиист...

— Мокро е — ни в клин, ни в ръкав отвръща Шчекн. — И е пълно с жаби. Няма къде да стъпиш... Пак има камиони — съобщава той.

От мъглата пред нас силно и остро замирисва на мокро ръждясало желязо и след минута се озоваваме сред огромно сбиреще от най-различни автомобили.

Тук има и обикновени камиони, и камиони-фургони, и грамадни автоплатформи, и мънички капковидни пикапи, и някакви чудовищни самоходни превозни средства с осем колелета, високи човешки бой. Те стоят наред улицата и по тротоарите, спрели как да е, безразборно, като са се долепили един в друг с броните си, а тук-таме са се накамарили един връз друг — невъобразимо ръждясали, полуразнебитени, разпадащи се при най-малкото побутване. Те са стотици. Невъзможно е да вървим бързо, налага се да ги заобикаляме, да се провираме, да се прехвърляме и всички те са натоварени догоре с покъщнина, и тази покъщнина също отдавна е изгнила, разкапала се е, ръждясала е до неузнаваемост...

А после някак неочаквано този уродлив лабиринт свършва.

По-точно наоколо пак има коли, стотици коли, но сега те стоят в известен ред, подредени от двете страни на платното и по тротоарите, а средата на улицата отново е чиста.

Поглеждам Шчекн. Той яростно се отърсва, чеше се с всичките си четири лапи едновременно, ближе си гърба, плюе, бълва проклетия и отново захваща да се отърсва, да се чеше и да се ближе.

Вандерхузе пита разтревожен защо сме се отклонили от маршрута и какъв беше тоя склад. Обяснявам му, че това не беше склад. Спорим на темата: ако това са следи от евакуация, то защо аборигените са се евакуирали от покрайнините към центъра.

— Обратно по този път няма да мина — заявява Шчекн и с яростен удар размазва на настилката промъкващата се жаба.

В два часа след пладне щабът разпространява съобщение за първите изводи. Екологична катастрофа е имало, но цивилизацията е загинала по някаква друга причина. Населението е изчезнало, тъй да се каже, завчас, но не се е изстребило във войни и не се е евакуирало в Космоса, защото технологията не била на такова равнище, пък и изобщо планетата не представлява гробище, а боклукчийска кофа. Жалките останки от аборигените вегетират в селските местности, обработват някак земята, напълно са лишени от културни навици, но чудесно боравят с магазинните винтовки. Извод за нас с Шчекн: градът би трябвало да бъде абсолютно пуст. На мен този извод ми изглежда съмнителен. На Шчекн също.

Улицата се разширява, къщите и редиците от коли от двете ни страни съвсем изчезват в мъглата и усещам, че пред мен има открито пространство. След още няколко крачки отпред в мъглата изплува нисък квадратен силует. Пак е бронетранспортьор — съвсем същият като онзи, който беше попаднал под срутилата се стена, но този е захвърлен много отдавна, вдълбал се е под собствената си тежест и сякаш е враснал в асфалта.

Нищо не виждам пред себе си. Мъглата на този площад е някак особена, неестествено гъста, сякаш се утаявала тук много, много години, за тези години се е уталожила, пресякла се е като мляко и се е слегнала под собствената си тежест.

— Погледни под краката си — внезапно командува Шчекн. Поглеждам под краката си и нищо не виждам. Затова пък внезапно осъзнавам, че под краката ни вече има не асфалт, а нещо меко, пружиниращо и хлъзгаво като дебел мокър килим. Клякам.

— Можеш да включиш своя прожектор — мърмори Шчекн. Но вече без всякакъв прожектор виждам, че тук асфалтът почти напълно е

покрит с доста дебела и противна кора от някаква сплъстена влажна маса, плътно обрасла с разноцветна плесен. Измъквам ножа и надигам един пласт от кората — от плесенясалата маса се откъсва нещо като парче или ивица и под тази ивица от мътно зеленило се показва нещо кръгло (копче? катарамата?) и бавно започва да се изправят някакви телчета или пружинки...

— Всички те са вървели тук... — казва Шчекн със странна интонация.

Надигам се и поемам нататък, като стъпвам по меко и хлъзгаво. Опитвам се да обуздая въображението си, но този път не успявам. Всички те са вървели тук, по този път, като са захвърляли своите ненужни пикали и фургони, стотици хиляди и милиони са нахлували от булеварда на този площад, като са минавали покрай бронетранспортъора със страшно и безсилно насочените картечници, вървели са, като са изтървавали и малкото, което се опитвали да отнесат със себе си, препъвали са се и го изтървавали, може би дори самите те са падали и тогава вече не са могли да станат и всичко, което паднело, се стъпквало, стъпквало, стъпквало от милиони, крака. И кой знае защо, струваше ми се, че всичко това е станало през нощта — човешката каша е била озарена от мъртва мъждива светлина и е било тихо като в сън...

— Яма... — казва Шчекн.

Включвам прожектора. Няма никаква яма. Докъдето стига лъчът, по равния гладък площад проблясват безбройните блещукащи пламъчета на луминесциращата плесен, а на две крачки пред нас влажно чернее голям, около двайсет на четирийсет, правоъгълник от гладък и гол асфалт. Той сякаш старателно е изрязан в този плесенясал мъждукащ килим.

— Стъпала! — казва Шчекн сякаш с отчаяние. — Надупчени! Дълбоко е! Не виждам...

Мравки полазват гърба ми: никога не съм чувал Шчекн да говори с толкова странен глас. Без да гледам, протягам ръка надолу, поставям я върху голямата високочела глава и усещам как нервно потрепва триъгълното ухо. Безстрашният Шчекн е изплашен. Безстрашният Шчекн се притиска до крака ми точно така, както неговите прадеди са се притискали до краката на своите господари, когато са усещали зад прага на пещерата нещо непознато и опасно...

— Няма дъно... — казва той с отчаяние. — Не мога да разбера. Винаги има дъно. Те всички са влезли там, а дъно няма и никой не се е върнал... Ние трябва ли да отидем там?

Клякам и го прегръщам през врата.

— Не виждам тук ями — казвам на езика на главанаците. — Виждам само правоъгълник от равен асфалт.

Шчекн диша тежко. Всичките му мускули са напрегнати и той все по-плътено се притиска до мен.

— Ти не можеш да я видиш — казва той. — Не умееш. Има четири стълби с надупчени стъпала. Изтрити са. Блестят. Спускат се все по-надълбоко и по-надълбоко. И наникъде не водят. Не искам да отивам там. Не ми заповядвай.

— Приятелю — казвам аз. — Какво става с тебе? Как мога да ти заповядвам?

— Не ме моли — каза той. — Не ме кани. Не настоявай.

— Ей сега ще си отидем оттук — казвам.

— Да. И по-бързо!

Диктувам донесението. Вандерхузе вече е превключил моя канал към щаба и когато завършвам, цялата експедиция вече е в течение на нещата. Надига се врява. Предлагат се хипотези, препоръчват се мерки. Доста е шумно. Шчекн полека-лека идва на себе си: гледа накриво с жълтите си очи и непрекъснато се облизва. Накрая се намесва самият Комов. Врявата стихва. Наредено ни е да продължим придвижването си напред и ние се подчиняваме на драго сърце.

Заобикаляме страшния правоъгълник, пресичаме площада, минаваме покрай втори бронетранспортър, който е заприщил булеварда от срещуположната страна, и отново се оказваме между две колони от изоставени автомобили. Шчекн пак тича бодро напред, отново е енергичен, заядлив и надменен. Усмивам се наум и си мисля, че на негово място сега несъмнено щях да се измъчвам от срам заради паническия пристъп на почти детински страх, който не съм могъл да овладее там, на площада. А ето че Шчекн никак даже не се измъчва. Да, изпитал е страх и не е успял да го прикрие, и не вижда в това нищо срамно и неудобно. Сега разсъждава на глас:

— Всички те са отишли под земята. Ако там имаше дъно, щях да те уверявам, че те всички сега живеят под земята, много надълбоко,

нечувано. Но там няма дъно! Не разбирам къде могат там да живеят. Не разбирам защо там няма дъно и как е възможно това.

— Опитай се да обясниш — казвам му аз. — Много е важно.

Но Шчекн не може да обясни. Много е страшно, твърди той.

Планетите са кръгли, опитва се той да обясни, и тази планета, и тя е кръгла, сам видях, но на този площад тя съвсем не е кръгла. Там тя е като чиния. И в чинията има дупка. И тази дупка води от една кухня, където се намираме ние, направо в друга кухня, където нас ни няма.

— А защо аз не видях тази дупка?

— Защото отгоре тя е покрита. Ти не умееш да виждаш това. Покрили са я за такива като тебе, а не за такива като мене...

После той неочаквано съобщи, че пак се е появила опасност. Малка опасност, обикновена. Много отдавна е нямало никаква и ето че отново се е появила.

След малко от фасадата на къщата вдясно се откъсва и рухва балконът на третия етаж. Бързо питам Шчекн не е ли намаляла опасността. Без да се замисля, той казва да, намаляла е, но малко. Искam да го попитам от коя страна сега ни заплашва тази опасност, но в този момент силен въздушен поток ме блъска в гърба, свисти в ушите ми, а козината на Шчекн настръхва.

По булеварда сякаш профучава малък ураган. Горещ е и от него мирише на желязо.

— Какво става там при вас? — крещи Вандерхузе.

— Течение някакво става — отвърщам аз през зъби.

Нов вихър ме понася и въпреки желанието ми ме кара да тичам напред. Унизително е някак си.

— Абалкин! Шчекн! — гърми гласът на Комов. — Стойте по средата на улицата! По-далече от стените! Продухвам площада и край вас може нещо да се срути...

Шчекн пада по корем и се влачи по настилката в компанията на някакъв заляпал се плъх.

— Свърши ли? — раздразнено пита той, когато ураганът стихва. Даже не се опитва да се изправи на крака.

— Край — казва Комов. — Можете да продължавате придвижването си.

— Благодаря ви от сърце — казва Шчекн, злъчен като най-отровната змия.

В ефира някой не може да се сдържи и се кикоти. Струва ми се, че е Вандерхузе.

— Моля да ме извините — казва Комов. — Трябваше да разпръсна мъглата.

В отговор Шчекн бълва най-дългото и завързано проклятие на езика на главанаците, изправя се, бясно се отърсва и внезапно застива в неудобна поза.

— Лев — казва той. — Вече няма опасност. Съвсем. Издухаха я.

— Все е полза — казвам аз.

Информация от Еспада. Много емоционално описва Главния Гаттаух. Като жив е пред очите ми — невъобразимо мръсен, вонящ старец, целият в лишеи, който изглежда на двеста години, а твърди, че е на двайсет и една, говори прегракнало, кашля, храчи и се секне, постоянно държи на колене магазинната си винтовка и от време на време гърми във въздуха над главата на Еспада, не ще да отговаря на никакви въпроси, а през цялото време се натиска сам да задава въпроси, като нарочно разсеяно изслушва отговорите и на всеослушание обявява всеки втори отговор за лъжа...

Булевардът ни извежда на поредния площад. Всъщност това не е площад, а просто вдясно има полукръгла градска градинка, зад която жълтее дълга сграда с вдлъбната фасада на фалшиви колони. Фасадата е жълта и храстите в градинката са някак си повехнало жълти като в края на есента и затова не мога веднага да забележа, че в средата на градинката има още една „чаша“.

Този път тя е непокътната и блести като нова, сякаш едва тази сутрин са я сложили тук, сред жълтите храсти — цилиндър, висок към два метра и с диаметър около метър, от полупрозрачен материал, наподобяващ кехлибар. Той стои абсолютно вертикално и кръглата му врата е плътно затворена.

На борда около Вандерхузе избухва ентусиазъм, а Шчекн още веднъж демонстрира своето безразличие и даже презрението си към всичките тези предмети, от които „неговият народ не се интересува“; той незабавно започва да се чеши, обърнал задник на „чашата“.

Аз обикалям около чашата, после хващам с два пръста издатината на кръглата врата и надниквам вътре. Обаче един поглед ми

е напълно достатъчен — запълнил с чудовищните си кости с безброй стави цялото пространство в чашата, извадил на показ бодливите си половинметрови щипки, с цялото си величие тъпо и мрачно ме гледа с двете си редици мътнозелени зъркели гигантски ракопаяк от Пандора.

Не реагирах от страх, а благодарение на спасителния рефлекс за абсолютно непредвидимото. Не бях успял и да ахна, когато вече с все сила запирах с рамо хлопнатата врата, опрял здраво крака о земята, облян в пот от главата до петите, и всяка жила в мен трепереше.

А Шчекн вече е до мен, готов незабавно и решително да се хвърли в бой — поклаща се на опънатите си напрегнати крака, като изчакващо върти високочелата си глава от една страна на друга. Ослепително белите му зъби влажно блестят в ъглите на устата. Това продължава само няколко секунди, след което той свадливо пита:

— Какво става? Кой те стресна?

Аз напипвам ръкохватката на скорчера, насила се отлепвам от проклетата врата и започвам да се отдръпвам назад, като държа скорчера готов. Шчекн отстъпва заедно с мене, като все повече се дразни.

— Зададох ти въпрос! — възмутено заявява той.

— Ти какво — казвам аз през зъби, — досега нищо ли не усети?

— Къде? В тази будка ли? Там няма нищо!

Вандерхузе и експертите развълнувано вдигат врява на ухото ми. Не ги слушам. И без тях знам, че мога например да подпра вратата с греда — ако я намеря отнякъде — или да изгоря всичко със скорчера. Продължавам да отстъпвам, като не свалям очи от вратата на „чашата“.

— Будката е празна! — продължава да настоява Шчекн. — И вътре няма никой. И от много години там не е имало никой. Искаш ли да отворя вратата и да ти покажа, че там няма нищо?

— Не — казвам, като криво-ляво се оправям с гласните си струни. — Да се махаме оттука.

— Само ще отворя вратата...

— Шчекн — казвам аз. — Грешиш.

— Ние никога не грешим. Отивам. Ще видиш.

— Грешиш — изревавам аз. — Ако сега не тръгнеш с мен, значи не си ми никакъв приятел и хич не ти пука за мене!

Рязко се завъртам на токовете си (скорчерът е в отпуснатата ми ръка, предпазителят е снет, а регулаторът е поставен на непрекъснато

разреждане) и се отдалечавам... Гърбът ми е огромен, широк е колкото целия булевард и е абсолютно беззащитен.

С необикновено намусен и презрителен вид Шчекн се тътри вляво зад мен и мърмори предизвикателно. А когато се отдалечаваме на около двеста крачки и вече напълно съм се успокоил и започвам да търся начин да се одобрим, Шчекн внезапно изчезва. Излита като вихър и ето го вече до будката, и е късно да се спускам след него, да го хващам за задните крака и да замъквам глупака надалеч, и скорчерът ми вече е съвсем безполезен, а проклетият главанак открехва вратата и дълго, безкрайно дълго гледа вътре в „чашата“...

После, все тъй без да издаде нито звук, отново затваря вратата и се връща. Шчекн е унижен. Шчекн е убит духом. Безспорно признава, че е напълно некадърен и затова е готов занапред да изтърпи всякакво отношение към себе си. Той се връща до краката ми, сяда леко извърнат и посърнал свежда глава. Мълчим. Аз избягвам да го гледам. Гледам „чашата“ и усещам как струйките пот по лицето ми изсъхват и стягат кожата, как мускулите ми се освобождават от мъчителните тръпки, за да бъдат обхванати от лепкава угнетяваща болка и от всичко на света сега най-много ми се иска да изсъскам: „Мр-р-ръсно псе!...“ и със силен замах, в който да събера всичката си мъка и облекчение, да залепя плесница на тази тъжна, глупапа, упорита, високочела и безмозъчна тиква. Но аз само казвам:

— Имахме късмет. Кой знае защо, тук те не нападат...

Съобщение от щаба. Предполагат, че „правоъгълникът на Шчекн“ е вход в междупространствен тунел, през който е било отведено населението на планетата. Вероятно от Странниците...

Вървим през необикновено пуст район. Никакви гадинки няма, даже комарите са изчезнали някъде. На мене това много-много не ми харесва, но Шчекн никак не се безпокои.

— Този път закъсняхте — мърмори той.

— Да, май че е така — отвръщам аз отзивчиво.

Шчекн проговаря за пръв път след инцидента с ракопаяка. Изглежда, че е склонен да говори за странични неща. Той рядко проявява такава склонност.

— Странниците — мърмори той. — Много пъти съм чувал: Странниците, Странниците... Вие съвсем нищо ли не знаете за тях?

— Много малко. Знаем, че това е свръхцивилизация, знаем, че са многократно по-силни от нас. Предполагаме, че не са хуманоиди. Предполагаме, че те са овладели цялата наша Галактика, при това доста отдавна. Освен това предполагаме, че те нямат дом — в нашия и във вашия смисъл на това понятие. Тъкмо затова ги наричаме Странници...

— Искате ли да се срещнете с тях?

— Ами какво да ти кажа... Комов би дал за това дясната си ръка. А аз например бих предпочел никога да не се срещам с тях...

— Страхуваш ли се от тях?

Не ми се ще да обсъждам този въпрос. Особено сега.

— Виж какво, Шчекн — казвам аз, — това е дълъг разговор. Ти все пак да беше се поозърнал настрани, че, гледам, си станал нещо разсеян.

— Озъртам се аз. Всичко е спокойно.

— А забеляза ли, че тука всичките гадинки са изчезнали?

— Така е, защото насам често се навъртат хора — казва Шчекн.

— Тъй ли? — казвам аз. — Е, няма що, успокой ме.

— Сега ги няма. Почти.

Четиридесет и втори квартал свършва и се приближаваме към кръстовището. Неочаквано Шчекн съобщава:

— Зад ъгъла има човек. Сам е.

Това е грохнал старец в дълго черно палто до петите, с кожена ушанка, завързана под разрошената му мръсна брада, с ръкавици в яркожълт весел цвят и с огромни обувки с платнена горница. Той се движи с голяма мъка, като едва влачи краката си. До него има към трийсет метра, но и от такова разстояние ясно се чува колко тежко диша, как свисти гърлото му, а понякога от налягане дори се изтръгват стонове.

Той товари нещо като детска количка с тесни и високи колела. Вмъква се в разбита витрина, задълго изчезва там и пак така бавно се измъква обратно, като се опира с една ръка в стената, а с другата притиска към гърдите, си по две-три консервени кутии с ярки етикети. Всеки път, щом се добере до своята количка, капнал, той се свлича на трикрако сгъваемо столче, известно време седи неподвижно и си почива, а после се захваща все така бавно и внимателно да прехвърля консервите от свитата си ръка в количката. След това отново си

почива, сякаш спи седнал, и пак се надига на треперещите си крака и се насочва към витрината — висок, черен, превит почти одве.

Ние стоим на ъгъла почти без да се крием, защото ни е ясно, че старецът нито вижда, нито чува какво става наоколо. По думите на Шчекн той е съвсем сам и наблизо няма никой. Нямам никакво желание да влизам в контакт с него, но очевидно ще се наложи да го направя — най-малкото за да му помогна да пренесе тези консервени кутии. Ала се боя да не го изплаша. Моля Вандерхузе да го покаже на Еспада, нека Еспада да определи какъв е той — „магьосник“, „войник“ или „човек“.

Старецът за десети път прехвърли своите консерви в количката и пак си почива, прегърбил се на трикракото столче. Главата му потреперва и се накланя все по-ниско над гърдите. Очевидно той заспива.

— Нищо такова не съм виждал — заявява Еспада. — Лев, поговорете с него...

— Май че е много стар — със съмнение казва Вандерхузе.

— Сега ще умре — мърмори Шчекн.

— Точно така — казвам аз. — Особено ако се появя пред него с моя папагалски комбинезон...

Не успявам да се доизкажа. Внезапно старецът се наклонява рязко напред и меко се поваля на една страна на настилката.

— Край — казва Шчекн. — Можем да отидем да го видим, ако ти е интересно.

Старецът е мъртъв, той не диша и пулсът му не се напипва. По всичко личи, че има обширен инфаркт и организмът му е напълно изтощен. Но не от глад. Просто той е много, невъобразимо грохнал от старост. Стоя на колене и се вглеждам в това зеленикавобяло костеливо лице. Първият нормален човек в този град. И той е мъртъв. И нищо не мога да направя, защото имам под ръка само походната апаратура.

Поставям му две ампули микрофаг и казвам на Вандерхузе да изпрати насам лекари. Нямам намерение да се задържам тук. Безсмислено е. Той няма да заговори. А ако заговори, няма да бъде скоро. Преди да тръгна, стоя още малко над него, гледам количката, натоварена до половината с консервени кутии, събореното столче и си мисля, че сигурно старецът навсякъде е мъкнал със себе си това столче и постоянно е присядал на него да си почине...

Към осемнайсет часа започва да се мръква. По моите сметки до края на маршрута ни остават още към два часа път и предлагам на Шчекн да си починем и да хапнем. Шчекн няма нужда от почивка, но както винаги, не пропуска случая още веднъж да си похапне.

Настаняваме се на края на голям пресъхнал фонтан под сянката на някакво митологично каменно чудовище с крила и отварям пакетите с храна. Наоколо неясно мъждеят стените на мъртвите къщи, цари мъртва тишина и е приятно човек да си мисли, че на десетки километри по изминатия маршрут вече няма мъртва пустота, а работят хора.

По време на ядене Шчекн никога не разговаря, но щом се нахрани до насита, обича да побъбри.

— Този старец — казва той, като грижливо облизва лапата си — наистина ли го съживиха?

— Да.

— И отново е жив, върви и приказва?

— Едва ли приказва, камо ли пък да върви, но е жив.

— Жалко — недоволно мърмори Шчекн.

— Защо жалко?

— Жалко, че не приказва. Интересно би било да науча какво има Там...

— Къде?

— Там, където е бил, когато умря.

Усмивам се.

— Мислиш, че там има нещо?

— Трябва да има. Нали трябва някъде да се дяна, когато умра.

— Къде се дява електрическият ток, когато човек го изключи? — питам аз.

— Това никога няма да мога да разбера — признава си Шчекн. — Но ти разсъждаваш неправилно. Да, не знам къде се дява електрическият ток, когато човек го изключи. Но не знам също така и откъде се взема той, когато човек го включи. А виж, откъде съм се взел аз — това ми е ясно и добре известно.

— И къде си бил ти, когато още те е нямало? — коварно го запитвам аз.

Но за Шчекн това не е проблем.

— Бил съм в кръвта на моите родители. А преди това — в кръвта на родителите на моите родители.

— Значи когато няма да те има, ще бъдеш в кръвта на своите деца...

— А ако нямам деца?

— Тогава ще бъдеш в земята, в тревата, в дърветата...

— Не е така! В тревата и в дърветата ще бъде моето тяло. А аз самият къде ще бъда?

— В кръвта на твоите родители също не си бил ти самият, а твоето тяло. Та нали ти не помниш какъв си бил в кръвта на твоите родители...

— Как така да не помня? — учудва се Шчекн. — Доста много неща помня!

— Да, наистина... — промърморвам аз, сразен. — Вие имате генетична памет...

— Можеш да го наричаш както си искаш — сърдито мърмори Шчекн. — Но аз наистина не разбирам къде ще се дяна, ако ей сега умра. Нали нямам деца...

Решавам да прекратя този спор. Ясно ми е, че никога няма да съумея да докажа на Шчекн, че Там няма нищо. Затова мълчаливо загъвам пакета с храната, слагам го в раницата и се настанявам поудобно, като протягам краката си.

Шчекн грижливо е облизал и втората си лапа, идеално е подредил козината по бузите си и отново подхваща разговор.

— Ти ме учудваш, Лев — заявява той. — И всички вие ме учудвате. Нима още не ви е омръзнало тук?

— Защо да ни омръзне? Нали това ни е работата.

— А защо трябва да работите без всякакъв смисъл?

— Как да няма смисъл. Та ти сам виждаш колко неща научихме само за един ден.

— И тогава аз питам: за какво ви е да научавате това, което няма смисъл? Какво ще правите с него? Вие все научавате и научавате и нищо не правите с това, което научавате.

— С кое например? — питам аз.

Еша си няма Шчекн да спори. Току-що спечели една победа и сега явно се стреми да спечели втора.

— Ами например ямата без дъно, която намерих. На кого и за какво може да потрѣбва яма без дъно?

— Това не е точно яма — казвам аз, — а по-скоро врата към друг свят.

— Вие можете ли да минете през тази врата? — осведомява се Шчекн.

— Не — признавам аз. — Не можем.

— За какво ви е тогава тази врата, през която и тъй, и тъй не можете да минете?

— Днес не можем, но утре ще можем.

— Утре ли?

— В широкия смисъл. Вдругиден. След година...

— Друг свят, друг свят... — недоволно мърмори Шчекн. — Нима ви е тясно в този?

— Ами как да ти кажа... Сигурно е тясно на въображението ни.

— Разбира се! — язвително казва Шчекн. — Нали е достатъчно да попаднете в друг свят и тутакси се захващате да го промените, докато заприлича на вашия собствен. И много естествено на вашето въображение пак му става тясно, и тогава търсите друг някакъв свят, и отново се захващате да го промените...

Внезапно той рязко прекъсва своята филипика и в същия миг усещам, че наблизко има някой. Тук. На две крачки. В подножието на митологичното чудовище.

Това е съвсем нормален абориген, по всичко изглежда, че е от категорията „човек“ — здрав и строен мъж в брезентови панталони и брезентово яке на голо, а на врата му виси магазинна винтовка. Гъстите му рошави коси падат над очите, а лицето му е гладко избръснато. Той стои съвсем неподвижно до постаментата и само очите му бавно се въртят ту към мен, ту към Шчекн. Личи, че в тъмнината той вижда не по-лошо от нас. Не ми е ясно как е успял така безшумно и незабелязано да се промъкне дотук.

Внимателно се пресягам на гърба си и включвам озвучителния блок на езиковия транслатор.

— Ела и седни, ние сме приятели — казвам аз, като си мърдам само устните.

Със закъснение от половин секунда от лингвафона се разнасят гърлени звуци, доста приятни за ухото.

Непознатият трепва и прави крачка назад.

— Не се бой — продължавам аз. — Как се казваш? Аз се казвам Лев, а той се казва Шчекн. Ние не сме врагове. Искаме да поговорим с тебе.

Не, нищо не се получава. Непознатият отстъпва още една крачка и наполовина се скрива зад постаментата. Лицето му си остава все така безизразно и дори не е ясно разбира ли какво му говоря.

— Имаме вкусна храна — не се предавам аз. — Може би си гладен или искаш нещо да пиеш? Седни с нас и аз с удоволствие ще те нагостя...

Изведнъж се сещам, че сигурно аборигенът доста се е изплашил от това „ние“ и „с нас“ и бързам да премина в единствено число. Но и това не помага. Той съвсем се скрива зад постаментата и вече нито се вижда, нито се чува.

— Отива си — мърмори Шчекн.

И в този миг отново виждам аборигена — с широки, меки и абсолютно безшумни крачки той пресича улицата, стъпва на отсрещния тротоар и все така, без нито веднъж да се обърне, се шмугва в един вход.

2 ЮНИ, 78 ГОДИНА

ОЧИ В ОЧИ С ЛЕВ АБАЛКИН

Към 18:00 часа у дома се изтърсиха (без да ме предупредят) Андрей и Сандро. Прибрах папката в чекмеджето на бюрото и веднага строго им казах, че няма да търпя никакви служебни разговори, тъй като сега не са подчинени на мен, а на Клавдий. Освен това съм зает.

Те взеха жално да хленчат, че съвсем не са дошли по работа, че им е домъчняло за мен и че не бива да се отнасям така с тях. Друго може и да не могат, но на хленченето са майстори. Омекнах. Барът беше отворен и известно време с удоволствие си говорихме за моите кактуси. После изведнъж съвсем случайно открих, че вече не говорим толкова за кактусите, колкото за Клавдий и това все още донякъде изглеждаше оправдано, тъй като със своето тяло на буци и с болезнено хапливите си насмешки Клавдий и на мен самия ми напомняше кактус, ала не успях и да ахна, когато тези млади провокатори извънредно ловко и естествено преминаха към случая с биореакторите и Капитан Немо.

Без да се издавам с нищо, ги оставих хубавичко да се разпалят, а после, в кулминационния момент, когато вече решиха, че техният началник е лапнал въдицата, им предложих да си обират крушите. И щях да ги изгоня, защото здравата ме доядя и на тях, и на мене, но тогава (пак без предупреждение) взе, че се появи Альона. Съдбата ми била такава, помислих си аз и се запътих към кухнята. И тъй, и тъй беше станало време за вечеря, а даже на младите провокатори им е ясно, че пред външни хора не бива да разговарят за нашите работи.

Вечерята излезе чудесна. Провокаторите забравиха за всичко на света и взеха да се перчат пред Альона. Когато тя ги срязваше, аз почвах да се перча — колкото да се намирам на работа. Парадът на петлите завърти с грандиозен спор — къде да отидем сега. Сандро настояваше да се замъкнем да слушаме „Октопус“, при това незабавно, защото най-хубавите им парчета са в началото на програмата. Андрей се запали като истински музикален критик, нападките му срещу

„Октопус“ бяха страстни и лишени от каквато и да било мисъл, неговата теория за съвременната музика беше смайващо свежа и чиста и се свеждаше до това, че сега, през нощта, е най-подходящото време да изпробваме под ветрила новата му яхта „Любомудър“. Аз бях за играта на изречения или в краен случай на факти. Щом се досети, че днес никъде няма да ходя и изобщо съм зает, Альона се разстрои и взе да се държи неприлично. „Октопус“ зад борда! — настояваше тя. — На бимбомбрамселите! Хайде да вдигаме гарга!" И така нататък.

В самия разгар на тази дискусия, в 19:33 часа, зачурулика видеофонът. Андрей, който седеше най-близо до него, си тикна пръста в клавиша. Екранът светна, но изображение не се появи. И нищо не се чуваше, защото Сандро ревеше с пълно гърло: „Острови, острови, острови...“, като извиваше странно тялото си, опитвайки се да подражава на неподражаемия Б. Туарега, докато Альона, вече пощуряла, се опитваше да го надвика с „Песен без думи“ на Глиер (а може и да не е на Глиер).

— Млъкнете! — креснах аз, провирайки се към видеофона.

Врявата понамаля, но от апарата все така не се чуваше никакъв звук, а празният екран продължаваше да мъждука. Това едва ли беше Екселенц и аз се успокоих.

— Почакайте, ще преместя апарата — казах аз в синкавото трептене.

В кабинета сложих видеофона на бюрото, стоварих се във фотьойла и казах:

— Е, тук е по-тихо... Само имайте предвид, че не ви виждам.

— Извинете, забравих... — каза плътен мъжки глас и на екрана се появи бледосинкаво лице с дълбоки бръчки около устата, които се спускаха към брадичката. Челото беше ниско и широко, големите му очи бяха хлътнали дълбоко, а правите черни коси падаха до раменете.

Интересно беше, че веднага го познах, но не разбрах веднага, че е той.

— Здравейте, Мак — каза той. — Познахте ли ме?

Трябваша ми няколко секунди, за да се овладеея. Бях съвсем неподготвен.

— Моля ви се, моля ви се... — бавех се аз, като трескаво преценявах как би трябвало да се държа:

— Лев Абалкин — напомни ми той. — Спомняте ли си? Саракш. Синята змия...

— Боже мой! — извика журналистът Камерер, в миналото Мак Сим, резидент на Земята на планетата Саракш. — Льова! А на мен ми казаха, че не сте на Земята и не се знае кога ще бъдете... Или пък още сте там?

Той се усмихна.

— Не, вече съм тук... Но аз май ви попречих?

— И дума да не става. Как ще ми пречите! — с дълбоко вътрешно убеждение каза журналистът Камерер. Не онзи журналист Камерер, който посети Майя Глумова, а по-скоро онзи, който навести учителя. — Вие ми трябва! Та аз пиша книга за главанаците!

— Да, зная — прекъсна ме той. — Тъкмо затова ви се обаждам. Но, Мак, нали аз отдавна вече не работя с главанаците.

— Няма никакво значение — възрази журналистът Камерер. — Важното е, че вие бяхте първият, който работи с тях.

— Мисля, че първият бяхте вие.

— Не. Аз просто ги открих и толкоз. И изобщо за себе си вече съм написал. Събрал съм материал и за най-новите изследвания на Комов. Както виждате, имам вече увода и заключението, остава ми най-дребната работа — съдържанието... Слушайте, Лев, трябва непременно да се срещнем. Колко време ще бъдете на Земята?

— Малко — каза той. — Но непременно ще се срещнем. Наистина днес не ми се иска да...

— Мисля, че и за мен днес не е много удобно — бързо го подкрепи журналистът Камерер. — А какво ще кажете за утре?

Известно време той мълчаливо се вглежда в мен. Неочаквано си дадох сметка, че изобщо не мога да определя цвета на очите му, твърде много бяха хлътнали под надвисналите му вежди.

— Чудна работа — проговори той. — Вие никак не сте се променили. А аз?

— Честна дума? — попита журналистът Камерер, колкото да каже нещо.

Лев Абалкин отново се усмихна.

— Да — каза той. — Двайсет години минаха. И знаете ли, Мак, че си спомням за това време като за най-щастливото. Всичко беше пред мен, всичко едва започваше... И знаете ли, като си спомням сега за

това време, си мисля: колко дяволски много ми е провървяло, дето започнах с такива ръководители като Комов и като вас, Мак...

— Е, де, Лев, не преувеличавайте — каза журналистът Камерер. — Че какво общо имам тука аз?

— Как — какво общо? Комов ръководеше, Ролингсът и аз тичахме по задачи, а вие координирахте всичко!

Журналистът Камерер се опули. Аз — също, но освен това наострих уши.

— Ама, Лев — каза журналистът Камерер, — вие, приятелю, поради неопитността си явно бъкел не сте разбирали от тогавашната субординация. Единственото, което правех тогава за вас, беше, че ви осигурявах безопасността, транспорта и продоволствието... пък и това...

— И давахте идеите! — добави Лев Абалкин.

— Какви идеи?

— Идеята за експедицията на Синята змия не е ли ваша?

— Е, доколкото заедно с...

— Така! Това е първата. Идеята, че с главанаците трябва да работят прогресори, а не зоопсихолози, е втората!

— Чакайте, Лев! Тази идея беше на Комов! А на мене ми идваше да ви зарежа съвсем! Тогавашно на главата ми беше въстанието в Пандея! Първият масов десант на Океанската империя! Вие поне трябва да разбирате какво значи... Боже мой! Ако говорим честно, тогава изобщо през ум не ми минаваше за вас! Зеф се занимаваше тогава с вас, Зеф, а не аз! Помните ли рижия абориген?...

Лев Абалкин се смееше с широко отворена уста, разкривайки равните си бели зъби.

— И няма за какво да се зъбите! — сърдито каза журналистът Камерер. — Поставете ме в глупаво положение. Ама че дивотии! Не-е, гълъбчета, очевидно навреме съм се хванал с тази книга. Само като си помисля с какви идиотски легенди е обвито всичко!...

— Добре, добре, спирам — каза Абалкин. — Ще продължим този спор, когато се срещнем...

— Точно така — каза журналистът Камерер. — Само че няма да има никакъв спор. Тука няма за какво да се спори. Хайде да се разберем така...

Журналистът Камерер си поигра с копчетата на електронния бележник на бюрото.

— Утре в десет нула нула при мене... Или може би ви е по-удобно...

— Хайде при мене — каза Лев Абалкин.

— Тогава диктувайте адреса — изкомандува журналистът Камерер, на когото още не му беше минало.

— Курорт „Трепетлика“ — каза Лев Абалкин. — Вила номер шест.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЯКОИ ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ ЗА НАМЕРЕНИЯТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

На Сандро и Андрей казах, че са свободни. Заповядах им съвсем официално. Наложих се да си придам официален вид и да говоря с официален тон, което впрочем ми се удаде без никакво усилие, защото исках да остана сам и да размисля както трябва.

Мигновено усетила настроението ми, Альона притихна и без всякакви възражения се съгласи да не влиза в кабинета и изобщо да ме остави на спокойствие. Доколкото знам, тя съвсем неправилно си представя моята работа. Например тя е убедена, че работата ми е опасна. Но някои елементарни неща е научила добре. Да речем, ако изведнъж се окаже, че съм зает, то това не означава, че ме е обзело вдъхновение или че внезапно ми е хрумнала гениална идея — това просто значи, че се е появила някаква спешна задача, която трябва наистина бързо да реша.

Дръпнах я за ухото и се затворих в кабинета, като я оставих да разтребва гостната.

Откъде е научил номера ми? Проста работа. Оставих го на учителя. Освен това за мене може да му е разказала Майя Глумова. Значи или още веднъж е разговарял с Майя Тойвовна, или все пак е решил да се види с учителя си. Въпреки всичко. Двайсет години не се е обаждал, а сега ето че изведнъж решил да се видят. Защо?

С каква цел ми звъни? Например от сантиментални подбуди. Спомените за първата истинска работа. Младостта, най-щастливото време в живота. Хм. Съмнителна работа... Имал е безкористно желание да помогне на журналиста (и първооткривателя на любимите главанащи) в неговата работа, подправено, да кажем, с много честолубие. Глупости. Защо ще ми дава тогава фалшив адрес? А пък ако не е фалшив, значи той не се крие, значи Екселенц нещо бърка... Наистина откъде съм сигурен, че Лев Абалкин се крие?

Бързо потърсих информатора, научих номера и позвъних в „Трепетлика“, вила номер шест. Никой не се обади. Както и трябваше да се очаква.

Добре, за сега да оставим това. По-нататък. Кое беше главното в нашия разговор? Между другото по едно време за малко не се изтървах. Езика си да отхапя за това ще бъде малко. „Вие поне трябва да разбирате, какво значи десант на групата флотове «Ц»!“ „Интересно, Мак, вие откъде знаете за групата флотове «Ц» и което е по-важно, от къде на къде решихте, че аз знам нещо за това?“ Разбира се, той не би казал нищо подобно, но би си помислил и щеше да разбере всичко. И след такъв позорен гаф не би ми останало нищо друго, освен наистина да се захвана с журналистика... Добре, да се надяваме, че нищо не е забелязал. Той също нямаше чак толкова много време, за да анализира и оценява всяка моя дума. Той явно се стремеше да постигне някаква своя цел и вероятно не е обръщал внимание на всичко останало, което не се е отнасяло до тази цел...

Но към какво се стремеше той? Защо се опита да ми припише своите заслуги и отгоре на това и заслугите на Комов? И главното — не бяхме успели да си кажем здрасти, когато ми ги навря в носа... Човек би могъл да си помисли, че наистина разпространявам легенди за своя приоритет по отношение на всичките фундаментални идеи за главанаците, че съм си присвоил всичко това, а той е научил и сега ми дава да разбера, че съм говедо. Във всеки случай усмивката му беше двусмислена... Но това е абсурдно! Че именно аз открих главанаците, сега знаят само най-тесните специалисти, пък и те сигурно са забравили, защото няма значение...

Дивотии и глупости разбира се. Но фактът си остава факт: току-що ми позвъни Лев Абалкин и ми съобщи, че според него основоположник и корифей на съвременната наука за главанаците съм аз, журналистът Камерер. Нашият разговор не съдържаше нищо друго съществено. Всичко останало беше светски приказки. Е, наистина накрая имаше и един фалшив (най-вероятно) адрес...

Естествено има и още една версия, която се налага. На него му е било все едно за какво ще говори. Той е можел да си позволи да говори всякакви глупости, защото ми е позвънил само за да ме види. Учителят или Майя Глумова му казват: От тебе се интересува някой си Максим Камерер. „Тъй ли? — мисли си криещият се Лев. — Чудна работа!

Дошъл не дошъл на Земята и от мене се интересува Максим Камерер. Че нали едно време познавах един Максим Камерер. Какво е това? Съвпадение ли е? Лев Абалкин не вярва на съвпаденията. Я да взема да се обадя на този човек и да видя дали това е същият Максим Камерер, който навремето беше Мак Сим... А ако наистина е той, ще го видим как ще се държи...”

Почувствувах, че вървя по прав път. Той набира номера и за всеки случай изключва образа — ако не съм онзи Максим Камерер. После ме вижда. Сигурно се учудва, но затова пък с явно облекчение. Пред него е най-обикновеният Максим Камерер, у тях са се събрали приятели, настанала е весела суматоха, няма абсолютно нищо подозрително. Какво пък, можем да си разменим десетина нищо незначещи приказки, да си определим среща и да изчезна...

Но! Това не е цялата истина и само истината. Тука има две неща, дето бият на очи. Първо, защо въобще му е притрябвало тогава да влиза в разговор? Можеше да погледа, да послуша, да се убеди, че съм аз и спокойно да прекъсне връзката. Грешка, някой е сбъркал номера. И толкоз.

А, второ, нали и аз не съм вчерашен. Та нали видях, че той не разговаряше просто така. Той наблюдаваше моята реакция. Искаше да се убеди, че аз съм аз и по определен начин ще реагирам на някои негови думи. Съзнателно говори глупости и внимателно следи как реагирам на тези глупости... Пак изглежда странно. На явните глупости всички хора реагират по един и същи начин. Следователно или аз разсъждавам неправилно, или... или от гледна точка на Абалкин тези глупости не са глупости. Например поради някакви абсолютно неизвестни за мен причини Абалкин наистина допуска, че моята роля в изследването на главанаците е извънредно голяма. Той ми се обажда, за да провери това свое предположение, и по моята реакция се убеждава, че предположението му е невярно.

Напълно логично е, но някак си е странно. Какво общо имат тук главанаците? Вярно, те са играли, направо казано, голяма роля в живота на Абалкин. Стоп!

Ако сега някой ме беше накарал да разкажа кое е най-важното в биографията на този човек, сигурно щях да кажа, че на него му харесвало да работи с главанаците, от всичко на света той най-много искал да работи с главанаците, вече доста успешно работел с

главанаците, но кой знае защо, не му дали да работи с главанаците... Дявол да го вземе, какво чудно би могло да има, ако накрая търпението му се е изчерпало и той е плюл на своя щаб „Ц“, на „Комкон“, на дисциплината, плюл е на всичко и се е върнал на Земята, за да може, по дяволите, веднъж завинаги да разбере защо не му дават да се занимава с любимата си работа, кой — лично — му пречи през целия му живот, от кого може да потърси сметка за пропадането на грижливо правените планове, за горчивото си неведение, за петнайсетте години, пропилены в неимоверно тежка работа, която не му е по вкуса... И ето че той се е върнал!

Върнал се е и веднага се е натъкнал на моето име. И си е спомнил, че всъщност аз му бях опекун, когато за първи път работеше с главанаците, и е поискал да узнае не съм ли взел участие в това безпрецедентно отстраняване на един човек от любимата му работа, и е разбрал (с помощта на проста уловка), че не съм участвувал — излиза, че съм се занимавал с отблъскването на десанта и изобщо не съм бил в течение.

Ей така например би могъл да се обясни одевешният разговор. Но само този разговор и нищо повече. С тази хипотеза не биха могли да се обяснят нито тъмната история с Тристан, нито тъмната история с Майя Глумова, нито пък още повече причината, поради която Лев Абалкин има нужда да се крие. Сега той би трябвало да се разхожда из „Комкон“ и да разпердушинва онези, които са го оскърбили, нали е човек с несдържан характер и артистична психика... Впрочем в тази моя хипотеза все пак имаше някои рационални зрънца и възникваха някои практически въпроси. Реших да ги задам на Екселенц, но отначало трябваше да позвъня на Сергей Павлович Федосеев.

Погледнах часовника си. Беше 21:51. Да се надяваме, че старецът още не си е легнал.

Действително се оказа, че старецът още не си е легнал. С известно недоумение, сякаш не можеше да ме познае, той гледаше от екрана журналиста Камерер. А журналистът Камерер го заля с извинения за безпокойството по никое време. Извиненията бяха приети, обаче недоумението не изчезна от лицето му.

— Имам буквално един-два въпроса към вас, Сергей Павлович — угрижено каза журналистът Камерер. — Вие нали се срещнахте с Абалкин?

— Да. И му дадох вашия номер.

— Извинете ме, Сергей Павлович... Той току-що ми се обади... и разговаря с мен някак особено... — Журналистът Камерер трудно намираше подходящите думи. — Останах с впечатление... Разбирам, че просто не бива да му обръщам внимание, но нали всичко може да стане... В края на краищата той може да ви е разбрал неправилно...

Старецът напрегна вниманието си.

— За какво става дума? — попита той.

— Вие нали му разказахте за мен... Е, т-там, за нашия разговор...

— Естествено. Но не ви разбирам. Нима не биваше да му разказвам?

— Не-не, работата не е там. Очевидно той все пак ви е разбрал неправилно. Представете си, не сме се виждали с него петнайсет години. И още щом се поздравихме, той започна с някакъв болезнен сарказъм да ме възхвалява за това, че... Накратко казано, той фактически ме обвини, че претендирам за неговия приоритет в работата с главанаците! Уверявам ви, без да има никакви, дори най-малките основания за това... Разберете ме, аз разработвам този въпрос само като журналист, като популяризатор и нищо повече...

— Почакайте, почакайте, млади момко! — Старецът вдигна ръка. — Успокойте се, моля ви. Разбира се, че нищо такова не съм му казвал. Дори и просто защото абсолютно нищо не разбирам от тези работи...

— Ами... може би... някак си не съвсем точно сте се изразили...

— Вижте какво, изобщо не съм говорил за това. Казах му, че някакъв журналист Камерер пише книга за него и се обърна към мен за материал. Номерът на журналиста е еди-кой си. Обади му се. И толкоз. Това е всичко, което му казах.

— Ама тогава нищо не разбирам — почти отчаяно каза журналистът Камерер. — Помислих си, че той някак си неправилно ви е разбрал, но щом не е така... тогава не знам... Тогава това е някакво болестно състояние. Мания някаква. Изобщо тези прогресори може и да се държат напълно почтено, когато са на работа, но на Земята понякога съвсем се разпускат... Изглежда, нервите им не издържат...

Старецът свъси вежди.

— Ами знаете ли... В края на краищата не е изключено Лев действително да не ме е разбрал, както трябва... или по-точно да не ме

е изслушал докрай... Разговорът ни беше кратък, аз бързах, духаше силен вятър, боровете доста шумоляха, а за вас си спомних едва в последния момент...

— Не-не, нищо такова не искам да кажа... — отстъпи журналистът Камерер. — Възможно е именно аз да не съм разбрал Лев както трябва... Знаете ли, освен всичко, бях потресен от неговия вид... Той много се е променил, станал е такъв един недружелюбен... На вас не ви ли се стори така, Сергей Павлович?

Да, на Сергей Павлович също му се сторило така. Принуждаван и подтикван от недостатъчно прикриваната обида на простодушно-общителния журналист Камерер, той постепенно и заплетено, срамувайки се от своя ученик и от някакви свои мисли, разказа какво се е случило между тях.

Към 17:00 часа С. П. Федосеев потеглил с глайдер от своята вила „Комарите“ към Свердловск, където трябвало да се състои някакво заседание на някакъв клуб. След петнайсет минути буквално го атакувал и го заставил да се приземи в дива борова гора някакъв глайдер, който се взел бог знае откъде, а неговия водач се оказал Лев Абалкин. На поляната сред шумолящите борове между тях се състоял кратък разговор, протекъл по вече познатата ми схема на Лев Абалкин.

Още щом се поздравили, фактически без да даде на стария учител да си отвори устата и без да губи време за прегръдки, той се нахвърлил върху стареца със саркастични благодарности. Язвително благодарил на нещастния Сергей Павлович за онези неимоверни усилия, които той уж бил положил, за да убеди комисията по разпределението да изпрати абитуриента Абалкин не в Института по зоопсихология, където абитуриентът от глупост и неопитност имал намерение да постъпи, а в училището за прогресори, за тези усилия, които се увенчали с блестящ успех и направили целия по-нататъшен живот на Лев Абалкин толкова безгрижен и щастлив.

Разбира се, потресен от толкова наглото извращение на истината, старецът залепил на бившия си ученик плесница. Като го накарал по този начин да се държи както трябва, сиреч да млъкне и да внимава, той спокойно му обяснил, че в действителност нещата стоят тъкмо обратно. Именно той, С. П. Федосеев, гласял Лев Абалкин за зоопсихолог, уговорил всичко в института и представил на комисията съответните препоръки. Именно той, С. П. Федосеев, щом научил за

глупавото, от негова гледна точка, решение на комисията, устно и писмено протестираше чак до регионалния Съвет за просвета. И именно той, С. П. Федосеев, в края на краищата бил извикан в Евразийския сектор и бил нахокан като хлапе за опитите си да оспорва решението на комисията по разпределението, без да има достатъчна квалификация за това. („Там ми показаха заключението на четирима експерти и като две и две четири ми доказаха, че съм стар глупак, а прав се оказа председателят на комисията по разпределението доктор Серафимович...“)

Щом стигна до това място, старецът замълча.

— И той какво направи? — осмели се да попита журналистът Камерер.

Старецът тъжно прехапа устни.

— Този глупак ми целуна ръката и хукна към своя глайдер.

Помълчахме. После старецът добави:

— Та тогава си спомних за вас... Откровено казано, стори ми се, че той не обърна внимание. Може би трябваше да му разкажа за вас по-подробно, но не ми беше до това... Кой знае защо, ми се стори, че повече никога няма да го видя...

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

КРАТЪК РАЗГОВОР

Екселенц си беше вкъщи. Облечен в строго черно кимоно, той седеше зад бюрото си, зает с любимата си работа: разглеждаше с лупа уродлива статуйка от някаква колекция.

— Екселенц — казах аз, — трябва да зная дали Лев Абалкин е влизал в контакт с още някого на Земята?

— Да — каза Екселенц и ми се стори, че ме погледна с интерес.

— Мога ли да зная с кого?

— Можеш. С мен.

Аз се запънах. Екселенц почака малко и заповяда:

— Докладвай.

Предадох двата разговора дословно, а своите изводи — накратко и накрая добавих, че според мен трябва да очакваме в най-скоро време Абалкин да се появи при Комов, Ролингсън, Горячева и други хора, които така или иначе имат някакво отношение към неговата работа с главанаците. А също и при този доктор Серафимович — тогавашния председател на комисията по разпределението. Тъй като Екселенц мълчеше и не свеждаше глава, си позволих да го попитам:

— Бихте ли ми казали за какво говори с вас? Учудвам се, че изобщо се е появил при вас.

— Ти се учудваш... Аз също. Но не сме разговаряли. Той направи същия номер, както при теб: не включи образа. Порадва ми се, сигурно ме позна и затвори.

— Защо сте сигурен, че е бил той?

— Защото се свърза с мен по канала, който беше известен само на един човек.

— Ами не може ли този човек...

— Не, този човек не може... А що се отнася до твоята хипотеза, тя е неоснователна. Лев Абалкин стана чудесен резидент, той обичаше тази работа и не би се съгласил да я замени за нищо.

— Макар че за прогресор неговата психика е...

— Това не е от твоята компетенция — сръза ме Екселенц. — Не се отклонявай. Да се върнем на въпроса. Отменям заповедите да откриеш Абалкин и да го поставиш под наблюдение. Тръгни по следите му. Искam да знам къде е ходил, с кого се е срещал и за какво е говорил.

— Разбрах. А ако все пак се натъкна на него?

— Ще вземеш интервю за книгата си. А после ще ми докладваш. Нищо друго няма да правиш, само това.

2 ЮНИ 76 ГОДИНА НЕЩО ЗА ТАЙНИТЕ

Към 23:30 часа бързо взех един душ, надникнах в спалнята и се убедих, че Альона спи като заклана. Тогава се върнах в кабинета.

Реших да започна с Шчекн. Шчекн, разбира се, не е землянин и даже не е хуманоид, затова се наложи да използвам целия си опит и цялото си, без да се хваля, умение да работя с информационните канали, за да получа тези сведения, които получих. Между другото ще отбележа, че по-голямата част от земляните и представа си нямат за реалните възможности на това осмо (или сега вече девето?) чудо на света — Големия вселенски информатор. Напълно възможно е впрочем и аз при целия си опит и при цялото си умение съвсем да нямам право да претендирам, че мога напълно да използвам неговата необятна памет.

Изпратих единайсет запитвания, три от които, както стана ясно сетне, се оказаха излишни, и в резултат на това получих следната информация за главанака Шчекн.

Излезе, че цялото му име е Шчекн-Итрч. От седемдесет и пета година до ден-дневен той е член на Постоянното представителство на народа на главанаците на Земята. Ако се съди по функциите му при контактите със земната администрация, той се явява нещо като преводач-референт на представителството, истинското му положение е неизвестно, тъй като за земляните взаимоотношенията вътре в колектива на представителството си оставаха тайна, заключена със седем ключа. Някои данни позволяват да се предположи, че Шчекн оглавява нещо като семейна ядка вътре в представителството, като досега никой не е успял да разбере нито броя на нейните членове, нито състава ѝ, а между другото тези фактори очевидно играят доста голяма роля при решаването на редица важни въпроси от дипломатическо естество.

Изобщо бяха се натрупали много фактически данни за Шчекн, както и за цялото представителство. Някои от тях бяха смайващи, но с

времето всички те влизаха в противоречие с новите факти или напълно се опровергаваха от следващите наблюдения. Изглежда, нашата ксенология беше склонна да се откаже или да махне с ръка — на когото както му харесва — на тази загадка. И много доста порядъчни ксенолози се бяха присъединили към мнението на Ролингсън, изказано още преди десет години в минута на слабост: „Според мен те просто ни мътят главите!...“

Впрочем всичко това малко ме засягаше. Трябваше само и занапред да не забравям думите на Ролингсън.

Представителството било разположено край река Телън, северозападно от езерото Бейкър Лейк. Оказа се, че те можели свободно да ходят, където си искат, и ходели твърде охотно, макар че не признавали никакви превозни средства освен нулевия транспорт. Резиденцията на представителството била издигната в строго съответствие с проекта, представен от самите главанази, обаче те вежливо се отказали от удоволствието да се нанесат в нея и се настанили наоколо в саморъчно направени подземни помещения или, по-просто казано, в дупки. Не признавали телекомуникациите и старанието на нашите инженери, създали видеоапаратура, специално пригодена за техния слух и за тяхното зрение, с която да боравят удобно, отишло на вятъра. Главанаците признавали само личните контакти. Значи се налагаше да отлетя за Бейкър Лейк.

Щом свърших с Шчекн, реших все пак да намеря доктор Серафимович. Това стана много лесно, сиреч лесно получих информация за него. Оказа се, че докторът по педагогика, постоянният член на Евразийския съвет за просвета, членът на Световния съвет по педагогика Валерий Маркович Серафимович е починал преди двайсет години на сто и осемдесет годишна възраст. Жалко.

Захванах се с Корней Яшмаа. Вече две години адресът на прогресора Корней Янович Яшмаа беше вила „Лагерът на Ян“ на десетина километра северно от Антонов, в поволжката степ. Той имаше богато служебно досие, от което се виждаше, че цялата му професионална дейност е била свързана с планетата Гиганда. Очевидно той беше много голям практик и изключително добър теоретик в областта на експерименталната история, но всички подробности от кариерата му за миг изхвъркнаха от главата ми, щом осъзнах два незначителни факта.

Първо: Корней Янович Яшмаа беше посмъртен син.

Второ: Корней Янович Яшмаа беше роден на 6 октомври 38 година. Родителите на Корней Яшмаа не бяха членове на групата „нормала“, а съпружеската двойка, която трагично беше загинала по време на експеримента „Огледало“.

Не бях сигурен, че си спомням добре, и погледнах в папката. Всичко си беше точно така. И бележката на гърба на оня лист с арабския текст си беше там: „... на Гиганда се срещнаха двама от нашите близнаци. Уверявам те, че това е абсолютна случайност...“ Случайност. Какво пък, при тях там, на Гиганда, наистина може Лев Абалкин, посмъртният син, роден на 6 октомври 38 година, случайно да се е срещнал с Корней Яшмаа, посмъртния син, роден на 6 октомври 38 година... А това при мен какво е — също ли е случайност? „Близнаци“. От различни родители. „Ако не вярваш, погледни в 07 и 11.“ Така. „07“ е пред мен. Значи някъде в дебрите на нашия департамент се намира и 11. Логично е да се предположи, че има и 01, 02 и така нататък... Между другото мой пропуск е, че не обърнах веднага внимание на този странен шифър: 07. Нашите дела (които, разбира се, не съхраняваме в папки, а на кристални записи) обикновено се обозначават или с фантастични словосъчетания, или с наименования на предмети...

Впрочем какъв е този експеримент „Огледало“? Никога не съм чувал за такова нещо... Тази мисъл се мерна някак между другото в главата ми и машинално набрах запитването към ГВИ. Отговорът ме учуди: „ИНФОРМАЦИЯТА Е САМО ЗА СПЕЦИАЛИСТИ. МОЛЯ, ПРЕДСТАВЕТЕ РАЗРЕШЕНИЕ. ЧЕ ИМАТЕ ДОСТЪП ДО НЕЯ.“ Набрах кода на своето разрешение за достъп и повторих запитването. Този път картата с отговора изскочи със закъснение от няколко секунди: „ИНФОРМАЦИЯТА Е САМО ЗА СПЕЦИАЛИСТИ. МОЛЯ, ПРЕДСТАВЕТЕ РАЗРЕШЕНИЕ, ЧЕ ИМАТЕ ДОСТЪП ДО НЕЯ.“ Отпуснах се назад в креслото. Е, това е то! За първи път в моята практика разрешението за достъп на „Комкон-2“ се оказа недостатъчно, за да получа информация от ГВИ.

И тогава съвсем ясно почувствувах, че съм излязъл извън границите на своята компетентност. Някак си отведнъж, внезапно разбрах, че пред мен стои огромна и мрачна тайна, че съдбата на Абалкин с всичките нейни загадки и странности не се свежда просто

до тайната на личността на Абалкин, а е преплетена със съдбите на много други хора и аз не бива да се набърквам в тези съдби нито като сътрудник на „Комкон“, нито като човек.

И, разбира се, работата не беше в това, че ГВИ отказа да ми даде информация за някакъв си там експеримент „Огледало“. Бях напълно сигурен, че този експеримент няма никакво отношение към тайната. Просто отказът на ГВИ беше насочващата плесница, която ме накара да се огледам назад. Тази плесница сякаш ми отвори очите и веднага свързах всички неща едно с друго — и странното поведение на Ядвига Леканова, и необикновеното равнище на секретност, и непривичността на това „вместилище за документи“, и странния шифър, и отказа на Екселенц да ме осведоми напълно за всичко, и дори неговото начално указание да не влизам в никакви контакти с Абалкин... А ето сега и фантастичното съвпадение на обстоятелствата и датите, на които са се появили на бял свят Лев Абалкин и Корней Яшмаа.

Имаше тайна. Лев Абалкин беше само част от тази тайна. И сега разбрах защо Екселенц възложи именно на мен това дело. Макар че несъмнено е имало хора, напълно посветени в тайната, но те очевидно не са били подходящи да водят следствието. Имало е достатъчно хора, които биха могли да водят това следствие не по-зле, а може би и по-добре от мен, но Екселенц безусловно е разбирал, че следствието рано или късно ще стигне до тайната и тук е било важно човекът да бъде достатъчно деликатен, за да спре навреме. А в случай че по време на следствието тайната бъде разкрита, за Екселенц е било важно да се доверява на този човек като на самия себе си.

Отгоре на всичко тайната на Лев Абалкин е и тайна на личността! Съвсем лошо става. Най-мрачната тайна от всички, които човек може да си представи — за нея не трябва да знае нищо самата личност... Най-простият пример е информацията, че личността страда от неизлечима болест. По-сложен пример — тайната за постъпка, извършена поради незнание и повлякла след себе си необратими последиствия, както е станало в древността с цар Едип...

Е, няма що, Екселенц правилно се е спрял на мен. Аз не обичам тайните. Според мен в наше време и на нашата планета всички тайни понамирисват някак гадно. Признавам, че много от тях са напълно сензационни и могат да разтърсят въображението ни, но лично на мен винаги ми е било неприятно да ме посвещават в тях, а още по-

неприятно ми е аз да посвещавам в тях съвсем невинни външни хора. При нас, в „Комкон-2“, повечето сътрудници споделят това мнение и сигурно заради това оттук много рядко изтича информация. Но отвращението, което изпитвам към тайните, все пак очевидно е доста над средната норма. Аз дори се старая никога да не употребявам общоприетия израз „да разкрия тайната“, а обикновено казвам „да изровя тайната“, като при това ми се струва, че съм асенизатор^[1] в първоначалния смисъл на тази дума. Ето както сега например.

---

[1] Асенизатор — работник по асенизация, т.е. по почистването на клозети и помийни ями. — Б.пр. ↑

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... В тъмнината градът става плосък като старинна гравюра. В дълбините на черните дупки на прозорците мъждиво проблясва плесен, а в редките тревни площи и градинки блещукат малки безжизнени дъги — през нощта се разтварят пъпките на загадъчни светещи цветя. Ухае на слаби, но дразнещи аромати. Иззад покривите изпълзва и увисва над булеварда първата луна — огромен нащърбен сърп, който залива града с неприятна оранжева светлина.

Това светило предизвиква у Шчекн някакво необяснимо отвращение. Той често поглежда враждебно към него и всеки път мъчително разтваря и хлопва челюстите си, сякаш му се иска да завие, но се сдържа. Всичко това е доста странно, като знаем, че на родния Саракш той не може да види луната поради атмосферната рефракция, а към земната Луна винаги се е отнасял абсолютно индиферентно, във всеки случай доколкото ми е известно.

После забелязваме децата.

Те са две. Като се държат за ръце, кротичко вървят по тротоара, сякаш се мъчат да се скрият в сянката. Отиват нататък, накъдето вървим и ние с Шчекн. Ако се съди по дрехите, момчета са. Едното е по-високо, горе-долу към осем години, а другото е съвсем малко, четири-пет годишно. Очевидно току-що са свърнали от някоя странична пресечка, иначе бих ги видял отдалече. Отдавна са тръгнали и дълго време вървят, защото са много уморени и едва си движат краката... По-малкият вече съвсем не върви, а се влачи, като се държи за ръката на по-големия. Той през цялото време оправя плоската чанта, която виси през рамото му на широк ремък и постоянно го удря в коленете.

Транслаторът превежда със сух, безпристрастен глас: „Уморих се, краката ме болят... Върви, ти казвам... Върви... Лош човек... Ти си лош, глупаво човече... Клепоуха змия... Ти пък си пиклива миша опашка...“ Така. Спряха се. Малкият измъква ръката си от ръката на по-големия и сяда. По-големият го вдига за врата, но малкият отново

сяда и тогава по-големият го напердашва. От транслатора се изсипва купчина „плъхове“, „змии“, „миризливи животни“ и друга фауна. После малкият започва силно да плаче и Транслаторът недоумяващо замлъква. Време е да се намеся.

— Здравейте, момчета — казвам само с устни.

Приближил съм се съвсем, но те чак сега ме забелязват. Малкият тутакси престава да плаче и ме зяпва ококорен. По-големият също ме гледа, но под вежди, враждебно и устните му са стиснати здраво. Клякам пред тях и казвам:

— Не се бойте. Аз съм добър. Нищо няма да ви направя.

Зная, че озвучителният блок не предава интонацията и затова се старая да подбирам прости, успокояващи думи.

— Аз се казвам Лев. Виждам, че сте уморени. Искате ли да ви помогна?

По-големият не отговаря, той все така ме гледа изпод вежди — напрегнато и с голямо недоверие, а малкият изведнъж проявява интерес към Шчекн и не сваля очи от него — очевидно хем се страхува, хем му е интересно. Заел най-благоприличен вид, Шчекн стои настрана, извърнал високочелата си глава.

— Вие сте уморени — казвам аз. — Сигурно сте гладни и жадни. Сега ще ви дам нещо вкусно...

И тогава по-големият избухва. Те изобщо не са уморени и не им трябва нищо вкусно. Сега той ще се справи с тази клепоуха змия и ще продължат нататък. А който им попречи, ще получи куршум в шкембето. Това е.

Много добре. Никой и не се кани да им пречи. А къде отиват?

Където трябва, там отиват.

И все пак? Може и на нас да ни е по път? Тогава бих могъл да нося клепоухата змия на раменете си...

В края на краищата всичко се урежда. Те изяждат четири блокчета шоколад, изпиват две кутии тоник. Малките уста поглъщат по половин туба плодово пюре. Внимателно оглеждат пъстрия ми комбинезон и (след кратък, но твърде енергичен спор) им позволявам веднъж (само веднъж!) да погальят Шчекн (но в никакъв случай по главата, а само по гърба). На борда при Вандерхузе всички хълцат от умиление и се вайкат в стил „ох, горките дечица“.

По-нататък се изяснява следното.

Момчетата са братя, по-големият се казва Иядрудан, а малкият — Притулатан. Те живеели доста далеч оттук (не мога да уточня къде) с баща си в голяма бяла къща с басейн в двора. Съвсем доскоро с тях живеели две лели и още един брат — най-големият, той бил на осемнайсет години, — но всички те умрели. След това баща им никога не ги вземал със себе си за продукти, той почнал да ходи сам, а порано ходело цялото семейство. Наоколо има много продукти — и там, и там, и там (не мога да уточня къде). Щом тръгвал сам, баща им всеки път им нареждал: ако не се върне до вечерта, трябва да вземат Книгата, да излязат ей на този булевард и да вървят все направо и направо до красивата стъклена къща, която свети в тъмнината. Но не бива да влизат в тази къща — трябва да седнат наблизо и да чакат, докато дойдат хора и ги отведат там, където ще бъдат и татко, и мама, и всички. Защо през нощта? Защото нощем по улиците няма лоши хора. Те се срещат само денем. Не, никога не са ги виждали, но много пъти са слушали как звънят с камбанки, пеят песнички и ги примамват да излязат от къщи. Тогава татко и по-големият брат хващали своите винтовки и им забивали по един куршум в шкембето... Не, друг никого не познават и не са виждали. Наистина някога, много отдавна при тях вкъщи дошли някакви хора с винтовки и цял ден спорили с баща им и с по-големия брат, а после и мама с двете лели се намесили. Всички високо крещели, но баща им, разбира се, излязъл на глава с всички, тези хора си отишли и повече никога не са идвали...

Малкият Притулатан заспива веднага щом го вземам на гръб. Иядрудан пък, напротив, отказва всякаква помощ. Той само ми позволи да му наглася по-добре чантата с Книгата и сега с независим вид крачи до мен, пъхнал ръце в джобовете си. Шчекн търчи отпред, без да взема участие в разговора. С целия си вид демонстрира пълно равнодушие към случилото се, но в действителност и той като всички нас е заинтригуван от очевидното предположение, че целта на момчетата — някаква светеща сграда — е точно този обект „Петно-96“.

... Какво е написано в Книгата Иядрудан не може да преразкаже. В тази Книга всеки ден всички възрастни записвали всичко, което се е случило. Как отровна мравка ухапала Притулатан. Как внезапно водата взела да се отдръпва от басейна, но баща му я спрял. Как леля му умряла — отваряла една консервена кутия, майка му я погледнала, а леля му вече била мъртва... Иядрудан не е чел тази Книга, той чете

лошо, а и не обича, той не е много способен. Виж, Притулатан е много способен, но той е още малък и нищо не разбира. Не, никога не им е било скучно. Как могат да скучаят в къща, която има петстотин и седем стаи? А всяка стая е пълна с какви ли не чудновати вещи, даже с такива, за които сам баща му не можел да каже какви са и за какво са. Само дето нито една винтовка не намерили там. Винтовките сега са рядкост. Може би в съседната къща биха могли да намерят винтовка, но баща им не им давал да стрелят... Той казваше, че това не ни трябва. Ала когато отидем при светецата къща — и добрите хора, които ще ни посрещнат там, ни отведат при мама, тогава вече ще можем да стреляме колкото си искаме... А може би ти си този, който ще ни отведе при мама? Ако е тъй, защо нямаш винтовка? Ти си добър човек, а нямаш винтовка, пък татко казваше, че всички добри хора са с винтовки...

— Не — казвам. — Няма да мога да те отведа при майка ти. Тук аз съм чужд човек и също бих искал да се срещна с добрите хора.

— Жалко — казва Иядрудан.

Излизаме на площад. Отблизо обектът „Петно-96“ прилича на гигантско старинно ковчеже за скъпоценности от син кристал с цялото му варварско великолепие, святкащо с безбройните си скъпоценни камъни. Равномерна синьо-бяла светлина го пронизва отвътре, като озарява напукания, обрасъл с черни бурени асфалт и мъртвите фасади на къщите, обкръжаващи площада. Стените на тази необикновена сграда са абсолютно прозрачни, а вътре блести и се прелива весел хаос от червено, златисто, зелено и жълто, така че човек не може веднага да забележи широкия като порта приветливо разтворен вход, към който водят няколко ниски плоски стъпала.

— Играчки!... — благоговейно прошепва Притулатан, размърдва се и се смъква от гърба ми.

Чак сега разбирам, че ковчежето съвсем не е пълно със скъпоценности, а с разноцветни играчки, стотици и хиляди пъстроцветни, изключително нескопосани играчки — абсурдно огромни, ярко наплескани кукли, уродливи дървени автомобили и грамадни купчини от някакви разноцветни дреболии, които трудно могат да се разгледат от такова разстояние.

Малкият даровит Притулатан незабавно започва да хленчи и да моли всички да отидем в тази вълшебна къща, нищо, че татко е

забранил, само ще се отбием за минутка, ще вземем ей този камион и веднага ще седнем да чакаме добрите хора... Иядрудан се опитва да го спре, отначало с думи, а когато това не помага, му извива ухото и хленченето става нечленоразделно. Транслаторът безпристрастно изсипва в пространството около нас цяла торба „клепоухи змии“, на борда при Вандерхузе се вдига врява от възмущение да ги успокоя и утеша и внезапно всички, включително и даровитият Притулатан, замлъкват.

На близкия ъгъл неочаквано се появява одевешният абориген с винтовката. Като стъпва меко и безшумно по сините отблясъци; сложил ръка на винтовката, която виси напреки на гърдите му, той се приближава право към децата. Към нас с Шчекн дори не поглежда. Хваща здраво притихналия Притулатан за лявата ръка, а засиялия Иядрудан — за дясната, и ги повежда през площада право към светещата сграда — към мама, към татко, към безграничните възможности да стрелят колкото си искат.

Гледам след тях. Всичко сякаш върви както трябва и в същото време нещо незначително, направо дреболия, разваля цялата работа. Някаква капка отрова...

— Позна ли го? — пита Шчекн.

— Кого? — отвърщам раздражено, защото още не мога да се избавя от тази дреболия, която разваля всичко.

— Изгаси светлината в тази сграда и изстреляй десетина снаряда срещу нея...

Почти не го слушам. Изведнъж ми става ясно каква е тази дреболия. Аборигенът се отдалечава, държи децата за ръце, и аз виждам как винтовката се люлее на гърдите му в такт с крачките, сякаш е махало — отляво надясно и отдясно наляво... Тя не може да се люлее така. Не може така да се мотае насам-натам тежка магазинна винтовка, която тежи поне седем-осем кила. Така може да се мотае играчка — дървена, пластмасова. Винтовката на този „добър човек“ не е истинска...

Не успявам да обмисля всичко докрай. Винтовката на аборигена е играчка. Аборигените стрелят като снайперисти. Може би тази винтовка е от павилиона за играчки... Изгаси светлината в този павилион и изстреляй десетина снаряда срещу него... Та това е същият павилион като онзи... Не, нищо не успях да обмисля докрай.

Отляво падат тухли, дървената каса на един прозорец с пращане се разбива на тротоара. По уродливата фасада на шестетажния блок, третия от ъгъла, от горе на долу, косо, през черните дупки на прозорците се плъзга широка жълта сянка — плъзга се толкова леко, като перушинка, та не ти се вярва, че тъкмо след нея от фасадата се откъртват пластове мазилка и парчета от тухли. Вандерхузе крещи нещо ужасен, децата пищят на два гласа на площада, а сянката вече е на асфалта — такава една лека, полупрозрачна и огромна. Почти не може да се различи бясното движение на десетките крака и в това блещукане тъмнее, набъбва и се свива дълго разчленено тяло, вдигнало високо пред себе си грамадните си щипки, върху които сякаш е замръзнал блик от отразена светлина...

Скорчерът сам изниква в ръцете ми. Превръщам се в автоматичен далекомер, зает само с измерването на разстоянието между ракопаяка и детските фигурки, търтили да бягат напърно през площада. (Някъде там е и аборигенът с фалшивата винтовка, той също тича с всичка сила, като изоставя малко от децата, но него не го гледам.) Разстоянието стремително намалява, всичко вече ми е съвсем ясно и когато ракопаякът се оказва точно пред мен, стрелям.

В този момент до него има към двайсет метра. Не ми се е случвало чак толкова често да стрелям със скорчер и съм потресен от резултата. Лумналата червено-лилава светлина ме ослепява за миг, но успявам да видя, че ракопаякът сякаш се взривява. Моментално. Целият, от щипките до крайчеца на последния му крак. Като прегрят парен котел. Чува се кратък гръм, ехото се отразява и се търкулва по площада, а на мястото на чудовището избуява плътен и наглед даже твърд облак бяла пара.

Всичко е свършено. Облакът пара се разпръсква с тихо съскане, паническите писъци и тропотът затихват навътре в тъмната пресечка, а павилионът, напомнящ ковчеже за скъпоценности, като че ли нищо не е станало, сияе наред площада с предишното си варварско великолепие...

— Ей че гаден звяр, дявол да го вземе — мърморя аз. — Откъде са се взели тука, на сто парсека от Пандора?... Ами ти какво, пак ли не го усети?

Шчекн не успява да отговори. Изтрещява изстрел от винтовка, ехото се разнася на площада и веднага следва втори. Някъде съвсем

близо. Май че зад ъгъла. Ами да, в пресечката, където побягнаха всички...

— Шчекн, следвай ме отляво и не се показвай напред! — командувам аз, вече тичайки.

Не разбирам какво става там, в тази пресечка. Най-вероятно е още един ракопаяк да е нападнал децата... Значи винтовката все пак не е играчка? И тогава от тъмната пресечка излизат и се спират трима, които ни преграждат пътя. И двама от тях са въоръжени с истински магазинни винтовки, и двете дула са насочени право към мене.

В синкавобялата светлина всичко се вижда много добре: снажен белокоос старец в сив мундир с блестящи копчета, а встрани от него и малко назад — две яки момчета с насочени винтовки, също в сиви униформи, препасани с ремъци и с паласки на коланите.

— Много е опасно... — ломоти Шчекн на езика на главанаците. — Повтарям — много!

Спирам да тичам и вървейки, малко насила прибирам скорчера в кобура. После заставам пред стареца и питам:

— Какво стана с децата?

Дулата на винтовките са насочени право в корема ми. В шкембето. Лицата на момчетата са мрачни и безмилостни.

— С децата всичко е наред — отвърща старецът.

Очите му са светли и даже сякаш весели. Лицето му не излъчва такава мрачна коравосърдечност, както на въоръжените момчета. То е обикновено набръчкано лице на стар човек, което дори не е лишено от известна благост. Впрочем може би само ми се, струва, че е така, може би цялата работа е там, че вместо винтовка той държи в ръката си блестящо полиран бастун, с който леко и небрежно се потупва по кончова на високия ботуш.

— По кого стреляхте? — питам аз.

— По лошия човек — превежда отговора транслаторът.

— Сигурно вие сте онези добри хора с винтовките? — питам аз. Старецът повдига вежди.

— Добри хора ли? Какво значи това?

Обяснявам му това, което ми обясни Нядрудан. Старецът кимва.

— Ясно. Ние сме тези добри хора. — Той ме разглежда от главата до петите. — А при вас, гледам, нещата не вървят зле... Машинката на гърба ви превежда... Някога и ние имяхме такива, но

бяха огромни, заемаха цели стаи... А такова ръчно оръжие никога не сме имали. Сръчно пречукахте този лош човек! Сякаш с оръдие. Отдавна ли долетяхте?

— Вчера — казвам аз.

— А пък ние така и не успяхме да оправим нашите летателни машини. Няма кой да ги поправи. — Той пак нескрито ме оглежда. — Да, добре сте вие. А при нас, както виждате, е пълен упадък. Как успяхте? Отблъснахте ли ги? Или намерихте някакви средства?

— Упадъкът при вас наистина е пълен — казвам аз внимателно. — Два дена съм тук и въпреки това нищо не разбирам...

Ясно ми е, че ме взема за някой друг. На първо време така може би е даже по-добре. Само че трябва да внимавам, много да внимавам...

— Зная, че нищо не разбирате — казва старецът. — И това е най-малкото странно. Нима при вас нищо такова не стана?

— Не — отвърщам аз. — При нас нищо такова не е ставало.

Старецът изведнъж изтърква някаква дълга фраза, на която транслаторът незабавно отговаря: „Езикът не се кодира.“

— Не разбирам — казвам аз.

— Не разбирате ли... А аз мислех, че добре владее езика, на който говорят отвъд планината.

— Не съм оттам — възразявам аз. — И никога не съм бил там.

— А откъде сте тогава?

Вземам решение.

— Сега това не е важно — казвам аз. — Да не говорим за нас. При нас всичко е наред. Ние нямаме нужда от помощ. Да говорим за вас. Малко неща разбрах, но едно е очевидно: вие се нуждаете от помощ. От каква помощ по-точно? Какво ви е нужно най-напред? Изобщо какво става тук при вас? Ето за какво ще говорим сега. И дайте да седнем, целия ден съм на крака. Има ли тука някъде място, където можем да поседнем и спокойно да си поговорим?

Известно време той мълчаливо шари с поглед по лицето ми.

— Не искате да кажете откъде сте... — проговори той накрая. — Какво пък, имате право. Вие сте по-силни. Само че това е глупаво. Аз и без това зная — вие сте от Северния архипелаг. Вас не са ви закачали само защото не са ви забелязали. Имали сте късмет. Ама искам да ви запитам къде бяхте през последните четирийсет години, докато ние тук живи изгнивахме. Гледахте си кефа, проклети да сте!

— Не само вие сте изпаднали в бедствие — съвсем искрено възразявам аз. — И ето настана време да дойдем и при вас.

— Много се радваме — казва той. — Да отидем да седнем и да побеседваме.

Влизаме във входа на отсрещната къща, качваме се на втория етаж и попадаме в доста занемарена стая, където всичко на всичко има една маса в средата, огромен диван до стената и две табуретки до прозорците. Прозорците гледат към площада и стаята е озарена от синкаво бялата светлина на павилиона. На дивана някой спи, завит презглава с лъскаво наметало. На масата има консервени кутии и голяма метална манерка.

Едва влязъл в стаята, старецът се захваща да въведе ред. Той вдига на крака спящия и го отправя някъде. Едно от намръщените момчета получава заповед да застане на пост и то сяда на табуретката до прозореца, където после седи през цялото време и не сваля очи от площада. Другото намръщено момче се захваща сръчно да отваря консервените кутии, а после застава на вратата, като опира рамена в касата.

На мен ми предлагат да седна на дивана, после ме залостват с масата, която придвижват към мен, и ме заобикалят с консерви. Оказва се, че в манерката има обикновена вода, доста чиста, макар и с вкус, на желязо. Шчекн също не е забравен. Войникът, когото изгониха от дивана, поставя пред него на пода отворена консервена кутия. Шчекн не възразява. Наистина той не хапва от консервата, а се отдръпва към вратата и предвидливо се настанява до момчето, което стои на пост. При това старателно се чеше, сумти и се облизва, като с всички сили се преструва на обикновено куче.

В това време старецът взема втората табуретка, сяда срещу мен и преговорите започват.

Преди всичко старецът се представя. Разбира се, той се оказва гаттаух, и при това не просто гаттаух, а даже гаттаухокамбомон, което очевидно трябва да се преведе като „управител на всички територии и прилежащите им райони“. Той управлява целия град, пристанището и дузина племена, живеещи в радиус от петдесет километра. Няма добра представа какво става извън този радиус, но предполага, че и там е същото. Общият брой на населението в неговата област сега е не повече от пет хиляди човека. В областта няма нито промишленост,

нито що-годе организирано селско стопанство. Наистина в предградието има лаборатория. Хубава лаборатория, навремето е била една от най-хубавите в света и досега се ръководи от самия Драудан („странно, че никога не сте чували за него... на него също му провървя — и той живее дълго като мен...“), но нищо не успели да постигнат там през всичките тези четирийсет години. И очевидно няма да постигнат.

— Затова — заключава старецът — дайте да не го усукваме и да не се пазарим. Аз имам само едно условие: ако ще ни лекувате, то ще лекувате всички. Без изключение. Ако приемете това условие, вие можете да поставяте други условия. Всякакви. Приемам ги безусловно. Ако не искате, тогава по-добре не си пъхайте носа при нас. Разбира се, всички ние тук ще загинем, но и за вас няма да има живот, докато поне един от нас още е жив.

Мълча. Все чакам, че щабът поне нещичко ще ми подсказе. Поне мъничко! Но изглежда, че там също нищо не разбират.

— Бих искал да ви напомня — казвам накрая, — че аз продължавам нищо да не разбирам от вашите работи.

— Тогава задавайте въпроси! — рязко казва старецът.

— Вие казахте: да ви лекуваме. Епидемия ли има при вас?

Лицето на стареца става каменно. Той дълго ме гледа в очите, а после уморено се обляга на масата и потрива с пръсти челото си.

— Предупредих ви, че не трябва да го усукваме. Ние нямаме намерение да се пазарим. Кажете ясно и разбрано: имате ли лекарство за всички? Ако имате, диктувайте условията. Ако пък нямате — значи няма за какво да разговаряме.

— Така никога няма да излезем от този омагьосан кръг — казвам аз. — Хайде да приемем, че не зная абсолютно нищо за вас, например че съм проспал тези четирийсет години. Не зная от каква болест страдате, не зная какво лекарство ви е нужно...

— И за Нашествието нищо не знаете? — казва старецът, без да отваря очи.

— Почти нищо.

— И за Всеобщото откарване нищо не знаете?

— Почти нищо. Зная, че всички са заминали. Зная, че в това някак са замесени пришълци от Космоса. И повече нищо.

— При-шеръ-зи... из Коз-мо-за... — с усилие повтаря старецът на руски.

— Хора от Луната... Хора от небето... — казвам аз.

Той оголва здравите си пожълтели зъби.

— Не са от небето, нито от Луната, а изпод земята! — казва той.

— Значи все пак нещо знаете...

— Минах през града и видях много неща.

— А там при вас нищо ли не се случи? Съвсем?

— Нищо такова не е ставало — твърдо казвам аз.

— И вие нищо не забелязахте? Не забелязахте гибелта на човечеството? Престанете да лъжете! Какво искате да постигнете с тия лъжи?

— Лев! — шумоли под шлема ми гласът на Комов. — Разиграй варианта „Кретен“!

— Аз съм подчинен — заявявам строго. — Зная само това, което ми се полага да зная! Правя само това, което ми е заповядано да правя! Ако ми заповядат да лъжа, ще лъжа, но сега нямам такава заповед.

— А каква заповед имате?

— Да разузная какво става във вашия район и да докладвам.

— Каква глупост! — уморен и отвратен казва старецът. — Е, добре. Да бъде както казвате. Кой знае защо искате да ви разказвам работи, които са известни на всички... Добре. Слушайте.

От разказа му разбираме, че за всичко е виновна расата на отвратителните нечовеци, които се развъдили в недрата на планетата. Преди четирийсет години тази раса предприела нашествие срещу местното човечество. Нашествието започнало с неவிжданa пандемия, която нечовеците стоварили наведнъж върху цялата планета. Причинителят на пандемията е неизвестен и досега. А болестта изглеждала така: от дванайсетгодишна възраст напълно нормалните деца започвали стремително да стареят. Бързината, с която се развивал човешкият организъм, докато стигнал критичната възрастова точка се увеличавала в геометрична прогресия. Шестнайсетгодишните юноши и девойки изглеждали четирийсетгодишни, на осемнайсет години започвала старостта, а двайсетте години преживявали само единици.

Пандемията свирепствувала три години, след което нечовеците за пръв път издали съществуването си. Те предложили на всички правителства да организират прехвърлянето на населението „в

съседния свят“, тоест при тях в недрата на земята. Обещаха, че там, в съседния свят, пандемията ще изчезне от само себе си и тогава милиони и милиони изплашени хора се втурнали към специалните кладенци, откъдето, разбира се, така и никой не се е върнал до ден-днешен. По този начин преди четирийсет години загинала местната цивилизация.

То се знае, не всички повярвали и не всички се изплашили. Оставали цели семейства, групи от семейства, цели религиозни общини. В чудовищните условия на пандемията те продължавали своята безнадеждна борба за съществуване и за правото да живеят така, както са живели техните прадеди. Обаче нечовеците не оставили на мира даже тази жалка частица от предишното население. Те организирали истински лов на децата, на тази последна надежда на човечеството. Нечовеците залели планетата с „лоши хора“. Отначало те били имитация на хора, които имали вид на весели намацани чичковци, дрънкащи с камбанки и пеещи весели песнички. Глупавите дечица с радост отивали при тях и завинаги изчезвали в кехлибарените „чаши“. Тогава на централните площади се появили и ей такива сияещи в нощта павилиони за играчки — децата отивали там и изчезвали безследно.

— Ние правехме всичко, което можехме. Въоръжихме се — в изоставените арсенали беше пълно с оръжие. Научихме децата да се страхуват от „лошите хора“, а после и да ги унищожават с винтовките. Разрушавахме кабините и стреляхме от упор в павилионите за играчки, докато разбрахме, че ще е по-умно да поставим край тях постове, които да залавят невнимателните деца на прага. Но това беше само началото...

Нечовеците с неизтощима изобретателност изхвърляли на повърхността все нови и нови видове ловци на деца. Появили се „чудовища“. Почти не можеш да го улучиш, когато напада децата. Появили се гигантски ярки пеперуди — те се спускали над детето, обгръщали го с крилете си и изчезвали заедно с него. Тези пеперуди изобщо куршум не ги ловял. И накрая, последната новост: появили се гадове, които въобще не можеш да ги отличиш от обикновения боец. Те просто хващат нищо неподозиращото дете за ръката я го отвеждат със себе си. Някои от тях даже умеят да говорят.

— Ние прекрасно знаем, че на практика нямаме никакъв шанс да оцелеем. Пандемията не престава, а в началото се надяхахме на това. Само един човек на сто хиляди остава незаразен. Ето аз например, Драудан... и едно момче, което израсна пред очите ми. То сега е на осемнайсет години и изглежда на осемнайсет... Ако не сте знаели всичко това, знайте го. А ако сте го знаели, тогава имайте предвид, че прекрасно разбираме своето положение. И сме готови да приемем всяко ваше условие — готови сме да работим за вас, готови сме да ви се подчиняваме... Всички условия освен едно: ако ще ни лекувате, ще лекувате всички. Никакъв елит, никакви избраници!

Старецът млъква, пресяга се за канчето с вода и пие жадно. Войникът, който стои до вратата, пристъпва от крак на крак и се прозява, като прикрива с длан устата си. Той изглежда на двајсет и пет години. А в действителност на колко ли е? На тринајсет? На петнайсет? Юноша...

Седя неподвижно и се старая да не размърдвам каменната си физиономия. Подсъзнателно очаквах нещо от този род, но това, което чух от очевидеца и пострадалия, кой знае защо, не се побира в главата ми. Ни най-малко не се съмнявам във фактите, които изложи старецът, но всичко е като в сън — всеки детайл поотделно има смисъл, но всички заедно изглеждат абсурдно. Може би причината е, че предубеденото мнение за Странниците, безусловно прието у нас на Земята, се е превърнало в моя плът и кръв?

— Откъде знаете, че те са нечовеци? — питам аз. — Виждали ли сте ги? Вие лично?

Старецът изпъшква. Лицето му става страшно.

— Половината от безсмисления си живот бих дал, за да видя пред себе си поне един... — прегракнало казва той. — Ей с тези ръце... Сам... Но, разбира се, не съм ги виждал. Те са твърде предпазливи и страхливи... Та тях сигурно никой не ги е виждал освен онези мръсни предатели от правителството преди четирийсет години... А според слуховете те изобщо нямат форма, като водата, да кажем, или като парата...

— Тогава не е ясно — казвам аз. — Защо съществата, които нямат форма, ще примамват няколко милиарда човека при себе си под земята?

— Проклети да сте дано! — повишава глас старецът. — Та това са нечовеци! Как ние с вас можем да преценим какво им трябва на нечовеците? Може би роби. Може би храна... А може би строителен материал за техните градове... Има ли някаква разлика? Те разрушиха нашия свят! Те и сега не ни дават мира, преследват ни като плъхове...

И в този момент внезапно лицето му се изкривява страшно. Той отскача поразително чевръсто за своите години към отсрещната стена, като с трясък отмята табуретката. Не успявам да мигна, а вече държи с две ръце голям никелиран револвер, който е насочил право към мене. Сънените стражи са се събудили и със същия израз на недоверие и ужас в лицата, станали изведнъж съвсем детински, без да откъсват очи от мен, тършуват около себе си да намерят своите винтовки.

— Какво се е случило? — казвам и гледам да не мърдам.

Никелираното дуло се люлее, а стражите, напипали най-сетне оръжието си, дружно щракат затворите.

— Твоята глупава дреха все пак заработи — ломоти Шчекн на своя език. — Почти не се виждаш. Само лицето ти е останало. Нямах форма като водата или като парата. Впрочем старецът вече се отказва да стреля. Или да го укротя, а?

— Недей — казвам аз на руски.

Старецът най-после се обажда. По-бял е от стената и се запъва, като говори, но не от страх, разбира се, а от ненавист. Дума да няма, силен е старецът.

— Проклет подземен върколак! — казва той. — Сложи си ръцете на масата! Лявата върху дясната! Ха така...

— Това е недоразумение — казвам аз сърдито. — Не съм върколак. Имам специална дреха. Тя може да ме направи невидим, само че работи лошо.

— Ах, дреха ли? — подигравателно казва старецът. — На Северния архипелаг са се научили да правят дрехи-невидимки!

— На Северния архипелаг са се научили да правят много неща — казвам аз. — Моля ви, приберете си оръжието и дайте да се разберем спокойно.

— Глупак си ти — казва старецът. — Да беше намерил малко време да погледнеш нашата карта. Там няма никакъв Северен архипелаг... Веднага те разбрах що за човек си, само че не можех да повярвам в подобна наглост...

— Как можеш да се унижаваш така? — ломоти Шчекн. — Ти се оправи със стареца, а аз — с другите двама...

— Застреляйте кучето! — заповядва старецът на стражата, без да сваля поглед от мене.

— Ще ти дам аз на тебе едно „куче“! — казва Шчекн на най-чисто местно наречие. — Бъбрив стар козел!

Тогава нервите на момчетата не издържат и започва пукотевица...

3 ЮНИ 78 ГОДИНА ОТНОВО МАЙЯ ГЛУМОВА

Попрекалил съм с усилването на видеофона. Апаратът мелодично изрева в ухото ми като непознатия с късите панталони в разгара на ухажването на мисис Никълби. Излетях като тапа от креслото и в движение напипах клавиша за приемане.

Обаждаше се Екселенц. Беше 07:03 часът.

— Стига си спал — каза той доста благодушно. — На твоята възраст нямах навика да спя.

Интересно докога ще го слушам да разправя за моята възраст? Вече съм на четирийсет и пет... А впрочем на моите години той си спеше. Пък и сега обича да си поспива.

— Ами, не спях — излъгах аз.

— Още по-добре — каза той. — Значи незабавно можеш да започнеш да действуваш. Намери тази Глумова и научи от нея следното. Виждала ли се е от вчера насам с Абалкин. Говорил ли е той с нея за нейната работа. Ако е говорил, какво по-точно го е интересувало. Не е ли проявил желание да отиде при нея в музея. Това е всичко. Ни повече, ни по-малко.

Реагирам на тази кодова фраза по обичайния начин.

— Да науча от Глумова виждала ли се е с него още веднъж, ставало ли е дума за нейната работа, ако е ставало, какво го е интересувало, не е ли проявил желание да я посети в музея. Това ли е?

— Това е. Ти предлагаш да смениш легендата. Не възразявам. „Комкон“ търси прогресора Абалкин, за да получи от него показания относно един нещастен случай. Разследването е свързано с тайна на личността и затова се води тайно. Не възразявам. Въпроси имаш ли?

— Бих искал да зная какво общо има тук музеят — промърморих аз сякаш на себе си.

— Каза ли нещо? — осведоми се Екселенц.

— Да предположим, че изобщо не е ставало дума за този проклет музей. Мога ли в такъв случай да се опитам да изясня какво все пак е

станало между тях при първата среща?

— Това важно ли е за тебе?

— А за вас?

— За мене не.

— Много странно — казах аз, като гледах настрани. — Знаем какво е искал да научи Абалкин от мен. Знаем какво е искал да научи от Федосеев. Но представа нямаме какво е искал да изтръгне от Глумова...

Екселенц каза:

— Добре. Изяснявай. Но само така, че това да не попречи да изясниш главните въпроси. И не забравяй да си наденеш радиогривната. Надени я още сега, за да видя, че я слагаш...

С въздишка измъкнах гривната от чекмеджето на бюрото и я надянах на лявата си ръка. Гривната ми стискаше.

— Ха така — каза Екселенц и прекъсна връзката.

Тръгнах към банята. Откъм кухнята се разнасяха гърмежи и трясъци — Альона боравеше с утилизатора. Носеше се мирис на кафе. Взех душ и закусихме. Альона седеше срещу мен в моя халат и приличаше на китайско божество. Тя заяви, че днес трябва да изнася доклад и предложи да ми го прочете на глас за тренировка. Изклинчих, като се оправдах с обстоятелствата. Пак ли? — попита тя със съчувствие и в същото време агресивно. Пак, признах си аз малко предизвикателно. По дяволите, каза тя. Не споря, казах аз. И дълго ли ще продължи? — попита тя. Крайният срок е след три дни, казах аз. Ако не успееш? — попита тя. Тогава край на всичко, казах аз. Тя ме поглеждаше бегло и разбрах, че пак си представя разни ужаси. Пълна скука, казах аз, омръзна ми. Ще свърша набързо тази работа и ще заминем с тебе някъде по-далеч оттука. Няма да мога, каза тя тъжно. Нима на тебе не ти е омръзнало? — попитах аз. — Нали се занимавате само с глупости... Ей така трябва да й говори човек. Тя моментално се наежи и взе да доказва, че не се занимава с глупости, а с дяволски интересна и полезна работа. В края на краищата се уговорихме, че след месец ще отидем на Нова Земя. Сега това е модерно...

Върнах се в кабинета и без да сядам, набрах домашния номер на Глумова. Никой не се обади. Беше 07:51 часът. Сияйно слънчево утро. В такова време до осем може да спи само нашият Слон. Майя Глумова

сигурно вече е тръгнала за работа, а луничавият Тойво се е върнал в своя интернат.

Взех да разпределям времето си през днешния ден. В Канада сега е късна вечер. Доколкото знам, активният живот на главанаците е най-вече през нощта, така че няма да е лошо, ако отида там след три-четири часа... Между другото какво става с нулевия транспорт днес? Направих справка. Нулевият транспорт беше възобновил нормалната си работа в четири часа сутринта. Тогава днес ще успея да отида и при Шчекн, и при Корней Яшмаа.

Отидох до кухнята, изпих още една чаша кафе и изпратих Альона до глайдера на покрива. Разделихме се с преувеличена сърдечност — беше я обхванала преддокладна треска. Старателно махах с ръка, докато се скри от очите ми, а после се върнах в кабинета.

Интересно защо ми е влязъл в главата този музей? Музей като музей... Вярно, той има някакво отношение към работата на прогресорите и по-точно към Саракш... И в същия момент си спомних разширените зеници на Екселенц, които изпълваха кажи-речи целите му ириса. Нима тогава той наистина се изплаши? Нима успях да изплаша Екселенц? И то с какво! С най-обикновеното и изобщо случайно съобщение, че приятелката на Абалкин работи в Музея за извънземни култури... в специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение... Пардон! Той назова специалния сектор сам. Аз казах, че Глумова работи в Музея за извънземни култури, а той заяви: в специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение. Спомних си дългата редица стаи, отрупани, накичени, преградени, запълнени с чудновати предмети, напомнящи абстрактни скулптури или топологични модели... И Екселенц допуска, че имперският щабен офицер, забъркал някаква каша на стотина парсека оттук, би могъл да се заинтересува от нещо в тези стаи...

Набрах служебния номер на Глумова и почти се вцепених. От екрана приятно ми се усмихваше Гриша Серосовин, по прякор Дърдоркото, от четвърта подгрупа на моя отдел. В продължение на няколко секунди гледах как последователно се сменя изражението по румената физиономия на Гриша. Приятна усмивка, объркване, официална готовност да чуе какво ще му наредя и накрая отново приятна усмивка. Сега малко напрегната. Можех да разбера момчето. Щом аз самият почти се вцепених, то съвсем естествено е той малко да

се стъписа. Разбира се, най-малко от всичко е очаквал да види на екрана началника на своя отдел, но, общо взето, се справи доста добре.

— Добро утро — казах аз. — Бихте ли повикали Майя Тойвовна, ако може.

— Майя Тойвовна... — Гриша се огледа. — Знаете ли, няма я. Според мен още не е дошла на работа. Искате ли да ѝ предадете нещо?

— Предайте ѝ, че я е търсил журналистът Камерер. Тя трябва да ме помни. А вие май сте нов, а? Нещо не си спомням...

— Да, тук съм едва от вчера... Всъщност не работя точно тук, а с експонатите.

— Аха — казах аз. — Защо не... Благодаря. Пак ще се обадя.

Виж ти. Екселенц взема мерки. Изглежда, той просто е сигурен, че Лев Абалкин ще се появи в музея. И то точно в този сектор. Я да видим защо е избрал точно Гриша. Гриша е съвсем отскоро при нас. Съобразителен е, има добра реакция. По образование е екзобиолог^[1]. Може би точно това е поводът. Млад екзобиолог започва своето първо самостоятелно изследване. Нещо от рода на „Зависимост между топографията на артефакта и биоструктурата на разумното същество“. Всичко изглежда тихо, мирно, изящно и прилично. Между другото Гриша е и шампион на отдела по субакс^[2].

Ясно. Това май че разбрах. Добре де. Вероятно Глумова нещо я е забавило. Например разговаря някъде с Лев Абалкин. Между другото нали той ми определи среща днес в 10:00 часа. Сигурно ме излъга, но ако наистина ми предстои да отлетя за срещата, тъкмо сега е времето да му се обадя и да разбера дали не е променил плановите си. И веднага, без да губя време, набрах номера в „Трепетлика“.

Вила номер шест отговори незабавно и аз видях на екрана Майя Глумова.

— А, това сте вие... — каза тя с отвращение.

Не мога да опиша каква досада, какво разочарование беше изписано на лицето ѝ. Здравата беше отпаднала тези дни — бузите ѝ бяха хлътнали, под очите ѝ имаше сенки, тъжните болни очи бяха широко отворени, устните — напукани. И само миг по-късно, когато тя бавно се отдръпна на екрана, забелязах, че косите ѝ са подредени грижливо и изящно, а над строго елегантната сива рокля без деколте върху гърдите ѝ лежи онази същата кехлибарена огърлица.

— Да, аз съм... — смутено каза журналистът Камерер. — Добро утро. Всъщност аз... Лев там ли е?

— Не — каза тя.

— Работата е там, че се уговорихме да се срещнем... Аз исках...

— Тук ли? — оживи се тя и отново се приближи на екрана. — Кога?

— В десет часа. Просто исках за всеки случай да разбера... А пък на, него го няма...

— А наистина ли имавте уговорка? Какво ви каза той? — съвсем по детски попита тя, като ме гледаше с надежда в очите.

— Какво ми каза ли? — бавно повтори журналистът Камерер. По-точно вече не журналистът Камерер, а аз. — Вижте какво, Майя Тойвовна. Да не се самозалъгваме. Вероятно той няма да дойде.

Сега тя ме гледаше, сякаш не вярваше на очите си.

— Как така?... Откъде знаете?

— Почакайте ме — казах аз. — Всичко ще ви разкажа. След няколко минути ще бъда при вас.

— Какво се е случило с него? — пронизително и страшно извика тя.

— Жив и здрав е. Не се безпокойте. Почакайте, идвам веднага.

Две минути за обличане. Три минути до най-близката кабина на нулевия транспорт. По дяволите, пред кабината има опашка... Приятели, много ви моля, разрешете ми да мина пред вас, много е важно... Благодаря, много ви благодаря!... Така. Една минута, докато намеря индекса. Че и тия от провинцията имат едни индекси!... Пет секунди за набиране на индекса. И излизам от кабината в пустото дървено фоайе на курортния клуб. Още една минута стоя на широката веранда и си въртя главата. Аха, нататък... Хуквам направо през храсталаците от офика, пълни с коприва. Дано не налетя на доктор Гоанек...

Тя ме чакаше в хола, седеше до ниската масичка с мечето и държеше видеофона на коленете си. Щом влязох, неволно погледнах към откренатата врата на гостната и тя начаса побърза да каже:

— Тук ще разговаряме.

— Както желаете — отвърнах аз.

Нарочно без да бързам, огледах гостната, кухнята и спалнята. Беше добре почистено и подредено и, разбира се, нямаше никой.

Мимоходом забелязах, че тя седи неподвижно, сложила ръце на видеофона, и гледа право пред себе си.

— Кого търсихте? — студено ме попита тя.

— Не зная — признах си честно аз. — Просто разговорът ни ще бъде деликатен и исках да се убедя, че сме сами.

— Кой сте вие? — попита тя. — Само че вече не лъжете.

Разказах ѝ легенда номер две, обясних ѝ за тайната на личността и добавих, че за лъжите не се извинявам — просто се опитвах да си свърша работата, без да ѝ създавам излишни вълнения.

— А сега значи сте решили повече да не се церемоните с мене? — каза тя.

— А какво бихте предложили да правя?

Тя не отговори.

— Ето вие седите тук и чакате — казах аз. — А нали той няма да дойде. Той ви разиграва. Разиграва всички нас и не му се вижда краят. А времето тече.

— Защо мислите, че няма да се върне тук?

— Защото се крие — казах аз. — Защото лъже всички, с които му се наложи да разговаря.

— Защо тогава звънихте тук?

— Защото никъде не мога да го намеря! — казах аз, чувствавах, че се разярявам. — Налага се да опитвам и най-малката възможност, даже най-идиотската...

— Какво е направил? — попита тя.

— Не зная какво е направил. Може би нищо. Търся го не защото е направил нещо, а защото той е единственият свидетел на голямо нещастие. И ако не го намерим, така и няма да научим какво е станало там...

— Къде „там“?

— Това не е важно — нетърпеливо казах аз. — Там, където е работил. Не е на Земята. На планетата Саракш.

По лицето ѝ се виждаше, че за първи път чува за планетата Саракш.

— Защо се крие тогава? — тихо попита тя.

— Не знаем. Той е на границата на психическото разстройство. Би могло да се каже, че е болен. Може би нещо му се привижда. Може би това е някаква идея фикс.

— Болен... — каза тя, като леко поклати глава. — Може би... А може и да не е... Какво искате от мен?

— Видяхте ли се с него още веднъж?

— Не — каза тя. — Обеща, но така и не се обади.

— А защо го чакате тук?

— Ами къде на друго място да го чакам? — попита тя.

В гласа ѝ имаше толкова мъка, че извърнах глава и известно време мълчах. После попитах:

— А къде смяташе да ви се обади? В музея ли?

— Може би... Не зная. Първия път ми се обади там.

— Той ви потърси в музея и каза, че ще дойде при вас?

— Не. Веднага ме извика при себе си. Тук. Взех един глайдер и долетях.

— Майя Тойвовна — казах аз. — Интересуват ме всички подробности от вашата среща... Вие му разказахте за себе си, за своята работа. Той ви разказа за своята. Помъчете се да си спомните как беше.

Тя поклати глава.

— Не. За нищо такова не сме говорили... Разбира се, това наистина е странно... Толкова години не сме се виждали... После си дадох сметка, в къщи, че всъщност така и нищо не научих за него... Та аз го питах: къде беше, с какво се занимаваше... но той махаше с ръка и викаше, че всичко това са глупости, бабини деветини...

— Значи той разпитваше вас?

— Ами! Всичко това не го интересуваше... Какво работя, как съм... сама ли съм или си имам някого... как живея... Той беше като дете... Не искам да говоря за това.

— Майя Тойвовна, недейте да говорите за това, за което не искате да говорите...

— За нищо не искам да говоря!

Станах, отидох до кухнята и ѝ донесох вода. Тя жадно изпи цялата чаша. Водата се разливаше върху сивата ѝ рокля.

— Това не засяга никого — каза тя, когато ми подаваше чашата.

— Не говорете за това, което не засяга никого — казах аз и седнах. — За какво ви разпитва той?

— Нали ви казах: за нищо не ме е разпитвал! Той разказваше, спомняше си, рисуваше, спореше... като дете... Оказа се, че помни всичко! Едва ли не всеки ден! Къде е стоял той, къде съм стояла аз,

какво е казал Рекс, как е гледал Волф... Аз нищо не помнех, а той викаше, караше ми се, заставяше ме да си спомня и аз си спомнях... и как се радваше, когато си спомнях нещо, което той самият не помнеше!...

Тя замълча.

— Все за детството ли? — попитах аз, след като почаках малко.

— Ами разбира се! Нали ви казах, че това не засяга никого, това си е само наше, с него!... Той наистина беше като побъркан... Вече няхах сили, заспивах, а той ме будеше и крещеше в ухото ми: А кой падна тогава от люлката? И ако си спомнех, той ме сграбчваше, тичаше с мен из цялата къща и ревеше: Правилно, точно така беше, правилно!

— И не ви разпита какво е станало с учителя, с приятелите ви от училището?

— Та нали ви обяснявам: за нищо и за никого не е разпитвал! Не можете ли да разберете? Той разказваше, спомняше си и искаше аз също да си спомням...

— Да-да, разбирам — казах аз. — А според вас какво смяташе да прави по-нататък?

Тя ме погледна, както гледаше журналиста Камерер, и каза:

— Нищо не разбирате.

И общо взето, беше права, разбира се. Получих отговорите на въпросите на Екселенц: Абалкин не се е интересувал от работата на Глумова и не е имал намерение да я използва, за да проникне в музея. Но наистина изобщо не можех да разбера какво е целял Абалкин, като е уредил тази вечер на спомените. От сантименталност... отдал е дължимото на детската любов... върнал се е към детството... Не вярвам да е това. Целта е била практическа, предварително е била добре обмислена и Абалкин я постигнал, без Глумова да заподозре нищо. Ясно ми беше, че самата Глумова не знае нищо за тази цел. Нали тя също не е разбрала какво е станал в действителност...

И оставаше още един въпрос, който трябваше да изясня. Е, добре. Те си спомняли, любили се, пили, отново си спомняли, заспивали, събуждали се, отново се любили и отново заспивали... Какво тогава я довело до такова отчаяние, граничещо с истерия? Разбира се, тук се откриваше широк простор за какви ли не предположения. Например свързани с навиците на щабния офицер от Островната империя. Но би могло да бъде и нещо друго. И имаше

голяма вероятност това другото да се окаже доста ценно за мене. Тук се спрях нерешително: трябваше или да пренебрегна нещо може би много важно, или да се реша на отвратителна нетактичност, като рискувам в резултат да не науча нищо съществено...

Реших се.

— Майя Тойвовна — казах аз, като с все сила се стараех да произнасям твърдо всяка дума. — Кажете ми от какво беше предизвикано това ваше отчаяние, на което станах неволен свидетел при предишната ни среща?

Издумах тази фраза, без да се осмеля да я гледам в очите. Нямаше да се учудя, ако тя тутакси ми беше креснала да се махам оттук или просто ме беше цапардосала с видеофона по главата. Но тя не направи нито едното, нито другото.

— Бях глупачка — каза тя доста спокойно. — Глупава истеричка. Тогава ми се стори, че той ме изстиска като лимон и ме захвърли. А сега разбирам, че всъщност на него не му е било до мене. Той няма нито време, нито сили да бъде деликатен. Аз все исках от него обяснения, а нали той не е можел нищо да ми обясни. Та той сигурно знае, че го търсите...

Станах.

— Много ви благодаря, Майя Тойвовна — казах аз. — Мисля, че вие неправилно тълкувате нашите намерения. Никой не иска да му навреди. Ако се срещнете с него, моля ви, постарайте се да му внушите тази мисъл.

Тя не отговори.

---

[1] Екзобиология или астробиология — наука за извънземните форми на живот. — Б.пр. ↑

[2] Субакс — измислен от авторите вид ръкопашна борба — от sub (лат.) — под, и ах (англ.) — секира, отрязване на главата, екзекуция. — Б.пр. ↑

3 ЮНИ 78 ГОДИНА НЕЩО ЗА ВПЕЧАТЛЕНИЯТА НА ЕКСЕЛЕНЦ

От стръмния бряг се виждаше, че поради липса на пациенти доктор Гоанек се занимава с риболов. Това беше добре, защото до неговия клозет-кабина на нулевия транспорт беше по-близо, отколкото до курортния клуб. Наистина оказа се, че по пътя има пчелин, който от недоглеждане не бях забелязал по време на първото си посещение, така че сега се наложи да се спасявам, прескачайки някакви декоративни плетове и събаряйки в галоп декоративни делви и гърнета. Впрочем всичко мина благополучно. Изтичах на верандата с изящните перила, вмъкнах се в познатата одая и без да сядам, набрах номера на Екселенц.

Мислех да се отърва с кратък доклад, но разговорът излезе доста дълъг, така че се наложи да изнеса видеофона на верандата, за да не ме изненада приказливият и докачлив доктор Гоанек.

— Защо тя седи там? — замислено попита Екселенц.

— Чака.

— Той ли й е казал?

— Доколкото разбрах, не.

— Горката... — промърмори Екселенц. После попита: — Връщаш ли се?

— Не — казах аз. — Останаха ми още този Яшмаа и резиденцията на главанаците.

— Защо ти са?

— В резиденцията — отвърнах аз — сега се намира един главанак на име Шчекн-Итрч, същият, който е участвувал заедно с Абалкин в операцията „Мъртъв свят“...

— Така.

— Доколкото разбрах от отчета на Абалкин, техните отношения са били някак си не съвсем обикновени...

— В какъв смисъл необикновени?

Запънах се, докато подбирах думите си.

— Бих се осмелил да ги нарека приятелски, Екселенц... Помните ли този отчет?

— Помня. Разбирам какво искаш да кажеш. Но ти ми отговори на такъв въпрос: как разбра, че главанакът Шчекн се намира на Земята?

— Ами... Беше доста сложно. Първо...

— Достатъчно — прекъсна ме Екселенц и замълча в очакване.

Не веднага наистина, но все пак проумях. Действително. За мен, сътрудника на „Комкон-2“, при целия ми солиден опит да боравя с ГВИ беше доста сложно да открия Шчекн. Какво да кажем тогава за простия прогресор Абалкин, който отгоре на всичко е прекарал двайсет години в дълбините на Космоса и разбира от ГВИ не повече, отколкото двайсетгодишен ученик!

— Съгласен съм — казах аз. — Прав сте, разбира се. И все пак се съгласете, че тази задача е напълно изпълнима, ако човек има желание.

— Съгласявам се. Но работата не е само в това. Не ти ли е идвало наум, че той хвърля камъни в храстите?

— Не — честно си признах аз.

„Хвърлям камъни в храстите“ на нашия език означава: Пращам някого по лъжлива следа, подхвърлям фалшиви улики или, накратко казано, баламосвам хората. Разбира се, теоретично напълно можеше да се допусне, че Лев Абалкин има някаква съвсем определена цел, а всичките му екстравагантни появявания при Глумова, при учителя, при мене са майсторски подхвърлен фалшив материал, над чийто смисъл ние трябва безполезно да си блъскаме главите, като напусто си губим времето и силите и безнадеждно се отклоняваме от главното.

— Не мисля, че е така — решително казах аз.

— Аз пък мисля, че е точно така — рече Екселенц.

— Естествено вие знаете по-добре — сухо отвърнах аз.

— Безспорно — съгласи се той. — Но за съжаление това са само впечатления. Факти нямам. Обаче ако не се лъжа, струва ми се малко вероятно в неговото положение той да си спомни за Шчекн, да загуби сума време да го открие, да хукне на другия край на света и да разиграва там някаква комедия — само за да хвърли в храстите още един камък. Съгласен ли си с мен?

— Вижте, Екселенц, аз не зная какво му е положението и може би затова нямам такива впечатления.

— А какви впечатления имаш? — попита той с неочакван интерес.

Опитах се да формулирам своето впечатление.

— Всичко друго, но не и хвърляне на камъни. В неговите постъпки има някаква логика. Те са свързани помежду си. Нещо повече, той през цялото време използва един и същ похват. Той не губи време и сили да измисля нови похвати — той стъписва човека с някакво изявление, а после слуша какво мънка стъписаният... Той иска да узнае нещо, нещо, свързано с неговия живот... По-точно с неговата съдба. Нещо такова, което са скрили от него...

Замълчах, а после казах:

— Екселенц, той по някакъв начин е научил, че с него е свързана тайна на личността.

Сега мълчахме и двамата. Луничавото голо теме се поклащаше на екрана. Чувствувах, че преживявам исторически момент. Това беше един от онези редки случаи, когато моите доводи (не фактите, с които съм се сдобил, а именно доводите, логическите изводи) заставяха Екселенц да преразгледа своите представи.

Той повдигна глава и каза:

— Добре. Навести Шчекн. Но имай предвид, че най-вече си нужен тук, при мен.

— Слушам — казах аз и попитах: — А какво ще кажете за Яшмаа?

— Него го няма на Земята.

— Как така? — казах аз. — На Земята е. Той е в „Лагера на Ян“ край Антонов.

— Вече три дни, откакто е на Гиганда.

— Ясно — казах аз, като се напъвах да бъда ироничен. — Виж ти какво съвпадение! Родил се в същия ден, в който е роден Абалкин, също посмъртно дете, също фигурира под номер...

— Добре, добре — промърмори Екселенц. — Не се отклонявай.

Екранът изгасна. Отнесох видеофона на мястото му и слязох в двора. Там внимателно се промъкнах през поляната от гигантска коприва и направо от дървения клозет на доктор Гоанек закрачих под среднощния дъжд по брега на река Телън.

5 ЮНИ 78 ГОДИНА

ПОСТЪТ НА РЕКА ТЕЛЪН

Невидимата река шумолеше през ромона на дъжда някъде наблизо, под стръмния бряг, а право пред мен мокро проблясваше лек метален мост, над който светеше голямо табло на езика линкос: „Територия на народа на главанаците“. Малко странно изглеждаше, че мостът започва направо от високата трева — не само че нямаше път, който да води към него, а липсваше даже най-обикновена пътечка. На две крачки от мен самотно светеха прозорчетата на ниска закръглена сграда, приличаща на бункер. От нея ме лъхна мирисът на забравения Саракш — мирис на ръждясало желязо, на леш, на спотаена смърт. Странни места има все пак у нас на Земята. Уж си вкъщи и всичко вече ти е познато, мило ти е и си свикнал с него, ама на — рано или късно непременно се натъкваш на нещо, абсолютно невъобразимо... Както и да е. А какво мисли за тази сграда журналистът Камерер?! Оказва се, че той вече има напълно определено мнение по този въпрос.

Журналистът Камерер намери вратата на кръглата стена, решително я разтвори и попадна в сводеста стая, където нямаше нищо освен маса, зад която седеше, подпрял брадичката си с юмруци, дългокос юноша — със своите къдри и нежното си продълговато лице той приличаше на Александър Блок, пременен по волята на причудливото си въображение в ярко и пъстро мексиканско пончо. Сините очи на хлапака посрещнаха журналиста Камерер с напълно безразличен и леко уморен поглед.

— Ей, и тая архитектура си я бива! — каза журналистът Камерер, като отърси дъждовните капки от раменете си.

— А на тях им харесва — безразлично възрази Александър Б., без да променя позата си.

— Не може да бъде! — саркастично рече журналистът Камерер, като се оглеждаше на какво да седне.

В помещението нямаше свободни столове, също както и кресла, дивани, кушетки и пейки. Журналистът Камерер погледна Александър Б. Александър Б. го гледаше с предишното безразличие, без да има каквото и да било намерение да прояви любезност или поне обикновена вежливост. Това беше странно. По-скоро необичайно. Но се чувствуваше, че тук това е в реда на нещата.

Журналистът Камерер тъкмо беше отворил уста да се представи, когато Александър Б. внезапно с някакво морно покорство сведе дългите си мигли над бледите бузи и с механичната проникновеност на кибернетичен екскурзовод задекламира наизуст своя текст:

— Скъпи приятелю! Вие сте изминали пътя дотук съвсем напразно. Тук няма да намерите абсолютно нищо, което да ви заинтересува. Всички слухове, от които сте се ръководели, идвайки при нас, са извънредно преувеличени. Територията на народа на главанаците в никакъв случай не може да се разглежда като някакъв развлекателно-познавателен комплекс. Главанаците, този забележителен и твърде самобитен народ, казват за себе си: „Ние сме любознателни, но никак не сме любопитни.“ Постоянното представителство на народа на главанаците е дипломатически орган, който не може да бъде обект на неофициални контакти, най-малко пък на празно любопитство. Уважаеми приятелю! Най-разумното нещо, което сега можете да направите, е да потеглите обратно и убедително да обясните на всичките си познати как всъщност стоят нещата.

Александър Б. замълча и морно приповдигна миглите си. Журналистът Камерер продължаваше да стои пред него и това очевидно съвсем не го учуди.

— Разбира се, преди да се разделим, ще отговоря на всичките ви въпроси.

— А не сте ли длъжен да ставате, докато разговаряте? — поинтересува се журналистът Камерер.

Сините очи сякаш малко живнаха.

— Откровено казано, да — призна си Александър Б. — Но вчера си ударих силно коляното и досега ужасно ме боли, така че наистина ме извинете...

— С удоволствие — каза журналистът Камерер и приседна на края на масата. — Виждам, че постоянно ви досаждаат любопитни.

— През моето дежурство вие сте шестата компания.

— Та аз съм сам-самичък! — възрази журналистът Камерер.

— Компания е събирателна дума — поясни Александър Б., като се оживи още повече. — Като каса например. Каса консерви. Топ басма. Или кутия бонбони. Нали може да се случи така, че в кутията да остане само един бонбон. Сам-самичък.

— Вашите обяснения ме удовлетворяват напълно — каза журналистът Камерер. — Но аз не съм любопитен турист. Дошъл съм по работа.

— Осемдесет и три процента от всички компании — незабавно реагира Александър Б. — се явяват тук именно по работа. Последната компания — от пет екземпляра, включително малолетни деца и куче — искаше да се уговори с ръководителите на представителството за уроци по езика на главанаците. Но повечето са събирачи на ксенофолклор. Всички са се юрнали да събират ксенофолклор! И аз събирам ксенофолклор. Но главанаците нямат фолклор! Това е измислица. Шегобиецът Лонг Мюлер издаде една книжка по подобие на песните на Осиан^[1] и всички се побъркаха... „О, рунтави дървеса с хиляди опашки, затаили скръбните си мисли в пухкави и топли дънери. Хиляди и хиляди опашки имате вие и нито една глава!...“ А между другото главанаците изобщо нямат понятие опашка! Опашката при тях е орган за ориентиране и ако се превежда точно, то не трябва да бъде опашка, а компас... „О, дървеса с хиляди компаси!“ Но виждам, че вие не сте фолклорист...

— Не съм — честно си призна журналистът Камерер. — Много по-зле — журналист съм.

— Сигурно пишете книга за главанаците?

— В известен смисъл. И какво от това?

— Не, нищо. Моля пишете си. Нито сте първият, нито последният. А виждали ли сте някога главанаците?

— Да, разбира се.

— На екрана ли?

— Не. Работата е там, че тъкмо аз ги открих на Саракш...

Александър Б. даже се понадигна.

— Тогава вие сте Камерер?

— На вашите услуги.

— Не-не, докторе, аз съм на вашите услуги. Заповядайте, искайте, нареждайте...

Тутакси си спомних разговора на Камерер с Абалкин и побързах да поясня:

— Аз само ги открих и нищо повече. Съвсем не съм специалист по главанаците. И сега не се интересувам от главанаците изобщо, а само от един-единствен главанак, от преводача на представителството. Така че, ако нямате нищо против... Да премина там, при тях, а?

— Но моля ви се, докторе! — Александър Б. плесна с ръце. — Вие май си помислихте, че ние седим тук, така да се каже, на пост. Нищо подобно! Моля заповядайте, влезте! Много хора така и правят. Ти му обясняваш, че слуховете, значи, са преувеличени, той кима, сбогува се, а като излезе — хоп, шмугна се през моста...

— И после?

— След известно време се връща много разочарован. Нищо не е видял и никого не е срещнал. Гори, хълмове, дефилета, очарователни пейзажи — всичко това, разбира се, го има, но главанаците ги няма. Първо, главанаците живеят активно през нощта, второ, живеят под земята, а най-важното — срещат се само с тези, с които искат да се срещнат. Ето за такива случаи ние дежурим тук, като изпълняваме ролята, така да се каже, на свръзка...

— А кои сте тези вие? От „Комкон“? — попита журналистът Камерер.

— Да. Стажанти. Изреждаме се да дежурим тук. През нас минава връзката в двете посоки... На вас кой от преводачите по-точно ви трябва?

— Шчекн-Итрч.

— Ще опитам. Той познава ли ви?

— Едва ли. Но му кажете, че искам да поговоря с него за Лев Абалкин, когото той познава със сигурност.

— Разбира се! — каза Александър Б. и придърпа към себе си селектора.

Журналистът Камерер (пък, да си призная, и аз) наблюдаваше с възхищение, преминаващо в преклонение, как този юноша с нежното лице на романтичния поет внезапно лудо се облеци и като сви изящните си устни в невероятна фуния, защрака, закряка и загука за трийсет и трима главанацы наведнъж (нощем в мъртвата гора, до разнебитеното бетонно шосе, под мътно фосфоресциращото небе на Саракш) и тези звуци изглеждаха съвсем на място в този сводест пуст

бункер с голи грапави стени. После той млъкна и сведе глава, като се вслушваше в сериите прищраквания и гукания, с които му отговаряха, а устните и долната му челюст продължаваха чудновато да мърдат, сякаш той ги държеше в постоянна готовност да продължат беседата. Това зрелище беше по-скоро неприятно и при цялото си преклонение журналистът Камерер сметна, че все пак ще бъде по-деликатно да отмести погледа си.

Впрочем разговорът не продължи много дълго. Александър Б. се облегна на стола и като масажираше внимателно долната си челюст с дългите си бледи пръсти, каза, леко задъхвайки се:

— Струва ми се, че той се съгласи. Впрочем не искам твърде много да ви обнадеждавам, защото съвсем не съм сигурен, че той правилно разбира всичко. Улових два смислови слоя, но според мен имаше и трети... С една дума вървете през моста по пътеката, която води в гората. Той ще ви посрещне там или по-точно ще ви види... Не. Как би могло да се каже... Знаете, че не е толкова трудно да се разберат главанаците, колкото да се преведе. Ето например тази рекламна фраза: „Ние сме любознателни, но не сме любопитни.“ Между другото това е образец на добър превод. Под „не сме любопитни“ може да се разбира, че „не любопитствуваме напразно“, но и в същото време — „не сме интересни за вас“. Разбирате ли?

— Разбирам — каза журналистът Камерер, като слезе от масата. — Той ще ме види и тогава ще реши заслужава ли си да разговаря с мен. Благодаря за старанието.

— Какво старание! Това е мое задължение, което върша с удоволствие... Почакайте, вземете моята мушама, навън вали...

— Благодаря, няма нужда — каза журналистът Камерер и излезе под дъжда.

---

[1] Осиан или Йошин — легендарен герой на келтските народни предания, живял според тях в III век. Английският поет Джеймс Макфърсън издава през 1760 г. свои поеми, представени от него като преводи на песните на Осиан. — Б.пр. ↑

3 ЮНИ 78 ГОДИНА

ГЛАВНАКЪТ ШЧЕКН-ИТРЧ

По местното време беше около три часът сутринта, цялото небе беше забулено, а гората беше гъста и този нощен свят ми се струваше сив, плосък и възмътен като лоша старинна снимка.

Разбира се, той пръв ме откри и сигурно пет минути, а може би и през всичките десет минути е вървял успоредно с мене, като се е крил в гъстите храсталаци. Когато най-сетне го забелязах, той разбра това почти мигновено и веднага се появи на пътеката пред мен.

— Тук съм — заяви той.

— Виждам — казах аз.

— Тук ще говорим — рече той.

— Добре — казах аз.

Той веднага седна съвсем като куче, което разговаря със стопанина си — едро, охранено куче с голяма глава, малки стърчащи триъгълни уши и големи кръгли очи под масивното широко чело. Гласът му беше дрезгав и той говореше без ни най-малък акцент, така че само кратките отсечени фрази и малко прекалено ясната артикулация издаваха в говора му чужденеца. И още нещо — от него понамирисваше. Но не на мокра кучешка козина, както би могло да се очаква. Миризмата по-скоро беше неорганична — нещо от рода на нагрят колофон. Странна миризма, повече на механизъм, отколкото на живо същество. Спомням си, на Саракш главанаците съвсем не миришеха така.

— Какво искаш? — попита той направо.

— Казаха ли ти кой съм?

— Да. Ти си журналист. Пишеш книга за моя народ.

— Не е точно така. Пиша книга за Лев Абалкин. Ти го познаваш.

— Всеки от моя народ познава Лев Абалкин.

Това беше ново за мене.

— И какво мисли твойт народ за Лев Абалкин?

— Моят народ не мисли за Лев Абалкин. Той го познава.

Изглежда, нагазихме в някакви лингвистични блатата.

— Исках да попитам как се отнася твоят народ към Лев Абалкин?

— Той го познава. Всеки. От раждането до смъртта си.

Посъветвах се с журналиста Камерер и решихме засега да оставим тази тема.

— Какво можеш да разкажеш за Лев Абалкин? — попитахме ние.

— Нищо — кратко отвърна той.

Ето от това се страхувах най-много. До такава степен се страхувах, че подсъзнателно отхвърлих самата възможност да стане така и съвсем не бях подготвен за това. Обърнах се по най-жалкия начин, а той вдигна предната си лапа към муцуната и взе шумно да гризе между пръстите си. Не по кучешки, а така, както понякога правят нашите котки.

Все пак запазих достатъчно самообладание, за да съобразя навреме, че ако този пес сапиенс наистина не е искал да има нищо общо с мен, той просто би отказал да се срещнем.

— Зная, че Лев Абалкин ти е приятел — казах аз. — Живели сте заедно, работили сте заедно. Много земляци биха искали да знаят какво мисли за Абалкин неговият приятел и сътрудник от народа на главанаците.

— Защо? — отново кратко попита той.

— Жизнен опит — отвърнах аз.

— Безполезен опит.

— Безполезен опит няма.

Сега, три се захвана с другата лапа и след няколко секунди промърмори неразбираемо:

— Задавай конкретни въпроси.

Позамислих се.

— Зная, че за последен път си работил с Абалкин преди петнайсет години. Случвало ли ти се е след това да работиш с други земляни?

— Случвало ми се е. Много.

— Почувствува ли разлика?

Всъщност като задавах този въпрос, нямах предвид нищо особено. Но Шчекн изведнъж замря, после бавно отпусна лапата си и

надигна високочелата си глава. За миг в очите му проблеснаха мрачни червени светлилки. Обаче не мина и секунда и той пак се захвана да гложди ноктите си.

— Трудно е да се каже — промърмори той. — Работата беше различна, хората също бяха различни. Трудно е.

Той се изплъзна от прекия отговор. Защо? Невинният ми въпрос сякаш го затрудни. Той се обърка за цяла секунда. Или пак лингвистиката беше виновна? Изобщо лингвистиката не е лошо нещо. Ще атакуваме. Фронтално.

— Ти си се срещнал с него — заявих аз. — Той отново те е поканил да работите. Съгласи ли се?

Това можеше да означава: „Ако беше се срещнал с него и той отново те беше поканил да работите, би ли се съгласил?“ Или да речем: „Ти си се срещнал с него и той (както научих) те е поканил да работите. Ти каза ли му, че си съгласен?“ Лингвистика. Няма да споря, това беше доста жалка маневра, но какво ми оставаше да правя?

И лингвистиката все пак спаси положението.

— Той не ме е канил да работим — възрази Шчекн.

— Тогава за какво разговаряхте? — учудих се аз, развивайки успеха.

— За миналото — измрънка той. — Това не интересува никого.

— Как ти се стори — попитах аз, като мислено изтрих трудовата пот от челото си, — той много ли се е променил за тези петнайсет години?

— И това не е интересно.

— Напротив. Много е интересно. Аз също го видях неотдавна и забелязах, че той се е променил много. Но аз съм землянин, на мен ми е нужно да знам твоето мнение.

— Моето мнение е: да.

— Ето виждаш ли. И в какво се състои според теб промяната?

— Той вече не се интересува от народа на главанаците.

— Така ли? — искрено се учудих аз. — А с мене той само за главанаците приказваше...

Очите му отново проблеснаха в червено. Реших, че моите думи отново са го смутили.

— Какво ти каза? — попита той.

— Спорихме кой от земляните е допринесъл повече за контактите с народа на главанаците.

— А друго?

— Нищо. Само за това говорихме.

— Кога беше това?

— Онзи ден. А защо ти сметна, че той вече не се интересува от народа на главанаците?

Внезапно той заяви:

— Губим време. Не задавай празни въпроси. Задавай истински въпроси.

— Добре. Задавам истински въпроси. Къде е той сега?

— Не знам.

— Какво възнамеряваше да прави?

— Не знам.

— Какво ти каза? Интересува ме всяка негова дума.

И тогава Шчекн зае странна, бих казал — дори неестествена поза: седна на пружиниращите си лапи, протегна врат и ме загледа отдолу нагоре. После заговори, като равномерно поклащаше доста тежката си глава и отчетливо произнасяше всяка дума:

— Слушай внимателно, разбери правилно и запомни завинаги. Народът на Земята не се намесва във вътрешните работи на народа на главанаците. Народът на главанаците не се намесва във вътрешните работи на народа на Земята. Така е било, така е и така ще бъде. Проблемът с Лев Абалкин е вътрешна работа на народа на Земята. Това е решено. И поради това. Не търси нищо, което го няма. Народът на главанаците никога няма да даде убежище на Лев Абалкин.

Ама че работа! И от мене се изтръгна:

— Искал е убежище ли? При вас?

— Казах само това, което казах: народът на главанаците никога няма да даде убежище на Лев Абалкин. Нищо повече. Разбра ли?

— Разбрах. Но това не ме интересува. Повтарям въпроса си: какво ти каза той?

— Ще отговоря. Но първо повтори онова главното, което ти казах.

— Добре, ще повторя. Народът на главанаците няма да се намесва в проблема с Абалкин и отказва да му даде убежище. Нали така?

— Така. Това е главното.

— Сега отговори на моя въпрос.

— Отговарям. Той ме попита има ли разлика между него и другите хора, с които съм работил. Зададе ми точно такъв въпрос, какъвто ми зададе и ти.

Едва беше изрекъл последните думи, когато се обърна и се шмугна в храсталака. Нито едно клонче, нито един лист не трепна, а него вече го нямаше. Изчезна.

Браво бе, Шчекн! „... Аз го учих да говори на руски и как да ползува Линията за доставки. Не се отделях от него, когато боледуваше от своите страшни болести... Търпях лошите му обноски, примирявах се с безцеремонните му изказвания, прощавах му това, което не прощавам никому на този свят... Ако се наложи, аз ще се бия за него като за землянин, като за самия себе си. А той? Не знам...“
Браво бе, Шчекн-Итрч.

3 ЮНИ 78 ГОДИНА ЕКСЕЛЕНЦ Е ДОВОЛЕН

— Много любопитна история — каза Екселенц, когато завърших доклада си. — Правилно постъпи, Мак, че настоя да посетиш тази менажерия.

— Не мога да разбера — отвърнах аз, като с раздразнение откъсвах бодливите репей от мокрия си крачол. — Виждате ли някакъв смисъл в това?

— Да.

Зяпнах го опулен.

— Сериозно ли допускате, че Лев Абалкин може да поиска убежище?

— Не. Такова нещо не допускам.

— Тогава за какъв смисъл става дума. Или отново е метнал камък в храстите.

— Може би. Но работата не е там. Не е важно какво е имал предвид Лев Абалкин. Важно е другото — реакцията на главанаците. Впрочем не си блъскай главата. Ти ми донесе важна информация. Благодаря. Доволен съм. И ти бъди доволен.

Отново се захванах да скубя репейте. Не ще и дума, той несъмнено беше доволен. Големите му зелени очи така горяха, че даже в полумрака на кабината се виждаше. По същия начин ме бе гледал, когато аз, млад, весел, запъхтян, му докладвах, че Прещ Хрисимия най-сетне е заловен на местопрестъплението и седи долу в колата със затъкната уста, готов за употреба. Аз хванах тогава Хрисимия, но и хабер нямах за това, което Странника много добре е разбрал: край вече на саботажите и ешелоните със зърно още утре тръгват към Столицата...

Ето и сега той явно разбираше нещо такова, за което даже и хабер нямах, а пък аз не изпитвах поне най-обикновено задоволство. Никого не бях хванал, никой не чакаше за разпит със затъкната уста, а един загадъчен човек с осакатена съдба тичаше насам-натам по

огромната приветлива Земя, въртеше се, без да си намери място, мятеше се като отровен и сам тровеше всички, които срещнеше, с отчаяние и обида, предаваше и сам ставаше жертва на предателство...

— Още веднъж ти напомням. Мак — неочаквано каза Екселенц, — че той е опасен. И става още по-опасен, защото сам не знае за това.

— А бе що за човек е той, дявол да го вземе? — попитах аз. — Да не е някой побъркан андроид?

— При андроида не може да има тайна на личността — каза Екселенц. — Не се отклонявай.

Напъхах репеите в джоба на якето си и се облегнах в креслото.

— Сега можеш да си отиваш вкъщи — каза Екселенц. — До деветнайсет нула нула си свободен. След това бъди наблизо, в чертите на града, и чакай да те извикам. Възможно е тази вечер той да се опита да проникне в музея. Тогава ще го заловим.

— Добре — казах аз без всякакъв ентусиазъм.

Той преценяващо ме оглежда от главата до петите и казва:

— Надявам се, че си във форма. Ще го заловим двамата, а аз съм вече твърде стар за такива упражнения.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

МУЗЕЯТ ЗА ИЗВЪНЗЕМНИ КУЛТУРИ. НОЩ

В 01:08 часа радиогривната на китката ми изписуква и приглушеният глас на Екселенц промърморва в скоропоговорка: „Мак, музеят, главният вход, бързо...“

Затръшнах купола на кабината, за да не се хлопне във въздуха, и форсирах двигателя от място. Глайдерът излетя право нагоре като свещ в звездното небе. Три секунди за убиване на скоростта. Двайсет и две секунди планиращ полет за ориентиране. Звездният площад беше пуст. Пред главния вход също нямаше никой. Странно... Аха. От кабината на нулевия транспорт до ъгъла на музея се появява черна кльощава фигура и бързо се понася към главния вход. Екселенц.

Глайдерът безшумно кацна пред главния вход. Незабавно на пулта светна сигнална лампичка и мекият глас на кибернетичния инспектор каза с укор: „Кацането на глайдери на Звездния площад не е разрешено...“ Отворих купола и скочих на земята. Екселенц вече се занимаваше с вратата, като нагласяваше магнитния шперц. „Кацането на глайдери на Звездния площад...“ — убедено повтаряше кибернетичният инспектор по радиото.

— Накарай го да млъкне... — промърмори едва чуто Екселенц, без да се обръща.

Затворих купола. В същия миг главният вход зейна широко.

— След мен! — мимоходом каза Екселенц и се гмурна в мрака.

Той се носеше пред мен с огромни безшумни скокове, дълъг, кльощав, ъгловат, отново лек и пъргав, облечен в черно, същинска сянка на средновековен демон, и за момент си помислих, че сигурно никой от днешните наши сополанковци не е виждал Екселенц такъв, а такъв го знаят може би само старият Слон и, да речем, Петър Ангелов, и аз — преди петнайсетина години.

Той ме водеше по сложен криволичещ път от зала в зала, от коридор в коридор, като безпогрешно се ориентираше между стойките и витрините, сред статуите и моделите, приличащи на уродливи

механизми, и сред механизмите и апаратите, приличащи на уродливи статуи. Никъде не светеше — очевидно автоматиката беше изключена предварително, — но той нито веднъж не сгреши и не сбърка пътя, макар да знаех, че нощем вижда много по-зле от мене. Да, здравата се беше подготвил за този среднощен удар нашият Екселенц и засега всичко вървеше доста, доста добре, ако не смятаме дишането. Той дишаше твърде шумно, ала тука вече нищо не можеше да се направи. Възрастта се обаждаше. Проклетите години.

Внезапно той се спря и щом застанах до него, стисна с пръсти рамото ми. В първия момент се уплаших, че сърцето му не е издържало, но тутакси разбрах: пристигнали сме на мястото и той просто си поема дъх.

Огледах се. Всичко това вече бях виждал — празните маси, рафтовете край стените, натъпкани с чудесии от други планети, ксенографските проектори на отсрещната стена. Вече бях идвал тук. Това беше работилницата на Майя Тойвовна Глумова. Ето там беше нейната маса, а на ей това кресло седеше журналистът Камерер...

Екселенц пусна рамото ми, отиде до рафтовете, приведе се и тръгна покрай тях, без да се изправя — търсеше нещо. После се спря, с усилие повдигна нещо и се запъти към масата, която беше точно пред вратата. Извил малко назад тялото си от кръста нагоре, той носеше в провисналите си ръце дълъг предмет — някакъв калъп със заоблени ъгли. Внимателно, без всякакъв шум той постави този предмет на масата, замря за миг, като се послуша, а после изведнъж като фокусник измъкна от малкото си джобче голяма кърпа с ресни. С ловко движение я разтвори и покри с нея своя калъп. После се обърна към мене, наведе се над ухото ми и едва чуто прошепна:

— Щом се докосне до кърпата, го хващаш. Ако ни забележи порано, залови го. Застани тука.

Застанах от едната страна на вратата, а Екселенц — от другата. Отначало нищо не чувах. Стоях, притиснал гръб към стената, машинално прехвърлях наум различните варианти, по които могат да се развият събитията, и гледах кърпата, разстлана върху масата. Интересно от къде на къде Лев Абалкин ще вземе да я докосва. Ако наистина чак толкова му трябва този калъп, то как ще разбере, че калъпът е скрит под кърпата? И що за калъп е това? Прилича на кутия за преносим интравизор. Или на калъф за някакъв музикален

инструмент. Впрочем едва ли. Доста е тежичък. Нищо не разбирам. Това явно е примамка, но ако е примамка, то тя не е за човек...

Тогава чух шум. И трябва да кажа, че шумът беше сериозен: някъде в дебрите на музея се сгромоляса нещо грамадно, метално, което при падането се срути. Моментално си спомних онова гигантско кълбо бодлива тел, което тукашните момичета неотдавна така старателно обработваха с молекулярните поялници. Погледнах към Екселенц. Екселенц също се заслушваше и също недоумяваше.

Звънтенето, дрънченето и трakanето постепенно спряха и отново стана тихо. Чудна работа. Един професионален прогресор, майстор на прокрадването, един нинджа^[1] така слепешката да се натресе на такова обемисто съоръжение? Невероятно. Разбира се, той би могъл да закачи с ръкава си един-единствен стърчащ шип... Не, не може. Прогресорът не може. Или тук, на безопасната Земя вече е успял малко да се отпусне... Съмнявам се. Впрочем ще видим. Така или иначе сега той е застинал на един крак и се заслушва, и ще се заслушва така пет минути...

И през ум не му мина даже да стои на един крак и да се заслушва. Той явно се приближаваше към нас, като при това движението му се съпровождаше от цяла какофония от разнообразни шумове, съвсем неуместни за един прогресор. Тътреше си краката и си суркаше подметките. Блъскаше се в стените и касите на вратите. По едно време налетя на някаква мебел и се разнесоха куп неясни възклицания, в които преобладаваха съскащите звуци. А когато върху екраните на проекторите попаднаха слаби отблясъци от електрическа светлина, съмненията ми се превърнаха в увереност.

— Това не е той — казах аз на Екселенц почти гласно.

Екселенц кимна. Видът му беше недоумяващ и мрачен. Сега той стоеше с рамо към стената и с лице към мен, разкراчен и навъсен, и лесно можех да си представя как след малко ще сграбчи с две ръце през гърдите лъжепрогресора и раздрусвайки го методично, ще изреве в лицето му: „Кой си ти и какво правиш тука бе, кучи сине?“

И така ясно си представях какво ще стане, че отначало даже не се учудих, когато той опъна с лявата ръка ревера на черното си яке, а с дясната взе да напъхва в пазвата любимия си „херцог“, двайсет и

шести калибър — той сякаш освобождаваше ръцете си за предстоящото сграбчване и раздрусване.

Но когато осъзнах, че през цялото време той е стоял с това осемпатронно чудо в ръка, което гарантирано изпраща всеки на оня свят, направо се вцепених. Това можеше да означава само едно: Екселенц е бил готов да убие Лев Абалкин. Именно да го убие, защото Екселенц никога не е вадил оръжие, за да сплашва, да смразява кръвта или изобщо да прави впечатление, а само за да убива.

Бях толкова смаян, че всичко излетя от главата ми. Но тогава в работилницата нахлу дебел сноп ярка бяла светлина и като се блъсна за последен път в касата, през вратата мина Лъжеабалкин.

Общо взето, той даже малко приличаше на Лев Абалкин — як, снажен, среден на ръст, с дълга черна коса до раменете. Облечен беше в широк бял шлифер и държеше пред себе си електрическо фенерче „Турист“, а в другата ръка носеше нещо като малък куфар или голяма чанта. Щом влезе, той спря, прекара лъча на фенерчето по рафтовете и рече:

— Е, май че е тука.

Гласът му беше дрезгав, а топът — пресилено бодър. С такъв тон си говорят хората, които изпитват страх, неловкост и малко срам, с една дума — на които им е чоглаво или са „с единия крак в канавката“, както казват хонтийците.

Сега видях, че всъщност това беше стар човек. Може би по-стар даже от Екселенц. Имаше дълъг остър нос с гърбица, дълга остра брадичка, хлътнали бузи и високо, много бяло чело. Изобщо той приличаше не толкова на Лев Абалкин, колкото на Шерлок Холмс. Засега можех да кажа за него съвсем точно само едно: по-рано никога в живота си не бях виждал този човек.

Като се огледа бегло, той се приближи до масата, сложи куфарчето чанта върху пъстрата кърпа съвсем до нашия калъп и като си светеше с фенерчето, взе бавно и методично да оглежда рафтовете лавица по лавица, секция по секция. При това непрекъснато си мърмореше нещо под носа и до нас достигаха само отделни думи: „... Пфу, това всички го знаят... бъра-бъра-бъра... Най-обикновена илюзия... бъра-бъра-бъра... Само боклуци... бъра-бъра... Може би и не си е на мястото... Пъхнали са го някъде, заврели са го, скрили са го... бъра-бъра-бъра...“

Екселенц наблюдаваше всяко негово действие, сложил ръце на гърба, а на лицето му беше застинало много необичайно и неприсъщо за него изражение на някаква безутешна унилоост или може би на унила скука, сякаш пред очите му ставаше нещо досадно, неопишимо отегчително, дошло му до гуша и в същото време натрапчиво, с което отдавна вече се е примирил и от което отдавна е изгубил надежда, че ще се избави. Признавам, в началото малко се учудих, че той се отказва от такова естествено намерение — да го сграбчи с две ръце и с удоволствие да го раздрусва. Ала после, докато гледах лицето му, разбрах, че би било безсмислено. Да го раздрусваш и да не го раздрусваш — нищо няма да се промени, всичко пак ще си дойде на мястото: той все ще лази и ще тършува, ще си мърмори под носа, ще стои с един крак в канавката, ще катурва експонатите в музеите и ще проваля грижливо обмисляните и подготвяни операции...

Когато старецът се добра до най-далечната секция, Екселенц въздъхна тежко, отиде до масата, приседна на края до чантата и рече кисело:

— Е, и какво търсите там, Бромбърг? Детонаторите ли?

Старецът Бромбърг изпищя високо и се метна встрани, като събори една маса.

— Кой е тука? — зарева той, като трескаво шареше с лъча на фенерчето около себе си. — Кой си ти?

— Ами аз съм, аз! — отвърна още по-кисело Екселенц. — Престанете да треперите!

— Кой е? Вие ли сте? Да ви вземат мътните! — Лъчът се спря на Екселенц. — А! Сикорски! Е, така си и знаех!...

— Махнете това фенерче — нареди Екселенц и прикри очите си.

— Моля да не ми крещите! — изписка Бромбърг, но отмести лъча. — И да не сте посмели да се докоснете до чантата ми!

Екселенц стана и тръгна към него.

— Не смейте да се приближавате до мен! — зарева Бромбърг. — Да не съм ви някое хлапе! Засрамете се! Та вие сте старец!

Екселенц отиде до него, взе фенерчето и го сложи на най-близката маса с рефлектора нагоре.

— Седнете, Бромбърг! — каза той. — Трябва да поговорим.

— Тези ваши разговори... — промърмори Бромбърг и седна.

Невероятно беше, но сега той изглеждаше съвсем спокоен. Бодър старец, внушаващ уважение. Според мен даже беше весел.

---

[1] Нинджа или майстор на нинджуцу — тайно изкуство на превъзходна маскировка във феодална Япония, на което се обучавали разузнавачите, за да остават невидими за врага. — Б.пр. ↑

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

АЙЗЪК БРОМБЪРГ. БИТКАТА МЕЖДУ ЖЕЛЕЗНИТЕ СТАРЦИ

— Хайде да се опитаме да поговорим спокойно — предложи Екселенц.

— Да се опитаме, да се опитаме! — бодро отвърна Бромбърг. — А кой е този младеж, който подпира стената до вратата? Снабдили сте се с телохранител, а?

Екселенц не отговори веднага. Може би възнамеряваше да ме отпрати. „Максим, ти си свободен“ — и аз, разбира се, щях да си отида. Но бих се обидил и Екселенц естествено разбираше това. Впрочем напълно допусках, че има и още някои съображения. Така или иначе той махна с ръка към мен и каза:

— Това е Максим Камерер, сътрудник на „Комкон“. Максим, това е доктор Айзък Бромбърг, който се занимава с история на науката.

Аз се поклоних, а Бромбърг незабавно заяви:

— Така си и знаех. Разбира се, дострашало ви е, Сикорски, че няма да се справите сам с мене... Седнете, седнете, младежо, и се настанете по-удобно. Доколкото познавам вашия началник, разговорът ни ще бъде дълъг...

— Седни, Мак — каза Екселенц.

Седнах в познатото ми кресло за посетители.

— И така, чакам вашите обяснения, Сикорски — рече Бромбърг. — Какво означава тази засада?

— Виждам, че доста се уплашихте.

— Глупости! — мигновено избухна Бромбърг. — Каква нелепост! Слава богу, не съм от плашливите! И наистина, ако някой може да ме изплаши, Сикорски...

— Но вие заревахте така ужасно и съборихте толкова много мебели...

— Е, какво пък, ако и над вашето ухо в абсолютно пуста сграда нощем...

— Абсолютно никаква работа нямате да ходите в абсолютно пусти сгради нощем...

— Първо, вие, Сикорски, нямате абсолютно никакво право да ми държите сметка къде и кога ходя! И, второ, по кое друго време ще ми заповядате да ходя? През деня не ме пускат. През деня тук правят някакви подозрителни ремонти и някакви нелепи промени в експозицията... Слушайте, Сикорски, признайте си, че достъпът до музея е закрит по ваша прищявка! Трябва ми спешно да си припомня някои данни. Идвам тука и не ме пускат. Мене! Члена на научния съвет на този музей! Обаждам се на директора и питам: какво става? Директорът, скъпият Хрант Хачикян, който в известен смисъл ми е ученик... Смущава се горкият, черви се от срам горкият за себе си и пред мен... Но той нищо не може да направи, той е обещал! Помолили са го твърде уважавани хора и той е обещал! Интересно кой го е помолил? Може би някой си Рудолф Сикорски? Не! О, не! Тук никой даже не е чувал името на Рудолф Сикорски! Но мене не можеш да ме метнеш! Та аз веднага разбрах кой дърпа конците зад кулисите. И бих искал все пак да знам, Сикорски, защо вече цял час мълчите и не отговаряте на моя въпрос? Защо ви е притрябвало всичко това, питам аз! Да затворите музея! Позорно да се опитвате да изземете от музея експонати, които му принадлежат! Да правите нощни засади! И кой, дявол да го вземе, е изключил тук електричеството! Не зная какво бих правил, ако не се бе оказало, че в глайдера имам фенерче! Я каква цицина ми излезе тука, дявол да ви вземе! А пък там съборих нещо! От все сърце се надявам — искам да се надявам!, — че това е било само макет, защото ако е оригинал, вие сам-самичък ще ми го съберете парченце по парченце. До последната шайбичка! И ако излезе, че тая последна шайбичка я няма, като поп ще отидете на Тагора...

Гласът му секна и той мъчително се закашля, като се удряше с юмруци по гърдите.

— Ще ми отговорите ли някога на въпросите? — изхриптя той през кашлицата.

Седях като в театър и от всичко това по-скоро ме досмеша, но тогава погледнах към Екселенц и изтръпнах.

Екселенц, Странника, Рудолф Сикорски, този леден блок, този покрит с мраз гранитен монумент на Хладнокръвието и Издръжливостта, тази безотказна машина за измъкване на информация — целият беше моравочервен, дишаше тежко, трескаво свиваше и разтваряше костеливите си луничави юмруци, а прочутите му уши горяха и страховито помръдваха. Впрочем той все още се сдържаше, но сигурно сам си знаеше с цената на какво.

— Бих искал да зная, Бромбърг — със сподавен глас рече той, — за какво са ви потрябвали детонаторите.

— Ах, вие бихте искали да знаете това! — злъчно прошепна доктор Бромбърг и се наклони напред, като погледна Екселенц в очите толкова отблизо, че дългият му нос едва не се напъха в зъбите на моя шеф. — А какво друго бихте искали да знаете за мене? Може би се интересувате от цвета на моите изпражнения? Или например за какво разговарях одеде с Пилгуй?

Не ми хареса, дето спомена името Пилгуй в такъв контекст, Пилгуй се занимаваше с биогенератори, а моят отдел вече втори месец се занимаваше с Пилгуй. Впрочем Екселенц се направи, че не е чул за Пилгуй. Той също си навря главата, и то така стремително, че Бромбърг едва успя да се отдръпне.

— За изпражненията си благоволете да се поинтересувате сами! — изкрещя той. — А аз бих искал да знам как така си позволявате да отваряте музея с взлом и защо си протягате лапите към детонаторите, макар съвсем ясно да ви е казано, че в близките няколко дни...

— Вие, струва ми се, възнамерявате да критикувате моето поведение, а? Ха-ха-ха! Кой! Сикорски! Обвинява мене! Във взлом! Бих искал да зная вие самите как проникнахте в този музей! А? Отговаряйте де!

— Това няма отношение към въпроса, Бромбърг!

— Вие сте крадец, Сикорски! — заяви Бромбърг, като протегна дългия си крив показалец към Екселенц. — Вие стигнахте дотам да разбивате врати!

— Не, вие стигнахте дотам да разбивате врати, Бромбърг! — изрева Екселенц. — Вие! Съвсем ясно и недвусмислено ви беше казано, че достъпът до музея е спрян! Всеки нормален човек на ваше място...

— Ако нормалният човек се сблъска с поредния акт на задкулисна дейност, той е длъжен...

— Той е длъжен малко да си размърда мозъка, Бромбърг. Той е длъжен да се сети, че не живее в средните векове. И ако се е сблъскал с тайна, с някакъв секрет, то това не е нечий каприз, нито пък зла воля...

— Да, не е каприз, нито зла воля, а вашата покъртителна самоувереност, Сикорски, вашата смешна и наистина средновековна идиотско-фанатична убеденост, че именно вие сте призван да решавате кое да бъде явно и кое — тайно! Вие сте старец на преклонна възраст, Сикорски, но така и не сте разбрали, че това преди всичко е аморално!...

— Направо е смешно да разговарям за морал с човек, който, за да удовлетвори своето детинско желание да протестира, разбива врати! Вие не сте просто старец, Бромбърг, вие сте жалко старче, което се е вдетинило!...

— Чудесно! — каза Бромбърг, като внезапно отново се успокои. Той пхна ръка в джоба на белия си шлифер, измъкна оттам и тресна на масата пред Екселенц някакъв блестящ предмет. — Ето го моя ключ. На мене както на всеки сътрудник на музея се полага ключ от служебния вход и аз се възползувах от него, за да дойда тук...

— Посред нощ и въпреки забраната на директора на музея?

Екселенц нямаше ключ, а магнитен шперц, и не му оставаше нищо друго, освен да напада.

— Посред нощ, но все пак с ключ! А къде е вашият ключ, Сикорски? Покажете ми, моля, вашия ключ!

— Нямам ключ! Той не ми трябва! Аз съм тук да изпълнявам дълга си, а не защото някаква муха ми е влязла в главата! Разбра ли, стар истеричен глупако!

И каква стана тя тогава! Сигурен съм, че никога по-рано стените на тази скромна работилница не са слушали такива експлозивни резове, примесени с прегракнали крясъци. Такива епитети. Такава вакханалия от емоции. Такива абсурдни доводи и още по-абсурдни контрадоводи. Какво да говорим за стените! В края на краищата това бяха стени на тихо академично заведение, отдалечено от житейските страсти. Но аз, човек на години, уж врял и кипял, даже аз никога и никъде не бях чувал нещо подобно, поне от Екселенц.

Бойното поле постоянно се забулваше в толкова дим, че вече не можеше да се различи за какво спорят, а само като нажежени гюлета стремглаво летяха едни срещу други най-различни „безотговорни клюкари“, „феодални рицари на плаща и кинжала“, „общественици-провокатори“, „плешиви агенти на тайната служба“, „склеротични демагози“ и „тайни сатрапи на идеи“. А пък по-малко екзотичните „стари магарета“, „злобни мухльовци“ и „грохнали дъртаци“ вляха като град подобно на шрапнели...

Обаче от време на време димът се разсейваше и тогава пред измъчения ми и омаян поглед се разкриваха наистина изумителни ретроспекции. Тогава разбирах, че сражението, на което станах случаен свидетел, беше само една от безбройните, невидими за света схватки от негласната война, започнала още във времената, когато моите родители едва са завършвали училище.

Доста бързо си спомних кой е този Айзък Бромбърг. Разбира се, бях чувал за него и по-рано, може би още когато като сополиво хлапе работех в Групата за свободно търсене. Една от неговите книги — „Какво се случи в действителност“ — безспорно бях чел: това беше историята на „Масачузетския кошмар“. Помня, че тази книга не ми хареса — твърде много напомняше памфлет, авторът твърде ревностно смъкваше романтичното було от тази наистина страшна история и твърде много място беше отделил на подробностите от дискусиите за политическите принципи на подхода към опасните експерименти, а по онова време никак не се интересувах от тези дискусии.

Впрочем в определени кръгове името на Бромбърг беше известно и се ползваше с достатъчно уважение. Той можеше да се нарече представител на „крайно левите“ в известното движение на дзюнистите, основано още от Ламондуа, което беше провъзгласило правото на науката да се развива без ограничения.

Екстремистите от това движение изповядват принципи, които на пръв поглед изглеждат съвсем естествени, а на практика постоянно се оказват неизпълними при което и да е равнище на развитие на човешката цивилизация (помня страшния шок, който изпитах, когато се запознах с историята на цивилизацията на Тагора, където тези принципи са се спазвали категорично от незапомнените времена на тяхната Първа промишлена революция).

Всяко научно откритие, което може да бъде направено, непременно ще бъде направено. На този принцип трудно може да се възрази, макар че и тук възникват редица уговорки. А какво да правим с откритието, което вече е направено? Отговорът е: да се контролират последствията от него. Много добре. А ако не предвидим всички последствия? Ами ако надценим едни последствия, а подценим други? Ако най-сетне ни стане съвсем ясно, че просто не сме в състояние да контролираме дори най-очевидните и неприятни последствия? Ако за това са необходими неимоверно много енергетични ресурси и морални усилия (както в случая с Масачузетската машина, когато пред очите на смаяните изследователи се зародила и взела да набира сили нова нечовешка цивилизация на Земята)?

Да се прекрати изследването! — заповядва обикновено в такива случаи Световният съвет.

В никакъв случай! — заявяват в отговор екстремистите. Да усилим контрола ли? Да. Да предоставим ли необходимите мощности? Да. Да рискуваме ли? Да! В края на краищата „който не пие и не пуши, ще умре по-здрав“ (из изказването на патриарха на екстремистите Дж. Гр. Пренсън). Но никакви забрани! Морално-етичните забрани в науката са по-страшни от всякакви етични сътресения, които са възниквали или могат да възникват в резултат на най-рискованите обрати на научния прогрес. Тази гледна точка, която несъмнено привлича със своята динамика, винаги намира апологети сред младите научни работници, но е дяволски опасна, когато подобни принципи изповядва някой голям и талантлив специалист, който сериозно може да влияе на динамичен талантлив колектив и разполага със значителни енергетични мощности.

Именно такива екстремисти практики бяха основните клиенти на нашата „Комкон-2“. Старчето Бромбърг беше екстремист теоретик и вероятно точно поради тази причина нито веднъж не ми се беше мяркало пред очите. Затова пък, както видях сега, той цял живот беше киснал в бърбреците, черния дроб и жлъчката на Екселенц.

Характерът на нашата дейност в „Комкон-2“ е такъв, че ние никога никому и нищо не забраняваме. Просто не се ориентираме достатъчно в съвременната наука, за да правим това. Забранява Световният съвет. А нашата задача се свежда до това да осъществяваме тези забрани на практика и да не позволяваме да

изтича информация, тъй като именно изтичането на информация в такива случаи много често предизвиква най-ужасните последствия.

Очевидно Бромбърг или не искаше, или не можеше да разбере това. Борбата за премахване на всякакви бариери по пътя на разпространяването на научната информация беше станала буквално негова идея фикс. Той беше човек с невероятен темперамент и неизтощима енергия. Връзките му в научния свят бяха неизброими и само трябваше да подочуе, че някъде са прекратени многообещаващи изследвания, а информацията за резултатите е закрыта за неопределено време, за да го обземе животинска ярост и да се втурне да разобличава, да смъква завеси, да вади наяве факти. И тогава абсолютно нищо не можеше да се направи. Той не признаваше компромисите, поради което с него не можеше да се постигне никакво споразумение, той не признаваше пораженията, затова не можеше да бъде победен. Бромбърг беше неуправляем като космически катаклизъм.

Но, види се, дори най-висшата и абстрактна идея се нуждае от достатъчно конкретна приложна точка. И такава точка, конкретно олицетворение на силите на мрака и злото, с които той се сражаваше, за него беше станала „Комкон-2“ изобщо и нашият Екселенц в частност. „Да, «Комкон-2»! — злобно съскаше той, като подскачаше към Екселенц и тутакси отскачаше назад. — О, знам какви йезуити сте!... Да вземем само прочутата ви аббревиатура — Комисия за контактите с други цивилизации! Звучи благородно, възвишено! Славно! И да скриете зад нея вашата смрадлива кантора! Виждате ли, значи, Комисия за контрол! Комитет на консерваторите, а не Комисия за контрол! Компания на конспиратори!...“

За тези петдесет години той безкрайно беше дотегнал на Екселенц. При това, доколкото разбрах, именно му беше дотегнал — както дотяга конската муха или нахалният комар. Разбира се, той не беше в състояние съществено да навреди на нашата работа. Просто не беше по силите му. Но затова пък по силите му беше непрекъснато да мърмори и да мрънка, да си чеше езика и да вдига врява, да откъсва хората от работата им, да не им дава мира, да пуска фитили, да иска безусловно да се изпълняват всички формалности, да възбужда общественото мнение срещу засилването на формализма, с една дума — да уморява до изнемога. Не бих се учудил, ако излезе, че преди двайсет години Екселенц се потопи в кървавата каша на Саракш най-

вече за да си отдъхне малко от Бромбърг. Особено обидно ми стана за Екселенц и поради това, че като човек, който е не само принципен, но и извънредно справедлив, той очевидно напълно си даваше сметка, че ако се абстрахираме от нейната форма, дейността на Бромбърг изпълнява и някаква положителна социална функция, че тя с един вид социален контрол — контрол върху контрола.

А що се отнася до злобното старче Бромбърг, той очевидно напълно беше лишен от най-елементарното чувство за справедливост и отхвърляше, без да обсъжда, цялата ни работа, безусловно я смяташе за вредна и искрено я ненавиждаше от дън душа. При това формите, в които изливаше своята ненавист, бяха толкова противни и самите маниери на това непреклонно старче бяха до такава степен непоносими, че при цялото си хладнокръвие и нечовешка издръжливост очевидно всеки път, когато се сблъскваше ей така, лице в лице, с Бромбърг Екселенц напълно загубваше самообладание и се превръщаше в свадлив, глупав и злобен кавгаджия. „Вие сте невежо джудже! — с паднал глас хриптеше той. — Живеете като паразит от грешките на гигантите! Самият вие не сте способен да изнамерите даже сос за макарони, а се заемате да разсъждавате за бъдещето на науката! Та вие само дискредитирате работата, която се захващате да защитавате, вие сте почитател на плоските вицове!...“

Очевидно старците отдавна не бяха се сблъскали така отблизо и сега особено настървено се обливаха един друг с натрупалите се запаси от отрова и злъч. Това зрелище беше поучително в много отношения, макар да влизаше в крещящо противоречие с широко известното твърдение, че по природа човек е добър и това звучи гордо. Те двамата не приличаха на хора, а повече на два стари проскубани бойни петела. За пръв път разбрах, че Екселенц е на преклонна възраст.

Обаче колкото и да беше неестетичен, този спектакъл стовари върху мене цяла лавина от наистина безценна информация. Много от намеците просто не разбрах — очевидно ставаше дума за отдавна приключили и забравени случаи. Някои от споменатите истории ми бяха добре известни. Но имаше неща, които чувах или разбирах за първи път.

Научих например каква е тази операция „Огледало“. Оказа се, че така били наречени глобалните, строго засекретени маневри за

отблъскване на възможна агресия отвън (вероятно — нахлуване на Странниците), проведени преди четирийсет години. За тази операция знаели буквално няколко души, а милиони хора взели участие в нея, без дори да подозират за това. Въпреки всичките мерки за сигурност, както почти винаги се случва в операции от глобален мащаб, няколко души загинали. Един от ръководителите на операцията, който отговарял и за запазването ѝ в тайна, бил Екселенц.

Научих също как възникнал случаят „Изрод“. Както е известно, Джонатан Перейра прекратил по собствена инициатива своята работа в областта на теоретичната евгеника. Като блокирал изследванията в тази област, Световният съвет на практика изпълнявал неговите препоръки. Излиза обаче, че нашият приятел Бромбърг подушил, а после горещо раздрънкал някои подробности от теорията на Перейра, в резултат на което петима дяволски талантиливи луди глави от лабораторията „Албер Швайцер“ в Бамако започнали и едва не довели до край свой експеримент с нов вариант на хомо супер.

Историята с андроидите в общи линии ми беше известна и по-рано, най-вече защото винаги я дават за пример на неразрушим етичен проблем. Но ми беше интересно да науча, че доктор Бромбърг съвсем не смята въпроса с андроидите за приключен. В този случай проблемът „субект или обект?“ изобщо не съществува за него. На него не му пука за тайната на личността на учените, които се занимават с андроидите, а правото на андроидите на тайна на личността той смята за нонсенс и катахреза. Всички подробности от тази история трябва да бъдат публикувани за назидание на потомците, а работата с андроидите трябва да продължи...

И така нататък.

Сред историите, за които никога по-рано не бях чувал нищо, вниманието ми привлече една. Ставаше дума за някакъв предмет, който те наричаха ту саркофаг, ту инкубатор. В спора си те по някакъв начин свързваха този саркофаг-инкубатор с „детонаторите“ — очевидно тези, за които беше дошъл Бромбърг и които сега лежах на масата пред мен, покрити с пъстрата кърпа. Впрочем за детонаторите те споменаваха между другото, макар и неведнъж, а кавгата се въртеше най-вече около „димната завеса на отвратителна секретност“, с която Екселенц обвинил саркофага-инкубатор. Точно заради тази секретност доктор еди-кой си, чиито успехи в изследването на антропометрията и

физиологията на кроманьонците били уникални, бил принуден да скъта своите резултати вдън земя, като по този начин забавял развитието на палеоантропологията. А еди-кой си друг доктор, който разгадал принципа на работа на саркофага-инкубатор, се оказал в двусмисленото и срамно положение на човек, на когото научната общественост приписва откриването на този принцип, затова той изобщо изоставил научното поприще и сега рисува посредствени пейзажи...

Наострих уши. Детонаторите бяха свързани с тайнствения саркофаг. Бромбърг се появи тук за детонаторите. Екселенц постави детонаторите като примамка за Лев Абалкин. Взех да слушам с удвоено внимание, като се надявах, че в шумотевицата старците ще издрънкат още някой факт, държан в тайна, и най-сетне ще науча нещо съществено за Лев Абалкин. Но това същественото го чух чак когато те мирясаха.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЛЕВ АБАЛКИН ПРИ ДОКТОР БРОМБЪРГ

Те мирясаха отведнъж, едновременно, сякаш едновременно им секнаха последните остатъци от енергия. Млъкнаха. Престанаха да си мятат разгневени погледи. Пъшкайки, Бромбърг измъкна старомодна носна кърпа и взе да си бърше лицето и врата. Без да го поглежда, Екселенц бръкна в пазвата си (изплаших се — да не би за пистолета), изкара една капсула, изтърси от нея на дланта си бяло хапче, сложи го под езика си, а капсулата подаде на Бромбърг.

— И през ум не ми минава даже! — заяви Бромбърг, като демонстративно се извърна.

Екселенц продължаваше да държи капсулата в протегнатата си ръка. Бромбърг я погледна под око като петел и после каза с патос:

— Мъдрец отрова да предлага я вземи, а от ръката на глупака не приемай даже и балсам...

Той взе капсулата и изтръска на дланта си едно хапче.

— Нямам нужда от това! — заяви той и пъхна хапчето в устата си. — Засега нямам нужда...

— Айзък — каза Екселенц и примлясна. — Какво ще правите, когато умра?

— Ще играя качуча — мрачно каза Бромбърг. — Не говорете глупости.

— Айзък — каза Екселенц. — За какво все пак ви дотрябваха детонаторите?... Чакайте, не започвайте пак отначало. Изобщо не се каня да се бъркам във вашите лични работи. Ако бяхте се заинтересували от детонаторите миналата или следващата седмица, никога не бих ви задал този въпрос. Но те са ви потрябвали точно днес. Точно тази нощ, когато за тях трябваше да дойде съвсем друг човек. Ако това е просто невероятно съвпадение, кажете, че е така и ще се разделим. Главата ме заболя вече...

— А кой трябваше да дойде за тях? — подозрително попита Бромбърг.

— Лев Абалкин — уморено каза Екселенц.

— Кой е той?

— Не познавате ли Лев Абалкин?

— За първи път го чувам — каза Бромбърг.

— Вярвам ви — каза Екселенц.

— Има си хас! — високомерно каза Бромбърг.

— На вас ви вярвам — каза Екселенц. — Но не вярвам на съвпаденията... Слушайте, Айзък, нима е толкова трудно ей така простичко, без превземки, да разкажете защо тъкмо днес дойдохте за детонаторите...

— Не ми харесва думата „превземки“ — свадливо каза Бромбърг, но вече без предишната разпаленост.

— Вземам я обратно — каза Екселенц.

Бромбърг отново взе да се бърше.

— Аз нямам тайни — заяви той. — Вие знаете, Рудолф, че ненавиждам всякакви тайни. Вие сам ме поставихте в такова положение, че бях принуден да се превземам и да разигравам комедия. А в същото време всичко е много просто. Днес сутринта при мен дойде някакъв... Непременно ли ви трябва името му?

— Не.

— Някакъв младеж. За какво разговаряхме — мисля, че не е важно. Разговорът имаше твърде личен характер. Но по време на разговора забелязах, че той има ето тук — Бромбърг тикна пръста си в свивката на лакътя на дясната си ръка — доста странна бенка. Дори го попитах: „Това татуировка ли е?“ Нали знаете, Рудолф, че татуировките са моето хоби... „Не — отвърна той. — Това е бенка.“ Тя приличаше най-вече на буквата „Ж“ от кирилицата или, да кажем, на японския йероглиф „сандзю“ — „тридесет“. Това нищо ли не ви напомня, Рудолф?

— Напомня ми — каза Екселенц.

На мене също ми напомняше нещо, което бях виждал съвсем скоро и което ми се беше сторило едновременно странно и несъществено.

— Вие да не би веднага да се сетихте? — завистливо попита Бромбърг.

— Да — каза Екселенц.

— Пък аз не се сетих веднага. Младежът отдавна си беше отишъл, а аз дълго още седях и се мъчех да си спомня къде съм виждал такъв знак. При това не някакъв, който прилича на него, а точно такъв. В края на краищата си спомних. Трябваше да проверя, нали разбирате? Нямах подръка никаква репродукция и хукнах към музея, а музеят — затворен...

— Мак — каза Екселенц, — бъди така добър да донесеш тук онова нещо, което е под шала.

Подчиних се.

Калъпът се оказа тежък и топъл. Поставих го на масата пред Екселенц. Той го премести по-близо до себе си и сега вече видях, че наистина е кутия от гладко полиран материал с яркокехлибарен цвят — идеално права линия отделяше леко изпъкналия капак от масивното тяло. Екселенц се опита да вдигне капака, но пръстите му се плъзгаха и нищо не излизаше.

— Дайте на мене — нетърпеливо каза Бромбърг.

Той избута Екселенц, хвана капака с две ръце, вдигна го и го сложи настрана.

Ето тия неща, изглежда, наричаха детонатори — кръглите сиви, леко изпъкнали дискове с диаметър към седемдесет милиметра, които бяха наредени в една редица в грижливо направени гнезда. Детонаторите бяха всичко единадесет и имаше още две празни гнезда. Виждаше ей, че дъната им са застлани с белезникав мъх, приличащ на плесен, и власинките му леко помръдват като живи, пък и навярно в известен смисъл бяха живи.

Все пак най-вече биеха на очи доста сложните йероглифи, изобразени по повърхността на детонаторите. На всеки имаше по един и всичките бяха различни. Големи, розово-кафяви и леко разлети, йероглифите сякаш бяха нанесени с цветен туш върху влажна хартия. Единия от тях разпознах веднага — леко разлятата стилизирана буква „Ж“ или, ако искате, японския йероглиф „сандзю“ — това беше малкият оригинал на увеличеното копие от гърба на лист № 1 в дело № 07. Детонаторът заемаше третото гнездо отляво, като гледах от моята страна, и надвесил над него дългия си показалец, Екселенц каза:

— Този ли е?

— Да-да — нетърпеливо отвърна Бромбърг и отблъсна ръката му. — Не ми пречете. Вие нищо не разбирате...

Той впи пръстите си в ръба на детонатора и с предпазливи движения се захвана сякаш да го развива от гнездото му, като в същото време си мърмореше: „Работата съвсем не е в това... Нима си въобразявате, че бих могъл да сбъркам... Каква глупост...“ И той най-после измъкна детонатора от гнездото му и взе внимателно да го вдига над кутията все по-високо и по-високо, и се виждаше как от дебелия сив диск се проточват тънки белезникави нишки, изтъняват, късат се една след друга и когато се скъса и последната, Бромбърг обърна диска с долната повърхност нагоре и тогава видях там, сред помръдващите полупрозрачни власинки същия този йероглиф, само че черен, малък и много отчетлив, сякаш го бяха гравирали върху сивия материал.

— Да! — тържествуващо каза Бромбърг. — Точно такъв беше. Знаех си аз, че не мога да сбъркам.

— В какво по-точно? — попита Екселенц.

— В размера! — каза Бромбърг. — В размера, детайлите, пропорциите. Разбирате ли, неговата бенка не просто приличаше на този знак, а беше точно такава... — Той напрегнато погледна Екселенц. — Слушайте, Рудолф, услуга за услуга. Вие да не би да ги белязахте всичките?

— Не, разбира се.

— Значи те имаха това от самото начало? — попита Бромбърг, като почукваше с пръст по гънката на дясната си ръка.

— Не. Тези знаци им се появиха на десет-дванайсет годишна възраст.

Бромбърг внимателно завинти детонатора обратно в гнездото и се излегна доволен в креслото.

— Е, какво пък — рече той. — Без да искам, всичко разбрах... Ех, господин полицейски началник, виждате ли колко чини цялата тази ваша секретност? Той ми остави номера на своя канал и щом златопръстият Феб озари върховете на вашите уродливи архитектурни творения, незабавно ще се свържа с него и ще си поговорим до насита... И не се опитвайте да ме разубеждавате, Сикорски! — извика той, като размахваше пръст пред носа на Екселенц. — Той сам дойде при мене и аз сам — разбирате ли? — сам, като си напънах малко ей тази, старата глава, се досетих кой стои пред мен и сега той е мой! Не съм си навирал носа във вашите келяви тайни! Малко късмет, малко съобразителност и готово.

— Добре, добре — каза Екселенц. — За бога, нямам никакви възражения. Той е ваш, срещайте се, говорете си. Но само с него, моля. И с никой друг.

— Тъ-ъ-ъй ли... — провлачено рече Бромбърг с иронично съмнение в гласа.

— Впрочем както желаете — неочаквано каза Екселенц. — Сега това не е важно... Кажете, Айзък, за какво разговаряхте с него?

Бромбърг сложи ръце на корема си и взе да върти палци. В битката с Екселенц той спечели толкова големи и безспорни победи, че без съмнение можеше да си позволи да бъде великодушен.

— Разговорът, трябва да си призная, беше доста объркан — каза той. — Сега естествено разбирам, че този кроманьонец ме е баламосвал...

Днес или по-точно вчера сутринта при него отишъл млад мъж на четиридесет — четиридесет и пет години и се представил като Александър Димок, конфигуратор на селскостопанска автоматика. Бил среден на ръст, с много бледо лице и дълга черна права коса като на индианец. Той се оплакал, че в продължение на няколко месеца напразно се опитвал и не можел да изясни обстоятелствата, при които изчезнали неговите родители. И разказал на Бромбърг изключително загадъчна и дяволски съблазнителна с тая своя загадъчност легенда, която той уж бил събрал късче по късче, без да пренебрегва дори и най-малко достоверните слухове. Бромбърг записал легендата с всичките и подробности, но сега едва ли имало смисъл да я разказва. Фактически с посещението си Александър Димок преследвал една-единствена цел: не може ли Бромбърг, най-големият познавач на прекратените научни изследвания в света, да хвърли поне малко светлина върху тази история.

Най-големият познавач Бромбърг преровил своята картотека, но не открил нищо за съпрузите Димок. Младежът видимо бил огорчен от този факт и вече се канел да си отива, когато му хрумнала чудесна идея. Не е изключено, казал той, фамилията на неговите родители изобщо да не е Димок. Не е изключено също цялата тази легенда да няма нищо общо с действителността. Може би доктор Бромбърг ще се опита да си спомни не са ли ставали някакви загадъчни събития в науката, до които широката публика не е имала достъп, в годините

около рождената дата на Александър Димок (февруари 36 година), тъй като той изгубил родителите си на една-две годишна възраст...

Познавачът Бромбърг отново се заровил в картотеката си, този път в хронологичния ѝ раздел. За периода от 33-а до 39-а година той открил общо осем инцидента, в това число и историята със саркофага-инкубатор. Заедно с Александър Димок те старателно анализирали всеки от тези инциденти и стигнали до извода, че нито един от тях не може да бъде свързан със съдбата на съпрузите Димок.

„Оттука аз, старият глупак, стигнах до заключението, че съдбата ми е подарила история, която на времето изобщо ми се е изплъзнала от погледа. Представете ли си? Вече не ставаше дума за някаква си там ваша кирлива забрана, а за изчезването на двама биохимици! Това вече нямаше да ви го простя, Сикорски!“ И още цели два часа Бромбърг разпитвал Александър Димок, карал го да си спомни и най-малките подробности, всички, даже и най-нелепите слухове, изтръгнал от него тържествено обещание да се подложи на дълбоко ментокопиране, така че през последния час младежът явно мечтаел само едно — по-бързо да се махне...

Вече в самия край на разговора Бромбърг съвсем случайно забелязал „бенката“. Тази бенка, която уж нямала никакво отношение към разговора, по някакъв необясним начин се загнездила в паметта му. Младежа вече отдавна го нямало. Бромбърг вече бил успял да направи няколко запитвания в ГВИ, да поговори с двама-трима специалисти по повод съпрузите Димок (безрезултатно), а този проклет знак никак не излизал от главата му. Първо, Бромбърг бил абсолютно сигурен, че вече го е виждал някъде и някога, а, второ, не го напускало чувството, че за този знак или за нещо, свързано с него, е станало дума по време на разговора му с Александър Димок. И чак когато бавно и прецизно възстановил в паметта си целия разговор фраза по фраза, той се добрал най-сетне до саркофага, спомнил си за детонаторите и му хрумнало смайващото предположение кой е всъщност Александър Димок.

Веднага посегнал да позвъни на момчето и да му съобщи, че тайната на неговия произход е разкрита. Но присъщата на него, на Бромбърг, научна добросъвестност изисквала фактите да бъдат абсолютно достоверни и да не могат да се тълкуват по друг начин. Той,

Бромбърг, знаел и за по-страшни съвпадения. Затова се спуснал отначало да звъни в музея...

— Всичко е ясно — мрачно каза Екселенц. — Благодаря ви, Айзък. Значи сега той знае за саркофага...

— А защо пък да не знае? — ехидно се нахвърли върху него Бромбърг.

— Наистина — бавно рече Екселенц. — Защо пък не?

ТАЙНАТА НА ЛИЧНОСТТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

На 21 декември 37 година група следотърсачи под командването на Борис Фокин кацнали на каменистото плато на малка безименна планета в системата ЕН 9173 със задача да проучат откритите тук още през миналия век развалини от съоръжения, приписвани на Странниците.

На 24 декември интравизионната снимка показала, че под развалините в склада на дълбочина повече от три метра има широко помещение.

На 25 декември още при първия опит и без да се случи нищо непредвидено, Борис Фокин проникнал в това помещение. То имало форма на полусфера с радиус десет метра. Тази полусфера била облицована с кехлибар — материал, който е твърде характерен за цивилизацията на Странниците, — и в нея имало обемисто и тежко устройство, което по хрумването на един от следотърсачите взели да наричат саркофаг.

На 26 декември Борис Фокин поискал и получил разрешение от съответния отдел на „Комкон“ неговите хора на място да пристъпят към проучване на саркофага.

Той действувал както винаги убийствено методично и предпазливо и прекарал над саркофага три денонощия. През това време успели да определят възрастта на находката (четирийсет-четирийсет и пет хиляди години), да открият, че саркофагът консумира енергия и даже да установят, че между саркофага и развалините над него несъмнено има връзка. Още тогава била изказана хипотезата, която по-късно се потвърдила, че тези „развалини“ съвсем не са развалини, а част от широка система, която обхваща повърхността на цялата планета и е предназначена да поглъща и трансформира енергията, подарена от природата както на планетата, така и в Космоса (земетръсите, флуктуацията на магнитното поле, метеорологичните

явления, излъчването на централното светило, космическите лъчи и така нататък).

На 29 декември Борис Фокин се свързал направо с Комов и помолил да му изпратят най-добрия специалист ембриолог. Комов естествено искал да знае защо, но Борис Фокин избягнал обясненията и му предложил да дойде лично, ала непременно придружен от ембриолог. Някога на млади години Комов имал случай да работи с Фокин и оттогава имал не много ласкаво мнение за него. Затова даже и през ум не му минало да лети, обаче ембриолог изпратил. Наистина той съвсем не бил най-добрият, а просто първият, който се съгласил — някой си Марк Ван Блерком (по-късно Комов всеки път си скубел косите, щом си спомнял за това свое решение, защото Марк Ван Блерком се оказал стар приятел на прочутия Айзък П. Бромбърг).

На 30 декември Марк Ван Блерком вече бил при Борис Фокин и само след няколко часа изпратил нешифровано съобщение до Комов с удивително съдържание. В него той твърдял, че така нареченият саркофаг всъщност представлява не друго, а своеобразен ембрионален сейф с абсолютно фантастична конструкция. В сейфа има тринайсет оплодени яйцеклетки от вида хомо сапиенс, при това всички са жизнеспособни, макар да се намират в латентно състояние.

Трябва да отдадем заслуженото на двама участници в тази история: на Борис Фокин и на члена на „Комкон“ Геннадий Комов. Борис Фокин интуитивно се досетил, че за тази находка не бива да се вдига шум до небето: съобщението на Марк Ван Блерком било първата и последната нешифрована радиограма в последвалия радиообмен между групата и Земята. Затова в потока от масова информация на нашата планета цялата тази история била отразена само във вид на кратко съобщение, което по-късно не било потвърдено и поради това минало почти незабелязано.

Що се отнася до Геннадий Комов, той не само че веднага схванал същността на проблема, зараждащ се пред очите му, но по някакъв начин успял да си представи и всички възможни последствия от него. Преди всичко той поискал от Фокин и Блерком да потвърдят получените данни (със специален код по свръхбързия канал) и щом получил потвърждението, незабавно свикал на съвещание тези ръководители на „Комкон“, които едновременно били и членове на Световния съвет. Сред тях били такива корифеи, като Леонид

Горбовски и Август-Йохан Бадер, младия и буен Кирил Александров, предпазливия и вечно съмняващ се Махино Синода, а също и енергичния шейсет и две годишен Рудолф Сикорски.

Комов ги информирал за случилото се и направо поставил въпроса: Какво трябва да се направи сега? Очевидно можели да затворят саркофага и да оставят всичко така, както си е, и по-нататък да се задоволят с ролята на пасивни наблюдатели. Можели да се опитат да активизират оплодените яйцеклетки и да видят какво ще излезе от това. И най-сетне, за да си спестят бъдещите усложнения, можели да унищожат находката.

Естествено Генадий Комов, който по това време вече бил достатъчно опитен, отлично разбирал, че нито това извънредно съвещание, нито още десет такива няма да разрешат проблема. С преднамерено острото си изказване той искал само да раздразни присъстващите и да ги подтикне към спор.

И трябва да кажем, че постигнал целта си. От всички участници в съвещанието само Леонид Горбовски и Рудолф Сикорски очевидно запазили хладнокръвие. Горбовски — защото бил разумен оптимист, а Сикорски — защото още тогава бил ръководител на „Комкон-2“. Наговорени били много приказки — несдържано разпалени и преднамерено спокойни, съвсем лекомислени и изпълнени с дълбок смисъл, отдавна забравени и такива, които по-късно влезли в речниковия състав на докладите, легендите, отчетите и препоръките. И както трябвало да се очаква, единственото решение, което взели, било още на другия ден да се свика ново, разширено съвещание, като се привлекат и други членове на Световния съвет — специалисти по социална психология, педагогика и средства за масова информация.

По време на цялото съвещание Рудолф Сикорски мълчал. Той не се чувствувал достатъчно компетентен, за да се изказва в подкрепа на това или онова решение на проблема. Обаче богатият му опит от работата в областта на експерименталната история, както и цялата съвкупност от факти за дейността на Страниците, които му били известни, еднакво го карали да стигне до заключението, че каквото и решение да вземе в края на краищата Световният съвет, това решение, както и цялата информация за случая за неопределено време трябва да останат известни само на кръга от хора с най-висока социална отговорност. И именно в този смисъл той се изказал в самия край на

съвещанието. „Решението да се остави всичко както си е и пасивно да се наблюдава всъщност не е никакво решение. Истинските решения са всичко на всичко две: да се унищожат яйцеклетките или да се активизират. Не е важно кога ще бъде взето едно от двете решения — дали утре или след сто години, но всяко от тях ще бъде незадоволително. Да се унищожи саркофагът значи да се извърши непоправима постъпка. Всички ние тук добре знаем цената на непоправимите постъпки. Да се активизират яйцеклетките значи да играем по свирката на Странниците, чиито намерения, меко казано, ни са неясни. Нищо не предреждавам и изобщо не смятам, че имам право да гласувам за което и да било решение. Единственото нещо, за което моля и на което държа, е да ми разрешите незабавно да взема мерки против изтичането на информация. Та макар и само за да не ни залее океан от некомпетентност...“

Тази кратка реч явно оказала известно въздействие и разрешението било дадено единодушно, още повече, на всички било ясно, че не бива да се бърза и е абсолютно необходимо да се създадат условия за спокойно и всестранно обсъждане.

На 31 декември се състояло разширено съвещание. Присъствували осемнайсет човека, включително и поканеният от Горбовски председател на Световния съвет по социалните проблеми. Всички се съгласили, че саркофагът бил намерен случайно и значи — преждевременно. След това всички се съгласили, че преди да вземат каквото и да било решение, трябва да се опитат да разберат, а ако не могат да разберат, то поне да си представят намеренията на Странниците от самото начало. Били изказани няколко повече или по-малко екзотични хипотези.

Кирил Александров, известен със своите антропоморфически възгледи, изказал предположението, че саркофагът е хранилище на генетичния фонд на Странниците. Всички доказателства, които са ми известни, че Странниците не са хуманоиди, заявил той, всъщност са косвени. В действителност Странниците спокойно могат да се окажат генетични двойници на човека. Това предположение не противоречи на нито един от установените факти. Като се обосновал по този начин, Александров предложил да се прекратят всички изследвания, находката да се възстанови в първоначалното ѝ състояние и групата на Фокин да напусне системата ЕН 9173.

Според Август-Йохан Бадер саркофагът — да! — наистина бил хранилище на генетичния фонд, но не на Странниците, а именно на земляните. Преди четирийсет и пет хиляди години Странниците допуснали теоретично, че е възможно малобройните тогава племена от хомо сапиенс да се изродят генетично и по този начин взели мерки земното човечество да се възстанови в бъдеще.

Същия лозунг — „Не бива да си мислим нищо лошо за Странниците“ — издигнал в своето изказване и престарелият Пак Хин. И той като Бадер бил убеден, че имаме работа с генетичния фонд на земляните, но смятал, че Странниците по-скоро са го създали с просветителска цел. Саркофагът бил своеобразна „бомба от консервирано време“ и като я задействуват, съвременните земляни ще могат с очите си да видят особеностите на облика, анатомията и физиологията на своите далечни прадеди.

Генадий Комов погледнал на въпроса по-широко. Според него всяка цивилизация, достигнала до определена степен на развитие, не може да не се стреми към контакт с чужд разум. Обаче контактът между хуманоидните и нехуманоидните цивилизации е извънредно затруднен, ако изобщо е възможен. Не се ли сблъскваме сега с опит да се използва принципно нов метод за контакт — като се създаде същество-посредник, хуманоид, в чийто генотип са кодирани някои съществени характеристики на нехуманоидната психология. В този смисъл трябва да разглеждаме находката като начало на принципно нов етап както в историята на земляните, така и в историята на нехуманоидните Странници. Според Комов безспорно трябвало яйцеклетките незабавно да се активизират. Него, Комов, малко го смущавало очевидно преждевременното намиране на саркофага — като преценявали темповете, с които ще се развива човечеството, Странниците лесно биха могли да сбъркат с няколко века.

Хипотезата на Комов предизвикала оживен спор, в който за първи път било изказано съмнението, че съвременната педагогика успешно може да приложи своята методика при възпитанието на хора, чиято психика до голяма степен се отличава от хуманоидната.

Същевременно предпазливият Махиро Синода, виден специалист по Странниците, съвсем основателно задал въпроса: Защо всъщност уважаемият Генадий, както и някои други другари, са толкова сигурни в благосклонността на Странниците към земляните?

Ние нямаме никакви доказателства, че Странниците изобщо могат да се отнасят благосклонно към когото и да било, в това число и към хуманоидите. Напротив, фактите (те са малобройни наистина) по-скоро говорят, че Странниците са абсолютно равнодушни към чуждия разум и са склонни да се отнасят към него като към средство за постигане на своите цели, а съвсем не като към партньор в контакта. Не му ли се струва на уважаемия Генадий, че хипотезата, изказана от него, в еднаква степен може да се развие в точно противоположната посока, а именно, че според замисъла на Странниците хипотетичните същества-посредници трябва да изпълняват задачи, които от наша гледна точка са по-скоро негативни. Защо, като следваме логиката на уважаемия Генадий, да не предположим, че саркофагът е, така да се каже, идеологическа бомба със закъснител, а съществата-посредници са нещо като диверсанти, които трябва да се вмъкнат в нашата цивилизация. Диверсанти, разбира се, е неприятна дума. Но ето че сега у нас се появи ново понятие — прогресор — човек от Земята, чиято дейност е насочена към запазване на мира сред другите хуманоидни цивилизации. Защо да не допуснем, че хипотетичните същества-посредници са нещо като прогресори на Странниците. Какво знаем в края на краищата за отношението на Странниците към темповете и формите на нашия човешки прогрес?...

Участниците в съвещанието тутакси се разцепили на две фракции — оптимисти и песимисти. Гледната точка на оптимистите, разбира се, изглеждала доста по-правдоподобна. Наистина трудно и даже като че ли невъзможно е да си представим свръхцивилизация, способна да извърши не само груба агресия, но дори и донякъде нетактични опити с по-малките братя по разум. В рамките на съществуващите представи за закономерностите в развитието на Разума гледната точка на песимистите изглеждала, меко казано, изкуствена, изсмукана от пръстите и архаична. Но, от друга страна, винаги оставала някаква вероятност, макар и нищожна, сметката да излезе крива. Биха могли да сбъркат нейните тълкуватели. И най-важното, биха могли да сбъркат самите Странници. А последствията от такива грешки за съдбините на земното човечество не се поддават нито на анализ, нито на контрол.

Именно тогава за пръв път във въображението на Рудолф Сикорски възникнал образът на същество, което нито анатомично,

нито физиологично се отличава от човека, нещо повече, дори психически не се отличава от човека — нито с логиката си, нито с чувствата си, нито с отношението си към действителността, — живее и работи сред хората, носи в себе си невидимата страшна програма и най-ужасното е, че то самото нищо не знае за нея дори в онзи неопределен момент, когато тази програма най-сетне се включи, взриви в него землянина и го поведе към... къде? С каква цел? И още тогава на Рудолф Сикорски му станало безнадеждно ясно, че никой и преди всичко той, Рудолф Сикорски — няма право да се успокоява, като се позовава на нищожната и фантастична вероятност това предположение да излезе вярно.

В самия разгар на съвещанието предали на Геннадий Комов поредната шифрограма от Фокин. Той я прочел, лицето му се променило и с треперещ глас обявил: „Лоша работа — Фокин и Ван Блерком съобщават, че всичките тринадесет яйцеклетки извършили първото деление.“

Това била отвратителна Нова година за всички посветени. От зори на 1 януари до вечерта на 3 януари на Новата 38 година на практика непрекъснато заседавала спонтанно образуваната Комисия за инкубатора. Саркофага сега го наричали инкубатор и по същество обсъждали само един въпрос: как, като се вземат предвид всички обстоятелства, да уредят съдбата на тринайсетте бъдещи нови граждани на планетата Земя.

Въпросът за унищожаването на инкубатора повече не бил повдиган, макар че всички членове на комисията, включително и тези, които от самото начало ратували за активизирането на яйцеклетките, се чувствували неловко. Неясна тревога завладяла душите им, струвало им се, че от 31 декември в известен смисъл са загубили своята самостоятелност и сега са принудени да действуват по план, натрапен им отвън. Впрочем обсъждането имало напълно конструктивен характер.

Още в тези дни, общо взето, били формулирани принципите на режима, по който щели да бъдат възпитавани бъдещите новородени, набелязани били техните бавачки, наблюдаващите лекари, учители, възможните наставници, а също и основните насоки на антропологичните, физиологичните и психологическите изследвания. Определени били и незабавно били изпратени в групата на Фокин

специалисти по ксенотехнология и по-конкретно по ксенотехниката на Страниците със задача най-старателно да изучат саркофага-инкубатор, да предотвратят възможни „несръчни действия“ и най-вече с надежда, че могат да открият някакви характерни особености в тази машина, които по-късно ще им помогнат да уточнят и конкретизират програмата за предстоящата работа с „подхвърлените деца“. Разработени били дори различни варианти на организиране на общественото мнение, в случай че се осъществи всяка от изказаните хипотези за целите на Страниците.

Рудолф Сикорски не вземал участие в дискусията. Той слушал с половин ухо, а цялото му внимание било заето да отбелязва всеки, който дори съвсем малко бил замесен в развиващите се събития. Списъкът растял с потискаща бързина, но той разбирал, че за сега нищо не може да се направи, че така или иначе в тази странна и опасна история непременно ще се окажат замесени много хора.

Вечерта на 3 януари по време на заключителното заседание, когато била направена равносметка и стихийно образувалите се подкомисии били оформени организационно, той поискал думата и заявил приблизително следното.

Ние свършихме тук добра работа и повече или по-малко се подготвихме, за възможното развитие на събитията — доколкото беше възможно при сегашното ни равнище на информираност и в това, право да си кажем, глупаво положение, в което изпаднахме не по своя воля, а по волята на Страниците. Ние се споразумяхме да не извършваме непоправими постъпки — в това фактически е същността на всичките ни решения! Но! Като ръководител на „Комкон-2“, организацията, която е отговорна за безопасността на земната цивилизация, като цяло, ви предлагам няколко изисквания, които ние трябва безусловно да изпълняваме в нашата дейност занапред.

Първо. Всяка дейност, която поне малко е свързана с тази история, трябва да бъде обявена за поверителна и сведенията за нея да не подлежат на разгласяване при каквито и да било обстоятелства. Основанието за това е добре известният ви Закон за тайната на личността.

Второ. Нито едно от „подхвърлените деца“ не трябва да бъде запознато с обстоятелствата, при които се е появило на бял свят. Основанието е същият закон.

Трето. Веднага щом се появят на бял свят, „подхвърлените деца“ трябва да бъдат разделени, а по-нататък трябва да бъдат взети такива мерки, че те не само да не знаят нищо един за друг, но и да не могат да се срещнат. Това изискване се основава на доста елементарни съображения, които нямам намерение да излагам.

Четвърто. Всички „подхвърлени деца“ в бъдеще трябва да получат извънземни специалности, така че условията на живот и работата им по най-естествен начин да затрудняват връщането им на Земята дори за кратко време. Основанието е същата елементарна логика. За сега ние сме принудени да играем по свирката на Странниците, но сме длъжни да направим всичко възможно по-нататък (и колкото по-скоро, толкова по-добре) да свърнем от утъпканите пътища.

Както и трябвало да се очаква, „Четири изисквания на Сикорски“ предизвикали буря от негодувание. Участниците в съвещанието като всички нормални хора не могли да търпят каквито и да било тайни, поверителни теми, премълчавани неща, пък и изобщо „Комкон-2“. Но Сикорски правилно предвидил, че като платят данък на естествените си емоции, психолозите и социолозите ще си съберат ума в главата и решително ще застанат на неговата страна. Със Закона за тайната на личността шега не бива. Лесно и без да се пресилват нещата всеки можел да си представи колко неприятни ситуации биха могли да възникнат в бъдеще, ако бъдат нарушени първите две изисквания. Опитайте се само да си представите човек, който научава, че се е появил на бял свят от инкубатор, изоставен преди четирийсет и пет хиляди години от неznайни чудовища, с неznайна цел и отгоре на това знае, че това е известно на всички наоколо. И ако той има поне малко развито въображение, неизбежно ще си представи, че той, землянинът до мозъка на костите си, който никога не е познавал и не е обичал нищо друго освен Земята, може би носи в себе си някаква страшна заплаха за човечеството. Тази представа може да нанесе на човека такава психологическа травма, с която няма да се справят и най-добрите специалисти...

Доводите на психолозите били подкрепени от внезапното и необичайно остро изказване на Махино Синода, който направо заявил: „Тук умуваме твърде много за тринайсет още неродени сополанковци и твърде малко за потенциалната опасност, която те могат да

представляват за древната Земя.“ В крайна сметка всичките „Четири изисквания“ били приети с мнозинство на гласовете и на Рудолф Сикорски веднага било възложено да разработи и въведе на практика съответните мерки. И навреме.

На 5 януари на Рудолф Сикорски се обадил леко разтревожен Леонид Андреевич Горбовски. Оказало се, че преди половин час той разговарял с един свой стар приятел — тагорски ксенолог, работещ през последните две години в Московския университет. По време на разговора сякаш между другото тагорецът се заинтересувал потвърдило ли се е мярналото се преди няколко дни съобщение за необикновената находка в системата ЕН 9173. Заварен от този невинен въпрос съвсем неподготвен, Горбовски взел да мънка неубедително, че отдавна вече не е следотърсач, че този въпрос е извън неговите интереси, че той изобщо не е осведомен, и в края на краищата с облекчение и съвсем искрено заявил, че не бил чел това съобщение. Тагорецът веднага прехвърлил разговора на друга тема, но въпреки това Горбовски останал с най-неприятно чувство от тази част на разговора.

Рудолф Сикорски разбрал, че този разговор ще има продължение. И не сбъркал.

На 7 януари неочаквано го посетил току-що пристигналият от Тагора колега по работа, ако може така да се каже, многоуважаемият доктор Ас-Су. Целта на посещението му била да уточнят някои необходими подробности, свързани с набелязаното разширяване на дейността на официалните тагорски наблюдатели на нашата планета. Когато деловата част от разговора завършила и дребничкият доктор Ас-Су наченал любимата си земна напитка (студено ечемичено кафе със синтетичен мед), високопоставените страни се заловили да си разменят забавни и страшни исторически анекдоти, които отдавна обичали да си разказват един на друг, като при това ги поднасяли с голямо майсторство.

По-специално доктор Ас-Су разказал как преди сто и петдесет земни години при полагането на основите на Третата голяма машина тагорските строители открили в базалтовия пласт на Полярния континент удивително устройство, което според земната терминология би могло да се нарече много хитро конструиран развъдник, съдържащ двеста и три ларви на тагорци в латентно състояние. Не успели

достатъчно точно да установят възрастта на находката, обаче било ясно, че този развъдник е направен много преди Великата генетична революция, сиреч още в онези времена, когато всеки тагорец преминавал в своето развитие през стадия на ларва...

— Забележително — промърморил Сикорски. — Нима в онези времена вашият народ е разполагал с толкова развита технология?

— Не, разбира се! — отвърнал доктор Ас-Су. — Безспорно това е било приумица на Странниците.

— Но защо е било всичко това?

— Много трудно може да се отговори на този въпрос. Ние дори не се опитахме да отговорим.

— И какво стана по-нататък с тези мънички тагорци?

— Хм... Задавате ми странен въпрос. Ларвите започнаха спонтанно да се развиват и естествено веднага унищожихме това устройство заедно с цялото му съдържание... Нима можете да си представите народ, който в това положение би постъпил другояче?

— Мога — казал Сикорски.

На другия ден, 8 януари 38 година, дипломатическият представител на Единна Тагора отпътувал за родината си по здравословни причини. След още няколко дни на Земята и на всички други планети, където се били заселили и работели земляни, не останал нито един тагорец. А след още един месец се наложило абсолютно всички земляни, работещи на Тагора, да се завърнат на Земята. Връзките с Тагора се прекъснали за двайсет и пет години.

Те всички се родили в един ден — на 6 октомври 38 година: пет момичета и осем момчета, яки, кресливи, абсолютно здрави човешки бебета. До момента, в който се появили на бял свят, всичко вече било готово. Поели ги и ги прегледали медицински светила — членове на Световния съвет и консултанти на Комисията за тринайсетте — измили ги, повили ги и още същия ден ги докарали на Земята със специално подготвен за целта кораб. Вечерта в тринайсет ясли, пръснати по шестте континента, грижовни бавачки вече се занимавали с тринайсетте сираци и посмъртни деца, които никога нямало да видят своите родители и отсега нататък майка на всички ставало цялото огромно и добро човечество. Легендите за техния произход вече били подготвени от самия Рудолф Сикорски и със специално разрешение на Световния съвет били въведени в ГВИ.

Съдбата на Лев Вячеславович Абалкин, както и съдбите на останалите дванайсет негови „едноутробни“ братя и сестри, отсега била програмирана за много години напред и много години тя по абсолютно нищо не се отличавала от съдбите на стотици милиони негови обикновени земни връстници.

В яслите, както се полага на всяко бебе, отначало той лежал, после пълзъл, след това проходил и накрая взел да тича. Заобиколен бил от бебета като него и за тях се грижели млади и по-възрастни хора — такива, каквито имало в другите стотици хиляди ясли на планетата.

Наистина на него му провървяло малко повече, отколкото на други деца. В същия ден, когато го приели в яслите, тук постъпила на работа като обикновен наблюдаващ лекар Ядвига Михайловна Леканова — един от най-големите специалисти в света по детска психология. Кой знае защо, на нея ѝ се приискало да слезе от висините на чистата наука и да се върне там, откъдето започнала преди няколко десетилетия. А когато шестгодишният Лев Абалкин бил прехвърлен заедно с цялата група от яслата в сиктивкарското училище-интернат №241, същата тази Ядвига Михайловна решила, че ѝ е време сега да поработи с деца в училищна възраст и се прехвърлила като наблюдаващ лекар в същото училище.

Лев Абалкин растял и се развивал като напълно нормално момче, може би бил малко затворен и имал лека склонност към меланхолия, но всички отклонения на неговата психика от нормите били в границите на средните значения и значително отстъпвали на крайните възможни отклонения. Също така добре се развивал той и физически. Не се отличавал нито с прекалена нежност, нито пък с някаква особена сила. С една дума бил яко, здраво, напълно обикновено момче, което изпъквало сред своите съученици — повечето славяни — единствено със синкавочерните си прави коси, с които много се гордеел и все гледал да ги остави да пораснат до раменете. Така било до октомври 47 година.

На 16 ноември по време на периодичния преглед Ядвига Михайловна открила, че Льова има малка леко подута синина на свивката на десния си лакът. Синините при момчетата не са голяма рядкост и Ядвига Михайловна не ѝ обърнала никакво внимание, а след това, разбира се, щяла да забрави за нея, ако след седмица, на 23 ноември, не се оказало, че синината не само че не изчезнала, ами

странно се преобразила. Всъщност тя вече не можела да се нарича синина, защото вече приличала на нещо като татуировка — малък жълтокафеникав знак във вид на стилизирана буква „Ж“. Ядвига Михайловна внимателно поговорила с момчето и разбрала, че Льова Абалкин няма никаква представа откъде се е взело това нещо и защо. Било съвсем ясно, че досега той чисто и просто не знаел и не забелязвал, че нещо му е излязло на свивката на десния лакът.

След като се поколебала малко, Ядвига Михайловна решила, че е длъжна да съобщи за това малко откритие на доктор Сикорски. Доктор Сикорски изслушал информацията без всякакъв интерес, обаче в края на декември неочаквано се обадил по видеофона на Ядвига Михайловна и я попитал как стои въпросът с бенката на Лев Абалкин. Нищо не се е променило, отвърнала малко учудена Ядвига Михайловна. Ако не ви затруднява, помолил доктор Сикорски, фотографирайте някак си незабелязано от момчето тази бенка и ми изпратете снимката.

Лев Абалкин бил първото „подхвърлено дете“, на което се появяло знак на свивката на десния лакът. През следващите два месеца на още осем от „подхвърлените деца“ се появили бенки с повече или по-малко заплетена форма по съвсем същия начин: отначало без никакви външни причини се появявала леко подути синина, децата нямали никакви болки, а след седмица се оформял жълтокафеникавият знак. В края на 48 година вече и тринайсете носели „клеймото на Странниците“. И тогава било направено поразително и ужасяващо откритие, което предизвикало и появата на понятието „детонатор“.

Кой пръв въвел това понятие днес трудно може да се каже. Според Рудолф Сикорски то най-точно и най-страшно определи същността на нещата. Още през 39 година, сиреч на следващата година след раждането на „подхвърлените деца“, ксенотехниците, които се занимавали с демонтирането на опустелия инкубатор, открили вътре в него дълга кехлибарена кутия, която съдържала тринасет сиви, леко изпъкнали диска със знаци по тях. В инкубатора тогава били открити и по-загадъчни предмети, затова никой не й обърнал специално внимание. Калъфът бил пренесен в Музея за извънземни култури, описали го в поверителното издание „Материали за саркофага-инкубатор“ като елемент от системата за осигуряване на жизнеспособността, той успешно издържал на вялия напън на някакъв

изследовател, който се опитал да разбере какво е това и за какво може да послужи, а после бил прехвърлен като футболна топка във вече препълнения специален сектор за предмети от материалната култура с неизяснено предназначение, където благополучно бил забравен цели десет години.

В началото на 49 година помощникът на Рудолф Сикорски по въпросите на „подхвърлените деца“ (да го наречем примерно Иванов) влязъл в кабинета на началника си и сложил пред него проектор, включен на 211-а страница от шестия том на „Материалите за саркофага-инкубатор“. Екселенц погледнал и се вцепенил. Пред него била снимката на „елемента за осигуряване на жизнеспособността 15/156А“ — тринайсет сиви, леко изпъкнали дискове в гнездата на кехлибарения калъф. Тринайсет заплетени йероглифа, същите онези, които така добре познавал от тринайсетте снимки на тринайсет свивки на детски лакти и над които дори вече бил престанал да си блъска главата. По един знак на всеки лакът. По един знак на всеки диск. По един диск на всеки лакът.

Това не можело да бъде случайност. То трябвало да означава нещо. Нещо много важно. Първата реакция на Рудолф Сикорски била веднага да поиска от музея този „елемент 15/156А“ и да го скрие при себе си, в сейфа. От всички. От себе си. Той се уплашил. Просто се уплашил. И най-страшното било, че не разбирал защо се страхува.

Иванов също бил изплашен. Те се спогледали и се разбрали без думи. Пред очите им оживяла една и съща картина: тринайсет загорели, изподрани бомби с весели викове тичат през потоците и се катерят по дърветата в различни краища на земното кълбо, а тук, на две крачки, тринайсет детонатора за тях чакат в зловещата тишина да им дойде времето.

Това било минута на слабост, разбира се. Та нали нищо страшно не било станало. Всъщност от никъде не следвало, че дисковете със знаците са детонатори за бомби, възбудители на скрита програма. Просто те вече свикнали да предполагат най-лошото, когато станело дума за „подхвърлените деца“. Но дори и ако изпадналото им в паника въображение не ги лъжело, дори и в този краен случай за сега нищо страшно нямало. Винаги когато поискат, можели да унищожат детонаторите. Винаги когато поискат, можели да ги вземат от музея и

да ги изпратят през девет земи в десета, чак на края на обитаемата Вселена, а при нужда — и по-нататък.

Рудолф Сикорски позвънил на директора на музея и го помолил да предостави експонат номер еди-кой си на разположение на Световния съвет, като нареди да го донесат при него, Рудолф Сикорски, в кабинета му. Последвала малко учудена, но безупречно вежлива реплика, с която недвусмислено му било отказано. Станало ясно (дотогава Сикорски и представа си нямал за това), че експонатите от музея, при това не само от Музея за извънземни култури, а и от всеки музей на Земята, не се дават нито на частни лица, нито на Световния съвет, нито даже на господата. Ако дори на самия господ му се наложи да поработи с експонат номер еди-кой си, той ще трябва да отиде в музея, да покаже съответните пълномощия и там, в сградата на музея, да направи необходимите му изследвания, за които иначе на него, на господата, ще му бъдат предоставени всички необходими условия: лаборатории, съответните съоръжения, необходимите консултации и така нататък, и така нататък.

Появила се неочаквана пречка, но първоначалната уплаха вече преминала. В края на краищата добре е поне, че за да се съедини с детонатора, на бомбата ще ѝ потрябват най-малкото „съответните пълномощия“. И в края на краищата само от Рудолф Сикорски зависело да направи така, че музеят да се превърне в същия този сейф, само че с малко по-големи размери. И изобщо за какъв дявол било всичко това? Бомбите отде ще знаят къде се намират детонаторите и че те изобщо съществуват? Не-не, това било минута на слабост. Една от малкото такива минути в неговия живот.

С детонаторите се заели сериозно. Съответно подбрани хора, снабдени със съответните пълномощия и препоръки, провели в чудесно съоръжените лаборатории на музея цикъл от грижливо обмислени изследвания. Резултатът от тези изследвания с чиста съвест би могъл да се нарече нулев, ако не било едно странно и дори, право да си кажем, трагично обстоятелство.

С един от детонаторите бил направен опит да бъде регенериран. Експериментът не успял: за разлика от много предмети на материалната култура на Страниците детонатор номер 12 (със знак „М“ в готическото писмо), след като бил разрушен, не се възстановил. А два дни по-късно в Северните Анди попаднала под лавина група

ученици от интерната „Темпладо“ — двайсет и седем момчета и момичета начело с учителя си. Много деца били натъртени и наранени, но всички останали живи освен Една Ласко, лично дело №12, знак „М“ от готическото писмо.

Безспирно това би могло да бъде случайност. Но изследванията на детонаторите били прекъснати и през Световния съвет било прокарано решението да бъдат забранени.

И имало още едно произшествие, но много по-късно, вече през 62 година, когато Рудолф Сикорски, наричан тогава с прозвището „Странника“, бил резидент на Саракш.

Работата е там, че тъкмо благодарение на неговото отсъствие на Земята, група психолози, влизащи в състава на Комисията за тринайсетте, успяла да получи разрешение отчасти да разкрие тайната на личността на едно от „подхвърлените деца“. За експеримента бил избран Корней Яшмаа — номер 11, знак „Елбрус“. След старателна подготовка му разказали цялата истина за неговия произход. Само за неговия и за ничий друг.

Корней Яшмаа завършвал тогава училище за прогресори. Всички изследвания показвали, че той бил човек с извънредно устойчива психика и много силна воля, и изобщо с необикновени заложби. Психолозите не сбъркали. Корней Яшмаа възприел фактите изключително хладнокръвно — очевидно обкръжаващият го свят го интересувал много повече, отколкото тайната на собствения му произход. Психолозите внимателно го предупредили, че в него може да е заложена скрита програма, която всеки момент може да насочи неговата дейност против интересите на човечеството, но това предупреждение никак не го развълнувало. Той откровено си признал, че макар да съзнава потенциалната опасност, която представлява, изобщо не вярва в нея. С готовност се съгласил постоянно да се самонаблюдава, като между другото всеки ден проверява състоянието си с индикатор на емоциите, и дори сам предложил да му направят колкото искат дълбоко ментокопиране. С една дума комисията можела да бъде доволна: поне едно от „подхвърлените деца“ сега станало съзнателен и силен съюзник на Земята.

Щом научил за този експеримент, отначало Рудолф Сикорски се разгневил, но после решил, че в крайна сметка такъв опит може да се окаже полезен. От самото начало той настоявал да се запази тайната на

личността на „подхвърлените деца“ преди всичко в интерес на безопасността на Земята. Не искал, ако програмата заработи, освен с тази подсъзнателна програма, „подхвърлените деца“ да разполагат и с напълно съзнателни сведения за себе си и за това какво става с тях. Предпочитал те да се лутат, без да знаят какво търсят и неизбежно да вършат странни и безсмислени постъпки. Но в края на краищата дори било полезно за сравнение едно (но не повече!) от „подхвърлените деца“ да разполага с пълна информация за себе си. Ако програмата въобще съществува, то тя безспорно е организирана така, че всяко съзнание да бъде безсилно да се справи с нея. Иначе работата на Странниците не би си заслужавала труда. Но без съмнение поведението на човека, осведомен за програмата, трябвало рязко да се отличава от поведението на останалите.

Обаче на психолозите и през ум не им минало да се задоволят с постигнатото. След успеха с Корней Яшмаа те станали по-смели и три години по-късно (Рудолф Сикорски все още бил на Саракш) повторили експеримента с Томас Нилсон (номер 02, знак „Разкривена звезда“), надзирател на резерват на Горгона. Сведенията за него били доста благоприятни и действително няколко месеца той продължавал спокойно да си работи, като очевидно ни най-малко не бил смутен от тайната на своята личност. Изобщо Нилсон бил по-скоро флегматичен човек, без склонност да проявява емоции.

Той старателно изпълнявал всички препоръчани му процедури за самонаблюдение и дори гледал на положението си с присъщото му малко мрачно чувство за хумор, но решително се отказал от ментокопиране, като се позовал на лични причини. На сто двайсет и осмия ден от началото на експеримента Томас Нилсон загинал там, на Горгона, при обстоятелства, които не изключвали възможността за самоубийство.

За комисията и най-вече за психолозите това било страшен удар. Престарелият Пак Хин обявил, че напуска комисията, зарязал института, учениците си, роднините и се оттеглил от живота в някакъв затънт край. На сто трийсет и втория ден сътрудникът на „Комкон-2“, който между другото бил длъжен всеки месец да проверява състоянието на кехлибарения калъф, докладвал ужасно смутен, че детонатор номер 02 със знака „Разкривена звезда“ изчезнал

безследно. В гнездото, застлано с помръдващите се влакънца на псевдоепителната тъкан, нямало и помен от него, а камо ли прах.

Сега вече нямало никакво съмнение, че между „подхвърлените деца“ и съответните детонатори съществува някаква, меко казано, полумистична връзка. И никой от членовете на комисията вече не се съмнявал, че в близко бъдеще земляните май няма да могат да се оправят в тази история.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ОБСЪЖДАНЕ НА ПОЛОЖЕНИЕТО

Всичко това и още много други неща ми разказа Екселенц нея вечер, когато се върнахме от музея при него в кабинета.

Вече се зазоряваше, когато той стигна до края на разказа си, замълча, надигна се тежко, без да ме гледа, и тръгна да свари кафе.

— Можеш да питаш — промърмори той.

В този момент май че изпитвах само едно-единствено чувство — чувството на огромно, безкрайно съжаление, че научих за всичко това и сега бях принуден да участвувам в него. Разбира се, всеки нормален човек на мое място, който води нормален живот и се занимава с нормална работа, би възприел тази история като един от онези фантастични и страшни разкази, които възникват на границата между усвоения Космос и незнайното, достигат до нас изопачени до неузнаваемост и притежават това чудесно качество, че колкото и да са страшни и ужасни, нямат никакво пряко отношение към нашата прекрасна и уютна Земя и не оказват никакво съществено влияние върху всекидневния ни живот — всичко това някой някъде някак вече е оправил, то се оправя сега или непременно ще бъде оправено в най-скоро време.

Ала за съжаление аз не бях нормален човек в този смисъл на думата. За съжаление бях тъкмо един от тези, на които бе отредено да се справят с всичко, което може да стане опасно за човечеството и прогреса. Заради това понякога такива хора като мене попадаха и чужди светове и в чужди роли. Подобни на ролята на имперския офицер във феодалната империя на Саракш, която доскоро беше играл Абалкин.

Разбрах, че сега цял живот ще трябва да мъкна тази тайна на гърба си. Че заедно с тайната поех и една отговорност, за която не бях молил и от която наистина няхах нужда. Че отсега нататък бях длъжен да вземам никакви решения и следователно трябваше най-подробно да си изясня поне това, което другите бяха изяснили преди мен, а добре

би било и повече. И следователно да затъна в тази отвратителна тайна — отвратителна както всичките ни тайни и вероятно още по-отвратителна от тях — да затъна в нея още по-дълбоко, отколкото досега. И изпитвах някаква съвсем детинска благодарност към Екселенц, който до последния момент се стара да ме държи настрана от тази тайна. И някакво още по-детинско, почти капризно недоволство, че все пак не издържа.

— Нямах ли въпроси? — попита Екселенц.

Опомних се.

— Значи предполагате, че програмата е заработила и той е убил Тристан?

— Хайде да разсъждаваме логично — каза Екселенц, докато слагаше чашките, после внимателно наля кафето и седна на мястото си. — Тристан му беше наблюдаващ лекар. Те редовно се срещаха веднъж месечно някъде в джунглите и Тристан му правеше профилактичен преглед. Уж че просто контролираше равнището на психическото напрежение на прогресора, а всъщност за да се убеди, че Абалкин си остава човек. На целия Саракш само Тристан знаеше номера на специалния ми канал. На трийсети май, най-късно на трийсет и първи трябваше да получа от него три седмици — „всичко е наред“. Но на дваисет и осми, в деня, определен за прегледа, той загива. А Лев Абалкин избягва на Земята. Лев Абалкин бяга на Земята, Лев Абалкин се крие, Лев Абалкин ме търси по специалния канал, който беше известен само на Тристан... — Той изпи наведнъж кафето си и замълча, като хапеше устните си. — Според мен ти не си разбрал най-важното. Мак. Сега нямаме работа с Абалкин, а със Страниците. Лев Абалкин вече го няма. Забрави за него. Срещу себе си имаме автомат на Страниците. — Той отново замълча. — Откровено да ти кажа, не мога да си представя такава сила, която би могла да застави Тристан да каже моя номер на когото и да било, камо ли пък на Лев Абалкин. Страхувам се, че него не просто са го убили, а...

— Значи мислите, че програмата го кара да търси детонатора?

— Няма какво да мисля повече.

— Но нали той няма представа за детонаторите... Или мислите, че пак е Тристан?

— Тристан нищо не знаеше. И Абалкин нищо не знае. Програмата е тази, която знае!

— Само правилно ме разберете, Екселенц — казах аз. — Не мислете, че се опитвам да ви умилоствя или да го подценявам... Но нали вие не сте го видели. Не сте видели и хората, с които влезе в допир... Всичко разбирам: Тристан загива, той бяга, обажда се по вашия специален канал, скрива се, вижда се с Глумова, при която се съхраняват детонаторите... Всичко това навежда само на една мисъл. Такава безупречна логическа последователност. Но нали има и нещо друго! Среща се с Глумова и не става нито дума за музея, само си спомнят детството и се любят. Среща се с учителя си и показва само, че е обиден, защото уж му объркал живота... Разговаря с мене — обиден, че уж съм му откраднал приоритета... Между другото за какво му е било изобщо да се среща с учителя си? С мене все пак разбирам, да речем, че е искал да провери кой го следи... ами с учителя защо? И накрая отива при Шчекн с глупавата молба да му дадат убежище, което пък вече не се побира в никаква логика!

— Побира се, Мак. Всичко се побира. Програмата си е програма, а съзнанието си е съзнание. Нали той не разбира какво става с него. Програмата има нечовешки изисквания към него, а съзнанието му се мъчи да преобразува тези изисквания в нещо поне що-годе смислено... Той се лута и върши странни и безсмислени постъпки. Очаквах нещо такова... За това ни трябваше и тайната на личността: сега поне имаме малко време... А по отношение на Шчекн ти и бъкел не си разбрал. Никаква молба за убежище не е имало. Главанаците са подушили, че той вече не е човек, и му демонстрират своята лоялност. Ей това е станало...

Той не ме убеди. Логиката му беше почти безупречна, но нали аз видях Абалкин, нали аз разговарях с него, аз видях учителя и Майя Тойвовна и аз разговарях с тях. Вярно е, че Абалкин се луташе. Вярно е, че постъпваше странно, но постъпките му не бяха безсмислени. Зад тях се криеше някаква цел, само че не можех да проумея каква е. И после Абалкин беше жалък, той не можеше да бъде опасен...

Но всичко това ми го подсказваше интуицията, а аз знаех каква е цената на интуицията. Скъпо струваше тя в нашата работа. И после интуицията се основава на човешкия опит, а ние, щем не щем, имаме работа със Страниците...

— Може ли още малко кафе? — попитах аз.

Екселенц се надигна и тръгна да свари ново кафе.

— Виждам, че се съмняваш — каза той, обърнат с гръб към мене. — И аз бих се съмнявал, само да имах право. Аз съм стар рационалист, Мак, нагледал съм се на всякакви работи, винаги съм се облягал на разума и разумът никога не ме е подвеждал. Отвращавам се от всички тези фантастични фокуси, от тези тайнствени програми, създадени от някой си там преди четирийсет хиляди години, които, видите ли, се включват и изключват по някакъв принцип, дето никой не може да го разбере, от всички тези мистични извънпространствени връзки между живи души и глупави жетончета, скрити в калъф... Повдига ми се от всичко това!

Той донесе кафето, наля го в чашите и продължи:

— Ако ние с тебе бяхме обикновени учени и просто изучавахме някакво природно явление, с какво удоволствие бих обявил цялата тази логическа верига за идиотски случайности! Тристан е загинал случайно — нито е първият, нито последният. Приятелката от детинство на Абалкин случайно се е оказала пазителка на детонаторите. Той съвсем случайно е набрал номера на специалния канал, въпреки, че се е канел да се обажда на някой друг... Кълна ти се, че това невероятно стечение на невероятни събития би ми изглеждало все пак по-правдоподобно, отколкото идиотски глупавото предположение за някаква си там велзевулска програма, която уж била заложена в човешки зародиши... За учените всичко е ясно: съчинявай нови същности за явленията само в краен случай. Но ние с тебе не сме учени. В последна сметка грешката на учения си е негова лична работа. Но за нас е недопустимо да грешим. Позволено ни е да минем за невежи, мистици и суеверни глупаци. Но едно нещо няма да ни простят: ако не сме дооценили опасността. И ако у нас, вкъщи, внезапно завони на сира, просто нямаме право да се впускаме в разсъждения за молекулярните флуктуации, а сме длъжни да предположим, че тука, някъде наблизо, се е появил рогат дявол, и да вземем съответните мерки, ако трябва, дори да организираме производство на светена вода в промишлени количества. И слава богу, ако излезе, че е било само флуктуация, ще станем за смях за целия Световен съвет, та ако ще и на децата... — Той с раздразнение отмести чашата си. — Не мога да го пия това кафе, и да ям не мога от четири дена насам...

— Екселенц — казах аз, — всъщност какво толкова е станало, че... Защо непременно рогат дявол? В края на краищата можем ли да кажем нещо лошо за Странниците? Ами вземете операцията „Мъртъв свят“... Нали, каквото и да говорим, те там са спасили населението на цяла планета! Няколко милиарда човека!

— Успокояваш ме, а?... — каза Екселенц, като се усмихваше мрачно. — Ама те не са спасявали там населението. Планетата са спасявали от населението! И то доста успешно... А къде се е дянало населението — на нас не ни се полага да знаем...

— Защо планетата? — попитах аз стъписан.

— А защо населението?

— Е, добре — казах аз. — Това не е чак толкова важно. Нека да сте прав: има програма, има детонатори, има рогат дявол... Но какво може да ни направи той сам? Та нали е сам-самичък.

— Момче — почти нежно каза Екселенц. — Ти мислиш по този въпрос едва от половин час, а аз си блъскам главата с него вече четирийсет години. И не само аз. И нищо не можахме да измислим — това е най-лошото. И никога нищо няма да измислим, защото и най-умните, и най-опитните от нас, вари ги, печи ги, все са си хора. Та ние не знаем нито какво искат онези, нито какво могат. И никога няма да узнаем. Единствената ни надежда е, че в нашето трескаво и безразборно лутане, непрекъснато ще правим крачки, които те не са предвидили. Не са могли да предвидят всичко я. Никой не може да прави това. И все пак, щом реша да предприема някакво действие, веднага започвам да мисля, че тъкмо това са очаквали от мен, че тъкмо това не бива да правя. В глупостта си стигнах дотам, че се радвам, дето не унищожихме този проклет саркофаг веднага, още първия ден... Ето на, тагорците унищожиха своя развълник — и виж ги сега! Стигнаха до ужасно задънена улица... Може би това е точно последица от онази най-разумна, най-рационална постъпка, която те извършиха преди сто и петдесет години... А пък те, от друга страна, не смятат, че са в задънена улица! Това е задънена улица от наша, човешка гледна точка! А от своя гледна точка те процъфтяват и добруват и без съмнение предполагат, че е станало така благодарение на онова своевременно и радикално решение... Или ето на, ние решихме да не допускаме побеснелия Абалкин до детонаторите. А може би те са очаквали от нас тъкмо това?

Той пхна голата си глава в шепите и взе да я клати.

— Ние всички се уморихме, Мак — промълви той. — Да знаеш само колко сме уморени! Вече не можем да мислим на тази тема. От умора ставаме лекомислени и все по-често си казваме един на друг: „А, ще ни се размине!“ По-рано малко хора мислеха като Горбовски, а сега седемдесет процента от членовете на комисията приеха неговата хипотеза. „Бръмбар в мравуняка“... Ах, колко хубаво би било това! Как ми се иска да вярвам в това! Умни чичковци от чисто научно любопитство пхнали в мравуняка бръмбар и с огромно усърдие регистрират всички нюанси на мравешката психология, всички тънкости на социалната им организация. А мравките са уплашени, а мравките се суят, преживяват го тежко, готови са да дадат живота си за родния мравуняк и не се сещат, горките, че в края на краищата бръмбарът ще изпълзи от мравуняка и полека ще поеме своя път, без никому да навреди... Представяш ли си. Мак? Без да навреди! Мравки, не се тревожете! Всичко ще бъде наред... Ами ако това не е „бръмбар в мравуняка“? Ами ако това е „лисица в курника“? А, Мак, нали знаеш какво е това — лисица в курника?...

И тогава той избухна. Удари с юмруци по масата и закрещя, втрещил в мен разярените си зелени очи:

— Мръсници! Четирийсет години от живота ми провалиха! Четирийсет години ме карат да се чувствавам мравка! За нищо друго не мога да мисля! Направиха ме страхливец! Плаша се от собствената си сянка, не вярвам на собствената си куха глава... Какво си ме зяпнал? След четирийсет години и ти ще изглеждаш така, а може би и много по-рано, защото събитията ще се развият в галоп! Те ще се развият така, както ние, дъртаците, не сме и подозирали, и всички ние вкупом ще си подадем оставката, защото няма да можем да се справим с тях. И всичко това ще се стовари на вашите глави! А вие също няма да можете да се справите с тях! Защото вие...

Той млъкна. Той вече не гледаше към мен, а над главата ми. И бавно се изправяше зад масата. Обърнах се.

На прага на широко отворената врата стоеше Лев Абалкин.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЛЕВ АБАЛКИН В ПЛЪТ И КРЪВ

— Льова! — рече Екселенц с изумен и развълнуван глас. — Боже мой, приятелю! А ние се изпотрепахме да ви търсим!

Само с едно неуловимо движение Лев Абалкин неочаквано се озова до масата. Без съмнение той беше истински прогресор от новата школа, професионалист, пък и сигурно от най-добрите, защото много трудно проследих мълниеносното му действие.

— Вие сте Рудолф Сикорски, началник на комисията за контактите — каза той с тих и невероятно безизразен глас.

— Да — отвърна Екселенц, като се усмихваше радушно. — Но защо сте толкова официален? Седнете, Льова...

— Ще говоря прав — каза Лев Абалкин.

— Стига, Льова, какви са тези церемонии? Моля ви, седнете. Предстои ни дълъг разговор, нали?

— Не — каза Абалкин. Към мен той дори не погледна. — Никакъв дълъг разговор няма да има. Не искам да разговарям с вас.

Екселенц беше потресен.

— Как така не искате? — попита го той. — Вие, драги, сте на служба и сте длъжен да дадете отчет. Ние и досега не знаем какво се е случило с Тристан... Как така не искате?

— Аз съм един от „тринайсетте“, нали?

— Ах този Бромбърг — с досада каза Екселенц. — Да, Льова. За съжаление вие сте един от „тринайсетте“.

— На мене ми е забранено да бъда на Земята и цял живот трябва да остана под надзор? Така ли?

— Да, Льова. Така е.

Абалкин се владееше прекрасно. Лицето му нито за миг не потрепна, а очите му бяха полузатворени, сякаш дремеше прав. Но аз чувствавах, че пред нас е застанал човек, вбесен до крайност.

— Щом е така, дошъл съм тук да ви кажа — продума Абалкин с все същия тих и безизразен глас, — че вие сте постъпили с нас глупаво

и отвратително. Съсипахте ми живота и въпреки това нищо не постигнахте. Аз съм на Земята и вече нямам намерение да я напускам. Моля ви да имате предвид, че няма да търпя повече и вашия надзор и безмилостно ще се отървавам от него.

— Както от Тристан ли? — небрежно попита Екселенц.

Абалкин сякаш не чу тази реплика.

— Предупредих ви — каза той. — После се сърдете на себе си. Смятам вече да живея, както аз намеря за добре, и ви моля повече да не се намесвате в моя живот.

— Добре. Няма да се намесваме. Но кажете ми, Лев, нима вашата работа не ви харесваше?

— Сега сам ще си избирам работата.

— Много добре. Чудесно. А в свободното си време бъдете така добър да си понапънете мозъка и се опитайте да се поставите на наше място. Как бихте постъпили вие с „подхвърлените деца“?

Нещо като усмивка се мярна по лицето на Абалкин.

— Какво има тук да се мисли? — каза той. — Че то всичко е очевидно. Трябвало е да ми разкажете всичко и да ме направите свои съзнателен съюзник...

— И след два месеца вие да се самоубиете? Та нали е страшно, Льова, да усещате, че сте заплаха за човечеството, не всеки може да издържи...

— Глупости. Това са дрънканици на нашите психолози. Аз съм землянин! Когато научих, че ми е забранено да живея на Земята, едва не се побърках! Само на андронидите им е забранено да живеят на Земята. Мотах се като луд насам-натам — търсех доказателства, че не съм андронид, че съм имал детство, че съм работил с главанаците... Вие сте се страхували да не ме докарате до лудост? Е, сега това почти ви се удаде!

— А кой ви каза, че ви е забранено да живеете на Земята?

— Какво — да не би да е лъжа? — запита той. — Може би ми е разрешено да живея на Земята?

— Сега вече не зная... Сигурно да. Но преценете сам, Льова! На целия Саракш единствено Тристан знаеше, че вие не трябва да се връщате на Земята. А той не би могъл да ви каже това... Или все пак ви го каза?

Абалкин мълчеше. Лицето му си оставаше все така неподвижно, но по матовобелите му страни избиха сиви петна като следи от стари лишеи и той заприлича на пандейски дервиш.

— Е, добре — каза Екселенц, като почака малко. Той демонстративно си гледаше ноктите. — Да допуснем, че Тристан все пак ви е разказал за това. Не разбирам защо го е направил, но така да е. В такъв случай защо не ви е разказал и останалото? Защо не ви е обяснил причините за забраната? Та нали е имало причини, и то доста съществени, каквото и да сте си мислили за това...

Лицето на Абалкин бавно и болезнено се сгърчи, то изведнъж загуби твърдостта си и сякаш се източи — челюстта му леко провисна, очите му се разтвориха широко като в почуда и за първи път дочух дишането му.

— Не искам да говоря за това... — високо и дрезгаво каза той.

— Много жалко — каза Екселенц. — За нас това е много важно.

— А за мен е важно само едно — каза Абалкин. — Да ме оставите на мира.

Лицето му отново стана твърдо, веждите му се спуснаха и сивите петна по матовите му страни започнаха бавно да се отдръпват. Екселенц заговори със съвсем друг тон:

— Льова. Разбира се, че ще ви оставим на мира. Но ви моля, ако внезапно почувствувате, че с вас става нещо необичайно... че имате някакво необичайно усещане... някакви странни мисли... просто ако се почувствувате болен... Моля ви, съобщете ни за това. Е, нека да не е на мене. На Горбовски, на Комов, на Бромбърг в края на краищата...

Тогава Абалкин се обърна с гръб към него и тръгна към вратата. Екселенц почти крещеше след него, протегнал ръка:

— Само че веднага! Веднага! Докато още сте землянин! Да допуснем, че съм виновен пред вас, но нали Земята за нищо не е виновна!...

— Ще се обадя, ще се обадя — каза Абалкин през рамо. — Лично на вас.

Той излезе, като грижливо затвори вратата зад себе си. Няколко секунди Екселенц мълча, вкопчен в дръжките на креслото, и напрегнато се ослушва. После полугласно изкомандува:

— След него. И в никакъв случай не го изпускай. Връзка чрез гривната. Аз ще бъда в музея.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЗАВЪРШЕКЪТ НА ОПЕРАЦИЯТА

Щом излезе от сградата на „Комкон-2“, Абалкин тръгна спокойно, с походка на безделник по Улицата на червените кленове, влезе в кабината на един уличен видеофон и поговори с някого. Разговорът продължи малко повече от две минути, след това все така спокойно, сложил ръце на гърба, Абалкин свърна към булеварда и се настани там на една пейка срещу барелефа на Строгов.

Според мен той много внимателно прочете всичко, което беше издълбано в подножието, после разсеяно се огледа и към двайсет минути стоя в позата на човек, който си почива след тежък труд: разперил ръце по облегалката на пейката, отхвърлил назад глава и протегнал до средата на алеята кръстосаните си крака. Към него взеха да прииждат катерички, една скочи на рамото му и тикна муцунката си в ухото му. Той се засмя високо, взе я в шепите си и като прибра крака, я сложи на коленете си. Катеричката така и остана да седи там. Според мен той разговаряше с нея. Слънцето току-що беше изгряло, улиците бяха пуси и освен него на булеварда нямаше жива душа.

Разбира се, не хранех никакви илюзии, че съм успял да остана незабелязан. Несъмнено той знаеше, че не свалям очи от него, и сигурно вече беше съобразил как да се отърве от мен, когато потръбва. Но не това ме занимаваше сега. Безпокоеше ме Екселенц. Не разбирах какво е намислил.

Той ми нареди да намеря Абалкин. Искаше да се срещне с Абалкин, за да си поговорят на четири очи. Поне така беше в началото, преди три дни. После той се увери или по-скоро убеди себе си, че Абалкин неминуемо ще стигне до детонаторите. Тогава му направи засада. За разговори насаме вече и дума не можеше да става. Заповедта беше: „Залови го, щом се докосне до кърпата.“ И имаше пистолет. Очевидно за случай че не успеем да го хванем. Е, добре. Сега Абалкин идва сам при него. И с просто око се вижда, че Екселенц няма какво да му каже. И нищо чудно няма: Екселенц е убеден, че програмата

работи, и в такъв случай всякакви разговори с Абалкин са безсмислени. (Аз си имах собствено мнение по въпроса дали програмата наистина работи, но то не значеше нищо. Преди всичко трябваше да проумея замисъла на Екселенц.)

И така, той пуска Абалкин. Вместо да го залови направо в кабинета си и да го предостави на лекарите и психолозите, той го пуска. Над Земята е надвиснала заплахата. Достатъчно е да изолира Абалкин, за да я премахне. Това можеше да стане по най-простия начин. И щеше да сложи точка поне на този случай. Но той пуска Абалкин, а сам отива в музея. Това може да значи само едно: той е абсолютно сигурен, че в най-скоро време Абалкин също ще се появи в музея. За детонаторите. За какво друго? (Нямаше ли да е по-просто да пхнем този кехлибарен калъф в някой отписан „призрак“ и да го засилим в подпространството за вечни времена... За съжаление разбира се, не биваше да правим това, защото щеше да бъде непоправима постъпка.)

Абалкин се появява в музея (или по-точно се промъква с бой — та нали там го чака Гриша Серосовин)... В крайна сметка се появява в музея и отново вижда там Екселенц. Като на кино. И там вече започва истинският разговор...

Боже господи, та Екселенц ще го убие, помислих си аз, обхванат от паника. Той седи тук и си играе с катеричките, а след малко Екселенц ще го убие. Та това е просто като фасул. Екселенц го чака в музея, тъкмо за да догледа филма до края, да разбере, с очите си да види как става всичко, как автоматът на Странниците открива пътя, как намира кехлибарения калъф (вижда ли го, подушва ли го, налучква ли го с шесто чувство?), как отваря този калъф, как избира своя детонатор и какво смята да прави с него... само какво смята и толкоз, понеже в този миг Екселенц ще натисне спусъка, защото по-нататък не бива да се рискува.

И аз си казах: Не, това няма да стане.

Не мога да твърдя, че внимателно бях обмислил всички последици от своята постъпка. Право да си кажа, изобщо не бях ги обмислил. Просто излязох на алеята и тръгнах, направо към Абалкин.

Когато се приближих, той ме погледна изпод вежди и извърна глава. Седнах до него.

— Льова — казах аз. — Заминете оттук. Веднага.

— Мисля, че помолих да ме оставите на мира — каза той с предишния тих и безизразен глас.

— Няма да ви оставят на мира. Нещата са отишли твърде далеч. Никой не се съмнява лично във вас. Но за нас вие вече не сте Лев Абалкин. Лев Абалкин вече го няма. За нас вие сте автомат на Страниците.

— А за мен вие сте шайка пощурели от страх идиоти.

— Не споря — казах аз. — Но тъкмо затова трябва да се махнете оттук, колкото може по-далеч и колкото може по-скоро. Отлетете на Пандора, Льова, ще поживеете там няколко месеца и ще докажете, че никаква програма няма вътре във вас.

— Но защо? — каза той. — От къде на къде съм длъжен да доказвам нещо на някого. Та това е унизително.

— Льова — казах аз. — Ако срещнете изплашени деца, нима ще ви се стори унизително малко да се покълчите и да се правите на шут, докато ги успокоите?

Той за първи път ме погледна право в очите. Гледа ме дълго, почти без да мига, и разбрах, че той не ми вярва нито дума. Пред него беше застанал пощурял от страх идиот, който старателно лъже, за да го затири отново на края на Вселената, но сега вече завинаги, сега вече без да му остави никаква надежда да се върне.

— Безсмислено е — каза той. — Стига сте дрънкали напразно, и ме оставете на мира. Трябва да тръгвам.

Той внимателно отмести катеричката и стана. Аз също станах.

— Льова, та те ще ви убият.

— Няма да е толкова лесно — небрежно отвърна той и тръгна по алеята.

Тръгнах с него. През цялото време говорех. Плещех някакви глупости, че сега не е моментът човек да се обижда, че е глупаво човек да рискува живота си само заради едничката гордост, че трябва да влезе в положението на старците — те четирийсет години са живели като на тръни... Той оставяше увещанията ми без отговор или отвърщаше нещо язвително. Два пъти дори се усмихна — изглежда, моето поведение го забавляваше. Стигнахме до края на алеята и свърнахме по Люляковата улица. Отивахме към Звездния площад.

На улицата вече имаше доста хора. Това не влизаше в сметките ми, но и не пречеше кой знае колко. Нали на човек може да му стане

лошо на улицата и тогава някой трябва да го закара до най-близкия лекар... Ще го закарам на нашия ракетодрум, на една крачка оттук е, и той дори няма да се е свестил още. Там винаги стоят готови два-три дежурни „призрака“. Ще извикам Глумова и тримата ще отлетим на зелената Ружена, в стария ми лагер. По пътя ще ѝ обясня всичко и нека се провали вдън земя тайната на личността на Лев Абалкин... Така. Ето на ъгъла има подходящ глайдер. Свободен е. Тъкмо това ми трябва...

Когато се свестих, главата ми лежеше върху топлите колене на непозната възрастна жена и сякаш бях на дъното на кладенец — отгоре разтревожено ме гледаха непознати лица, някой предлагаше да се отдръпнат, за да имам повече въздух, друг грижовно тикаше под носа ми отвратително миришеща ампула, а разумен глас обясняваше нещо в смисъл, че няма никакви основания за тревога — нали на човек може да му стане лошо на улицата...

Усещах тялото си като добре надут балон, който с леко дрънкане се поклаща над самата улица. Нищо не ме болеше. Като съдя по всичко, бях повален с най-обикновен удар „със завъртане отдолу“, нанесен наистина от такова положение, от което никой никога не го изпълнява.

— Нищо, свести се вече, всичко ще се оправи...

— Лежете, лежете, моля ви, просто ви стана лошо...

— Ей сега ще дойде лекар, вашият приятел вече изтича да го повика...

Седнах. Подкрепяха ме за раменете. Вътре в мен нещо продължаваше да дрънка, но главата ми беше съвсем бистра. Трябваше да стана, но за сега нямах сили да го направя. През оградата от крака и тела, които ме заобикаляха, видях, че глайдерът е изчезнал. И все пак Абалкин не беше успял да свърши работата си както трябва. Ако беше нанесъл удара два сантиметра вляво, щях да се търкалям и безсъзнание до вечерта. Или не беше улучил както трябва, или в последния миг беше влязъл в действие защитният ми рефлекс...

С леко свистене съвсем наблизо кацна глайдер и направо от борда му в тълпата се вряза слабичък мъж, който в движение взе да пита: „Какво е станало тук? Аз съм лекар! Какво има?...“

И да се чудиш и маеш на краката ми! Скочих насреща му, хванах го за ръкава, бутнах го към възрастната жена, която току-що

подкрепяше главата ми и все още стоеше на колене.

— На тази жена ѝ е лошо, помогнете ѝ...

Езикът ми едва се обръщаше. Промъкнах се през стъписаната тълпа до глайдера, прекатурнах се през борда на седалката и включих двигателя. Все пак успях да чуя смаяно-протестиращия вик: „Но моля ви се!...“, а в следващия миг под мен се ширна обляният от утринното слънце Звезден площад.

Всичко беше като насън, който се повтаря. Както преди шест часа. Тичах от зала в зала, от коридор в коридор, като се провирах между стойките и витрините, сред статуите и моделите, приличащи на безсмислени механизми, сред механизмите и апаратите, приличащи на уродливи статуи, само че сега всичко наоколо беше заляно от ярка светлина и аз бях сам, и краката ми се подгъваха, и не се страхувах, че ще закъснея, защото бях сигурен, че непременно ще закъснея.

Вече бях закъснял.

Вече.

Тресна изстрел. Тих и сух изстрел от „херцог“. Спънах се на равното. Това е. Край. Затичах с последни сили. Отпред вдясно сред уродливите форми се мярна фигура в бяла престилка. Гриша Серосовик, по прякор Дърдоркото. И той беше закъснял.

Треснаха още два изстрела, един след друг... „Льова, та те ще ви убият...“ „Няма да е толкова лесно...“ Ние нахълтахме в работилницата на Майя Тойвовна Глумова едновременно — Гриша и аз.

Лев Абалкин лежеше по гръб в средата на работилницата, а Екселенц, огромен, сгърбен, с пистолет в отпуснатата ръка, едва пристъпвайки, внимателно приближаваше към него, а от другата страна, като се подпираше с две ръце по масата, към Абалкин приближаваше Глумова.

Нейното лице беше неподвижно и съвсем равнодушно, а очите ѝ бяха страшно и неестествено изцъклени.

Червеникавожълтият гол череп и леко провисналата, обърната към мен буза на Екселенц бяха покрити с едри капки пот.

Остро, кисело и противоестествено вонеше на изгорял барут.

И цареше тишина.

Лев Абалкин беше още жив. Пръстите на дясната му ръка безсилно и упорито дращеха по пода, сякаш се опитваха да достигнат

лежащия на сантиметри от тях сив диск на детонатора. Със знак, наподобяващ стилизираната буква „Ж“ или японския йероглиф „сандзю“.

Пристъпих към Абалкин и прекланях до него. (Екселенц гракна нещо да се пазя.) Стъкленият поглед на Абалкин беше вперен в тавана. Лицето му беше покрито с одевешните сиви петна, а край устата му имаше кръв. Побутнах го по рамото. Окървавената уста се размърда и той продума:

— Стояха зверчета около плета...

— Льова — повиках го аз.

— Стояха зверчета около плета — настойчиво повтаряше той. — Стояха зверчета...

И тогава Майя Тойвовна Глумова закрещя.

Москва, ноември 1978 — април 1979 година

ВЪЛНИТЕ УСМИРЯВАТ ВЯТЪРА

Да разбереш, значи да простиш.
Д. Строгов

ВЪВЕДЕНИЕ

Казвам се Максим Камерер и съм на осемдесет и девет години.

Някога, много отдавна, прочетох една древна повест, която започваше така. Помня, тогава си помислих, че ако след време ми се случи да пиша мемоари, ще ги започна именно по този начин. Макар че, строго погледнато, не бива да смятам това, което ви предлагам, за спомени, а би трябвало да започна с едно писмо, което получих преди около година:

Камерер,

Вие, разбира се, сте прочели прословутите „Пет биографии на века“. Моля Ви, помогнете ми да установя кой именно се крие зад псевдонимите П. Сорока и Е. Браун. Предполагам, че за Вас това ще бъде по-лесно, отколкото за мен.

М. Глумова
Новгород,
13 юни 125 година

Не отговорих на това писмо, тъй като не успях да открия истинските имена на хората, написали „Петте биографии на века“. Както можеше и да се очаква, успях само да установя, че П. Сорока и Е. Браун са видни сътрудници на групата „Людени“ от Института за изследване на космическата история.

Никак не ми беше трудно да си представя какви чувства е изпитвала Майя Тойвовна Глумова, докато е четяла биографията на своя син, пресъздадена от П. Сорока и Е. Браун. И ми стана ясно, че съм длъжен да изкажа своето мнение.

Тогава написах тези мемоари.

От гледна точка на непредубедения и особено на младия читател, в тях ще стане дума за събития, които доведоха до края на цяла една епоха в космическото самосъзнание на човечеството, и както отначало изглеждаше, откриха съвършено нови перспективи, разглеждани дотогава само теоретично. Аз бях свидетел, участник, а в известен смисъл дори и подбудител на тези събития, затова никак не е чудно, че през последните години групата „Людени“ ме затрупва със съответните запитвания и официални и неофициални молби за съдействие, като постоянно ми напомня за моя граждански дълг. Поначало се отнасям с разбиране и благоразположение към целите и задачите на групата „Людени“, но никога не съм крил от тях, че много-много не вярвам да успеят. Освен това бях съвсем наясно, че материалите и сведенията, с които лично разполагам, не могат да бъдат полезни на групата „Людени“, затова досега по всякакъв начин гледах да нямам вземане-даване с тях.

Но ето че по причини по-скоро от личен характер вече упорито желая все пак да събера на едно място и да предложа на вниманието на онези, които биха се заинтересували, всичко, което ми е известно за първите дни на Голямото откровение, за събитията, причинили тази буря от спорове, опасения, вълнения, раздори, възмущения и преди всичко огромното удивление от всичко, прието да се нарича Голямото откровение.

Прочетох отново последния абзац и съм принуден тутакси да се поправам. Първо, разбира се, няма да ви съобща абсолютно всичко, което ми е известно. Някои материали имат твърде специален характер, за да ви ги представям. От чисто етични съображения няма да назова и няколко имена. Ще се въздържа да спомена и някои особени методи на тогавашната ми дейност като началник на отдела за извънредни произшествия към Комисията за контрол (Комкон-2).

Второ, строго погледнато, събитията от 99 година не бяха първите дни на Голямото откровение, а напротив, последните му дни. Именно поради тази причина сега вече то е останало само обект на чисто исторически изследвания. И тъкмо това, изглежда, не разбират или по-скоро не желаят да разберат сътрудниците на групата „Людени“, въпреки че се постарях да ги убедя. Впрочем възможно е да не съм бил достатъчно настоятелен. Годиците си казват думата.

Личността на Тойво Глумов несъмнено предизвика особен, бих казал, специален интерес у сътрудниците на групата „Людени“. Разбирам ги и затова съм направил тази фигура централна в своите мемоари.

Естествено не само затова, пък и не толкова поради тази причина. По какъвто и повод да си спомням за тези дни, каквото и да си припомням от тях, в паметта ми тутакси изплува Тойво Глумов — виждам неговото изпито, вечно сериозно младежко лице, дългите бели мигли, винаги леко спуснати над сивите му прозрачни очи, чувам го как говори — сякаш умишлено бавно, отново усещам излъчваната от него безмълвна, безпомощна, но неумолима настойчивост, наподобяваща беззвучен вик: „Какво правиш? Защо стоиш така? Нарещдай!“, и, обратно, сетя ли се за него по някакъв повод, в същия миг, сякаш разбудени с груб ритник, възкръсват „злобните псета на спомените“ — целият ужас от онези дни, всичкото отчаяние през онези дни, цялото безсилие в онези дни, ужасът, отчаянието, безсилието, които тогава изпитвах сам-самичък, защото нямаше с кого да ги споделя.

Мемоарите, които ви предлагам, се основават на документи. Обикновено това са донесенията-доклади на моите инспектори, а също и част от официалната преписка, които представям най-вече за да се опитам да възпроизведа атмосферата на онова време. Изобщо придиричивият и вещ изследовател лесно ще забележи, че множество документи, които имат отношение към този въпрос, не са включени в мемоарите ми, а в същото време май че спокойно бих могъл да мина без някои от поместените документи. Като отговарям предварително на този упрек, ще отбележа, че съм подбирал материалите в съответствие с определени принципи, в чиято същност нямам нито желание, нито пък чувствам особена потребност да навлизам.

По-нататък, голяма част от главите в текста са възстановени от мен. Написал съм ги аз и в действителност те пресъздават сцени и събития, на които не съм бил свидетел. Възпроизвел съм ги въз основа на разказите, звукозаписите и по-сетнешните спомени на хора, участвували в тези сцени и събития, като Ася, жената на Тойво Глумов, негови колеги, негови познати и т.н. Съзнавам, че тези глави имат малко значение за сътрудниците на групата „Людени“, но какво да се прави, като за мен то е голямо.

Накрая, позволих си леко да разводня информационната страна на мемоарите си със собствени спомени, носещи сведения не толкова за тогавашните събития, колкото за тогавашния петдесет и осем годишен Максим Камерер. Сега, след тридесет и една години, поведението на този човек в описваните обстоятелства дори на мен ми изглежда доста интересно...

Щом в края на краищата твърдо реших да напиша тези мемоари, пред мен възникна въпросът: откъде да започна? Кога и какво положи началото на Голямото откровение?

Строго погледнато, всичко започнало преди два века, когато съвсем неочаквано в недрата на Марс бил открит пуст град-лабиринт от кехлибар: тогава за първи път била произнесена думата „Странници“.

Това е вярно, но е прекалено общо. Със същия успех би могло да се каже, че Голямото откровение води началото си от момента на Големия взрив.

Тогава може би преди петдесет години? Историята с „подхвърлените деца“? Когато за първи път проблемът за Странниците придоби трагичен оттенък, когато се роди и тръгна от уста на уста злостното понятие-хула „синдромът на Сикорски“? Комплексът на неудържим страх пред възможното нахлуване на Странниците? Това също е вярно. Пък и е много по-близо до същината на въпроса. Но по онова време още не бях началник на отдела за извънредни произшествия, а и самият отдел тогава още не съществуваше. Освен това аз не пиша историята на проблема за Странниците.

За мен всичко започна през май 93-та, когато получих, също както и останалите началници на отделите за извънредни произшествия от другите сектори на „Комкон-2“, служебно сведение за произшествието на Тиса (не на река Тиса, а на планетата Тиса от системата на звездата ЕН 63061, която момчетата от Групата за свободно търсене бяха открили малко преди това). В сведението това произшествие се разглеждаше като случай на неочаквано и необяснимо умопомрачение, обхванало и тримата членове на изследователския отряд, които кацнали на едно плато (забравил съм името му) две седмици преди това. И на тримата внезапно им се сторило, че връзката с централната база е прекъсната и изобщо е загубена връзката с когото и да било, освен с летящия в орбита кораб-

майка, а от кораба-майка автоматът непрекъснато повтарял съобщението, че Земята е загинала в резултат на някакъв космически катаклизъм и че цялото население в Периферията е измряло от някакви необясними епидемии.

Вече не си спомням всички подробности. Струва ми се, че двама от отряда се опитали да се самоубият и в края на краищата навлезли в пустинята, отчаяни от безнадеждността и абсолютната безперспективност на по-нататъшното си съществуване. Командирът на отряда обаче се оказал корав човек. Той стиснал зъби и се насилил да живее — сякаш човечеството не е загинало, а просто него го е сполетяла авария и той завинаги е откъснат от родната планета. По-късно командирът разказал, че на четиринадесетия ден от безумното му битие пред него се появил някакъв човек в бяло и заявил, че той, командирът, с чест преминал първия кръг на изпитанията и вече е кандидат за сдружението на Странниците. На петнадесетия ден от кораба-майка пристигнал аварийен катер и атмосферата се разведрила. За щастие онези, които навлезли в пустинята, били открити, всички били запазили разсъдък си и никой не пострадал. Техните показания съвпадали до най-малките подробности. Например всички членове на отряда съвсем еднакво възпроизвели акцента на автомата, който уж предал съдбоносното съобщение. Лично те схванали случилото се като някаква ярка и необикновено достоверна театрална постановка, в която неочаквано и против волята си взели участие. Дълбокото ментокопиране потвърдило тези техни субективни усещания, като дори показало, че и в най-дълбоките дебри на подсъзнанието си никой от тях не се съмнява дали всичко това е било само театрално представление.

Доколкото знам, колегите ми от другите сектори възприели това сведение като съвсем обикновено извънредно произшествие от онези, необяснимите, които стават час по час в Периферията. И тримата били живи и здрави. Не се налагало да продължат работата в района на извънредното произшествие, пък и поначало тя не била толкова наложителна. Желаящи да разчовъркат загатката не се намерили. Отрядът бил изведен от района на извънредното произшествие. Съобщението за него било прието „за сведение“ и накрая отишло в архива.

Но нали аз бях ученик на покойния Сикорски! Докато беше жив, често спорех с него — и наум, и открито, когато ставаше дума, че човечеството може би е заплашено отвън. Но една негова теза ми беше трудно да опровергая, пък и не желаех да я оспорвам: „Ние работим в «Комкон-2». Ако трябва, можем да минаваме за невежи, мистици и суеверни глупаци. Но едно нещо не ни е разрешено: да недооценяваме опасността. И ако у нас, въщи, внезапно завони на сяр, просто сме длъжни да предположим, че тука, някъде наблизо, се е появил рогат дявол и да вземем съответните мерки, ако е нужно — дори да организираме производство на светена вода в промишлени количества.“ И веднага щом чух, че някакъв човек в бяло говори от името на Странниците, усетих миризма на сяр и трепнах като стар боен кон при зова на тръба.

Отправих необходимите запитвания по съответните канали и не се изненадах много, когато открих, че в справочника за инструкциите, наредбите и перспективните планове на нашия „Комкон-2“ думата „Странници“ въобще липсва. Случвало се е да ме приемат нашите най-висши инстанции и вече никак не се учудвам, когато всеки път ми става ясно, че според преценката на най-отговорните ни ръководители проблемът за прогресорската дейност на Странниците в системата на човешката цивилизация някак си е отпаднал, преживян е като детска болест. По необясним за мен начин трагедията на Лев Абалкин и Рудолф Сикорски сякаш бе снела завинаги от Странниците всякакви подозрения.

Единственият човек, у когото моето безпокойство предизвика някакъв проблясък на съчувствие, беше Атос-Сидоров, президент на нашия сектор и мой пряк началник. Той използва властта си да утвърди и да завери със своя подпис предложената от мен тема „Посещението на старата дама“^[1]. Разреши ми да организирам и специална група, която да я разработи. Фактически той ми даде неограничени пълномощия по този въпрос.

И аз се захванах с него, като първо организирах експертно допитване сред мнозина от най-вещите специалисти по ксеносоциология. Поставих си за цел да създам модел (или по-скоро да моделирам с най-голяма степен на вероятност) прогресорската дейност на Странниците в системата на земната човешка цивилизация. За да не ви занимавам с подробности, направо ще кажа, че всички материали,

които събрах, накрая изпратих на известния историк на науката, много осведомения и начетен Айзък Бромбърг. Сега дори не си спомням какво ме накара да сторя това, защото от много години вече Бромбърг не се занимаваше с ксенология. Изглежда, причината е била, че повечето специалисти, към които се обърнах с тези въпроси, просто отказваха да разговарят сериозно с мен (синдромът на Сикорски!), а Бромбърг, както добре е известно, винаги беше готов „да размени две думи“ с някого, за каквото и да се отнася.

Така или иначе доктор А. Бромбърг ми изпрати своя отговор, известен днес на специалистите като „Меморандум на Бромбърг“.

И всичко започна от него.

С него ще започна и аз.

(Край на въведението)

---

[1] Така се нарича една от прочутите криминални творби на швейцарския писател и драматург Фридрих Дюренмат. — Б.пр. ↑

ПЪРВИ ДОКУМЕНТ

До „Комкон-2“

Сектор „Урал-Север“

За Максим Камерер — лично

За служебно ползване

Дата: 3 юни 94 година

Автор: А. Бромбърг, старши консултант на „Комкон-1“, доктор на историческите науки, носител на Херодотовата награда (за 63, 69 и 72 година), професор, носител на Малката награда „Ян Амос Коменски“ (за 57 година), доктор по ксенопсихология, доктор по социална топология, действителен член на Социологическата академия (Европа), член-кореспондент на Лабораторията (Академията на науките) на Великата Тагора, магистър по реализиране на абстракциите на Парсивал.

Тема: „Посещението на старата дама“

Съдържание: работен модел на прогресорската дейност на Странниците в системата на земната човешка цивилизация

Драги Камерер!

Моля Ви, не приемайте тази педантична „шапка“, с която съм снабдил посланието си, за плод на ехидната ми старческа жажда да се заяждам. Просто възнамерявах да подчертая, че макар и лично, посланието ми същевременно има съвсем официален характер. „Шапката“ на Вашите донесения-доклади съм запомнил още от времето, когато нашият клет Сикорски ги хвърляше пред мен на масата като (доста жалки) аргументи.

Отношението ми към Вашата организация не се е променило ни най-малко, никога не съм го крил и то несъмнено Ви е добре известно. Обаче материалите, които

бяхте така любезен да ми изпратите, проучих с голям интерес. Благодаря Ви. Иска ми се да Ви уверя, че в тази насока на Вашата работа (но само в тази!) в мое лице ще намерите най-пламенния си поддръжник и сътрудник.

Не зная дали е случайно съвпадение, но Вашите „Обобщени материали“ получих тъкмо когато се канех да направя равностойна на дългогодишните си размишления за естеството на Страниците и за неизбежния им сблъсък със земната цивилизация. Всъщност напълно съм убеден, че на този свят случайности няма. Очевидно този въпрос е напълно узрял.

Нямам нито време, нито желание подробно да критикувам Вашия документ. Не мога обаче да не отбележа, че моделите „Октопод“ и „Конкистадор“ ме разсмяха чак до сълзи със своята анекдотична примитивност, а моделът „Нов въздух“, макар и да прави впечатление с не съвсем тривиалната си структура, не е подкрепен с каквито и да било сериозни доводи. Осем модела! Разработени от осемнадесет души, сред които има такива корифеи, като Карибанов, Ясуда, Микич! Дявол да го вземе, би могло да се очаква някакъв по-значителен резултат! Не знам, Камерер, но съвсем естествено възниква предположението, че не сте успели да внушите на тези гротескисти своята „тревога, че всички ние не сме подготвени да решаваме този въпрос“. Те просто са Ви отговорили формално.

Чрез това послание по същество представям на Вашето любезно внимание кратка анотация на моята бъдеща книга, която смятам да нарека „Монокосмосът — връх или първа крачка? Бележки за еволюцията на еволюцията“. Отново не разполагам нито с време, нито с желание подробно да обосновавам основните становища в нея. Мога само да Ви уверя, че всяко от тези становища още днес може да бъде обосновано по най-изчерпателен начин, така че ако у Вас се породят някакви въпроси към мен, ще се радвам да Ви отговоря. (Между другото не мога да се въздържа да не отбележа, че Вашето обръщане към

мен за консултация може би е първият и засега единствен общественополезен акт на Вашата организация през цялото това дреме, откак тя съществува.)

И така: МОНОКОСМОСЪТ.

В процеса на еволюцията от първи ранг всеки разум — бил той технологичен или русоистки, пък дори и героничен^[1] — изминава пътя от състояние на максимално разединение (саможивост, взаимна озлобеност, оскъдност на чувствата, недоверие) до състояние на максимално възможно обединение, като се запазва индивидуалността (дружелюбие, висока култура в отношенията, алтруизъм, пренебрежение към постижимото). Този процес се управлява от биологичните, биосоциалните и специфичните социални закони. Той е добре изучен и за нас представлява интерес само доколкото води до въпроса: а какво следва по-нататък? Като оставим настрана романтичните трели на теорията за вертикалния прогрес, ще видим, че за Разума има само две реални, принципно различни възможности. Или да спре, да се самоуспокои, да се затвори в себе си и да загуби интерес към физическия свят. Или да тръгне по пътя на еволюцията от втори ранг, по пътя на еволюцията, която може да се планира и управлява, по пътя към Монокосмоса.

Синтезът на Разумите е неизбежен. Той дарява световъзприемането с неизброимо много нови страни, а това води до неимоверно увеличаване на количеството и най-важното — на качеството на достъпната за усвояване информация, което, от своя страна, свежда страданията до минимум и увеличава радостта до максимум. Понятието „дом“ се разширява до мащабите на Вселената. (Навярно именно поради тази причина е влязло в употреба това безотговорно и повърхностно понятие — Странници.) Появява се нов метаболизъм и като следствие от него животът и здравето стават практически вечни. Възрастта на индивида става сравнима с възрастта на космическите обекти, като при това изобщо не се натрупва психическа умора. Монокосмическият индивид не се нуждае от

творци. Той сам си е творец и потребител на културата. По водната капка той е способен да възпроизведе не само образа на океана, но и целия свят на населяващите го същества, в това число и на разумните. И всичко това става в условията на непрекъснат и неутолим сетивен глад.

Всеки нов индивид възниква като произведение на синкретичното изкуство: сътворяват го физиолозите и генетиците, инженерите и психолозите, естетите, педагозите и философите на Монокосмоса. Този процес несъмнено продължава няколко десетки земни години и, разбира се, е най-увлекателното и почтено занятие на Странниците. Съвременното човечество не познава аналози на такъв род изкуство, ако не смятаме може би толкова рядко срещаните в историята случаи на Голяма любов.

„СЪЗДАВАЙ, БЕЗ ДА РАЗРУШАВАШ!“ — това е девизът на Монокосмоса.

Монокосмосът не може да не смята своя път на развитие и своя „модус вивенди“ за единствено правилни. Образите на разединените Разуми, недоузрели да се приобщят към него, предизвикват у него болка и отчаяние. Той е принуден да чака, докато в рамките на еволюцията от първи ранг Разумът се разгърне до състояние на планетарна общност. Защото чак след това може да започне да се намесва в биологичната структура с цел да подготви носителя на Разума за превод към монокосмическия организъм на Странника. Това е така, защото нищо свястно не може да излезе от намесата на Странниците в съдбата на разединените цивилизации.

Следователно възниква многозначителна ситуация. В крайна сметка земните прогресори се стремят да ускорят историческия процес, в който бедстващите цивилизации създават по-съвършени социални структури. По този начин те един вид подготвят нови резерви от материал за бъдещата дейност на Монокосмоса.

Сега познаваме три цивилизации, които смятат, че са постигнали благополучие.

Леонидяните са изключително древна цивилизация. (Нейната възраст е най-малко триста хиляди години, независимо от твърденията на покойния Пак Хин.) Те са образец на „бавна“ цивилизация, застинали са в хомогенно единство с природата.

Тагорците пък са хипертрофирано предпазлива цивилизация. Три четвърти от целия им интелектуален потенциал е насочен да изучава вредните последици, които биха могли да произтекат от откритията, изобретенията, новите технологии и т.н. Тази цивилизация ни изглежда странна само защото не сме способни да проумеем колко е интересно да се предотвратяват вредните последици, колко голяма интелектуална и емоционална наслада доставя това. Да забавяш прогреса е също така увлекателно, както и да го сътворяваш — всичко зависи от възприетия принцип и възпитанието. Затова те имат само обществен транспорт, изобщо са се отказали от летателните апарати, но пък съобщителната им техника е развита прекрасно.

Третата цивилизация е нашата и сега вече разбираме защо Странниците трябва да се намесят преди всичко и тъкмо в нашия живот. НИЕ СЕ ДВИЖИМ. Ние се движим и следователно бихме могли да сбъркаме, когато избираме посоката на движение.

Днес вече никой не помни „подритвачите“, които с фанатичен ентузиазъм се опитваха да ускорят прогреса на тагорците и леонидяните. Днес вече всички разбраха, че да раздрусаш с ритници тези своего рода свършени цивилизации е толкова безсмислено и безперспективно занимание, както да се опитваш да ускориш растежа на дървото — да речем на някой дъб, — като го дърпаш за върха. Странниците не подритват никого. Ускоряването на прогреса не е и не може да бъде тяхна задача. Целта им е да търсят, да отделят и да подготвят за приобщаване и накрая да приобщават към Монокосмоса съзрелите за това индивиди. Не зная от какви принципи се ръководят Странниците, когато правят този подбор, и много съжалявам за това, защото, щем не щем, ако говорим

честно, без увъртания и наукообразна терминология, става дума за следното.

Първо: Когато човечеството тръгне по пътя на еволюцията от втори ранг, хомо сапиенсът на практика се превръща в Странник.

Второ: По всяка вероятност малцина хомо сапиенси са годни за такова превъплъщаване.

Резюме:

— човечеството ще бъде разделено на две неравни части:

— човечеството ще бъде разделено на две неравни части по неизвестен за нас признак;

— човечеството ще бъде разделено на две неравни части по неизвестен за нас признак, като по-малката част бързо и завинаги ще изпревари по-голямата;

— човечеството ще бъде разделено на две неравни части по неизвестен за нас признак, по-малката част бързо и завинаги ще изпревари по-голямата и това ще стане по волята и благодарение на изкусното майсторство на една абсолютно чужда нам свръхцивилизация.

Драги Камерер! Предлагам Ви да се поупражнявате по социална психология, като анализирате тази ситуация, която съдържа доста нови моменти.

Сега, когато основите на монокосмическата прогресорска стратегия горе-долу Ви се изясниха, навярно по-добре от мен ще успеете да разпределите основните насоки на контрастратегията и тактиката за разкриване на отделните моменти от дейността на Странниците. Явно търсенето, отделянето и подготовката за приобщаване на съзрелите индивиди трябва да се съпровожда от явления и събития, достъпни за внимателния наблюдател. Може да се очаква например да се зародят масови фобии, нови учения от месиански тип, да се появят хора с необикновени способности, някои хора да започнат да изчезват по необясним начин, внезапно, като по чудо у хората да се зараждат нови таланти и т.н. Настойчиво бих Ви препоръчал да не сваляте очи и от тагорците и главанаците,

акредитирани на Земята — те са доста по-чувствителни от нас към чуждото и неизвестното. (В този смисъл трябва да следите поведението и на земните животни, особено на стадните и на онези, които притежават зачатъци на интелект.)

Разбира се, трябва да внимавате какво става не само на Земята, а и из Слънчевата система като цяло по Периферията и най-вече в малко познатите райони на Периферията.

Желая Ви успех,
Ваш А. Бромбърг

(Край на първия документ)

---

[1] Героничен тип разум (от гр.) — термин от фантастичната наука ксенология, въведен от братя Стругацки в смисъл на „много древен и мъдър“. — Б.пр. ↑

ВТОРИ ДОКУМЕНТ

До президента
на сектора „Урал-Север“

Дата: 13 юни 94 година

Автор: М. Камерер, началник на отдела за
извънредни произшествия

Тема 009: „Посещението на старата дама“

Съдържание: Смъртта на А. Бромбърг

Президенте!

Професор Айзък Бромбърг почина внезапно в
санаториума „Бежина ливада“ на 11 юни т.г. сутринта.

В неговия личен архив не бяха открити никакви
бележки, свързани с модела „Монокосмос“, и изобщо там
няма никакви бележки относно Странниците.
Продължаваме да ги търсим.

Прилагам медицинското заключение за смъртта.

М. Камерер

(Край на втория документ)

Тъкмо в този ред прочете документите в началото на 95-а година
моят млад стажант Тойво Глумов и, разбира се, не бе възможно те да
не му направят силно впечатление, да не го подтикнат към съвсем
определени предположения, още повече че се сбъдваха и най-мрачните
му очаквания. Семето попадна в благодатна почва. Той незабавно
издири медицинското заключение и когато не откри в него абсолютно
нищо, което би могло да потвърди подозренията му, а те му се струваха
толкова естествени, Тойво Глумов поиска разрешение да се обърне към
мен.

Добре помня това утро — навъсено, снеговито, с истинска виелица зад прозорците на кабинета. Може би тъкмо заради контраста. Защото телом бях тук, в зимния Урал, и очите ми безсмислено се взираха в струйките снежна вода по стъклата, ала в мисълта си бях обграден от тропическата нощ над топлия океан и във фосфоресциращата пяна, която току заливаше полегатия песъчлив бряг, пред очите ми се поклащаше гол труп. Тъкмо бях получил съобщение от Центъра за трети смъртен случай на остров Матуку.

В този момент пред мен се появи Тойво Глумов и като пропъдих видението, аз го поканих да седне и да каже какво има.

Без никакви заобикалки той ме попита смятам ли разследването на обстоятелствата около смъртта на доктор Бромбърг за приключено.

Леко учуден му отвърнах, че всъщност никакво разследване не е имало, както няма нищо особено и в обстоятелствата около смъртта на един сто и петдесет годишен старец.

Къде са тогава бележките на доктор Бромбърг по темата „Монокосмос“?

Обясних му, че по всяка вероятност такива бележки никога не е имало. Очевидно, когато е пишел писмото, доктор Бромбърг е импровизирал. Той беше блестящ импровизатор.

Трябва ли тогава да смятаме, че писмото на доктор Бромбърг и съобщението за смъртта му, изпратено от Максим Камерер до президента, съвсем случайно са се озовали едно до друго?

Погледнах го, видях решително свитите тънки устни, издаденото като на бик чело с падналия кичур бели коси и ми стана съвсем ясно какво очаква да чуе от мене сега. „Да, Тойво, да, моето момче — искаше да му кажа, — и аз мисля като тебе. Бромбърг се е досетил за много неща и Странниците са го премахнали, като са откраднали и безценните му книжа.“ Но, разбира се, нищо такова не мислех и нищо такова не казах на моето момче Тойво. И аз не знаех как документите са се озовали един до друг. Трябва наистина да е станало случайно. Така му и обясних.

Тогава той ме попита дали сме започнали да разработваме на практика идеите на Бромбърг.

Отвърнах му, че този въпрос се обсъжда. Всичките осем модела, предложени от експертите, твърде лесно могат да бъдат оборени. Що

се отнася до идеите на Бромбърг, има твърде малко основания да се отнасяме към тях сериозно.

Тогава той събра смелост и направо ме попита имам ли намерение аз, Максим Камерер, началникът на отдела, да се заема с разработването на идеите на Бромбърг. И ето че най-сетне имах възможност да го зарадвам. Той чу от мен тъкмо това, което искаше да чуе.

— Да, моето момче — казах му аз. — Именно затова те взех при мен в отдела.

Тойво си тръгна щастлив. Разбира се, тогава нито той, нито аз подозирахме, че тъкмо в този миг той направи първата си крачка към Голямото откровение.

Аз съм психолог-практик. Няма защо да скромнича, но когато имам работа с някой човек, във всеки момент много точно усещам неговото душевно състояние, посоката на мислите му и доста добре предсказвам неговото поведение. Обаче ако ме помолят да обясня как го правя, а още повече да обрисувам, да опиша с думи какъв образ изниква в съзнанието ми, ще бъда твърде затруднен. Като всеки психолог-практик, ще съм принуден да прибегна към съпоставки от света на изкуството или литературата. Ще се позова на героите на Шекспир или Достоевски, на Строгов или Микеланджело, или на Йохан Сурд.

Та Тойво Глумов ми напомняше мексиканеца Ривера. Имам предвид онзи разказ на Джек Лондон от христоматиите, написан през двадесетия век или дори през деветнадесетия, точно не помня.

По професия Тойво Глумов беше прогресор. Специалистите бяха му казали, че от него може да излезе прогресор от висша класа. Направо „ас“. Данните му бяха блестящи. Великолепно се владееше, беше изключително хладнокръвен, имаше невероятно бързи реакции, беше роден актьор и майстор на имперсонацията. И ето че като порботил малко повече от три години като прогресор, без каквито и да било видими причини той си подал оставката и се върнал на Земята. Веднага щом завършил периодът на възстановяване, той се свързал с ГВИ и лесно научил, че единствената организация на нашата планета, която може да има отношение към новата му цел, е „Комкон-2“.

Той изникна пред мен през декември 94-та година, изпълнен с ледена готовност отново и отново да отговаря на въпросите защо той,

многообещаващият, абсолютно здравият, всячески насърчаваният изведнъж захвърля своята работа, изоставя наставниците си, другарите си, проваля грижливо разработените планове, разбива надеждите, които са му възлагали... Разбира се, не го разпитвах за тези работи. Изобщо не ме интересувахе защо вече не иска да бъде прогресор. Интересувахе ме защо изведнъж е пожелал да стане контрапрогресор, ако мога така да се изразя.

Отговорът му се вряза в паметта ми. Той изпитвал дълбока омраза към самата идея за прогресорството. Ако можело, той би желал да не навлиза в подробности. Просто той, прогресорът, имал отрицателно отношение към прогресорството. И там (той посочи с палец зад гърба си) му дошла в главата доста близката до ума мисъл, че докато той се мотае по паветата на Арканарските площади и размахва шпагата си, тук (той посочи с показалец под краката си) някой хитрец с пъстра модна пелерина и метавизор^[1] през рамо се разхожда по площадите на Свердловск. Доколкото той, Тойво Глумов, знаел, на малцина им хрумвала тази простичка мисъл, а ако все пак им хрумвала, тя била в доста глупава хумористична или романтична форма. На него, на Тойво Глумов, тази мисъл не му давала мира: на никакви богове не трябва да позволяваме да се бъркат в нашите работи, тук при нас, на Земята, боговете нямат никаква работа, защото „благата на боговете са вятър, който издува платната, но надига и буря“. (По-късно с много усилия издирих този цитат — оказа се, че е от Верблибен^[2].)

Добре с просто око се виждаше, че пред мен стои фанатик. За съжаление, като всеки фанатик, и той беше склонен към прекалено крайни разсъждения. (Да вземем дори само изказванията му за прогресорството, за които ще стане дума и по-нататък.) Но той беше готов да действа. И без повече обяснения го взех в отдела, като веднага му тикнах в ръцете темата „Посещението на старата дама“.

Тойво се оказа много съвестен работник! Беше енергичен, инициативен, не знаеше що е умора. И притежаваше едно рядко качество за неговата възраст — не се разочароваше от несполуките. За него нямаше отрицателни резултати. Нещо повече, отрицателните резултати от разследванията го радваха точно толкова, колкото и редките положителни. Той сякаш поначало беше свикнал с мисълта, че през неговия живот няма да открием нищо определено и умееше да

изпитва удоволствие от самата (най-често доста отегчителна) процедура по анализирането на що-годе подозрителните извънредни произшествия. Много интересно беше, че когато той се появи, моите стари служители Гриша Серосовин, Сандро Мтбевари, Андрюша Кикин и другите някак се постегнаха, престанаха да мързелуват, вече бяха доста по-малко иронични и значително по-деловити, и не че вземаха пример от него — за това и дума не можеше да става, според тях той беше прекалено млад и зелен, — но той сякаш ги зарази със своята сериозност и съсредоточеност в работата, а си мисля, че най-вече ги поразяваше оная дълбока омраза към обекта на разследване, която той излъчваше и която те самите изобщо не изпитвахте. Веднъж случайно споменах на Гриша Серосовин за мургавия хлапак Ривера и скоро разбрах, че всички те са намерили и прочели разказа на Джек Лондон.

Също като Ривера, и Тойво нямаше приятели. Беше заобиколен от верни и предани колеги и самият той беше верен и предан съдружник във всяка работа, но така и не се сприятели с никого. Предполагам, защото беше твърде трудно човек да му бъде приятел — той никога и за нищо не беше доволен от себе си и затова никога нищо не прощаваше на околните. Беше обзет от такъв безпощаден и вгълбен устрем към целта, какъвто съм забелязвал само при големите учени и спортисти. За какво приятелство можеше да става дума тогава...

Всъщност той все пак имаше един приятел. Имам предвид жена му Ася Стасова или Анастасия Петровна. Когато се запознах с нея, тя беше прелестна дребничка жена, пъргава като живак, с остър език и прекалена склонност към прибързани възгледи и необмислени разсъждения. Затова тесният дом винаги приличаше на бойно поле и беше истинско удоволствие да наблюдаваш (отстрани) постоянно избухващите словесни сражения.

Това зрелище изглеждаше още по-странно, понеже обикновено, сиреч в работна обстановка, Тойво по-скоро правеше впечатление на извънредно спокоен, невъзмутим човек, който говори кратко и ясно. Той сякаш постоянно беше затормозен от някаква важна и грижливо обмисляна идея. Но не и когато беше с Ася. В присъствието на Ася той ставаше Демостен, Цицерон, апостол Павел, говореше тържествено, без да допуска възражения, от устата му се лееха максими, той, по дяволите, дори си позволяваше да се подиграва!... Трудно е дори да си

представи човек колко различни бяха тези двама души: невъзмутимият и лаконичен Тойво-Глумов-На-Работа и разгорещеният, бърлив, философстващ, постоянно заблуждаващ се и страстно отстояващ своите заблуждения Тойво-Глумов-У-Дома. В къщи дори яденето му се услаждаше. Той даже проявяваше прищевки по отношение на гозбите. Ася работеше като гастроним-дегустатор и винаги готвеше сама. Така било прието в дома на майка ѝ, така било прието и в дома на баба ѝ. Тази традиция в семейство Стасови, на която Тойво Глумов се възхищаваше, се коренеше някъде в дълбините на вековете, в онези невъобразими времена, когато още не съществувало молекулярното кулинарно изкуство и се налагало най-обикновените кюфтета да се приготвят по доста сложни и не твърде апетитни процедури...

Другият близък човек на Тойво беше майка му. Всеки ден, с каквото и да беше зает, където и да се намираше, той непременно отделяше време да се свърже с нея по видеоканала и да разменят поне няколко думи. Те наричаха това „контролно обаждане“. С Майя Тойвовна Глумова се запознах преди много години, но това стана при толкова печални обстоятелства, че никога повече не се срещнахме с нея. Не по моя вина. И изобщо никой няма вина за това. С две думи тя имаше прекалено лошо мнение за мене и Тойво го знаеше. Той никога не ми говореше за нея. Но с нея са разговаряли за мен неведнъж — това научих много по-късно...

Несъмнено тази раздвоеност го дразнеше и гнетеше. Не мисля, че Майя Тойвовна му е говорила лоши неща за мене. А и никак не ми се вярва да е разказвала на сина си страшната история за гибелта на Лев Абалкин. По-скоро когато Тойво е започвал да говори за прекия си началник, тя просто е отвърщала студено, като е отбягвала тази тема. Но и това е било напълно достатъчно.

Та нали за Тойво аз не бях просто началник. Та нали всъщност бях единственият му съмишленик, единственият човек в целия необятен „Комкон-2“, който се отнасяше абсолютно сериозно и последователно към въпроса, погълнал цялото му съзнание. Освен това той се отнасяше към мен с дълбока почит и уважение. Все пак негов началник беше легендарният Мак Сим! Тойво още не е бил роден, а Мак Сим вече взривяваше лъчеви кули на Саракш и се биеше с фашистите... Беше се развихрил като Бяла дама сред черните пешки! Той беше организаторът на операция „Вирус“, след която самият

Суперпрезидент го нарече Биг Бъг^[3]! Тойво е бил още ученик, а Биг Бъг проникна в Островната империя, в самата Столица... пръв от земляните, а всъщност и последен... Разбира се, това бяха все подвизи на прогресор, но нали се знае, че само прогресор може да надделее над прогресора! А Тойво ревностно вярваше в това простичко убеждение.

И още нещо. Тойво си нямаше представа как ще започне да действува, когато в края на краищата намесата на Странниците в земните работи бъде съвсем достоверно установена и доказана. Тогава той не би могъл да се опре на никакви исторически съпоставки с вековната дейност на земните прогресори. За Ируканския херцог разобличеният прогресор-землянин беше зъл дух или практикуващ магьосник. За контраразузнавача от Островната империя същият този прогресор беше ловък шпионин от континента. А какво ще представлява разобличеният прогресор-Странник от гледна точка на сътрудника на „Комкон-2“?

Разобличеният магьосник ще бъде изгорен; не е лошо също да бъде тикнат в дранголника и да бъде заставен да прави злато от собствените си изпражнения. Ловкият шпионин от континента ще бъде презавербуван или унищожен. А как би трябвало да се постъпи с разобличения Странник?

Тойво не знаеше отговора на тези и на други подобни въпроси. И никой от неговите познати не знаеше как да отговори. Повечето от тях смятаха, че тези въпроси не са поставени правилно. „Какво ще направиш, ако около винта на моторницата ти се намотае брадата на водния дух? Ще почнеш да я размотаваш? Безжалостно ще я отрежеш или ще хванеш водния дух за провисналите бузи?“ С мен Тойво не разговаряше на тези теми. Не разговаряше, защото, струва ми се, поначало беше убеден, че Биг Бъг, легендарната Бяла дама, изобретателният Мак Сим много отдавна е обмислил всичко, анализирал е всички възможни варианти и е разработил подробен план, съответно утвърден от висшето ръководство.

Аз не го разочаровах. До някое време.

Трябва да кажа, че Тойво Глумов изобщо беше човек с предубеждения. (Та би ли могло да се очаква нещо друго, след като беше фанатик?) Той например изобщо не искаше да признае, че между неговата тема „Посещението на старата дама“ и отдавна разработваната при нас тема „Рип Ван Уинкъл“^[4] има някаква връзка.

Случаите на внезапни и напълно необясними изчезвания на хора през седемдесетте и осемдесетте години и точно толкова внезапните им и необясними завръщания бяха единствената страна от „Меморандума на Бромбърг“, която той категорично отказа да разглежда и изобщо да вземе под внимание. „Тук Бромбърг неволно е сбъркал — твърдеше той. — Или ние неправилно го разбираме. За какво им е на Странниците хората да изчезват по необясним начин?“ А при това „Меморандумът на Бромбърг“ беше станал неговият катехизис, програма за работа през целия му живот занаят... Очевидно той не можеше и не искаше да признае, че Странниците биха могли да бъдат почти свръхестествено могъщи. Такова признание би превърнало неговия труд в усилия, хвърлени на вятъра. И наистина, какъв смисъл има да тичаш по следите, да издирваш и да се опитваш да заловиш същество, което всеки миг може да се разсее във въздуха и след това да се събере на кое да е друго място?...

Но колкото и да беше склонен към предубеждения, Тойво никога не се опитваше да опровергава установените факти. Помня как той, новопокръстен и още съвсем зелен, ме убеди да се включа в изясняването на трагедията на остров Матуку.

С този случай естествено се занимаваше секторът „Океания“, където за никакви Странници не искаха и да чуят. Но разследването беше единствено по рода си, нищо подобно не беше се случвало в миналото (искрено се надявам, че и в бъдеще няма да се повтори), та за това нас двамата с Тойво ни приеха без възражения.

От незапомнени времена на остров Матуку стърчеше древен полуразнебитен радиотелескоп. Така и не успяхме да разберем кой и защо го е построил.

Островът се смяташе за необитаван, само от време на време тук се отбивала някоя група делфинери, а понякога в прозрачните заливчета на северния бряг можело да се срещнат по двойки ловци на бисери. Обаче както скоро научихме, през последните няколко години там постоянно живеело раздвоено семейство главанащи. (Днешното поколение вече започна да забравя кои са главанаците. Ще напомня, че това е раса на разумни киноиди от планетата Саракш, която едно време много тясно общуваше със земляците. Тези едроглави говорещи кучета с голямо желание ни придружаваха из целия Космос и дори имаха нещо като дипломатическо представителство на нашата планета.

Преди трийсет години те избягаха от нас и повече не влязоха в досег с хората.)

В южния край на острова имаше кръгъл вулканичен залив. Той беше неописуемо мръсен и бреговете му бяха покрити с някаква отвратителна пяна. Изглежда, тази гадост имаше органичен произход, защото привличаше безбройни ята морски птици. Впрочем във водите на залива нямаше никакъв друг живот. Там дори водораслите се размножаваха някак насила.

И на този остров ставаха убийства. Едни хора убиваха други и това беше толкова страшно, че в продължение на няколко месеца на никой не му бе дало сърце да съобщи за тези събития на средствата за масово осведомяване.

Доста скоро се изясни, че виновно или по-точно причина за всичко е гигантско силурско мекотело, чудовищно първобитно главноного, което преди известно време се заселило на дъното на вулканичния залив. Някой тайфун трябва да го е запокитил там. Биополето на това чудовище, което от време на време изплувало на повърхността, потискало психиката на висшите животни. Поспециално при човека то пагубно намалявало равнището на подбудите, в това биополе човек ставал недружелюбен и саможив, той можел да убие приятеля си, който случайно е изтървал ризата му във водата. И убивал.

Тогава Тойво Глумов си втълпи, че тъкмо това мекотело е предсказаният от Бромбърг Монокосмически индивид в процеса на сътворяване. Трябва да признае, че в началото, когато още нямаше никакви факти, неговите разсъждения изглеждаха доста убедителни (ако изобщо може да се говори за убедителна логика, изградена върху фантастична предпоставка). И трябваше да го видите как постепенно отстъпваше под натиска на все новите и нови данни, с които потресените специалисти по главноногите и палеонтолозите се сдобиваха всеки ден.

Довърши го един студент по биология, който изрови в Токио японски ръкопис от тринадесети век, където се описваше това или друго такова чудовище (цитирам по своя дневник): „В Източните морета се среща катапуморидако, пурпурно обагрено, с множество дълги и тънки ръце, подава се от овална раковина, с големина към трийсет крачки, с острила и гребени, очите му са като загнили и

цялото е обрасло с полипи. Щом изплува, протяга се над водата плоско, по подобие на остров, като разнася зловонни и бълва бели изпражнения, та да примамва рибите и птиците. Струпат ли се те, сграбчва ги безразборно с ръце и ги поглъща. В лунните нощи лежи, като се поклаща на вълните, вторачило взор в небесните висини, и размишлява за водната бездна, отгдето е пропъдено. А пък размишленията му са толкоз мрачни, та хвърлят хората в ужас и те се оприличават на тигри.“

Помня, щом прочете това, Тойво, дълбоко замислен, помълча няколко минути, а после въздъхна, както ми се стори, с облекчение и каза: „Да. Не е той. И по-добре, защото е прекалено гаден.“ Според него Монокосмосът сигурно беше съвсем отвратително същество, но все пак не до такава степен. Явно Монокосмосът не се побираше в неговите представи в облика на силурски октопод. (Между другото, също както и това мекотело — с отровното си биополе, със своята разтваряща се черупка и със собствената си възраст над четиристотин милиона години — изобщо не се побираше в никакви представи на специалистите.)

По този начин първото сериозно дело, с което се захвана Тойво Глумов, не донесе никакъв резултат. Той работи още доста време на празен ход и ето че в средата на 98-а година поиска от мен разрешение да се заеме с обработването на материалите за масовите фобии. Разреших му.

---

[1] Метавизор (от гр. и лат.) — фантастичен термин, въведен от братя Стругацки за усъвършенствуван апарат — аналог на съвременните преносими телевизори. — Б.пр. ↑

[2] Цитатът и авторът са измислени от братя Стругацки. — Б.пр. ↑

[3] Биг Бъг (от англ. жаргон) — важна личност, голяма клечка. (Тук и по-нататък става дума за събития, описани в „Обитаемият остров“ и „Трудно е да бъдеш бог“.) — Б.пр. ↑

[4] По заглавието на прочутия разказ на Уошингтън Ървинг. — Б.пр. ↑

ТРЕТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№011/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 20 март 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: космофобиите, „синдром на пингвина“

Като анализирах случаите на възникване на космически фобии през последните сто години, стигнах до извода, че в рамките на тема 009 за нас могат да представляват интерес материалите за така наречения „синдром на пингвина“.

Източници:

А. Мьобиус. Доклад на XIV конференция по космическа психология, Рига, 84.

А. Мьобиус. „Синдром на пингвина“, ПКП (Проблеми на космическата психология), 42, 84.

А. Мьобиус. Отново за същността на „синдрома на пингвина“, ПКП, 44, 84.

Справка:

Мьобиус, Асмодей-Матвей, доктор по медицина, чл.-кор. на Европейската академия на медицинските науки, директор на филиала на Световния институт по космическа психопатология (във Виена). Роден на 26 април 36 година в Инсбрук. Образование: факултет по психопатология в Сорбоната; Втори институт по космическа медицина в Москва; висши курсове по безприборна акванавтика в Хонолулу. Основни области на научните интереси: извънпроизводствените космо– и аква фобии. От 81 до 91

година е заместник-председател на Главната медицинска комисия към Управлението на космическия флот. Сега е всепризнат основоположник и водещ учен на направлението по така наречената „полиморфна космическа психопатология“.

На конференцията по космическа психология в Рига на 7 октомври 84 година доктор Асмодей Мьобиус направил научно съобщение за нов вид космофобия, която нарекъл „синдром на пингвина“. Тази фобия представлява сравнително малко опасно психическо отклонение, изразяващо се в натрапчиви кошмари, които обладават болния по време на сън. Само да задреме, и болният открива, че виси в безвъздушното пространство, абсолютно безпомощен и безсилен, самотен и забравен от всички, изпаднал във властта на бездушни и могъщи сили. Той физически усеща, че мъчително се задушавя, чувства как плътно разрушително излъчване пронизва тялото му и го изгаря, как изтъняват и се стапят костите му, как замира и започва да се изпарява мозъкът му, обзема го небивало и неимоверно силно отчаяние и той се събужда.

Доктор Мьобиус не сметнал тази болест за опасна, защото, първо, тя не била съпроводена от каквито и да било психически и телесни наранявания и, второ, успешно се поддавала на амбулаторна психотерапия. „Синдромът на пингвина“ привлякъл вниманието на доктор Мьобиус преди всичко понеже бил напълно непознато явление, което дотогава не било описано от никого. Странно било, че тази болест поразявала хората без разлика в пола, възрастта и професията и още по-чудно било, че не се забелязвала никаква връзка между синдрома и генетичния индекс на заболялия.

Заинтересуван от етиологията на явлението, доктор Мьобиус подложил събрания материал (около хиляда и двеста случая) на многофакторен анализ по осемнадесет параметъра и със задоволство открил, че в 78 процента от случаите синдромът се пораждал при хората, извършили далечни космически полети с малките кораби от типа

„Призрак-17-пингвин“. „Очаквах нещо такова — заявил доктор Мьобиус. — Това не е първият случай, когато съм бил свидетел конструкторите да ни предлагат недостатъчно изпитана техника. Тъкмо поради това нарекох открития от мен синдром по името на този тип кораби и нека това да послужи за наизидание.“

Въз основа на доклада на доктор Мьобиус конференцията в Рига взела решение временно да се забрани експлоатацията на корабите от типа „Призрак-17-пингвин“, докато напълно се отстранят конструктивните недостатъци, предизвикващи фобията.

1. Установих, че корабите, от типа „Призрак-17-пингвин“ са били подложени на грижлива проверка, по време на която не били открити никакви съществени конструктивни пропуски, така че непосредствената причина за възникването на фобията си останала забулена в мъгла. (Впрочем, в желанието си да премахне всякакъв риск, Управлението на космическия флот изтеглило „пингвините“ от пътническите линии и тези кораби били снабдени с автопилоти.) Появата на „синдрома на пингвина“ рязко намаляла и доколкото ми е известно, последният случай бил регистриран преди 13 години.

Не бях доволен обаче. Безпокояха ме тези 22 процента от изследваните, чието отношение към корабите от типа „Призрак-17-пингвин“ си оставаше неясно. От тези 22 процента, според данните на доктор Мьобиус, седем процента от хората били сигурни, че не са имали нещо общо с „пингвините“, а останалите 15 процента не могли да кажат нищо съществено по този въпрос: те или не помнели, или никога не се били интересували от типа на корабите, с които летели в Космоса.

Разбира се, от гледна точка на статистиката хипотезата, че „пингвините“ имат отношение към появата на фобията, не буди никакво съмнение. Обаче 22 процента никак не са малко. И аз отново подложих материалите на Мьобиус на многофакторен анализ по двадесет допълнителни параметъра, като при това, да си призная,

вече подбрах тези параметри до голяма степен случайно, без да имам наум никаква, дори и най-съмнителната хипотеза. Сред параметрите бяха например датите на излитане с точност до месец, местата на раждане с точност до регион, хобито на всеки в точност до тип... и така нататък.

Работата обаче се оказа съвсем проста и само извечното убеждение на хората, че Вселената е изотропна, е попречило на доктор Мьобиус да открие това, което аз успях да налущкам. Стана ясно, че „синдромът на пингвина“ е поразявал хората, които са летели в Космоса, по маршрутите до Саула, Редут и Касандра или, с други думи — през входа на подпространствения сектор 41102.

Корабите от типа „Призрак-17-пингвин“ изобщо не бяха виновни. Просто по онова време (в началото на 80-те години) преобладаващата част от тях още от стапела поемали по маршрутите Земя-Касандра-Зефир и Земя-Редут-ЕН 2105. Така че 80 процента от корабите по тези маршрути тогава били „пингвини“. Това обяснява и 78-те процента на доктор Мьобиус. Що се отнася до останалите 22 процента от заболялите, 20 от тях са летели по тези маршрути на кораби от друг тип и остават само два процента, които никога за никъде не са летели, но това по принцип вече нямаше никакво значение.

2. Данните на доктор Мьобиус несъмнено бяха непълни. Като се възползвах от анамнезите, събрани от него, а също и от архивните данни в Управлението на космическия флот, успях да установя, че през разглеждания период по посочените маршрути в двете посоки са пътували 4512 души, от които 183 човека (най-вече членове на екипажите) по няколко пъти са правили кръгови рейсове. Над две трети от членовете на по-малката група изобщо не са дали повод доктор Мьобиус да се занимава с тях. Налага се изводът, че те или са имали имунитет към „синдрома на пингвина“, или по някакви причини не са сметнали за нужно да се обърнат към лекар. Във връзка с това ми се стори много важно да установя:

— имало ли е сред членовете на по-малката група хора с имунитет към синдрома;

— ако е имало такива, не може ли да се открият причините за имунитета или поне биосоциалнопсихологическите параметри, по които тези хора се отличават от пострадалите.

С тези въпроси се обърнах към самия доктор Мьобиус. Той ми отговори, че този проблем никога не го е занимавал, но интуитивно е склонен да предполага, че е твърде малко вероятно да съществуват такива биосоциалнопсихологически параметри. Като се отзова на моята молба, той се съгласи да поръча в една от своите лаборатории да изследват този проблем, но ме предупреди, че мога да очаквам някакъв резултат не по-рано от два-три месеца.

За да не губя време, се захванах с архивите на медицинския център към Управлението на космическия флот, като се опитах да анализирам данните за всичките 124 пилоти, които редовно са летели по споменатите кръгови маршрути през разглеждания период.

Елементарният анализ показва, че поне за пилотите вероятността да бъдат поразени от „синдрома на пингвина“ е някъде около една трета и НЕ ЗАВИСИ от броя на полетите през „опасния“ сектор. Следователно изглежда твърде вероятно, че: а) две трети от хората имат имунитет към „синдрома на пингвина“ и б) вероятността човек, лишен от този имунитет, да бъде поразен от синдрома, е близка до единица. Именно поради това въпросът по какво се отличават хората с имунитет от тези без имунитет е изключително интересен.

3. Смятам, че е нужно изцяло да цитирам бележката, на доктор Мьобиус към неговата статия „Отново за същността на «синдрома на пингвина».“ Там доктор Мьобиус пише:

„Любопитно съобщение получих от колегата Кривокликов (от Кримския филиал на Втория институт по космическа медицина). След като моят доклад в Рига беше

публикуван, той ми писа, че вече от много месеци насам го спохождат сънища, чийто сюжет необикновено много напомня кошмарите на страдащите от «синдрома на пингвина» — той усеща, че виси в безвъздушното пространство, далече от планетите и звездите, не чувствава своето тяло, но го вижда, също както и многобройните космически обекти — и реалните, и някои фантастични. Но за разлика от страдащите от «синдрома на пингвина» в тези мигове той не изпитва никакви отрицателни емоции. Напротив, това, което става, му изглежда интересно и приятно. Той си представя, че е самостоятелно небесно тяло, което се движи по избрана от него траектория. Самото движение му доставя удоволствие, понеже той се движи към някаква цел, която му обещава да преживее много интересни неща. Звездните купове, мъждукащи в бездната, сами по себе си предизвикват у него чувството на неясен възторг и така нататък. Дойде ми наум, че в лицето на колегата Кривокликов се сблъсквам със случай на някаква инверсия на «синдрома на пингвина», която би представлявала голям теоретичен интерес в светлината на съображенията, изложени от мен в статията. Скоро обаче бях разочарован: оказа се, че колегата Кривокликов никога в живота си не е летял със звездолетите от типа «Призрак-17-пингвин». Впрочем все още се надявам, че инверсията на «синдрома на пингвина» съществува реално като психическо явление и ще бъде благодарен на всеки лекар, който прояви добра воля и ми съобщи нови данни по този повод.“

Справка:

Кривокликов, Иван Георгиевич, сменен лекар-психиатър в базата „Лембой“ (на ЕН 2105) през разглеждания период многократно е летял по маршрута Земя-Редут-ЕН 2105 със звездолети от различни типове. Според данните на ГВИ сега се намира в базата „Лембой“.

По време на личния разговор с доктор Мьобиус установих, че през последните години той е открил „положителна“ инверсия на „синдрома на пингвина“ у още

двама души. Докторът отказа да съобщи имената им, като се позова на лекарската етика.

Не се наемам по-обстойно да тълкувам появата на тази инверсия на „синдрома на пингвина“, но ми се струва, че хората, у които тя е възникнала, очевидно са значително повече, отколкото ни е известно до този момент.

Т. Глумов

(Край на третия документ)

Цитирах тук третия документ не само защото беше един от най-обещаващите доклади на Тойво Глумов. Като го четях и препрочитах, почувствувах, че май за първи път попадаме на истинска следа, но впрочем тогава и през ум не ми мина, че от това донесение ще започне оная поредица от събития, която ще изиграе решаваща роля за моето приобщаване към Голямото откровение.

На 21 март прочетох доклада на Тойво за „синдрома на пингвина“.

На 25 март Магьосника демонстративно напусна Института на чудациите (за това научих чак след няколко дни).

На 27 март Тойво ми представи донесение-доклад за фукамифобията.

ЧЕТВЪРТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№013/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 26 март 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

ТЕМА 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: фукамифобията, история на Поправката към „Закона за задължителната биологична блокада“

Като анализирах случаите на възникване на космически фобии през последните сто години, стигнах до извода, че в рамките на тема 009 за нас могат да представляват интерес събитията, които са предхождали приемането на 2 февруари 85 година в Световния съвет на известната Поправка към Закона за биологичната блокада.

Необходимо е да се има предвид, че:

1. Биологичната блокада, наричана още Токийската процедура, системно се прилага на Земята и в Периферията от около сто и петдесет години. Биологичната блокада е непрофесионален термин, използван главно от журналистите. Специалистите-медици наричат тази процедура фукамизация — в чест на сестрите Натали и Хосико Фуками, които първи са я обосновали теоретично и са я приложили на практика. Целта на фукамизацията е да повиши естествената способност на човешкия организъм да се приспособява към външните условия (биологичната адаптация). В класическата си форма процедурата на фукамизирането се прилага изключително на бебета, като се започва от последния период на развитието им в

утробата на майката. Доколкото можах да установя и да разбера, тази процедура се състои от два етапа.

Вкарването на серума УНБЛАФ (култура от „бактерии на живота“) няколко пъти повишава съпротивителните сили на организма спрямо всички известни инфекции — вирусни, бактериални и спорови, — а също и спрямо всички органични отрови (това е всъщност и биологичната блокада).

Раздразването и възбуждането на хипоталамуса с помощта на микровълново облъчване многократно повишава способността на организма да се приспособява към такива физически агенти на външната среда, като силната радиация, неблагоприятния газов състав на атмосферата и високата температура. Освен това значително нараства способността на организма да възстановява накърнените вътрешни органи, разширява се спектърът, възприеман от ретината на окото, повишават се възможностите за психотерапия и т.н.

2. До 85 година съгласно Закона за задължителната биологична блокада процедурата на фукамизирането се прилагала спрямо всички. През 82 година в Световния съвет бил внесен за разглеждане проект за поправка, предвиждащ да се отмени задължението всички бебета, които се появяват на бял свят на Земята, да се подлагат на фукамизация. Според тази поправка процедурата на фукамизиране трябвало да бъде заменена с така наречената „ваксина на зрелостта“, предназначена за лица, достигнали шестнадесетгодишна възраст. През 81 година Световният съвет приел „Поправка към Закона за задължителната биологична блокада“. Съгласно тази поправка задължителната фукамизация се отменяла, като нейното прилагане вече зависело само от мнението на родителите. Лицата, които не са били фукамизирани като бебета, получавали правото по-късно да се откажат и от „ваксината на зрелостта“, но в такъв случай те губели възможността да работят в професионални области, свързани с големи физически и психически натоварвания. По данни на ГВИ

днес на Земята живеят около един милион юноши и девойки до шестнадесетгодишна възраст, които не са били фукамизирани, и около двадесет хиляди души, които са се отказали от „ваксината на зрелостта“.

Що се отнася до същността на събитията, които довели през февруари 85 година до приемането на „Поправката към Закона за биологичната блокада“, установих следното:

1. През всичките сто и петдесет години, откакто фукамизацията се прилага навсякъде, не е имало нито един случай тази процедура да причини и най-малката вреда на фукамизирания. Затова няма нищо чудно, че до пролетта на 81 година изключително рядко някоя майка се е отказвала от фукамизиране. Преобладаващата част от лекарите, с които се консултирах, не бяха чували за такива случаи преди 81 година. Но публични изказвания против фукамизацията, които имали теоретичен и пропаганден характер, се срещали сравнително често. Ето най-характерните публикации през нашия век.

Дебуке, Ш. Да построиш човек? Лион, 32.

Посмъртно издание на последната книга на големия (вече забравен) антиевгенист. Втората част на книгата изцяло е посветена на критиката на фукамизацията като „нагло подмилкващо се бърникане в естественото състояние на човешкия организъм“. Дебуке подчертава, че измененията, предизвикани от фукамизацията, имат необратим характер („... никой досега не е успял отново да потисне възбуден хипоталамус...“), но набляга най-вече на факта, че от много години насам тази типична евгенична процедура, осветена с авторитета на световен закон, служи като безнравствен и съблазнителен прецедент за нови евгенични опити.

Пумивур, К. Ридърът^[1]: права и задължения. Банкок, 15.

Авторът — вицепрезидент на Световното сдружение на ридърите — защитава и пропагандира схващането, че ридърите трябва да вземат най-активно участие в

дейността на хората. Той осъжда фукамизацията, като се основава на данните от собствените си статистически изследвания. Пувимур твърди, че фукамизацията не се отразява благоприятно върху способността на човека у него да се появи ридърпотенция и макар относителният брой на ридърите през епохата на фукамизиране да не е намалял, през това време не се е появил нито един ридър, чиято сила би могла да се сравни със силата на ридърите от края на ХХІ и началото на ХХІІ век. Той призовава да се отмени задължителното фукамизиране, като в началото такава отстъпка се направи поне за децата и внуците на ридърите. (Всички данни в книгата са безнадеждно остарели: през тридесетте години се появи блестяща плеяда ридъри с невероятна мощ — Александър Солемба, Петеу Дзомни и други.)

Август Ксесис. Спънката. Атина, 37.

В своята брошура известният теоретик и проповедник на ноофилството^[2] подлага фукамизацията на рязка критика, която всъщност е по-скоро поетична, отколкото рационална. Според представите на ноофилите, които по своеобразен начин вулгаризират теорията на Яковиц, Вселената е вместилище на ноокосмоса, където след смъртта се пренася менто-емоционалният код на човешката личност. По всичко личи, че Ксесис не разбира абсолютно нищо от фукамизацията; той смята, че тя е нещо като апендектомията, и разпалено призовава да се откажем от тази толкова груба процедура, която осакатявала и изопачавала менто-емоционалния код. (От данните в ГВИ се вижда, че след приемането на Поправката нито един от членовете на конгрегацията на ноофилите не се е съгласил децата му да бъдат фукамизирани.)

Тосивил, Дж. Дръзкия човек. Бирмингам, 51.

Тази монография дава доста типична представа за цяла поредица от книги и брошури, в които се пропагандира необходимостта да се спре технологичният прогрес. Във всички книги от този род всеотдайно се възхваляват застиналите цивилизации от типа на

тагорската или биоцивилизацията на леонидяните. Тосивил заявява, че технологичният прогрес на Земята е изиграл своята роля. Той описва разширяването и разпространяването на влиянието на човечеството в Космоса като своеобразно социално прахосничество, което скоро ще ни донесе много жестоко разочарование. Според него Разумният човек се превръща в Дързък човек, който в стремежа си да усвоява все по-голямо количество рационална и емоционална информация, не възприема нейната качествена страна. (Би трябвало да подразбираме, че информацията за Психокосмоса съдържа в себе си неизмеримо по-високо качество, отколкото информацията за Външния космос в най-широкия смисъл на думата.) Авторът смята, че фукамизацията прави лоша услуга на човека именно защото улеснява израждането на Разумния човек в Дързък човек, като увеличава и фактически стимулира неговите експанзионистични сили и възможности. Той предлага в началото да се откажем поне от възбуждането на хипоталамуса.

Оксовю, К. Движение по вертикала. Калкута, 61.

К. Оксовю е псевдоним на учен или група учени, които са формулирали и разпространили идеята за така наречения вертикален прогрес на човека. Не успях да открия кой се крие зад този псевдоним, но имам основания да предполагам, че К. Оксовю е или председателят на „Комкон-1“ Г. Комов, или някой от неговите съмишленици в Академията за социално прогнозиране. Посоченото издание е първата монография на „вертикалистите“. В шестата глава подробно са разгледани биологичната, социалната и етичната страна на фукамизацията от гледна точка на принципите на вертикалния прогрес. Според автора основната опасност от фукамизацията произтича от факта, че не може да се контролира нейното влияние върху генотипа. В подкрепа на това твърдение за първи път, доколкото можах да установя, са публикувани данни за множество случаи, когато свойствата на фукамизирания организъм са предадени по наследство. Описани са над сто

случая, когато организъмът на плода още в майчината утроба започва да изработва антитела, характерни за въздействието на серума УНБЛАФ, и над двеста случая, когато новородени деца са имали вродено възбуден хипоталамус. Освен това са регистрирани над тридесет случая, когато подобни свойства се предават вече на трето поколение. Авторът подчертава, че макар тези явления да не представляват непосредствена опасност за преобладаващото мнозинство от хората, те красноречиво илюстрират факта, че фукамизацията далеч не е така добре изследвана, както твърдят нейните най-предани привърженици. Трябва да отбележа, че материалите са подбрани изключително грижливо и са поднесени на читателя твърде ефектно. Например няколко впечатляващи абзаца са посветени на така наречените Г-алергични хора, за които възбуждането на хипоталамуса е противопоказно. Г-алергията е извънредно рядко срещано състояние на организма, тя лесно се открива в плода още в майчината утроба и затова никак не е опасна — такива бебета просто не преминават през втория етап на фукамизацията. Ако възбуденият хипоталамус се предаде на Г-алергичен човек по наследство, медицината ще се окаже безсилна и той ще се появи на този свят неизлечимо болен. К. Оксовю е успял да открие един такъв случай и го описва, без да пести боите. Още по-апокалиптично той е обрисувал бъдещия свят, когато под въздействието на фукамизацията човечеството ще се раздели на два генотипа. Тази монография е издавана многократно и очевидно е изиграла важна роля при обсъждането на Поправката. Любопитно е обаче, че в последното издание на тази книга (Лос Анджелис, 99) няма нито дума за фукамизацията; изглежда, авторът е напълно удовлетворен от Поправката и не го интересува съдбата на 99,9... процента от хората, които продължават да фукамизират своите деца.

Забележка: Като приключвам този раздел, смятам за нужно да подчертая, че съм подбрал и аотирал тези публикации, които не са тривиални от моя гледна точка.

Предварително се извинявам, ако слабата ми ерудиция ви е отегила.

2. Изглежда, първият случай някой да се откаже от фукамизиране, който породил цяла епидемия от откази, е регистриран в родилния дом на селището Ксава (в Екваториална Африка). На 17 април 81 година и трите родилки, постъпили в болницата през последното денонощие, независимо една от друга и в различна форма, съвсем категорично забранили на персонала да ги подлага на фукамизиране. Родилката А. (първо раждане) обосновала своето несъгласие, като се позовала на желанието на мъжа си, загинал неотдавна при несчастен случай. Родилката Б. (първо раждане) дори не се опитала да обясни защо отказва, като и най-плахите опити да бъде разубедена я довеждали до истерия. „Не искам и толкоз!“ — повтаряла тя. Родилката В. (трето раждане, но първи протест) била много разсъдлива и спокойна. Тя заявила, че не желае да решава съдбата на бебето без неговото знание и съгласие: „Щом порасне, нека сам да решава.“

(Привеждам тук техните доводи, защото са съвсем типични. С малки отклонения „несъгласните“ са прибегвали към тях в 95 процента от случаите. В литературата е приета следната класификация. Несъгласие от типа А: напълно смислен, разумен мотив, който по принцип не може да се провери, честота 25 процента. Несъгласие от типа Б: фобия в чист вид, истерично, неразумно поведение, лишено от всякакъв смисъл, 65 процента. И несъгласие от типа В: етични съображения, 10 процента.)

На 18 април в същата болница още две родилки се отказали от фукамизиране, а нови откази били регистрирани в други родилни домове на региона. В края на месеца случаите на несъгласие вече били стотици и те били установени във всички региони на земното кълбо, а на 5 май дошло първото съобщение за случай на несъгласие извън Земята (от Големия Сирт на Марс). Епидемията от откази, която ту пламвала, ту угасвала,

продължила чак до 85 година, така че в момента, когато била приета Поправката, общият брой на „несъгласните“ възлизал на около 50 хиляди (0,01 процент от всички родилки).

От гледна точка на феноменологията закономерностите на епидемията са изследвани много добре и с голяма степен на достоверност, но за тях не са получени никакви достатъчно убедителни обяснения.

Например специалистите забелязали, че епидемията като че ли има два географски центъра на разпространение: единият е в Екваториална Африка, а другият — в Североизточен Сибир. Натрапвали се аналогията с вероятните центрове, откъдето се е разпространило човечеството, но тази прилика, разбира се, нищо не обяснявала.

Ето и друг пример. Отказите винаги били индивидуални, но в рамките на всеки родилен дом всеки отказ сякаш пораждал следващия. Оттук се появил и терминът „верига от откази с Н брънки“. Числото Н понякога бивало доста голямо: в родилното отделение на Ховекайската гинекологична клиника „веригата от откази“ започнала на 11 септември 83 година и продължила до 21 септември, като последователно въвлякла всички родилки, постъпили в родилното отделение, така че общата дължина на „веригата“ достигнала 19 родилки.

В някои болници епидемията от откази възниквала и затихвала многократно. Например в Бернския дворец на бебето тя се повторила дванадесет пъти.

Независимо от това в повечето родилни домове на Земята никой дори не е чувал за епидемия от откази. По същия начин за откази не е ставало дума и в преобладаващата част от извънземните селища. Обаче на тези места, където възниквали епидемии (на Големия Сирт, базата Саула и Курорта), те се развивали по законите, типични за Земята.

3. Причините за възникването на фукамифобията се разглеждат в множество публикации. Запознах се с най-

сериозните разработки, които ми препоръча професор Деруйод от Лхаския психологически център. Не съм достатъчно подготвен да направя вещ обзор на тези трудове, но останах с впечатление, че няма никаква щогоде общоприета теория за фукамифобията. Затова тук ще се огранича само да приведа част от моя разговор с професор Деруйод.

Въпрос: Смятате ли, че у здрав и благоденстващ човек може да се появи някаква фобия?

Отговор: Строго погледнато, това е невъзможно. У здравия човек фобия възниква винаги в резултат на прекомерно физическо или психическо натоварване. Едва ли такъв човек може да се нарече благоденстващ. Друг е въпросът, че човек, особено в нашата стремителна епоха, невинаги си дава сметка, че се е пресилил... Субективно той може да се смята за напълно благоденстващ, дори блажен и от гледна точка на дилетанта появата на фобия у него може да изглежда необяснимо явление...

Въпрос: А що се отнася до фукамифобията?

Отговор: Знаете, че бременността и до днес в известен смисъл си остава тайнство... Да вземем само един факт. Та ние едва наскоро разбрахме, че психиката на бременната жена е бинарна психика, резултат от дяволски сложното взаимодействие между напълно оформената психика на възрастния човек и антенаталната^[3] психика на плода, за чиито закони днес на практика нищо не знаем... А като прибавим и неизбежните физически стресове, неизбежните невротични явления... Най-общо казано, всичко това създава благоприятна почва за фобиите. Но следва ли да стигаме до извода, че с помощта на подобни разсъждения сме обяснили поне нещичко от тази изумителна история... Това би било немислимо. Съвсем необмислено и несериозно.

Въпрос: Отличават ли се „несъгласните“ по каквото и да било от обикновените родилки? Физиологически, психически... Правени ли са такива изследвания?

Отговор: Правени са много такива изследвания, но никой не можа да установи нищо конкретно. Лично аз винаги съм смятал и продължавам да смятам, че фукамифобията е универсална фобия, също както например фобията към нулевия транспорт. Само че нула-Т-фобията е много разпространено явление, на практика всеки човек, независимо от пола и възрастта, изпитва страх пред първото нула-Т-пренасяне, после този страх изчезва безследно... А фукамифобията за щастие е извънредно рядко явление. Казвам „за щастие“, защото ние така и не се научихме да я лекуваме.

Въпрос: Правилно ли съм разбрал, професоре, че не е известна нито една конкретна причина за възникването на фукамифобията?

Отговор: Достоверно нищо не е доказано. Има, разбира се, множество хипотези, десетки.

Въпрос: Например?

Отговор: Ами например, че фукамифобията се причинява от пропагандата на противниците на фукамизацията. Тази пропаганда може сериозно да повлияе на жените с по-чувствителен темперамент, които отгоре на всичко са бременни. Или, да кажем, че се дължи на хипертрофирането на майчиния инстинкт, на инстинктивната потребност детето да се предпази от всякакви външни въздействия, дори и те да са полезни... Виждам, че искате да ми възразите. Няма смисъл. Напълно съм съгласен с вас. Всички тези хипотези в най-добрия случай обясняват само много малка част от фактите. Никой не е успял да обясни нито появата на „веригите от откази“, нито географските особености на явлениято... Пък и изобщо никой не разбира защо всичко започна тъкмо през пролетта на 81 година, при това не само на Земята, а и много далеч от нея...

Въпрос: А това, че всичко свърши през 85 година, може ли да се обясни?

Отговор: Това вече може. Самият факт, че е приета Поправката, наистина е могъл да изиграе решаваща роля за

прекръстването на епидемията. Разбира се, и тук има много неясни неща, но това вече са подробности.

Въпрос: Смятате ли, че епидемията би могла да възникне в резултат на някакви непредпазливи експерименти?

Отговор: Теоретично това е възможно. Но навремето ние проверихме тази хипотеза. На Земята не се провеждат никакви експерименти, които биха могли да предизвикат масови фобии. Освен това не забравяйте, че фукамифобията възникна едновременно на Земята и извън нея...

Въпрос: А какъв род експерименти могат да предизвикат фобии?

Отговор: Навярно съм се изразил неточно. Мога да ви изброя цяла поредица от, така да се каже, технически способности, с помощта на които у вас, здравия човек, бих могъл да предизвикам някаква фобия. Но обърнете внимание: именно някаква. Например ще започна да ви облъчвам по определен режим с неутринен концентрат и у вас ще се породят фобии. Но каква фобия ще бъде тя? Страх от празното пространство? Страх от височината? Страх от страха? Това не мога да ви кажа предварително. А да се предизвика у човека такава специфична фобия като фукамифобията, страх от фукамизиране... Не, за това и дума не може да става. Освен ако се съчетае с хипноза? Но как може да се осъществи това съчетание на практика?... Не, това е несериозно.

4. Въпреки цялото си географско (и космографско) разпространение, случаите на фукамифобия все пак си оставали извънредно рядко явление в медицинската практика и сами по себе си едва ли биха довели до каквото и да било изменение в законодателството. Епидемията от фукамифобия обаче много бързо се превърнала от медицински проблем в събитие от социален характер.

Август 81 година. Зарегистрирани са първите протести на бащи, които все още имат частен характер

(жалби до местните и регионалните медицински управления, отделни обръщения към местните съвети).

Октомври 81 година. Отправена е първата колективна петиция на 129 бащи и двама лекари-акушери до Комисията за защита на майчинството и детството към Световния съвет.

Декември 81 година. На XVII световен конгрес на Асоциацията на акушерите група лекари и психолози за първи път се изказват срещу задължителното фукамизиране.

Януари 82 година. Създадена е инициативната група ВЕПИ (наречена така по инициалите на нейните учредители), която обединява лекари, психолози, социолози, философи и юристи. Именно групата ВЕПИ започва и довежда докрай борбата за приемане на Поправката.

Февруари 82 година. Пред сградата на Световния съвет се провежда първият митинг на противниците на фукамизацията.

Юни 82 година. В състава на Комисията за защита на майчинството и детството формално е образувана опозиция спрямо Закона.

В по-нататъшната хронология на събитията според мен няма нищо интересно. Срокът (три и половина години), който е бил необходим на Световния съвет всестранно да изучи проблема и да гласува Поправката, е съвсем обичаен. Затова пък не дотам обичайно ми изглежда съотношението между броя на масовите привърженици на Поправката и числеността на професионалния корпус. Обикновено масовите привърженици на всеки нов закон са най-малко десетина милиона души, а пък професионалният корпус, който квалифицирано представлява техните интереси — юристи, социолози, специалисти по дадения въпрос — възлиза най-много на няколко десетки човека. В нашия случай многобройните привърженици на Поправката („несъгласните“), техните мъже и роднини, приятелите им,

съмишлениците и хората, присъединили се към движението по религиозни или философски съображения) никога не са били действително много на брой. Всички участници в движението общо били, не повече от половин милион. Що се отнася до професионалния корпус обаче, само групата ВЕПИ в момента, когато била приета Поправката, наброявала 536 специалисти.

5. След приемането на Поправката отказите не престанали, макар броят им чувствително да намалял. Най-важното е, че през 85 година се променил самият характер на епидемията. Всъщност това явление вече не можело да се нарече епидемия. Изчезнали каквито и да било закономерности („веригите от откази“, географските съсредоточия). Сега вече отказите имали съвсем случаен и единичен характер, като при това изобщо не се срещали несъгласия от типа А и Б и преобладавало позоваването на Поправката. Изглежда, поради това днешните лекари изобщо не смятат, че отказите от фукамизиране са проява на фукамифобията. Забележително е, че много жени, които навремето категорично се отказали от фукамизиране и взели активно участие в движението за приемане на Поправката, сега изобщо не се интересуват от този въпрос и при раждане дори не упражняват правото си да се позоват на Поправката. От жените, които не са били съгласни да бъдат фукамизирани в периода 81–85 година, при следващото раждане се отказвали едва 12 процента, а третият пореден отказ от фукамизиране изобщо се среща много рядко: за 15 години са установени само няколко случая.

6. Смятам, че трябва особено да подчертая две обстоятелства.

А. Почти пълното изчезване на фукамифобията след приемането на Поправката обикновено се обяснява с добре известни социалнопсихологически фактори. Съвременният човек приема само тези ограничения и задължения, които произтичат от морално-етичните принципи на обществото. Всяко ограничение или задължение от друг род се посреща

с (неосъзнато) враждебно отношение и (инстинктивен) вътрешен протест. И естествено, когато човек добие правото доброволно да се подлага на фукамизиране, той губи всякакво основание да има враждебно отношение и започва да се отнася към фукамизацията неутрално, както към всяка обичайна медицинска процедура.

Напълно приемам и осъзнавам тези съображения, но въпреки това искам да подчертая, че е възможно и друго тълкуване, което представлява интерес в рамките на тема 009. Става дума за това, че цялата изложена досега история на възникването и изчезването на фукамифобията прекрасно може да се изтълкува като резултат от целенасоченото и добре пресметнато въздействие на някаква разумна воля.

Б. Епидемията от фукамифобия точно съвпада по време с появата на „синдрома на пингвина“. (Вж. моето донесение-доклад №011/99.)

Сапиенти сит^[4].

Т. Глумов

(Край на четвъртия документ)

Сега мога съвсем точно да твърдя, че тъкмо това донесение-доклад на Тойво Глумов предизвика просветлението, което в края на краищата ме доведе до Голямото откровение. При това, колкото и забавно да изглежда сега, този тласък дойде от неволното раздражение, което породиха у мен грубите и недвусмислени намеци на Тойво за някаква зловеща роля на „вертикалистите“ в историята около Поправката. В оригинала на донесението бях оградил този абзац с дебели линии, пред които се мъдреше тлъста въпросителна; прекрасно си спомням, че тогава се канех хубавичко да скастрия Тойво за прекалено развентената му фантазия. Но в това време до мен достигнаха сведенията за посещението на Магьосника в Института на чудациите, най-сетне просветлението дойде и вече не ми беше до никакво кастрене.

Издадох в жестока безизходица, защото нямаше с кого да си поговоря. Първо, нямаше никакви предложения. А, второ, сега не знаех с кого мога да поговоря и с кого вече не бива. Много по-късно разпитах моите момчета: не им ли се е сторило, че в тези зловещи (за мен) априлски дни на 99 година съм се държал някак странно. По това време Сандро беше затаил в темата „Рип Ван Уинкъл“ и самият той се беше шашнал, затова нищо не бе забелязал. Гриша Серосовин твърдеше, че тогава твърде много се засилила склонността ми да избягвам да отговарям на всякакви въпроси и на всички инициативи от негова страна съм отвърщал със загадъчна усмивка. А Кикин си беше Кикин: на него още тогава „всичко му било ясно“. Пък Тойво Глумов несъмнено трябва да се е вбесявал от моето поведение. И се е вбесявал. Аз обаче наистина не знаех какво да правя! Погвах един след друг сътрудниците си в Института на чудациите и всеки път чаках да видя какво ще излезе от това, но нищо не излизаше, аз натирвах следващия и отново чаках.

По това време Горбовски умираше у дома си в Краслава.

В същото време Атос-Сидоров се канеше отново да влезе в болницата и не беше сигурно дали ще се върне оттам.

Междувременно Даня Логовенко за първи път от много години насам се самопокани у дома на чаша чай и като се захласна в спомените си, цяла вечер дрънка празни приказки.

По това време още нищо не бях решил.

И тогава се развихриха събитията в Малая Пеша.

През нощта на пети срещу шести май аварийната служба ме вдигна от леглото. В Малая Пеша (на река Пеша, която се влива в Баренцово море при залива Чешская Губа) се появили някакви чудовища и сред жителите на селището избухнала паника. Аварийната група се отправила натам и разследването започнало.

Според установените правила бях длъжен да изпратя на местопроизшествието някой от своите инспектори. Пратих Тойво.

За съжаление донесението-доклад на инспектор Глумов за събитията в Малая Пеша и за неговите действия, изглежда, се е затрило някъде. Във всеки случай не успях да го открия. А пък много ми се иска да предам колкото се може по-подробно как Тойво проведе това разследване, затова се налага да възстановя събитията по памет и въз основа на разговорите ми с участниците в това произшествие.

Лесно ще забележите, че при възстановяването на това събитие (както и в останалите случаи, когато се налага да възстановявам някое събитие) освен напълно достоверните факти, използвам и разни описания, метафори, епитети, диалози и други елементи на художествената литература. Все пак много държа читателят да види пред себе си живия Тойво такъв, какъвто го помня. А в този случай само документите не стигат. Всъщност, ако искате, можете да гледате на възстановяването на събитията като на особен род свидетелски показания.

---

[1] Ридър (от англ.) — човек, който може да чете и тълкува неизказани чужди мисли. Фантастичен термин, въведен от братя Стругацки, който разширява съдържанието на съвременното понятие „телепат“. — Б.пр. ↑

[2] Ноофилство (от гр.) — фантастично учение за безсмъртието на индивидуалния човешки разум, чиято система от мисли и чувства (менто-емоционалният код на личността) остава да съществува в определена част от Вселената (ноокосмоса) след физическата смърт на човека. — Б.пр. ↑

[3] Антенатален (от лат.) — който се отнася до състоянието преди раждането — Б. пр. ↑

[4] Sapienti sat (лат.) — За умния е достатъчно. Б.пр. ↑

МАЛАЯ ПЕША. 6 МАЙ 99 ГОДИНА. РАНО СУТРИНТА

Отвисоко селището Малая Пеша изглеждаше така, както това селище би трябвало да изглежда в четири часа сутринта. Сънливо. Мирно. Пусто. Десетината разноцветни покрива бяха наредени в полукръг край обраслия с трева площад, наоколо бяха пръснати глайдери, а жълтата сграда на клуба беше кацнала на ската над реката. Реката изглеждаше неподвижна, много студена и неприветлива, белезникави кичури мъгла висяха над тръстиките на отсрещния бряг. На стъпалата пред входа на клуба, вирнал глава, стоеше човек и следеше с поглед глайдера. Лицето му се стори на Тойво познато и в това нямаше нищо чудно, защото Тойво познаваше мнозина от аварийната бригада, навярно всеки втори.

Той приземи глайдера близо до входа и скочи на мократа трева. Утрото тук беше студено. Мъжът пред него беше с топло яке, отрупано със специални джобове и гнезда за разните там бутилки, регулатори, гасители, възпламенители и останалите вещи, нужни за старателното носене на аварийната служба.

— Здравейте — каза Тойво. — Казвате се Базил, нали?

— Здравейте, Глумов — отвърна той, като протегна ръка. — Точно така, Базил. Защо се забавихте толкова?

Тойво му обясни, че кой знае защо нула-Т-връзката с Малая Пеша е прекъсната и той се бе прехвърлил до Нижня Пеша, където се бе наложило да вземе глайдер и да загуби цели четиридесет минути, за да прелети надлъж по реката.

— Ясно — каза Базил и погледна към клуба. — Така си и мислех. Разбирате ли, в паниката те направо са съсипали кабината на нулевия транспорт...

— Значи никой досега така и не се върна?

— Никой.

— И нищо друго не е ставало?

— Нищо. Нашите завършиха огледа преди час и половина, нищо съществено не намериха и се върнаха в службата да правят анализи. Мене ме оставиха тук да не пускам никого и аз през цялото време се мъчих да оправя кабината за нулевия транспорт.

— Поправихте ли я?

— Мисля, че я поправих.

Вилите в Малая Пеша бяха старинни сгради, строени миналия век с мисълта да бъдат практични, материалите наподобяваха естествените и всички цветове бяха дразнещо ярки — белег на старостта. Около всяка вила имаше непрогледни храсталаци от френско грозде, люляк и отвъдполярни ягоди, а току зад полукръга от вили започваше гората. Над гигантските жълти борови стволове, увенчани с влажно-зелени от мъглата иглолистни корони, вече доста високо на североизток се издигаше пурпурният диск на слънцето.

— Какви анализи ще правят? — попита Тойво.

— Ами тук има предостатъчно следи... Изглежда, че тая гадост е излязла ей от оная вила и е плъзнала навсякъде... — Базил започна да посочва. — По храстите, по тревата и тук-таме по верандите е останала позасъхнала слуз, има някакви люспи и едни такива бучки...

— Вие самите какво видяхте?

— Нищо. Когато пристигнахме, тук всичко беше така, както е сега, само дето над реката имаше мъгла.

— Значи не са останали никакви свидетели?

— Отначало мислехме, че всички до един са офейкали. А после излезе, че не е така. Ей в оная къща, крайната, до брега мирно и тихо си добрува една изключително възрастна особа, на която и през ум не минало да си плюе на петите...

— Защо? — попита Тойво.

— И понятие си нямам! — отвърна Базил, като повдигна вежди и разпери ръце. — Представете ли си? Наоколо — паника, всички се мятат насам-натам, пощурели от ужас, изкъртват вратата на кабината за нулевия транспорт направо с пантите, а тя пет пари не дава... Пристигаме ние, правим въздушен десант, разгръщаме се в боен строй, чуват се команди: „Саби вьн!“, „Тури ножа!“ — и изведнъж тя излиза на верандата, и доста строго ни моли да не вдигаме толкова шум, защото — да се чудиш и да се маеш — тая врява й пречела да спи!...

— А паника имало ли е? — попита Тойво.

— Чакайте-чакайте! — рече Базил, като любезно го спря с ръка. — Осемнадесет души е имало тук, когато всичко е започнало. Девет души офейкали с глайдерите. Петима избягали през кабината, а трима хукнали презглава в гората, заблудили се там и едвам ги намерихме. Така че определено е имало паника, имало е... И паника е имало, и чудовища някакви е имало, и следи са оставили. А виж, бабичката защо не се е уплашила — това не знаем. Тя изобщо си е чудновата, тази бабичка. Със собствените си уши чух как заяви на командира: „Твърде късно дойдохте, гълъбчета. Сега вече с нищо не можете да им помогнете. Те всичките вече загинаха...”

Тойво попита:

— Какво е имала предвид?

— Не знам — рече Базил недоволно. — Нали ви казвам — странна бабичка.

Тойво погледна към дразнещо розовата къща, дала подслон на чудноватата старица. Виждаше се, че градината около нея е поддържана много по-грижливо от останалите. Край къщата стоеше глайдер.

— Не ви съветвам да я безпокоите — каза Базил. — Нека по-добре сама да се събуди и тогава...

В този миг Тойво усети, че зад гърба му нещо се движи и рязко се обърна. От вратата на клуба надничаше бледо лице с широко разтворени от страх очи. Непознатият помълча няколко секунди, след това безкръвните му устни се размърдаха и той проговори с малко прегракнал глас:

— Глупава история, нали?

— Стоп-стоп-стоп! — добродушно заговори Базил, като тръгна към него с обърнати напред длани. — Моля за извинение, но насам не може. Аз съм от аварийната служба.

Въпреки това непознатият престъпи прага и веднага се закова на място.

— Аз всъщност не претендирам — рече той и се закашля. — Но положението е... Кажете, Григорий и Еля върнаха ли се вече?

Той изглеждаше доста необикновено. Беше с шуба, подплатена с кожа отвън и отвътре, под полите на която се мяркаха богато извезани кожени ботуши. Шубата беше разкопчана до кръста и под нея се виждаше пъстра лятна риза на дупчици, каквито тогава предпочитаха

да носят жителите на степните зони. Изглеждаше на четиридесет-четиридесет и пет години, лицето му беше наивно и симпатично, само че твърде бледо — от уплахата или може би от смущение.

— Не-не! — отвърна Базил, като се доближи плътно до него. — Никой не се е връщал, тук се води разследване и никого не пускаме насам...

— Почакайте, Базил — каза Тойво и се обърна към непознатия: — Кой са тези Григорий и Еля?

— Изглежда, пак не съм попаднал, където трябва... — промълви непознатият почти отчаяно и се озърна през рамо към дъното на коридора, където проблясваха полираните повърхности на кабината за нулевия транспорт. — Извинете, това... м-м-м... Боже мой, пак го забравих... Малая Пеша ли е? Или не е?

— Малая Пеша е — каза Тойво.

— Ами тогава трябва да го знаете... Григорий Александрович Яригин... Доколкото разбрах, той живее тук всяко лято... — Внезапно непознатият радостно закрещя, като сочеше с ръка: — Ей там, ей в онази вила! Там, на верандата, виси моят шлифер.

Тутакси всичко се изясни. Непознатият се оказа свидетел. Казваше се Анатолий Сергеевич Криленко, беше зоотехник и наистина работеше в степната зона — в Азгирския аграрен комплекс. Вчера на годишното изложение на новости в Архангелск той съвсем случайно се сблъскал със своя съученик и приятел Григорий Яригин, с когото не се били виждали цели десет години. Разбира се, Яригин го замъкнал със себе си тука, в тази... ех, пак ми изхвъркна от главата... да де, Малая Пеша. Прекарали вечерта чудесно, само тримата — той, Яригин и жената на Яригин Еля, разходили се с лодка, скитали из гората, към десет часа се върнали у тях, ей в оная къща, вечеряли я после излезли на верандата да пият чай. Било съвсем светло, откъм реката се чували детски гласове. Топло било, а отвъдполярните ягоди миришели чудно хубаво. А след това Анатолий Сергеевич Криленко внезапно съгледал очи...

На това място, което беше най-важното за следствието, разказът на Анатолий Сергеевич стана, меко казано, неясен. Сякаш той се мъчеше да преразкаже някакъв зловец и объркан сън.

Очите се взирали от градината... бавно се приближавали, но през цялото време оставали в градината... Две огромни, отвратителни

наглед очи... От тях през цялото време нещо течало... А отляво, в страни, имало и трето... Или пък били три?... И нещо се леело, леело и преливало през парапета на верандата и вече потекло към стъпалата... При това било абсолютно невъзможно да помръднеш... Григорий изчезнал някъде и никакъв не се виждал. Еля била уж наоколо, но и тя не се виждала, само се чувало как истерично пищи... или се смее... Тогава вратата на стаята широко се разтворила. Стаята била пълна някъде до кръста с леко помръдващи пихтиести трупове, а очите на тези трупове били там, отвън, зад храстите...

Тук трагедията свършила или по-скоро се превърнала в комедия. Нулевият транспорт захвърлил Анатолий Сергеевич в селището Рузвелт на остров Петър Първи. Той е в Морето на Белингсхаузен, термометърът показвал минус четиридесет и девет градуса, скоростта на вятъра била осемнадесет метра в секунда и както обикновено по време на тамошната зима, селището било пусто.

Впрочем климатичната уредба в клуба на полярниците работи на автоматичен режим и вътре било топло и уютно... По риза и къси панталони, още мокър от изпития чай и преживяния ужас, Анатолий Сергеевич най-сетне могъл да си отдъхне и полека-лека да се окопити. И щом идва на себе си, както трябва и да се очаква, преди всичко го обзема непоносим срам, той разбира, че панически е избягал като последния страхливец — за такива страхливци му се било случвало да чете само в историческите романи. Той си спомня, че е изоставил Еля и най-малко още една жена, която му се мярнала в съседната къща. Сеца се за детските гласове край реката и разбира, че е зарязал и тия деца. Обзема го безумен подтик да действа, но има нещо, на което трябва да се обърне внимание: този подтик се явява доста късно и, второ, дори когато вече се е породил, той твърде дълго време съжителства с непоносимия ужас при мисълта, че трябва да се върне там, на верандата, в зрителното поле на кошмарните течащи очи, при отвратителните пихтиести трупове...

Шумната група от поизмръзнали глациолози, която тронаво нахълтала в клуба, заварила Анатолий Сергеевич да кърши ръце от мъка: той все още не можел да реши какво да прави. Глациолозите напълно му съчувствували, докато слушали как той разправя какво е преживял, и с голямо въодушевление решили да се върнат на страшната веранда заедно с него. Тутакси обаче станало ясно, че

Анатолий Сергеевич не знае не само нула-Т-индекса на селището, но е забравил даже и името му. Той могъл само да каже, че това селище е близо до Баренцово море, на брега на малка река, в зоната на отвъдполярните борови гори. Тогава глациолозите на бърза ръка натъкнали Анатолий Сергеевич в подходяща премяна за местния климат и във фучащата виелица го завлекли до щаба на селището направо през огромните преспи, съпровождан от гигантски страховити кучета... И ето че в щаба, пред терминала на Големия вселенски информатор на някой от полярниците му хрумнала твърде разумната мисъл, че това няма да е шега работа. Тези чудовища без съмнение трябва да са изтървани или от някоя зоологическа градина, или — да те хване страх само като се сетиш! — от някоя лаборатория, където създават биомеханизми. Така или иначе, момчета, всяка самодейност от наша страна ще бъде ни в клин, ни в ръкав, просто трябва да съобщим в аварийната служба.

И те се обадили в Централната аварийна служба. Служителите от Централната аварийна служба им благодарили и казали, че ще имат предвид тяхното съобщение. След половин час дежурният в аварийната служба лично позвънил в щаба, казал, че съобщението се потвърждава, и помолил да се обади Анатолий Сергеевич. Анатолий Сергеевич описал в най-общи линии какво се случило с него и как се озовал край бреговете на Антарктида. Дежурният го успокоил в смисъл, че пострадали няма, съпрузите Яригини са живи и здрави и по всяка вероятност утре сутринта всички ще могат да се завърнат в Малая Пеша, а сега за него, за Анатолий Сергеевич, ще бъде най-добре да вземе някакво успокоително и да легне да си почине.

И Анатолий Сергеевич взел успокоително и веднага се свил на дивана в щаба, но не поспал и час, когато отново видял течащите очи над парапета на верандата, чул истеричния смях на Еля и се събудил от непоносим срам.

— Не — каза Анатолий Сергеевич, — те не ме задържаха. Очевидно разбираха в какво състояние съм... Никога не съм предполагал, че с мен може да се случи такова нещо. Е, разбира се, не съм следотърсач... нито пък прогресор... но и в моя живот е имало критични положения, и винаги съм се държал съвсем прилично... Не мога да проумея какво стана с мен... Опитвам се да си го обясня и нищо не излиза... Сякаш бях изпаднал във властта на някаква зла

сила... — Изведнъж очите му неспокойно заиграха. — Ето сега говоря с вас, а кръвта ми направо се смразява... Да не би пък всички тук да сме се натровили с нещо?

— Не допускате ли, че е било халюцинация? — попита Тойво.

Анатолий Сергеевич зиморничаво сви рамене и погледна към вилата на Яригини.

— Н-не знам... — промълви той. — Не, нищо не мога да кажа.

— Добре, да отидем да видим — предложи Тойво.

— Да дойда ли с вас? — попита Базил.

— Няма нужда — каза Тойво. — Сигурно дълго ще обикалям насам-натам. А вие охранявайте крепостта.

— Пленници да вземам ли? — делово попита Базил.

— На всяка цена — рече Тойво. — Те ще ми трябват. Пленявайте всеки, който е видял поне нещичко със собствените си очи.

И те с Анатолий Сергеевич тръгнаха през площада. Анатолий Сергеевич имаше решителен и делови вид, но колкото повече се приближаваше към вилата, толкова по-напрегнато ставаше лицето му, скулите му все по-ясно изпъкваха и той беше прехапал долната си устна, сякаш се мъчеше да преодолее силна болка. И Тойво сметнал, че краткият отдих ще му бъде от полза. Той се спря на около петдесет крачки от живия плет — уж за да може още веднъж да огледа околността — и взе да му задава въпроси. А имало ли е някой ей в онази къща, вдясно? Аха, там било тъмно? А вляво? Една жена... Да-да, спомням си, вие ми казахте... Само една жена, друг нямаше, така ли? А тук наблизо имаше ли глайдер?

Тойво задаваше въпроси, Анатолий Сергеевич отговаряше и Тойво кимаше важно и по всякакъв начин гледаше да покаже колко съществено за разследването е всичко, което сега научава. И постепенно Анатолий Сергеевич се поокопити, душата му се поотпусна и когато се изкачиха на верандата, те вече бяха почти колеги.

На верандата цареше бъркотия. Масата стоеше накриво, един стол лежеше преобърнат, захарницата се беше търкулнала в ъгъла, оставяйки зад себе си пътечка от захарни зрънца. Тойво попипа чайника — още беше топъл. Той погледна под око Анатолий Сергеевич. Анатолий Сергеевич пак беше бледен и скулите му играеха. Той се взираше в чифта сандали, притиснали се един до друг като

сирачета под най-далечния стол. Изглежда, това бяха неговите сандали. Те бяха закопчани и май не беше ясно как Анатолий Сергеевич е успял да измъкне краката си от тях. Впрочем нито по сандалите, нито под тях, нито пък някъде наблизо Тойво виждаше следи от нещо разлято.

— Изглежда, тук не признават домашните киберчистачи — рече той делово, за да изтръгне Анатолий Сергеевич от света на преживяния ужас и да го върне във всекидневния бит.

— Да... — промърмори Анатолий Сергеевич. — Всъщност... Ами че днес кой ги признава?... Вижте — това са моите сандали...

— Виждам ги — равнодушно отвърна Тойво. — Тогава всички тези рамки на прозорците ли бяха вдигнати, както сега?

— Не помня. Ето тази беше вдигната, оттам изскочих.

— Ясно — каза Тойво и се надвеси да огледа градината.

Да, там имаше следи. Много следи: храстите бяха смачкани и изпочупени, цветната леха беше обезобразена, а тревата под парапета изглеждаше така, сякаш по нея се бяха въргаляли коне. Ако оттук са минали животни, то тия животни са били грамадни и непохватни и не са се промъквали крадешком към вилата, а са напирали безогледно. От площада те са се юрнали напърно през шубраците и през отворените прозорци са се заврели право в стаята.

Тойво прекоси верандата и бутна вратата на къщата. Вътре не изглеждаше разхвърляно. По-точно не цареше такова безредице, каквото би трябвало да предизвикат тежките и непохватни тела.

Диванът си беше на мястото. И трите фотьойла. Масичка не се виждаше — по всяка вероятност вграденият пулт беше само един — в облегалките за ръце на фотьойла, където е седял стопанинът. Поликристалната система за обслужване беше в останалите фотьойли и в дивана. На отсрещната стена висеше пейзаж от Левитан, старинно хромофотонно копие с трогателно триъгълниче в долния ляв ъгъл, за да не би, не дай си боже, някой познавач да го вземе за оригинал. А на стената вляво имаше рисунка с перо, поставена в саморъчно направена дървена рамка, от която го гледаше сърдито женско лице. Всъщност то беше красиво...

Когато огледа всичко по-внимателно, Тойво откри на пода отпечатащи от подметки: явно някой от аварийната служба предпазливо беше пресякъл гостната, за да отиде в спалнята. Той не

беше оставил следи в обратната посока, значи беше излязъл навън през прозореца на спалнята. Всичко личеше добре, защото подът в гостната беше покрит с доста дебел слой фина кафеникава прах. И не само подът. Седалките на фотьойлите. Первазите. Диванът. А по стените такава прах нямаше.

Тойво се върна на верандата. Анатолий Сергеевич стоеше на стъпалата. Беше свалил полярната шуба, но явно бе забравил да събуе кожените ботуши и затова видът му беше доста странен. Сандалите си не беше пипнал даже с пръст — те все така се мъдреха под стола. Около тях нямаше никакви следи от нещо разлято, но самите те и подът наоколо — всичко беше леко напудрено със същата тази кафеникава прах.

— Е, вие тука как сте? — още от прага попита Тойво.

Въпреки това Анатолий Сергеевич се стресна и рязко се обърна.

— Ами... полека-лека се съвземам...

— Да, това е чудесно. Вземете си шлифера и си идете вкъщи. Или искате да дочакате Яригини?

— Как да ви кажа, не знам — плахо отвърна Анатолий Сергеевич.

— Както желаете — рече Тойво. — Във всеки случай тук няма никаква опасност и няма и да има.

— Разбрахте ли нещо? — попита Анатолий Сергеевич, като взе да се изкачва по стълбата.

— Някои работи. Тук наистина е имало чудовища, но всъщност те не са опасни. Най-много да уплашат някого и толкоз.

— Сиреч искате да кажете, че са били изкуствени?

— Така трябва да е.

— Но кой ги е направил? С каква цел?

— Тепърва ще изясняваме — каза Тойво.

— Вие ще изяснявате, а в това време те още някого ще... уплашат.

Анатолий Сергеевич взе шлифера си от парапета и постоя, загледан в кожените си ботуши. Изглеждаше, че сега отново ще седне и, разгневен, ще се захване да ги смъква. Но той навярно дори не ги виждаше.

— Казвате „най-много да уплашат някого“... — процеди той през зъби, без да вдига очи. — Де само да плашеха! Те, да знаете,

могат и да съсипят някого!

Той погледна за миг Тойво и като отвърна очи, без да се обръща повече, заслиза по стълбите и продължи по изпотъпканата трева, през обезобразената леха, напъряко през площада, сгърбен и нелеп във високите кожени ботуши на полярник и с пъстрата весела риза на животновъд; той тръгна, като все повече ускоряваше крачките си, към жълтата сграда на клуба, но по средата на пътя рязко сви вляво, скочи в глайдера, който стоеше пред съседната къща, и излетя право нагоре като свещ в бледосиньото небе.

Минаваше пет часа сутринта.

* * *

Това е първият ми опит да възстановя събитията. Страх се много. Работата ми се усложняваше от това, че никога не съм бил в Малая Пеша в онова отдавнашно време, обаче разполагах с достатъчно видеозаписи, направени от Тойво Глумов, от момчетата в аварийната служба и от четата на Флеминг. Така че за топографската точност мога да гарантирам. За себе си съм сигурен и в точността на диалозите.

Покрай другото тук ми се искаше да покажа и как изглеждаше тогава типичното начало на всяко типично разследване. Става произшествие. Тутакси потеглят момчетата от аварийната служба. После отива и инспектор от Отдела за извънредни произшествия. От пръв поглед личи (най-често това впечатление е точно), че става дума за нечия немарливост или глупава шега. И разочарованието нараства: пак нищо, и тук излезе вятър работа, май ще бъде най-добре да махна с ръка и да се прибера вкъщи да си доспя. Впрочем в моето описание на случилото се това го няма. Оставил съм ви сами да се досетите.

А сега няколко думи за Флеминг.

Това име от време на време ще се появява в моите мемоари, но бързам да ви предупредя, че този човек няма никакво отношение към Голямото откровение. По това време името Александър Джонатан Флеминг бе притча во язицех в „Комкон-2“. Той беше най-големият специалист по конструиране на изкуствени организми. В своя базов институт в Сидни, а също и в многобройните му филиали с невъобразимо трудолюбие и дързост Флеминг бълваше (както

сладкарят пече курабийки) множество най-чудновати същества, за чието създаване на майката-природа не беше достигнала фантазия. В усърдието си неговите сътрудници постоянно нарушаваха съществуващите закони и ограничения на Световния съвет за границите на допустимите опити. Въпреки неволното ни чисто човешко възхищение от гения на Флеминг в „Комкон-2“ не можехме да го търпим заради неговото безочие, наглостта и настойчивостта му, която учудващо добре се съчетаваше със способността му да хитрува и да се изплъзва. Днес всеки ученик знае какво представляват биоконплексите на Флеминг или, да речем, живите кладенци на Флеминг. А по онова време неговата известност сред широката общественост беше по-скоро скандална.

В нашия случай е важно, че едно от многобройните разклонения от трето коляно на Флеминговия институт в Сидни се намирало тъкмо край устието на Пеша, в научното градче Нижня Пеша, само на четиридесет километра от Малая Пеша. Щом научил това, моят Тойво, доколкото го познавах, не може да не е наострил уши и да не си е рекъл: „Аха, ето от коя трънка е изскочил заекът!...“

И тук му е мястото да спомена, че пагурорациите^[1], за които става дума по-нататък, са едни от най-полезните създания на Флеминг, пръкнали се от ръцете му на бял свят още когато бил млад работник в една ферма за риба на Онежкото езеро. Оказало се, че тези пагурораци са същества със забележителни вкусови качества, но от всички райони на Север, кой знае защо, те се приспособили да живеят само в малките ручей — притоци на Пеша.

---

[1] Цагурорак — нов (фантастичен) биологичен вид ракообразни, получен от кръстосването на речния рак с кривия морски рак (пагур). — Б.пр. ↑

МАЛАЯ ПЕША. 6 МАЙ 99 ГОДИНА. ШЕСТ ЧАСЪТ СУТРИНТА

На 5 май около 11 часът вечерта във вилното селище Малая Пеша (тринадесет къщи, осемнадесет жители) избухнала паника. Тази паника била причинена от появата на няколко (неизвестен брой) квазибиологични същества с изключително отблъскващ и даже страшен вид. Споменатите същества плъзнали из селището от вила №7 в девет ясно очертани посоки. Те могат да се проследят по отъпканата трева, изпомачканите шубраци и по петната от засъхнала слуз по листата, по плочките, покриващи външните стени на къщите, и по первазите. Всичките тези девет маршрута завършват вътре в жилищните помещения, а именно: във вилите с номера 1, 4 и 10 (на верандите); във 2, 3, 9 и 12 (в гостните) и в 6, 11 и 13 (в спалните). По всичко изглеждало, че вилите с номера 4 и 9 били необитаеми...

Що се отнася до вила №7, откъдето започнало нашествието, явно там някой живеел и оставало само да се установи що за човек е той — глупав шегаджия или безотговорен заплес? Нарочно ли е пуснал ембриофорите^[1] или се е заяпал нанякъде и ги изтървал? И ако ги е изтървал, дали това е станало поради престъпно нехайство или от незнание?

Две неща обаче смущавали Тойво. Той не открил никакви следи от външната обвивка на ембриофорите. Това — първо. А, второ, в началото изобщо не могъл да се добере до сведения за личността или хората, които живеели във вила №7.

За щастие нашият Ойкумен, общо взето, е устроен съвсем справедливо и всеки получава заслуженото. Внезапно на площада се разнесли гръмки, възмутени гласове и след малко станало ясно, че търсената особа се е появила лично в центъра на събитията и на това отгоре не е сама, ами си води и гостенин.

Оказало се, че е як и набит, сякаш направен от чугун мъж в походен комбинезон и с брезентова торба, от която се разнасяли странни скърцащи и стържещи звуци. Гостът му пък твърде много

напомнил на Тойво за стария добър Будалко, който сякаш току-що се измъкнал от езерото на костенурката Тортила^[2] — той бил висок, дългокос, дългонос и кльощав, загърнат с дълга вехта хламида, наподобяваща чувал, цялата сплескана с позасъхнала тиня. Тутакси се изяснило, че чугуненият мъжага се казва Ернст Юрген и работи като ортомайстор-оператор^[3] на Титан, а сега е на Земята в отпуск... всяка година прекарва по два месеца в отпуск на Земята, един месец — през зимата и един — през лятото, и през лятото винаги е тук, на река Пеша, ей точно в тази вила... Само чудовища ми липсваха!? Чувате ли се какво приказвате, млади момко? Какви чудовища може да има в Малая Пеша? Я си размърдайте мозъка, а отгоре на всичко разправяте, че сте от аварийната служба, да не би да си нямате друга работа, а?...

Будалко пък, напротив, се оказал съвсем земно същество. Нещо повече, той бил почти местен човек. Казвал се Толстов, Лев Николаевич. Но бил забележителен с нещо друго. Станало ясно, че той постоянно живее и работи само на четиридесет километра оттук, в Нижняя Пеша, където вече от няколко години развивал бурна дейност малък клон от фирмата на добре известния ни Флеминг!...

Установило се също, че този Ернст Юрген и неговият стар приятел Льова Текстов са страстни чревоугодници. Всяка година те се срещали тук, в Малая Пеша, защото на пет километра нагоре по течението на Пеша в нея се вливал малък приток, където се въдели някакви пагурораи. Тъкмо заради тях Ернст Юрген прекарвал своя отпуск в Малая Пеша, именно поради това той и неговият приятел Льова Толстов потеглили снощи по-раничко с лодката да ловят пагурораи и ето защо те с Льова щели да бъдат много признателни на аварийната служба, ако сега ги оставели на мира, защото пагурораите (Ернст Юрген разтърсил тежката торба, от която се разнесли странни звуци) трябвало да се ядат само пресни, а те били пресни само току-що наловени...

Този веселяк, който вдигнал такава врява, изобщо не можел да си представи, че на Земята — не там, при тях на Титан, не някъде на Пандора, не на Яйла, а, представете си, на Земята! в Малая Пеша! — се случват събития, които могат да предизвикат страх и паника. Много особен тип професионален космически изследовател и откривател на нови планети! Вижда, че селището е пусто, вижда пред себе си човек от аварийната служба и представител на „Комкон-2“, вижда ги и не

отрича техния авторитет, но е готов да търси каквото и да било обяснение за всичко това, само и само да не признае, че на неговата мила родна Земя понякога може нещо да не е наред...

След това, когато все пак успели да го убедят, че наистина е имало извънредно произшествие, той се обидил — засегнал се като дете, нацупил се, оттеглил се настрана, като влачел по земята торбата със скъпоценните пагурораци, настанил се с гръб към всички на своята веранда, като повече не искал нито да вижда, нито да слуша някого, само от време на време повдигал рамене и изревавал: „И това ми било почивка... Веднъж в годината идваш, а пък то... Това, дете са го измислили, на нищо не прилича!...“

Всъщност Тойво повече се интересувал как ще възприеме случилото се неговият приятел Лев Николаевич Толстов. Та нали той бил служител на Флеминг и специалист по сътворяване на изкуствени организми, които плъзват по белия свят. А реакцията на специалиста била следната. Отначало той изобщо не схванал какво го питат, мигал на парцали и смутено се усмихвал като човек, който подозира, че са му скроили номер, при това доста плосък. След това озадачено повдигнал вежди и взел да гледа с празен поглед, сякаш обърнат навътре, като долната му челюст унесено се движела. И накрая, засегнат на професионална чест, той избухнал. Давате ли си сметка какво говорите? Въобще имате ли някаква представа за какво става дума? Изобщо виждали ли сте някога изкуствено същество? Аха, само във видеохрониката? Тогава трябва да знаете, че няма и не може да има изкуствени същества, способни да се вмъкват през прозорците в спалните на хората. Първо на първо те са бавни и тромави и ако все пак тръгнат нанякъде, няма да отидат при хората, а ще бягат от тях, защото на естественото им биополе може да навреди дори биополето на котката... А после какво значи това „с размери горе-долу колкото крава“? Поне опитахте ли се да пресметнете наум колко енергия би била нужна на ембриофорите, та масата им да нарасне толкова много дори за един час? В такъв случай наоколо нищо нямаше да остане, нито крави, нито нищо, та това би изглеждало просто като взрив!...

Допуска ли той, че тук, в селището, са се пръкнали някакъв тип ембриофори, за които той не е чувал?

В никакъв случай. Такива ембриофори в природата няма.

Тогава какво се е случило тук според него?

Лев Толстов нямал представа какво се е случило. Трябвало да огледа всичко наоколо, за да стигне до някакво заключение.

Тойво го оставил да огледа района, а те двамата с Базил тръгнали към клуба да закусят. Изяли по един сандвич със студено месо и Тойво се захванал да вари кафе. В този момент Базил внезапно изръмжал с пълна уста:

— Ммъъ!

Той с мъка преглътнал хапката си и загледан някъде покрай Тойво, ревнол с ясен глас:

— Чакай-чакай! Ти, синко, накъде си се запътил?

Тойво се обърнал и съгледал някакво загоряло от слънцето, клепоухо момченце, към дванадесетгодишно, по яке и къси панталони. Гръмкият вик на Базил го спрял до самия изход на клуба.

— В къщи! — рекло то предизвикателно.

— Я ела насам, ако обичаш! — казал Базил.

Момченцето се приближило и застанало пред тях с ръце зад гърба.

— Тук ли живееш? — попитал го Базил вече с подчертана любовност.

— Живеехме тука — отвърнало момченцето. — В шеста вила. Но сега вече няма да живеем.

— А кои сте вие, които не искате вече да живеете тук? — попитал Тойво.

— Аз, мама и татко. По-точно тази вила я използвахме за летуване, а иначе живеем в Петрозаводск.

— А къде са майка ти и баща ти?

— Спят. Вкъщи.

— Спят значи — повторил Тойво. — А ти как се казваш?

— Кир.

— Родителите ти знаят ли, че си тук?

Кир се поколебал, пристъпил от крак на крак и казал:

— Ама аз дойдох само за малко. Трябва да си взема галерата, цял месец я правих.

— Галерата... — повторил Тойво, като го оглеждал. По лицето на момчето била изписана само търпелива скука. По всичко личало, че то се притеснява само за едно — по-скоро да си вземе галерата и да се върне вкъщи, преди да са се събудили родителите му.

— Кога си заминахте оттук?

— Снощи. Всички заминаваха, та и ние. А галерата я забравихме.

— Защо си заминаха всички?

— Имаше паника. Ама вие не знаете ли? Всички офейкаха, дим да ги няма! И мама се уплаши, а татко рече: „Вижте какво, я да вземем да си ходим въщи.“ Качихме се на глайдера и излетяхме... Сега вече мога ли да тръгвам? Или не бива?

— Почакай малко. Защо настана паника, ти как смяташ?

— Защото се появиха тези животни. Излязоха от гората... или от реката. Кой знае защо всички се уплашиха и избягаха... Аз спях, мене мама ме събуди.

— А ти не се ли изплаши?

То свило рамене.

— Ами в началото и аз се уплаших... докато се разсъня... Всички реват, всички крещят, всички бягат, не можеш да разбереш какво става...

— А после?

— Нали ви казвам — качихме се на глайдера и излетяхме.

— Тия животни видя ли ги?

Неочаквано момчето се засмяло:

— Видях ги, разбира се... Едно от тях се пхна в стаята направо през прозореца, такова едно рогато, само че рогата му не бяха твърди, а като на охлюв... много смешно беше...

— С една дума ти самият не се изплаши?

— Не, нали ви казвам: изплаших се, разбира се, защо ще ви лъжа? Мама се втурна в стаята побледняла и аз си помислих, че е станало някакво нещастие... помислих, че нещо с татко...

— Ясно, разбрах. Но от тия животни не се изплаши?

Кир отвърнал с досада:

— Ама защо човек трябва да се бои от тях? Та те са добри и смешни... едни такива меки, като от коприна, също като мангустите, само че без козина... Много важно, че са големи! И тигърът е голям, но какво от това, нима трябва да се боя от него? Слонът е голям, китът е голям, и делфини има големи... А тези животни изобщо не са по-големи от делфините и са едни такива ласкави...

Тойво извърнал глава към Базил. Провесил челюст, Базил слушал странното момче, а ръката му с недоядения сандвич висяла във въздуха.

— И колко хубаво миришат! — продължил Кир разпалено. — Те миришат на ягоди! Мисля, че тъкмо с ягоди се хранят... Би трябвали да ги опитомят, но да бягат от тях... от къде на къде? — Той въздъхнал. — Сигурно вече са си отишли. Сега иди, че ги търси в тайгата... Има си хас! Всички така крещяха по тях, тропаха с крака и махаха с ръце да ги изпъдят! Разбира се, че са се уплашили! Опитай се вече да ги примамиш...

Той навел глава и тъжно се замислил. Тойво казал:

— Ясно. Обаче родителите ти не мислят така, нали?

Кир махнал с ръка.

— Да... Татко не толкова, но мама е категорична: кракът ми няма да стъпи там, никога, за нищо на света! И сега ще заминем за Курорт. А пък те там не се въдят... Или се въдят, а? Как се наричат, знаете ли?

— Не зная, Кир — рекъл Тойво.

— И тук не е останало нито едно, нали?

— Нито едно.

— Така си и мислех — казал Кир. После въздъхнал и попитал: — Мога ли да си взема галерата?

Базил най-сетне се поопитил. Той шумно станал и рекъл:

— Да вървим. Аз ще те придружа. Нали така? — обърнал се той към Тойво.

— Разбира се — отвърнал Тойво.

— Защо ще ме придружавате? — възмутено попитал Кир, но Базил вече бил сложил ръка на рамото му.

— Хайде-хайде да вървим — казал той. — Цял живот съм мечтал да видя с очите си истинска галера.

— Ама тя не е истинска, тя е само модел...

— Още по-добре. Цял живот съм мечтал да видя модел на истинска галера...

Те тръгнали. Тойво си изпил кафето и също излязъл навън.

Слънцето вече доста приличало, по небето не се мяркало никакво облаче. Над избуялата трева на площада проблясвали сини водни кончета. И сред това металическо блещукане, също като някакво чудновато дневно привидение, към клуба плавно се носела

величествена старица, чието тясно кафеникаво лице излъчвало сурова непоколебимост.

Като придържала (дяволски елегантно) с кафеникавата си ръка, подобна на птичи крак, края на затворената си снежнобяла рокля, тя, сякаш без да докосва тревата, грациозно се приближила до Тойво и спряла, като се извисила над него поне с една глава. Тойво вежливо се поклонил и в отговор тя му кимнала, впрочем съвсем доброжелателно.

— Можете да ме наричате Албина — благосклонно каза тя с приятен баритон.

Тойво побързал да се представи. Тя смръщила кафеникавото си чело под пищния овал от бели коси.

— „Комкон“ ли? Какво пък, може и „Комкон“. Моля ви, Тойво, бъдете така любезен да ми кажете как си обяснявате всичко това в този вашия „Комкон“?

— Какво по-точно имате предвид? — попитал Тойво.

— Ето какво по-точно имам предвид, мили той — каза тя. — Как можа да се случи така, че в наше време, в края на нашия век, у нас, на Земята, живи същества, които зовяха човека за помощ и милосърдие, не само че не получиха нито милосърдие, нито помощ, но станаха обект на преследване, заплахи и дори бяха измъчвани физически по най-варварски начин. Не искам да назовавам имена, но те ги биеха с гребла, нахвърляха се върху тях с диви крясъци, дори се опитваха да ги прегазят с глайдерите. Никога не бих повярвала на това, ако не бях видяла всичко със собствените си очи. Известно ли ви е това понятие — диващина? Тогава това беше диващина! Срамувам се само като си помисля.

Тя замълчала, без да откъсва от Тойво разярените си, черни като въглен, много млади очи, които го пронизвали. Тя чакала отговор и Тойво промълвил:

— Ще разрешите ли да ви донеса едно кресло?

— Не разрешавам — каза тя. — Нямам намерение да се заседявам дълго с вас. Бих желала да чуя вашето мнение за това какво стана с хората в това селище. Вашето професионално мнение. Вие какъв сте? Социолог? Педагог? Психолог? Тогава бъдете така добър да ми обясните! Разберете ме добре, не става дума да вземате каквито и да било принудителни мерки. Но сме длъжни да разберем как можа да се случи така, че хора, които до вчера все още бяха цивилизовани,

възпитани... дори, бих казала, прекрасни хора!... днес внезапно загубиха човешкия си облик! Знаете ли с какво човек се отличава от всички други същества на този свят?

— Ъ-ъ... с разума си? — предположил Тойво.

— Не, мили мой! Със своето милосърдие! Ми-ло-сър-дие!

— Не ще и дума — рекъл Тойво. — Но защо трябва да стигаме до заключението, че снощните същества са се нуждаели тъкмо от милосърдие?

Тя го погледнала с презрение и попитала:

— Вие лично видяхте ли ги?

— Не.

— Как тогава си позволявате да съдите за това?

— Не си позволявам да съдя — казал Тойво. — Напротив, мъча се да разбера какво са искали...

— Струва ми се, достатъчно ясно ви казах, че тези живинки, тези клетки същества търсеха помощ от нас! Те бяха пред гибел! Още малко и щяха да загинат! Та нали те загинаха, нима не знаете? Те умираха пред очите ми, превръщаха се в нищо, в прах, и аз бях безсилна да им помогна — аз съм балерина, а не лекар или биолог. Виках, но нима някой можеше да ме чуе в това нощно сборище на вещици, сред това безчинство на дивацината и жестокостта. А след време, когато най-сетне помощта дойде, вече беше късно, нито едно не беше останало живо. Нито едно! А тези диваци... Не зная как да си обясня тяхното държание... Може пък да е било масова психоза... или отравяне... Винаги съм била против гъбите да се употребяват за храна... Навярно щом са дошли на себе си, те са се засрамили и са се пръснали кой накъдето види! Намерихте ли ги?

— Да — казал Тойво.

— И говорихте ли с тях?

— Да. С някои. Не с всички.

— Тогава кажете ми какво е станало с тях? До какъв извод стигнахте, макар и да не е окончателен?...

— Вижте... госпожо...

— Можете да ме наричате Албина.

— Благодаря ви. Вижте в какво се състои работата... Работата е там, че доколкото можем да преценим, повечето ваши съседи са възприели това нашест... това събитие малко по-иначе от вас.

— Естествено — високомерно кавала Албина. — Та нали видях това със собствените си очи.

— Не-не! Искам да кажа, че те са се изплашили. Загубили са ума и дума. Направо не са били на себе си от ужас. Те дори се страхуват да се върнат тук. А след тази преживелица някои искат да избягат и от Земята. И доколкото разбирам, вие сте единственият човек, който е чул молби за помощ...

Тя го слушала величествено, но внимателно, и рекла:

— Няма как. Изглежда, толкова се срамуват, че се налага да се оправдават с уплахата си... Не им вярвайте, мили мой, изобщо не им вярвайте! Та това просто е най-примитивната и най-позорна ксенофобия... Също като расовите предразсъдъци. Помня, че като дете истерично се плаших от паяци и змии... Това тук е същото.

— Голяма вероятност има да е така. Но все пак бих искал да уточня някои неща. Тези същества са молили за помощ. Те са се нуждаели от милосърдие. Но как са изразили всичко това? Та нали, доколкото разбирам, те не са говорили и даже не са издавали стонове...

— Мили мой! Те бяха болни, те умираха! И какво от това, че умираха мълчаливо? Та нали и изхвърленото на сушата делфинче също не издава нито звук... или поне не го чуваме... но добре разбираме, че то се нуждае от помощ, и бързае да му помогнем... Ето вижте, отсреща иде едно момченце, оттук вие не можете да го чуete какво говори, но съвсем ясно личи, че то е бодро, весело и щастливо, нали...

От вила № 6 към тях се приближавал Кир и наистина явно се виждало, че той е бодр, весел и щастлив. Базил, който крачел до него, вежливо носел на ръце голям черен модел на антична галера и май че задавал подобаващи въпроси, а Кир му отговарял, като показвал с ръце някакви размери, някакви форми и някакви сложни взаимодействия. Изглеждало сякаш и самият Базил е голям любител-моделист на антични галери.

— Прощавайте за момент — казала Албина, като се загледала. — Но това е Кир!

— Да — рекъл Тойво. — Той се върна за своя модел.

— Кир е добро момче — заявила Албина. — Но баща му се държа отвратително... Здравей, Кир!

Увлеченият Кир чак сега я забелязал, спрял се и плахо казал: „Добро утро...“. Оживлението изчезнало от лицето му, както впрочем

и от лицето на Базил.

— Как е майка ти? — попитала Албина.

— Добре е. Спи.

— А баща ти? Къде е баща ти, Кир? Тук някъде ли е?

Кир мълчаливо поклатил глава, че го няма, и се навъсил.

— А ти през цялото време ли остана тук? — възхитено възкликнала Албина и победоносно погледнала към Тойво.

— Той се върна за своя модел — напомнил ѝ Тойво.

— Все едно. Тебе не те достраша да се върнеш тук, нали, Кир?

— Че защо да се страхувам от тях, бабо Албина — сърдито промърморил Кир, като запристъпвал на една страна, мъчейки се да я заобиколи.

— Не знам, не знам — заядливо казала Албина. — Да вземем баща ти например...

— Баща ми никак не се изплаши. По-точно той се изплаши, но само за мама и за мене. Просто в тая суматоха татко не разбра колко добри са те...

— Не добри, а нещастни! — поправила го Албина.

— От къде на къде пък нещастни, бабо Албина — възмутил се Кир, разпервайки ръце като несръчен трагедиен актьор. — Та те бяха весели, те искаха да си играят! Само как се умилкваха!

Баба Албина снизходително се усмихвала.

* * *

Не мога да се сдържа да не се намеся, за да подчертая този факт, който много добре характеризира Тойво Глумов като служител в Отдела за извънредни произшествия. Ако на негово място беше някой млад и зелен стажант, след разговора с Будако той би решил, че Будако нещо бърка и подвежда и че, общо взето, положението е съвсем ясно: Флеминг е създал ембриофори от нов тип и неговите чудовища са се измъкнали на свобода, така че човек спокойно може да отиде да се наспи, а на сутринта да доложи на началството.

Опитният работник — например Сандро Мтбевари — също не би седнал да си пие кафето с Базил: ембриофори от нов тип — това не е шега работа, той незабавно би изпратил двадесет и пет запитвания до

всички инстанции, за които може да се сети, а самият той би хукнал в Нижняя Пеша да хване за гърлото заплесите и хулиганите на Флеминг, докато не са успели да се престорят на света вода ненапита.

Тойво Глумов упорито продължавал да стои на местопроизшествието. Защо? Ами защото му замирисало на сярра. Даже не му замирисало, а така някак си леко ухаело. Ембриофори, за които никой не е чувал? Да, разбира се, това е сериозно нещо. Но не оттам иде мирисът на сярра. Истериичната паника? Сега сме по-близо. Доста по-топло е. Обаче най-важна е странната бабичка от вила № 1. Сега вече не мирише, а направо вони на сярра! Настава паника, истерия, всички бягат, пристига аварийната служба, а тя моли да не вдигат толкова врява, защото ѝ пречат да спи. За това вече не може да се намери обикновено обяснение. Тойво така и не се опитал да го търси. Той просто останал да изчака, докато тя се събуди, за да ѝ зададе няколко въпроса. Останал и бил възнаграден. „Ако не ми беше хрумнало да закуся с Базил — разказваше той по-късно, — ако бях тръгнал да ви докладвам веднага след като разменихме мисли с онзи Толстов, така и щях да остана с впечатлението, че в Малая Пеша не е станало нищо съмнително, а просто нашествието на изкуствени животни е предизвикало дива паника. И тогава се появиха онова момче Кир и баба Албина и доста объркаха тази стройна, но примитивна схема...”

„Хрумна ми да закуся“ — така се изрази той. Вероятно за да не загуби време, като се опитва да изрази с думи онези смътни и тревожни чувства, които са го заставили да не си тръгва.

---

[1] Ембриофори (от гр.) — изкуствено създадени ембриони (зародиши), от които след подтикване към живот израстват квазибиологични (наподобяващи естествени) организми. — Б.пр. ↑

[2] Будалко и Тортила — герои на Алексей Толстой от приказката „Златното ключе или приключенията на Буратино“. — Б.пр. ↑

[3] Ортомайстор-оператор (от гр. и лат.) — фантастична професия, при която човек се грижи дадена сложна система да функционира правилно. — Б.пр. ↑

МАЛАЯ ПЕША. СЪЩИЯТ ДЕН. 8 ЧАСЪТ СУТРИНТА

С галерата в ръце Кир някак се напъхал в кабината на нулевия транспорт и изчезнал в своя Петрозаводск. Базил съблякъл ужасното си яке, излегнал се на сянка направо на тревата и май че задрямал. Баба Албина се скрила във вила №1.

Тойво не влязъл в клуба, просто седнал на тревата, кръстосал нозе и зачакал.

В Малая Пеша не ставало нищо особено. От време на време Чугунения Юрген бълвал от дълбините на своята вила № 7 нещо относно времето, нещо за реката и нещо във връзка с отпуската си. Албина, все така цялата в бяло, се появила на своята веранда и седнала под платнения навес. Разнесъл се тихият ѝ мелодичен глас — явно разговаряла с някого по видеофона. На няколко пъти пред очите на Тойво се мярнал и Будалко Толстов. Той сновял между къщите, като непрекъснато клякал и разглеждал земята, пъхал се и ровел из шубрака, а понякога дори лазел на четири крака.

В седем и половина Тойво се надигнал, влязъл в клуба и се свързал по видеофона с майка си — обичайното контролно обаждане. Той се опасявал, че през деня ще бъде много зает и няма да намери друго време да позвъни. Поговорили си за това-онова... Тойво разказал, че срещнал тук една прастара балерина на име Албина. Не е ли това Великата Албина, за която в детството му проглушили ушите? Те обсъдили този въпрос и стигнали до извода, че това е напълно възможно, но имало и още една балерина със същото име, която била около петдесет години по-възрастна от Великата Албина... После те се сбогували до утре.

Навън някой гръмогласно изревал: „А раците? Льова, ами раците!...“

Льова Толстов припряно крачел към клуба, като раздражено махал с лявата ръка към приятеля си да не крещи; с дясната притискал към гърдите си някакъв обемист пакет. Пред входа на сградата той се

поспрял и с писклив фалцет се провикнал към вила №7: „Ей сега ще се върна! След малко!“ Тогава забелязал, че Тойво го гледа, и взел да обяснява, сякаш се извинявал:

— Изключително странна история. Все пак трябва да разбере каква е тази работа.

Той се скрил в кабината на нулевия транспорт и след това известно време наоколо нищо не ставало. Тойво решил да чака до осем часа.

В осем без пет иззад гората неочаквано се появил глайдер, направил няколко кръга над Малая Пеша, като постепенно се спускал, и плавно кацнал пред вила №10 — същата, в която, ако се съдело по обстановката, живеело семейството на живописеца. От глайдера изскочил едър мъж, изкачил се на бегом по стълбите на верандата и като се извърнал, викнал: „Всичко е наред! Празно е. Няма нищо!“ Тойво се запътил към тях и докато вървял през площада, от глайдера излязла млада жена с късо подстригани коси, във виолетова хламида над коленете. Тя не се качила на верандата, а останала до глайдера, като стискала здраво дръжката на вратата.

Скоро станало ясно, че живописецът в това семейство е тъкмо жената, тя се казвала Зося Дядова и тъкмо нейния автопортрет видял Тойво във вилата на Яригини. Била на двадесет и пет — двадесет и шест години, учела в Академията, в класа на Комовски-Корсаков, и все още не била създала нищо значително. Била красива, много по-красива от своя автопортрет. С нещо напомняла на Тойво за неговата Ася, макар че той никога в живота си не бил виждал своята Ася толкова напласена.

А мъжът се казвал Олег Олегович Панкратов и бил лектор в Сиктивкарския учебен окръг, а преди това, в продължение почти на тридесет години, бил астроархеолог, работил в групата на Фокин, участвувал в експедицията на Кала-и-Муг (известна още като „парадоксалната планета Морохаси“) и изобщо много бил видял и патил по белия свят, пък и по черния, сивия и всякакви други светове. Бил много спокоен, даже малко муден мъж, с ръце като лопати, стабилен, як и непоклатим, с булдозер не можеш го отмести, а при това в лице бил бял и румен, синеок, с нос като картоф и разкошна руса брада, същински Иля Муромец...

И нищо чудно нямало в това, че по време на снощните събития двамата съпрузи се държали по съвсем различен начин. Щом съгледал живите торби, които се опитвали да пролазят през прозореца на спалнята, Олег Олегович естествено се учудил, но изобщо не се уплашил. Може би защото тутакси си спомнил за онзи филиал в Нижняя Пеша, където навремето няколко пъти се бил отбивал, пък и самият вид на чудовищата не предизвиквал у него усещане за опасност. Погнуса — ето какво изпитвал той преди всичко. Погнуса и отвращение, ала никакъв страх. Като ги запъхал с длани, той не пуснал меховете в спалнята, а ги избутал обратно в градината. Те били противно податливо-гъвкави под дланите му; гадни, хлъзгави и лепкави на пипане, те напомняли най-вече вътрешностите на някакво огромно животно. Тогава той се разтичал из спалнята, като се мъчел да се сети къде може да си избърше ръцете, но в този миг Зося закрепцала на верандата и той забравил за погнусата си...

Да, всички ние не се държахме по най-добрия начин, но не биваше все пак да се разпасваме, както направиха някои. Та има хора, които и досега не могат да дойдат на себе си. Наложил се да откараме Фролов в болницата още в Сула, него го откъснаха от глайдера съвсем разкапан... А Крикорянови с децата изобщо не спряха в Сула — и четиримата се хвърлиха към нула-Т-кабината и поеха право за Мирза Чарла^[1]. На прощаване Крикорян извика: „Където и да е, само да е по-далеч оттука и завинаги!...“

Виж, Крикорянови Зося ги разбираше много добре. На нея лично никога не ѝ се било случвало да преживее такъв ужас. И най-важното изобщо не било дали тези животни са опасни, или не. „Ако всички ние бяхме погнати от ужас... Не ме прекъсвай, Олег. Говоря за нас, обикновените, неподготвените хора, а не за такива гърмени зайци като тебе... Ако всички ние бяхме погнати от ужас, той изобщо не се дължеше на страх, че ще бъдем изядени, удушени, живи смлени или кой знае какво... Не, това беше съвсем друго усещане!“ Зося се затруднила да определи какво усещане било. Най-лесно за разбиране било следното описание: това не било ужас, то било усещане за пълна несъвместимост, просто било невъзможно да се намираш в един и същи обем на пространството с тези твари. Но най-интересното в нейния разказ било нещо съвсем друго.

Оказало се, че в същото време тези чудовища били прекрасни! Те били толкова страшни и отвратителни, че посвоему били съвършени. То било съвършена грозота, естетическо докосване на идеалната грозота и идеалната красота. Някой някога бил казал, че идеалната грозота би трябвало да предизвиква у нас същото естетическо усещане, както и идеалната красота. До снощи това винаги ѝ се струвало парадокс. А то не било парадокс! Или пък нейният вкус е твърде извратен, а?...

Тя показала на Тойво рисунките си, направени по памет два часа след паниката. Те с Олег се настанили в някаква пуста къща в Сула и отначало Олег я наливал с тоник да се свести, а после се мъчел да ѝ избистри съзнанието с психомасаж, но всичко това не помагало, и тогава тя взела лист хартия, някакво ужасно стило, твърдо и грапаво, и започнала припряно — линия след линия, сянка подир сянка — да пренася на хартията онова, което като кошмар се мерзелеело пред очите ѝ, като заслонявало реалния свят...

В рисунките нямало нищо особено. Сред паяжината от линии се различавали познати предмети: парапет на веранда, маса, храсти, а върху тях се стелели размити сенки с неопределени очертания. Рисунките обаче пораждали някакво чувство на тревога, неудобство и притеснение... Олег Олегович намирал, че в тях има нещо, макар според него всичко да било твърде по-просто и по-противно. Но той бил далеч от изкуството. Ей така, неквалифициран потребител и нищо повече...

Той попитал Тойво какво е успял да открие. Тойво му описал своите предположения за Флеминг, Нижняя Пеша, ембриофорите от нов тип и така нататък. Панкратов кимал и се съгласявал, а после рекъл с малко тъга, че в цялата тази история най-много го огорчава... как да се изрази? Ами прекомерната нервност на днешния земен жител. Та те всички търтили да бягат като един! Поне някой да беше се заинтересувал, да беше проявил любопитство... Тойво се застъпил за честта на днешния земен жител и разказал за баба Албина и за малкия Кир.

Олег Олегович направо грейнал. Взел да тропа с грамадните си като лопати длани по облегалките на креслото и по масата, победоносно поглеждал ту към Тойво, ту към своята Зося и смеейки се, току възкликвал: „Ей, Кирюха! Ама че юнак! Винаги съм казвал, че от

него ще излезе нещо... А виж ти нашата Албина каква била! Пък аз я мислех за прекалено префърцунена..." Тогава Зося разпалено заявила, че няма нищо чудно в това, та нали старците и децата винаги са били от един дол дренки... „И космическите вълци! — провикнал се Олег Олегович. — Не забравяй космическите вълци, мила моя!..." Те взели да се препират полусериозно-полушеговито, но изведнъж нещо станало.

Тъй както слушал любимата си, усмихнат до уши, Олег Олегович внезапно престанал да се усмихва, веселието за миг се изтрило от лицето му и то помръкнало в недоумение, сякаш нещо го поразило до дън душа. Тойво проследил погледа му и видял, че на вратата на своята вила № 7 стои, облегнат на рамката, огорченият и безутешен Ернст Юрген — вече не в своя скафандър за лов на пагурораи, а в широк бежов костюм, с плоска кутия бира в едната ръка и огромен сандвич с нещо червено-бяло в другата, и току поднася към устата си ту едната ръка, ту другата, и дъвче, и гълта, като при това непрекъснато гледа през площада към входа на клуба.

— А ето го и Ернст! — възкликнала Зося. — А ти какви ги разправяш!

— Умът ми не го побира! — бавно рекъл Олег Олегович с все същия слисан вид.

— Ернст, както виждаш, също не се е изплашил — казала му Зося малко злъчно.

— Виждам — съгласил се Олег Олегович.

Той знаел нещичко за този Ернст Юрген и никак не очаквал да го види насам след случилото се вчера. Няма работа тук Ернст Юрген сега, не било нормално да стои на верандата си в Малая Пеша, да пие бира и да си хапва варени пагурораи, а по-скоро Ернст Юрген би трябвало да си е плюл на петите и тозчас да е офейкал, без дори да се огледа, някъде към Титан или дори по-далече.

И Тойво побързал да разсее това недоразумение — обяснил им, че снощи Ернст Юрген не бил в селището; вчера той ловял пагурораи на няколко километра нагоре по течението. Зося много се огорчила, а Олег Олегович, както се сторило на Тойво, дори облекчено въздъхнал. „Това е съвсем друга работа! — рекъл той. — По-рано трябваше да го кажете..." И макар, разбира се, никой да не го питал защо толкова се изненадал, неочаквано се захванал да обяснява: него, разбирате ли, го

смутило това, че снощи по време на паниката той със собствените си очи видял как Ернст Юрген разбутал всички с лакти и по най-безсрамен начин си пробил път, устремен към нула-Т-кабината в клуба. Сега вече разбирал, че се е заблудил, не е било така. Сега вече ставало ясно, че не би могло и да бъде, но в първия момент, когато видял Ернст Юрген с кутията бира...

Кой знае дали Зося му повярвала, но Тойво не приел за чиста монета нито една негова думичка. Нищо такова нямало и никакъв Ернст Юрген не се бил мяркал вчера по време на паниката пред очите на Олег Олегович, а просто Олег Олегович знаел нещо за този Юрген, нещо съвсем друго и доста по-забавно, но явно се страхувал, че ще прозвучи недоброжелателно, щом се стеснявал да говори за това...

И тогава над Малая Пеша паднала сянка, и пространството наоколо се изпълнило с приглушени птичи крясъци, иззад ъгъла на клуба излетял като стрела разтревоженият Базил, като навличал в движение якето си, а слънцето вече отново засияло над Малая Пеша, и на площада величествено, без да превие нито едно стръкче трева, се спуснал, целият златист и лъщящ като гигантски кравай, един псевдограв^[2] от класа „Пума“, от най-новите, последна дума на техниката, и тутакси по периферията му като цветни пъпки се разпукали многобройни овални люкове, и от тях на площада се изсипали дългокраки, мургави, делови и гръмогласни хора, те стоварили и помъкнали някакви сандъци, накичени с муфи, развивали маркучи с причудливи накрайници, засвяткали с лампите на превключвателите, засутили се, разтичали се, ръкомахали, и сред тях най-много се суетял, тичал насам-натам, размахвал ръце, тътрел сандъци и опъвал маркучи Лев-Будалко Толстов, все още във вехтата хламида, сплескана със засъхнала зеленикава тиня.

---

[1] Мирза Чарла — тук: космодрум за междузвездни полети в пясъчната пустиня Каракум в Туркмения. — Б.пр. ↑

[2] Псевдограв (от лат.) — фантастичен летателен апарат, който се движи чрез управляване на гравитацията. — Б.пр. ↑

КАБИНЕТЪТ НА НАЧАЛНИКА НА ОТДЕЛА ЗА ИЗВЪНРЕДНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ. 6 МАЙ 99 ГОДИНА. ОКОЛО ЕДИН ЧАСЪТ СЛЕДОБЕД

— И какво постигнаха с тая своя техника? — попитах аз. Тойво със скучаещ вид гледаше през прозореца, като следеше с поглед Облачното селище, което кротко и лениво плуваше някъде над южните покрайнини на Свердловск.

— Нищо ново по същество — отвърна той. — Възстановиха най-вероятния вид на животните. Анализите им дадоха същите резултати, каквито получи аварийната служба. Чудиха се защо не са се запазили външните обвивки на ембриофорите. Порази ги енергийният проблем, твърдяха, че това е невъзможно.

— Изпрати ли запитвания? — попитах аз насила.

Тук искам още веднъж да подчертая, че по това време вече всичко виждах, всичко знаех и всичко разбирах, но нямах никаква представа какво да правя с тези мои виждания, знания и разбирания. Нищо не можех да измисля, а моите сътрудници и колеги само ми пречеха. Особено Тойво Глумов.

Изпитвах силно желание начаса, без да се помръдна от мястото си, да го изпратя в отпуск. Всички да ги пусна в отпуск, до последния стажант, да изключа всички канали за свръзка, да се оградя от всякакво околно въздействие, да затворя очи и да се усамотя поне за едно денонощие. За да не се налага да контролирам изражението на лицето си. За да не става нужда да премислям кои от думите ми ще прозвучат естествено, а кои — странно. За да не трябва изобщо да мисля за нищо, та в главата ми да зейне пустота и после в тази пустота от само себе си да възникне търсеното решение. Това беше нещо като халюцинация — от ония, които ни спохождат, когато се случи да ни налегне тягостна болка. А аз я търпах вече повече от пет седмици,

душевните ми сили бяха на изчерпване, но засега все още успявах да владея изражението си, да контролирам поведението си и да задавам уместни въпроси.

— Направи ли официални запитвания? — попитах Тойво Глумов.

— Изпратих запитвания — отвърна той монотонно — до Бюргермайер в Производственото обединение „Ембриомеханика“. До Горбацкой. Лично. И до Флеминг. За всеки случай. Всичките са все от ваше име.

— Добре — казах аз. — Ще почакаме.

Сега трябваше да го оставя да си изкаже болката. Виждах, че има нужда да си излее душата. Той беше длъжен да се увери, че най-важното не е убягнало от вниманието на началника. В идеалния случай ръководителят сам би трябвало да отдели и да подчертае най-важното, но аз вече няхах сили за това.

— Искаш ли да добавиш нещо? — попитах го аз.

— Да. Искам. — Пръстите му се напрегнаха и той с всички сили чукна с показалеца си по масата, за да отстрани някаква невидима пращинка от гладката ѝ повърхност. — Необикновената технология не е най-важното. Главното е дисперсията на реакциите.

— Сиреч? — попитах аз. (Все още трябваше да го подтиквам!)

— Би трябвало да обърнете внимание на това, че тези събития са разделили свидетелите на две различни на брой групи. Строго погледнато, дори на три. По-голямата част от свидетелите се поддади на неудържима паника. В средновековното село се появил дявол и те напълно загубили самообладание. Хората не бягали просто от Малач Пеша. Те бягали от Земята. Сега за втората група. Зоотехникът Анатолий Сергеевич и художничката Зося Лядова, макар и в началото да се изплашили, после намерили сили да се върнат, при това художничката видяла в тези животни дори някакъв чар. И накрая — престарялата балерина и малкият Кир. Пък и, както изглежда, Панкратов, мъжът на Лядова. Те изобщо не се изплашили. Дори напротив. Това имах предвид, като казах дисперсия на реакциите.

Разбрах какво очаква от мен. Изводите направо се набиваха в очите. Някой е провел опит в Малая Пеша за изкуствен подбор, като е разделил хората според техните реакции на годни или негодни за нещо. Точно така, както същият този някой преди петнадесет години е

правил подбор при входа на подпространствения сектор 41/02. И не възниква въпросът кой е този някой, който владее непознатата за нас технология. Той е същият, на когото поради някаква причина фукамизацията беше попречила... Тойво Глумов би могъл и сам да изложи сбито и ясно всичко това, но от негова гледна точка така би нарушил служебната етика и принципа „сяо“^[1]. Изключително право да прави такива изводи има ръководителят и по-възрастният в рода.

Но аз не се възползвах от своята привилегия. И за това вече нямах сили.

— Дисперсия — повторих аз. — Звучи убедително.

Изглежда все пак, че прозвуча фалшиво, защото Тойво неочаквано повдигна белите си ресници и ме погледна вторачено.

— Свърши ли? — мигновено го попитах аз.

— Да — отвърна той. — Свърших.

— Добре. Ще почакаме експертизите. Какво смяташ да правиш сега? Отиваш да спиш ли?

Той въздъхна. Едва забележимо. „Началството си трае.“ Някой по-невъздържан човек на негово място би подхвърлил нещо дръзко. Тойво рече:

— Не знам. Сигурно ще отида да поработя още малко. Днес трябва да приключа онзи случай.

— За китовете ли?

— Да.

— Добре — казах аз. — Както искаш. А утре бъди така добър да отидеш в Харков.

Тойво понадигна беззаникавите си вежди, но нищо не каза.

— Чувал ли си за Института на чудаците? — попитах аз.

— Да. Кикин ми разказа.

Този път моите вежди отскочиха нагоре. Мислено. Дявол да ги вземе всичките. Съвсем се разпасаха. Нима непрекъснато трябва да предупреждавам всеки от тях да си държи езика зад зъбите. Това не е „Комкон-2“, а клуб на дърдорковци.

— И какво ти разказа Кикин? — попитах аз.

— Той е филиал на Института за метапсихически изследвания. Изучават крайните и отвъдкрайните свойства на човешката психика. Там е пълно догоре със странни хора.

— Точно така — рекох аз. — Утре отиваш там. Слушай задачата.

Задачата му я изложих така. На 25 март Институтът на чудациите в Харков имал честта да бъде посетен от знаменития Магьосник от планетата Саракш. Кой е този Магьосник ли? Той несъмнено е мутант. Нещо повече, той е властелин и повелител на всички мутанти в радиоактивните джунгли отвъд Синята змия. Магьосника притежава множество удивителни способности, по-специално той е психократ. Какво значи психократ ли? Психократ е общото наименование на онези същества, които са способни да подчиняват чуждата психика на своята воля. Освен това Магьосника е същество с необикновена интелектуална мощ, той е от ония сапиенси, на които е достатъчна капка вода, за да си направят извода, че съществуват океани. Магьосника пристигнал на Земята на частно посещение. Неизвестно защо преди всичко го интересувал тъкмо Институтът на чудациите. Може би жадувал да открие себеподобни, кой знае. Предвидено било посещението му да продължи четири дни, а той си заминал след един час. Върнал се там, на Саракш, и се разтворил в своите радиоактивни джунгли.

Дотук моето въведение за Тойво съдържаше истината и само истината. По-нататък започваше псевдоквазията^[2].

Вече цял месец по моя молба нашите прогресори на Саракш се опитват да влязат във връзка с Магьосника. И всичките им усилия отиват на вятъра. Може би тук, на Земята по някакъв начин сме обидили Магьосника, без да разберем. Или пък един час му е бил достатъчен да получи от нас всички сведения, които са му били нужни. А може просто да се е случило нещо особено, тяхно си, магьосническо и затова да не можем да си го представим. Накратко казано, Тойво трябва да отиде в института, да разрови всички материали по изследването на Магьосника (ако е правено такова), да поприказва с всички сътрудници, които са имали работа с него, да изясни не се ли е случило с Магьосника нещо странно в института, дали не са запомнили някакви негови изказвания за Земята и за нас, хората, не е ли направил той нещо, на което навремето не са обърнали внимание, но сега вече го виждаме в нова светлина.

— Всичко ясно ли ти е? — попитах аз.

Той отново ме стрелна с поглед.

— Не казахте по коя тема е тази моя командировка.

Не, това не беше проблясък на интуиция. И едва ли той се усети, че му пробутвам псевдоквазия. Просто Тойво искрено не можеше да разбере как неговият началник, разполагащ с такива сериозни сведения за проникването на ненавистните Странници, може да си отклонява вниманието с нещо странично. И аз казах:

— Темата е същата. „Посещението на старата дама“.

(Всъщност то и така си беше. В широкия смисъл на думата. В най-широкия смисъл.)

Известно време той мълча, като потрепваше с пръсти по масата.

После продума, сякаш се извиняваше:

— Не виждам връзката...

— Ще я видиш — обещах му аз.

Той мълчеше.

— А ако няма връзка, още по-добре — рекох аз. — Това е магьосник, разбираш ли? Истински магьосник, аз го познавам. Същински магьосник от приказките, с говореща птица на рамото и всичките там останали принадлежности. При това е магьосник от друга планета. Адски много ми е нужен!

— Като възможен съюзник — каза Тойво с едва-едва доловима въпросителна интонация в гласа.

Ето на, той сам си обясни всичко. Сега ще започне да работи като луд. Може дори да намери Магьосника, макар че е съмнително.

— Имай предвид — казах аз, — че в Харков ще се представиш като сътрудник на Големия „Комкон“. Това не е прикритие, в Големия „Комкон“ наистина търсят Магьосника.

— Добре — рече той.

— Нямах други въпроси, нали? Тогава тръгвай. Върви, върви. И поздрави Ася.

Той излезе и най-сетне останах сам. За няколко блажени минути. До следващия сигнал на видеофона. И тъкмо в тези блажени минути реших окончателно: трябва да отида при Атос. Незабавно трябва да отида, защото като легне веднъж на операционната маса, наоколо изобщо няма да остане човек, при когото бих могъл да отида.

---

[1] Сяо — един от принципите на древнокитайския философ Конфуций (551–479 г. пр.н.е.). — Б.пр. ↑

[2] Псевдоквазия (от гр. и лат.) — понятие, въведено от братя Стругацки, което означава отвличаща вниманието измишльотина (буквално: мнима лъжа). — Б.пр. ↑

ПЕТИ ДОКУМЕНТ

До „Комкон-2“
Свердловск
За Камерер

От директора на биологичния център при ТПО
Горбацкой. Отговарям на Вашето запитване от 6 май т.г.
Някой Ви разиграва. Това не може да бъде. Не им
обръщайте внимание.

Горбацкой

(Край на петия документ)

ШЕСТИ ДОКУМЕНТ

До „Комкон-2“
За Камерер
От Флеминг

Максим!

Научих всичко за произшествието в Малая Пеша. Според мен тази работа е невероятна и ме кара направо да завиждам. Твоите момчета много точно са поставили въпросите, на които всички ние трябва да отговорим. Зарязал съм другата работа и се занимавам само с това. Когато успеем да изясним нещичко, непременно ще ти се обадя.

Флеминг
Нижняя Пеша. 15:30 ч.

P.S. А може би ти вече си успял да разбереш нещо по своите канали? Ако е така, веднага ми съобщи. В близките три дни през цялото време ще бъда в Нижняя Пеша.

P.P.S. Нима все пак са Странниците? Ех, по дяволите, колко хубаво би било!

(Край на шестия документ)

СЕДМИ ДОКУМЕНТ

Производствено обединение „Ембриомеханика“

Директорат

Земя. Антарктически регион, Еребус

А 18/03 62

Код 0/Т: КЦ 946239

Връзка: СКЦ-76

От генералния директор Адолф-Анна Бюргермайер
С-283. 7 май 99 година

До „Комкон-2“, Урал-Север, ИП

Връзка: СРЗ-23

За началника на отдел „Извънредни произшествия“
Максим Камерер

СЪДЪРЖАНИЕ: отговор на Вашето запитване от 6 май
99 година

Драги Камерер!

Относно интересуващите Ви свойства на
съвременните ембриофори мога да Ви съобщя следното:

1. Общата маса, от която се обособяват
биомеханизмите, е до 200 кг. Максималното им количество
е 8 броя. Максималните размери на единичен екземпляр
можете да определите по програмата 102 АСТА (;, Р, РØ,
К), където М е масата на изходния материал; Р —
плътността на изходния материал; РØ — плътността на
околната среда; К — броят на обособените механизми.
Съотношението се постига с висока точност при
температура от 200 до 400° К и налягане от 0 до 200 СЕ.

2. Времето за развитието на ембриофорите не е
характерна величина, тя зависи от множество параметри,
които напълно се контролират от експериментатора.
Впрочем при най-бързодействащите ембриофори има

долна граница на времето за развитие, която възлиза на около 1 мин.

3. Периодът на съществуване на досега известните биомеханизми зависи от тяхната индивидуална маса. Критичната маса на биомеханизма възлиза на $M_0 = 12$ кг. Биомеханизмите, чиято маса M е по-малка от M_0 , теоретично могат да живеят безкрайно дълго време. Периодът на съществуване на биомеханизмите с по-голяма маса намалява с нарастването на излишъка от маса по експоненциална крива, така че периодът на съществуване на най-масивните екземпляри (около 100 кг) не може да бъде по-голям от няколко секунди.

4. Отдавна се занимаваме със задачата да създадем ембриофори, които напълно се разсейват в пространството, но за съжаление все още сме твърде далеч от желания резултат. Дори по най-съвършената технология засега сме безсилни да създадем външна обвивка, която изцяло да се включва в цикъла на развитие.

5. Микроскопичните биомеханизми изобщо са много подвижни (до 1000 собствени размера в минута). Що се отнася до опитните образци, то рекордът досега, принадлежи на модела КС-3 „Скокливо“, който може при съответното стимулиране да развива целенасочена скорост до 5 м/с.

6. Със стопроцентова увереност може да се твърди, че всеки от досега създадените биомеханизми реагира остро и еднозначно (отрицателно) на естественото биополе. Това е заложено в генетичната структура на всеки биомеханизъм — и не от етични съображения, както мнозина предполагат, а защото всяко естествено биополе с интензивност над 0,63 ГД (биополето на малко коте) създава непреодолими смущения в сигналната верига на биомеханизма.

7. Относно енергийния баланс: развитието от ембриофори на биомеханизми с параметрите, посочени във Вашето запитване, несъмнено би трябвало да доведе до бурно отделяне на енергия (взрив), ако изобщо описаната

от Вас случка е възможна. Обаче, както следва от всичко гореизложено, при сегашното равнище на научните и технологичните възможности тази случка изглежда напълно фантастична.

С уважение,
Генерален директор Бюргермайер

(Край на седмия документ)

ОСМИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№016/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 8 май 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

ТЕМА 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: за пребиваването на Магьосника (от Саракш) в Харковския филиал на Института за метапсихически изследвания (Института на чудаците)

Съобразно нареждането вчера сутринта отидох в Харковския филиал на Института на чудаците. Заместник-директорът на филиала Логовенко ми определи среща в 10:00 часа, обаче не ме пуснаха веднага в кабинета му, а ме подложиха на изследване в камерата с пълзяща честота КПЧ-8, наричана още „Как да Пипнем Чудака“. На тази процедура подлагали всеки нов посетител на филиала. Целта на процедурата е у избран наслуки човек да се открият „латентни метапсихически способности“ или, с други думи казано, така наречената „скрита чудатост“.

В 10:25 се представих на заместник-директора, който отговаря и за връзките с обществените организации.

(Даниил Александрович Логовенко, доктор по психология, член-кореспондент на Европейската Академия на медицинските науки. Роден на 17.IX.30 г. в Бориспол. Образование: Институт по психология в Киев; факултет по управление в Киевския университет: специални курсове по висша и аномална етология в Сплит. Основни трудове: в областта на метапсихологията; открил е така наречения „импулс на Логовенко“ или „зъб Т на ментограмата“. Един

от основателите на Харковския филиал на Института за метапсихически изследвания.)

Д. Логовенко ми разказа, че той лично посрещнал Магьосника сутринта на 25 март т.г. на Космодрума Мирза Чарла и го придружил право до сградата на филиала. Съпровождали ги завеждащият отдел във филиала Богдан Гайдай и придружителят на Магьосника от „Комкон-1“, известният ни Боря Лаптев.

Щом пристигнали във филиала, Магьосника се отказал от обичайния предварителен разговор със закуска и изразил желание незабавно да се запознае с дейността на сътрудниците и тяхната клиентела. Тогава Д. Логовенко наредил на Б. Гайдай да поеме грижата за него, а самият Логовенко изобщо повече не общувал с Магьосника.

Аз: Каква според вас е била целта на Магьосника в Института?

Логовенко: На мен Магьосника нищо не ми каза. От „Комкон“ ни съобщиха, че той, така да се каже, изразил желание да се запознае с нашата работа и ние с удоволствие му предоставихме тази възможност. Всъщност се надявахме и ние да извлечем полза от неговото посещение, като го изследваме. Досега не сме имали случай да попаднем на психократ с подобна сила, при това от друга планета.

Аз: Какво показва изследването?

Логовенко: Не успяхме да го изследваме. Магьосника прекъсна посещението си съвсем неочаквано за всички.

Аз: А защо? Вие как мислите?

Логовенко: Всички се намерихме в чудо. Лично аз съм склонен да предполагам следното. Колегите са му представили Мишел Десмонд, той е полиментал. И Магьосника може би е доловил у Мишел нещо, което се е изплъзнало от нас, а него или го е изплашило, или, да речем, го е оскърбило, с една дума толкова го е потресло, че му се е отпцяло да има всякакво вземане-даване с нас. Той е психократ, той е голям интелект, но не забравяйте, че

по произход, по възпитание, пък ако щете дори и по мироглед е типичен дивак.

Аз: Не всичко ми е ясно. Какво е това полиментал?

Логовенко: Полиментализмът е много рядко метапсихическо явление, когато в един човешки организъм съществуват едновременно две и повече независими съзнания. Не го бъркайте с шизофренията, това не е патология. Вземете например нашия Мишел Десмонд. Той е абсолютно здрав, много приятен младеж, у когото няма да откриете никакви отклонения от психическите норми. Но ето че преди десетина години съвсем случайно било установено, че има двойна ментограма. Едната е обикновена, човешка и еднозначно е свързана с миналия и сегашния живот на Мишел, а другата се открива при определена, съвсем точно посочена дълбочина на ментокопирането. Това е ментограма на същество, което няма нищо общо с Мишел; то живее в някакъв свят, който така и не успяхме да идентифицираме. Както изглежда, в този свят царят необикновено голямо налягане и високи температури... Всъщност това е без значение. По-важното е, че Мишел няма ни най-малка представа нито за този свят, нито за това съседно съзнание, а пък онова същество и понятие няма нито за Мишел, нито за нашия свят. Затова си мисля, че ние успяхме да открием у Мишел едно съзнание в съседство с неговото, а може би у него съвместно съществуват и други, чието разкриване е извън възможностите на нашите технически средства, и тъкмо те са потресли Магьосника.

Аз: А вас не ви ли шокира вторият свят на този Десмонд?

Логовенко: Разбирам ви. Не. Абсолютно. Но трябва да ви кажа, че онзи ментокопировач, който пръв надникнал в този свят и го огледал, бил силно потресен. Разбира се, най-вече защото решил, че Мишел трябва да е добре прикрит агент на Странниците, да речем, изобщо прогресор на чужда цивилизация.

Аз: А как разбрахте, че не е така?

Логовенко: В това отношение можете да бъдете спокоен. Между поведението на Мишел и функционирането на второто му съзнание няма никаква взаимозависимост. Съседните съзнания на полиментала изобщо не си взаимодействуват. Те по принцип не могат да си влияят, защото функционират в различни пространства. Ето ви една груба аналогия. Представете си театър на сенките. Нали проектираните на екрана сенки не могат да взаимодействуват. Естествено, докато ги гледате, могат да ви хрумнат най-различни фантастични мисли по този повод, но именно само фантастични.

Тук разговорът ми с Д. Логовенко завърши и ме запознаха с Б. А. Гайдай.

(Богдан Архипович Гайдай, магистър по психология. Роден на 10.VI.55 г. в Середина Буда. Образование: Институт по психология в Киев, специални курсове по висша и аномална етология в Сплит. Основни трудове: в областта на метапсихологията. От 89 година е сътрудник в отдела по психопрогностика, от 93-та — завеждащ лабораторията по приборно осигуряване, а от 94-та — завеждащ отдела по интрапсихическа техника.)

Извадка от разговора:

Аз: Как смятате, от какво най-много се интересуваше Магьосника в института?

Гайдай: Знаете ли, останах с впечатление, че просто този Магьосник беше погрешно осведомен. И няма нищо чудно в това — дори тук, на Земята, мнозина нямат правилна представа за нашата работа, а какво остава за прогресорите, с които Магьосника е имал работа там, на Саракш. Спомням си, че тогава доста се учудих защо този Магьосник, човек от друга планета, изведнъж пожела от цялата Земя да види тъкмо нашия институт... Вижте в какво се състои работата според мен. Там, на Саракш, той, така да се каже, е цар на мутантите и това навярно му създава маса проблеми: те се израждат, боледуват, трябва да се лекуват, някак си да им се оказва подкрепа. А пък нашите „чудаци“, нали и те са един вид мутанти. Та той си

беше въобразил, че би могъл да почерпи от института полезна информация. Сигурно беше решил, че тук, при нас, е нещо като клиника.

Аз: И когато разбра грешката си, ви обърна гръб и си отиде, така ли?

Гайдай: Точно така. Е, вярно, че доста рязко ни обърна гръб и май твърде бърже си отиде, но нали в края на краищата може пък техните маниери да са такива.

Аз: За какво си говорихте с него?

Гайдай: Та той дума не обелваше. Изобщо само веднъж чух гласа му. Попитах го какво би искал да разгледа тук, при нас, и той отвърна: „Всичко, което ми покажете.“ А пък гласът му, трябва да ви кажа, е направо гаден, като на свадлива вещица.

Аз: Между другото на какъв език разговаряхте?

Гайдай: Представете си, на украински!

Както ми обясни Гайдай, в института Магьосника се срещнал всичко на всичко с трима клиенти. Засега успех да разговарям с двама от тях.

Марина Сергеевна Равич, 27-годишна, по образование ветеринарен лекар, сега е консултант на Ленинградския завод за ембрионални системи, на Лозанското ателие по реализиране на П-абстракции, на Белградския институт по ламинарна позитроника и на главния архитект на Якутския регион. Скромна, много срамежлива и меланхолична жена, надарена с уникална и засега необяснима способност (все още дори не са успели да намерят научно наименование за нея). Ако пред Равич поставят точно формулиран и разбираем за нея проблем, тя се захваща да го решава разпалено и с удоволствие, но в края на краищата, без да иска, напълно против волята си, достига до решението на друг проблем, който няма нищо общо с поставения и обикновено излиза извън границите на професионалните ѝ интереси. Поставеният проблем действа на съзнанието ѝ като катализатор за решаването на някакъв друг проблем, с който тя някога повърхностно се е запознала от научнопопулярна статия в някое списание

или пък го е дочула от разговори между специалисти. Очевидно по принцип не е възможно предварително да се определи какъв именно проблем ще разреши — в случая действа нещо от рода на класическия принцип на неопределеността. Магьосника се появил в нейния кабинет в момента, когато работела. Тя смътно си спомня уродливата му фигура, завита в зелени одежди и увенчана с огромна глава, и това са всичките ѝ впечатления от него. Не, той нищо не казал. Само Богдан промърморил обичайните благонамерени глупости за нейната „дарба“ и никакви други гласове тя не си спомня. По думите на Гайдай Магьосника стоял при нея само две минути и явно тя се заинтересувала от него точно толкова, колкото той от нея.

Мишел Десмонд, 41-годишен, по образование — инженер-гранулист, професионален спортист, европейски шампион за 88 година по тунелен хокей. Веселяк, много доволен от себе си и от Вселената, той гледа шеговито и с пълно безразличие на своя полиментализъм. Канел се да отива на стадиона, когато завели при него Магьосника. По думите му Магьосника имал болнав вид и през цялото време мълчал, шегите не достигали до него, той, изглежда, не схващал добре къде се намира и какво му говорят. Наистина имало един миг — него Мишел ще запомни за цял живот, — когато Магьосника внезапно повдигнал огромните си бледи клепачи и погледнал право в душата на Мишел, а може би и по-дълбоко, в самите недра на онзи свят, където живее създанието, с което Мишел е принуден да дели общия обем на менталното пространство. Този миг бил неприятен, но в същото време прекрасен. Скоро след това Магьосника си тръгнал, като така и не продумал. И без да се сбогува.

Сусуму Хирога, наричан още Сенриган, което ще рече „Виждащ на хиляда мили“, 83-годишен, специалист по история на религията, професор в Катедрата по история на религията в Банкокския университет. Не успях да поговоря с него. Той ще се върне в института едва утре или

вдругиден. Според Гайдай този ясновидец никак не харесал на Магьосника. Във всеки случай е сигурно, че Магьосника си е тръгнал тъкмо по време на тяхната среща.

По думите на всички свидетели той напуснал института при следните обстоятелства. Тъкмо си стояли по средата на ментокопирния комбинат и Магьосника слушал как Гайдай му чете лекция за необикновените способности на Сенриган, а Сенриган от време на време прекъсвал лектора, като за пореден път разголвал неговия (на лектора) личен живот, когато внезапно, без дума да обели като не дал да се разбере нито с жест, нито с поглед какво смята да предприеме, зеленият гном рязко се обърнал, повлякъл за лакътя Боря Лаптев и крачейки бързо, без да се спира никъде нито за миг, се устремил по коридорите към изхода на филиала. И това е всичко.

Още няколко души — научни сътрудници, лаборанти и неколцина от административния персонал на филиала — са видели Магьосника, но никой от тях не е знаел кой е той. И само двама, които са отскоро в института, му обърнали специално внимание, поразени от неговата външност. Нищо съществено не научих от тях.

След това се срещнах с Борис Лаптев. Ето най-важната част от нашия разговор:

Аз: Ти си единственият човек, който през цялото време е бил с Магьосника от тръгването до завръщането на Саракш. Не забеляза ли нещо по-особено, което да бие на очи?

Борис: Ама че въпрос! Това ми напомня, дето питали камилата: „Защо ти е крива шията?“ Пък тя отвърнала: „Че кое ми е право?“

Аз: И все пак? Опитай се да си спомниш как се държа той през цялото време. Нали в края на краищата все нещо трябва да се е случило, щом изведнъж е взел да хвърля къчове!

Борис: Виж какво, познавам Магьосника от две земни години. Той е неизчерпаемо същество. Отдавна съм махнал с ръка и даже вече не се опитвам да проумея що за

човек е. Така че какво да ти кажа? Него ден той имаше пристъп на депресия, както наричам аз това негово състояние. От време на време го спохожда без всякакви видима причина. Той става мълчалив и ако понякога си отваря устата, то е само за да изрече някоя гадост, нещо злъчно. Така беше и този ден. Докато летяхме с него от Саракш, всичко беше наред, той редеше афоризъм след афоризъм, шегуваше се с мен, даже си тананикаше... Но още в Мирза Чарла внезапно помръкна, с Логовенко почти не разговаря, а когато заедно с Гайдай тръгнахме из института, заприлича направо на черен облак. По едно време взех да се страхувам, че току ще вземе да обиди някого, но тогава той явно сам почувствува, че така повече не бива, прибра си жилото и драсна, та да му е мирна главата. А после чак до Саракш мълча... само дето в Мирза Чарла се огледа сякаш на прощаване и с един такъв противен писклив глас кресна: „Да вижда гори и планини, облаци и небеса, а да не вижда нещо, което му е под носа.“

Аз: Какво значи това?

Борис: Ами някакви детски стихчета. Едновременно.

Аз: Според теб какво искаше да каже?

Борис: Абе нищо не искаше да каже. Целият свят му беше крив и аха-аха да почне да хапе. Разбрах само, че трябва да си държа езика зад зъбите. И така двамата с него си мълчахме чак до Саракш.

Аз: И това ли беше всичко?

Борис: Това. Само дето малко преди да кацнем, той промърмори — пак ни в клин, ни в ръкав — да сме били почакали, докато слепите не видят окатия, А когато минахме оттатък Синята змия, ми махна с ръка и дето се вика, се разтвори в джунглите. И забележи, дори благодаря не каза, нито пък на гости ме покани.

Аз: Нищо повече ли не можеш да кажеш?

Борис: Абе ти какво искаш от мене? Да, на Земята нещо никак не му хареса. Но какво по-точно, не благоволи да сподели с мен. Нали ти казвам: нито можеш да

разбереш, нито можеш да предскажеш какво става в главата на това същество. Може пък Земята да няма нищо общо с това. Просто може него ден да го е свил стомахът — в широкия смисъл на думата, разбира се; в много широк смисъл, космически...

Аз: Значи смяташ, че това са все случайности — дето в детските стихчета онзи там не вижда нищо, а след това за слепите и окатия?

Борис: Виж какво. За слепите и окатия там, при тях на Саракш, в Пандея има такава поговорка: „Когато слепите видят окатия.“ По смисъл тя е също като нашето „На куково лято“ или, да речем, „Когато цъфнат налъмите“. Явно той искаше да каже, че нещо никога няма да стане. А стихчетата бяха ей така — от желание да се заяжда по принцип. Просто той се гавреше, само дето не разбра с кого. Трябва да е било с онзи самохвалко, японца.

Предварителни изводи:

1. Не успях да открия никакви сведения, които биха ни помогнали да намерим Магъосника на Саракш.

2. Не мога да дам никакви препоръки как да продължи търсенето му.

Т. Глумов

(Край на осмия документ)

На 6 май вечерта ме прие нашият президент Атос-Сидоров. Взах със себе си най-интересните материали, а същността на работата, както и предложенията си, му изложих устно. Той вече беше страшно болен, лицето му беше посивяло като суха пръст, мъчеше го задух. Твърде дълго отлагах това посещение — той нямаше сили дори да се учуди както трябва. Рече ми, че ще прегледа материалите, ще си помисли и утре ще ми се обади.

На 7 май целия ден седях в кабинета ей и чаках да ме извика. Той не ме потърси. Вечерта ми съобщи, че е получил много силен пристъп, едва е оживял и сега е в болницата. И отново всичко се

стовари на моята глава, и то така, че ми смаза кокалите и душата ми отиде чак в зъбите.

Отгоре на всичко на 8 май получих отчета на Тойво за посещението му в Института на чудаците. Отметнах в списъка си неговата фамилия, вкарах донесението му в регистратора и се захванах да измисля задача за Петя Силецки. До този момент от моите хора и института не бяха ходили само той и Зося Морозова.

Горе-долу по това време Тойво е разговарял в своята стая с Гриша Серосовин. Сега ще възстановя техния разговор, преди всичко за да видите какво настроение цареше по това време и накъде бяха насочени мислите на моите сътрудници. Но само като качество. Количественото съотношение си беше, както по-рано: на едната страна — Тойво, сам-самичък, а на другата — всички останали.

ОТДЕЛЪТ ЗА ИЗВЪНРЕДНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ, РАБОТНА СТАЯ „Д“. 8 МАЙ 99 ГОДИНА. НАДВЕЧЕР

Гриша Серосовин влезе, както обикновено, без да почука, спря се на прага и попита:

— Може ли да поговорим малко?

Тойво сложи настрана „Вертикалният прогрес“ (творението на анонимния К. Оксовю) и като сведе глава, огледа Гриша.

— Може. Само че смятам скоро да си ходя.

— Сандро пак ли го няма?

Тойво погледна към бюрото на Сандро. То беше празно и безупречно чисто.

— Да. Трети ден.

Гриша седна зад бюрото на Сандро и вирна крак връз крак.

— А ти къде изчезна вчера? — попита той.

— В Харков.

— Аха, значи и ти беше в Харков?

— Че колко души ходиха?

— Ами почти всички. През последния месец май че целият отдел ходи до Харков. Слушай, Тойво, виж за какво съм дошъл при теб. Ти нали се занимава с „внезапните гении“?

— Да. Само че отдавна. По-миналата година.

— Спомняш ли си Соди?

— Помня го. Бартоломю Соди. Математикът, който стана изповедник.

— Точно така. За него става дума — каза Гриша. — В сведението за Соди се натъкнах на едно изречение. Цитирам: „Има данни, че малко преди превъплъщението Б. Соди е преживял лична трагедия.“ Ако ти си съставял това сведение, имам два въпроса. Що за трагедия е било това и откъде си изровил тези данни?

Тойво протегна ръка и извика своята програма на терминала. Подборът и сортирането на информацията бяха завършили, сега програмата обработваше резултатите. Без да бърза, Тойво се захвана да подрежда бюрото си. Гриша търпеливо го изчакваше. Беше свикнал.

— Щом там е написано, че „има данни“ — каза Тойво, — значи тези данни съм ги получил от Биг Бъг.

Той замълча. Гриша почака още малко, размени местата на кръстосаните си крака и рече:

— Някак си не върви за такава дреболия да ходя при Биг Бъг. Добре, ще гледам да мина и без това... Слушай, Тойво, не ти ли се струва, че в последно време нашият Биг Бъг е един такъв изнервен?

Тойво повдигна рамене.

— Може би — каза той. — Президентът е съвсем зле. Горбовски, казват, бил на смъртно легло. А пък нали той ги познава. И при това добре.

Гриша рече замислено:

— Между другото, ако искаш да знаеш, аз също познавам Горбовски. Помниш ли... всъщност тогава ти не беше при нас... когато се самоуби Камил. Последният от Дяволската дузина. Всъщност за тебе, разбира се, случаят с Дяволската дузина също е... вятър и мъгла. Аз например оттогава така и нищо не съм чувал за него... Е, самото самоубийство като факт, а по-точно би трябвало да се каже — саморазрушението на този нещастен Камил — не предизвика никакво съмнение. Но не беше ясно защо го направи? Наистина явно личеше, че животът не му се услажда, през последните сто години той беше абсолютно самотен... Ние с тебе даже не можем да си представим такава самота... Но думата ми не беше за това. Биг Бъг тогава ме изпрати при Горбовски, защото се оказа, че навремето той бил близък с този Камил и даже се опитвал някак си да го приобщи... Ти чуваш ли ме какво ти говоря?

— Да — рече Тойво, след като кимна няколко пъти.

— Знаеш ли какъв вид имаш?

— Знам — каза Тойво. — Приличам на човек, който усилено мисли за нещо свое. Вече си ми го казвал. Няколко пъти. Много е шаблонно. Не смяташ ли?

Вместо отговор Гриша внезапно извади от горното си джобче автоматична писалка и я запрати право по главата на Тойво — като

копие през цялата стая. Тойво хвана писалката с два пръста във въздуха на няколко сантиметра от лицето си и рече:

— Мудно.

„Мудно“ — написа той на листа пред себе си.

— Вие ме щадите, милостиви господине — продължи Тойво. — А от милост нямам нужда. Твърде вредна е за мене.

— Виж какво, Тойво — искрено загрижен каза Гриша, — знам, че имаш добра реакция. Чак блестяща не е, но е добра, първокласна реакция на професионалист. Обаче видът ти... Разбери ме, като твой треньор по субакс просто смятам, че съм длъжен от време на време да проверявам способен ли си да реагираш на това, което те заобикаля, или наистина си изпаднал в каталепсия...

— Все пак днес съм уморен — рече Тойво. — Програмата свършва вече. Ей сега ще излязат резултатите и си тръгвам.

— А какво си вкарал в машината?

„Вътре има“ — написа Тойво на листа и каза:

— Вътре има китове. Птици. Вътре има леминги, плъхове, полски мишки. Всякакви такива дребни животинки има вътре.

— И какво правят там?

— Загиват. Или бягат. Умират, като сами излизат на брега, давят се, отлитат от местата, където живеят от памтивека.

— Защо?

— Виж, това никой не знае. Преди два-три века тези работи са били обичайно явление, макар че и тогава не са разбирали защо става така. След това дълго време такова нещо не се е случвало. Изобщо. А ето че сега започна отново.

— Извинявай — каза Гриша. — Всичко това, разбира се, е страшно интересно, но какво общо имаме ние с тази работа?

Тойво мълчеше и без да дочака отговора, Гриша попита:

— Смяташ, че това може да има някакво отношение към Страниците, така ли?

Тойво старателно огледа писалката от всички страни, като я въртеше с пръсти, хвана я в единия край и кой знае защо, я погледна на светлината от прозореца.

— Всичко, което не знаем как да обясним, може да има отношение към Страниците.

— Изящна формулировка — възхити се Гриша.

— А може и да няма — добави Тойво. — Откъде намираш такива красиви вещи? Уж писалка като писалка. Може ли да има нещо по-банално? А пък на мен ми е приятно да гледам твоята писалка... Знаеш ли — каза той, — защо не ми я подариш. Пък аз ще я подаря на Ася. Искане ми се да я зарадвам. Поне с едно нещо.

— Пък аз поне с едно нещо да зарадвам тебе — рече Гриша.

— А пък ти поне с едно нещо да зарадваш мен.

— Вземи я — каза Гриша. — Твоя е. Подарявам я, поднасяй я, излъжи нещо. Кажи, че уж сам си я измислил за любимата. Тайно си я майсторил нощем.

— Благодаря — тихо рече Тойво, като пъхна писалката в джоба си.

— Но имай предвид! — предупреди го с пръст Гриша. — Ей там, зад ъгъла на Улицата на червените кленове, има автомат, който бълва точно такива писалки.

Тойво отново извади писалката и взе да я разглежда.

— Все едно — тъжно рече той. — Ето че ти си забелязал този автомат по Улицата на червените кленове, а на мен през ум не ми е минало да му обърна внимание...

— Затова пък ти си забелязал неразборията в света на китовете! — каза Гриша.

„На китовете“ — написа Тойво на листа.

— А между другото — продума той, — ето на, ти си човек с бистра глава, непредубеден, ти как мислиш? Какво трябва да е станало, та стадо китове, които си опитомил, грижил си се за тях, приласкал си ги, та тия китове изведнъж както преди векове, в ония зловни времена, да вземат да се хвърлят в плитчините да умират? Мълчаливо, дори без да свирнат за помощ, заедно с малките си... Можеш ли да си представиш каквато и да било причина за такова самоубийство?

— А по-рано защо са излизали на брега?

— Какво ги е карало навремето да излизат в плитчините също не се знае. Но тогава хората са могли поне нещо да предполагат. Китовете са били измъчвани от паразити, нападали са ги косатки и дълбоководни калмари, хора са бродели на лов за китове... Даже имало предположение, че китовете слагали край на живота си в знак на протест... Но днес!

— А какво казват специалистите?

— Специалистите изпратиха запитване в „Комкон-2“: установете причината, поради която отново се появиха случаи на самоубийства на китообразни.

— Хмм... ясно. А пастирите какво казват?

— Ами то всичко започна от пастирите. Те твърдят, че някакъв сляп ужас тласка китовите към гибел. И пастирите недоумяват, дори не могат да си представят от какво могат да се страхуват днешните китове.

— М-да — каза Гриша. — По всичко личи, че този път наистина няма да мине без Странниците.

„Няма да мине“ — написа Тойво, огради думите в рамка, после в още една рамка и взе да запълва разстоянието между двете рамки.

— Макар че, от друга страна — продължи Гриша, — това вече се е случвало хиляди пъти. Чудим се, не знаем вече какво да мислим, приписваме греха на Странниците, ще си изкълчим мозъците как да се доберем до тях, а после — ха! — какво да видим, кой е този стар познат, дето се мярка в дъното на цялата работа? Кой е онзи твърде изтънченият, с горделивата усмивка, сякаш е господ бог вечерта на шестия ден от сътворението? Чия е онази толкова позната, побеляла като сняг, къса остра брадичка? Мистър Флеминг, сър! Откъде изникнахте тук, сър? А ще благоволите ли да се изправите до стената, сър? В Световния съвет, в Извънредния трибунал!

— Но съгласете се, сър, че това не би бил най-лошият вариант — забеляза Тойво.

— Има си хас! Макар понякога да ми се струва, че бих предпочел да си имам работа с цяла дузина Странници, отколкото с един такъв като Флеминг. Всъщност навярно това е така, защото Странниците са почти хипотетични същества, а пък Флеминг със своята испанска брадичка е съвсем реален мошеник до мозъка на костите си. Потискащо реален със своята белоснежна испанска брадичка, със своята Нижняя Пеша, със своите научни бандити и с проклетата си световна слава!...

— Виждам, че тази негова испанска брадичка много ти е влязла в очите. Какво ти пречи толкова...

— Изобщо не ми пречи брадичката му — злъчно възрази Гриша. — Та нали него тъкмо за испанската му брадичка можем да го хванем.

Ама Страниците за какво ще хванем, ако излезе, че те са забъркани в тази работа?

Тойво грижливо намести писалката в джоба си, надигна се и застана до прозореца. Мимоходом забеляза, че Гриша го гледа внимателно, свалил краката си на пода и дори леко наведен напред. Беше тихо, само от терминала от време на време се чуваше леко писукане в такт със сменящите се на екрана на дисплея междинни таблици.

— Или ти се надяваш, че все пак те не са замесени в тази каша, а? — попита Гриша.

Известно време Тойво не му отговори, а след това внезапно промълви, без да се обръща:

— Сега вече не се надявам.

— Какво искаш да кажеш?

— Те са.

Гриша присви очи.

— Какво?!

Тойво се обърна към него.

— Сигурен съм, че Страниците са на Земята и действуват.

(По-късно Гриша ми разказа, че в този момент изпитал много неприятна слабост. Това, което ставало, му се струвало недействително. Цялата работа била в личността на Тойво Глумов: много трудно му било да свърже тези думи на Тойво Глумов с личността на Тойво Глумов. Изключено било да се шегува, защото Тойво Глумов никога не се шегувал по повод на Страниците. Думите на Тойво не можело да бъдат необмислени, защото Тойво никога не изказвал прибързано мнението си. Ама тези думи изобщо не можели да бъдат и верни, защото това въобще не можело да бъде вярно. Всъщност Тойво би могъл и да греши...)

Гриша попита с неестествен глас:

— Биг Бъг знае ли за това?

— Запознал съм го с всички факти.

— И какво стана?

— Засега, както виждаш, нищо — каза Тойво.

Гриша се отпусна и отново се разположи удобно в креслото.

— Ти просто си сбъркал — рече той с облекчение.

Тойво мълчеше.

— Дявол да те вземе! — внезапно възкликна Гриша. — Докъде ме докара с твоите мрачни фантазии! Обля ме със студен душ, чак тръпки ме полазиха!

Тойво мълчеше. Той пак се обърна към прозореца. Гриша взе да пъшка, хвана края на носа си с два пръста и като сгърчи лице, завъртя носа си няколко пъти.

— Не — каза той. — Там е работата, че не мога като тебе. Не мога и туйто. Прекалено сериозно е. Гади ми се само като си помисля. Та това не ти е лична работа: аз, значи, вярвам, а пък вие — както искате. Щом съм повярвал, аз съм длъжен да захвърля всичко, да пожертвувам всичко, което имам, да се откажа от всичко друго на този свят... ако трябва, за монах да се подстрижа, дявол да го вземе! Но нали в живота има много пътища! Що за чудо е това — да се навреш така, че да потънеш целият в едно нещо... Макар че, разбира се, понякога ми става срамно и страшно, и тогава наистина ти се възхищавам... А друг път — както сега например — направо ме хваща яд да те гледам... не мога да понасям това твое самоизтезание, тази твоя мания за саможертва... И тогава ми идва да остроумнича, да ти се подигравам, да обърна на шега всичко това, което стоварваш на главите ни...

— Слушай — рече Тойво. — Какво искаш от мен?

Гриша млъкна.

— Наистина — обади се той след малко. — Какво искам от теб? Не знам.

— А аз знам. Ти искаш всичко да е наред и всеки ден животът да става по-хубав.

— А така! — вдигна палеца си Гриша.

Той искаше да каже още нещо, нещо лековато, което да премахне стеснението от проявената доверчивост между тях през последните минути, но в този момент прозвуча мелодичният сигнал за края на програмата и на бюрото с леки тласъци пропълзя лентата с резултатите.

Тойво я разгледа цялата, ред по ред, грижливо я ската по гънките и я пхна в процепа на запомнящото устройство.

— Нищо интересно ли няма? — попита Гриша с прозиращо съчувствие в гласа.

— Как да ти кажа... — смотолеви Тойво. Сега той наистина мислеше напрегнато за нещо друго. — Отново пролетта на 81-ва година.

— А защо отново?

Тойво прекара пръсти по сензорния пулт на терминала, за да пусне поредния цикъл на програмата.

— През март 81-ва година — каза той — за първи път от два века насам е отбелязан случай сиви китове масово да се самоубиват.

— Ясно — нетърпеливо рече Гриша. — Но какво искаше да кажеш с това „отново“?

Тойво стана.

— Тя е дълга история — промълви той. — После ще прочетеш бюлетина. Хайде да си тръгваме.

ДОМЪТ НА ТОЙВО ГЛУМОВ

8 МАЙ 99 ГОДИНА. ВЕЧЕРТА

Те вечеряха в стаята, обогрета в червено от залеза. Ася беше разстроена. Квасът на Пашковски, доставян в деликатесния комбинат направо от Пандора (в живи торби-биоконтейнери, покрити с теракотова скреж и наежени от роговите куки на изпарителите, по шест килограма скъпоценна мая във всяка торба), отново се беше разбунтувал. Ароматът му самопроизволно беше преминал в клас „сигма“, а горчивината му бе достигнала последния допустим градус. В експертния съвет имаше разногласия. Магистърът поиска, докато се изясни причината, да се спре производството на известните по цялата планета „алапайчета“, а Бруно — безочливо дрънкало, хлапе, нахалник — заяви: от къде на къде? Никога досега той не беше се осмелявал да гъкне срещу Магистъра, а днес най-неочаквано взе да държи реч. Обикновените любители, значи, чисто и просто няма да забележат тази промяна във вкуса, а пък що се отнася до познавачите, нека му отсекаат главата, ако най-малко всеки пети не се прехласне по тази вкусова разновидност... Като че ли някой после ще седне да му реже главата... Да, но него го подкрепиха! И сега изобщо не е ясно какво ще стане...

Ася отвори прозореца, седна на перваза и се загледа надолу, в двукилометровата синьо-зелена пропаст.

— Страхувам се, че ще се наложи да летя до Пандора — каза тя.

— За дълго ли? — попита Тойво.

— Не знам. Може да се окаже за дълго.

— А какъв смисъл има да ходиш? — попита Тойво внимателно.

— Разбираш ли, работата е там... Магистъра смята, че тук, на Земята, сме проверили всичко, което може да се провери. Значи нещо не е наред на плантациите. Може би там се е появил нов щам... А възможно е нещо да става и при пренасянето... Не знаем.

— Веднъж ти вече летя до Пандора — рече Тойво, който ставаше все по-мрачен. — Замина уж за една седмица, а пък седя там три месеца.

— Ами какво мога да направя аз?

— Не знам какво можеш да направиш ти... Но знам, че три месеца без теб се чувствавах ужасно.

— А две години как изкара без мен? Когато беше на онази там... как се казваше...

— Сети се, нали! Че то кога беше! Тогава бях млад, глупак бях тогава... По онова време бях прогресор! Железен човек — само мускули, маска и челюст! Слушай, я по-добре на Пандора да отиде твоята Соня, а? Тя е млада, красива, може пък там да се омъжи...

— Разбира се, и Соня ще тръгне. А нещо друго измисли ли?

— Измислих. Нека да замине Магистъра. Той забърка тази каша, нека сега той отиде на Пандора.

Ася само го погледна.

— Добре де, вземам си думите обратно — бързо каза Тойво. — Грешка. Сбърках.

— Той дори Свердловск не бива да напуска! Та той има вкусови пъпчици! Вече четвърт век не е излизал даже от своя квартал!

— Запомних — взе да отсича думите Тойво и да натъртва на всяка от тях. — Край. Втори път — няма. Изгърсих глупост. Изтървах се. Нека Бруно да замине.

Ася още няколко мига го изгаря с очи, искрящи от възмущение, а после се обърна и отново взе да гледа през прозореца.

— Бруно не може да тръгне — рече тя сърдито. — Сега той се занимава с онзи негов нов букет. Иска да го зафиксира и да го стандартизира... Ще видим, все още не се знае кой ще замине... — Тя стрелна с очи Тойво и се засмя. — Виж го ти него! Как само се умърлуши! „Три месеца... Какво ще правя без тебе...“

Тойво веднага стана, прекоси стаята и седна на пода в краката на Ася, като облегна глава на коленете ѝ.

— Та нали така или иначе трябва да излезеш в отпуск — каза Ася. — А там ще имаш възможност да ходиш на лов... Та това все пак е Пандора! Би могъл да се разходиш до Дюнците... Плантациите ни можеш да разгледаш... Ти даже си нямаш представа какво нещо са плантациите на Пашковски!...

Тойво не отвърна нищо, само още по-силно притисна бузата си до коленете ѝ. Тогава и тя замълча, и известно време двамата не разговаряха, а после Ася попита:

— Май с тебе става нещо, а?

— Защо мислиш така?

— Не знам. Но като те гледам.

Тойво въздъхна дълбоко, стана от пода и също седна на перваза.

— Права си — мрачно рече той. — Нещо става. С мен.

— Какво ти има?

С премрежени очи Тойво взе да разглежда черните ивици на облаците, прорязващи медночервеното зарево на залеза. Синкавочерните камари на горичките, пръснати на хоризонта. Тънките черни небостъргачи с хиляди етажи, стърчащи като снопове стрели от колчани сред кварталите. Меднопроблясващия гигантски купол на Форума отляво и неестествено гладката повърхност на кръглото Море отдясно. И черните ластовици, които с писък падаха стремглаво като копия от висящата градина на горния квартал и изчезваха в листака на висящата градина в квартала под него.

— Какво става? — попита Ася.

— Ти си изумително красива — рече Тойво. — Имаш вежди като гайтан. Не знам точно какво значи това, но то е казано за нещо много красиво. За тебе. Ти даже не си красива, ти си прекрасна. Милолика кокотка. И грижите ти са мили. И твойт свят е мил. И дори твойт Бруно е мил, като си помислиш... И изобщо светът е прекрасен, ако искаш да знаеш... „Светът прекрасен е — същинско цвете. Дарени с радости блажени са девет бъбрека, сърцата двете и тези четири дроба черни...“ Не знам какви са тези стихове. Изведнъж изплуваха в главата ми и ми се прииска да ги чуеш... И запомни какво ще ти кажа! Има много голяма вероятност съвсем скоро да пристигна при теб на Пандора. Защото просто всеки момент чакам търпението му да се изчерпи и той наистина да ме отпрати в отпуск. А може и изобщо да ме изпъди. По очите му познавам, твърди са като орехи. От ясно по-ясно се вижда, като на дисплей. А сега давай да прием чай.

— Нищо не излиза, а? — попита тя.

Тойво извърна очи и повдигна неопределено рамене.

— Защото всичко беше замислено погрешно още в началото — разпалено каза Ася. — Защото още от самото начало задачата не беше формулирана правилно! Не можеш да си поставяш една задача така, че никакъв резултат да не те задоволява. Поначало хипотезата ти беше порочна — помниш ли какво ти казах? Ако наистина Страниците

бяха излезли наяве, нима щеше да се зарадваш? А сега започваш да мислиш, че тях ги няма никакви, и пак се чувствуваш зле — сбъркал си, излиза, че твоята хипотеза е невярна, смяташ, че си загубил играта, а всъщност нищо не си загубил...

— Да не би да съм спорил с тебе някога — смирено рече Тойво.
— Какво да се прави, все аз съм виновен, такава ми е съдбата...

— Видя ли, че сега и той се разочарова от тази ваша идея... Разбира се, не вярвам, че ще те изгони, ама че глупости дрънкаш, та той те обича и те цени, всички го знаят... Но наистина не биваше толкова години да се съсипвате — и за какво всъщност? Фактически нямате нищо черно на бяло, само една гола идея. Несъмнено идеята е много интересна, на всеки може да му настръхнат косите от нея, но толкоз. И нищо повече! По същество това просто е инверсия на нещо, което хората правят толкова отдавна... просто прогресорство наопаки и нищо повече... Щом ние вкарваме в правия път нечия история, значи някой може да се опита да изправи и нашата... Почакай, изслушай ме! Първо, вие забравяте, че не всяка възможна инверсия се проявява в действителността. Граматиката е едно нещо, а действителността — друго. Затова отначало всичко това ви изглежда интересно, а сега просто прилича на... е, да речем, на нещо срамно... Знаеш ли какво ми каза вчера един мой високопоставен колега. Ами той рече: „Вижте, тук не е «Комкон». На ония в «Комкон» само може да им завижда човек. Когато се сблъскат с някоя наистина сериозна загадка, те бързат да я припишат на Странниците, обявяват я за резултат от тяхната дейност и туйто!“

— Интересно кой е казал това? — мрачно попита Тойво.

— Че какво значение има? Ето например нашият квас се разбунтува. Защо трябва да търсим причините? Всичко е ясно: виновни са Странниците! Кървавата ръка на свръхцивилизацията! И не се сърди, моля те. Хей, не се ядосвай! Тези насмешки не ти харесват, но нали ти почти никога не ги чуваш. А пък аз ги слушам постоянно. Стига ми само „синдромът на Сикорски“... И това вече не е шега, нали? Това вече е присъда, миличките ми! Това е диагноза!

Тойво вече беше успял да се овладее.

— Слушай — рече той. — Що се отнася до кваса, това е интересно хрумване. Ами че то е извънредно произшествие! Защо не

сте съобщили досега? — строго попита той. — Не знаете ли какъв е редът? Сега ще изправим Магистъра до стената!

— Винаги го обръщаш на шега — сърдито каза Ася. — Всички наоколо едно си знаят — да се шегуват!

— Чудесно! — поде мисълта ѝ Тойво. — Трябва да се радват! Когато започне истинската работа, няма да им е до шеги...

Ася раздразнено тропна с юмрук по коляното си.

— Боже мой! Какво си взел да се преструваш пред мен? Та ти не щеш да се шегуваш, никак не ти е до шеги на тебе, че нали хората най-много от това се дразнят като ви гледат! Изградили сте около себе си един навъсен, мрачен свят, изпълнен със заплахи, във вашия свят царят страх и подозрителност... Но защо? От къде на къде? Как се появи у вас тази космическа мизантропия?

Тойво не отговори.

— Може би защото всичките тези ваши необясними извънредни произшествия са някакви трагедии? Но нали извънредните произшествия винаги са трагедии! Дали е тайнствено, или може да се обясни — няма значение, защото все си остава извънредно произшествие! Така ли е?

— Не е вярно — рече Тойво.

— Как така? Да не би да има други, щастливи извънредни произшествия?

— Понякога има.

— Например? — злъчно попита Ася.

— Хайде по-добре да пием чай — предложи Тойво.

— Чакай малко, не се измъквай. Моля те, преди това ми дай пример за някое щастливо, бодро, жизнерадостно извънредно произшествие.

— Добре — каза Тойво. — Но после ще пием чай. Разбрахме ли се?

— Престани да се занасяш — рече Ася.

Те замълчаха. Долу, сред гъстия листак на градините, сред сиво-черния здрач заблещукаха разноцветни огньове. И искрите от тази жарава обляха черните стволоче на небостъргачите с хиляди етажи.

— Знаеш ли кой е Гужон? — попита Тойво.

— Разбира се.

— А Соди?

— Има си хас!

— С какво според теб са забележителни тези хора?

— „Според мен“! Не според мен, а всички знаят, че Гужон е изключителен композитор, а Соди е велик изповедник... А според теб?

— А според мен те са необикновени хора заради нещо съвсем друго — рече Тойво. — До петдесетгодишна възраст Алберт Гужон просто е бил добър агрофизик и толкоз. Не се е отличавал с никакви музикални способности. А Бартоломю Соди четиридесет години се е занимавал с тъмните функции и е бил сух, педантичен и необщителен човек. Ето къде преди всичко се крие необикновеното в тези хора според мен.

— Какво искаш да кажеш? От къде на къде намираш нещо изключително в това? Хората имали скрит талант, работили дълго и упорито... а сетне количеството прераснало в качество...

— Не е имало количество, Ася, там е цялата работа. Качеството само по себе си внезапно се променило. Коренно. Просто за миг. Като взрив.

Ася замълча, като мърдаше устни, а после попита със злъч, в която се прокрадваше неувереност:

— Да не би пък според тебе Страниците да са ги вдъхновили, а?

— Не съм казал такова нещо. Ти поиска да ти дам примери за щастливи и жизнерадостни извънредни произшествия. Моля, заповядай. Бих могъл да ти изредя още десетина имена, които наистина са по-малко известни.

— Добре. Но защо всъщност се занимавате с това? От къде на къде ви засяга тази работа?

— Ние се занимаваме с всякакви извънредни произшествия.

— Та нали това питам: какво им е извънредното на тези произшествия?

— Те не могат да бъдат обяснени в рамките на днешните ни представи.

— Та колко необясними неща има на този свят! — извика Ася. — Ридърството също е необяснимо, само че свикнахме с него...

— Това, с което сме свикнали, не го смятаме за необикновено. Ние не се занимаваме с явленията, Ася. Ние се занимаваме с произшествията, със събитията. Нещо не е било, не е ставали хиляда години, а сетне изведнъж се е случило. Защо се е случило? Не е ясно.

Как може да се обясни? Специалистите вдигат рамене. Тогава му обръщаме внимание. Разбираш ли, Асенка, ти неправилно класифицираш извънредните произшествия. Ние не ги делим на щастливи и трагични, ние ги делим на обясними и необясними.

— И ти смяташ, че всяко необяснимо извънредно произшествие представлява потенциална заплаха, така ли?

— Да. Включително и щастливите.

— И каква заплаха може да представлява необяснимото превръщане на един обикновен агрофизик в гениален музикант?

— Не се изразих съвсем точно. Заплаха представлява не извънредното произшествие само по себе си. Обикновено най-тайнствените извънредни произшествия са напълно безобидни. Понякога дори комични. Заплахата може да произтича от самата причина за извънредното произшествие. От механизма, който е породил това произшествие. Нали въпросът може да се постави така: защо на някого е притрябвало да превръща агрофизика в музикант?

— А може би всичко това е просто статистическа флуктуация^[1]!

— Може наистина. Но там е работата, че не знаем дали е така... Между другото обърни внимание докъде стигна ти самата. Бъди така добра да ми кажеш с какво твоето обяснение е по-добро от нашето? Защо да бъде статистическа флуктуация, която по определение не може да се предскаже, нито да се управлява, а да не са Странниците, които също не са цвете за мирисане, но все пак поне по принцип можеш да се надяваш да ги пипнеш на местопрестъплението. Да, естествено „статистическата флуктуация“ звучи къде-къде по-сериозно, научно и безпристрастно, не е като ония долнопробни, втръснали до гуша, отегчително романтични и досадно легендарни...

— Чакай малко, не бъде толкова злъчен, моля те — каза Ася. — Та никой не отрича твоите Странници. Аз изобщо не ти говорех за това... Съвсем ме обърка... И винаги ме объркваш! И мене, и твоя Максим, а после ходиш с провесен нос и другите, ако си нямат работа, нека да те утешават... Да, сетих се какво исках да кажа. Добре, нека Странниците наистина да се намесват в нашия живот. Не споря. Но защо това да е лошо — ето какво искам да те питам?! Защо ги превръщате в страшни призраци, в плашила — ето това не мога да разбера!? И никой не може да го разбере... Защо, когато ти вкарваш в правия път историята на другите светове, това беше хубаво, а когато

някой се заеме да изправи твоята история... Та днес всяко дете знае, че свръхразумът непременно твори добрини!

— Свръхразумът твори свръхдобрини — рече Тойво.

— Е? Толкова по-добре.

— Не — каза Тойво. — Изобщо не е „толкова по-добре“. Какво нещо е доброто ние знаем, макар и това да не е толкова сигурно. Но виж, какво нещо е свръхдоброто...

Ася отново заудря с юмруци по коленете си.

— Не мога да разбера! Умът ми не го побира! Откъде се е пръкнала у вас тази презумпция за заплаха? Обясни ми, приведи разумни доводи!

— Всички вие абсолютно неправилно схващате нашата позиция — рече Тойво, вече раздразнен. — Никой не смята, че Странниците се стремят да причинят зло на хората от Земята. Това наистина е почти изключено. От друго се страхуваме обаче, от нещо съвсем друго! Опасяваме се, че те ще започнат да творят на Земята добрини така, както те си ги представят!

— Доброто винаги си е добро! — каза Ася настойчиво.

— Прекрасно знаеш, че не е така. А може би наистина не знаеш? Но нали ти обяснявах. Бях прогресор само три години, сеех добро, само добро и нищо освен доброто и, боже мой, как ме ненавиждаха тези хора! И бяха прави. Защото боговете пристигнаха, без да ги питат. Никой не беше ги канил, но те се натрапиха и взеха да творят добрини. Онова същото добро, което винаги си остава добро. И вършеха всичко тайно, защото много добре съзнавах, че простосмъртните няма да проумеят техните цели, а ако ги схванат, няма да ги приемат... Ето така изглежда морално-етичната същност на това дяволско положение, в което се намирахме! Принцип, който обаче ние не умеем да приложим спрямо себе си. Защо ли? Ами защото не можем да си представим какво могат да ни предложат Странниците. В случая аналогията не върви! Но аз знам със сигурност две неща. Те дойдоха, без да сме ги канили — това е едното. И пристигнаха тайно — това е другото. А щом е така, значи се подразбира, че те по-добре от нас знаят какво ни е нужно — това първо, и са абсолютно сигурни, че или няма да схванем, или няма да приемем техните цели — това пък е второто. Не знам ти как мислиш, но аз не искам това да стане. Не искам! И край — каза той решително. — И стига толкова вече. Аз съм уморен, лош, отрупан с

грижи човек, който е поел на плещите си неописуема отговорност. Страдам от синдрома на Сикорски, психопат съм и подозирам всички. Никого не обичам, аз съм изрод, аз съм мъченик, страдам от мономания, всички трябва да се отнасят внимателно към мен, да ме обграждат със съчувствие... да ходят около мен на пръсти, да ме целуват по гушката, да ми подслаждат живота с вицове... И с чай. Боже мой, днес май, както върви, така и няма да ми дадат да пия чай?

Без да продума, Ася скочи от перваза и отиде да прави чай. Тойво полегна на дивана. От прозореца едва се дочуваше монотонният звън на някакъв екзотичен музикален инструмент. Ненадейно в стаята влетя огромна пеперуда, направи един кръг над масата и кацна на екрана на визора, като разпери мъхнатите си черни, живописно изпъстрени крила. Лежейки, Тойво се пресегна към вградения пулт за обслужване, но не го достигна и безсилно отпусна ръка.

Ася влезе с подноса, наля чая в чашите и седна до него.

— Виж — прошепна Тойво, като посочи с очи пеперудата.

— Колко е красива — също шепнешком отвърна Ася.

— Може би ще поиска да поживее тук с нас, а?

— Не, няма да иска — каза Ася.

— Защо? Помниш ли, Казарянови имаха водно конче...

— То не живееше у тях. Гостуваше им ей така, от време на време...

— Тогава нека и тя ни идва на гости понякога. Ще я наричаме Марфа.

* * *

Разбира се, нямам намерение да твърдя, че разговорът между тях вечерта на 8 май е протекъл точно така, дума по дума. Но знам със сигурност, че те изобщо са говорили на тези теми, спорили са и не са стигнали до съгласие. И никой от тях не е успял да докаже нещо на другия — и това ми е добре известно.

Ася естествено не е могла да зарази мъжа си със своя вселенски оптимизъм. Нейният оптимизъм се е подхранвал от самата атмосфера, която я заобикаляше, от хората, с които работеше, от самата същност на нейната толкова благоуханна и добродетелна работа. Тойво пък е

живее далеч извън пределите на този оптимистичен свят, в неговия свят е царяло постоянно безпокойство и всички са били нащрек, там оптимизмът се е предавал от човек на човек с голяма мъка само при благоприятно стечение на обстоятелствата, и то не за дълго.

Но и Тойво не е успял да превърне жена си в съмишленик, да я зарази с чувството си за надигащата се опасност. Разсъжденията му не са били достатъчно реални и осезаеми, а напротив — твърде отвлечени и измислени; просто възглед за света, чиято правота според Ася с нищо не се е потвърждавала, нещо като професионално заболяване. Той така и не е успял да „ужаси“ Ася, да ѝ предаде поне част от своето отвращение, от гнева и ненавистта си...

Затова в бурята те се оказаха толкова разединени и неподготвени, сякаш никога не бяха спорили помежду си за това, нито се бяха карали, нито бяха правили яростни опити да се убедят един друг.

Сутринта на 9 май Тойво за втори път замина за Харков, за да се срещне все пак с ясновидеца Хирота и окончателно да приключи случая с посещението на Магьосника.

---

[1] Флуктуация (от лат.) — безредни, дребни отклонения на случайни величини от техните средни стойности, които се наблюдават при физични, биологични и социално-икономически явления. — Б.пр.

ДЕВЕТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№017/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 9 май 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: допълнение към д/д №016/99

Сусуму Хирота, наричан още Сенриган, ме прие в работния си кабинет в 10:45 часа. Той е среден на ръст, пъргав старец, който изглежда по-възрастен за годините си. Твърде много е влюбен в своята „дарба“ и използва всеки удобен случай да демонстрира тази своя „дарба“: жена ви има неприятности в работата си... тя непременно ще отиде на Пандора, изобщо не се надявайте, че всичко ще се размине... ето това стило ви го е подарил приятел, а вие сте забравили да го предадете на жена си... И така нататък, все в този дух. Трябва да призная, че човек се чувства доста неприятно. По думите му „оттеглянето на Магьосника“ е изглеждало така: „Явно той страшно се уплаши, че сега ще науча нещо съкровено за него, и тогава си плю на петите. Изобщо не му мина през ума, че на мен той ми изглежда като празен блестящо бял екран, без нито един открояващ се детайл, та нали е същество от друг свят...“

Т. Глумов

(Край на деветия документ)

ДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ВАЖНО!

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№018/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 9 май 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: Институтът на чудаците се интересува от свидетелите на събитията в Малая Пеша

По време на разговора ми с дежурния диспечер в Института на чудаците на 9 май в 11:50 часа се случи следното произшествие.

Докато разговаряше с мен, дежурният диспечер Темирканов в същото време много бързо и професионално приемаше данните от регистратора и ги въвеждаше в терминала на машината. В процеса на получаването им тези данни се появяваха и на контролния дисплей в гледния вид: фамилия, име и презиме; (очевидно) възраст; професия; име на населено място (навярно месторождение, местоживеене или месторабота?) и някакъв шестразреден индекс. Не обръщах внимание на дисплея, докато внезапно на него не се появи:

КУБОТИЕВА АЛБИНА МИЛАНОВНА

96 БАЛЕРИНА АРХАНГЕЛСК 001507

После се появиха две фамилии, които нищо не ми говореха, а след това:

КОСТЕНЕЦКИ КИР

12 УЧЕНИК ПЕТРОЗАВОДСК, 001507

Напомням, че тези двамата се водят при нас като свидетели на събитията в Малая Пеша (вж. д/д №015/99 от 7 май т.г.).

Очевидно за няколко секунди съм престанал да се владея, защото Темирканов ме попита какво толкова ме е учудило. Запазих самообладание и отговорих, че ме е смутило името на Албина Куботиева — балерината, за която толкова са ми разказвали моите родители, запалени поклонници на балета; удивен съм, че виждам нейното име тук, нима Великата Албина притежава и метапсихически таланти? Темирканов се засмя и отвърна, че не е изключено. По неговите думи в регистраторите на всички филиали на института непрекъснато постъпват сведения за хора, които теоретично могат да представляват интерес за метапсихолозите. Преобладаващата част от сведенията идват от терминалите на клиниките, болниците, здравните пунктове и другите медицински заведения, където има стандартни психоанализатори. Само в Харковския филиал за едно денонощие се натрупват стотици имена на кандидати, но на практика всичко това е вятър работа: истинските „чудаци“ се оказват едва ли не само един на сто хиляди кандидати.

При това положение сметнах, че ще бъде по-добре да сменя темата на разговора.

Т. Глумов

(Край на десетия документ)

ЕДИНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

РАБОТНА ФОНОГРАМА

Дата: 10 май 99 година

Събеседници: М. Камерер, началник на отдела за извънредни произшествия, и Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

Съдържание: Институтът на чудаците като възможен обект на тема 009

КАМЕРЕР: Любопитна история. Ама и ти си наблюдателен, моето момче. И на гърба си имаш очи! Е, сигурно имаш и готова версия, Давай!

ГЛУМОВ: Крайния извод ли искате да чуете или логиката?

КАМЕРЕР: Логиката, ако обичаш.

ГЛУМОВ: Най-просто беше да допусна, че някой възторжен привърженик на метапсихологията е съобщил имената на Албина и Кир в Харков. Ако е бил свидетел на събитията в Малая Пеша, той би могъл да бъде поразен от техните реакции, които не са като на другите, и да е съобщил за видяното на компетентните лица. Пресметнах, че най-малко трима души биха могли да направят това. Базил Неверов от аварийната служба. Лекторът Олег Панкратов, бивш астроархеолог. И неговата жена, художничката Зося Дядова. Разбира се, те не са били свидетели в точния смисъл на думата, но в този случай това няма значение... Не рискувах да разговарям с тях без вашето разрешение, макар да смятам, че спокойно мога направо да ги попитам дали са давали или не си давали някакви сведения о института...

КАМЕРЕР: Има и по-прост начин...

Глумов: Да, по индекса. Да направя официално запитване в института. Но тъкмо този начин няма да ни свърши никаква работа, защото може да се окаже, че наистина е бил някой запален доброжелател: тогава всичко ще се изясни и няма да има нужда да ни дават повече никакви обяснения. Но аз предлагам да разгледаме друг вариант. Става дума за това, че не е имало никакви доброжелателни осведомители, а там е присъствувал специален наблюдател от Института на чудаците.

Пауза

Глумов: Да предположим, че в Малая Пеша се намирал специален наблюдател от Института на чудаците. Това означава, че там се е провеждал някакъв психологически експеримент, целта на който е била, да речем, необикновените хора да се отсеят от нормалните. За да може например по-нататък от необикновените да се подберат онези, които притежават така наречената „чудатост“. В такъв случай е възможен един от двата варианта. Или Институтът на чудаците е обикновен изследователски център и в него работят най-обикновени учени, които провеждат обичайни експерименти, макар и доста съмнителни от етична гледна точка. Но тогава не е ясно, откъде разполагат те с технология, която значително превъзхожда дори перспективните възможности на нашата ембриомеханика и на нашето биоконструиране.

Пауза

Глумов: Или експериментът в Малая Пеша не е бил организиран от хора, както и предположихме в началото. Тогава що за заведение е този Институт на чудаците?...

Пауза

Глумов: Тогава този институт всъщност не е никакъв институт, онези „чудаци“ там не са никакви „чудаци“, а персоналът в действителност изобщо не се занимава с метапсихология.

КАМЕРЕР: А с какво? С какво се занимават те там и какви са те изобщо?

Глумов: Значи ли това, че отново смятате разсъжденията ми за неубедителни?

КАМЕРЕР: Напротив, моето момче. Напротив! Та тези твои разсъждения ми изглеждат даже прекалено убедителни. Но бих искал да изкажеш своята идея точно, сухо и недвусмислено. Като в доклад.

Глумов: Моля. Така нареченият Институт на чудациите всъщност е маша в ръцете на Странниците, с помощта на която те отсяват хората по засега неизвестен за мен признак. Това е.

КАМЕРЕР: И следователно Даня Логовенко, заместникът на тамошния директор и мой отдавнашен приятел, е...

Глумов (прекъсва го): Не! Това би било прекалено фантастично. Но не може ли, вашият Даня Логовенко да е бил отсят преди много време. Отдавнашното му познанство с вас нали не го предпазва от това. Той е бил избран и работи за Странниците. Както и целият персонал на института, да не говорим пък за „чудациите“...

Пауза

Глумов: Те поне от двадесет години се занимават с този подбор. Когато подходящите хора са станали достатъчно на брой, те са организирали института, поставили са там своите камери с пълзяща честота и под предлог, че търсят „чудаци“, прекарват през тях по десет хиляди души годишно... А кой знае още колко такива

заведения има на планетата, скрити под най-различни фирми...

Пауза

Глумов: И Магьосника е избягал от института чак на Саракш не защото са го обидили или го е свил стомахът. Той е подушил Странниците! Също като нашите китове, като лемингите... „Когато слепите видят окатия“ — та това е казано за нас двамата. „Да виждат гори и планини и нищо да не виждат“ — това също е за нас, Биг Бъг!

Пауза

Глумов: С две думи май че за първи път в историята ще можем да пипнем Странниците на местопрестъплението.

КАМЕРЕР: Да. И всичко това започна от две имена, които ти случайно си забелязал на дисплея... Между другото, сигурен ли си, че всичко това е било случайност? (Бързо добавя.) Добре-добре, да не говорим за това. Ти какво предлагаш да направим?

Глумов: Аз ли?

КАМЕРЕР: Да. Ти.

Глумов: Е, щом искате да знаете моето мнение... Според мен първите стъпки, които трябва да предприемем, са очевидни. Преди всичко трябва да открием там Странниците и да изобличим подбраните хора. Ще организираме тайно ментокопирно наблюдение, а ако потрябва, всички до един насила ще ги подложим на най-дълбоко ментокопиране... Предполагам, че те са се подготвили за това и ще блокират своята памет... Но това не е страшно, защото тъкмо то ще ги разобличи... Лошо ще стане, ако умеят да възпроизвеждат лъжлива памет...

КАМЕРЕР: Добре. Стига. Браво на тебе, хвала ти, добре поработи. А сега слушай заповедта. Подготви ми

списъци на следните лица. Първо, на лицата с инверсия на „синдрома на пингвина“ — всички, които са регистрирани при лекарите до ден-дневен. Второ, на лицата, които не са минали през фукамизация...

Глумов (прекъсва го): Та те са над един милион души!

КАМЕРЕР: Не. Имам предвид лицата, които са се отказали от „ваксината на зрелостта“, те са около двадесет хиляди души. Ще се наложи да се потрудиш, но сме длъжни да бъдем подготвени. И трето, събери всички данни, с които разполагаме, за безследно изчезналите и ги обобщи в един списък.

Глумов: Да включа ли и тези, които по-късно са се появили?

КАМЕРЕР: Най-вече тях. С тази работа се занимава Сандро, ще го прехвърля при тебе. Това е.

Глумов: Списък на хората с инверсия, списък на „несъгласните“, списък на внезапно появилите се. Ясно, И все пак, Биг Бъг...

КАМЕРЕР: Кажи.

Глумов: Все пак разрешете ми да поговоря с Неверов и с онова семейство от Малая Пеша.

КАМЕРЕР: За да ти е чиста съвестта ли?

Глумов: Да. Ами ако все пак се окаже някой запален доброжелател...

КАМЕРЕР: Разрешавам. (И след кратка пауза.) Интересно какво ще правиш, ако наистина се окаже, че е бил някой обикновен доброжелател...

(Край на единадесетия документ)

* * *

Сега още веднъж прослушах тази фонограма. Гласът ми тогава е бил млад, високомерен и уверен, глас на човек, който определя

съдбините на хората, за когото няма тайни нито в миналото, нито в настоящето, нито в бъдещето, човек, който знае какво прави и е абсолютно убеден в своята правота. Сега просто съм изумен какъв великолепен актьор и лицемер съм бил тогава. А всъщност по това време нервите ми бяха опънати докрай. Имах готов план за действие, чаках, но нямах сили да дочакам президентът да го утвърди, все се канех, но не можех да събера достатъчно дързост да отида при Комов без това одобрение.

И независимо от всичко това много ясно си спомням какво огромно удоволствие изпитвах оная сутрин, като слушах Тойво Глумов и го наблюдавах. Та това наистина беше неговият звезден час. Пет години той бе издирвал тези нечовеци, които тайно бяха нахлули на неговата Земя; бе ги търсил въпреки постоянните несполуки, останал почти сам, без никой ни най-малко да го насърчава, измъчван от снизхождението на любимата жена; преследваше ги и все пак ги намери. Прав излезе. Оказа се по-прозорлив, по-търпелив и по-сериозен от всички, от всички тези шегаджии, лекомислени философи и интелектуални щрауси.

Впрочем мисълта, че той е тържествувал, естествено ми хрумна сега. Предполагам, че тогава, той не е изпитвал нищо освен мъчително нетърпение колкото може по-скоро да хване противника за гърлото. Та нали, като доказва безспорно, че неговият противник е на Земята и действа, тогава той още нямаше и представа какво всъщност бе доказал.

Аз знаех. И въпреки това, като го гледах нея сутрин, му се възхищавах, гордеех се с него, любувах му се, той би могъл да ми бъде син и аз бих искал да имам точно такъв син.

Затрупах го с работа преди всичко защото исках да го затворя в кабинета му, зад бюрото. Отговорът от института все още не беше пристигнал, а списъците така или иначе трябваше да бъдат съставени.

ДВАНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№019/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 10 май 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: сведенията за събитията в Малая Пеша е изпратил в института О. О. Панкратов

В съответствие с Вашето нареждане разговарях с Б. Неверов, с О. Панкратов и със З. Лядова, за да установя дали някой от тях е изпращал в Института на чудаците сведения за особеното поведение на някои лица по време на произшествието в Малая Пеша през нощта на 8 май т.г.

1. С Базил Неверов от аварийната служба разговарях по видеоканала вчера към обяд. Сведения от оперативен характер не получих. Няма съмнение, че той за първи път чуваше за Института на чудаците.

2. Олег Олегович Панкратов и жена му Зося Лядова срещнах по време на една почивка на регионалната конференция на астроархеолозите-любители в Сиктивкар. По време на непринуден разговор на чашка кафе Олег Олегович оживено и с голямо удоволствие подхвана думите ми за чудесата в Института на чудаците и по собствено желание, без какъвто и да било натиск от моя страна, ми съобщи следните факти:

— от години насам той активно сътрудничи на Института на чудаците и дори има свой собствен индекс като самостоятелен и постоянен източник на сведения;

— именно благодарение на неговите усилия метапсихолозите се добрали до такива забележителни феномени, като Рита Глузка (Лошото око), Лебей Маланг (психопараморф^[1]) и Константин Мовзон (Пети Повелител на мухите);

— много ми е благодарен, че него ден в Малая Пеша толкова любезно и навреме му предоставих сведенията за изумителната Албина и покъртителния Кир; сведения, които той тутакси изпратил в института;

— три пъти му се е случвало да ходи в института — на годишните конференции на сътрудниците; не познава лично Даниил Александрович Логовенко, но много го уважава като един от най-изтъкнатите учени.

3. Като имам предвид всичко това, смятам, че д/д №018/99 не представлява интерес за тема 009.

Т. Глумов

(Край на дванадесетия документ)

---

[1] Психопараморф (от гр.) — фантастично понятие, въведено от братя Стругацки за човек, способен на всякакъв род психически превъплъщения. — Б.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ДО НАЧАЛНИКА НА ОТДЕЛА
ЗА ИЗВЪНРЕДНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ М. КАМЕРЕР
РАПОРТ
ОТ ИНСПЕКТОР Т. ГЛУМОВ

Моля да ми бъде предоставен шестмесечен отпуск, тъй като се налага да придружавам съпругата си, която заминава в продължителна служебна командировка на Пандора.

Т. Глумов
10.05.99

РЕЗОЛЮЦИЯ: Не разрешавам. Продължавайте да изпълнявате своите задачи.

М. Камерер
10 май 99 г.

(Край на тринадесетия документ)

ОТДЕЛЪТ ЗА ИЗВЪНРЕДНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ, РАБОТНА СТАЯ „Д“. 11 МАЙ 99 ГОДИНА

Сутринта на 11 май Тойво дойде мрачен на работа и прочете моята резолюция. Явно през нощта се беше успокоил. Той не възрази, нито пък взе да настоява, а се затвори в стаята си и се захвана да съставя списъка на хората с инверсия. Доста бързо излезли наяве седем души, но само на двама от тях имената били известни, а останалите се водели като „болен № 3, сервомеханик“, „Теодор П., етнолингвист“ и все така до края.

Към обяд в стая „Д“ се появил Сандро Мтбевари, с изпито лице, прежълтял и разчорлен. Щом седнал зад бюрото си, без всякакви предисловия и присъщите му шеговити подмятания след завръщане от дълги походи, той доложил на Тойво, че по нареждане на Биг Бъг минава на негово разположение, но отначало би искал да завърши отчета за командировката си. „Че какво ти пречи?“ — попитал Тойво, като наострил уши, доста учуден от вида му. Ами пречело му това, отвърнал Сандро раздражено, че с него се случила една история, за която не му било ясно дали да пише в отчета и ако трябвало да пише, в каква форма да я поднесе.

И той веднага започнал да разказва, като с мъка намирал подходящите думи, увличал се в подробностите и през цялото време някак нервно се присмивал на себе си.

Тази сутрин той излязъл от нула-Т-кабината в курортното селище Розалинда (недалеч от Биариц), марширувал пет километра по самотната камениста пътека сред лозята и към 10 часа стигнал до целта: под него била Долината на розите. Пътеката водела надолу към вилата „Добрият вятър“, чийто островръх покрив стърчал изпод буйния зелен гъсталак. Сандро машинално засякъл времето — било 10 часът без една минута, както бил предвидил. Преди да слезе към вилата, той приседнал на голям объл черен камък и взел да изтърсва

камъчетата от сандалите си. Вече било доста горещо, напеченият камък парел през шортите и ужасно му се пиело вода.

Очевидно тъкмо в този момент му прилошало. Ушите му зазвънели и сякаш слънчевият ден помръкнал. Сторило му се, че слиза по пътеката, върви, без да чувства краката си, покрай приятна наглед беседка, която не бил забелязал отгоре, край глайдер с отворен капак и разхвърлен двигател (от него сякаш били извадени цели блокове), покрай огромно рунтаво куче, което лежало на сянка и равнодушно го следяло с поглед, провесило червения си език. После той се изкачил по стълбата на верандата, цялата оплетена в рози. При това ясно чувал скърцането на стъпалата, но както и по-рано, някак си не чувствувал краката под себе си. В дъното на верандата имало маса, отрупана с някакви странни предмети, а над нея, подпрян с широко разперени ръце на плота, бил надвиснал човекът, който му трябвал.

Този човек вдигнал към него малките си, скрити под сивите вежди очи и по лицето му се изписала лека досада. Сандро се представил и почти без да чува собствения си глас, взел да излага своята легенда, но не успял да стигне дори до средата, когато човекът ужасно се намръщил и рекъл нещо от рода на: „Как можа да дойдеш по никое време“, след което Сандро изплувал от шемета и дошъл на себе си, целият облян в пот и с десния сандал в ръка. Той седял на валчестия камък, напеченият гранит го изгарял под шортите и пак било 10 часът без една минута. Е, да речем, били изминали някъде към петнадесет секунди, не повече.

Той се обул, изтрил потното си лице и тогава явно шеметът пак го връхлетял. Отново се спущал по пътеката, без да усеща краката си, светът му изглеждал така, сякаш го гледал през неутрален светлофилтър, а в главата му се въртяла само една мисъл: как можах да дойда по никое време... И пак отляво пред очите му преминала онай красива беседка (на пода се въргала кукла с един крак и без ръце), преминал и глайдерът (на борда му било изобразено палаво дяволче) и се оказало, че там има още един глайдер, малко по-навътре и също с вдигнат капак, а кучето си било прибрало езика и сега дремело, подпряло тежката си глава на лапите. (Едно такова странно куче, а дали изобщо било куче?) Стъпалата проскърцали. На верандата го лъхнала прохлада. И човекът отново го погледнал изпод сивите си вежди, навъсил се и рекъл с престорено страшен глас, както се говори

на разлудувало се дете: „Какво ти казах на тебе? Сега нямам време! Марш оттука!“ И Сандро пак дошъл на себе си, но вече не седял на валчестия камък, а на сухата бодлива трева до него, и му се повдигнало.

„Абе какво става с мене днес?“ — помислил си той със страх и досада и се опитал да се съвземе. Светът все така чезнел в полумрак и ушите му звънели, но в същото време Сандро вече напълно се бил овладял. Било почти 10 часът, усещал силна жажда, но вече не се чувствувал слаб и трябвало да свърши работата, за която пристигнал тук. Той се изправил и в същия миг видял, че долу от зелените шубраци излиза на пътеката същият онзи човек. Той се спрял и се загледал някъде встрани от Сандро, а веднага след него от храсталаците; излязло и застанало до краката му същото онова рунтаво куче, и то се загледало към Сандро, и Сандро мимоходом забелязал, че то не е никакво куче, ами млад главанак. И Сандро вдигнал ръка, без сам да знае защо — дали за да им махне за поздрав, или за да привлече вниманието им, но онзи човек се обърнал с гръб към него, а на Сандро му причерняло пред очите и земята рязко се завъртяла надолу и наляво.

Когато отново дошъл на себе си, се оказало, че седи на една пейка в курортното градче Розалинда, а наблизо е онази същата нула-Т-кабина, от която бил пристигнал тук. Все така продължавало леко да му се гади и изпитвал жажда, но светът му изглеждал ясен и приветлив и било 10 часът и 42 минути. Безгрижните елегантно облечени хора, които минавали покрай него, започнали да го гледат с безпокойство и да забавят крачките си, после неочаквано отнякъде се изтъркалял киберсервитьор и му поднесъл висока запотена чаша с някакъв специалитет на заведението...

След като го изслушал докрай, Тойво известно време мълчал, а после казал, като внимателно подбирал думите си:

— Всичко това на всяка цена трябва да го включиш в доклада си.

— Да речем, че го включа — отвърнал Сандро. — Но на какво да се опра?

— Както ми го разказа, така и го напиши.

— На тебе ти го разказах така, сякаш ми е прилошало от горещината и съм видял всичко това като насън.

— Значи не си сигурен, че е било сън.

— Че откъде да знам? Та нали всичко това бих могъл да ти го разкажа така, сякаш съм бил изпаднал под въздействието на хипноза и всичко това е било насочена халюцинация...

— Мислиш, че тази халюцинация ти е внушил главанакът ли?

— Не знам. Може би. Но по-скоро не вярвам. Той беше твърде далеч от мен, най-малко на 70 метра... Пък и беше доста млад, за да може да се справи с такова нещо... И после — от къде на къде?

Двамата помълчали. След това Тойво попитал:

— А какво каза Биг Бъг?

— Уф, той не ми даде устата си да отворя, даже не ме погледна. „Заеет съм, отивай на разположение на Глумов.“

— Я ми кажи — рекъл Тойво, — сигурен ли си, че нито веднъж не си слизал до тази вила?

— В нищо вече не съм сигурен. Само в едно съм убеден, че работата с тези „вануинкълровци“ никак, ама никак не е чиста. Занимавам се с тях от началото на годината, а нищо не се изяснява. Напротив, с всеки следващ случай работата става по-мътна. Но, разбира се, такова нещо като днешното още не беше се случвало, това вече е извън всякаква мярка...

Тойво казал през зъби:

— Ти разбираш ли на какво мирише тази работа, ако всичко това наистина се е случило с тебе? — И изведнъж се сетил. — Чакай малко! А регистраторът? Какво има в паметта на твоя регистратор?

Напълно примирен със съдбата си, Сандро отвърнал:

— Нищо няма в регистратора ми. Оказа се, че не е бил включен.

— Знаеш ли какво заслужаваш!!!

— Знам. Макар много добре да си спомням, че специално го заредих отново и го включих, преди да изляза.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№047/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 4–11 май 99 година

Автор: С. М. Мтбевари, инспектор

Тема 101: „Рип Ван Уинкъл“

СЪДЪРЖАНИЕ: резултати от проверката на „групата от 80-те години“

Вашето нареждане да извърша проверката получих на 4 май сутринта и веднага пристъпих към изпълнението му.

4 май, 22:40.

Астангов, Юрий Николаевич. На контролния адрес отсъства. Нов адрес в ГВИ не е оставил. Запитванията до роднините, приятелите и хората, които го познават служебно, не дадоха никакви резултати. Всички отговаряха едно и също: нищо не можем да кажем, през последните години не поддържахме връзка, защото след завръщането си през 95 година той стана още по-необщителен, отколкото преди да изчезне. Нищо не излезе и от проверката в космодрумната мрежа, в околоземния нулев транспорт и в системата на ППО (предприятията с повишена опасност). Предполагам, че Ю. Астангов, както и миналия път, „се е уединил в дебрите на басейна на Амазонка, за да доизглади своята нова философска система“. (Интересно би било да поговорим с някой, който познава предишните му философски системи. Лекарите отричат, но според мен той си е побъркан.)

6 май, 23:30.

Фернан Леер. Бях приет от него на контролния адрес в 11:05 часа. Изложих му своята легенда, след което разговаряхме до 12:50. Ф. Леер заяви, че се чувства превъзходно, не е забелязал симптоми на някаква болест, не усеща да има никакви последствия от амнезията през 89–91 година и затова смята, че няма никаква нужда да се подлага на ментокопиране. Към казаното през 91 година не може да прибави нищо ново, защото, както и преди, нищо не помни. Отдавна не се интересува от трансмантийното инженерство^[1], а през последните няколко години се занимава изключително с изобретения и изследвания в областта на многомерните игри. Той разговаря с мен доброжелателно, но разсеяно. После изведнъж се оживи: дойде му наум да ме научи да играя на „снип-снап-снуре“. Тогава се разделихме. (Изясних: Ф. Леер наистина е станал голям специалист в областта на многомерните игри и даже си е спечелил прякора „мъката на академиците“.)

Туул, Алберт Оскарович. На контролния адрес отсъства. Новият адрес в ГВИ е: Венусбург (Венера). На този адрес също го няма. Според данните на Венерианската регистратура А. Туул никога не се е мяркал на Венера. През 97 година той съобщил на майка си, че смята да поработи при следотърсачите в лагера „Хиус“ (на планетата Кала-и-Муг). Оттогава тя, общо взето, постоянно получава от него вести (последната е от март т.г.). Тези вести всъщност представляват дълги писма, в които той подробно и в твърде художествена форма разказва как търсят следите на цивилизацията на „таласъмите“. Според данните от лагера „Хиус“ А. Туул никога не е бил там, но доста често се обажда по нулевата свръзка на грунтокопача на групата Е. Капустин, който е абсолютно сигурен, че неговият приятел А. Туул живее на Земята на контролния адрес. За последен път Капустин в разговарял с Туул на 1 януари т.г. Проверката в космодрумната мрежа показва, че от 96 година (когато се завърна) той неведнъж е ходил в

Дълбокия Космос, като последния път се е завърнал от Курорт през октомври 98 година. Според проверката в околоземния нулев транспорт от 96-а насам той много пъти е посещавал Луната, „Оранжерията“ и ГОП. Проверката в системата на ППО пък показва, че от декември 96-а до октомври 97-а е работил като астроном в абисалната лаборатория „Тускарора-16“. Предполагам, че А. Туул в невероятно лекомислен човек, с принижено чувство за социална отговорност: той не си е извадил поука от инцидента през 96 година и както по-рано не желае да обръща внимание на такива дреболии като точния си личен адрес.

8 май, 22:10.

Багратиони, Маврикий Амазаспович. На контролния адрес отсъства. В ГВИ няма нов адрес. Близки роднини, с които да поддържа постоянни връзки, няма поради почтената си възраст. Деловите си връзки е прекъснал преди четвърт век. И двамата му стари приятели, които са ни известни от следствието по неговото изчезване през 81 година, в момента не живеят на контролните си адреси и засега не успях да открия къде се намират. Проверката в космодрумната мрежа, в околоземния нулев транспорт и в системата на ППО не даде никакви резултати. Данните от Геронтологичния център показват, че от много години не могат да го хванат, за да го подложат на изследвания. Предполагам, че става дума за нерегистриран нещастен случай. Смятам, че ще бъде по-добре да открием приятелите му, за да им съобщим.

Чжан, Мартин. На контролния адрес отсъства. Новият му адрес в ГВИ е: базата „Матрикс“ (Втора, ЕН 7113). Командиран е на „Матрикс“ през януари 93 година от Института по биоконфигурации като интерпретатор. Сега (от декември 98 година) е в продължителен отпуск, който прекарва неизвестно къде. Проверката в космодрумната мрежа, в околоземния нулев транспорт и в системата на ППО показва, че от декември 98 година за него

няма данни. Тук възниква един куриоз: С. Ван, съсед на М. Чжан на контролния адрес, твърди, че видял М. Чжан през март т.г.; М. Чжан пред очите му пристигнал с глайдер в своята градина и без да влиза в дома си, се захванал да разглобява глайдера: на поздрава на С. Ван отвърнал небрежно и избягнал всякакъв разговор. С. Ван излязъл по работа, а когато се върнал след няколко часа, нито М. Чжан, нито глайдерът били там и повече не се появили. Тази история е интересна, защото и тайната на първото изчезване на М. Чжан е свързана с това, че регистраторите от космодрумната мрежа не са отбелязали нито неговото заминаване, нито неговото пристигане. Възниква въпросът дали няма организми, чийто генетичен код не се възприема и не се оприличава в съществуващите системи на регистриране? Като имам предвид, че М. Чжан се води на отчет в краковския Институт по регенерация във връзка с възстановяването на двата му крака и през цялото време след възстановяването нито веднъж не се явил в Краков за профилактика, смятам за нужно да предадем на ръководството на базата „Матрикс“ съобщението на института, че ако М. Чжан продължава да не се явява на профилактичен преглед, го заплашват сериозни усложнения: съобщението е при мен, а в института са твърде обезпокоени от безотговорното поведение на М. Чжан.

9 май, 21:30.

Окигбо, Киприан. Той ме прие на контролния адрес в 10:15 часа. Посрещна ме любезно и приветливо, макар да имаше вид на човек, който мисли за нещо друго. Настани ме в гостната, пъхна ми в ръцете чаша кокосово мляко, изслуша моята легенда и каза: „Боже мой, та това никак не е смешно!“, след което се оттегли със загрижен вид някъде навътре в дома си. Чаках го цял час, а после огледах дома. Нищо не открих. Прозорците в кабинета, двете спални и мансардата бяха широко отворени, но под тях нямаше никакви следи. В ателието (?) му пък напротив — всички

прозорци бяха плътно затворени и закрити с метални щори и вътре цареше нетърпим студ (трябва да е било някъде под минус пет градуса, водата в аквариума беше покрита с ледена коричка). При това не открих никакви следи от хладилно устройство. Халатът, с който К. Окигбо ме прие, се въргаляше на пода в кабинета. Почаках стопанина още два часа, след което разпитах съседите. Нищо съществено не установих: К. Окигбо бил затворен човек, гости не приемал, почти през цялото време стоял у дома си, не се грижел за градината, а иначе бил приветлив, много обичал малките деца, особено бебетата, които още не са проходили, и знаел как да се отнася с тях. Може би само ми се е сторило, че К. Окигбо ме прие? (Вж. д/д №048/99)

11 май, 10:45

При опит да установя дали Емил Фар-Але се намира на контролния адрес ми прилоша и имах съновидения. Тъй като не съм в състояние да определя дали това, което се случи, се отнася лично до мен, или представлява интерес и за работата ми, отделих отчета за него в специално донесение-доклад №048/99.

Сандро Мтбевари

(Край на четиринадесетия документ)

Така и никога не разбрах какво впечатление са направили на Тойво Глумов резултатите от проверката на Сандро Мтбевари. Мисля, че е бил поразен. И не са го потресли толкова резултатите сами по себе си, колкото мисълта, че той до такава степен си е позволявал да подценява наистина невероятното могъщество на противника.

Не видях Тойво нито на 11-и, нито на 12-и, нито на 13-и май. Навярно това са били трудни дни за него, когато се е приспособявал към новата си роля — ролята на Альоша Попович, пред когото вместо очаквания огромен Идол Погански внезапно се появява самият злобен

бог Локи. Но през всичките тези дни се сецах и мислех за него, защото за мен утрото на 11 май започна с два документа.

---

[1] Трансмантийно инженерство (от лат. и гр.) — фантастичен термин, въведен от братя Стругацки, за изследвания на процеси и явления, които не могат да бъдат предсказани. — Б.пр. ↑

ПЕТНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ДО НАЧАЛНИКА НА ОТДЕЛА ЗА ИЗВЪНРЕДНИ
ПРОИЗШЕСТВИЯ
ОТ ПРЕЗИДЕНТА

Скъпи Биг Бъг!

Какво да се прави, ще ме слагат на операционната маса. Но както се казва, всяко зло за добро. Моите задължения поема (струва ми се, от утре) Г. Комов. Той, разбира се, ще ги изпълнява наред със своите. Предадох му всичките Ваши материали. Няма да скрия, че той се отнесе скептично към тях. Но Комов ме познава, а познава и Вас. Сега той е подготвен, така че има надежда да го убедите, особено ако успеете да се сдобияте с новите материали, които смятахте да набавите. При това отсега нататък ще имате работа не само с президента на сектор в КК-2, но и с влиятелен член на Световния съвет. Желая Ви успех, а пък Вие пожелайте успех на мен.

Атос
11.05.99

(Край на петнадесетия документ)

ШЕСТНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

Мак!

1. Глумов, Тойво Александрович днес е поставен под наблюдение. (Зарегистриран е в 8:05.)

2. Днес са поставени под наблюдение и:

— Каскази, Артек, 18, ученик, Техеран, 7:05

— Мауки, Чарлс, 63, маритехник, Одеса, 8:25

Лаборанта

11 май 99 година

(Край на шестнадесетия документ)

Може би е странно, но почти не помня какво преживях, когато прочетох смайващото съобщение на Лаборанта. Спомних си само усещането — беше като неочакван и дори подъл камшичен удар по лицето изневиделица, ей така, без причина, от засада, когато не го очакваш, когато чакаш нещо друго. По детински обидно ми беше, до сълзи, това е всичко, което си спомням, само това е останало от онзи навярно цял час, който прекарах с провикнала челюст, втренчен пред себе си, с невиждащи очи.

Сигурно тогава в главата ми са се мяркали глупави мисли за измяна, за предателство. Навярно съм изпитвал ярост, досада и жестоко разочарование заради това, че вече беше разработен определен план за действие, в който на всеки беше отредено особено място, а сега в този план зейна дупка, която беше невъзможно да запълня. И горчивина, разбира се, ме беше налегнала, безнадеждна мъка за загубата, за загубата на приятеля, на съмишленика, на сина.

А най-точно казано, това беше временно умопомрачение, дори не душевен смут, а безразборно разхвърляни отломки от чувства.

После полака-лека дойдох на себе си и отново взех да разсъждавам — хладнокръвно и методично, така, както следваше да разсъждавам в моето положение.

Вятърът на боговете надига буря, но той издува и платната.

И като разсъждавах хладнокръвно и методично в онова мъгливо утро, все пак успях да намеря в своя план ново място за новия Тойво Глумов. И тогава ми се стори, че това ново място никак не е лошо, а напротив — то е несравнимо по-важно от старото. В моя план се появиха далечни перспективи, сега вече не предстоеше да се отбраняваме, а да тръгнем в настъпление.

Същия ден се свързах с Комов и той ми определи среща за следващия ден, 12 май.

На 12 май рано сутринта Комов ме прие в кабинета на президента. Представих му всички материали, събрани до този момент. Разговорът продължи пет часа. Моят план беше утвърден с незначителни поправки. (Не се наемам да твърдя, че тогава съумях напълно да разсея скептицизма на Комов, но несъмнено успях да го заинтересувам.)

Пак на 12 май, щом се върнах на работното си място, също като хонтийските проникатели в хорските души поседях няколко минути, опрял показалците си в слепоочията и изпаднал във възвишени размишления, а после извиках Гриша Серосовин и му дадох задача. В 18:05 той се обади, че задачата е изпълнена. Не ми оставаше нищо друго, освен да чакам.

Даня Логовенко позвъни на 13-и сутринта.

СЕДЕМНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

РАБОТНА ФОНОГРАМА

СЪБЕСЕДНИЦИ: М. Камерер, началник на отдела за извънредни произшествия, и Д. Логовенко, заместник-директор на Харковския филиал на ИМИ

ТЕМА: □ □ □

СЪДЪРЖАНИЕ: □ □ □

ЛОГОВЕНКО: Здравей, Максим, аз съм.

КАМЕРЕР: Привет. Какво ще кажеш, а?

ЛОГОВЕНКО: Ами ще кажа, че всичко беше скроено много ловко.

КАМЕРЕР: Радвам се, че ти е харесало.

ЛОГОВЕНКО: Не бих казал, че чак толкова ми хареса, но съм длъжен да отдам заслуженото на стария си приятел.

Пауза

ЛОГОВЕНКО: От цялата тази работа разбирам, че искаш да се срещнеш с мен и да поговорим открито.

КАМЕРЕР: Да. Но не аз. И може би не с тебе.

ЛОГОВЕНКО: Ще се наложи да говорите с мен. Но щом няма да бъдеш ти, кой ще бъде?

КАМЕРЕР: Комов.

ЛОГОВЕНКО: Охо! Значи все пак си се решил...

КАМЕРЕР: Комов сега ми е пряк началник.

ЛОГОВЕНКО: А, ето каква била работата... Добре. Кога и къде?

КАМЕРЕР: Комов иска в разговора да участва и Горбовски.

ЛОГОВЕНКО: Леонид Андреевич? Та той нали е на смъртно легло...

КАМЕРЕР: Тъкмо затова. Нека той да чуе всичко това. От тебе.

Пауза

ЛОГОВЕНКО: Да. Май че наистина е дошло време да поговорим.

КАМЕРЕР: Утре в 15:00 при Горбовски. Знаеш ли къде живее? Домът му е близо до Краслава, на река Даугава.

ЛОГОВЕНКО: Да, знам. До утре. Нещо друго ще кажеш ли? Камерер:

КАМЕРЕР: Не. До утре.

(Разговорът е воден от 9:02 до 9:04 часа.)

(Край на седемнадесетия документ)

Радвам се, че въпреки своята енергичност и безкрайна добросъвестност групата „Людени“ никога не ми е дотягала по повод Даниил Александрович Логовенко. А пък нали ние с Даня се знаем от памтивека, от шестдесетте благословени години, когато аз, тогава млад и дяволски енергичен служител на „Комкон“, преминах специален курс по психология в Киевския университет и там Даня, тогава млад и дяволски енергичен метапсихолог, ми водеше практическите занимания, а вечер ние двамата наистина дяволски енергично ухажвахме очарователните и дяволски капризни млади киевчанки. Той явно ми оказваше по-голямо внимание, отколкото на останалите курсисти, ние се сприятелихме и първите години, би могло да се каже, се срещаме постоянно. После нашите професии ни разделиха, взехме да се срещаме все по-рядко, а от началото на осемдесетте години изобщо престанахме да се виждаме (до оная вечер на чашка чай у нас а навечерието на събитията). На него никак не му провървя в семейния

живот и сега е ясно защо. Изобщо той се оказа нещастен човек, което далеч не може да се каже за мене.

Въобще всеки, който сериозно се е занимавал с епохата на Голямото откровение, е склонен да смята, че прекрасно знае кой е Даниил Логовенко. Ама че заблуждение! Та какво знае за Нютон човек, който е прочел дори най-пълните му събрани съчинения? Да, Логовенко игра изключително важна роля в Голямото откровение. „Импулсът на Логовенко“, „Т-програмата на Логовенко“, „Декларацията на Логовенко“, „Комитетът на Логовенко“...

А знаете ли каква е съдбата на съпругата на Логовенко?

А как попадна той в курсовете по висша и аномална етология в град Сплит?

А защо през 66 година сред тълпата от курсисти той обърна особено внимание на М. Камерер, енергичен служител на „Комкон“, вдъхващ много надежди?

А какво е мислил Д. Логовенко по повод Голямото откровение — той не пророкуваше, не излизаше с декларации, не проповядваше, а мислеше и се вълнуваше чак до дъното на нечовешката си душа!

Много такива въпроси могат да бъдат зададени. На някои от тях предполагам, че бих могъл точно да отговоря. По отношение на други мога само да градя предположения. А много ще останат без отговор днес и завинаги.

ОСЕМНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№020/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 13 май 99 година

Автор: Т. Глумов, инспектор

Тема 009: „Посещението на старата дама“

СЪДЪРЖАНИЕ: резултати от сравняването на списъка на лицата с инверсия на „синдрома на пингвина“ със списъка „Тема“

По Ваше нареждане въз основа на всички достъпни източници съставих списък на случаите, при които има инверсия на „синдрома на пингвина“. Открих общо 12 случая, от които успях да установя личността на 10 души. Като сравних списъка на идентифицираните хора с инверсия със списъка „Т“, установих, че и в двата списъка са включени следните лица:

1. Кривокликов, Иван Георгиевич, 65-годишен, психиатър в базата „Лембой“ (ЕН 2105)

2. Пакала, Алф-Христиан, 31-годишен, оператор-строител в Строителната организация на Аляска, Анкоридж

3. Йо, Ника, 48-годишна, предачка-дизайнер в комбината „Иравади“. Пхияпоун

4. Туул, Алберт Оскарович, 59-годишен, гастроним, в момента не е известно къде се намира (вж. д/д №047/99 на Сандро Мтбевари)

Процентът на съвпаденията ми се струва изключително голям. А фактът, че А. О. Туул фактически фигурира в трите списъка е още по-удивителен.

Смятам, че е нужно да насоча Вашето внимание към пълния списък на лицата с инверсия на „синдрома на пингвина“. Списъкът е приложен отделно.

Т. Глумов

(Край на осемнадесетия документ)

„ДОМЪТ НА ЛЕОНИД“ (КРАСЛАВА, ЛАТВИЯ).

14 МАЙ 99 ГОДИНА. 15:00 ЧАСЪТ

При Краслава Даугава бе тясна, бистра и чиста. Над жълтеещия сух пясък на плажната ивица стръмно нагоре към боровете се издигаше песъчлив склон. По сиво-белите квадрати на кръглата площадка за кацане, надвиснала над водата, се припичаха на слънце безразборно спрели разноцветни флайери. Бяха три — старомодни, тежки машини, каквито днес навярно ползваха само старците, родени през миналия век.

Тойво се пресегна да отвори вратата на глайдера, но аз му казах: — Недей. Почакай.

Гледах нагоре, там, където сред боровете прозираха кремавите стени на малката къща, а от нея към стръмния бряг се виеше в множество чупки посивяла от времето дървена стълба. По нея бавно слизаше някакъв мъж в бяло — тежък, тромав, почти квадратен, очевидно много възрастен човек, който здраво се държеше с дясната ръка за парапета и всеки път внимателно поставяше крака си, стъпало по стъпало, а слънчевите отблясъци подскачаха по големия му гладък череп. Познах го. Беше Август-Йохан Бадер, десантник и следотърсач. Руина от героична епоха.

— Ще почакаме, докато слезе — казах аз. — Не ми се ще да се срещнем.

Извърнах глава и се загледах в друга посока, през реката към отсрещния бряг, и Тойво също тактично се обърна, и ние седяхме така, докато до нас достигна тежкото проскърцване на стъпалата и взехме да дочуваме свистящото напрегнато дишане и още никакви неуместни звуци, напомнящи поривисто хълцане, и ето че старецът мина покрай глайдера, затътри подметки по пластичното покритие на площадката, мярна се пред очите ми и аз неволно се загледах в лицето му.

Отблизо то ми се стори абсолютно непознато. Беше изкривено от мъка. Меките му бузи бяха провиснали и се тресяха, устата му зееше малодушно, а от подпухналите му очи течаха сълзи.

Прегърбен, Бадер се приближи до старомодния жълто-зелен флайер, най-допотопния от трите, с някакви глупави израстъци на кърмата, с уродливи процепи за насочване на едновременно автопилоти, със смачкани бордове, с отдавна загубили блясъка си никелирани ръчки; той се приближи, отвори вратата и като пъшкаше или хлипаше се намъкна в кабината.

Дълго време нищо не се случи. Флайерът си седеше с разтворена врата, а старецът вътре или събираше сили преди да полети, или пък плачеше, оборил голата си глава на олющения кръгъл щурвал. След това една кафява ръка най-сетне изпълзя от белия маншет, протегна се и тръшна вратата. С неочаквана лекота и абсолютно безшумно допотопната машина излетя от площадката и се понесе над реката между двата стръмни бряга.

— Това беше Бадер — казах аз. — Взел си е последно сбогом... Да вървим.

Измъкнахме се от глайдера и се заизкачвахме по стълбата.

— Стегни се — рекох на Тойво, без да се извърщам към него. — Отиваш да докладваш. Ще има много важен делови разговор. Какво си се отпуснал.

— Радвам се, че ще има делови разговор — отвърна Тойво зад гърба ми. — Ама тъй като гледам, сега май не е време за делови разговори.

— Грещиш. Тъкмо сега му е времето. А що се отнася до Бадер... Сега не мисли за това. Мисли за работата.

— Добре — смирено рече Тойво.

Къщата на Горбовски — „Домът на Леонид“ — беше съвсем, съвсем стандартно архитектурно творение от началото на века: любимото жилище на хората, проправяли пътя в Космоса, към дълбините на океана или към земните недра, измъчени от тъга по идиличния начин на живот сред природата — без работилница, без стопански двор, без кухня... но затова пък с енергийна пристройка за обслужване на личната нула-Т-кабина, която се полагаше на Горбовски като член на Световния съвет. А наоколо имаше борове, пиренови

храсталаци, миришеше на нагрети борови иглички и пчелите сънено жужаха в неподвижния въздух.

Изкачихме се на верандата и през разтворената врата влязохме в къщата. В гостната, където прозорците бяха плътно закрити с щори и светеше само лампионът край дивана, седеше някакъв човек, праметнал крак връз крак, и разглеждаше на светлината от лампиона някаква карта или ментосхема. Това бе Комов.

— Здравейте — казах аз, а Тойво мълчаливо кимна.

— Здравейте-здравейте — рече Комов някак нетърпеливо. — Заповядайте, седнете. Той спи. Заспа. Този проклет Бадер съвсем го съсипа... Вие сигурно сте Глумов?

— Да — каза Тойво.

Комов се втренчи в него и взе с любопитство да го разглежда. Изкашлях се и той тутакси се опомни.

— Майка ви случайно не е ли Майя Тойвовна Глумова? — попита Комов.

— Да — каза Тойво.

— Имал съм удоволствието да работя с нея — рече Комов.

— Така ли? — каза Тойво.

— Да. Тя не ви ли е разказвала? За операция „Ковчег“...

— Да. Знам тази история — каза Тойво.

— С какво се занимава сега Майя Тойвовна?

— С ксенотехнологиите.

— Къде? При кого?

— В Сорбоната. Мисля, че е при Салиня.

Комов кимаше. Той непрекъснато гледаше Тойво. Очите му блестяха. Явно видът на порасналия син на Майя Глумова пробуждаше в него някакви злободневни спомени. Отново се изкашлях и Комов веднага се извърна към мен.

— Ще се наложи да почакаме. Не ми се ще да го будя. Той се усмихваше насън. Явно сънуваше нещо хубаво... Дявол да го вземе Бадер с неговите сълзи и сополи!

— Лекарите какво казват? — попитах аз.

— Все едно и също. Няма желание да живее. А за това лекарства няма... По-точно има, но той не иска да ги взема. Вече не му е интересно да живее, там е работата. Ние не можем да го разберем...

Все пак той вече е на сто и петдесет години... Глумов, я ми кажете, ако обичате, с какво се занимава баща ви?

— Почти не го виждам — отвърна Тойво. — Струва ми се, че сега е хибридизатор. Май че на Яйла.

— А вие... — понечи да продължи Комов, но замълча, защото от дъното на къщата се разнесе слаб дрезгав глас:

— Генадий! Кой е там при вас, оттатък? Нека да влязат...

— Да вървим — каза Комов, като скочи.

Прозорците в спалнята бяха широко отворени. Горбовски лежеше на дивана, завит до гърдите с голям вълнен шал на квадрати, и изглеждаше невъобразимо дълъг, мършав и жалък, чак да заревеш. Лицето му беше изпито, знаменитият му месест нос, напомнящ някога пантоф, беше станал кожа и кости, а хлътналите му очи бяха мътни и печални. Те сякаш повече не искаха да гледат, но трябваше да гледат и ето че гледаха.

— А-а, Максик... — рече Горбовски, щом ме видя. — Ти си все същият... напет хубавец... Драго ми е да те видя, радвам се...

Не беше вярно. Не му беше драго, че вижда Максик. Вече нищо не го радваше. Навярно му се струваше, че се усмихва приветливо, но всъщност на лицето му беше изписана гримаса на печална любезност. То излъчваше безкрайно и милостиво търпение. Сякаш Леонид Андреевич сега си мислеше: ето че дойде и друг... какво пък, не може да е за дълго... и те ще си отидат, както си заминаха всички преди тях, и пак ще останем насаме с покоя в душата ми...

— А това момче кое е? — полюбопитствува Горбовски, като явно положи усилие да превъзмогне апатията си.

— Тойво Глумов — рече Комов. — Инспектор от „Комкон“. Нали говорихме...

— Да-да-да... — вяло каза Горбовски. — Спомням си. Разказвахте ми. „Посещението на старата дама“... Седнете, Тойво, седнете, моето момче... Слушам ви...

Тойво седна и ме погледна въпросително.

— Кажи си мнението по въпроса — рекох аз. — И го обоснови.

Тойво започна:

— Сега ще изложа една теорема. Не съм я съставил аз. Изказа я преди пет години доктор Бромбърг. Ето за какво става дума. В началото на осемдесетте години някаква свръхцивилизация, която за

по-кратко наричаме Странниците, започва активна прогресорска дейност на нашата планета. Една от целите на тази дейност е подборът. С помощта на най-различни способности Странниците подбират сред човечеството тези индивиди, които според известни на тях признаци са годни за... например са годни за контакт. Или за по-нататъшно усъвършенствуване на вида. Или дори за превръщане в Странници. Навярно Странниците имат и други цели, за които не се досещаме, но самият факт, че те се занимават при нас с подбор, с отсяване на хора, за мен вече е абсолютно очевиден и сега ще се опитам да го докажа.

Тойво замълча. Комов се беше вторачил в него. Горбовски сякаш спеше, но пръстите му, склучени на гърдите, току помръдваха, като описваха във въздуха заплетени фигури.

— Продължавайте, моето момче — рече Горбовски.

Тойво продължи. Той разказа за „синдрома на пингвина“: с помощта на някакво „решето“, с което преградили входа на сектор 41/02, Странниците явно пресявали хората, страдащи от скрита космофобия, и отделяли скритите космофили. Той разказа за събитията в Малая Пеша: там с помощта на явно извънземна биотехника и технология те провели опит за пресяване на космофобите и отделяне на космофилите. Разказа и за борбата около приемането на „Поправката“. Очевидно фукамизацията или пречела на Странниците при подбора, или заплашвала да потисне в идните поколения ония качества на хората, които са необходими на Странниците, затова те по някакъв начин организирали и успешно провели кампанията да се отмени задължението хората да се подлагат на тази процедура. Година след година броят на „подбраните“ (ще ги наричаме така) все растял и растял, това не можело да остане незабелязано, не бихме могли да не съзрем „подбраните“ и ето че ги усетихме. Безследно изчезналите през осемдесетте години... внезапното превръщане на обикновени хора в гении... току-що откритите от Сандро Мтбевари хора с фантастични способности... и накрая — така наречения Институт на чудаците в Харков, който несъмнено е най-активният център на Странниците за откриване на кандидати да бъдат „подбрани“...

— Те дори много-много не се прикриват — каза Тойво. — Явно сега се чувствуват толкова силни, че вече не се страхуват да не би да ги разкрием. Възможно е да смятат, че вече не сме в състояние нищо да

променим. Не знам... Всъщност аз свърших. Ще ми се само да добавя, че естествено ние само надникнахме под покривалото, което скрива активната дейност на Странниците, за да зърнем нищожна част от нея. Това трябва да го имаме предвид. И в заключение съм длъжен да спомена с добра дума доктор Бромбърг, който още преди пет години, без да разполага на практика с никакви сведения в подкрепа на своята теорема, е изчислил буквално всички явления, които сега откриваме — и възникването на масови фобии, и внезапното появяване на таланти у хората, и дори необичайното поведение на животните, например на китовете.

Тойво се обърна към мен и рече:

— Аз свърших.

Кимнах. Всички мълчахме.

— Странниците, та Странниците — почти пропя Горбовски. Сега той лежеше, придърпал шала чак до носа си. — Като си помисля само, че откакто се помня, още от детството си, все това слушам: Странниците, та Странниците... Има нещо, заради което вие, Тойво, никак не ги обичате. Защо, моето момче?

— Не обичам прогресорите — отвърна Тойво сдържано и тутакси добави: — Леонид Андреевич, та нали и аз самият бях прогресор...

— Никой не обича прогресорите — промърмори Горбовски. — Даже самите прогресори... — Той въздъхна дълбоко и отново затвори очи. — Честно казано, не виждам тук никакъв проблем. Това са само остроумни тълкувания и нищо повече. Предайте вашите материали, да речем, на педагозите и те ще ги изтълкуват по свой начин, не по-малко остроумен от вашия. Хората, които работят в дълбините на океана — също... те имат свои митове, свои Странници... Не се обиждайте, Тойво, но само като споменахте за Бромбърг и застанах нащрек...

— А между другото всички разработки на Бромбърг за Монокосмоса изчезнаха... — тихо рече Комов.

— Ами че той, разбира се, изобщо не е разработвал тази тема! — изсмя се в шепата си Горбовски. — Вие не познавахте Бромбърг. Той беше злъчен старец с фантастично въображение. Максик му изпраща писмо, с което, разтревожен, го моли за съдействие. Бромбърг, който никога дотогава не е мислил по тези въпроси, се настанява удобно в креслото, втренчва се в палеца си и само за миг изсмуква от него

хипотезата за монокосмоса. Всичко това му отнема една вечер. А на сутринта, разбира се, вече е забравил всичко... Той беше не само велик фантазьор, но и голям познавач на забранената наука, пипето му раждаше неимоверно количество невъобразими аналогии...

Тъкмо Горбовски замълча и Комов рече:

— Ако правилно съм ви разбрал, Глумов, вие твърдите, че в момента Странниците са тук, на Земята? Имам предвид, че присъствуват тук като същества. Като индивиди...

— Не — рече Тойво. — Не твърдя това.

— Тогава, ако правилно съм ви разбрал, Глумов, вие твърдите, че на Земята живеят и действуват съзнателни помагачи и съучастници на Странниците? „Подбрани“, както вие ги наричате...

— Да.

— Можете ли да назовете някои имена?

— Да. За някои съм убеден до известна степен.

— Кажете ги.

— Алберт Оскарович Туул. За него е почти сигурно. Киприан Окигбо. Мартин Чжан. Емил Фар-Але. За тях също е почти сигурно. Мога да назова още десетина имена, но за тях вече не съм толкова уверен.

— Общували ли сте с някои от тях?

— Мисля, че да. В Института на чудаците. Според мен те там са много. Но кои именно — засега точно не мога да посоча.

— Сиреч искате да кажете, че не знаете как да ги отличавате от обикновените хора?

— Естествено. На външен вид те по нищо не се отличават от нас. Но можем да ги разкрием, като съпоставим сведенията за поведението им. Поне с достатъчна степен на вероятност. Убеден съм обаче, че в Института на чудаците има някаква апаратура, с помощта на която те без грешка могат да определят своя човек.

Комов ме стрелна с очи. Тойво забеляза това и рече предизвикателно:

— Да! Смятам, че вече няма време за церемонии! Ще се наложи да накръним някои завоевания на висшия хуманизъм! Ние имаме работа с прогресори и ще трябва да се държим като прогресори!

— А как по-точно? — попита Комов, като се наведе напред и нададе ухо.

— Ще използваме целия арсенал на нашата оперативна методика! От внедряването на агенти до принудителното ментокопиране, от...

И в този миг Горбовски издаде провлачен стон и ние, уплашени, се обърнахме към него. Комов дори скочи на крака. Обаче с Леонид Андреевич не беше се случило нищо лошо. Той лежеше в предишната поза, само дето гримасата на престорена любезност по изпитото му лице се беше сменила с гримаса на гнусливо раздражение.

— В каква каша се опитвате да ме забъркате? — с болка в гласа рече той. — Да не сте ученици или студенти, та вие сте възрастни хора... Да не би наистина да нямате съвест? Ето затова не обичам всичките тези разговори за Странниците... и никога не съм ги обичал! Та те винаги довеждат до точно такива панически детективски бръцоловения! И кога най-сетне ще разберете, че тези неща взаимно се изключват... Или Странниците са свръхцивилизация и тогава пет пари не дават за нас, защото са същества с друга история, с други интереси и не се занимават с прогресорство, и изобщо в цялата Вселена само нашето човечество се занимава с прогресорство, защото такава ни е историята, защото оплакваме миналото си... Ние не можем да го променим и се стремим поне да помогнем на другите, щом като навремето не сме могли да помогнем на себе си... Ето откъде идва нашето прогресорство! А Странниците, дори ако миналото им е приличало на нашето, са отишли толкова далеч от него, че изобщо не го помнят, както ние не помним страданията на първия хуманоид, който се е мъчил да превърне заобления камък в брадва... — Той помълча малко. — За една свръхцивилизация да се занимава с прогресорство е точно толкова безсмислено, колкото ние сега да създадем духовни училища за подготовка на псалтове по селата...

Той отново замълча и мълча доста дълго, като ни мереше с поглед един след друг. Изглежда Тойво накриво. Той извърна очи и надигна два-три пъти дясното си рамо, сякаш искаше да покаже, че има някои контрааргументи, но тук не му е удобно да ги изложи. А пък Комов, свъсил гъстите си черни вежди, гледаше встрани.

— Уф-уф-уф-фу-фу... — изпъшка Горбовски. — Не съумях да ви убедя. Добре, тогава ще ви нахокам като хората. Ако дори такова зелено хлапе като нашия миличък Тойво е успял... ъ-ъ-ъ... да разобличи тези прогресори, що за Странници са те, по дяволите? Та

размърдайте си малко мозъците! Нима една свръхцивилизация не би могла да организира своята работа така, че нищо да не забележите? А щом сте усетили нещо, що за свръхцивилизация е тя, дявол да го вземе? Китовете нещо били побеснели, аха, туй ще е работа на Странниците!... Махайте се от очите ми и ме оставете спокойно да умра!

Всички станахме. Комов тихо ми напомни:

— Почакайте ме в гостната.

Кимнах.

Тойво смутено се поклони на Горбовски. Старецът не му обърна никакво внимание. Той сърдито гледаше в тавана, като мърдаше посивелите си устни.

Двамата с Тойво излязохме. Затворих плътно вратата и дочух как със слабо свистене и шляпване се включи системата за звукова изолация.

В гостната Тойво тутакси седна на дивана под лампиона, подпря се с длани на събраните си колене и застина. Не ме поглеждаше. Явно не му беше до мене.

(Днес сутринта му казах:

— Тръгваш с мен. Ще говориш пред Комов и Горбовски.

— Защо? — слисано попита той.

— А ти какво си въобразяваш, че ще можем да минем без Световния съвет ли?

— Но защо аз?

— Нали ти казах вече. Защото сега е твой ред.

— Добре — рече той, като сви устни.

Храбро момче беше Тойво Глумов. Никога не отстъпваше. Можеше само да бъде отблъснат.)

И ето че го отблъснах. Наблюдавах го от ъгъла на стаята. Известно време той не помръдваше, после мълчаливо запрелиства натрупаните на ниската масичка ментосхеми, изпъстрени с разноцветни бележки на лекарите. След това стана и взе да се разхожда от единия до другия ъгъл на тъмната стая с ръце на гърба.

В къщата цареше мъртва тишина. Нито гласовете от спалнята се чуваха, нито шумът на гората проникваше през плътно закритите с щори прозорци. Той не чуваше дори собствените си стъпки.

Гостната на Леонид Андреевич беше подредена по спартански. Лампион (абажурът му явно беше направен саморъчно), под него голям диван и ниска масичка. В отсрещния ъгъл имаше няколко седалки, очевидно извънземно производство и явно предназначени за извънземни задници. А в другия ъгъл се мъдреше или някакво екзотично растение, или пък старинна закачалка за шапки. И това бяха всичките мебели. Имаше и няколко малки картини в прозрачни рамки, най-голямата беше с размер на лист от албум.

Тойво се приближи и взе да ги разглежда. Бяха детски рисунки. Акварели. Гуаш. Рисунки с перо. Малки къщички и до тях големи девойки, на които борове стигаха до коленете. Кучета (или главанащи?). Слон Тахорг. Някакво космическо съоръжение — фантастичен звездолет или може би хангар... Тойво въздъхна и се върна на дивана. Следях го внимателно.

В очите му имаше сълзи. Вече беше престанал да мисли за изгубената битка. Там, зад вратата, умираше Горбовски — умираше цяла епоха, умираше една жива легенда. Звездният пилот. Десантникът. Откривателят на цивилизации. Създателят на Големия „Комкон“. Членът на Световния съвет. Дядо Горбовски... Най-вече дядо Горбовски. Именно — дядо Горбовски. Той беше като от приказките — винаги добър и затова винаги прав. Такава беше неговата епоха, че добротата винаги побеждаваше. „От всички възможни решения избери онова, с което ще направиш най-голяма добрина.“ Не най-обещаващото, не най-рационалното, не най-прогресивното и, разбира се, не най-ефективното, а онова, което носи добрина! Той никога не беше изричал тези думи, дори твърде ехидно вземаше на подбив онези свои биографи, които му ги приписваха, и навярно никога не беше мислил с такива думи, но цялата същност на неговия живот се заключаваше именно в тях. И, разбира се, тези думи не бяха рецепта, не всеки е надарен с доброта, това е също така талант, както музикалният слух или ясновидството, само че по-рядко срещан. И сълзите напиреха, защото умираше най-добрият от хората. И на надгробния му камък щеше да бъде изсечено: „Той беше най-добрият“...

Струва ми се, че Тойво мислеше точно така. Всичко, на което се надявах в бъдеще, се крепеше на предположението, че Тойво мисли именно по този начин.

Изминаха четиридесет и три минути.

Внезапно вратата широко се отвори. Всичко беше като в приказка. Или като на кино. Горбовски, невъобразимо източен в раираната си пижама, слаб и весел, неуверено пристъпи със ситни крачки в гостната, като влачеше след себе си огромния кариран шал, чиито ресни се бяха закачили за някое от копчетата му.

— Аха, още си тук! — с радостно задоволство рече той, като се обърна към вцепенения Тойво. — Бъдещето е пред нас, моето момче! Бъдещето е пред нас! Ти си прав!

И като изрече тези загадъчни думи, той се устреми, леко поклащайки се, към най-близкия прозорец и вдигна щорите. Стана ослепително светло и ние замижахме, а Горбовски се обърна и се втренчи в Тойво, който беше замрял до лампиона в стойка „мирно“. Погледнах към Комов. Той явно сияеше, ухилен до уши и доволен като котка, която току-що е излапала златната рибка. Имаше вид на сладкодугмен шегаджия, който само преди миг е направил голям номер. Пък то си беше и така наистина.

— Добре, добре! — рече Горбовски. — Браво!

Свел глава на една страна, той се приближаваше към Тойво, като открито го оглеждаше от главата до петите, и щом стигна до него, сложи ръка на рамото му.

— Е, мисля, че ще ме извиниш за грубостта, моето момче — каза той. — Но нали и аз бях прав... А бях малко рязък, защото съм станал раздразнителен. Да си кажа привичката, да умираш е отвратителна работа. Не ми обръщай внимание.

Тойво мълчеше. Той естествено нищо не разбираше. Комов беше замислил и нагласил тази работа. Горбовски знаеше точно толкова, колкото Комов беше сметнал за нужно да му каже. Добре можех да си представя за какво бяха разговаряли преди малко в спалнята. А Тойво нищо не разбираше.

Хванах го за лакътя и казах на Горбовски:

— Ние тръгваме, Леонид Андреевич.

Горбовски кимна:

— Вървете, разбира се. Благодаря ви. Много ми помогнахте. Пак ще се видим, и то не веднъж.

Когато излязохме на верандата, Тойво рече:

— Може би ще ми обясните какво значи всичко това?

— Нали виждаш: той е размислил и вече не иска да умира — казах аз.

— Защо?

— Моля да ме извиниш, Тойво, но въпросът ти е глупав...

Тойво помълча и рече:

— Май наистина съм глупак. Поне никога досега не съм се чувствувал такъв глупак... Благодаря ви, че толкова сте загрижен за мен, Биг Бъг.

Аз само изхъмках. Мълчаливо тръгнахме надолу по стълбата към площадката за кацане. Насреща ни бавно се изкачваше някакъв човек.

— Добре — каза Тойво. — Но трябва ли да продължа да работя по темата?

— Естествено.

— Но нали станах за смях!

— Напротив. Направи много добро впечатление.

Тойво промърмори нещо под носа си. До площадката на стълбата в края на първата чупка стигнахме едновременно с човека, който се изкачваше насреща ни. Беше заместник-директорът на Харковския филиал на Института за метапсихически изследвания Даниил Александрович Логовенко, порумениял и умислен.

— Привет — каза ми той. — Нали не закъснях много?

— Не много — отвърнах аз. — Той те чака.

И тогава Д. А. Логовенко с възможно най-заговорническият вид намигна на Тойво, след което пое нагоре по стълбата, като сега вече явно бързаше. Тойво присви очи и го изпроводи с недружелюбен поглед.

ДЕВЕТНАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

ПОВЕРИТЕЛНО!

САМО ЗА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ПРЕЗИДИУМА НА
СВЕТОВНИЯ СЪВЕТ!

Екз. №115

СЪДЪРЖАНИЕ: запис на разговора, състоял се в „Дома на Леонид“ (Краслава, Латвия) на 14 май 99 година

Участници: Л. А. Горбовски, член на Световния съвет: Г. Ю. Комов, член на Световния съвет, вр.и.д. президент на сектора „Урал-Север“ на КК-2 Д. А. Логовенко, зам.-директор на Харковския филиал на ИМИ

Комов: С една дума вие фактически по нищо не се отличавате от обикновения човек?

Логовенко: Разликата е огромна, но... Сега, когато седя тук и разговарям с вас, аз се отличавам от вас само по съзнанието, че не съм такъв като вас. Това е едно от моите равнища... доста изморително между другото. Нужно е да полагам усилия да бъда на това равнище, но все пак навреме свикнах, а повечето от нас вече завинаги отвикнаха от това равнище... Та сега, на това равнище, разликата може да се открие само със специална апаратура.

Комов: Искате да кажете, че на другите равнища...

Логовенко: Да. На другите равнища всичко е по-различно. Съзнанието е друго, физиологията е друга... дори обликът ни е друг...

Комов: Сиреч на другите равнища вече не сте хора?

Логовенко: Ние изобщо не сме хора. Нека не ви обърква това, че сме родени човеци и от хората...

Горбовски: Моля да ме извините, Даниил Александрович. А не бихте ли могли да ни покажете нещо... Разберете ме правилно, не бих искал да ви обидя,

но засега... всичко това са само думи... Какво ще кажете, а? Нека видим някое друго равнище, ако не ви затруднявам, а?

ЛОГОВЕНКО (весело се засмива): Моля...

(Чуват се тихи звуци, напомнящи преливащо се изсвирване, нечий неразбираем възглас, звън на счупено стъкло.)

ЛОГОВЕНКО: Извинете, мислех, че е нечупливо.

(Пауза около десет секунди)

ЛОГОВЕНКО: Той ли е?

ГОРБОВСКИ: Н-не... Май че... Не-не, не е той. Онзи е, ей го там, седи на перваза...

ЛОГОВЕНКО: Един момент...

ГОРБОВСКИ: Няма нужда, не си правете труда, убедихте ме. Благодаря ви.

КОМОВ: Не можах да разбера какво стана. Това фокус ли беше? Аз бих...

(Във фонограмата следва празно място: липсват 12 минути и 23 секунди.)

ЛОГОВЕНКО: ... съвсем друг.

КОМОВ: А какво общо има тук фукамизацията?

ЛОГОВЕНКО: Възбуждането на хипоталамуса води до разрушаване на третата импулсна система. Не можехме да допуснем това, докато не се научихме да я възстановяваме.

КОМОВ: И проведохте кампанията по приемане на Поправката...

ЛОГОВЕНКО: Строго погледнато, кампанията проведохте вие. Но по наша инициатива, разбира се.

КОМОВ: А „синдрома на пингвина“?

ЛОГОВЕНКО: Не ви разбрах.

Комов: Става дума за онези фобии, които вие причинихте със своите опити... космофобиите, ксенофобиите...

Логовенко: Да-да, разбирам. Вижте, има няколко способа и методики за откриване на третата импулсна система у човека. Аз самият се уповавам на приборите, но моите колеги...

Комов: С една дума имате пръст в тази работа?

Логовенко: Разбира се! Та ние сме много малко и създаваме своята раса със собствените си ръце, в този момент, мимоходом. Допускам, че някои наши похвати ви изглеждат не съвсем морални и дори жестоки... но трябва да признаете, че нито веднъж не допуснахме да се случи нещо с необратими последици.

Комов: Да предположим. Ако не смятаме китовете.

Логовенко: Моля да ме извините, но няма какво „да предполагаме“, ние наистина не сме допуснали такова нещо. А що се отнася до китообразните...

(Във фонограмата следва празно място: липсват 2 минути и 12 секунди.)

Комов: ... не това ни интересуваше. Забележете, Леонид Андреевич, нашите момчета са се заблудили за първопричината, но във всяко отношение, освен е тълкуванието на следите, са били прави.

Логовенко: Защо „освен“? Не знам кои са тези „ваши момчета“, но Максим Камерер успя съвсем точно да се добере до нас. Така и не можах да разбера по какъв начин в ръцете му се озова списъкът на всички хора, които се превърнаха в людени през последните три години...

Горбовски: Прощавайте, вие казахте „Людени“?

Логовенко: Все още нямаме общоприето име, с което самите ние да се наричаме. Повечето от нас използват термина „метахом“, така да се каже — „следчовек“. Някои наричат себе си „мизити“^[1]. Аз предпочитам да се наричаме „Людени“. Първо, това име

прилича на руската дума „люди“^[2] и, второ, един от първите людени беше Павел Люденев, той е нашият Адам. Освен това съществува и полушеговитият термин „хомо луденс“...

Комов: „Играещ човек“...

Логовенко: Да. „Играещ човек“. А пък според любителите на черния хумор „люден“ е анаграма на думата „нелюд“, сиреч „нечовек“. Ама че шегобийци се извъдили... Та Максим се сдобил със списъка на людените и много ловко ми го тикна под носа, като ми даде да разбера, че нашето съществуване вече не е тайна за вас. Честно казано, изпитах облекчение. Най-после възникна пряк повод да започнем преговори. Та нали повече от месец вече чувствах, че кръгът се затваря около мене и се опитвах да разбера какво мисли Максим...

Комов: Значи вие не умеете да четете чужди мисли? Та нали ридърите...

(Във фонограмата следва празно място: липсват 9 минути и 44 секунди.)

Логовенко: ... да ни попречи. И не само заради това. Смятахме, че трябва да запазим тайната преди всичко във ваш интерес, в интерес на човечеството. Бих искал напълно да изясним този въпрос. Ние не сме хора. Ние сме людени. Не си правете погрешни изводи. Ние не сме резултат от биологична революция. Ние се появихме, защото човечеството достигна определено равнище на социално-технологична организация. Още преди сто години бихме могли да открием третата импулсна система в човешкия организъм, но да я подтикнем към действие се оказа възможно едва в началото на нашия век, а пък да придържаме людените по спиралата на психо-физиологичното развитие, като ги водим от едно равнище към друго и така до края... сиреч според вашите понятия да възпитаваме людените — това стана възможно съвсем наскоро...

Горбовски: Чакайте-чакайте! Значи тази трета импулсна система все пак я има във всеки човешки организъм, така ли?

Логовенко: За съжаление не е така, Леонид Андреевич. Там е трагедията. Вероятността у човек да бъде открита третата импулсна система е не повече от едно на сто хиляди. Засега не знаем откъде се е появила тя и защо е възникнала. По всяка вероятност тя е следствие от някаква древна мутация.

Комов: Един на сто хиляди — това не е чак толкова малко, като имаме предвид колко милиарда е човечеството...

Логовенко: Затова се наложи да пазим всичко в тайна. Разберете ме правилно. Деветдесет процента от людените въобще не се интересуват от съдбата на човечеството и изобщо от човечеството. Но има и една група от такива като мене. Ние не искаме да забравим, че сме плът от вашата плът и имаме една и съща родина, и вече много години си блъскаме главата как да смекчим последиците... Та нали фактически нещата изглеждат така, сякаш човечеството се разпада на два биологични вида. И няма как да избегнете чувството за унижение при мисълта, че един от вас далеч е надскочил онзи предел в развитието, който е непреодолим за сто хиляди души. А пък този, единият, няма къде да се дене от чувството за вина. И най-страшното е, че пропастта разделя семейства, приятели...

Комов: Значи метахомът вече престава да бъде привързан към близките си?

Логовенко: Тук има индивидуални различия. Не е така просто, както си мислите. Най-типичният модел на отношенията на людените към хората е близък до отношението на много зает възрастен човек с богат житейски опит към симпатични, но безкрайно отегчителни дечурлига. А сега си представете какви са отношенията между людена и неговия баща, между людена и най-близкия му приятел, между людена и неговия учител...

Горбовски: Между людена и жена му...

Логовенко: Това са трагедии. Леонид Андреевич. Истински трагедии.

Комов: Виждам, че вземате присърце създалото се положение. В такъв случай може би най-простото решение е да спрете. Нали в края на краищата това зависи само от вас...

Логовенко: А не ви ли се струва, че такова действие би било неморално?

Комов: А на вас не ви ли се струва, че няма никакъв морал в това човечеството да се довежда до шоково състояние? Да се създава масов комплекс за малоценност, младежта да се изправя пред факта, че нейните възможности са ограничени!

Логовенко: Та нали затова съм дошъл при вас — да намерим изход.

Комов: Изходът е един. Вие сте длъжни да напуснете Земята.

Логовенко: Извинете, кои по-точно имате предвид?

Комов: Вие, метахомите.

Логовенко: Геннадий Юриевич, пак повтарям: по-голямата част от людените не живеят на Земята. Всичките им интереси, целият им живот са извън Земята. Дявол да го вземе, вие да не живеете в постелята си! А със Земята постоянно са свързани само акушерите като мен и хомопсихолозите... и още няколко десетки от най-нещастните сред нас — тези, които не могат да се откъснат от близките и любимите си!

Горбовски: А!

Логовенко: Казахте ли нещо?

Горбовски: Нищо-нищо. Слушам ви внимателно.

Комов: Значи искате да кажете, че людените и земяците на практика нямат никакви общи интереси, така ли?

Логовенко: Да.

Комов: А някакво сътрудничество възможно ли е?

Логовенко: В коя област?

Комов: Вие по-добре знаете.

Логовенко: Страхувам се, че хората не могат да ни бъдат полезни. Що се отнася до нас... Знаете ли, има една стара народна мъдрост. В нашия случай тя ще прозвучи доста жестоко, но ще ви я припомня: „Можеш да научиш мечката да кара велосипед, но ще има ли тя някаква полза от това и дали ще ѝ хареса?“ Извинете ме, за бога. Но вие самите казахте, че нямаме никакви общи интереси. (Пауза) Естествено, ако допуснем, че Земята и човечеството могат да бъдат заплашени от някаква опасност, ние ще се притечем на помощ, без да се замисляме и с цялата си сила.

Комов: Е, благодарим и за това.

(Продължителна пауза, чува се как бълбука течност, звън на чукащи се чаши, едва доловими глътки, пъшкане.)

Горбовски: Да-а, това е сериозно предизвикателство за нашия оптимизъм. Но като си помисля, човечеството е приемало и по-страшни предизвикателства... И изобщо не мога да ви разбера, Геннадий. Та вие толкова страстно ратувахте за вертикалния прогрес. Ами ето ви го вертикалния прогрес! В най-чистия му вид! Човечеството, което досега се разливаше по процъфтяващата равнина под светлите небеса, изведнъж се устремява нагоре. Естествено не всички вкупом, на тълпи, но защо това толкова много ви огорчава? Винаги е било така. И навярно така ще бъде... Човечеството винаги е навлизало в бъдещето кълн по кълн, чрез най-добрите си представители. И винаги сме се гордеели със своите гении, а не сме страдали, че ние, да речем, не принадлежим към тях. А пък Даниил Александрович какво взел да ни разправя, че не бил човек, а люден, та това е чисто и просто терминология... Все едно — вие сте хора, при това земляни, и няма къде да се денете. Просто още сте млади и зелени.

Комов: Вашето лекомислие, Леонид Андреевич, понякога направо ме изумява.

Горбовски: Я-а-а, колко се... горещите, гълъбчето ми. Ето това е прогресът. С цялата му прелест. Та къде сте

виждали прогрес без шок, без тъга, без унижение? Без такива, които отиват далеч напред, и такива, които изостават?...

Комов: Е, хубава работа! „И тези, които ще ме унищожат, посрещам с приветствени химни“...

Горбовски: В случая по-скоро би прилягало нещо от рода на... ъ-ъ-ъ... „И тези, които ще ме надминат, изпращам с приветствени химни“...

Логовенко: Геннадий Юриевич, може ли да се опитам да ви утеша? Освен третата импулсна система ние открихме в организма на хомо сапиенса четвърта нискочестотна и пета... засега безименна система. Какво ще стане, ако успеем да подтикнем към действие тези системи, ние — даже ние! — не бихме могли и да предположим. Както не можем да предположим колко такива системи има още у човека... (Пауза) Какво да се прави! Зад гърба ни има шест научно-технически революции, две технологически контрареволюции, две кризи... щеш не щеш, започваш да еволюираш.

Горбовски: Точно така. Ако бяхме седели мирно и тихо като тагоряните или леонидяните — нямаше да се мъчим. Кой ни е крив, че се увлякохме по технологиите!

Комов: Добре, добре. Но какво представлява все пак метахомът? Какви са неговите цели, Даниил Александрович? Стимулите му? Интересите му? Или това е тайна?

Логовенко: Никакви тайни нямаме.

(Тук фонограмата прекъсва: следващите 34 минути и 11 секунди безвъзвратно са изтрети.)

15 май 99 година
М. Камерер

(Край на деветнадесетия документ)

Срамувам се, като си спомня, че през всичките тези последни дни бях в състояние, близко до еуфорията. Чувствувах се така, сякаш внезапно се бях освободил от непоносимо физическо усилие. Навярно нещо подобно е изпитвал Сизиф, когато камъкът най-сетне се изтръгвал от ръцете му и му се удавала блажената възможност да поседи малко на върха, преди да започне всичко отначало.

Всеки землянин преживя Голямото откровение по свой начин. Но, ей богу, това, което се стовари на моята глава, не може да се сравнява с участието на когото и да било.

Отново прочетох всичко, което съм написал досега, и взех да се опасявам да не би превратно да схванете моите преживявания във връзка с Голямото откровение. Може да останете с впечатление, че тогава съм се страхувал за съдбата на човечеството. Разбира се, и без такива страхове не минах — нали все още не знаех абсолютно нищо за людените, освен това, че те съществуват. Така че се страхувах. И от време на време в главата ми се мяркаше като вик на отчаяние паническата мисъл: „Край, ето ти на, играчка-плачка!“ И имах чувството, че правя пагубно остър завои под гребена на вълната, когато изглежда, че всеки миг кормилото може да се изтръгне от ръцете ти и да полетиш в неизвестността, безпомощен като дивак по време на земетресение... Но над всичко това все пак преобладаваше унизителното чувство, породено от факта, че осъзнавах пълната си професионална непригодност. Изпуснахме питомното... Духнаха ни под опашката. Проиграхме случая. Проспахме го като бездарни любители...

И ето че сега цялата тази тежест се свлече от плещите ми. И между другото съвсем не защото Логовенко успя поне малко да ме убеди в нещо или да ме накара да му се доверя. Работата беше съвсем друга.

За месец и половина вече бях се примирил с чувството за професионално поражение. („Може да се преживява на този свят дори когато те мъчи съвестта“ — ето едно от малките неприятни открития, които човек прави с възрастта.)

Кормилото вече не можеше да се изтръгне от ръцете ми — бях го предал на други. И сега дори, едва ли не като страничен наблюдател, отбелязвах (за себе си), че Комов все пак май твърде много сгъстява

боите, а Леонид Андреевич, както винаги, е прекалено сигурен, че всеки катаклизъм завършва щастливо...

Отново бях на своето място и съзнанието ми пак беше завладяно от обичайните грижи — например да осигурия постоянен и достатъчно изчерпателен поток от сведения за тези, които следваше да вземат решенията.

Вечерта на 15-и получих заповед от Комов да действам така, както намеря за добре.

Сутринта на 16-и извиках при себе си Тойво Глумов. Без всякакви предварителни обяснения му дадох да прочете текста на разговора в „Дома на Леонид“. Интересно е, че на практика бях уверен в успеха на начинанието.

Пък и от къде на къде трябваше да се съмнявам?

---

[1] Мизит (от лат.) — Освободен от плен. — Б.пр. ↑

[2] Думата „люди“ (хора) съществува във всички славянски езици. Някога така се е наричала тринадесетата буква в славянската азбука на братята Кирил и Методий. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТИ ДОКУМЕНТ

РАБОТНА ФОНОГРАМА

Дата: 16 май 99 година

СЪБЕСЕДНИЦИ: М. Камерер, началник на отдела за извънредни произшествия; Т. Глумов, инспектор

ТЕМА: □ □ □

СЪДЪРЖАНИЕ: □ □ □

ГЛУМОВ: Какво е имало на празните места?

КАМЕРЕР: Браво. Ама че самообладание имаш, момчето ми. Когато аз взех да разбирам как стоят нещата, спомням си, че половин час място не можах да си намеря.

ГЛУМОВ: Та какво е имало на празните места?

КАМЕРЕР: Не е известно.

ГЛУМОВ: Как така не е известно?

КАМЕРЕР: Ами така. Комов и Горбовски не си спомнят какво е имало там. Те изобщо не са забелязали никакви празни места. А фонограмата не може да се възстанови. На тези места тя дори не е изтрита, а направо е унищожена. Разрушена е молекулярната структура на материала в празните участъци.

ГЛУМОВ: Странен начин да се водят преговори.

КАМЕРЕР: Ще се наложи да свикнем.

Пауза

ГЛУМОВ: Е, и сега какво ще правим?

КАМЕРЕР: Ами засега знаем твърде малко. Изобщо така, като гледам, имаме само две възможности. Или ще се научим да живеем на този свят заедно с тях, или няма да се научим.

Глумов: Има и трета възможност.

КАМЕРЕР: Не се пали. Няма трета възможност.

Глумов: Има трета възможност! Те как не се церемонят с нас!

КАМЕРЕР: Това не е довод.

Глумов: Довод е! Те не са искали разрешение от Световния съвет! Толкова години тайно са превръщали хората в нечовеци! Та те правят опити с хора! И дори сега, когато ги разобличихме, идват да преговарят и си позволяват...

КАМЕРЕР (прекъсва го): Това, което искаш да предложиш, може да бъде сторено или открито — и тогава човечеството ще стане свидетел на абсолютно отвратително насилие; или скришом, подличко, зад гърба на общественото мнение...

Глумов (прекъсва го): Това са само думи! Главното е, че човечеството не бива да бъде инкубатор на нечовеци и още по-малко полигон за техните проклетни опити! Извинете, Биг Бъг, но вие сбъркахте. Не биваше да посвещавате в тази работа нито Комов, нито Горбовски. Вие сте ги поставили в глупаво положение. Това си е наша работа, на „Комкон-2“, и тя е напълно в нашата компетенция. Мисля, че все още не е късно. Нека сложим този грях на душата си.

КАМЕРЕР: Слушай, откъде се взе тази твоя ксенофобия? Та това не са Странниците, нито пък прогресорите, които ти така ненавиждаш...

Глумов: Имам чувството, че те са още по-лоши от прогресорите. Те са предатели. Те са паразити. Нещо като онези оси, които снасят яйцата си в гъсениците...

Пауза

КАМЕРЕР: Говори, говори. Кажи всичко.

Глумов: Нищо няма да кажа повече. Безсмислено е. Пет години се занимавам с този случай под вашето

ръководство и през всичките тези пет години се влача като сляпо кученце... Е, поне сега ми кажете: кога научихте истината? Кога разбрахте, че това не са Страниците? Преди шест месеца? Преди осем месеца?

КАМЕРЕР: Преди по-малко от два месеца.

Глумов: Все едно... Преди няколко седмици. Разбирам, има ли сте някакви свои съображения, не сте искали да ме осведомите за всички подробности, но как сте могли да скриете от мен, че се е променил самият обект на разследване? Как сте могли да си позволите това — да ме накарате да се правя на палячо? Да дрънкам глупости пред Горбовски и Комов... Само като си спомня, тръпки ме побиват!

КАМЕРЕР: А не можеш ли да допуснеш, че е имало някаква причина за това?

Глумов: Мога. Но от това не ми става по-леко. Не знам каква е тази причина и дори не мога да си я представя. Пък и така, като ви гледам, ми се струва, че не се каните да ми обясните каква е била тази причина! Не, Биг Бъг, стига ми толкова. Не съм годен да работя с вас. Освободете ме, защото аз така или иначе ще си отида.

Пауза

КАМЕРЕР: Не можех да ти разкажа истината. Отначало не можех да ти разкажа истината, защото не знаех какво трябва да правим с нея. В скоби: и сега не зная какво трябва да правя с нея, но вече други имат грижата да вземат решения...

Глумов: Не бива да се оправдавате, Биг Бъг.

КАМЕРЕР: Мълчи. Все едно няма да ме ядосаш. Много ли обичаш истината? Ами тогава сега ще я чуеш. Цялата.

Пауза

КАМЕРЕР: После те изпратих в Института на чудаците и пак бях принуден да чакам...

Глумов (прекъсва го): Какво общо има...

КАМЕРЕР (прекъсва го): Казах ти, млъкни! Не е лесно да казваш истината, Тойво. Не да говориш право куме в очите, както обичат да правят хората на млади години, а да я поднасяш ей на такъв като тебе... още зелен, самоуверен, всезнаещ, на който всичко му е ясно... Мълчи и слушай.

Пауза

КАМЕРЕР: После получих отговор от института. И този отговор ме извади от равновесие. Смятах, че проявявам само обичайната професионална предвидливост, а се оказа... Слушай, ти сега нали прочете текста на фонограмата. Не забеляза ли нещо странно?

Глумов: В него всичко е странно...

КАМЕРЕР: Хайде, давай, размърдай си мозъка. Прочети го още веднъж, само че внимателно, от самото начало, от шапката. Е-е?

Глумов: „Само за членовете на Президиума...“ Как да го разбирам?

КАМЕРЕР: Е? Е?

Глумов: Дадохте ми да прочета строго поверителен документ от особена важност... Зищо?

КАМЕРЕР (бавно и едва ли не подмилкващо се): Както забеляза, в този документ има празни места. Та аз, значи, тая надежда, че някой ден, когато му дойде времето — ти ще решиш кога, — ще си спомниш с добро за мене и като на стар приятел ще ми помогнеш да запълня тези празноти.

Продължителна пауза

КАМЕРЕР: Ето така изглежда цялата истина. Поне тази част от нея, която се отнася до тебе. Веднага щом научих, че в Института на чудаците се занимават с подбор на хора,

тутакси нагласих работата така, че всички да отидете там един след друг под най-различни идиотски предлози. Взех тези мерки просто от елементарна предпазливост, разбираш ли? За да не оставя на противника и най-малкия шанс. За да бъда сигурен... Не, аз и така бях сигурен... За да знам абсолютно точно, че сред моите сътрудници има само хора...

Пауза

КАМЕРЕР: Те там имат един апарат... уж за откриване на „чудаци“. През него минават всички посетители. Но всъщност тази машина търси така наречения „зъб Т на ментограмата“ или още „импулса на Логовенко“. Ако човек има годна за подтикване към действие трета импулсна система, в неговата ментограма се появява този, трижди проклет да е, зъб Т. Та ти имаш този зъб.

Продължителна пауза

Глумов: Но това са глупости, Биг Бъг.

Пауза

Глумов: Някой ви разиграва!

Пауза

Глумов: Но това е провокация! Те просто искат да ме извадят от играта. Явно съм научил нещо важно, само че все още не съм осъзнал неговата важност и те искат да ме отстранят... Та това е елементарно!

Пауза

Глумов: Та вие нали още от дете ме знаете! Минал съм през хиляди медицински комисии, аз съм най-обикновен човек! Не им вярвайте. Биг Бъг! Кой ви даде това сведение?... Не, не питам за името... Помислете си, откъде той може да знае всичко това? Та самият той сигурно е от тях... Как можете да му вярвате. (Вика.) Нещата не опират толкова до мене! Аз така или иначе ще си отида! Но по същия този начин те без нито един изстрел ще разстрелят целия „Комкон“! Помислихте ли за това?

Пауза

Глумов (с отпаднал глас): И какво ще правя сега? Но вие сигурно сте измислили какво да правя сега...

КАМЕРЕР: Слушай. Не бива толкова да се разстройваш. Засега още нищо страшно не е станало. Какво си се развивал така, сякаш към тебе вече „самодоволно ухилени, се приближават с ножовете“? В края на краищата нали всичко е в твоите ръце! Щом не искаш — всичко ще си остане както е било!

Глумов: Откъде знаете?

КАМЕРЕР: Виж какво, отникъде нищо не знам. Аз знам точно толкова, колкото и ти. Нали току-що четете какво пише там... Третата импулсна система е само потенция, тя трябва да бъде задействувана... после започва онова там... изкачването от равнище към равнище... Колко ми се ще да погледам как ще направят всичко това с тебе против волята ти!

Пауза

Глумов: Да. (Истерично се смее.) Ама още малко и щях да си глътна езика от страх, шефе!

КАМЕРЕР: Ти просто не се сети.

Глумов: Просто ще избягам! Нека ме търсят, ако си нямат работа! А пък ако ме намерят и започнат да се натрапват... Вие ще им кажете, че никак не ги съветвам, нали!

КАМЕРЕР: Едва ли ще искат да говорят с мен.

Глумов: Как така?

КАМЕРЕР: Ами, виж какво, те изобщо не се съобразяват с нас. Положението коренно се промени и вече се налага да свикнем с това. Вече не ние избираме времето за разговора, нито пък определяме темата... На практика ние изобщо не контролираме събитията. Но съгласи се, че досега такова нещо не е имало! Тук, на Земята, сред нас действа сила... и то не каква да е сила, а цяло силище! И ние нищо не знаем за нея. По-точно знаем само толкова, колкото ни разрешават да знаем, а това, съгласи се, е едва ли не по-лошо, отколкото нищо да не знаем. На Земята май че взе да става неуютно, а? Не, нищо лошо не мога да кажа за тези людени, ама нали и нищо хубаво досега не съм чул за тях!

Пауза

КАМЕРЕР: Те знаят всичко за нас, а ние не знаем нищо за тях. Това е унижително. Сега всеки от нас, който влезе в досег с тази история, се чувства унижен... Ето сега ни предстои да подложим на дълбоко ментокопиране двама членове на Световния съвет — само за да възстановим за какво е ставало дума по време на историческия разговор в „Дома на Леонид“... И забележи, нито членовете на съвета, нито ние искаме това ментокопиране, то унижава всички нас, но няма къде да се денем, въпреки че вероятността да постигнем някакъв успех, както сам разбираш, е повече от съмнителна...

Глумов: Но нали имате своя агентура сред тях!

КАМЕРЕР: По-точно не „сред тях“, а около тях. „Сред тях“ е мечта. При това, страхувам се — непостижима...

Кой от тях ще поиска да ни помага? За какво ще му е това?
Та да не би те да имат нещо общо с вас? А? Тойво!

Продължителна пауза

Глумов: Не, Максим. Не искам. Разбирам ви добре, но не искам.

КАМЕРЕР: Страхуваш ли се?

Глумов: Не знам. Просто не искам. Аз съм човек и не искам да бъда нищо друго. Не искам да гледам на вас отвисоко. Не искам хора, които уважавам и обичам, да ми изглеждат като дечурлига. Разбирам, че се надявате да запазя човешкото в мен... Може би дори имате някакви основания да се надявате на това. Но аз не искам да рискувам. Не искам!

Пауза

КАМЕРЕР: Какво пък... В края на краищата даже заслужаваш похвала за това.

(Край на двадесетия документ)

Бях сигурен, че ще успея — и сбърках.

Тойво Глумов, все пак излезе, че зле те познавах, моето момче. Ти ми изглеждаше по-твърд, по-способен да се браниш, дори, ако щеш, по-голям фанатик.

И накрая няколко думи за истинската цел, с която публикувам тези мои спомени.

Всички вие, които сте ги прочели и познавате книгата „Пет биографии на века“, навярно вече сте се досетили, че целта ми е да опровергая сензационната хипотеза на П. Сорока и Е. Браун, че още докато е бил прогресор на Гиганда, Тойво Глумов е бил забелязан от людените и разпознат като себеподобен. Че още тогава той е бил

превърнат в люден, преминал е на съответното равнище и бил изпратен при мен в „Комкон-2“ не толкова като таен наблюдател, а по-скоро като човек, който ще ни заблуждава и ще подклажда нашата омраза. И че в продължение на пет години той само с това се е занимавал — да създава напрегната обстановка в „Комкон“ и да ни насъсква срещу Странниците, като тълкува всяка погрешна стъпка, всеки пропуск, всяка небрежност на людените като следствие от дейността на ненавистната свръхцивилизация. Пет години той разигравал цялото ръководство на „Комкон-2“ и, разбира се, преди всичко своя шеф и покровител Максим Камерер. А когато все пак сме успели да разобличим людените, той разиграл пред доверчивия Биг Бъг последната трогателна сцена в комедията и излязъл от играта.

Предполагам, че всеки непредубеден читател, който не е чувал за теоретичните съждения на Сорока и Браун и вече се е запознал с моите мемоари, ще повдигне рамене и ще рече: „Ама че глупост, що за странна идея им е хрумнала, та тя противоречи на всичко, което току-що прочетох...“ Що се отнася до предубедения читател, до читателя, който досега е познавал Тойво Глумов само от „Петте биографии на века“, мога да му дам само един съвет: постарайте се да се отнесете безпристрастно към тези мемоари, няма нужда да подправяте с лютив сос въпроса за людените, който днес вече изглежда малко блудкав и безсолен.

Не ще и дума, в историята на Голямото откровение има много „бели петна“, но смея съвсем отговорно да твърдя, че Тойво Глумов няма никакво отношение към тези петна. И с цялата си отговорност заявявам, че всичките остроумни съждения на П. Сорока и Е. Браун са чисто и просто лекомислена глупост, поредният опит човек да се почеше зад лявото ухо с дясната ръка, като я провере изпод лявото коляно.

Що се отнася до „последната трогателна сцена в комедията“, само за едно нещо съжалявам, само за едно нещо се проклиnam до ден-днешен. Аз, старият дебелокож носорог, тогава не можах да разбера, не съумях да предусетя, че виждам Тойво Глумов за последен път.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВИ ДОКУМЕНТ

СВЕРДЛОВСК^[1]
„ТОПОЛА II“. АП. 9716
ЗА М. КАМЕРЕР

Биг Бъг!

Днес при мен намина Логовенко. Разговорът продължи от 12:15 до 14:05 часа. Логовенко беше много убедителен. Оказа се, че всичко не е така просто, както си го представяхме. Например той твърди, че периодът на стационарното развитие на човечеството завършва и скоро ще настъпи епохата на биосоциалните и психосоциалните сътресения. Излиза, че главната задача на людените по отношение на човечеството е да стоят на стража (така да се каже, като „спасители в ръжта“). Днес на Земята и в Космоса живеят и играят 432 людени. На мен ми предлагат да стана четиристотин тридесет и третият, като за целта трябва да отида в Харков, в Института на чудаците, вдругиден, на 20 май към 10:00 часа.

Врагът на човешкия род ми нашепва, че само абсолютен идиот може да пропусне такава възможност. Лесно успявам да заглуша този шепот, защото, както добре знаете, никога не съм се стремил да имам влияние и не мога да търпя никакъв елит под каквато и да било форма. Няма да скрия, че последният разговор с вас ми направи силно впечатление и проникна много по-дълбоко в душата ми, отколкото би ми се искало. Ужасно неприятно е да се чувствуваш родоотстъпник. Не бих се колебал нито за миг в своя избор, но съм абсолютно сигурен, че веднага щом се превърна в люден, нищо (НИЩО!) човешко няма да остане у мен. Признайте си, че дълбоко в душата си и Вие мислите така.

Няма да отида в Харков. През тия дни сериозно обмислих всичко и няма да отида в Харков, първо, защото това би било предателство спрямо Ася. Второ, защото обичам майка си и дълбоко я уважавам. И, трето, защото обичам своите приятели и миналото си. Превръщането ми в люден ще означава моята смърт. Това ще е неимоверно по-лошо дори от смъртта, защото за тези, които ме обичат, аз ще си остана жив, но неузнаваемо противен. Надменен, самодоволен и самоуверен тип. А отгоре на това и, както изглежда, вечен.

Утре излитам след Ася за Пандора.
Сбогом. Желая Ви успех.

Ваш Т. Глумов
18 май 99 година

(Край на двадесет и първия документ)

---

[1] Свердловск — название на гр. Екатеринбург във времената на СССР. — Бел. NomaD ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРИ ДОКУМЕНТ

ДОНЕСЕНИЕ-ДОКЛАД

№086/99

„Комкон-2“

Урал-Север

Дата: 14 ноември 99 година

Автор: С. Мтбевари, инспектор

Тема **081**: „Вълните усмиряват вятъра“

Съдържание: разговор с Т. Глумов

Съгласно Вашето нареждане ще възпроизведа по памет моя разговор с бившия инспектор Т. Глумов, воден в средата на юли т.г. Около 17 часа, когато бях в работния си кабинет, се раздаде сигнал от видеофона и на екрана се появи лицето на Т. Глумов. Беше весел, доста оживен и шумно ме поздрави. Откакто бях го видял за последен път, леко беше напълнял. След това проведохме приблизително следния разговор:

Глумов: Шефът къде се е дянал? Цял ден се опитвам да се свържа с него и не мога да го намеря.

Аз: Шефът е в командировка и скоро няма да се върне.

Глумов: Жалко. Съжалявам. Знаеш ли колко ми трябва. Как бих искал да си поговоря с него.

Аз: Напиши му писмо. Ще му го изпратят.

Глумов (след като се замисли малко): Дълга история. (Тази фраза я помня точно.)

Аз: Тогава кажи какво да му предадат. Или как да се свърже с тебе. Аз ще си запиша.

Глумов: Не. Непременно трябва да говоря лично с него.

Повече нищо съществено не каза или по-точно не си спомням да е казал.

Искам да подчертая, че по това време за Т. Глумов знаех само, че е освободен от работа по лични причини и е заминал при жена си на Пандора. Именно поради това изобщо не ми мина през ума да извърша най-простите неща или по-точно: да запиша разговора в регистратора; да установя канала за свръзка; да уведомя президента и т.н. Мога да добавя само следното: останах с впечатление, че Тойво се намира в помещение, осветено от естествена, слънчева светлина. Явно в този момент той се намираше на Земята, някъде в източното полукълбо.

Сандро Мтбевари

(Край на двадесет и втория документ)

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТИ ДОКУМЕНТ

ДО ПРЕЗИДЕНТА НА СЕКТОРА УРАЛ-СЕВЕР ПРИ
КК-2

Дата: 23 януари 101 година

Автор: М. Камерер, началник на отдела за
извънредни произшествия.

ТЕМА 080: „Т. Глумов — метахом“

Президенте!

Нямам какво да Ви съобщя. Срещата не се състоя.
Чаках го на Червения плаж, докато се стъмни съвсем. Той
не дойде.

Естествено лесно беше да отида у тях и да го почакам
там, но сметнах, че това ще бъде тактическа грешка. Та
нали той няма за цел да ни мъти главите. Просто забравя.
Да почакаме още малко.

М. Камерер

(Край на двадесет и третия документ)

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТИ ДОКУМЕНТ

КОМКОН-1
ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА КОМИСИЯТА
„МЕТАХОМ“
КОМОВ. Г. Ю.

Мон Капитен!

Изпращам ти два любопитни текста, които имат
пряко отношение към обекта на сегашното ти страстно
увлечение.

ПЪРВИ ТЕКСТ (Бележка на Т. Глумов до М.
Камерер)

Скъпи Биг Бъг!

Много съм виновен пред Вас, но съм готов да
поправа грешката си. Вдругиден, на втори, точно в 20:00
часа НЕПРЕМЕННО ще бъда вкъщи. Чакам Ви. Уверявам
Ви, че ще има най-различни лакомства и обещавам всичко
да Ви обясня. Макар че, доколкото разбирам, засега няма
кой знае каква нужда.

ВТОРИ ТЕКСТ (Писмо на А. Глумова до М.
Камерер, изпратено заедно с бележката на Т. Глумов)

Уважаеми Максим!

Той ме помоли да Ви изпратя тази бележка. Защо не я
е пратил сам ли? Защо не Ви се е обадил, за да се разберете
кога ще се срещнете? Не мога да Ви дам никакви разумни
обяснения. Изобщо в последно време много рядко го
разбирам, дори когато на пръв поглед става дума за най-
обикновени неща. Но затова пък знам, че той е нещастен.
Също както и всички останали. Когато е с мен, той се
измъчва от скука. Когато пък е там, сам-самичък, тъгува за

мен, иначе нямаше да се завръща. Разбира се, той не може да продължава да живее по този начин и ще трябва да избере едната от двете възможности. Знам коя ще избере. В последно време той се завръща все по-рядко и по-рядко. Познавам някои негови събратя, които изобщо престанаха да се завръщат. Те вече няма какво да правят на Земята.

Що се отнася до неговата покана, естествено ще се радвам да Ви видя, но не се надявайте, че ще дойде и той. Аз поне не се надявам.

Ваша А. Глумова

Разбира се, Камерер отиде на срещата и естествено Т. Глумов не дойде.

Те си отиват, мон Капитен. По-точно — вече си отидоха. Завинаги. Тръгнаха си нещастни и оставиха след себе си нещастници. Човешината — това е сериозно нещо.

Те бяха твърде нещастни от самото начало. Дълго се зальгваха, че така ще бъде само до време. Докато са самотни. Докато си нямат свое истинско общество. Свое човечество. Ама ето че станаха достатъчно много, за да разберат, че не там е спасението. Общество от самотници е невъзможно. Откъсването на любените от нас им струваше твърде скъпо...

Цената се оказа прекалено висока. Човек е обречен да страда дори когато нарича себе си люден, щом се опита да мине без човечеството.

Как всичко това изобщо не прилича на ония апокалиптични видения, които се надпреварвахме да си внушаваме един на друг преди четири години! Помниш ли как старият Горбовски, като се усмихваше хитро, изпъшка: „Вълните усмиряват вятъра...“ Всички ние закимахме разбиращо, а ти, спомням си, дори продължи този цитат с вид, многозначителен чак до кретенизъм. Но нима тогава го разбрахме? Никой от нас не го разбра. И сега, мон Капитен, когато те си отидоха и вече няма да се върнат,

нима сега всички въздъхнахме с облекчение? Или може би със съжаление? Аз не знам. А ти?

Твой Атос
13.11.102 година

(Край на двадесет и четвъртия документ)

И ПОСЛЕДНИЯТ ДОКУМЕНТ

„Максим!

Нищо не мога да направя. Извиняват ми се с поклони до земята, уверяват ме, че искрено ме уважават и напълно ми съчувствуват, но нищо не се променя. Те вече превърнаха Тойво в «исторически факт».

Разбирам защо Тойво мълчи — всичко това не го интересува, пък и кой знае къде е той, в какви светове се е запилял?

Досещам се защо мълчи и Ася — става ми страшно, като си помисля, но, изглежда, са успели да я убедят.

Но Вие защо мълчите? Та нали Вие го обичахте, знам това, пък и той Ви обичаше!

М. Глумова
30 юни 126 година
Нарва Йъесуу“

Както виждате, вече не мълча, Майя Тойвовна. Казах всичко, което можех и което съумях да кажа.

Издание:

Аркадий и Борис Стругацки. Прогресорите и странниците

Обитаемият остров
Бръмбар в мравуняка
Вълните усмиряват вятъра

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1987

Руска. Първо издание
Съставител: Христо Стефанов
Редактор: Здравка Петрова
Художник: Борислав Ждребев
Художник-редактор: Веселин Христов
Технически редактор: Ирина Йовчева
Коректори: Жанета Желязкова, Стоянка Кръстева, Ваня Кенарова
Преведоха от руски: Георги Георгиев, Милан Асадуров

Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий
Обитаемый остров
© Издательство „Детская литература“, Москва 1971 г.
Жук в муравейнике
© ж. „Знание — сила“ №№9-12/1979 г., 1-6/1980 г.
Волны гасят ветер
© ж. „Знание — сила“ №№6-12/1985 г., 1-3/1986 г.

© Георги Георгиев, преводач, 1981 г.
© Милан Асадуров, преводач, 1983, 1987 г.
© Христо Стефанов, съставител и автор на предговор, 1987 г.
© Борислав Ждребев, художник, 1987 г.
с/о Jusautor, Sofia
С-3

ЕКП 07/9536373511/5617-141-87
Издателски №2587
Формат 70X100/16
Печатни коли 30,00

Издателски коли 38,88
Условно издателски коли 38,36
Дадена за набор на 8.VI.1987 г.
Излязла от печат на 15.XI.1987 г.
Печатница „Димитър Найденов“ — В. Търново

Цена (твърда подвързия) 5,00 лв.
Цена (мека подвързия) 4,30 лв.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.